

Journalistik

- midt i en krigstid

**En analyse af
journalistikkens forhold til det nationale
set gennem danske avisers dækning af
Irak-krigens udbrud i marts 2003**

Af

Hanne Jørndrup

Ph.D.-afhandling indleveret ved:

Humanistisk Fakultet
Syddansk Universitet
Maj 2005

PROLOG– ET TILBAGEBLIK I KRIGSJOURNALISTIKKENS HISTORIE.....	5
CAVLING SOM KRIGSKORRESPONDENT	6
CAVLING OM DET NATIONALE – BLIKKET PÅ DE ANDRE OG BLIKKET PÅ DE DANSKE	10
<i>Cavling set fra nutiden</i>	13
KAPITEL 1: INDLEDNING – ET NUTIDIGT UDGANGSPUNKT	15
<i>Fra national referenceramme til national chauvinisme</i>	17
AFHANDLINGENS PROBLEMSTILLING	18
KULTURANALYTISK BLIK INDENFOR JOURNALISTIKFORSKNING	21
<i>Journalistforskning i Danmark</i>	21
<i>Valg af perspektiv indenfor journalistiskforskning</i>	24
<i>Forskningsperspektivets uberørte spørgsmål</i>	26
AFHANDLINGENS STRUKTUR	27
KAPITEL 2: AFHANDLINGENS FORSKNINGSOPTIK	29
DISKURSANALYSE SOM INSPIRATIONSILDE.....	29
DISKURSANALYTISK BLIK PÅ BEGREBER OM DET NATIONALE.....	32
VALG AF IRAK-KRIGEN SOM CASE	36
<i>Krigsjournalistik som en særlig form for nyhedsjournalistik?</i>	38
KAPITEL 3: INDKREDSNING AF ET ANALYTISK UDGANGSPUNKT.....	43
JOURNALISTIK SET FRA ET INSTITUTIONELT PERSPEKTIV	43
<i>Opsummering på institutionelt perspektiv</i>	48
HALLINS PROJEKT OG ANALYSEMODEL	49
<i>"The "Uncensored War" "</i>	49
<i>Amerikansk journalistiks normer og konventioner</i>	50
<i>Journalistikken og den herskende ideologi</i>	54
<i>Vietnam-krigens dækning i rammer af den nationale selvforståelse</i>	57
<i>Opsummering på inspirationen fra Hallin</i>	58
KAPITEL 4: KRIGSJOURNALISTIK HISTORISK OG ANALYTISK SET	61
<i>Endnu en krig i rækken</i>	62
<i>Den første tv-krig</i>	62
<i>Krige efter Vietnam</i>	65
<i>Golfkrigen 1991</i>	66
<i>Kontrol med adgangen til krigszonen og censur</i>	67
<i>Kontrol med tv-billederne</i>	68
<i>Golfkrigens efterkritik</i>	69
<i>Journalistisk efterkritik</i>	71
KRIG OG MEDIER SET FRA ET ANDET PERSPEKTIV	72
<i>Stat, medier og nation</i>	72
<i>Krigsjournalistik og propaganda</i>	74
<i>Krigskorrespondenters nationalitet</i>	74
<i>Forskellige former for krig</i>	75
<i>Totalkrig</i>	76
<i>Totalkrig fra et dansk besættelsesperspektiv</i>	77
<i>Begrænsede krige</i>	80
<i>Krig mod terror</i>	81
<i>Andre folks krig</i>	84
<i>Krig som kollektiv erindring</i>	87
<i>Danske krigserfaringer udenfor Carruthers kategorier</i>	88
KAPITEL 5: INDKREDSNING AF EN DISKURS FOR DANSK JOURNALISTIK.....	93
<i>At få blik for historien</i>	93
<i>At få blik for sin egen samtid</i>	95
DANSK JOURNALISTISK PRAKSIS – ET ANALYTISK UDGANGSPUNKT	97
<i>Internationalisering af den journalistiske praksis?</i>	98

<i>Model for mediebildets internationalisering</i>	101
<i>Model for mediebildets forskellighed – 'domestications-modellen'</i>	102
<i>Nyheder som perspektiv ikke realitet</i>	104
<i>Fællestræk for journalistik i Danmark og USA</i>	105
IDEALER OG PRAKSIS	106
<i>Journalistikkens ideal om objektivitet</i>	107
<i>Diskussion af spørgsmålet om den politiske journalistiks selvstændiggørelse</i>	110
<i>Objektivitetskrav i journalistisk praksis</i>	111
JOURNALISTISKE GENRER	113
<i>Opsummering på nyhedsgenrer og journalistikkens omgang med fakta</i>	117
NYHEDSKRITERIER	117
<i>Nyhedskriterier som nyhedsblik</i>	118
<i>Nyhedsfaktorer ifølge Galtung & Ruge</i>	119
<i>Kritik af Galtung & Ruges nyhedsfaktorer</i>	121
<i>Nyhedskriterier som analytiske redskaber</i>	123
<i>Nyhedskriterierne anvendt som analytiske spørgsmål</i>	124
<i>Aktualitet</i>	125
<i>Væsentlighed</i>	126
<i>Konflikt</i>	126
<i>Sensation</i>	127
<i>Identifikation</i>	128
<i>Opsummering på nyhedsoptikkerne</i>	128
OPSUMMERING	130
KAPITEL 6: EMPIRI OG METODISK FREMGANGSMÅDE	133
VALG AF EMPIRI OG MEDIATYPE	133
<i>Valg af avismediet</i>	133
<i>Teser om forskelle mellem journalistikken i tv og aviser</i>	134
AFGRÆNSNING AF EMPIRI	136
<i>Indhentning og første behandling af empirien</i>	138
<i>Anden behandling af empirien</i>	140
KRIGENS FORLØB I AVISERNE	141
<i>Optakten</i>	142
<i>Krisens tilspidsning</i>	143
<i>Særlige nyhedshistorier</i>	144
<i>Generelt om avisernes opsætning</i>	145
<i>Krigsudbruddet og krigens første dage</i>	147
<i>Krigens videre forløb</i>	148
<i>Særlige historier</i>	149
UDVALGTE NYHEDSSTRENGE TIL VIDERE ANALYSE.....	150
METODISK FREMGANGSMÅDE	151
KAPITEL 7: ANALYSE AF NYHEDSSTRENG NR.1	153
NYHEDSSTRENG OM INTERNATIONAL POLITIK	153
<i>Nyhedsstrengens hvem, hvad, hvor, hvornår?</i>	153
<i>Nyhedsstrengen analyseret gennem nyhedsoptikkerne</i>	156
<i>Aktualitet</i>	156
<i>'Nedtælling' som magtens retorik?</i>	157
<i>Aktualitet midt i historiens gang</i>	159
<i>Væsentlighed</i>	160
<i>Konflikt</i>	162
<i>Identifikation</i>	165
FORSKELLE I GENRERNE	166
<i>Refererende og analyserende journalistik</i>	167
<i>Kommenterende journalistik</i>	168
NYHEDSSTRENGEN I SFÆREMODELLEN	170
<i>Rangordning indenfor sfæren af legitime modsætninger</i>	172
<i>Marginalisering af aktørers legitimitet</i>	174

<i>Portræt af fjenden – journalistik i sfæren for det afvigende</i>	175
<i>Beskrivelser af Husseins grusomheder i historisk lys</i>	176
<i>Hussein i historisk lys</i>	179
<i>Journalistikkens omverdensbillede</i>	181
<i>Et nationalt perspektiv på international politik</i>	184
KAPITEL 8: ANALYSE AF NYHEDSSTRENG NR. 2	187
NYHEDSSTRENG OM FOLKETINGSBESLUTNINGEN OM DANSK KRIGSDELTAGELSE	187
<i>Nyhedsstrengens hvem, hvad, hvor, hvornår?</i>	187
<i>Nyhedsstrengen analyseret gennem nyhedsoptikkerne</i>	189
<i>Aktualitet</i>	189
<i>Aktualitet i historisk perspektiv</i>	190
<i>Væsentlighed</i>	192
<i>Konflikt</i>	193
<i>Konfliktpunkterne i den analyserende journalistik</i>	194
<i>Genskabt konsensus</i>	195
<i>Sensation</i>	197
<i>Identifikation</i>	198
FORSKELLE I GENRERNE	200
<i>Refererende journalistik</i>	201
<i>Analyserende journalistik</i>	201
KOMMENTERENDE JOURNALISTIK	203
<i>Et nationalt perspektiv</i>	207
<i>En krig i nationens interesse</i>	208
<i>En krig udenfor nationens interesser</i>	210
NYHEDSSTRENGEN SET INDENFOR SFÆREMODELLEN	212
<i>Journalistikkens omverdensbillede</i>	214
<i>Nationale perspektiver i folketingsdebatten</i>	214
KAPITEL 9: ANALYSE AF NYHEDSSTRENG NR.3	217
NYHEDSSTRENG OM KRIGSMODSTANDEN	217
<i>Nyhedsstrengens hvem, hvad, hvor, hvornår?</i>	218
<i>Nyhedsstrengen analyseret gennem nyhedsoptikkerne</i>	218
<i>Aktualitet</i>	218
<i>Væsentlighed</i>	219
<i>Konflikt</i>	220
<i>Konfliktpunkternes afbøjning</i>	222
<i>Sensation</i>	223
<i>Identifikation</i>	223
FORSKELLE I GENRERNE	225
<i>Refererende journalistik</i>	225
<i>Analyserende journalistik</i>	226
<i>Kommenterende journalistik</i>	228
NYHEDSSTRENGEN I SFÆREMODELLEN	229
GLOBALE RØDDERS AKTION PÅ CHRISTIANSBORG.....	231
<i>Nyhedsbegivenheden set gennem nyhedsoptikkerne</i>	233
<i>Konflikt</i>	233
<i>Væsentlighed</i>	234
<i>Sensation</i>	234
<i>Forskelle i genrer og mellem aviser</i>	235
<i>Christiansborg-journalistikkens egen logik</i>	235
<i>Kommenterende journalistik</i>	237
NYHEDSBEGIVENHEDEN SET INDENFOR SFÆREMODELLEN	237
<i>Jagten på at genskabe konsensus</i>	238
NATIONALE PERSPEKTIVER I NYHEDSSTRENGEN.....	239

KAPITEL 10: ANALYSE AF NYHEDSSTRENG NR.4	241
<i>Krigsjournalistikkens geografiske placering og arbejdsdeling</i>	242
<i>Nyhedsstrengens hvem, hvad, hvor, hvornår?</i>	245
<i>Nyhedsstrengen analyseret gennem nyhedsoptikkerne</i>	246
<i>Aktualitet</i>	246
<i>Væsentlighed</i>	249
<i>Det distancerede perspektiv på militæret som væsentlighedshenvisning</i>	251
<i>Øjenvidneperspektivets blik på konsekvenser som væsentlighedshenvisning</i>	253
<i>Konflikt</i>	256
<i>Lidelse som sensationshenvisning</i>	259
<i>Identifikation</i>	262
<i>Identifikation med irakerne</i>	264
FORSKELLE I GENRERNE	266
<i>Den refererende journalistik og forholdet til kilderne</i>	267
<i>Den distancerede refleksion over krigsjournalistikkens vilkår</i>	270
<i>Den analyserende journalistiks refleksioner over journalistikkens vilkår</i>	271
<i>Journalistisk kritik af danske forhold</i>	273
<i>Den kommenterende journalistiks forhold til krigens gang</i>	275
NYHEDSSTRENGEN I SFÆREMODELLEN	278
<i>Et nationalt perspektiv på krigens gang</i>	281
DEN JOURNALISTISKE VERDENSOPFATTELSE	283
KAPITEL 11: DISKUSSION OG PERSPEKTIVERING	285
AFHANDLINGENS METODISKE SVAR	285
<i>Genrebegrebet</i>	286
<i>Nyhedsoptikkerne</i>	286
AFHANDLINGENS EMPIRISKE SVAR	287
<i>De implicitte nationale referencer</i>	287
<i>De eksplicitte nationale referencer</i>	288
<i>En ufortalt historie</i>	288
<i>Journalistikkens fokus på proces</i>	289
AFHANDLINGENS ANALYTISKE SVAR	289
<i>Metodiske mangler som forklaring på fravær af nationale referencer</i>	290
<i>Tavsheden som tegn på journalistikkens afhængighed af nationalstaten</i>	294
IRAK-KRIGENS DÆKNING – I SPÆNDET MELLEM NATIONALSTAT OG JOURNALISTISK PRAKSIS	295
<i>Krigen i lyset af Hallins sfæremodel</i>	295
<i>Krigen i lyset af krigskategorier</i>	297
PERSPEKTIVERING TIL VIDERE SPØRGSMÅL OG ANALYSER	300
<i>Perspektiver for den journalistiske praksis</i>	301
RESUMÉ	303
SUMMARY	307
BIBLIOGRAFI	309
KILDELISTE	317

Prolog– et tilbageblik i krigsjournalistikens historie

Kavaleriet var blevet tilbage, men da det nu nærmede sig i galop med hornsignal, troede hæren, at det var tyrkerne, og gav ild, og nu opstod en frygtelig forvirring og panik.¹

Således reporterede Henrik Cavling tirsdag d. 27.april 1897 i Politiken, om sine iagttagelser fra den græske side i slaget mellem Grækenland og Tyrkiet ved byen Larissa. Cavlings reportage om den græske hærs tilbageslag blev ikke blot trykt i Politiken men også i en lang række europæiske dagblade, da det var den allerførste efterretning, der kom ud fra krigszonen. Cavling nåede endog at rejse fra krigszonen i det nordlige Grækenland til Athen, vække den græske konge og overbringe ham sine personlige efterretninger, inden det græske militærs depecher nåede kongen.

Cavlings reportager fra Grækenland og de breve, han under opholdet i Grækenland sendte til redaktionssekretær Rode på Politiken, er samlet i en bog af Tage Kaarsted under titlen ”Henrik Cavling som krigskorrespondent”. Et nærmere blik på Cavlings reportager fra Grækenland er på mange punkter et glimrende sted at begynde en afhandling om danske avisers krigsdækning anno 2003, da den historiske distance gør det muligt at se, i hvor høj grad Cavling implicit som eksplicit beskriver såvel sit eget nationale ophav som idealer og praksis for datidens journalistik, samtidigt med, at han beskriver en række begivenheder omkring den græsk-tyrkiske krig. Da vi ikke længere lever i samme tid som Cavling og med samme indforståethed kan genkende hans beskrivelser af Danmark, dansk kultur og værdier eller hans blik på grækerne og tyrkerne, kan denne historiske ekskursion forhåbentlig indledningsvist hjælpe til at åbne øjnene for afhandlingens problemstilling om forholdet mellem journalistik og det nationale i nutidens danske aviser.

Men først tilbage til Grækenland og Cavling i foråret 1897.

Cavling blev udsendt til Grækenland i februar 1897 af Politiken, til at dække den forventede krig mellem Grækenland og Tyrkiet. Krisen havde ulmet i lang tid mellem de to lande, men i starten af året var kampe blusset op på øen Kreta, der længe havde været genstand for uenighed mellem nabolandene. Krisen kulminerede ved at store grupper af græske flygtninge søgte fra Kreta til det græske fastland, og det græske parlament sendte krigsskibe til Kreta for at forhindre tyrkiske forstærkninger i at nå frem og fremprovokerer tyrkerne til at erklære krig. De europæiske stormagters interesse for den magtpolitiske balance i området medførte at franske, italienske, russiske og østrigske flådeenheder blev sat ind for at blokere den græske hær. Alt dette førte til, at man forventede, at der snarest ville udbryde kampe på de to landes fastlandsgrænse².

¹ Citeret fra side 113 i (Kaarsted, 1960)

² Beskrivelsen bygger på Kaarsted indledning s.9ff. Ibid. samt (Meilby, 2004).

Interessen fra særligt europæiske, men også amerikanske aviser var stor, da der var stormagtsinteresser indblandet i krisen om Kreta. Cavling var langt fra den eneste danske korrespondent, da adskillige danske aviser havde udsendt egen korrespondent eller allieret sig med freelancekorrespondenter (heraf flere blandt officerer). Den store danske bevågenhed skyldtes i særdeleshed, at Grækenlands kong Georg var dansk prins og søn af Christian d. IX.

I det følgende vil jeg med udgangspunkt i Kaarsteds samling af Cavlings reportager og breve kort analysere Cavlings virke ud fra to forskellige perspektiver. I første omgang vil blikket blive rettet mod, hvordan Cavling selv beskriver sit journalistiske praksis som krigskorrespondent. Nærmest går undersøgelsen efter at se, hvordan han gennem sine reportager også giver beskrivelser af samtidens forestillinger om dansk nationalkarakter og danske kulturelle værdier, og hvorledes disse beskrivelser kontrasteres i de fremmed folkeslag, han møder under sit ophold i Grækenland.

Cavling som krigskorrespondent

Cavling er en central person i dansk journalistiks historie, hvor han i flere sammenhænge fremhæves som en af, hvis ikke den fremmeste pioner for moderne journalistik i Danmark. Dels fremhæves han som medvirkende til at introducere interview og reportage i dansk journalistik, dels lancerede han senere, som chefredaktør for Politiken, det nye avisformat i Danmark³. Selvom Cavling, især hvad angår skrivestilen, på flere punkter skiller sig ud i forhold til nutidens nyhedsjournalistik, så kan man alligevel genfinde en del elementer fra nutidens forestillinger om journalistisk praksis i Cavlings godt 100 år gamle reportager. Mange af de begreber fra moderne journalistik, som jeg vil bruge i analysen af Cavling, vil blive uddybet i afhandlingens kommende kapitler, ligesom spørgsmål om forskelle og ligheder mellem Cavling og nutidens krigsjournalistik også vil blive diskuteret.

At krigen også i samtiden blev betragtet som en vigtig nyhed, kan ses med udgangspunkt i de nutidige journalistiske nyhedskriterier som bl.a. 'væsentlighed' og 'aktualitet', hvilket er tydeligt ved dels det store opbud af korrespondenter og disse interne konkurrence om at komme først med krigens nyheder. Herom skriver Cavling i brev til Rode d.4.marts 1897: *Således har da nu næsten alle Københavns blade korrespondenter i Athen. Det er grunden til at jeg har begyndt at telegrafere, skønt det jo koster så mange penge. Åbnes krigen, ville jeg jo nok høre et ord fra udgiverne om, hvor vidt jeg kan gå i så henseende.*⁴ At avisernes aktualitet allerede her er centralt, ses af, at det øjensynligt ikke giver mening at have én blandt flere danske korrespondenter udsendt i Athen, hvis dennes reportager kommer langt senere end konkurrenternes. Dette fremhævedes i særdeleshed ved den indledende historie om Cavlings scoop, da han førend alle konkurrenter og den militære efterretningstjeneste kunne bringe verdenen bud om det græske nederlag og tilbagetrækning.

³ Se bl.a. (Bruhn Jensen, 1997), (Bro, 2004) m.fl.

⁴ Side 18 i (Kaarsted, 1960). OBS: Cavlings tekst gengives i Kaarsteds version med normaliseret retskrivning.

Forholdet til kollegerne blandt krigskorrespondenterne er dog langt fra kun af konkurrerende karakter, da Cavling tit og ofte referer eller beskriver sine inden- og udenlandske kolleger, der også tit er hans rejsekammerater rundt i Grækenland. At Cavling først og fremmest er en 'bladmand', ses også af den fremtrædende betydning korrespondenter såvel som græske redaktører får i hans reportager. Da Cavling en tid afventer krigens udbrud i Athen, ved at sende en række beskrivelser af livet i den græske hovedstad hjem, så er netop fremstillingen af byens aviser genstand for en særskilt artikel. Selvom Cavling ikke har høje tanker om flere af bladene gives journalistikstanden alligevel rosede omtale: *At journalisterne er hæderlige, ser vi straks på deres fordringsløse ydre. Overalt banker ædle hjerter os i møde fra en fedtet vest.*⁵ Da krigen er brudt ud er der også en særlig bekymring at spore for, hvorledes de andre korrespondenter har klaret sig igennem kampene. I flugten fra Larissa og de fremstormende tyrkere gør Cavling følge med en fransk og en engelsk korrespondent, hvor de på et tidspunkt støder ind i endnu en korrespondent, som hastigt overbringer dem sine vigtigste nyheder: *Kort efter indhentes vi af en irsk korrespondent ved Daily Mail, der kom galoperende på en usadlet hest, og råbte, at tyrkerne var i hælene på os, og at de havde dræbt to svenske korrespondenter.*⁶

Cavling og alle hans danske kolleger drager til Grækenland fuld af støtte til den græske kamp mod de muhamedanske tyrkere og med en særlig stor sympati for den danskfødte konge. Senere idealer om, at journalister skulle optræde upartisk og objektivt, tyngder hverken Cavling eller kollegerne i denne krig. Men på trods af, at såvel Cavling som langt de flest udenlandske korrespondenter er velvilligt indstillet overfor den græske sag, så møder de ved flere lejligheder censur fra de græske myndigheder. Dette kan være direkte, hvor breve eller telegrammer censureres (her kan Cavling med en vis stolthed fremsende et interview med den græske konge, som kongen ved egen hånd har censureret⁷) eller indirekte ved, at telegrafien lukkes for civil brug, hvorved korrespondenter mister deres forbindelsesled med aviserne i hjemlandet.

Cavlings begejstrede støtte til den græske sag og kongen synes dog at svinge noget i løbet af krigen, da hans reportager i takt med den faldende græske krigslykke i stigende grad bliver skeptisk overfor den græske regerings udtalelser om krigens gang. Modsat indeholdt Cavlings reportager i krigsoptakten flere elementer af ukritisk hyldest af den græske konge og den græske befolknings krigsentusiasme.

Cavling beskriver udelukkende krigsoptakten og krigen set fra den græske side, på nær en kort dagsrejse ind i Tyrkiet før krigsudbruddet. Han beskriver indgående folkestemningen blandt Athens borgere, følger med soldaterne i deres mobilisering langs grænsen og bliver synligt grebet af den

⁵ Reportage 23.marts, s.. 53 Ibid.

⁶ Reportage 27.april, s.115. Ibid.

⁷ Reportage 21.april s.110 Ibid.

opildnede, græske forventning om en snarlig sejr over tyrkerne. Selvom han ved adskillige lejligheder undrer sig over den øjensynligt mangelfulde organisering af hæren og fravær af synligt hierarki mellem officerer og menige, så udtaler han inden krigsudbruddet om årsagen til den græske mobilisering: *Landets ungdom havde af sig selv instinktmæssig foretaget denne bevægelse(...) et så stærkt udslag af patriotisk følelse, fra millionæren ned til stodderen, er vistnok uden sidestykke i den moderne tids historie.* Dette får ham til at afslutte reportagen med følgende skråsikre profeti om krigens udfald: *Og har man set de græske soldater drage fra Piræus til Olympos, så er man ikke i tvivl om, hvem der vil gå sejrrig ud af denne kamp.*⁸

Men da krigslykken eftertrykkeligt er vendt for grækerne, giver Cavling derimod et langt mere pessimistisk syn på de selv samme græske tropper og den manglende ledelse: *Der så mange småting, som straks røber, at den græske armé ikke er nogen armé i europæisk forstand (...) Det er et ægte græsk træk, at en officer glemmer hele overledelsen for at fordybe sig i en ham uvedkommende detal.*⁹

Nutidige standarder, om journalistisk upartiskhed og kildekritik, synes næsten kun at kunne genfindes ved Cavlings beskrivelser af det græske nederlag, mens han i langt højere grad tog den græske krigseufori for pålydende inden krigsudbruddet. Cavling er endog så optaget af den græske sag og ikke mindst loyal overfor den græske konge af dansk slægt, at han indvilger i at lade kongelige depecher indsy i sin manchete og i dybeste hemmelig overbringe dem til kongens gesandt på Kreta. Denne opgave har han accepteret både af hensyn til kongen og den græske sag, men også udfra egne, journalistiske motiver: *...og selvfølgelig påtog jeg mig med glæde denne opgave, der åbner udsigt til et lille eventyr.*¹⁰ Men han ser også sin rejse til Kreta i lyset af journalistikkens pligt til at gengive verdenens gang, hvilket udtrykkes i hans reportage fra øen: *Den sande tilstand på Kreta er ukendt i Europa.*¹¹

Cavlings blik på krigen som en nyhedshistorie med høj nyhedsværdi genfindes på mange punkter, hvor det i høj grad kan beskrives udfra de nutidige journalistiske nyhedskriterier om 'aktualitet', 'væsentlighed', 'konflikt', 'sensation' og 'identifikation'¹² At krig beskrives som en **konflikt** af største **væsentlighed** med **sensationelle** elementer ses bl.a. i en reportage Cavling skriver fra det græske hof kort før krigsudbruddet: *Og kongen fortæller og udvikler, imens mit blik forvilder sig til depecherne, der ligger spredte over bordet. Når et navn sættes under en af disse sedler, går der kommando gennem telegrafene, er regimentet gået i ilden, og menneskers blod farver de grønne marker i Thessalien.*¹³ Konfliktens dramatiske betydning står her tydeligt for alle.

⁸ Reportage 23.marts, s.68.70 Ibid.

⁹ Reportage 25.maj, s. 160 Ibid.

¹⁰ Brev til Rode 8.april, s.94 Ibid.

¹¹ Reportage 17.april, s.95 Ibid.

¹² Se uddybende beskrivelse og diskussion heraf i kapitel 5.

¹³ Reportage 30.april, s.103 (Kaarsted, 1960)

Ligeledes gør Cavling gentagne gange brug af alskens former for **identifikations**henvisninger, hvor de ukendte forhold sammenlignes med velkendte danske størrelser eller hvor han i særlig grad tager udgangspunkt i konflikten danske aktører.

Da Cavling skal beskrive landskabet på den tyrkiske side af grænsen bliver det gennem en sammenligning af markerne, *der næsten ligner markerne på Amager*.¹⁴ Eller i Athen: *Akropolis er en bjærgspids noget højere end Himmelbjærg*.¹⁵ Ligeledes forsøger han at beskrive de græske avisers daglige helgenliste med henvisning til danske avisers daglige toglister: *Enkelte helgener får et par stjerner, og der er formodentligen sådanne, der ikke holder ved Nørrebro og Kvistgård. Andre er mærkede med stor stjerne og henregnes altså af den ortodokse kirke til eksprestog*.¹⁶ At mange af Cavlings sammenligninger mellem danske og græske forhold var om ikke ironiske som ovenstående, så var de ofte decideret nedladende overfor grækerne, hvilket analyseres i næste afsnit.

Generelt spiller den journalistiske **identifikation**, i Cavlings beskrivelser, dog hovedsagligt på et meget stort fokus på danske personer. Kong Georg gives særligt i optaktsfasen meget fokus og beskrives i overstrømmende vendinger. Cavling starter en reportage med ordene: *Hvad der i øjeblikket mest glæder en dansker i Athen, er kong Georgs ganske overordentlige popularitet*. Og afslutter samme reportage med kommentaren *Det er besynderligt, at Europas ældste folk i kampen for sin nationale genoprejsning har lagt sin fremtidsskabne i en dansk fyrste hånd. Nu da jeg - det er ved nattetide - skriver disse linjer, ser jeg fra hotellet kongens oplyste vindue, og jeg ønsker - og så ønsker enhver dansker - at dette lys ej må slukkes, men at det må lyse over verden*.¹⁷

Når Cavling er ved fronten er det derimod danske frivillige, der er taget til Grækenland for at kæmpe på græsk side, som han tildeler særlig opmærksomhed. Tidligt i optaktsfasen opfordrer Cavling danske studenter til at sende en hilsen til de græske studenter. *Danske studenter måtte vel kunne blive enige om at udtrykke deres sympati for Grækenlands mødige, noble og for store idealer kæmpende ungdom*.¹⁸ Modsat advarer Cavling i krigens slutfase mod flere danske frivillige: *Der ankommer hver dag danske frivillige, studenter og kontorister. Jeg fraråder på det mest indtrængende andre at følge eksemplet*.¹⁹ Chancen for at de noble idealer kan indfries ved kamp, må udfra Cavlings optik været svundet gevaldigt ind.

Sammenlignet med nutidens journalistik henviser Cavling til mange af de samme nyhedskriterier, for hvad der gør en god nyhed, ligesom han er optaget af og tager udgangspunkt i forestillinger om

¹⁴ Reportage 10.april, s.79 Ibid.

¹⁵ Reportage 19.marts, s.46 Ibid.

¹⁶ Reportage 23.marts, s.53 Ibid.

¹⁷ Reportage 12.marts, s.27-30 Ibid.

¹⁸ Reportage 25.marts, s.59 Ibid.

¹⁹ Reportage 2.maj, s.128 Ibid.

journalistikstanden og dennes rolle i krigstid, som man også kan genfinde i nutiden. Men samtidigt er hans åbenlyse stillingstagen for Grækenland og hans medvirken i krigen som kongens kurer elementer, der langt fra kan siges at være i tråd med idealer og konventioner for moderne upartisk journalistisk praksis. Cavlings skrivestil, hvor han blander genrerne, så han på en og samme tid **refererer** fra begivenhederne og interview, **analyserer** både enkeltpersoner og stormagternes motiver, fremlægger sine egne profetier for fremtiden samtidigt med at hans egne normative **kommenterer** om stort og småt drysses ud med løs hånd, er heller ikke i overensstemmelse med den moderne journalistikkens lærebøger, selvom den meget personlige, essayistiske stil også har nutidige repræsentanter.

Cavlings skrivestil blev i samtiden udsat for kritik, hvilket 23.april 1897 fik Politiken til i en artikel at forsvare Cavling, som repræsentant for det ypperst i journalistikken. *Der er den allerinderligste forbindelse mellem ham og hans journalistik. Han styrter sig ud i livet og former bagefter sine indtryk. Han lever først og skriver så (...) Hans rejse skulle ikke være referentgæring, men en oplevelse.* Hvorefter avisen netop hylder Cavling for hans mod ved at agere kurer for den græske konge, hvilket på ingen måde diskvalificerer ham som journalist, tværtimod. For at være en god krigskorrespondent kræves ikke blot skrivekundskaber men også personligt mod og indlevelse.²⁰

Cavling om det nationale – blikket på de andre og blikket på de danske

Virket som krigskorrespondent for over 100 år siden var mere end blot at reportere om krigshandlingerne, idet korrespondenten i langt højere grad end nu, skulle reportere fra en fremmed verden, som de færreste danske læsere nogen sinde havde besøgt. Beskrivelser af Grækenland, det græske folk og dagliglivet er derfor også en meget fremtrædende del af Cavlings reportager. En del af disse er reportager beskriver Cavling selv som en slags fyldstof, han kan bedrive tiden med, mens han og alle andre afventer krigsudbruddet. I et brev til Rode svarer han på Politikens ønske om daglige depecher: *Ja, med fornøjelse. Men det bliver vist kun sludder og vrøvl, for alt, hvad der sker i disse dage, det sker jo i forskellige magters udenrigsministerier. Her sker ikke andet, end at folk løber på gaden og råber og skriger, men jeg skal gerne lave nogle telegrammer.*²¹ En udtalelse, der på sin vis meget klart udpeger et af krigskorrespondenternes dilemmaer, når de på den ene side forventes at befinde sig i begivenhedernes centrum, men på den anden side kan erkende, at de vigtigste begivenheder udspiller sig helt andre steder.

Uanset, om bevæggrundene til en række baggrundsbeskrivelser om livet i Athen i Cavlings øjne var ligegyldigt fyldstof, så finder man både heri, men også i hans meget dramatiske beretninger fra

²⁰ Artikel 23.april, s.104f Ibid.

²¹ Brev til Rode 8.marts, s.19 Ibid.

krigsfronten, en række meget direkte beskrivelser af Cavlings blik på grækerne, der såvel direkte som indirekte samtidig indeholder beskrivelse af danskerne.

Den gruppe, Cavling har mindst interesse for at beskrive, er tyrkerne, hvilket måske kan ses som tegn på, at fjenden i denne konflikt var så indiskutabelt og selvindlysende, at det dårligt var besværet værd at tildele dem alskens grumme karakteristika. Cavling tager en dag på en kort tur fra den græske grænseby Larissa ind over grænsen til Tyrkiet, hvor han har et kortere ophold og interviewer en tyrkisk officer. Indledningen til reportagen starter med et særdeles barsk billede af tyrkerne. *Mæt af krigsforberedelserne i Larissa føler man omsider trang til at se en tyrk, og når denne trang har overvundet en naturlig uvilje mod at få maven sprættet op med krumknive, skrider man til handling.* Da Cavling efter et langt ridt endelig når ind i Tyrkiet og første gang støder på tyrkiske soldater, beskriver han deres udseende: *...iført korte mørkeblå trøjer, uden halsbind, temmelig uordentlige med bare ben...* Endvidere sammenligner han deres fremtræden med de græske soldater og når hurtigt til konklusionen: *Når tyrkerne ikke taler, tænker de. Grækerne tænker kun når de taler.* En sammenligning, der dog næppe kan siges at være til græsk fordel. I forlængelse af Cavlings interview med en tyrkisk kommandant, pascha, gengiver han i en længere passage, dennes syn på dels årsagerne til krig, dels hvordan Grækenlands efterligninger af europæiske lande er årsag til landets elendige situation. Cavling kommenter ikke direkte disse udtalelser, men bemærker i reportagens slutreplik: *På vejen tilbage derimod købte jeg en daggert af en af infanteristerne. Så fattige og forsultne er de tyrkiske soldater, at fremmed kan købe deres våben...anden kommentar behøves næppe til pascha'ens meddelte udtalelser* ²² Turen til Tyrkiet synes ikke at have anfægtet Cavlings oprindelige opfattelse af tyrkerne, og han beskæftiger sig ikke videre med at karakteriserer dem.

Cavlings blik på grækerne er derimod mere sammensat. På den ene side bunder hans veneration for grækerne i, at han ser dem som arvtagere af den stolte græske oldtid, men på den anden side beskriver han dem ofte som en flok halvville, der i udvikling halter århundrede efter nordeuropæiske civilisation. Årsagen til det græske folks forfald, henføres dog også til tyrkerne. *Overalt i dette folk, i byerne og på landet, mærkes sporene af tyrkernes 400 årige undertrykkelse, der har nedstyrtet grækernes store masser i uvidenhed og mørke, men man mærker også de mægtige anstrengelser, der det sidste halve århundrede er gjorte og fremdeles gøres for at genoprejse det af naturen højt begavede folk.* På denne baggrund finder Cavling både eksempler blandt Athens fremmeste borgere, som han karakteriserer som *værdige efterkommere af åndsaristokraterne i det gamle Hellas*, mens andre del af befolkningen beskrives som *halvvilde(...)mennesker i fåreskindspelse*.²³ Men omtalt samlet er grækerne oftest karakteriseres som præget af *grækernes naive livssyn (s.29)...folkets hæftige temperament (s.33)* og hvis ingen anden beskrivelse slå til, tyr Cavling til sammenligninger med andre folkeslag: *Athenienserne er sydlændinge i endnu højere grad en italienerne, og de ejer ikke oldtidens folkets plastiske værdighed (s.39).*

²² Reportage 10.april, s.75-82, Ibid.

²³ Reportage 16.marts, s.39 Ibid.

Selvom Cavling på sin vis undskylder grækerne for den kulturelle tilbagestående, så er der dog også andre karakteristika ved grækerne, som synes at bunde i andet end uheldige historiske forhold. I en reportage fra den græske rigsdag er det øjensynligt Cavling magtpåliggende at indskyde bemærkninger om grækernes udseende: *Skikkelserne er gennemgående umandige, og et nordisk øje dvæler ikke ved dem med velbehag.*²⁴ Selvom han dog heri indskyder et forbehold om, det normative i det 'nordiske' øjes perspektiv, så giver det 'umandige' gentagne gange anledning til udtryk for Cavlings afsky for grækerne. Efter krigsudbruddet, hvor dårligt nyt fra fronten kommer til Athen, beskriver Cavling, hvordan den tidligere så krigsivrige folkestemning er vendt. *En sådan omskiftelighed og sindets lethed ville man finde indtagende hos en dame, hvor ungdom og skønhed bragte karakterens mangler i forglemmelse, men anderledes er forholdet unægteligt, hvor talen er om mænd. Grækerne savner mandige egenskaber.*²⁵ Denne frastødende umandighed genfinder Cavling såvel i grækernes ydre, som i deres handlinger og egenskaber.

I Cavlings noget svingende forhold til grækerne, finder han ofte anledning til at fremhæve danskere, dansk kultur og værdier og ikke mindst det nationale fællesskab på bekostning af grækerne, der i alle tilfælde beskrives som et mindreværdigt folk. Grækernes manglende evner kan udstilles i så banale spørgsmål som bøndernes arbejdsevne: *Græske bønder, der pløjer sletterne ved Marathon, pløjer med en ganske anden følelse end den, hvormed de danske bønder pløjer f.eks. Odsherred, og selvfølgelig bliver Odsherred derfor også pløjet grundigere end Marathon.*²⁶ Men i andre tilfælde er det i spørgsmålet om hele den nationale samling, at Cavling finder anledning til at fremhæve Danmark. I en af sine tidlige reportager fra Athen beklager han, hvor svært det er, at finde et pålideligt udtryk for folkestemningen grundet den sammensatte og uensartede befolkning, der nærmest befinder sig i mentalt forskellige århundreder. Modsat er det ifølge Cavling altid muligt at vejre folkets stemme blandt *nordeuropæiske folk, hvor enhver borger er støbt i samme åndelige form, og hvor der uden hensyn til forskellig dannelse og forskellige sociale vilkår dog er en fælles national grundakkord for hele folkets følelse.*²⁷

Politikens læsere kan altså med en vis sindsro læse beretningerne fra dette forvilde og letantændelige folk, da man samtidig bliver beroliget om, at i den civiliserede del af verden, Danmark hermed indskrives i, vil harmoni og national samhørighed altid være udgangspunktet.

Det punkt ved grækerne, som om noget vækker Cavlings rosede beskrivelser, er da netop også den græske konge, hvis danske sindelag, sindighed og kølige fornuft, Cavling sjældent undlader at fremhæve. Det fremmeste træk, Cavling iagttager ved den politiske situation i optakten til krigen, er netop, at kongen i egen person repræsenterer den græske nationalfølelse og folkets fælles vilje,

²⁴ Reportage 15.marts s.35 Ibid.

²⁵ Reportage 12.maj, s. 144 Ibid.

²⁶ Ibid.

²⁷ Reportage 16.marts, s.39 Ibid.

hvilket han bl.a. konkluderer med henvisning til, at der ulig de vante græske politiske forhold, i denne periode var fuldstændig konsensus om kongen og hans politiske målsætning. Cavling skriver herom: *Enhver bevægelse i de sidste ugers politik er direkte resultater af hans (kongens)vilje, og i meget vanskelige forhold har han navigeret med en sådan finfølelse og takt, at han har været ledende og eneherkende uden derfor i noget øjeblik at have befundet sig i uoverensstemmelse med folket følelse og vilje. Det er nu omsider kommet dertil, at kongen med lige så stor sandhed som Ludvig d.14. kan sige: L'état c'est moi.*²⁸

Hvad grækerne, grundet århundreders tyrkisk undertrykkelse, måtte have mistet af forståelse for deres nationale samhørighed og fællesskab, har de heldigvis fået genindført med den danskfødte konge. Når der senere i forløbet bliver mindre konsensus om krigen, så er det atter bristerne ved det græske folk, Cavling fremhæver som årsag. I modsætning til landets stolte fortid er synet på nutiden langt mere fordømmende: *Det moderne Grækenland har ikke skabt en digter, en billedhugger eller en maler, og i armeen synes der ikke at findes en eneste betydelig general. Det er dette misforhold mellem, hvad det græske folk vil være og hvad det virkelig er, som ustandseligt kaster statsskibet om i oprørt sø. Efter flugten fra Larissa vendte grækerne sig straks mod kongen, De følte, at de ikke havde været helte, men de var overbeviste om, at de ville blive det, blot de nu fik en republik.*²⁹

Men der er også forhold ved selve krigssituationen, som giver Cavling anledning til hylde Danmark og det danske samfund. I en reportage fra kajen i Piræus, hvor flygtningene fra Kreta er strandet, må Cavling igen forsikre sine danske læsere: *Vandrer man gennem Piræus, hvor flygtningene vælter sig mellem resterne af deres brogede klude og skrammel af bohøve, modtager man en gavnlig belæring om betydningen af et ordnet samfund.*³⁰

Cavling set fra nutiden

Set med nutidens øjne fremstår Cavlings reportager som fyldt med både grove, fordomsfyldte generaliseringer om andre folkeslag og en stærkt nationalistisk hævde af egen nationale kultur. Endvidere kunne man om hans journalistiske virke mene, at det i uhørt grad var en praksis, der i højere grad byggede på hans egne dybt subjektive og fordomsfulde oplevelser end det var udtryk for efterlevelse af idealer om en krigskorrespondents vigtige gerning, som læsernes sandhedsvidne til begivenhedernes gang.

Spørgsmålet er dog, om de elementer ved Cavling reportager, der fra en nutidig optik forekommer voldsomt normative, måske blot er udtryk for, at de blev skrevet i en anden tid. Hvem ved, om Cavlings kommentarer om forskelle mellem græsk og dansk nationalkarakter blev set som normative

²⁸ Reportage 12.marts, s.29. Ibid.

²⁹ Reportage 12.maj, s.146 Ibid.

³⁰ Reportage 13.marts, s.31 Ibid.

fordomme om andre folkeslag eller om de, også af Cavling selv, snarere blev betragtet som en naturlig og sandfærdig gengivelse af selvindlysende fakta?

Vendt på hovedet er spørgsmålet derfor, om man også i nutidig journalistik kan finde lignende formuleringer af særlige danske kulturtræk eller nationale værdier, der ligeså ubemærket sniger sig ind i krigsjournalistikken? Og om ikke også nutidens journalistik i bred forstand, på trods af årtiers kraftige fastholden på idealer om journalistikkens uafhængighed eller objektivitet, fortsat er medvirkende til at artikulere billeder for et nationalt fællesskab og formulere hvilke kulturelle værdier dette fællesskab bygger på?

Det er dette spørgsmål, som vil blive ført videre i afhandlingen, hvor udgangspunktet i Cavlings eksempel på ingen måde skal forstås som en udstilling af tidligere tiders latterlige uformåenhed, men snarere som anledning til refleksion og spejling for nutidige forhold. Jeg vil hverken hævde, at journalistikkens forhold til dens nationale baggrund er fuldstændig identisk med forholdene på Cavlings tid eller modsat, at alt er ændret siden da, men kan blot konstatere, at fordi den kulturelle selvforståelse på flere punkter har ændret sig mærkbart over de sidste 100 år, bliver forholdene på Cavlings tid nu synlige for os. Spørgsmålet er nu, om man ved hjælp af en analytisk distance kan få blik for de nutidige forhold, på samme vis, som den historiske distance kunne give indblik i forholdene på Cavlings tid. At finde veje til denne analytiske distance til samtiden er afhandlingens hovedprojekt.

Kapitel 1: Indledning – et nutidigt udgangspunkt

I hvilket omfang Cavling har overvejet journalistikkens forhold til eller afhængighed af det nationale fællesskab eller endsige fundet denne relation problematisk, har jeg ingen viden om. Men vender man sig til nutidens journalister, så tages dette spørgsmål flittigt op til diskussion.

I bogen "Nyhedskriterier i det 21. århundrede"³¹ giver en række journalister, redaktører og nyhedschefer fra de største danske medier deres bud på god journalistik nu og i fremtiden. Her tager f.eks. chefredaktør Jørn Mikkelsen fra Morgenavisen Jyllands-Posten ordet og tordner imod 'national journalistik':

Avisen kan heller ikke underkaste sig selv nok så ædle, men udefra dikterede mål. Det støder, når man betragter, hvordan selv de førende amerikanske tv-stationer kastede sig ud i en voldsom farvet, "national journalistik" i de første mange måneder efter angrebene i New York og Washington. Tv-skærmene formelig duggede af patriotisme og Stars and Stripes. De seriøse medier fik rettet kursen ind, men i lang tid var det "dem" mod "os", hvilket førte til, at de amerikanske medier frivilligt placerede sig på én side mod en anden. Her ligger utvivlsomt en stor udfordring for journalistikken i en verden, der i stigende grad gerne vil deles op i "dem" og "os". Journalistikken må aldrig blive national, endsige patriotisk. Den må aldrig udvise national chauvinisme. Den skal være åben, fair, fordomsfri til alle sider – også til dem, der umiddelbart virker afskyelige.³²

Mikkelsen mener derimod, at der er brug for en *tilstræbt værdifri, upolitisk, umissionerende nyhedsformidling*.³³ Denne nyhedsformidling skal ifølge Mikkelsen vægte væsentlige nyheder højere end diverse *gimmicks* og *effektjageri*, uanset om væsentlige nyheder så kan virke kedelige. Når Mikkelsen argumenter for, at journalistikken skal tilstræbe at formidle de væsentlige nyheder på en værdifri, upolitisk måde, så legitimerer han ikke blot sit syn ud fra egne journalistiske idealer, men drager også læserne til indtægt herfor.

De (læserne) vil have nyheder, baggrund, analyse, kommentarer, der er til at stole på. Når læserne klager over avisen, sker det altid med beskyldninger om, at vi er for "sensationslystne" eller "kun tænker på store overskrifter" – aldrig det modsatte (Mikkelsen 2002: s.53).

Væsentlighedskriteriet hos Mikkelsen ses som grundlaget for en journalistisk bedømmelse, hvor journalister på baggrund af deres viden om samfundets indretning og udviklingstendenser på læsernes vegne udvælger de vigtigste nyheder. "Mere end nogensinde er det vigtigt og rigtigt at forsøge

³¹ (Esmann, 2002)

³² s. 60 i (Mikkelsen, 2002)

³³ s.53 Ibid.

at forklare, at ikke alle ting er lige vigtige og lige lidt vigtige. En avis kan ordne og prioritere, skabe overblik og perspektiv.³⁴ (Mikkelsen 2002: s.47). Avisen – og hermed dens journalister – påtager sig opgaven at skille væsentligt fra uvæsentlig, men hvilke kriterier disse bedømmelser sker ud fra står ikke klart. Øjensynligt er der blot bestemte fænomener i verdenen, som er mere væsentligt end andre, og de journalistiske udvælgelsesprocesser, der evner at ramme den rette skelnen, bedømmes af både journalistikken selv og læserne som god og væsentlig journalistik.

Men ved nærmere eftertanke er det jo ganske indlysende, at det væsentlighedskriterium, som ifølge Mikkelsen både er journalisternes fornemmeste udskilningskriterier og den kvalitet ved journalistikken, som læsernes efterspørger, ikke er plantet i den frie luft, men bundet til og afhængig af en samfundsmæssig, geografisk og sproglig sammenhæng. Begivenheder og nyheder er ikke bare væsentlige i sig selv, men kan kun bedømmes af **nogen** som væsentlige, vigtige og relevante i forhold til **noget** andet.

Samtidigt med, at journalistikken, som i Mikkelsens eksempel slår på, at verdenen skal beskrives upartisk og ikke være farvet af nationale hensyn, så retter journalistikken på den anden side bevidst en national optik i nyhedsdækningen, idet journalistik på flere punkter er bundet til en national ramme. Aftagerne eller brugerne af dansk journalistik er nationalt bestemt, eller i hvert fald bundet til evnen til at læse og forstå det danske sprog, hvilket hovedsagligt er ensbetydende med borgere i Danmark. Men dansk journalistiks forankring i en dansk sammenhæng begrænser sig ikke blot til en sproglig afgrænsning af journalistikken mulige læsere, seere og lytter. Også i valg og beskrivelser af dagens væsentligste nyheder er såvel væsentligheds- som hele nyhedskriteriet afhængig af den samfundsmæssige sammenhæng både journalister og læsere, seere, lytter lever i og betragter verdenen ud fra.

At nyheder om verden nødvendigvis ses fra et bestemt sted er i udgangspunktet med til at dele verdenen op i forskellige sfærer af skiftende væsentlighed, hvortil der knyttes forskellige former for tilhørsforhold. Denne opdeling af verdenen fra en national optik ses bl.a. i aviserne særskilte sektioner eller sider for 'Indland' og 'Udland', samt genkendes i tv-nyheders bemærkning som: "Videre til udlandet..." og "...ikke mere udland nu, men hjem igen til debatten om..." Alt efter om man retter optikken mod 'Indland' eller 'Udland' er der forskellige nyheder, som betragtes som mere væsentlige end andre. Selv Mikkelsens avis, der kalder sig *Danmarks internationale avis*,³⁵ ses dette, da der trods det eksplicite fokus på internationale nyheder med ligeså stor tydelighed slås fast, at dette blik på verdenen netop er set fra Danmark.

En stor del af de journalistiske nyhedsudvælgelser fremtræder også indlysende indenfor opdelingen af ind – og udland. Når den danske regering hvert efterår mødes med oppositionspartier til de årlige

³⁴ S.47 Ibid.

³⁵ Se bl.a. side 139 i (Haahr & Holm, 2003).

Finanslovsforhandlinger, så bliver det dækket tæt af samtlige nyhedsmedier i landet. Her kan man bestemt argumentere for, at det journalistiske valg af finanslovsforhandlinger som væsentlig nyhed er sammenfaldende med hvad, der kan siges at være væsentlig i læsere hverdag. Nyhederne kan fortælle om mulighederne for, at man kan gå på efterløn, barselsorlov eller uddannelsesorlov, om man skal overveje at spare mere op i pension, om der kommer en ny motorvej i nærheden af, hvor man bor og meget mere. Finanslovens status som en nyhed med indiskutabel væsentlighed bekræftes år efter år med nogenlunde samme forudsigelighed som, at man meget sjældent finder nyheder om svenske finanslovsforhandlinger og stort set aldrig om ungarske eller kenyanske ditto i danske nyhedsmedier.

Det journalistiske blik på verdenen synes i høj grad at være bundet til en national optik, som igen støtter sig til en opdeling af ”os” og ”dem”. Denne opdeling er ikke automatisk nationalistisk, i den forstand Mikkelsen beskrev, hvor ”vi-gruppen” åbenlyst tillægges moralsk overlegenhed eller forrang, men jeg vil hævde, at nationalstaten, står som et centralt omdrejningspunkt i den journalistiske vurdering og skelnen, og at den referenceramme danske medier på den ene eller anden måde har kastet anker ved er den nationale ramme³⁶.

Fra national referenceramme til national chauvinisme

At hævde, at dansk nyhedsjournalistik på mange punkter netop er dansk i og med, at dens ambition er at skrive nyheder med interesse og relevans for danske læsere, samt at dette influerer på, hvad der anses for interessant og relevant, er der intet opsigtsvækkende i, og det er heller ikke den relation mellem journalistikken og det nationale, som Mikkelsen m.fl. går i rette med. Det er derimod de tilfælde, hvor den nationale ramme, forstået som journalistikkens og læsernes fælles referenceramme, trækkes eksplicit frem og gøres til en positiv standard og værdi i de journalistiske artikler, mens andre nationale grupper ringeagtes og udpeges som årsag til alskens ulykker.

Skellet mellem lødig og underlødig, seriøs og kvalmende nationalistisk journalistik synes på sin vis klar nok, men spørgsmålet er, om det virkelig er så entydigt, hvad der falder på den ene eller anden side af grænsen. Cavlings reportager fra Grækenland blev højt sandsynligt ikke i samtiden betragtet som uanstændig nationalistisk selvforherligelse, men blev sikkert set som eksempel på en seriøs og informativ journalistik, der på bedste vis gjorde en krig i et fremmed land væsentlig, forståelig og relevant for sine danske læsere.

I stedet for blot at konstatere, at hvad der er i en tid betragtes som væsentlig journalistik, i en anden tid kan ses som udtryk for et nationalchauvinistisk verdensbillede, eller blot forvente, at der et eller

³⁶ En række danske dagblade har dog i udbredt grad identificeres sig ved en anden geografisk ramme, nemlig de regionale og lokale dagblade. Denne lokale eller regionale identitet, mener jeg dog ikke, er i modstrid med den overordnede nationale ramme, da disse blade på mange punkter har den nationale ramme som implicit præmis (Se evt. Hjarvard 1996:19)

andet sted findes en usynlige grænse for, hvordan journalistikken rettelig kan forholde sig til den nationale referenceramme, den opererer indenfor, så kunne man jo undersøge det nærmere. Derfor er jeg i denne afhandling interesseret i at undersøge, **hvordan**, under **hvilke omstændigheder** og på **hvilke måder** de nationale referencer spiller ind i den **konkrete** daglige nyhedsjournalistik. Denne undersøgelse vil derimod ikke tage afsæt i en normativ karakteristik af, hvilke nationale referenceformer, der er tilladelige indenfor journalistikken eller hvilke, der snarere hører hjemme i propagandaen eller i *journalismen*, som Strand benævner den underlødige journalistik.³⁷ Denne afhandling tager derfor ikke udgangspunkt i den fortløbende journalistiske debat, om hvad der kendetegner god, hæderlig journalistisk praksis eller hvad, der modsat kendetegner de mindre flatterende aspekter af journalistisk praksis, men forsøger derimod at kvalificere grundlaget for diskussioner om journalistisk.

Afhandlingens problemstilling

Det centrale spørgsmål for afhandlingen er for det første, at finde frem til en analyseform, hvor i gennem man kan få blik for journalistikkens praksis med særligt henblik på at kunne analysere dens forhold til den verden, den virker i. Det indkig i Cavlings opfattelse af sin samtid og det danske samfund, han levede og arbejdede i, var i høj grad muliggjort af den historiske distance, der gjorde i hvert fald de åbenlyse forskelle mellem Cavlings og vor tid synlige. For at kunne få et lignende indblik i vor egen samtid, må afhandlingen i første omgang diskutere, på **hvilken måde man analytisk kan få blik for journalistikkens forhold til sin omverden**.

Formålet med analytisk at få blik for journalistikkens forhold til den omverden, den arbejder i og med, er at omsætte den normative diskussion om journalistiske idealer til en undersøgelse af **hvordan, hvornår, under hvilke omstændigheder og på hvilke måder der i danske dagblades nyhedsjournalistik gøres brug af referencer til det nationale?**

Spørgsmålets åbne karakter bygger på en antagelse om, at der i den daglige nyhedsjournalistiske praksis vil kunne findes en utal sammenblandinger af forskellige relationer og referencer til det nationale, der ikke som udgangspunkt kan bestemmes i forhold til et bestemt sæt af definitioner og idealer for god journalistik. Endvidere forventer jeg, at mange af de referencer til det nationale, som analysen vil lokalisere, ikke nødvendigvis er skingert nationalistiske proklamationer, men ligeså ofte findes i små bemærkninger, sammenligninger og henvisninger, der er os så velkendte, at vi ikke (længere) ser deres relation til en national referenceramme.

Men afhandlingen har ikke blot en bred undersøgelse af nationale referencer i sigte, men stiller også et spørgsmål til både journalistikken og dele af journalistikforskningen, angående journalistikkens

³⁷ (Strand, 2000)

uafhængighed. Mikkelsen beskriver med største indforståethed, hvordan en journalistik, der stiller sig i nationalstatens tjeneste samtidigt diskvalificerer sig som journalistik og reducerer sig til vulgært propagandaorgan. Med andre ord er det et grundvilkår for moderne journalistik, at den er uafhængig af alle interesser og *være åben, fair, fordomsfri til alle sider – også til dem, der umiddelbart virker afskyelige*.

Denne forestilling om uafhængigheden som journalistik grundvilkår finder også støtte i medie og journalistikforskningen. I flere beskrivelser af dansk medie- eller pressehistorie fremstilles journalistikkens historie i Danmark som en historie om journalistikkens selvstændiggørelse. Gennem de sidste årtier har journalistikkens både frigjort sig fra politiske bånd via dagbladenes løsrivelse fra traditionelle partipolitiske bindinger og samtidigt frigjort sig fra bladhusenes økonomiske krav via en professionalisering af den journalistiske praksis. Den nye selvstændige journalistik kendetegnes bl.a. ved at optræde som en selvstændig institution i samfundet, der ikke blot er underlagt den parlamentariske politiske dagsorden, men selv kan bringe sager frem til diskussion, altså være dagsordensættende³⁸.

Det er i opposition til denne grundtanke om **journalistikkens uafhængighed** og tiltagende selvstændiggørelse, at denne afhandling også vil problematisere, hvorvidt journalistikken i lighed med frigørelsen fra direkte politiske og økonomiske interesser, har formået at frigøre sig fra den nationalstat og den nationale referenceramme, den fungerer indenfor.

Afhandlingens problemstilling er altså tre hovedspørgsmål af forskellig karakter

- 1) **Metodisk** spørgsmål til hvordan man kan analysere journalistik
- 2) **Empirisk** spørgsmål til hvilke referencer journalistikken i den konkrete praksis anvender
- 3) **Analytisk** spørgsmål til hvad der på baggrund heraf kan siges om journalistikkens uafhængighed af den nationalstatslige ramme, den opererer indenfor.

Ovennævnt hovedspørgsmål vil blive søgt belyst gennem en tekstnær analyse af danske dagblades nyhedsjournalistik, som centrerer sig i en kortere periode omkring en særlig nyhedsbegivenhed. Her har jeg valgt at fokusere på perioden omkring Irak-krigens udbrud i foråret 2003, hvilket der er tre hovedgrunde til.

For det første er krigen en begivenhed, der i en periode er den altoverskyggende nyhedsbegivenhed, hvor andre stofområder i stor stil måtte vige til fordel for nyheder, der på den ene eller anden måde relaterer til krigen. Der er både nyhedsreportager med opfølgning på krigens militære udvikling, nyhedsanalyser om inden- og udenrigspolitiske aspekter af krigen, baggrundsanalyser om krigens

³⁸ Se her særligt (Pedersen, Kjær, Esmark, Horst & Carlsen, 1999), men elementer af journalistikkens historiske udvikling kan bl.a. også ses i (Ørsten, 2003), Spørgsmålet om den selvstændige journalistik og de kriterier den opererer efter uddybes videre i de kommende kapitler.

årsager og gisninger om fremtiden, case-historier om krigens ofre m.m. Ved valg af krigen får jeg et bredt empirisk materiale, der på forskellig vis forholder sig til samme emne gennem de fleste af nyhedsjournalistikens stofområder og genrer.

For det andet er spørgsmålet om nationalstaten meget åbenlyst tilstede i netop denne nyhedsbegivenhed, idet der er tale om en krig mellem nationalstater med Danmark som aktiv deltager. At nationalstaten Danmark er aktiv krigsdeltager betyder også, at der i perioden findes klart formulerede politiske definitioner om, hvorfor beslutningen om krigsdeltagelse er i landets interesse; formuleringer som kan sammenholdes med det billede journalistikken tegner af krigen og Danmarks rolle heri, hvilket endvidere kan medvirke til at belyse spørgsmålet om journalistikkens uafhængighed.

For det tredje har krigen i sjælden grad givet journalistikken anledning til selvrefleksion og diskussion over hvilken rolle, medierne spiller og på hvilken måde journalistikken skal forholde sig til såvel de krigsførende parter som egen rolle.

Der er altså for projektets nogle oplagte fordele ved, at vælge netop Irak-krigen som case, men samtidigt er casen også ganske særegen eller måske ligefrem ekstrem i forhold til almindelig dagligdags journalistik, hvilket selvfølgelig også influerer på, hvilken udsagnskraft et studie baseret på krigsdækningen kan have overfor dansk journalistik generelt.

I forhold til spørgsmålet om journalistikkens selvstændighed er det vigtigt at påpege, at jeg under ingen omstændigheder kan udtale mig om en selvstændiggørelse i termer af en proces, når jeg kun anvender empiri knyttet til én nyhedsbegivenhed, der endog udspiller sig inden for en meget begrænset tidsperiode. For at kunne udtale mig om, hvorvidt der er sket generelle ændringer i journalistikkens afhængighed af nationalstaten vil det som minimum kræve, at empirien fra Irak-krigen sammenlignes med anden empiri over tid. Derimod vil jeg forhåbentlig kunne belyse spørgsmålet om, hvorvidt journalistikken i forbindelse med denne specifikke nyhedsbegivenhed udviste tegn på selvstændig nyhedsdækning, frigjort af referencer og afhængighed af nationalstatens eksplicit formulerede interesser.

Jeg vil i kapitel 2 uddybe valget af netop Irak-krigen som case og hvilke særlige forhold, der knytter sig hertil. I første omgang vil jeg dog vende perspektivet mod mig selv og uddybe hvilken analytisk tilgang til journalistikforskningen, denne afhandlings problemstilling er udsprunget af og følgelig også er søgt analyseret igennem.

Endelig vil dette indledende kapitel blive afsluttet af en oversigt over afhandlingens struktur

Kulturanalytisk blik indenfor journalistikforskning

Min interesse for spørgsmålet om journalistikkens forhold til nationalstaten er ikke blot udsprunget af de debatter, journalistikken selv har ført om normerne for uafhængig og upartisk journalistik, men bundet også i min etnologiske, kulturanalytiske baggrund, hvor spørgsmål om det nationale længe har været et centralt forskningsspørgsmål. Adskillige facetter af det nationale har været undersøgt fra overordnede historiske analyser om nationalstaternes fremkomst, over analyser af, hvordan forskellige nationalitetsopfattelser har udtrykt sig i forskellige former for tilkendegivelser af et nationalt tilhørsforhold, til hvordan adskillige af nationalstaternes institutioner på utallige måder har medvirket til såvel konstruktion og vedligeholdelse af forestillinger om eksistensen af distinkte nationale fællesskaber, båret af en samhørighed omkring fælles historie, kulturelle værdier, traditioner og ofte også et fælles nationalt sprog. Interesse for perspektiverne i dette brede forskningsfelt har medvirket til min interesse for, hvilken rolle journalistikken spiller i forhold til en nationalstat og forestillinger om et nationalt fællesskab.

Min kulturanalytiske baggrund har endvidere betydning for, hvor jeg stillet mig i journalistikforskningsfeltet samt hvilken analytisk og metodisk tilgang, jeg anvender og hvilke spørgsmål, jeg i denne afhandling vil stille til journalistikken – og hvilke jeg ikke stiller.

Journalistikforskning i Danmark

Journalistikforskning med en kulturanalytisk tilgang har ikke mange forgængere i Danmark, hvilket hovedsagligt skyldes, at journalistikforskningen som sådan i mange henseender er en ny videnskabelig disciplin i Danmark. Journalistikken som forskningsgenstand har i forskellig grad og sammenhæng været genstand for studier fra enten litteratur- og sprogforskningen eller medie- og kommunikationsforskningens side, ligesom journalistikken også har været genstand for megen interesse fra politologisk hold. Journalistik blev dog først et selvstændigt universitetsfag med oprettelsen af institutter for journalistik ved Roskilde Universitetscenter og Syddansk Universitet i slutningen af 1990'erne. Og som en del af disse institutters oprettelse er journalistikforskningen givet nye vilkår i Danmark. Nærværende afhandling er derfor også en del af denne forholdsvis nye disciplins forsøg på at afsøge forskningsområder, forskningsperspektiver og – metoder.

Min indgang til journalistikforskningen har derfor i første omgang været at orientere mig i det spredte forskningsfelt, der ofte har været stærkt præget af de discipliner, forskningen oprindeligt udsprang fra, og i anden omgang finde et ståsted og afgrænse denne afhandling særlige perspektiv.

Det er netop på grund af den stadig meget svage fagtradition, at jeg finder det ekstra vigtigt, eksplicit at forklare og definere, hvorfra denne afhandling henter sin inspiration og hvilken betydning det har for afhandlingens teoretiske, metodiske og analytiske udsagn.

De svenske journalistikforskere Ekecrantz & Olsson beskriver i ”Det redigerade samhället” hvorledes journalistikforskning, både grundet sin i Norden forholdsvis korte historie og de mange fagdiscipliners interesse for feltet, er præget af en tvær- eller flervidenskabelig tilgang, der må forsøge at sammenkæde en række begreber og teorier fra vidt forskellige akademiske discipliner. Men samtidigt påpeger de, at en sådan eklektisk forskning langt fra er problemfri. Enhver tilgang, om den så udspringer af samfundsvidenskabelig, sociologisk eller litterære teorier, sætter fokus på visse aspekter af journalistikken, men udelukker eller er blind for andre.³⁹

For at forklare og argumentere for mit valg af perspektiv på journalistik og derved den position, jeg stiller mig i inden for dette felt, har jeg derfor forsøgt at skitsere forskningsfeltet op i en model bestående af fire overordnede perspektiver, der adskiller sig ved deres forskellige syn på journalistik som analysegenstand. Denne model er selvfølgelig præget af min faglige baggrund og projektets problemstilling, hvor andre sikkert ville formulere perspektiverne anderledes. Modellen gør derfor ingen krav på udførligt at kunne forklare og indplacere ethvert bidrag til journalistikforskningen, men medvirker forhåbentlig til at afklare, hvilke perspektiver og forskningsspørgsmål jeg sætter fokus på og ikke mindst de spørgsmål, afhandlingen **ikke** berører.

De fire kategorier for forskellige perspektiver på emnet **journalistik** har jeg kaldt **praksis**perspektivet, **produkt**perspektivet, **medie**perspektivet og **institutions**perspektivet, der adskiller sig ved dels at koncentrere sig om forskellige forhold ved journalistikken, men også ved analytisk at betragte ’journalistik’ vidt forskelligt.

1) **Praksis**perspektivet

Journalistik ses som en praksis, et erhverv, der dagligt udøves af journalister verden over.

Fra dette perspektiv fokuseres på journalisters egne indbyggede forestillinger om journalistikkens rolle samt regler og normer for god journalistik, herunder sprog, forhold til kilder, ideer om nyhedskriterier, genrekonventioner m.m. Ligeledes kan man fra dette perspektiv fokusere på arbejdsbegreber, interne magtrelationer, faghistorie, professionsetik, journalistisk selvforståelse m.m. Metodisk kan praksisperspektivet ofte indeholde interview med og observation af journalister i deres arbejds-situation.

2) **Produkt**perspektivet

Journalistik ses i dette perspektiv som betegnelse for produktet af den journalistiske praksis og kan henvise til en række objekter eks. vis artikler og nyhedsindslag. Analyser, der tager udgangspunkt i disse produkter kan have en række forskellige forskningsfokus. Enten kan de journalistiske produkter bruges som indgang til at forstå aspekter af den journalistiske praksis (og derved binde an til praksisperspektivet) eller til at undersøge, hvordan journalistikken i disse produkter gengiver ver-

³⁹ Se s.258-9 i (Ekecrantz & Olsson, 1994).

dens gang, eller alternativ kan de journalistiske produkter bruges i analyser af, hvordan modtagerne, læsere/lyttere/seere opfatter eller anvender journalistikken i deres dagligdag og som kilde til at forstå verden. Metodisk kan produktperspektivet for det første tage udgangspunkt i forskellige former for tekst eller indholdsanalyse eller – hvis fokus er på modtagerne – på forskellige typer af recepti-
onsundersøgelser.

3) **Medieperspektivet**

Journalistik ses som produkt for mediernes aktivitet. Fra dette perspektiv fokuseres der på de vilkår medierne er underlagt både i forhold til lovgivning, økonomiske og politiske interesser, produktionsvilkår for de enkelte medietyper og mediemarkedets konkurrencesituation. Ligeledes kan man fra dette perspektiv fokusere på analyser af kunderne (læsere, seere) som f.eks. målgrupper, segmenter, interessegrupper m.m. Med andre ord et perspektiv, der ser på vilkårene for f.eks. bladhus og tv-stationer som indgang til at forstå, hvad disse vilkår eller rammer betyder for journalistikkens virke. Metodisk kan dette perspektiv dels støtte sig til analyser af økonomiske eller samfundsmæssige forhold, dels bruge indholdsanalyser til at undersøge skift i mediernes vægtning af stofområder, genrer, formater osv. eller f.eks. fokusgruppeanalyser af modtagernes syn på medierne og deres journalistiske aktivitet.

4) **Institutionsperspektivet**

Journalistik ses her som en vigtig faktor eller ligefrem det bærende princip for en demokratisk samfundsordning, hvor journalistikken – forstået som en institution - er uundværlig i samspillet mellem en stats politisk, administrative institutioner og folket. I dette perspektiv tages der ofte udgangspunkt i teoretiske spørgsmål om hvilken funktion journalistikken har eller bør have i et demokratisk samfund, samt analyser af hvorledes forskellige medie- eller samfundsmæssige udviklingstendenser kan tænkes at fordre eller hæmme journalistikkens placering i et demokratisk samfund. Perspektivet kan også kaldes det offentlighedsteoretiske perspektiv.

Ingen af disse fire perspektiver kan alene forklare, hvad journalistik er (eller kan anskues som), men er alle vigtige perspektiver på at få indsigt i, hvilken rolle journalistikken spiller i samfundet. Men fordi journalistikforskningen peger i så mange retninger og knytter an til så mange andre problematikker, vil jeg hævde, at det er praktisk umulig at omgås alle perspektiver i et og samme projekt. Den største begrundelse for overhovedet at opererer med denne model er netop at få modsætningerne frem og at have en baggrund, hvorudfra man kan begrunde sit valg af perspektiv som samtidigt er en anerkendelse af eksistensen af de andre mulige perspektiver, som man derved fravælger eller lægger mindre vægt på. Modellen skal derfor ikke forstås som en beskrivelse af fire forskellige hovedtyper som den eksisterende journalistikforskning kan rubriceres ind under.

Som det endvidere fremgår, deler de fire perspektiver på forskellig vis genstandsfelt med grene indenfor medie- og kommunikationsforskning, sociologiske og kulturanalytisk forskning samt sam-

fundsforskning og filosofi. Hvis man vil definere journalistikforskning som et særskilt forskningsfelt kan man indlægge den distinktion, at journalistikforskning differentiere sig fra de andre forskningstraditioner ved netop at have journalistikken som sit primære genstandsfelt frem for f.eks. demokrati, jura, medier, kultur, befolkningens meninger, smag og forbrug m.fl.

Valg af perspektiv indenfor journalistikforskning

Et valg af perspektiv indenfor modellen er altså en måde at fremhæve, hvor jeg vil lægge fokus for denne afhandling.

Den måde, jeg bedst forventer at kunne analysere journalistikkens relation til det nationale på, er ved at vælge perspektiv nr. 2 og gå til journalistikkens som en række produkter, hvorved jeg også vælger at centrere analysen om de journalistiske tekster. Tekstanalysen har som målsætning dels at se de journalistiske tekster som kilde til den journalistiske praksis og den journalistiske beskrivelse af verdenen, dels at se, hvordan journalistikken beskriver egen praksis i forhold til det omgivende samfund – ikke mindst den nationalstat, den opererer indenfor.

Dette var netop, hvad jeg indledningsvist skitserede i analysen af Cavlings krigsreportage, hvor teksten både blev beskrevet ud fra kriterier for journalistisk praksis og samtidigt brugt som kilde til at få indblik i, hvordan journalistikkens verdensopfattelse så ud på en given tid, og hvorledes verdenen blev forklaret gennem henvisninger til en national referenceramme.

Det valgte perspektiv bygger altså på en antagelse om, at de journalistiske produkter eller tekster bærer budskaber i sig om mere og andet end deres umiddelbare funktion som nyhedsartikler. At der gennem disse artikler også kommunikerer informationer om de forhold, den tid og kultur, som de er produceret under. Altså at journalistikken fortæller om sig selv som praksis, dens regler, normer og verdensbilleder, samtidigt med at den fortæller om verdens gang.

Men når dette er sagt er det samtidigt også tydeligt, at jeg netop ikke kan gennemføre projektet ved blot at se på en samling avisartikler fra og om Irak-krigen, men at jeg derimod må finde en analytisk tilgang, der kan give mig adgang til dels at forstå kriterierne for den journalistiske praksis, dels at kunne distancere mig for min egen samtids indforståede verdensopfattelse, for at få blik for mulige referencer til det nationale, som den historiske distance gav mig mulighed for i forhold til Cavling. Derfor vil jeg uanset det valgte perspektiv også i høj grad blive nødt til at støtte mig til den danske og ikke mindst udenlandske journalistikforskning som ud fra både dette og andre af modellens perspektiver, har analyseret forskellige aspekter af såvel den journalistiske praksis og dens relationer til det omgivende samfund.

Men selvom jeg i det videre vil låne fra adskillige sider af journalistikforskningen, har mit valg af perspektiv afgørende betydning for valg af metode og empiri, hvilket ikke mindst kommer til udtryk ved de mange spørgsmål, denne afhandling derved afskærer sig fra at svare på.

Havde jeg valgt analytisk at tage udgangspunkt i ”praksisperspektivet” ville feltarbejde blandt journalister have været et oplagt metodisk valg. Her ville jeg gennem deltagerobservationer på redaktioner eller interviews med journalister kunne få indblik i hvilke forhold, der påvirker deres daglige praksis og deres egne tanker herom. I mit valg af perspektiv og derved metode afskærer jeg mig derved fra at analysere forholdet mellem **input** og **output**, altså at kunne følge processen på redaktionen, hvor journalister og redaktører blandt dagens utal af telegrammer, pressemeddelelser og henvendelser udvælger og bearbejder bestemte nyheder om Irak-krigen til de daglige udgaver af avis. Derved får jeg heller ikke et personligt indblik i hvordan tidspres, økonomisk pres, informationsoverflod, redaktionelle principper, besvær med at finde de rette kilder eller andre vilkår har betydning for, at den enkelte journalist måske ender med at skrive artikler på en anden måde, end vedkommende kunne have ønsket. Jeg er derved uvidende om alle journalisternes små og store afvejninger i den daglige praksis, men de er ikke dermed forsvundet fra empirien.

Den daglige avis er netop slutproduktet i denne proces, hvor man kan se, hvilke valg der blev taget til sidst. Man kan ikke se, hvilke historier, vinkler, kilder eller billeder, som enkelte journalister gerne ville have haft med eller bortvalgte, men slutproduktet er ikke desto mindre resultatet af de journalistiske valg, der i sidste ende blev vægtet tungest.

Begrundelse for valget af tekstanalyser og fravalget af feltarbejde ligger hovedsagligt i projektets problemstilling. Det er ikke et portræt af journalistikken i Danmark generelt, jeg vil tegne. Derimod sætter jeg fokus på et delområde, nemlig hvilke referencer journalistikken bruger i forhold til det nationale i de konkrete daglige artikler om en bestemt begivenhed, og deri mener jeg, at der analytisk set er mest at hente i at studere slutproduktet. Hvilke forventninger og pres journalistikken i sin daglige praksis er udsat for, vil da være til stede, som implicite vilkår journalistikken har indrettet sig på og praktiserer på baggrund af⁴⁰.

Denne tekstanalyse kan som sagt ikke udføres i et vakuum, men vil i høj grad støtte sig til tidligere forskning inden for såvel praksis-, som medie- og institutionsperspektivet.

⁴⁰ Eks. vis beskriver Lund, hvorledes offentlighedsteoretiske spørgsmål om journalistikkens rolle i samfundet også er indlejret i journalistikken selv og blevet en præmis for det journalistiske virke, uden at det nødvendigvis er udøverne bevidst (Lund, 2002) Ligeledes giver (Mikkelsen, 2002), (Strand, 2000) m.fl. også mange vidnesbyrd om hvordan journalistikkens forventninger om hvilke former for nyheder læserne/seerne/lytterne efterspørge er inkorporeret som del af de journalistiske kvalitetskriterier. Se videre herom i kapitel 3.

Forskningsperspektivets uberørte spørgsmål

Yderligere tre præciseringer af det valgte perspektiv på journalistikforskning er påkrævet på dette sted, som vedrører tre centrale fravalg i forskningsperspektiv.

For det første er valg af perspektiv ensbetydende med, at jeg **ikke** stiller spørgsmål til, hvordan de journalistiske nyhedshistorier bliver opfattet og fortolket af læserne, ligesom jeg slet ikke gør mig de mindste ambitioner om at vurdere, i hvilken grad den journalistiske dækning af Irak-krigen eks. vis påvirker befolkningens opbakning til dansk krigsdeltagelse. Med andre ord er elementer af receptionsforskning helt fraværende i dette projekt.

Spørgsmålet er bestemt yderst interessant, og min grundlæggende interesse for journalistikken bunder netop i den fremtrædende betydning journalistiske beskrivelser af verdenen har for vor forståelse af det samfund og den tid, vi lever i. Men også at inddrage receptionsperspektivet og spørgsmålet om, på hvilke måder og i hvilket omfang eksempelvis danskeres forhold til et nationalt fællesskab påvirkes af journalistikkens beskrivelser, ville være et helt uoverskueligt og uigennemførligt projekt. Samtidigt ville det også i mine øjne være et projekt, der nødvendigvis må sætte fokus på alt muligt andet end journalistikken, og i højere grad være et forskningsprojekt for den samfunds- eller kulturanalytiske forskning. I opdraget til nærværende ph.d.-stipendium har det fra starten været en præmis, at projektet søgte veje til at styrke journalistikforskningen og også derfor vælger jeg receptionsanalyserne fra.

For det andet er det **ikke** afhandlingens sigte at vurdere **rigtigheden** af dansk journalistiks dækning af Irak-krigen. Hvorvidt dansk journalistik gav et mere eller mindre korrekt billede af begivenhederne på slagmarken og i regeringskontorer i Washington, London og København er sådan set uinteressant i denne sammenhæng, da fokus ligger på, hvordan journalistikken beskrev krigen som nyhedshistorier i danske dagblade. Den eneste krig, eller om man vil, de eneste begivenheder, jeg beskæftiger mig med, er begivenheder set som journalistikken beskriver. Argumenterne herfor er flere, men vigtigst er dog, at krigen som sådan (og herunder en evt. diskrepans mellem begivenhedernes 'virkelige' forløb og de journalistiske beskrivelser heraf) ikke er projektets objekt. Derimod er det journalistikkens forhold til det nationale, som er i centrum og hvortil Irak-krigsdækningen blot er at betragte som mere eller mindre tilfældig empiri.

For det tredje ligger det i projektets perspektiv, at den journalistiske praksis betragtes **samlet** som en professionsgruppe og ikke som enkelte, navngivne journalister eller opdelt pr. bladhus. Her ligger jeg mig meget bevidst i halen på den nyere journalistikforskning i Danmark, der studerer journalistikken som en professionsgruppe med særlige interne standarder, normer og værdier eller som

en særlig nyhedsinstitution, der fungerer i samspil med andre samfundsinstitutioner efter bestemte institutionaliserede konvention og normer.⁴¹

Hermed skal det ikke forstås, at jeg i analyserne gør mig fuldstændigt blind for spørgsmål om, hvorvidt artiklerne kan være præget af forhold ved de bestemte bladhus – f.eks. hvorvidt artikler stammer fra en morgenavis eller et formiddagsblad. Hvorledes jeg i praksis håndterer dette beskrives nærmere i kapitel 5 og 6. Men det er vigtigt at pointere, at projektet ikke tager udgangspunkt i at vægte forskelligheden mellem bladhusene som signifikant, ligesom det på ingen måde er ambitionen at kunne hierarkisere bladhusene efter hvor meget de gør brug af nationale referencer eller bedømme hvilket bladhus, der udviser størst uafhængighed af den nationale sikkerhedspolitiske dagsorden.

Afhandlingens struktur

I kapitel 2 beskriver jeg den inspiration afhandlingens på flere niveauer har fra Foucaults diskursanalytiske tradition, da denne forskningsoptik både har betydning for afhandlingens forskningsspørgsmål, dens centrale begreber og såvel forståelse af som omgang med empirien. Endelig indeholder kapitlet også en diskussion af valget Irak-krigen som case.

I kapitel 3 vil jeg i første omgang vende blikket mod andre analyser af journalistikkens forhold til nationalstaten, med særlig opmærksomhed på Daniel C. Hallins analyse af Vietnam-krigens dækning i amerikansk journalistik

I kapitel 4 vil forsøge at sætte Hallins eksempel ind i en historisk og analytisk ramme for journalistikkens vilkår i krigstid, for deraf at kunne få flere begreber til at forstå, hvordan dansk journalistik kan analyseres i relation til den danske krigsdeltagelse.

I kapitel 5 diskuteres først en række forbehold overfor at bedrive samtidshistorie, hvorefter blikket kastes mod studier af og lærebøger i journalistiske praksis, for heri at finde analyseværktøjer til at få indblik i reglerne for den journalistiske diskurs.

I Kapitel 6 beskrives bevæggrundene for valg af empiri, samt den empiriske indsamling og behandling, hvorefter de overordnede forløb i avisernes krigsdækning beskrives tematisk og kronologisk som optakt til analysen, der findes i kapitlerne 7-10.

Endelig samles trådene i kapitel 11, hvor analysens perspektiver diskuteres i forhold til afhandlingen overordnede problemstilling.

⁴¹ Se eksempelvis (Kristensen, 2003), (Ørsten, 2003), (Meyer, 2004), (Bro, 2004) eller (Lund, 2002).

Kapitel 2: Afhandlingens forskningsoptik

I dette kapitel vil jeg for det første uddybe hvilken forskningsmæssig tradition med bestemte teoretiske og analytiske begreber, jeg er præget af, og dernæst præsentere et teoretisk begreb om det nationale, som vil blive afhandlingens analytiske tilgang til de ofte meget svævende begreber om nationalstaten, nationalt fællesskab og nationale, kulturelle værdier m.m. Endelig vil kapitlet munde ud i en diskussion af brugbarheden af Irak-krigen som empirisk case i forhold til afhandlingens problemstilling.

Diskursanalyse som inspirationskilde

En mere provokerende udlægning af afhandlingens problemstilling kunne være, at jeg vil punktere myten om den moderne journalistiks uafhængighed af nationalstatens herskende ideologi om det nationale fællesskab.

Afhandlingens forskningsspørgsmål er i denne formulering, tydeligt inspireret af den konstruktivistiske strømning indenfor human- og samfundsvidenskaberne, som på mange fronter har arbejdet med, at 'afnaturalisere' eller dekonstruere de sandheder, såvel samfundet som videnskaberne bygger deres viden og magt på. Særligt har jeg været inspireret af den franske filosof Michel Foucault, som i adskillige studier satte et kritisk spørgsmål ved samfundets og videnskaberens nutidige magtforhold ved hjælp af historiske analyser af bestemte vidensfelters og sandheders fremkomst. Blandt hans mange studier findes f.eks. analysen af seksualitetens historie, hvor Foucault bryder med den herskende sandhed eller forestilling om, at menneskers sande seksualitet i lang tid havde været undertrykt borgerskabets og snerperiets forbud, for i stedet at fremskrive en historie om seksualitetens fremkomst, som en ny viden og sandhed om det moderne menneske.⁴² Foucault har med fokus på lægevidenskaben, psykiatrien, fængselsvæsenet m.m. lavet lignende analyser af, hvordan både nye områder for viden om det moderne menneske og nye måder at tale herom, er fremkommet eller forsvundet som resultat af tilfældige historiske processer.⁴³ Foucaults analyser er derfor også en kritik af, hvordan disse tilfældigt fremkomne sandheder i nutiden ophøjes til ikke blot gyldige men selvindlysende og naturlige sandheder. Formålet med disse afnaturaliseringer er overordnet set, både at give et ståsted for en nutidskritik af samfundet magtforhold og disse relation til naturliggjorte sandheder, og pege på muligheden af, at nutidens og ikke mindst fremtidens samfund kan indrettes på mange andre måder.

⁴² (Foucault, 1994)

⁴³ For oversigt over Foucaults værker se bl.a. (Heede, 1992).

Denne afhandling har ingen erklærede eller skjulte motiver om at skulle anviser veje til en bedre eller mere rigtig journalistik, men vil først og fremmest kaste et kritisk blik på, hvordan de nutidige forhold i journalistikken støtter sig til og vedligeholder bestemte sandhedsregimer. Med et **kritisk blik** menes ikke, at jeg vil kritisere journalistikken, men at jeg vil betragte forholdene for den journalistiske praksis udfra andre kriterier og perspektiver end det vanligt iagttages fra.

Foucaults særlige blik og analyse benævnes ofte som diskursanalytisk, hvilket i hovedsagen bygger på, at Foucault anskuer sin empiri som en tekst eller snarere en **tale** (fra fransk: discours) om eksempelvis seksualitet eller galskab. Analyserne bygger altså ikke på metafysiske eller ideologiske forestillinger om eksistensen af eksempelvis en seksualitet, som skjult i historien eller i kroppen kun kan erkendes filosofisk eller spekulativt. Tværtimod er Foucault og diskursanalysen meget positivistisk i den forstand, at bestemte vidensfelter netop lokaliseres historisk og konkret gennem den **diskurs**, den tale herom, som kan genfindes i et utal af kilder og dokumenter. Endvidere er en af styrkerne ved diskursanalysen, at den i sin analyse af en bestemt tale eller diskurs, forsøger at lokalisere hvilke regler for sandt og falsk, der regulerer hvilke udsagn, der på bestemte tidspunkter kan fremkomme om bestemte vidensfelter. Med andre ord betragtes forskellige diskurser som styret af magtforhold for, hvad der kan siges og ikke siges, med regler for hvad, der kan udpeges som sandheder i bestemte sammenhænge og tider.⁴⁴

Med Jens Erik Kristensen ord er Foucaults analyser kendetegnet ved, at han ikke spørger til om bestemte sandheder er sande, men til hvordan de er fremkommet: *Foucault kalder derfor sin videnshistorie for en "historie om de diskursive genstande" eller 'de talte tings historie', der ikke spørger om hvad der egentligt blev talt om og hvorfor, men hvordan der blev talt og udformet viden om bestemte fænomener og efter hvilke formationsregler.*⁴⁵

Afhandlingen set i et diskursanalytisk perspektiv

Relationerne til problemstillingen for nærværende afhandling er mange. Det mest springende punkt i forhold til Foucaults egne analyser er dog, at dette studie ikke er historisk eller genealogisk⁴⁶ i sit empiriske udgangspunkt, men snarere et punktstudie sat ind i en historisk baggrund. Derimod er det afhandlingens målsætning at få blik for det diskursive, hvilket implicerer både at se efter hvordan der tales om bestemte forhold og deri lokalisere forskellige eksempler på naturliggjorte sandheder.

I forhold til afhandlingens problemstilling, vil man for det første kunne betragte de journalistiske tekster som elementer i en **journalistisk diskurs**, hvor der er bestemte regler for diskursens sande

⁴⁴ Se bl.a. "Talens Forfatning", som er et af de få steder, hvor Foucault diskuterer mere generelle karakteristika ved diskursanalyse (Foucault, 1980(1971)).

⁴⁵ Side 58 i (Kristensen, 1985).

⁴⁶ Den genealogiske metode betegner Foucaults historiske analyseform, der lokaliserer forskellige diskurser fremkomst og ændringer over tid. På dette punkt er han i høj grad inspireret af Nietzsches historiesyn, se bl.a. (Foucault, 1983) & (Nietzsche, 1994(1874))

og falske udsagn, eller sagt med dagligdags ord, så er der bestemte konventioner for hvad der betragtes som nyheder og hvorledes nyhedsjournalistik i praksis produceres. Hermed skal ikke forstås at journalistikken som en profession selv egenrådigt bestemmer og bevidst fastsætter regler for hvilke udsagn, der kan findes i den journalistiske diskurs. Som det vil fremgå af de kommende kapitler er journalistikkens praksis fremkommet i samspil med en række andre institutioner i samfundet og disses diskursive praksisser og naturliggjorte sandheder.

I anden omgang kan de journalistiske tekster også drages ind i analyser af en **national diskurs**, som ikke blot kan genfindes heri, men også i andre områder af samfundet. Denne diskurs kan genfindes i journalistikken ved de naturliggjorte diskursive sandheder, som italesættes når Cavling med største selvfølgelighed beskriver forholdet mellem Nord- og Sydeuropa, som både et skel mellem Nordens kølige besindelse, eftertænsksomhed og stærke nationale samhørighed modsat Sydens beboere, der lig børn eller kvinder er præget af letantændeligt, naivt livssyn, om som åndeligt og til tider også materielt befinder sig århundreder efter nordeuropæernes kulturelle udvikling og civilisation. Også Cavlings beskrivelser af tyrken som én der potentiel vil sprætte maven op på enhver med sin krumme kniv udpeger de naturliggjorte sandheder for datidens nationale diskurs.

Afhandlingens diskursive inspiration har også følger på den metodiske tilgang til tekstmaterialet, der netop vil blive analyseret som elementer i en diskurs, der er større end dette tilfældigt afgrænsede empiriske udvalg, og ikke som tekstenheder i egen ret. I den praktiske analyseform, som vil blive udviklet i de kommende kapitler, vil dette kunne ses af, at jeg vil behandle empirien som en samlet størrelse, hvori jeg kan lokalisere forskellige diskursive aspekter, hvad enten det er regler for den journalistiske diskurs' afgrænsning af, hvad der ansues som nyheder og nyhedsjournalistik, eller om det er eksempler på elementer fra en dansk national diskurs. Derimod vil man ikke i analysen finde en tekstanalytisk tilgang, der tager de enkelte tekststykkers egen særegne karakteristika op. For eksempel vil afhandlingen ikke som udgangspunkt sætte fokus på de enkelte artiklers sproglige opbygning eller narrative forløb.

Det er også i forlængelse af det diskursive blik, at jeg har valgt at se empirien samlet som elementer af en og samme journalistisk diskurs i stedet for at opsplitte analysen i delanalyser af enkelte aviser eller for den sags skyld enkelte journalister specifikke krigsdækning. I de tilfælde, hvor forskelle mellem aviser eller i sjældne tilfælde enkelte journalister trækkes frem, er det som eksempler på spændvidden, forskelle og ligheder i diskursens som sådan.

Denne korte introduktion til afhandlingens diskursanalytiske inspiration skal ikke forstås som afhandlingens teoretiske, analytiske og metodiske hovedafsnit, men som et afsæt og forståelsesramme for de kommende kapitlers eftersøgning efter mere konkrete, analytiske værktøjer til at få blik for såvel den journalistiske diskurs og de herskende diskurser om det nationale, som er en del af også min samtid.

Foucault har i mine øjne aldrig givet særligt hjælpsomme anvisninger til hverken metodiske eller analytiske problemstillinger, men har derimod i høj grad været banemand for at kunne stille nye typer af spørgsmål i forskningen. Selvom flere af hans værker på forskellig vis har diskuteret generelle forhold ved diskurser og analyser af disse, så foreligger der ingen masterplan for videre diskursanalytiske studier, i særdeleshed ikke hvis man bevæger sig ud på andre områder, end de Foucault selv studerede. Endvidere er Foucaults egne analyser i overvejende grad historiske analyser, hvor fremkomsten af bestemte diskurser om ny vidensfelter analyseres over tid, eller hvor forskydninger og betydningsændringer indenfor bestemte diskurser kan påvises historisk set, hvorved tiden i sig selv – som med eksemplet fra Cavling viste – indeholder analytiske muligheder. Selvom jeg også forsøger at sætter Irak-krigens krigsjournalistik ind i en historisk ramme, så er den empiri, jeg på nogen måder forventer at kunne udtale mig om, bundet til ét givet punkt i tid, hvorved jeg ikke kan forvente, at den historiske distancering kan hjælpe mig i denne afhandling.

Diskursanalytisk blik på begreber om det nationale

Det diskursanalytiske blik kan også hjælpe til på en håndgribelig måde at kunne tale om det, som jeg hidtil har benævnt nationalstaten, den nationale referenceramme eller blot det nationale.

Når Cavling i 1890'erne giver sit bud på nationale karakteristika af såvel grækere, tyrkere og danskere, så fremstår de for nutidens blik, som fordomsfulde og altså ikke sande eller i det mindste sandfærdige beskrivelser af forskelle i nationale kulturtræk. Ser man derimod diskursanalytisk på Cavling, så giver det ingen mening at tale om sande eller fordomsfulde beskrivelser af nationale forhold, men derimod at tale om bestemte perioders diskursive sandheder om hvordan, der kan tales om nationalstaten, nationale kulturtræk eller om nationalt fællesskab.

I det hele taget er tale om nation, nationalstat, nationalitet og nationalt fællesskab i sig selv et historisk betinget fænomen, der er fremkommet over de seneste århundreder, hvor talen eller diskursen herom i forskellige udformninger har vundet frem i først Europa og siden det meste af verdenen. Selvom nationalstater, som en konkret institution med territorial udbredelse indenfor fastlagte grænser bevogtet af nationalstaternes soldater, efterhånden fremstår som en både meget håndfast og meget naturlig del af verdenen, så giver det stadig mening at anskue dem som del af diskurser om det nationale. Diskurser, hvori de selv samme territoriale konkrete enheder gennem tiden er blevet italesat ud fra vidt forskellige regler for sande eller falske udsagn om nationen, og derved ikke kan siges, at have været en konstant størrelse, om end landegrænserne har ligget nok så fast. Selvom Danmark på Cavlings tid geografisk var nogenlunde sammenfaldende med nutidens Danmark (hvis man ser bort fra Sønderjylland og Danmarks daværende kolonier), så er det på mange punkter, nogle helt andre måder man i nutiden kan tale om Danmark, dansk kultur og national samhørighed end i 1897.

Selvom der har været gjort flere forsøg på at definere, hvad henholdsvis en nation eller en nationalstat kan siges at være, ud fra objektive kriterier, så er de alle kuldsejlet grundet de mangfoldige undtagelser fra grundreglerne, der altid kunne føres som modargument.⁴⁷

Større styrke har derimod analyser, der ser på, hvad man kan kalde nationalismens genealogi, hvor skiftende betydninger og elementer i diskurser om det nationale på forskellig vis har udpeget distinkte sandheder om nationen eller national kultur, tradition, tilhørsforhold eller sammenhold. I disse analyser kan man få blik for, hvordan de samme begreber i forskellige sammenhænge eller til forskellige tider, har været associeret med diametralt modsatte betydninger.

Begrebet nation og bestemmelser af, hvem der kunne henregnes til hvilke nationer, er således blevet fortolket på meget forskellige måder, hvilket kan tjene til eksempel på begrebernes omskiftelige karakter. I nationalismeforskningen skelner man generelt mellem to forskellige syn på **nationalstaten** – altså den **stat** (betragtet som en politisk administrativ, territorial enhed) hvis grænser er sammenfaldende med **nationens** (et fællesskab eller enhed af borgere) – ved at fremhæve to europæiske idealtyper⁴⁸

Som den ene idealtipe ses den borgerlige, politiske nationalstatsopfattelse – oftest eksemplificeret ved henvisninger til den franske statsdannelse. Her er det borgernes tilslutning til samfundet bærende idealer og principper (f. eks. den franske republikks idealer), der er i centrum for statens anliggender. Denne idealtipe knytter sig til oplysningstidens idealer om rationalitet, udvikling og civilisation i et opgør med enevælden. Kontraktteoretiske forestillinger om oplyste borgeres gensidige forpligtelse på hinanden, samfundet og staten er her helt central. Hvem der kan blive statsborger i en sådan nationalstat har principielt intet med personens afstamning, race eller lignende at gøre. Enhver der kan tilslutte sig forfatningen eller samfundskontrakten kan opnå at blive statsborger. Denne nationalstatsopfattelse sætter politik over kultur.⁴⁹

Modsat beskrives den anden idealtipe som den kulturelle, etniske nationalstat, hvor det nationale bundes i forestillinger om fælles etnisk herkomst, kultur og historie – og eksemplificeres ved henvisninger til den tyske statsdannelse. Nationen betragtes som givet af naturen eller historien, der har skabt et helt særegent folk kendetegnet ved en specifik kultur. Denne nationalstatsopfattelse bygger derfor på kulturrelativistiske opfattelser af naturlige nationer, der hører til på et bestemt kulturelt territorium, som har formet dette folks vaner, skikke, forestillinger og sprog gennem historien. Statsborgerskab er derfor alt andet end et politisk valg, men nærmere et blodsbeslægtet og/eller stedbundet fællesskab, et *fait accompli*. Kulturen står i en sådan nationalstat over politik, da man

⁴⁷ Se bl.a. diskussioner heraf i (Hobsbawm, 1990) eller (Eriksen, 1993).

⁴⁸ Se f.eks. (Smith, 1991),(Smith, 1994) (Østergaard, 1992) eller (Elias, 2000(1936)).

⁴⁹ (Damsholt, 1999).

først og fremmest anses som medlem af en kulturel nation, og kun sekundært som borger i et politisk samfund.

Som sagt skal disse to nationalstatsdefinitioner betragtes som idealtyper, der er modeleret over træk fra den henholdsvis den franske og tyske historie og forfatning. Både Frankrig og Tyskland har over tiden ændret både national selvforståelse og de forfatningsmæssige forhold omkring adgang til statsborgerskab, ligesom andre nationalstater gennem tiden har placeret sig på skiftende positioner mellem disse to idealtyper. De to idealtyper bliver også set som forskellige epokers styrende diskurser, hvor den danske nationalstatsforståelse kan anskues som præget af en politisk, patriotisk diskurs i 1700-tallet, men siden skifter til en kulturel, national diskurs i 1800-tallet.⁵⁰

Dette lille rids i nationsbegreber gør det også klart, at forskellige diskursive sandheder om nationen og det nationale støtter sig til et utal af andre diskursive sandheder, ikke mindst forskellige udlægninger af begreber om kultur, stat, samfund og folk.

For eksempel er Cavlings nationale beskrivelser på samme tid præget af to vidt forskellige begreber om kultur, idet han taler for, at de forskellige kulturer kan bedømmes i forhold til hinanden, og ses som forskellige trin på en kulturel eller civilisationshistorisk udviklingsproces, men samtidig taler for, at den enkelte nationale kultur indeholder en særegen national samhørighed en *en fælles national grundakkord for hele folkets følelse*.⁵¹ Disse forskelle skal kort uddybes i det følgende.

Diskursive fortolkninger af kulturbegrebet

Forsøg på teoretisk at udrede og definere kulturbegrebet starter oftest med besværgelser om, at dette er ét af de mest (hyper-)komplekse begreber overhovedet, der ikke entydigt kan defineres, men som alligevel er uomgængeligt og uerstatteligt trods dets mangetydighed. I stedet opsplittes det i forskellige kulturbegreber, der beskrives som formet af forskellige begrebsverdener,⁵² politisk, historiske magtforhold,⁵³ eller kendetegnende for forskellige kulturhistoriske epoker⁵⁴ eller videnskabelige paradigmer,⁵⁵ og som indbyrdes bygger på uforenelige antagelser om forholdet mellem kultur, natur, individ og samfund. Eller man kunne kalde det forskellige diskursive sandheder om kultur.

På denne vis kan man udskille én definition af kulturbegrebet, hvor kultur anses som en universel, processuel størrelse, der er hierarkisk fordelt mellem individer og samfund (groft sagt har nogen

⁵⁰ Ibid. Se endvidere for en diskussion af dansk nationalitetsforståelse i (Væver, 2002) og for dets betydning for nutidig dansk politik i forhold til f.eks. den europæiske union (Hansen, 2002)

⁵¹ Reportage 16.marts, s.39 (Kaarsted, 1960)

⁵² (Bauman, 1973)

⁵³ (Elias, 2000(1936))

⁵⁴ (Fink, 1988)

⁵⁵ (Christensen, 1999)

mere kultur end andre). Denne definition har sin rod i oplysningstiden og rationalismen og kan findes i forestillinger om civilisation, evolution, dannelse og begreber om ”finkultur”. Cavlings beskrivelser af de kulturelt underlegne grækere er rundet af denne definition.

På den anden side udskilles en definition af kulturbegrebet, hvor kultur anses som et differentielt træk og implicerer en forestilling om eksistensen af en flerhed af ligestillede kulturer. Denne definition af kultur har sin rod i romantikken og kan genfindes i kulturrelativismen samt den antropologiske opfattelse af kultur som ’The whole way of life’, der deles af en velafgrænset gruppe af mennesker. Cavlings forestilling om, at der – i hvert fald i nordeuropæiske lande – kan findes en national grundakkord, en helt specifik samhørighed og fællesvilje mellem en nations borgere, bygger på denne definition af kulturbegrebet.

Så udfra hvert sit perspektiv eller hver sin definition kan kultur beskrives som noget man **har** eller kan tilegne sig (dannelse, civilisation eller kulturelle genstande) eller som noget man **er** qua tilhørsforhold til en given kulturel gruppe, en nation eller et folk. Og så er det alligevel en umulig adskillelse, da vi i den daglige omgang med ordet til stadighed anvender begge definitioner samtidigt og hver for sig. Denne dobbelthed er fundamental i vor brug af begrebet, selvom begge definitioner hver for sig anvendes som lige naturlige i dagligsproget.⁵⁶

Hertil lægger sig stadig nye definitioner af kulturbegrebet i vekslende relationer med en række andre begreber, med skiftende diskursive sandheder, så som etnicitet, identitet, køn osv.

’Nation’ som analytisk kategori

Når der i afhandlingens videre forløb gøres brug af begreber som ’det nationale’ eller henvises til journalistikkens ’nationale referenceramme’, skal det forstås i et diskursivt perspektiv og ikke som henvisninger til faste, objektive forhold.

Men derudover vil jeg supplere med et meget anvendeligt, analytisk begreb for nationen. Benedict Anderson har formuleret en hyppigt citeret definition på en nation, som vil være mit udgangspunkt for det følgende:

*I propose the following definition of the nation: it is an imagined political community – and imagined as both inherently limited and sovereign.*⁵⁷

Nationen er **forestillet** fordi alle borgerne i selv de mindste nationalstater ikke kan kende hinanden, men må forestille sig eksistensen af sine medborgere. Nationen er **politisk, begrænset** og **suveræn**, idet alle nationer tænkes i en mangfoldighed af nationer mellem hvilke, der findes grænser og in-

⁵⁶ (Fjord Jensen, 1988)

⁵⁷ Side 3 i (Anderson, 1991(1983))

denfor hvilke, der eksisterer politisk suverænitet bundet i og bestemt af nationens borgere. Endelig forstilles nationen som et **fællesskab**, hvor der uanset interne uligheder forventes at herske solidaritet og fællesskabsforpligtigelse blandt alle nationens borgere.

Umiddelbart synes Andersons definition at pege på en politisk forståelse af nationen, men der, hvor jeg ser styrken ved denne definition, er i fleksibiliteten ved to af hans centrale begreber – **forestillet** og **fællesskab**. At fremhæve, at nationen er en afgrænset størrelse med intern politisk suverænitet kan ligeså vel være definitionen på en hvilken som helst stat (eks. vis en stat styret af en enevældig monark) og ikke nødvendigvis en nationalstat, hvorimod det interessante er ideen om det forestillede fællesskab. **Nationalstaten** adskiller sig ved, at befolkningen gør sig forestillinger om at være netop en befolkning, og at de ikke blot er en tilfældig mængde undersåtter, men derimod indgår i et fællesskab. Ved såvel det ”**forestillede**” og ”**fællesskabet**” er der et hav af variationsmuligheder, idet der kan lægges en mængde forskellige ideer i definitionen af, hvad fællesskabet baserer sig på og hvordan forestillinger herom er opstået, udbredt og vedligeholdt.

Valg af Irak-krigen som case

Med udgangspunkt i interessen for journalistikkens forhold til nationalstaten og det nationale, var det ikke fra starten givet, at dette kunne studeres gennem Irak-krigen. Jeg påbegyndte mig Ph.D.-projekt kort tid før terrorangrebene 11. september 2001, hvilket altså var før den amerikanske præsident Bush erklærede verdensomspændende ’Krig mod Terror’, som førte til militære aktioner mod Taleban i Afghanistan og siden mod Saddam Husseins styre i Irak.

Da de tilspidsede forhandlinger i FN’s sikkerhedsråd i vinteren 2003 i stigende grad pegede mod en militær konflikt, som oven i købet kunne få dansk tilslutning, slog det mig, at netop krigen kunne være et oplagt emne at centrere mine analyser af journalistikken omkring.

Den væsentligste begrundelse for at vælge krigen som case er, at jeg heri kunne finde en begivenhed, hvor nationalstaten var meget eksplicit til stede. Ifølge Andersons definition på nationen, så er alle aspekterne synligt til stede i denne sag. Når nationalstaten Danmark sender danske soldater af sted til Den persiske Golf for at deltage på den amerikansk-britiske koalitions side, så optræder den som en **afgrænset, politisk suveræn enhed**, der internationalt vælger side. Et valg der også adskiller Danmark væsentligt fra sine nabolande, som ikke indtog samme position i konflikten.

Ved ikke blot at tage empirisk udgangspunkt i selve krigsudbruddet, men også i dagene op til, vil jeg derforuden kunne få indblik i, hvordan journalistikken beskrev den **politiske** viljesdannelse, altså folketingets debat op til beslutningen om dansk krigsdeltagelse. Herigennem ville jeg kunne få indblik i, hvorledes krigsdeltagelsen på det politiske niveau blev diskursivt sammenkædet med fore-

stillinger om, hvordan dette var i nationens interesse. Siden folketingsbeslutningen var baseret på et meget snævert flertal, forventer jeg også at kunne få indblik i hvilke alternative alliancer mellem nationens interesse og krigsdeltagelse, som den politiske diskurs gav rum for og som ytredes af folketingets opposition

Netop fordi Danmark vælger at optræde som aktiv part i en angrebsalliance i en krig, der var præget af stor politisk uenighed både indenrigspolitisk og blandt Danmarks allierede i NATO, EU og det nordiske samarbejde, er det en oplagt case for dette projekt. Her er spørgsmål om det nationale både til stede på et meget konkret plan, idet Danmark som nationalstat gør brug af militæret, nationalstatens forsvarsværn, i en international politisk konflikt, og på mindre håndfast vis i de forskellige måder argumenter for henholdsvis krigsdeltagelse eller krigsmodstand søges associeret med forestillinger om fællesskabets grundlæggende værdier.

I og med Irak-krigen sætter alle aspekter af nationalstaten i Andersens definition i spil, er der også flere aspekter at betragte journalistikkens beskrivelser af disse uenigheder ud fra. Journalistikken gengiver både krigens handlinger og de politiske diskussioner herom, hvor der på den ene side er en officiel dansk politik, anført af regeringen og på den anden side et utal af kritikere både indenlands og blandt Danmarks nabolande og allierede. Hvorledes journalistikken dækker krigen indenfor dette spektrum, kan derfor kaste lys på både hvilke opfattelser af det nationale, der er til stede i journalistikken selv og hvilken grad af uafhængighed af nationalstatens officielle politik, journalistikken kan operere med.

Endvidere viste Irak-krigen sig som yderst anvendelig case på et andet punkt, nemlig ved den massive journalistiske dækning af emnet. At danske nyhedsmedier valgte at lade Irak-krigen overtrumfe stort set alle andre potentielle nyhedshistorier kan i sig selv ses, som en indikator på, at dette spørgsmål, journalistisk set, blevet bedømt som værende af allerstørste væsentlighed. Om det udelukkende var den danske krigsdeltagelse, der øgede Irak-krigens væsentlighedsværdi eller om det i lige så høj grad var krigens betydning i de internationale magtforhold med supermagten USA i en central rolle, skal jeg ikke på nuværende tidspunkt kunne bedømme.

Den massive journalistiske dækning har også en analytisk fordel, idet krigen blev dækket fra flere forskellige vinkler med anvendelse af mange journalistiske genrer. Der var både de traditionelle, hårde udenrigspolitiske nyheder om beslutningstageres udtalelser, resumeer om krigens forløb, og mere bløde nyheder om livet blandt ofre i Bagdad, soldater ved fronten eller historier om krigen set gennem irakere i Danmarks øjne. Der var desuden baggrundshistorier om forløbet op til krigsudbruddet, nyhedsanalyser om de internationale magtforholds fremtid efter krigen og portrætter af centrale inden- og udenrigspolitiske figurer. Endvidere blev der på baggrund af krigen lavet diverse opinionsundersøgelser, som førte til nyhedshistorier om de politiske strømninger i den danske befolkning, som igen førte til nyhedsanalyser om hvilke konsekvenser, krigen kunne tænkes at få for

de politiske forhold i Danmark. Endelig var krigen næsten dagligt genstand for kommentarer i samtlige avisers lederspalter. Det journalistiske spektrum af vinkler på Irak-krigen var så bredt, at stort set alle genrer og artikeltyper blev taget i anvendelse.⁵⁸ Mangfoldigheden i journalistiske genrer giver mig analytisk set muligheden for at undersøge, om der eventuelt er bestemte nationale referencer og bestemte definitioner af det nationale, som bringes i anvendelse indenfor bestemte genrer. Man kan f.eks. forestille sig, at det kan være forskellige formuleringer af et journalistisk "vi", der anvendes ved nyhedsreportager om statsministerens samtaler med præsident Bush end ved nyhedsreportager om bombeofre i Bagdad.

Den tredje fordel ved at anvende Irak-krigen som case er den særlige status og bevågenhed krigsjournalistik har indenfor journalistikken selv. Den ofte citerede kliché om, at "sandheden er krigens første offer"⁵⁹ blev også gentaget mange gange af forskellige journalister før, under og efter krigen. En krig indeholder stridende parter, der også har modstridende motiver og ønsker om at få krigen til at fremstå i et for dem særligt gunstigt lys, hvilket journalister selv ofte udtrykker sig eksplicit om. Bekymringen om hvilken rolle journalistikken ufrivilligt kunne spille i de krigsførende magters propaganda kom til syne i en lang række tv-programmer og artikler under overskrifter som "medieanalyse", "mediekrig" eller lignende. Her blev der også ført mange diskussioner om, hvilket billede journalistikken tegnede af krigen, og hvorledes journalisters placering som eksempelvis 'embedded' eller 'indrullerede' i den amerikanske eller britiske hær påvirkede deres beskrivelser af krigen. At Irak-krigen også gav så mange journalister anledning til at diskutere deres egen rolle er endnu en begrundelse for mit valg af case. Herved får jeg nemlig mulighed på samme tid både af få materiale, der viser hvorledes journalistikken beskriver en krig mellem nationalstater, og samtidigt fagets egen refleksion over, hvad en sådan situation betyder for efterlevelsen af de gængse kriterier for god journalistik.

Krigsjournalistik som en særlig form for nyhedsjournalistik?

Men der er også lige nøjagtigt ved dette punkt, at Irak-krigens brugbarhed som case kan blive problematisk. Argumentet mod at bruge Irak-krigen kunne netop være, at krigen er så speciel og ekstrem en situation, at den form for journalistik, der bliver bedrevet, har meget lidt eller slet ingenting med den daglige journalistik at gøre. Derved kan man ikke ved analyser af denne særegne begivenhed udsige noget som helst om journalistikkens forhold til det nationale generelt. Flere af de røster, der har ytret sig internt i journalistikken og eksternt om netop krigsjournalistikken i og omkring Irak-krigen, antyder da også, at der i denne sag er tale om en helt anderledes form for journalistik.

⁵⁸ Det massive journalistiske fokus på Irak medførte endog, at det også afspejledes i andre dele af mediernes programflade. Vejrudsigten i TV sendte bl.a. prognoser for vejret i Irak. Det var ikke blot ment som et kuriosum, men som relevant oplysning for forventninger om krigens forløb, særligt når en ørkenstorm var i vente.

⁵⁹ "The first casualty when war comes is truth" blev udtalt af den amerikanske senator Hiram Johnson i 1917 og siden citeret utallige gange. Endvidere er citatet gengivet i titlen på Philip Knightleys nyklassiker om krig og journalistik, der første gang udkom i 1975 og revideret i 2000: "The first Casualty". (Knightley, 2000(1975))

Kort efter Irak-krigens militære handlinger var afsluttet dumpede et nyhedsbrev fra Center for Journalistik og Efteruddannelse (CFJE) ind på min mail i juni 2003. Overskriften var:

NÅR DANSKE MEDIER GÅR I KRIG...

CFJE åbner i dag et aktuelt tema om de danske mediers dækning af Irak-krigen.

I 14 artikler ser temaet nærmere på de arbejdsmetoder, fortælleformer og redaktionelle vilkår, der gør krigsjournalistik anderledes end al anden journalistik.

(...)Læs mere på: <http://www.cfje.dk/krig>⁶⁰

Ved at klikke ind på CFJE's hjemmeside kunne man under en 'Vidensbase om krig' finde en række artikler af mestendels journalister og redaktører, men også fra enkelte akademikere, der behandlede forskellige forhold vedrørende krigsdækningen. Men det var særligt den indledende passus om at *arbejdsmetoder... der gør krigsjournalistik anderledes end al anden journalistik*, som vakte min interesse. For er der i virkeligheden tale om en helt anderledes form for journalistik? Og hvis der vitterligt er tale om en kvalitativt anden form for journalistik, hvorfra kommer den, hvad består den af, og hvem kan bedrive en sådan? En helt anden række spørgsmål kunne også komme på tale, nemlig spørgsmål om, hvorvidt krigsjournalistikken er en særegen størrelse, der står ved siden af almindelig journalistik eller om almindelig journalistik slet ikke findes?

Jeg vil argumentere for, at der er mening i at tale om både journalistikken generelt og at krigsjournalistikken ligger indenfor og ikke udenfor denne.

Det første argument herfor vil jeg hente fra journalisterne egne diskussioner. Uanset at danske nyhedsjournalister i varierende grad har specialiseret sig indenfor bestemte dele af journalistikken, og emnemæssigt beskæftiger sig med erhverv, kultur, sport, kriminalstof, Christiansborg eller EU, så er denne skelnen ikke synlig i journalistikkens interne debatter om, hvad der kendetegner god eller dårlig journalistik⁶¹. Journalistik beskrives her snarere som en kobling af journalistikkens placering i samfundet og et sæt af professionsbestemte idealer og arbejdsrutiner end som noget, der er afhængig af hvilket stofområde nyhederne omhandler eller for den sags skyld hvilken medietype – avis, tv eller radio - de bringes i. Når journalister selv diskuterer deres fag er det hovedsagligt som en generel praksis uafhængig af særlige vilkår ved hverken stofområde eller medietype.

Nete Nørgaard Kristensen diskuterer i sin Ph.D.-afhandling udførligt de forskellige aspekter ved at anskue journalistik som en profession. Her argumenterer hun bl.a. for, at den øgede professionalisering af journalistikken også afspejles i journalister øgede mobilitet indenfor det journalistiske felt, hvor de enkelte journalister i løbet af deres karriere kan skifte mellem vidt forskellige områder indenfor journalistikken, f.eks. fra en rolle som politisk journalistik til underholdningsvært. Dette ta-

⁶⁰ (www.cfje.dk/krig,

⁶¹ Jævnfør journalistiske debatbøger som (Esmann, 2002), (Valeur, 1993) og (Strand, 2000)

ger hun som tegn på *faglig eller professionel solidaritet over for journalistikkens grundlæggende metoder og tilgange - det journalistiske håndværk – men ikke over for bestemte traditioner inden for feltet eller over for bestemte medietyper eller institutioner.*⁶²

Det andet argument bygger på spørgsmålet om rekruttering af journalister. Journalistuddannelserne i Danmark, såvel de nye uddannelser ved universiteterne i Odense og Roskilde som Danmarks Journalisthøjskole, uddanner journalister som generalister. Der kan i forskellig grad være mulighed for at specialisere sig inden for medietype, men ingen af stederne har man linier for sportsjournalistik eller for den sags skyld krigsjournalistik.

På CFJE's førømtalte Vidensbase giver journalist Niels Brinch en række råd og anvisninger til journalister, der påtænker at rejse ind i krigsområder. Foruden selv at fungere som journalist er Brinch i samarbejde med Jægerkorpset med til at arrangere femdages kurser for journalister om de særlige arbejdsforhold i krigsområder. Da Brinchs artikel er en af de eneste, jeg har fundet, som så eksplicit diskutere forhold vedrørende, hvordan man tager springet udi krigsjournalistik, er det værd at se nærmere på, hvilke råd det så er, han giver.⁶³

Det første råd Brinch giver er, at den enkelte må gøre op med sig selv, om han/hun vil udsætte sig selv for de farer, et krigsområde kan byde og herunder de grusomheder, man kan blive vidne til. Derudover er det en række praktiske råd om, hvordan man færdes i krigsområder og undgår at udsætte sig selv for stedets farer. Ifølge Brinchs artikel og emnerne for ugekurset, så kan man optimere sin sikkerhed gennem råd om alt fra pakning af bagage, fastsættelse af rejseplan og omgang med lokalbefolkningen til viden om miner, våbentyper og panserværn. Det er altså den enkelte journalists villighed til at sætte sig selv i en farefuld position samt teknikker til at færdes i et krigsområde, der fremhæves som det særlige ved krigsjournalistik. Der gives ingen råd om, at krigsjournalistik skal bedrives efter særlige kriterier eller ud fra andre normer for god journalistik end vanligt.

Det tredje argument knytter sig til tæt til de to foregående og henviser til den måde Irak-krigen overordnet blev grebet an journalistik. Irak-krigen kom ikke som et lyn fra en klar himmel, hvor journalister fra den ene dag til den anden måtte finde måder at beskrive denne begivenhed på. Man kan med en vis ret hævde, at netop denne krig var en af de mest forudsigelige, idet den har været undervejs i 12 år siden Golfkrigen. Det vil sige, at alle nyhederne om krigstrusler og selve krigsudbruddet i marts 2003 var kulminationen af en fortløbende nyhedsdækning om Irak, hvor fokus havde skiftet mellem Saddam Husseins rædselsregime, FN's våbeninspektører i Irak eller USA's krigstrusler. Journalistisk set gled behandlingen af Irak-stoffet fra gængs udenrigspolitiske dækning over i krigsdækningen. Kristian Mouritzen fra DR giver på CFJE's vidensbase et vidnesbyrd herom, da

⁶² Se side 133 i (Kristensen, 2003).

⁶³ (Brinch, 2003)

han beskriver, hvornår DR journalistisk set begyndte at forberede sig på en mulig krig mellem USA med allierede og Irak.

De første tegn på, at en international krise var under opsejling, kom i januar 2002, da den amerikanske præsident George Bush holdt sin tale om "Ondskabens Akse" (...) Men allerede i eftersommeren 2002 stod der klart, at der kunne komme en væbnet konflikt. Krigen rykkede tættere på.

På DR's redaktioner forberedte man sig ved at udforme overskrifter for de kvalitetskrav, man ønskede udtrykt gennem en kommende krigsdækning, lægge planer og strategier for bl.a. hvilke eksperter, man ville anvender og hvor DR skulle udsende reportere til. Ligeledes gjorde man sig mange overvejelser om, hvordan krigsdækningen bedst kunne udnytte de forskellige medieformer Tv, radio og web, og give seere og lyttere den bedst mulige dækning med baggrund, perspektiv, alsidighed og balance. *Vi ville med andre ord levere den bredeste dækning af krisen. Og troværdigheden og balancen skulle være i orden.*⁶⁴

DR's ambitioner om den journalistiske dækning af krigen i Irak adskiller sig ikke fra de idealer om god journalistik som Mikkelsen, Strand m.fl. argumenter for (se kapitel 1). At krigsdækningen var veltilrettelagt og en planlagt kulmination på redaktionens øvrige nyhedsdækning er en del af argumentet for, at krigsjournalistikken snarere er en fortsættelse end en omvæltning af almindelig nyhedsjournalistik. Den anden del af argumentet knytter sig til spørgsmålet om hvilke journalister, der skrev de danske dagblades nyhedsartikler om Irak-krigen.

Vender man tilbage til Brinchs beskrivelser af det særegne ved krigsjournalistikken, så var den netop kendetegnet ved spørgsmålet om faren for den enkelte journalists liv, lemmer og sjælefred. Men ud af alle de danske dagbladsjournalister, der arbejdede med Irak-krigen, var det højst en håndfuld, der kunne siges at være i en situation, hvor krigen udøvede en konkret trussel mod dem som enkelt-individer. Et fåtal danske journalister var i kortere eller længere perioder i krigsområder, hvad enten det var nær bombemål i Irak eller indrulleret i amerikanske eller britiske styrker. En lidt større gruppe journalister arbejdede som reportere i de omkringliggende lande, herunder ved koalitionsstyrkens pressecenter i Doha, Qatar, men langt størstedelen dækkede krigen fra deres sædvanlige arbejdssted, om det så var fra redaktionen i Danmark eller fra deres poster som udstationerede korrespondenter i London, Washington, Moskva eller Paris.

Tværtimod burde man nok vende argumentationen om, idet krigsjournalistikken på mange punkter kan anskues som et af de øjeblikke, hvor journalistikken virkelig er i sit es, og hvor journalisterne forstår deres egen gerning som nødvendig og påkrævet for at fortælle om vigtige og væsentlige begivenheder – ikke mindst som direkte øjnevidne midt i krigens inferno af kamp, handling og akti-

⁶⁴ (Mouritzen, 2003)

on.⁶⁵ I den meget omfangsrige internationale litteratur om forholdet mellem krig, militær og journalistik, medier fremhæves krigsjournalistikken ingenlunde som afvigende fra almindelig journalistik, men derimod som et forstørrelsesglas, hvor forskellige træk ved journalistikken kommer klarere til syne.⁶⁶ Med andre ord vil jeg argumentere for, at selvom krigen sætter nogle bestemte vilkår for journalistikken, så vil det i hovedsagen være de samme temaer vedrørende journalistikkens virke og rolle, som diskuteres med udgangspunkt i krigen, hvorved analyser af krigen også kan bruges til at sætte fokus på journalistikken relation til det nationale generelt.

Endelig har jeg ved valget af Irak-krigen, som det empiriske omdrejningspunkt, opdaget, at analyser af dansk krigsjournalistik hidtil har været et ganske overset studiefelt. Der findes en overvældende mængde analyser om særligt amerikansk og engelsk krigsjournalistik, herunder mediernes rolle i krigsførelse og mediernes billeder af krige gennem tiden, foruden en række biografier af og om kendte krigskorrespondenter. I de andre nordiske lande kan man også finde en række analyser af eksempelvis mediernes dækning af Golf-krigen i 1991, mens der på dansk grund er meget lidt at læne sig op af. Derved er det blevet en noget uventet sidegevinst ved dette projekt, at få sat fokus på et hidtil underbelyst emne indenfor dansk journalistikforskning.

I afhandlingens slutfase udkom en rapport om danske mediers krigsdækning fra MODINET-centret⁶⁷. I forbindelse med de kommende analyseafsnit vil jeg i forskellige sammenhænge referere til perspektiver og analyseresultater herfra, men vil ikke i større stil diskutere rapporten, da den i hovedsagen er en samling kvantitative opgørelser af forskellige aspekter ved krigsdækningen, som kun i mindre grad gøres til genstand for mere udførlige analyser.

⁶⁵ Et argument herfor stødte jeg på ved SMID's årsmøde oktober 2003, hvor Lektor Kirsten Mogensen fra Institut for Journalistik på RUC præsenterede delresultater fra en analyse, hun i samarbejde med bl.a. amerikanske forskere var i gang med vedrørende de amerikanske tv-stationers dækning af de første 24 timer efter terrorangrebene 11. september 2001. I en situation, hvor USA blev udsat for et aldeles uventet angreb, og hvor landet de facto var uden politisk ledelse, mens præsident Bush fløj rundt i præsidentflyet over USA, formåede amerikansk tv-journalistik at opretholde en dækning af begivenhedernes gang, som i højere grad kan beskrives som en bekræftelse af gængse journalistiske idealer end som et journalistisk kollaps. (Mogensen, 2003).

En pendant hertil kan også findes i danske dagblades dækning af samme begivenhed. I bogen 'Nyhedskriterier i det 21. århundrede' er der flere af chefredaktørerne, der netop tager udgangspunkt i at beskrive, hvorledes de selv reagerede med forfærdelse og vantrø på nyhederne fra New York 11. september. Alligevel satte det ikke journalistikken i stå – snarere tværtimod. Alle aviser udkom dagen efter og uanset forskel i forsidebilleder og fortællestil så var alle redaktioner klar og parat til at give læserne svar på spørgsmål om hvad, hvem, hvornår, hvordan foruden hvad nu, foruden adskillige forsøg på at give et følelsesbetonet bud på, hvordan man kan begribe terrorhandlingen (Esmann, 2002). Se endvidere (Qvortrup, 2002).

⁶⁶ Se bl.a. (Carruthers, 2000) & (Hvitfelt, 1992).

⁶⁷ (Hjarvard, Kristensen & Ørsten, 2004)

Kapitel 3: Indkredsning af et analytisk udgangspunkt

Projektet stiller spørgsmål til, hvordan journalistikken forstår sin omverden og særligt dens placering i en national ramme og fokuserer på, hvordan dette kan genfindes i de journalistiske nyhedsartikler om Irak-krigen. Derfor er der brug for at finde en ramme for at forstå hvorledes journalistikken forholder sig til det omgivende samfund og andre institutioner i samfundet.

I første omgang vil jeg derfor tegne de historiske og institutionelle vilkår for journalistikken forhold til nationalstaten op gennem brug af teorier og studier fra det institutionelle perspektiv. Herfra vil jeg fortsætte videre over i begreber om journalistikkens kulturelle relationer til det nationale, hvorefter jeg vil præsentere Daniel C. Hallins modeller og begreber fra "The Uncensored War" som jeg har valgt som ét af udgangspunkterne for mine egne analyser.

Journalistik set fra et institutionelt perspektiv

Relationen mellem journalistik og nationalstaten er meget tydeligt formuleret, når journalistik beskrives ud fra et samfundsmæssigt og historisk perspektiv. Studeres journalistikken ud fra hvilken betydning og indflydelse denne har (og har haft) for en samfundsmæssig udvikling, hvad enten fokus er på journalistikkens forhold til den politiske beslutningsproces, den offentlige mening(sdannelse) eller den demokratiske udvikling bredt set, så betegnes journalistikken på forskellig vis som en institution i samfundet. Det institutionelle syn beskrives ved, at tale om 'journalistikken institutionalisering' eller 'nyhedsinstitutionen'.⁶⁸ Heri ligger et perspektiv på journalistikken, som én blandt flere institutioner i samfundet, der ikke blot henter legitimitet og placering fra sine relationer til andre institutioner og nationalstaten, men også påvirker disse.

Både i danske og svenske analyser beskrives journalistikkens historie som en institutionaliserende proces, hvor den journalistiske praksis i stigende grad frigør sig fra både partipolitiske bånd og økonomiske særinteresser ved, at journalistikken i stigende grad tager udgangspunkt i en formalisering, professionalisering og ensretning af journalistiske idealer, rutiner og værdier. Denne udvikling er sket i tæt sammenhæng med udviklingen indenfor og mellem andre samfundsinstitutioner og med tætte, men af journalistikken selv ofte uerkendte, bånd til nationalstaten.⁶⁹

⁶⁸Se f.eks. (Ekecrantz & Olsson, 1994), (Pedersen, Kjær, Esmark, Horst & Carlsen, 1999), (Lund, 2002) & (Ørsten, 2003)

⁶⁹ For forskellige aspekter af dansk journalistiks historiske udvikling se bl.a. (Bruhn Jensen, 1996), (Bruhn Jensen, 1997), (Bruhn Jensen, 1997), (Bruhn Jensen, 2003) & de ovennævnte.

Ekecrantz & Olsson beskriver i ”Det redigerade Samhället” udviklingen af den journalistiske institution i Sverige over de sidste 100 år, og fremhæver, at studier af journalistik bør ses om del af en samfundsanalyse. Et af de centrale argumenter herfor er, at journalistikken har sine grundlæggende præmisser i en bestemt plads og selvforståelse i en given samfundsopbygning.

*Mot den moderna samhällsformen svarar en speciell form av journalistik: den objektivistiska nyhetsjournalistiken. Denna delar ideologiska grundföreställningar (om opartiskhet och saklighet) med statsformen. Den svenska journalistikens utveckling har varit nära förbunden med skapandet av folkhemmet. Journalistiken fick ett officiellt sanktionerat uppdrag som en oumbärlig länk mellan makten och medborgarna.*⁷⁰

Journalistikkens praksis er derved nært forbundet med samfundsudviklingen og dens moderniseringsprocesser generelt, men omvendt at disse udviklingsprocesser også præges af de fremstillinger pressen giver af disse.

Journalistikkens relation til nationalstaten bunder i de vilkår statsmagten kan garantere for journalistikken såvel rettighedsmæssigt ved garantier for ytrings- og pressefrihed som økonomisk ved indirekte støtte gennem moms og portonedsættelse eller ved etablering af statsfinansierede medier (særligt statslige radio og tv-medier), men også i den rolle journalistikken eller nyhedsinstitutionen er blevet tildelt i forhold til samfundets andre institutioner. Endvidere er journalistikkens etablering som institution med særligt opdrag i nationalstaten betinget af disse nationalstaters udvikling som nationale demokratier. I relation til demokratiet har journalistikken formået at placere sig selv i en privilegeret position, som på den ene side repræsentant eller stemme for ’den offentlige mening’, og på den anden side i en position **udenfor** samfundet og dets særinteresser, hvorfra den kan beskrive og kritiserer andre samfundsinstitutioner.⁷¹

Ekecrantz & Olsson beskriver, hvorledes journalistikkens institutionaliseringsproces har påvirket samfundsudviklingen på to centrale punkter. For det første har journalistikken kunnet etablere sig som en institution, hvilket betyder, at den, i lighed med andre institutioner, har formået at legitimere og naturalisere institutionens specielle logik, så dette hverken spørgsmålsstilles indenfor institutionens egen praksis, eller af samfundets borgere og andre institutioner, som derimod indretter sig efter den journalistiske institutions naturaliserede logik. For det andet har journalistikken, qua sin centrale position som samfundsinstitution også fået stor betydning for både borgernes opfattelse af verden og for hvorledes spørgsmål om samfundets udvikling kan tages op til diskussion – altså hvorledes andre samfundsinstitutioner kan forholde sig både til journalistikken og hinanden. Selvom journalistikken ikke er en decideret statslig institution, har den en helt særegen status blandt samfundsinstitutionerne.

⁷⁰ S. 5 (Ekecrantz & Olsson, 1994)

⁷¹ Ibid. & (Ørsten, 2003)

Journalistikens makt och möjlighet att legitimera sig själv saknar motstycke. När andra institutioner, t ex myndigheter och organisationer, vill avvärja kritik eller allmänt bättra på sin 'image' är de beroende av medierna (som kanske stått för kritiken och därmed produceret behovet av PR, som de sedan kan hjälpa till med någon annan dag.) Medierna själva är däremot knappast beroende av någon annan ideologisk apparat. Debatten om massmedierna sker därför nästan alltid på mediernas egna villkor, vilket som regel innebär att institutionsfrågor reduceras till person- eller policyfrågor.⁷²

Journalistikkens legitimering af eget udgangspunkt, institutionens logik, er både sket ved processer internt i professionen gennem en standardisering af produkterne, fastsættelse af en række synlige og usynlige normer og regler, der bevirker en ensretning af brug af genrer, forhold til tid og rum og begivenheder, og ved at denne standardisering bliver del af såvel journalistikken som omverdenens forventninger til institutionen. Eksempelvis bliver de journalistiske begreber om nyheder i samspil med nyhedsmediernes daglige produktionscyklus også konsumenternes/ læsernes dagsrytme.

Journalistikkens betydning for befolkningens verdensopfattelse er en anden konsekvens af den centrale og uantastede position institutionen har fået i det moderne samfund.

*"Det som gör journalistiken till ett problem, också för den kritiska forskningen, är den makt den utövar som en "total institution", som dygnet runt, år efter år, i en mängd medier och för miljoner människo definierar verkligheten på sitt eget sätt och bidrar till att skapa dehändelser i stort och smått som utgör vår nutid och blir framtidens historia. Journalistikens makt härrör från den sanningsregim den upprättat. Just genom att den förväntas producera sanningar tror vi inte att den har med maktutövning att göra, men det är sanningsanspråket som ger den makt och effekter i samhället. Bl a gör den oss **berörda**"⁷³(Ekecrantz & Olsson:27).*

I institutionelle analyser af journalistikken beskrives journalistikkens magt og indflydelse i samfundet ved netop denne forrang til at definere hvilke hændelser, der gøres til nyheder, som en *beskrivningsmagt*⁷⁴ eller en *definitions magt*⁷⁵. I Lunds bidrag til den danske Magtudredning betegner han også nyhedsinstitutionens betydning som magtfaktor i det danske samfund ved at beskrive nyhedsinstitutionens *redigerende magt* og karakteriserer den ved: *Den redigerende magt er således hverken en autoriseret statsmagt eller en fuldstændig uautoriseret modmagt*⁷⁶

Nyhedsinstitutionen har indflydelse på hvilke problemer, der tages op til diskussion og på hvilken måde det diskuteres, men journalistikken har gennem tiden ikke blot stået som den objektive betrag-

⁷² S. 23 (Ekecrantz & Olsson, 1994)

⁷³ s. 27 Ibid.

⁷⁴ Ibid.

⁷⁵ (Lund, 2002)

⁷⁶ Ibid. (s.112)

ter, den ifølge sin institutionelle ideologiske legitimation skulle være, men har også i høj grad deltaget i nationalstatens ideologiske processer. Særligt har journalistikken medvirket til at legitimere forestillingen om netop nationalstaten. I beskrivelsen af udviklingen indenfor svensk journalistik konkluderer Ekecrantz & Olsson, hvorledes der allerede fra 1930'erne og frem ses en tydelig forbindelse mellem journalistikken og nationalstaten og konkluderer at: *Pressen bidrog aktivt till folkhemsbygget.*⁷⁷

En lignende proces har Stig Hjarvard beskrevet i forhold til særligt radio- og tv-mediernes betydning for danskernes forestilling af og identifikation med det nationale fællesskab i Danmark:

*Radio og fjernsyn har formået at mediere mellem på den ene side det nationalstatslige projekt og på den anden side de sociale klassers forskellige kulturer og individernes hverdagsliv på en så gennemgribende måde, at det nationale i stigende grad er blevet dét centrale forestillingsfællesskab, hvorigennem individerne forstår sig selv og sin omverden.*⁷⁸

Det tætte bånd og den institutionaliserede forbindelse mellem nationalstaten og journalistikkens omverdensbeskrivelse er også på spil i Mark Ørstens Ph.D.-afhandling om EU-journalistikken, hvor han netop ser denne forbindelse som den største hindring for, at journalistik om EU kan få den form og det omfang, som EU institutionernes indflydelse på danskernes hverdag burde fordre⁷⁹

Ved at gøre brug af analyser, der mere eller mindre eksplicit betragter journalistikken fra og i et institutionelt perspektiv, finder jeg flere punkter, hvorpå journalistikkens position i samfundet kun kan forstås ved at tænke dets forhold til nationalstaten med. Journalistikken har haft en nationalstatslig ramme, som forudsætning for sit virke, men har samtidigt på væsentlige punkter været med til at forme både udviklingen i forholdet mellem samfundets institutioner og borgernes opfattelse af sig selv udfra et nationalt forestillingsfællesskab.

Denne reference til hovedpunkter indenfor det institutionelle perspektiv har haft formål at ridse nogle historiske, samfundsmæssige rammer op for journalistikken forhold til nationalstaten. At de forskellige traditioners indblik på journalistiskforskning ikke fungerer som aflukkede forskningsperspektiver ses bl.a. ved, at man også med udgangspunkt i dette perspektiv kan have fælles berøringspunkter med et kulturanalytisk perspektiv, navnlig ved begreber om det 'forestillede fællesskab'. Både Ekecrantz & Olsson og Hjarvard gør også eksplicit brug af henvisninger til Andersson, ligesom tankefiguren også går igen, hvis man vender sig til andre perspektiver på samme spørgsmål.

⁷⁷ s.193 i (Ekecrantz & Olsson, 1994)

⁷⁸ S. 40 i (Hjarvard, 1996).

⁷⁹ (Ørsten, 2003)

Journalistik og kommunikation som samfundsbevarende institution

Et andet perspektiv, hvorfra relationen mellem journalistik og nationalstaten kan betragtes, er ved at se på, hvilken rolle journalistikken spiller – set som kommunikation. Hvorledes kommunikationsforskningen også har medvirket til at analysere dette spørgsmål vil jeg eksemplificere ved James W. Carey's bog "Communication as Culture". Heri gør Carey op med det herskende syn indenfor amerikansk kommunikationsforskning på, hvad kommunikation overhovedet betragtes som. Bogen er i sin overordnede ramme en række essays, der alle forsøger at belyse, hvorledes og hvordan kommunikation og kommunikationsteknologier har medvirket til skabelsen af det amerikanske samfund.

Hvor Carey beskriver den traditionelle kommunikationsforskning, som præget af et *transmission view*, hvor i kommunikation ses som overførsel eller **transport** af information fra punkt til punkt eller fra person til person. Deri ligger en meget funktionel opfattelse af kommunikation indlejret, idet det samtidigt ses som kommunikationens funktion, eks. vis i journalistikken, at bringe nyt fra verdenen til borgerne.

Carey selv er derimod fortalere for, at man tager udgangspunkt i den meget ældre betydning af kommunikation, som værende en **rituel** handling og ikke blot en handling, der fordeler og transporterer information rundt i samfundet. Dette kulturelle perspektiv, *the ritual view*, på kommunikation henter Carey bl.a. fra selve begrebet kommunikation, som har fælles rødder med begreber som *commonness* og *community* og grunder på forestillinger om, at man deler et fælles perspektiv på livet. I modsætningen til transmissions-perspektivet, hvor kommunikation forstås som transport af meddelelser over afstande, så beskriver Carey et rituel perspektiv, hvor kommunikation er et spørgsmål om at fastholde samfundet over tid. Kommunikation i Careys øjne forstås langt bedre, som skabelsen og opretholdelsen af en meningsfuld kulturel verden, der kan skabe en ordnet ramme for menneskelig handling.⁸⁰

Carey fører dette kulturelle eller rituelle syn på kommunikations generelt over på journalistikkens og nyhedslæsningens specifikke felt. Modsat transmissions-perspektivet, så giver Carey med det rituelle perspektiv nogle ganske anderledes perspektiver på samspillet mellem journalistikkens nyhedsproduktion og betydningen af befolkningens nyhedsforbrug: *News reading, and writing, is a ritual act and moreover a dramatic one. What is arrayed before the reader is not pure information but a portrayal of the contending forces in the world (...) Newspapers do not operate as a source of effects or functions but as dramatically satisfying, which is not to say pleasing, representations of what the world at root is.*⁸¹

⁸⁰ (Carey, 1992)

⁸¹ S.20-21 Ibid.

Da journalistikken og medierne er kulturhistorisk bestemt i den forstand, at de er fremvokset i givne samfundsformer og fra bestemte sociale klasser eller grupperingers ideologiske ståsted, er det i sig selv et ganske bestemt billede af *what the world at root is* som journalistikken tegner. Derved bevæger Carey sig ind på en beskrivelse af journalistikken i stil med *beskrivningsmagt* eller *definitivsmagt*, da han også knytter magtspørgsmålet til den journalistiske kommunikation. .

Det er ved at kombinere det rituelle træk ved kommunikation, og her journalistikkens praksis, at Carey forsøger at give et nyt perspektiv på spørgsmålet om, hvordan kommunikation har været medvirkende til at etablere og sammenbinde den nye og geografisk vidt spredte amerikanske nation. Det er ikke blot ved kommunikationsteknologiske fremskridt som telegrafien, at muligheden for at sammenbinde en nation i et forestillet kommunikations fællesskab etableres⁸², men der er også ved de centrale aspekter af selve begrebet **kommunikation** tale om konstruktion og fastholdelse af forestillingen om et fællesskab. Sagt med andre ord er kommunikation, ifølge Carey, i sig selv fællesskabsdannende, hvilket kan forstærkes og udbredes over større områder ved hjælp af ny kommunikationsteknologier – men teknologierne gør det ikke alene.

Carey giver hermed også mig et argument for, at journalistikken kommunikerer andet og mere en blot information om samfundet til borgerne gennem nyhedshistorier – den er også med til at konstruere og vedligeholde fællesskabet. Eller man kunne sige, at journalistikken ikke blot er et blandt andre tilfældige steder, hvor diskurser om det nationale kan lokaliseres, men at forhold ved den journalistiske diskurs selv, og dennes placering og magt i samfundet, har betydning for forestillinger om det nationale fællesskab.

Opsummering på institutionelt perspektiv

Ved at gå til institutionelle analyser af nyhedsinstitutioner, journalistikken og kommunikationen får jeg en række indikationer på, at journalistikken ved sin fremkomst og placering i samfundet, og ved den magt den har til at beskrive verdenen på, er bundet til nationalstaten og samtidigt medvirkende til at definere denne som et, ikke bare tilfældigt, men central forestillet fællesskab.

Dette vil derfor også være en del af den samfundsmæssige og historiske ramme, som dette projekt skriver indenfor. Men projektet har et andet sigte end blot at kunne argumentere for, at journalistikken har (haft) relationer til nationalstaten, idet jeg både vil undersøge, hvordan det nationale i den konkrete praksis kan siges at spille ind på journalistikken i en meget bestemt case, nemlig Irakkrigen, og samtidigt undersøge om journalistikken kan siges at have løsrevet eller selvstændiggjort sig i forhold til de ovenfor beskrevet relationer til nationalstaten.

⁸² Tanken om at det forestillede fællesskab bl.a. via nye kommunikationsmidler (trykkekunsten og telegrafien) ved at man i alle afkroge af nationen kunne læse sin daglige avis og vide, at medborgere overalt i landet læste de samme nyheder på samme tid er også en central tese i Andersons værk (Anderson, 1991(1983)).

Indtil videre giver de institutionelle analyser af journalistikken og kommunikationens historiske rolle i opbygningen af nationalstaten ikke svar på spørgsmål om, hvordan journalistikkens brug af referencer til det nationale iværksættes i den konkrete daglige nyhedsjournalistik. Jeg har derfor i det videre forløb brug for at uddybe disse overordnede perspektiver, med en analyseform, der både kan anvendes til at analysere konkrete nyhedsartikler i forhold til et bestemt emne med spørgsmålet om journalistikkens afhængighed af nationalstaten.

Hallins projekt og analysemodel

Derfor vil jeg i forlængelse af den institutionelle ramme for journalistikkens forhold til nationalstaten i projektets videre forløb tage udgangspunkt i den analysemodel, som Daniel C. Hallin præsenterer i ”The ”Uncensored War””⁸³, da jeg her har fundet en kombination af mange af de perspektiver, som mit projekt tager op. Hallin tager, ligesom jeg, udgangspunkt i at analysere de journalistiske produkter med interesse for, hvordan disse artikler og tv-nyhedsindslag kan afspejle, hvorledes amerikansk journalistik har forholdt til det amerikanske engagement i Vietnam-krigen. Altså gør han brug af, hvad jeg kalder **produktperspektivet**, og bruger dette til at analysere forholdet mellem journalistikken og nationalstatens udenrigs- og sikkerhedspolitik, og dette for – ligesom jeg – at kunne kommentere spørgsmålet om journalistikkens uafhængighed af nationalstaten.

”The ”Uncensored War””

Hallin tager udgangspunkt i den fremherskende forestilling om sammenhængen mellem journalistikkens kritiske beskrivelser af Vietnam-krigen og den amerikanske fiasko i samme krig. Ifølge denne skulle pressen have været i et konfliktforhold til de skriftende regeringer og stærkt kritisk overfor militæret og dets engagement i Vietnam. De kritiske journalistiske beskrivelser af krigen skulle i sidste ende have vendt den amerikanske befolkning mod regering og krigen, og altså være hovedårsagen til, at USA måtte trække sig fra krigen. Denne forklaring kobles endvidere til forhold vedrørende fjernsynets betydning. Vietnam-krigen var den første rigtige tv-krig, der bragte krigens billeder helt hjem i amerikanernes dagligstue og det skulle ifølge den udbredte ”Vietnam-lære” betyde, at ingen regering længere kan vinde befolkningens opbakning til en krig med massiv tv-dækning.

Det er forestillingen om den kritiske presse, der arbejder i opposition til det amerikanske militær, som Hallin tager op til kritisk gennemsyn, og overordnet set er hans pointe, at journalistikken ikke selvstændigt udøvede kritik mod det amerikanske engagement i Vietnam, men tværtimod var den endog meget loyal overfor officielle synspunkter. Det var først da krigen blev et vigtigt indenrigs-

⁸³ (Hallin, 1986)

politisk spørgsmål og oven i købet først, da kritik blev frembragt af anerkendte politiske kræfter indenfor det parlamentariske system, at også pressen gav anti-krigs synspunkter plads i nyhederne. Hallins ærinde kan derfor også ses som en kritisk afnaturalisering af en naturliggjort sandhed, som Vietnam-læren eller Vietnam-myten kan ses som.

Hallins konklusioner om, at pressen langt fra spillede nogen uafhængig kritisk rolle overfor hverken regering eller militær, står i kontrast til både den amerikansk journalistik selvforståelse og til den praksis det amerikanske militær efter Vietnam-krigen har anvendt overfor pressens rolle i andre krige og konflikter. Selvom Hallins bog fra 1986, har opnået status som hovedværk indenfor journalistisk forskning om krigsdækning, har den ikke i sig selv formået at demontere myten om den kritiske presse under Vietnam-krigen, da den genfindes i selv danske avisartikler under Irak-krigen.

Metodisk bygger Hallin sine analyser på studier af udvalgte nyhedsartikler og nyhedsindslag fordelt over hele Vietnam-krigsperioden. Da myten om Vietnam-krigsdækningen særligt slår på tv-nyhedernes betydning, er det hovedsagligt disse Hallin vil undersøge, men dækker krigens første år indtil 1965 gennem artikler fra New York Times i stedet, da han ikke kunne fremskaffe bandede versioner af disse års tv-nyheder. For begge nyhedstyper er det hovedsagligt kvalitative indholdsanalyser, han bedriver men har dog også en række kvantitative opgørelser over eks. vis mængden af indslag om Vietnam-krigen, der i en given periode beskriver enten krigshandlinger, soldaternes liv, diplomatisk aktivitet eller amerikansk debat om krigen. De konkrete indholdsanalyser af enkelte artikler eller indslag bliver også set i sammenhæng, da artiklernes placering i avisen ligesom spørgsmålet om hvornår, hvordan og af hvem et nyhedsindslag placeres i tv-nyhedsudsendelsens forløb ligeledes er del af Hallins analyse.

Det, der gør Hallins tilgang spændende i forhold til mit projekt, er i særdeleshed, at hans overordnede spørgsmål, om hvorvidt journalistikken var kritisk og uafhængig af statens politik, hele tiden er til stede igennem hans analyser, idet han analyserer sit materiale ud fra begreber om journalistisk praksis.

Amerikansk journalistiks normer og konventioner

Hallin tager afsæt i en beskrivelse af amerikansk journalistiks udvikling, der på mange punkter minder om den danske og svenske. Han karakteriserer det centrale træk ved amerikansk journalistik selvforståelse som forestillingen om, at nyhedsmedier er helt uafhængige af statsmagten økonomisk og politisk. En opfattelse der bygger på, at den journalistiske praksis er funderet i, at pressefriheden er garanteret i Forfatningen, og at medierne er økonomisk frie og uafhængige af støtte fra staten.

Dette kalder Hallin⁸⁴ også idealet om *objective journalism*, hvilket er resultatet af en historisk proces, der både vedrører journalistikkens stigende professionalisering og selvstændiggørelse og generelle samfundsmæssige udviklinger. I 1800-tallet første halvdel var medierne direkte politiske og bundet til et bestemt politisk parti. Pressen i det sene 1800-tal og starten af det 1900-tallet var præget af enkeltpersoner; kombineret ejer og redaktør, der havde skiftende politiske bindinger og personlige ambitioner.⁸⁵ Endelig er nyhedsorganisationer i den sene halvdel af 1900-tallet præget af en professionalisering og selvstændiggørelse, hvor nyhedsmedierne og særligt journalisterne hævdes fri af udefrakommende interesser. Idealet om objektivitet som central værdi og dyd for journalister fremkommer i mellemkrigstiden, som resultat af og svar på forskellige sammenkoblede sociale fænomener.

Hallins beskrivelser af amerikansk journalistiks professionalisering er institutionelt set helt i tråd med udviklingen i Danmark og Sverige. Også i USA blev objektivitet brugt i professionens kamp i forhold til nyhedsmediernes økonomiske dispositioner, men i særdeleshed også i forhold til professionens positionering af sig selv i offentligheden. Journalistikken kan ifølge Hallin, både som profession og institution, hævde sin autoritet ved at henvise til professionens interne regler, særligt ved dens politiske uafhængighed og objektivitet.⁸⁶

Hallin beskriver idealerne for objektiv journalistisk i 1960'ernes USA, som karakteriseres ved:

Independence. *Journalists should be independent of political commitments and free of "outside" pressures, including pressures from government and other political actors, advertisers, and the news organization itself as an institution with economic and political interests.*

Objectivity. *The journalist's basic task is to present "the facts" to tell what happened, not to pass judgment on it. Opinion should be clearly separated from the presentation of news.*

Balance. *News coverage of any political controversy should be impartial, representing without favor the positions of all the contending parties.*⁸⁷

Disse principper er dybt forankret i amerikansk journalistik, men kan ikke i sig selv retlede praksis, idet de hovedsagligt er negative påbud om, hvilke forhold journalisten **ikke** må stå i til omverdenen. I hele spørgsmålet om hvad nyheder er, altså hvilke sager, der anses vigtige for journalistikken og den offentlige debat at tage frem, er journalistikken i høj grad afhængig af en række praktiske rutiner, som alle er bundet i den dominerende politiske kultur. Men professionaliseringen af journalistikken, i USA var i praksis ikke blot var en frigørelsesproces:

⁸⁴ Hallin er også er i tråd med og trækker på mange andre amerikanske journalistikforskere – f.eks. (Schudson, 1978).

⁸⁵ Bedst eksemplificeret gennem Orson Wells filmfigur 'Citizen Kane'

⁸⁶ s.67 (Hallin, 1986)

⁸⁷ s.68 Ibid.

*In many ways, the professionalization of journalism in the United States has strengthened rather than weakened the tie between press and state.*⁸⁸

Fra tidligere at tale med en politisk røst opnåede journalistikken i stedet, ved at opgive den eksplícítte politiske holdning, en lovsikret adgang til kilder, information m.m. Journalistikkens selvforståelse som fjerde statsmagt blevet næsten ophøjet til fjerde statsinstitution. Staten gav altså journalistikken en række indrømmelser, arbejdsmuligheder og rettigheder men til gengæld forventedes en ansvarlig presse. Herunder mentes bl.a. at give statsmagten prioriteret adgang til at komme frem med sine budskaber og forventninger om opbakning og tilslutning til statens mål.

Derfor er den amerikanske presse både meget autonom i forhold til direkte politisk kontrol (hvilket bl.a. også ses tydeligt i dens traditionelle mistænksomhed overfor magthavere) og samtidigt dybt afhængig af den politiske magt, der sikrer dens uafhængighed – bl.a. som legitim kilde – men er også aktivt involveret i den politiske beslutningsproces. Udviklingen i retning af en fri, objektiv og kritisk amerikansk presse bør ikke overdrives, men bør i stedet forholdes til de processer, der arbejdede i den modsatte retning.⁸⁹

Den tætte sammenkobling mellem nyhedsjournalistikken og den officielle præsidentielle politik er bl.a. betinget af fire forhold ved de journalistiske nyhedskonventioner.

1) Brugen af officielle kilder.

I journalisters arbejde med 'blot at fremlægge fakta' ligger problemet i at udpege hvilke fakta der blot er fakta. At bero på officielle handlinger og udtalelser er på den ene side en praktisk måde at komme omkring problemstillingen på.

*But the use of official sources also fulfils another, perhaps more important function for the media: it fills a vacuum of authority left by the rise of "disinterested realism." Journalists cannot, without stepping outside the role of disinterested observer, decide on their own authority to favor one version of the facts over another because it seems to them, for instance, closer to the truth or more desirable in terms of its effect on public opinion (...) Whether they are true or not, statements by top administration officials are unquestionably "newsworthy" because they come from people of power and authority.*⁹⁰

2) Fokus på præsidenten.

Denne særlige amerikanske nyhedskonvention dækker over en forståelse af, at hvad præsidenten gør og siger, overtrumfer alt andet i nyhedsværdi.

⁸⁸ s.64 Ibid.

⁸⁹ s.8 Ibid.

⁹⁰ s.71-72 Ibid. For de problemer objektivitetskravet giver journalistikken i udpegning af nyheder se også (Cook, 1998), der fremhæver hvorledes netop dette forhold er med til at gøre journalistikken til en politisk aktør

3) Fravær af fortolkning eller analyse.

Centralt i objektiv journalistik står ambitionen om i nyhedsreportager kun at videregive fakta – ikke at bedømme eller analysere dem. Men selv dette simple mål kan være svært at indfri, idet der ligger en bedømmelse bag udvælgelse af fakta og nyheder. Ligeledes er de tvunget ind i et pædagogisk projekt, hvor de nødvendigvis må give baggrund og historie for givne nyheder for at gøre dem forståelige for folk.

*Journalists have generally resolved this dilemma by focusing on the only sort of fact which really does "speak for itself" – facts about what people – in the case of political reporting, generally official people – say" (....) Here again official sources fill an important void left by the ethic of objectivity: they fill the vacuum of meaning left by the journalist's renunciation of the role of interpreting reality.*⁹¹

Rollen som analyserende eller undersøgende er spillet over til en række klummeskribenter og redaktører, men spørgsmålet er, om disse i virkeligheden er mindre afhængige af officielle kilder? Tværtimod mener Hallin, at det, der karakteriserer disse journalister, ofte er deres ekstra tætte forhold til bestemte kilder, hvilket gør dem til en slags halvofficielle talsmænd for administrationens tanker og ræsonnementer.

4) Fokus på øjeblikkelige begivenheder.

Nyhedsbegrebet er uløseligt forbundet til en tidsdimension, der favoriserer begivenheder der udspiller sig inden for en kort, overskuelig periode, gerne belejligt i forhold til deadlines på aviser og tv-nyheder, som kan beskrives dramaturgisk som en afsluttet enhed. Derimod har beskrivelser af historisk kontekst, bagvedliggende sociale konflikter m.m. ikke den store nyhedsværdi og glemmes derfor af nyhedsjournalistikken.

I praksis gav de forskellige nyhedskonventioner i flere tilfælde aviserne et skizofrent udseende, særligt i forholdet mellem avisens forskellige nyhedshistorier eller i forholdet mellem nyhedsjournalister ('*just giving the facts*') og klummeskribenter. I løbet af Vietnam-krigen tidlige fase kunne der f. eks flere gange findes artikler af ledende redaktører eller klummeskribenter, hvor de påpege diskrepansen mellem den officielle politik om, at de amerikanske styrker kun var 'militære rådgivere' og det stigende antal efterretninger om amerikanske styrker deltagelse i kamphandlinger. Men nyhedsreportagerne, i samme avis, blev ved med at gentage den officielle holdning om, at der intet var ændret i regeringspolitikken.

⁹¹ s.72 (Hallin, 1986)

*Again objective journalism protected the administration: the lead stories focused on the public statements of top officials and were written "straight", as though the reporters knew nothing of the information printed inside the paper.*⁹² (Hallin 1986:79).

Endvidere kunne man finde eksempler på nyhedsartikler, der var skåret over, hvad Hallin kalder, den 'omvendte nyhedstrekant'⁹³, hvor rubrikken gengiver det officielle synspunkt, manchetten modificere dette lidt, mens teksten i stigende grad giver fakta, der undergraver det officielle synspunkt.

Journalistikken og den herskende ideologi

Et andet punkt ved Hallins analyse, som gør den meget interessant, er, at han samtidigt med, at han analyserer den journalistiske dækning af Vietnam-krigen gennem journalistikkens egne nyhedskonventioner, også opererer med en ramme for journalistikkens afhængighed og deltagelse i samfundets herskende ideologiske forestillinger.

At præsidentens magt over nyhedsstrømmen i den tidlige Vietnam-periode var så markant bygger på to forhold:

1) Den udbredte konsensus om kold krigs ideologien. Trods mindre modsætningsforhold var journalister og regeringens beslutningsmagere enige om USA's rolle i den kolde krig. Journalisterne kendte og agerede efter deres rolle i forhold til kommunistisk propaganda og aggressioner mod den Frie Verden.

2) Den professionelle journalistik selv gav plads for præsidentens nyhedskontrol, idet idealet om objektiv journalistik bød journalister blot at videregive fakta om en given sag, og i disse sager var det i høj grad eller næsten udelukkende officielle fakta fra kilder i og omkring Det hvide Hus & Pentagon, da der tidligt i krigen ikke var faste reportere udstationeret i Vietnam.⁹⁴

I Vietnam tiden var USA helt og aldeles gennemsyret af koldkrigsideologien, og denne ramme er i Hallins analyse en ligeså vigtig bestanddel for at forstå den journalistiske dækning af krigen, som begreber om de journalistiske idealer og konventioner, da journalisterne også tænkte indenfor rammerne af en koldkrigsretorik.

American journalists like to think of themselves as particularly unideological; freedom from ideological bias is an essential principle of the ethic of the professional journalist. What this means in

⁹² s.79 Ibid.

⁹³ Ikke at forveksle med, hvad der i danske journalistiske lærebøger betegnes den omvendte nyhedstrekant, hvor det der bedømmes som værende de vigtigste spørgsmål står først i artiklen med faldende vigtighed, hvorefter artiklen sidste dele er uddybende, eksemplificerende mv. Se bl.a. (Meilby, 1996) & (Kabel & Sparre, 1999).

⁹⁴ S. 25 (Hallin, 1986)

*practice, however, is that the journalists are loath to take sides when explicit political controversies develop (as we shall see, journalists kept their distance from the antiwar movement, even late in the war, when most were very critical of U.S. policy in Vietnam). Where consensus reigns, however, they rely as heavily as anyone else on the symbolic tools that make up the dominant ideology of their society.*⁹⁵

Hallins model for at kombinere journalistiske idealer og konventioner med dens deltagelse i og afhængighed af statens og tidens herskende ideologi, består i at operere med forskellige **sfærer for journalistisk omverdensforståelse**, hvortil der svarer bestemte sæt af journalistiske idealer.

Disse sfærer eller regioner kan i en model afbilledes, som koncentriske cirkler, hvor den inderste cirkel er **sfæren for konsensus** (*Sphere of Consensus*), regionen hvor sociale objekter og værdier ikke spørgsmålsstilles af hverken journalister eller samfundet i helhed. Her ser journalistikken ingen tilskyndelse til at præsentere modsatte synspunkter eller bringe kritiske spørgsmål, men ser det tværtimod som sin rolle at støtte og hylde disse værdier.

Udenfor i den midterste sfære, kaldet **sfæren for legitime modsætninger** (*Sphere of Legitimate Controversy*), findes området for den objektive journalistik. Indenfor denne sfære beskæftiger journalistikken sig med politiske debatter og afstemninger i det parlamentariske system samt emner, der indenfor rammerne af det politiske establishment betragtes som legitime politiske diskussionspunkter. Her er det, at journalistikken ser det som sin rolle, at håndhæve dyderne om objektivitet, upartiskhed og afbalanceret dækning.

Yderst findes **sfæren for det afvigende** (*Sphere of Deviance*). Her findes objekter og synspunkter som journalistikken afviser som legitime – f.eks. kommunistiske udtalelser – og overfor hvilke journalistikken ser det som sin opgave at agere grænsevogter for det legitime politiske felt ved at fordømme, udstøde og marginalisere de positioner, der ikke hører hjemme indenfor etablissementets faste politiske grænser.

Modellens tre regioner eller sfærer skal ikke tænkes som statiske størrelser, men som en optik indenfor hvilken, man kan analysere på hvilken måde journalistikken forstår sig selv og sine kriterier i forhold til samfundets overordnede ideologi og magtforhold. Hvis man ser på udviklingen i Vietnam-krigens journalistiske dækning, så kan det i høj grad beskrives som bevægelser indenfor og imellem disse sfærer.

Avisjournalistikken betragtede i krigens første år i udbredt grad krigen indenfor sfæren af konsensus. USA's kamp mod kommunismens globale udbredelse var så indlysende i amerikansk politisk tænkning, at heller ikke journalisterne fandt anledning til at stille spørgsmål til, hvorvidt USA hav-

⁹⁵ s.50 Ibid.

de nogen anledning til at støtte den sydvietnamesiske regering. Med tiden, og i takt med at de strategiske og taktiske beslutninger om den amerikanske Vietnam-deltagelse blev indenrigspolitiske spørgsmål, flyttede en stor del af Vietnam-dækningen over i sfæren for legitime modsætninger, men det blev derved ikke en dækning, der udfordrede koldkrigsideologien eller kunne betragtes som journalistikkens selvstændige kritik af krigsførelsen som sådan. Derimod levede journalistikken i højere grad op til idealerne om at være et spejl af begivenhederne eller budbringer af andres modstridende synspunkter.

From 1962 on New York Times reporting from South Vietnam reflected very closely the views of Americans in the field. Objective reporting required, of course, that top officials in Saigon, both American and South Vietnamese, be given their due. But, for the most part, the Times reporters of this period focused on the view of field-level officers. Their reporting was "pessimistic" where these officers were pessimistic, and enthusiastic where they were enthusiastic; it reflected their insights, which were many, and the limitations of their perspective, which were also many.

It is ironic that American soldiers, from officers down to enlisted men, now seem to regard the press as their enemy, on the basis of the precedent of Vietnam, for the American war correspondent has typically served, among other roles, as an advocate for the soldier in the field, glorifying his exploits and also giving voice to his views and interests, which often conflict with those of the administration or the military command.⁹⁶

Derimod vedblev tv-journalistikken også sent i krigene i højere grad med at dække Vietnam-krigen i nærheden af konsensus-sfæren. Hallin mener, at dette kan til dels kan forklares ved tv-journalistikens 'umodenhed' og kamp for at etablere sig som seriøst nyhedsmedie, men der ligger også forklaringer bundet til mediet selv. Almindelige tv-nyheder byggede på filmklip fra Vietnam, offentlige udtalelse af officials bundet sammen af studieværten, der knytter telegrambureaustof på. Det var i højere grad allround journalister uden den store baggrundsviden, som formidlede stoffet. Ligeledes var forholdet til kilder forskelligt på de to medietyper: Tv-rapportering centrede omkring offentlige pressekonferencer, mens aviserne i højere grad byggede på baggrundskontakt med officielle repræsentanter.

Et spørgsmål, som ofte har været fremført i forbindelse med myten om journalistikkens kritiske rolle overfor regeringen, spiller på forholdet til anti-krigsdemonstrationerne. Også her viser Hallin, at den journalistiske selvforståelse set indenfor optikken af de forskellige sfærer kan få helt andre perspektiver frem. Når de etablerede grænser for sfæren for legitime modsætninger blev udfordret udefra, rejste journalistikken sig til forsvar for feltet. Udfordrerne fra anti-krigsbevægelserne blev neutraliseret som en ideologisk trussel ved, at journalistikken symbolsk beskrev dem som marginaliserede og afvigende. Den journalistiske dækning af anti-krigsbevægelserne bevægede sig først mere i retning af normerne for objektiv journalistik i takt med at disse bevægelser havde succes med

⁹⁶ S.39-40 Ibid.

at trænge ind i de etablerede politiske magtcentre, oftest ved at anerkendte politiske personligheder støttede anti-krigsbevægelserne.

Visse krigsmodstandsgrupper eller handlinger kunne altså godt lukkes ind i sfæren for legitime modsætninger, særligt hvis de handlede på måder, der var gyldige indenfor almindelig politik, men deres stemme havde ikke samme vægt. Selv inden for sfæren af legitime modsætninger er alle ikke lige legitime. Reglerne for hvem journalistikken lader komme til orde følger tæt det formelle politiske autoritets hierarki.⁹⁷ Desuden var det ofte bevægelserne selv, der var i pressens fokus og i mindre grad, hvad de havde at sige om krigen. Journalistikken blev i høj grad objektiv og balanceret på den siddende regerings præmisser og værdier og agerede ligefrem som agent for social kontrol i forhold til bevægelser der udfordrer den herskende ideologi.⁹⁸

Vietnam-krigens dækning i rammer af den nationale selvforståelse

I sin gennemgang af, hvilke temaer Vietnam-krigen blev fortalt igennem, viser Hallin også på et andet niveau, hvorledes journalistikken indirekte var med til at støtte den herskende ideologi ved at sammenkæde krigsindsatsen med centrale størrelser som det nationale fællesskabs traditionelt associeredes med. Hallin oplister seks forskellige udtalte nationale tematikker, som løbende spillede ind i den journalistiske dækning af det amerikanske militærs engagement i Vietnam

War is a national endeavor (Dem mod os)

War is an American tradition (Spiller på referencer til nationens tidligere krige)

War is manly (Spiller på hyldest af mandlighed og styrke)

Winning is what counts (Sejr er det eneste acceptable amerikanske resultat)

War is rational (henviser til beskrivelser af den velsmurte amerikanske krigsmaskine)⁹⁹

Beskrivelser af fjenden var oftest meget stereotype og slog på fjenden som bestialsk, terrorist m.v. Harrison Salisbury, journalist fra New York Times, tog som en af de eneste til Nordvietnam og sendte beretninger tilbage, hvor nordvietnameserne blev betragtet som en ligeværdig politisk partner indenfor sfæren af legitime modsætninger. Disse reportager blev han stærkt kritiseret for og det var også højst atypiske for krigsdækningen.¹⁰⁰ Civile tab blev ligeledes beskrevet forskelligt alt efter om de var faldet for amerikansk eller nordvietnamesisk ild.

⁹⁷ S.198 Ibid.

⁹⁸ S.201Ibid.

⁹⁹ s.142 Ibid.

¹⁰⁰ Philip Knightly beskriver i "The First Casualties" hvilken betydning denne reportagerejse til Nordvietnam senere fik for Salisburys: *The Pulitzer Prize jury recommended him for a prize by a vote of four to one, but the Pulitzer Advisory Board rejected the recommendation by six votes to five. Being a war correspondent on the enemy side was clearly not the easiest way to advance one's career.* (Knightley, 2000(1975))

Da krigslykken og opbakningen til krigen vendte, hvilket Hallin placerer omkring Tet-offensiven i starten af 1968, blev forbindelsen til selv samme amerikanske traditioner kappet af journalistikken. Selvom der stadig var eksempler på før-Tet-journalistik, så var det generelle billede af krigen skiftet, hvilket kunne ses af måden Vietnam-krigen blev afkoblet fra de underlæggende nationale temaer, som den tidligere var søgt associeret med

War is a national endeavor: Efter skiftet gik omtalen af Vietnam-krigen bort fra brugen af 1.person flertal - ”vores” krig – til blot at omtale det som ”krigen”

War is an American tradition: Efter Tet blev Vietnam-krigen ikke længere indskrevet i rækken af amerikanske krige, men blev afskåret fra den legitimerende forbindelse med krigstraditionen.

War is Manly: Hvor man tidligere havde hyldet de rå og barske elementer ved krigen som udtryk for maskulin styrke, begynder nyhedsmedierne i stigende grad at undskylde for råheden, udtrykt f.eks. med beklagelser over det kolde og upersonlige ved offentliggørelsen af den ugentlige tabsliste.

Winning is what counts: Hvor krigen oprindeligt blev indledt ud fra forestillingen om den retfærdige kamp, som USA ville vinde, så forsvinder den koldkrigslegitimation i baggrunden til fordel for betragtninger over mulig fredsaftale, omkostninger for USA og muligheden for ”Peace with honor” bliver den nye målsætning frem for militær sejr.

War is rational: Billedet af den effektive amerikanske krigsmaskine, der arbejdede støt fremad mod ultimativ sejr erstattes af mere eller mindre fragmentariske beretninger fra slagmarken, hvor det meningsløse i indtagelse af forskellige positioner, eksempelvis Hamburger Hill, antydes.¹⁰¹

Så selv om den amerikanske journalistiks professionaliserede idealer, konventioner og normer i høj grad fordrede en rolle som kritisk vagthund overfor præsident, regering og militær, så viser Hallins analyse af hvordan, disse idealer i praksis blev efterlevet i forbindelse med en krig, som hentede sin legitimitet fra nationalstatens herskende og stort set uimodsagte ideologi, at journalistikken langt fra kunne siges, at stå i opposition til hverken samfundets styrende institutioner eller for den sags skyld, at spille en selvstændig kritisk rolle.

Opsummering på inspirationen fra Hallin

Den overordnede metodiske anledning til at hente inspiration fra Hallin er, at han i sine studier er Vietnam-krigens journalistiske dækning har forsøgt at eftersøge de institutionelle analysers meget

¹⁰¹ 174-180 (Hallin, 1986)

generelle udsagn om journalistikkens forhold til nationalstaten på et mere håndgribeligt plan i konkrete journalistiske produkter.

Endvidere eftersøger Hallin spørgsmålet ved netop at forfølge journalistikkens egne professionskriterier og idealer i praksis og undersøge, hvilke muligheder og råderum disse kriterier gav amerikansk journalistik under Vietnam-krigen. Hallins analyse kan altså ses som en måde at skabe forbindelse mellem på den ene side samfundsteorier om nationale institutioners (journalistikken inkluderet) deltagelse i skabelse af *folkhemmet*¹⁰² og på den anden side en journalistisk praksis, som forklarer sig selv som ikke bare uafhængig af nationale anliggender, men også som nationalstaten og særligt statsmagtens fremmeste kritiker. I linie med andre journalistikforskere påpeger Hallin nemlig, hvordan den praktiske efterlevelse af idealer om objektiv, uafhængig og afbalanceret journalistik på forskellige niveauer sender journalistikken tilbage i favnen af de magtinstitutioner, som den netop ville frigøre sig fra.

I denne forbindelse er der en række problematikker fra Hallins arbejde, som jeg vil tage med videre og diskutere i forholdet til danske dagblades dækning af Irak-krigen.

Spørgsmålet om journalistikkens muligheder for at kunne udpege fakta, når den ikke i sig selv kan påberåbe sig nogle sandhedskriterier, er en interessant problematisering af objektivitetskriteriets praktiske besværligheder. Ligeledes sætter det i bredere forstand fokus på journalistikkens sandhedsbegreber, hvilket vil blive uddybet i de kommende kapitler.

Særligt interessant finder jeg også Hallins model med de tre sfærer for, hvordan journalistikken anskuer den verden den agerer i og derved hvilke sæt af journalistiske kriterier, der skal bringes i anvendelse. Ved at opererer med denne sfæremodel, kan man nemlig også få blik for hvilke forskellige værdier, journalistikken agerer efter og som under bestemte forhold kan udkonkurrerer kravet om eks. vis. objektivitet. Samtidigt kan modellen også forstås som en måde at tænke den journalistiske omverdensopfattelse ind i tre forskellige sfære for afhængighed af nationalstatens herskende ideologi.

Som overordnet analysemodel er der i mine øjne meget at hente i Hallins eksempel, hvilket ikke blot skyldes, at han analyserer journalistisk krigsdækning. På trods af, at Hallin både i metodisk tilgang og de spørgsmål, han stiller til journalistikken, har utroligt mange berøringspunkter med nærværende projekt, kan modellen ikke umiddelbar overføres til en analyse af den danske Irak-krigsdækning. Tid og rum for de to undersøgelser adskiller sig på nogle væsentlige punkter, hvorfor forskellene mellem amerikansk journalistik under Vietnam-krigen og dansk journalistik under Irak-krigen ca. 30 år senere er emnet for næste kapitel. Heri vil jeg både diskutere forskelle i tid og rum, men også hvilke forskelle der kan lokaliseres i journalistiske idealer og rutiner.

¹⁰² Jævnfør (Ekecrantz & Olsson, 1994)

Hvilke idealer, konventioner og kriterier dansk journalistik benytter sig af er også af en anden grund vigtige at få belyst, idet de jo ifølge Hallins analysemodel fungerer som analyseværktøjer i forhold til empirien. Hallins bog er – sikkert grundet en omskrivning til udgivelsesformat – ikke særlig meddelsom vedrørende, hvordan han i praksis har grebet sit analysearbejde an. Derfor vil jeg også anvende en gennemgang af den danske journalistiske professions idealer og kriterier, til at operationalisere begreber herom til brug i projektets analysedel.

Kapitel 4: Krigsjournalistik historisk og analytisk set

Det spørgsmål, Hallins analyse rejser, er i forsimplet form spørgsmålet om, hvad der betinger hvad? Var det koldkrigsideologiens overvældende dominans i det amerikanske samfund, der forhindrede mulige modpositioner som en kritisk, objektiv journalistik kunne have indtaget eller var det netop forhold ved journalistikkens egne begreber, konventioner og rutiner som umuliggjorde en journalistisk kritik af den herskende ideologi og den deraf afledte sikkerhedspolitik?

Eller var det en uheldig cocktail af begge dele?

Spørgsmålet formuleret diskursanalytisk vil derfor være, hvor man kan lokalisere de regulatorer for diskursen, som tegnede normerne for amerikansk journalistik i forbindelse med Vietnam-krigen – ligger de i samfundets overordnede magtdiskurser eller i de journalistiske diskurser interne regler for sande og falske udsagn? Eller understøtter den journalistiske diskurs' regulatorer samfundets naturaliserede sandheder eller om man vil dets herskende ideologier og værdier?

Hallins studie af Vietnam-krigen giver i mine øjne belæg for, at det netop var kombinationen af den herskende ideologi og normerne for journalistisk praksis, der gjorde krigsdækningen så loyal, at den i højere grad støttede end udfordrede statsmagtens herskende ideologi og den dertil hørende sikkerhedspolitiske praksis – krigen i Vietnam.

Men hvad siger dette om det nutidige forhold mellem den danske nationalstat og dansk journalistik under krigen i Irak anno 2003? Kan man forvente at finde store forskelle i spørgsmålet om henholdsvis en herskende national ideologi og en dansk journalistisk praksis? Og hvis der er forskelle, kan man så forvente at finde en mere selvstændig og uafhængig journalistik end den amerikanske under Vietnam-krigen? Med andre ord: Hvilken betydning har forskellene i tid og sted?

Hallins analyse tager udgangspunkt i en bestemt situation med amerikansk deltagelse i en helt særlig type krig i en periode med en stærk national diskurs centreret om koldkrigsideologien. Af flere grunde er det derfor vigtigt at undersøge, hvordan denne krigserfaring forholder sig andre historiske krigserfaringer, samt hvilken betydning Vietnam-krigen har haft for eftertiden. Som Hallins gennem Vietnam-krigsmyten fremhæver, har erfaringerne fra Vietnam-krigen haft afgørende betydning for forholdet mellem statsmagt (og/eller militæret) og presse lige siden, hvorved disse også kan spille ind i spørgsmålet om dansk journalistik dækning af Irak-krigen. Og det er netop ved dette punkt at jeg vil starte – for at se Irak-krigen i lyset af tidligere kriges pressedækning.

Endnu en krig i rækken

Vietnam-krigen er omdrejningspunkt for et utal af analyser foruden Hallins, der vil undersøge forskellige aspekter om forholdet mellem krig og medier. Dette skyldes flere forhold, som mest markant udtrykkes i hele Vietnam-myten (eller Vietnam-syndromet eller Vietnam-læren alt efter perspektiv) om krigspressedækningens betydning for krigens udfald, som i sig selv dækker over en række forskellige særegne forhold.¹⁰³

Den første tv-krig

Vietnam-krigen kaldes også den første tv-krig, idet det var den første krig, som blev dækket af de nye tv-nyheder og dagligt bragte billeder af krigen ind i de amerikanske dagligstuer. Der havde også været tv-reportager fra Korea-krigen, men i langt mindre omfang, ligesom en række andre forhold vedrørende tv-mediet havde ændret sig fra Korea-krigen til Vietnam-krigen: Der var kommet 10 gange så mange tv-apparater i de amerikanske hjem,¹⁰⁴ ligesom tv-nyhederne i 1960'erne skiftede til halvtimes udsendelser, hvilket både ændrede disse programmer og skabte efterspørgsel på mere billedmateriale¹⁰⁵. Tv's nye rolle som central nyhedsformidler om Vietnam-krigen var medvirkende til at rejse spørgsmålet om, hvorvidt tv-dækningen havde betydning for befolkningens opfattelse af og holdning til krigen? Et spørgsmål som Vietnam-myten, (beskrevet i det foregående kapitel) er født af, og som stadig er til diskussion. På den ene side hævdes der indenfor Vietnam-myten, at der **måtte** findes en kausal sammenhæng mellem de daglige billedreportager af krigen, som nåede de amerikanske dagligstuer gennem tv-nyhederne og befolkningens stigende modvilje mod krigen, samt at dette i sidste ende fik betydning for krigens udfald. Denne argumentation støttes sig bl.a. til, at Vietnam-krigen bragte billeder af krigens konsekvenser med død og lidelse, som aldrig tidligere havde været vist i tv-nyheder.

På den anden side argumenteres der for, at tv-dækningen slet ikke havde de anti-krigskonsekvenser, som den efterfølgende er blevet tillagt. Argumenterne støtter sig dels på opinionsundersøgelser, der viste at tv-dækningen af Vietnam-krigen i første omgang øgede støtten til krigen. Endvidere argumenteres der imod opfattelsen om den overvældende billedstrøm af krig, sårede og døde, der efter sigende skulle have været vist på tv. To forhold taler imod dette. For det første viser forskellige optegnelser, at reelle krigshandlinger og billeder af ofre procentvis fyldte langt mindre end Vietnam-myten ville hævde, og for det andet bød Vietnam-krigen i lang tid på meget dårlig mulighed

¹⁰³ I det følgende afsnit forholder jeg mig til beskrivelser af Vietnam-krigen og dens eftermæle fra primært (Hallin, 1986), (Knightley, 2000(1975)), (Carruthers, 2000), (McLaughlin, 2002) og (Luostarinen, 2002). Som et af de eneste danske bidrag jeg har fundet om dette emne, se journalist Frank Esmanns korte opsummering af samme pointer vedrørende post-Vietnam-krigsjournalistikken i (Gräs & Skovbjerg, 1984) samt en endnu mere kortfattet sammendrag fra antikkens krige til nutiden i (Lund, 2003). Begge de danske eksempler bygger – uden der dog er præcise kildehenvisninger – nok i høj grad på Knightley's klassiske værk.

¹⁰⁴ Under Korea-krigen var der ca. 10 millioner tv-apparater i USA, mod ca. 100 millioner, da Vietnam-krigen var på sit højeste (Knightley, 2000(1975))

¹⁰⁵ (Hallin, 1986)

for at vise kampscener og krigshandlinger. Krigens første lange periode præget af junglekrig om natten gav meget dårlige optagemuligheder for tremands tv-hold med begrænset mobilitet.¹⁰⁶

Endelig går kritikken af Vietnam-krigens betydning på spørgsmålet om forholdet mellem tv-dækning og virkelighedsopfattelse. Tvisten går i hovedtræk ude på hvorvidt krigens indtog på tv og i folks dagligstuer, som hævdede i Vietnam-myten, overhovedet kan siges at have forstørret krigen og gjort den mere nærværende for tv-seerne, der derved blev tvunget udi en moralsk stillingtagen til krigens gru, eller om tv-mediet snarere formindsker og trivialiserer krigens lidelser og ofre?¹⁰⁷

Disse diskussioner går i høj grad på receptions-aspekter af tv-mediet, altså spørgsmål om hvorledes journalistiske produkter opfattes af seere og afledt deraf, spørgsmål om hvilke ændrede virkelighedsopfattelser, moralske og politiske stillingtagen disse receptioner kan medføre. Derfor ligger diskussioner af dette spørgsmål udenfor de perspektiver jeg har tidligere har sat op i Journalistik-forskningsmodellen, og altså også udenfor dette projekts problemstilling.

Når det alligevel nævnes i denne forbindelse, er det fordi tv-mediet siden Vietnam-krigen er blevet tilskrevet (begrundet eller ej) en signifikant betydning for befolkningers opbakning til krig, og spørgsmål om tv-billedets brug i krig er til stadighed et prekært spørgsmål for såvel tv-stationer som diverse militære mediestrategier. Forventningerne om seernes reaktion på krigsbilleder påvirker både militærets strategi overfor pressens adgang til krigsområder og tv-journalisternes vinkling af krigens gang. I kapitel 6 vender jeg for en kort bemærkning tilbage til spørgsmålet om tv-journalistikken særlige vilkår i diskussionen af projektets empiri, men vil i det efterfølgende fokusere på andre aspekter ved Vietnam-krigens betydning for eftertiden.

Censur

Det andet særegne punkt ved Vietnam-krigen, som stadig har eftervirkninger for nutidig krigsjournalistik, er spørgsmålet om censur. Overordnet set var Vietnam-krigen den første krig, siden krigskorrespondenternes pioner, den britiske korrespondent William Howard Russell, skrev hjem fra Krim-krigen, hvor forholdet mellem krig og journalister ikke var belagt med censur på en eller an-

¹⁰⁶ Philip Knightley diskuterer bl.a. hvordan hensyn til tv-stationers ønsker og tv-seernes forventninger allerede påvirkede tv-dækningen fra Vietnam-krigen. Efterspørgslen på krigsbilleder var stor, men tv-holdene havde ofte svært ved at levere den form for billeder, som tv-stationerne hævdede at seerne ønskede, nemlig scenarier, som man kendte fra Hollywood-film med amerikanske helte i blodløs kamp. I stedet sendte de oftest billeder hjem af helikoptere, der landede i junglen for at sætte soldater af inden de lettede igen med sårede, krydret med morterangreb m.m. og tv-korrespondenten, der udspurgte en oberst om *"what's happening up there, Colonel?"* (Knightley, 2000(1975)). Generelt opsummerer Knightley om tv-dækningen: *"American television executives showed little courage in their approach to Vietnam. They followed each other into paths the army had chosen for them."* (Knightley, 2000(1975))

¹⁰⁷ Kritikken af forestillingen om det letpåvirkelige tv-publikum går på mange forskellige aspekter lige fra hvor uvirkeligt virkeligheden ser ud på tv sammenlignet med de billeder af krig amerikanerne havde fra film (Knightley, 2000(1975)) til hvor fysisk formindskede soldater og civile fremtræder på tv-skærmen (Carruthers, 2000), (Hallin, 1986) til spørgsmål om hvordan den gentagne udstilling af andres lidelser kan føre til, hvad på baggrund af Susan Sontags analyser kaldes *"compassion fatigue"* (Citeret fra Carruthers, 2000).

den måde.¹⁰⁸ Fraværet af censur var ikke så meget en selvvalgt strategi fra det amerikanske militær, som det var konsekvensen af, at USA aldrig officielt gik i krig mod Nordvietnam, men i stedet fastholdt at være 'militære rådgivere' for det sydvietnamesiske styre. Så længe USA ikke officielt, om end nok så reelt, var krigspart, kunne de heller ikke iværksætte et censursystem, som hører krigssituationer til.¹⁰⁹

At USA ikke på forhånd havde udsendt regler for journalistisk virke i Vietnam, etableret et censurkorps eller udstukket formelle regler for hvad og hvordan, der måtte reporteres fra Vietnam, betød det ikke, at journalisterne havde uhindret adgang til al information. Såvel Hallin, Knightley som Luostarinen beskriver indgående de mange forsøg fra amerikansk og til dels sydvietnamesisk side på enten at holde krigen ude af mediernes søgelys eller at farve det billede af krigen, der blev tegnet. En del af denne kamp om krigen foregik hjemme i USA, hvor Pentagonadministrationen udsendte så megen information til Washington-redaktionerne, at disse ofte fravalgte de Vietnam-baserede korrespondenters historier som utroværdige, da de var for meget i strid med de (mis-)informationer de selv sad inde med. En anden del af militærets mediekamp udspillede ved de ofte latterliggjorte 'Five O'Clock Follies', det amerikanske militærs daglige pressebriefinger for et skeptisk pressekorps i Saigon, hvor militæret forsøgte at placere deres nyhedshistorier på mediernes dagsorden¹¹⁰.

Men alligevel er en anden del af Vietnam-læren, at denne krig var den ucensurerede krig, hvor stort set hvem som helst, med eller uden journalistisk erfaring, kunne blive akkrediteret som journalist og opnå de fordele, der var forbundet hermed, herunder fri transport af militæret til kampområder, fri adgang til at interviewe soldater, ja de kunne endog få udleveret rationer og indkvartering.¹¹¹ Ifølge Vietnam-myten skulle journalistikken have besvaret militærets ubegrænsede service og beskyttelse med en urimelig kritisk dækning, som i sidste ende forhindrede militæret i at vinde krigen. Set fra en militær optik gengældte journalisterne den militære hjælpsomhed med et "stab-in-the-back", hvilket i høj grad blev den overordnede fortælleramme for militærets Vietnam-erfaring.¹¹²

Uanset hvor meget Hallin, Knightley, Carruthers og mange flere har kunnet påvise, at Vietnam-læren i højere grad er en Vietnam-myte eller et Vietnam-syndrom end en troværdig karakteristik af

¹⁰⁸ Officielt var Korea-krigen i udgangspunktet fri for censur på nær hensyn til militær sikkerhed, men korrespondenter følte sig så usikre om hvornår usynlige grænser for det tilladelige blev overskredet, at pressekorpsset selv udbad sig mere klare censurregler (Knightley, 2000(1975)). Se endvidere (Luostarinen, 2002)

¹⁰⁹ Ifølge (Luostarinen, 2002) så var der også store praktiske besværligheder ved at opretholde censur i et svært fremkommeligt land som det vietnamesiske.

¹¹⁰ ifølge (McLaughlin, 2002) så var disse pressebriefinger på den ene side ikke betragtet som seriøs information af korrespondenterne, men alligevel blev de ofte – i mangel af bedre - grundlaget for mange korrespondentnyheder om særligt bombetogter, som journalisterne ikke havde ret til at tage med på.

¹¹¹ Ifølge Knightley kræves der for det først et sydvietnamesisk visum og dernæst, at man kunne fremvise et brev fra redaktionen (eller som freelancer breve fra to nyhedsorganisationer, der ville aftage historier) hvorefter man kunne få et akkrediteringskort (Knightley, 2000(1975))

¹¹² (Carruthers, 2000)

den journalistiske dækning af Vietnam-krigen, så har forestillingen haft et fast tag i både militære og politiske beslutningstager. Frygten for på den ene side, at tv-dækning af krig kan føre til tab af krigsstøtte på hjemmefronten og på den anden side, at journalisters uhindrede adgang til krigszonen giver stærkt kritisk pressedækning, har ført til markante ændringer for krigsdækning i tiden efter Vietnam.

Krige efter Vietnam

Selvom Vietnam-krigen og læren heraf har haft størst betydning i USA, så var det i første omgang det britiske militær, der i reaktion på Vietnam-krigen iværksatte nye pressestrategier, specielt i forbindelse med krigen mod Argentina om Falklands-/Malvinas-øerne, også kendt som Falklands-krigen, i 1982. Her genindførte det britiske forsvarsministerium MoD (Ministry of Defence) en lang række censurmidler kendt fra alle de store krige før Vietnam – særligt fra 2.verdenskrig. Censuren havde virkninger både for udsendte korrespondenter og for pressens adgang til og behandling af informationer i England.

Censuren var i denne krig godt hjulpet af Falklandsøernes afsides beliggenhed, hvilket i praksis gav Forsvarsministeriet monopol på adgang til krigszonen. MoD udvalgte 29 journalister – heraf kun én ikke-britisk - til at komme ombord på et britisk krigsskib med retning mod Falklandsøerne, hvor disse journalister var underlagt direkte censur af både forsvarsministeriet medfølgende 'mindere' og igen i forsvarsministeriets i London, når historierne blev sendt hjem. Endvidere var journalisterne stærkt afhængige af flådens velvilje og tekniske udstyr for at kunne sende historier og billeder hjem, hvilket medførte, at den journalistiske dækning ofte var flere uger forsinket i forhold til krigshandlingerne. Officielt var det ikke censur, men grundet sikkerhedshensyn, at historierne skulle checkes, men reelt fungerede det som censur, hvor kritiske historier enten 'forsvandt' eller blev så forsinkede, at de var værdiløse. Dette førte til udbredt selvcensur for at overhovedet at få lov at sende historier hjem. Tv-journalisterne havde særligt uheldige vilkår, da militæret med henvisning til diverse tekniske og sikkerhedsmæssige hensyn gjorde det stort set umuligt at få sendt tv-indslag hjem til England.

Ligeledes var pressebriefingerne i England så stærkt censurerede, at de fik et værre rygte blandt journalister end The Five O'Clock Follies i Vietnam, pga. deres åbenlyse mangel på reelle informationer. Og endelig blev der indført et system, der skulle incitere selvcensur blandt journalister og redaktører, under påberåbelse af hensynet til militær sikkerhed.

Kontrasten til Vietnam-krigen kunne næsten ikke være større, da de to frygtede aspekter ved Vietnam-læren, nemlig pressens fri, uensurerede adgang til krigszonen og den udbredte brug af tv-mediet begge var stærkt kontrolleret af Det britiske Forsvarsministerium. Generelt for Falklands-

krigen havde journalisterne ikke mange muligheder for at bestemme, hvad, hvornår eller hvordan, de ville rapportere fra krigen.¹¹³

Lignende forholdsregler forsøgte USA sig med ved invasionen af den caribiske ø Grenada i 1983, hvor det internationale pressekorps blev holdt på god afstand af selve invasionen – på naboøen Barbados - hvor de dels manglede de mest basale tekniske udstyr, fik konfiskeret film m.m. og blev mødt med aflyste pressebriefinger. Ud af 300 journalister fik kun 15 lov til en militært guidet tur til Grenada¹¹⁴

Denne totale udelukkelse af pressen fra krigszone mødte heftig kritik og gav i stedet det amerikanske forsvarsministerium DoD (Department of Defense) anledning til at afprøve et nyt 'pool-system' i forbindelse med den amerikanske invasion af Panama i 1989, hvorved grupper af udvalgte journalister skulle få militær ledsaget adgang til krigszonen. Systemet blev iværksat alt for sent til at nogen journalister fik mulighed for at se noget i Panama, men skabte præcedens for militærets medie-håndtering i forbindelse med Golf-krigen i 1991.

Golfkrigen 1991

Hvor Falklandskrigen var et internt britisk-argentinsk opgør og invasionerne i Grenada og Panama mindre amerikanske militære operationer, så var der helt andre internationale dimensioner på spil i Golfkrigen i 1991. Krigen var udløst af Iraks invasion af nabolandet Kuwait 2. august 1990, hvilket udløste bred international fordømmelse og et FN ultimatum, der krævede Irakisk tilbagetrækning inden 15. januar 1991. I tiden fra den irakiske invasion til FN ultimatumets udløb samledes en international koalition ledet af USA, der på baser i bl.a. Saudi-Arabien opmarcherede tropper til et muligt slag om Kuwaits befrielse. Denne krig var altså både målt i troppeantal og deltagende lande langt større end både Falklands-krigen, Grenada eller Panama. Ligeledes var det med medieopmærksomheden.

I perioden op til januar 1991 voksede interessen fra hundredvis af journalister og fotografer, der alle ville sikre sig adgang til krigszonen, når krigen efter alles forventning ville bryde ud. Ifølge Carruthers var der op til 1600 pressefolk i området om den Persiske Golf, hvilket var fire gange mere end da Vietnam-krigsdækningen var på sit højeste.¹¹⁵

Det nye ved militæret pressestrategi var de måder, hvorpå man søgte at kontrollere mediernes billede af krigen på flere niveauer. Dels installerede militæret både kontrol med journalisternes adgang

¹¹³ (McLaughlin, 2002) & (Carruthers, 2000)

¹¹⁴ (McLaughlin, 2002)

¹¹⁵ (Carruthers, 2000) (s. 132)

til krigszonen og indholdet af hvad de rapporterede derfra, dels fandt de nye måder at kontrollere spørgsmålet om tv-dækningen.

Kontrol med adgangen til krigszonen og censur

Det pool-system, det amerikanske forsvarsministerium havde udtænkt til Panama-invasjonen blev for alvor sat i værk under Golfkrigen. Systemet gik ud på at tillade et bestemt antal af udvalgte journalister og fotografer adgang til bestemte udpegede frontzoner i grupper, hvor de fik information i fællesskab, og var forpligtiget til at dele oplysninger med hinanden samt med journalister og medier udenfor krigszonen. Disse pools var under streng militær kontrol og derfor også underlagt censur ligesom militæret enerådigt bestemte, hvilke lokaliteter og personer, pools'ene¹¹⁶ fik adgang til.

Det meget begrænsede antal pool-pladser ved de amerikanske, britiske og franske styrker blev kun tildelt amerikanske, britisk og franske journalister og fotografer. Pressefolk fra den øvrige verden måtte finde plads i den passive del af pool-systemet, hvor de måtte afvente rapporter fra deres pool-kolleger eller de daglige pressebriefinger i Dhahran og Riyadh. Bredsdorff skriver i en norsk medieanalytisk antologi om Golf-krigen, hvad det helt særligt ved pool-systemet var: *Dette uoversættelige ordet betegner et system som gjør journalister til repræsentanter ikke bare for offentligheten, men også for sine kolleger.*¹¹⁷

Pool-systemet skabte altså denne helt uvante situation, hvor et grundtræk ved journalistisk medievirksomhed – konkurrencen om at komme først med nyhederne – blev sat ud af kraft. Dette fremprovokerede i stedet andre interne konkurrenceforhold mellem medierne og strid om, hvorvidt alle andre overholdte pool-systemets solidariske regler. Og særligt skabte systemet, uanset hvor udskældt det kunne være, en situation, hvor deltagerne optrådte som systemets skånselsløse forsvarere overfor journalister, der søgte veje uden om det militære kontrolsystem og den særlige censurform som adgangskontrol til krigszonen udgør.

'Unilaterals' var den militære betegnelse for de journalister, der forsøgte at rejse rundt på egen hånd. Militæret forsøgte at sætte så mange hindringer i vejen for disse 'frie' korrespondenters virke ved dels at forbyde militært personel at tale med dem, dels at true med, at de kunne risikere udvisning fra Saudi Arabien, dels ved på forskellige måde fysisk at tilbageholde eller anholde dem. Hvorledes militæret og pool-journalisterne fik fælles sag mod de frie korrespondenter ses af en ofte citeret historie fra den britiske korrespondent Robert Fisk, som sammen med andre på egen hånd søgte at dække krigen. På et tidspunkt løb han ind i en pool, mens han var ved at interviewe amerikanske marinesoldater. Fisk blev spottet af pool-journalisterne som råbte alskens skældsord til ham

¹¹⁶ også kaldet MRT's (media reporting teams) ibid. 132

¹¹⁷ s.120 i (Bredsdorff, 1991)

og pudsede deres militære oppassere på ham, for at forhindre ham i at udøve sin "frie" journalistik.
118

Militæret skabte et system, hvor det næsten enerådigt styrede mediernes adgang til udvalgte krigszoner gennem pool-systemet. Den måde systemet var opbygget på, med et meget begrænset antal pladser og tilsidesættelse af mediernes grundlæggende konkurrencetræk, skabte en situation, hvor journalister og medier var mere optaget af indbyrdes strid end at protestere mod systemet, kontrollen eller censuren. Hvorvidt det var tiltænkt eller ej fra militæret side, så lykkedes det i høj grad at gøre pool-journalisterne til censursystemets varmeste forkæmpere.¹¹⁹

Kontrol med tv-billederne

Den anden meget signifikante nyskabelse ved militærets pressestrategi for Golf-krigen var militærets bevidste brug af tv-mediet. I stedet for at frygte, hvorvidt tv-billeder fra krigen ville vende hjemmefronten mod den allierede krigsførelse, valgte man at gøre tv-mediet til en meget vigtig brik i militærets bevidste udformning af krigens PR-billede.

Så i stedet for at forsøge at hindre tv-billeder, valgte militæret rollen som hovedleverandør af billedmateriale til tv-stationer verden over. Hvor pressekonferencerne i Vietnam og under Falklands-krigen blev beskyldt for at være informationsløse, fremstod Golf-krigens pressekonferencer som velredigerede tv-shows med en overflod af oplysninger, der i overvældende grad var understøttet af et omfattende high-tech billedmateriale. Der blev udsendt en lind strøm af tv-sekvenser af intelligente præcisionsbombninger, ofte filmet fra nærmeste hold, nemlig fra de fly, som havde afsendt bomberne.¹²⁰

Her kan man virkelig se, at militæret havde lært af Vietnam-læren, ved på den ene side at holde journalisterne langt fra bombetogternes træfområder og på den anden side stopfodre dem med udvalgte billeder herfra, i langt højere grad kunne styre hvilket billede af krigen, den internationale offentlighed fik at se.

Den eneste reelle konkurrence til de allierede militærmagters fremstilling af krigen skulle komme fra modpartens side, hvor størstedelen af de udenlandske journalister var smidt ud ved krigens start. Men det irakiske styre havde også Vietnam-krigen i mente og ønskede at bruge tv-dækningens til at demoralisere den amerikanske hjemmefront ved at vise krigens grufulde konsekvenser for den irakiske civilbefolkning til den amerikanske aftenkaffe. Saddam Husseins styre havde derfor særligt indbudt nogle vestlige TV-hold til at dække krigen fra irakisk side. Mest kendt er Peter Arnett fra

¹¹⁸ (Carruthers, 2000), (McLaughlin, 2002), (Nohrstedt, 1992) For historien om Robert Fisk se bl.a s.492. (Knightley, 2000(1975))

¹¹⁹ Stig-Arne Nohrstedt kalder meget rammende systemet for 'Ruling by Pooling' (Nohrstedt, 1992)

¹²⁰ (Østerud, 1991)

CNN men også John Simpson fra BBC og Brent Sadler fra ITN blev i Bagdad og kunne dels vise 24 timers live-sending fra Bagdads skyline under bombardementet, dels kunne de fremvise eksempler på civile tab, hvor det amerikanske militær hævdede at have brugt intelligente præcisionsbomber. De vestlige journalister i Irak arbejdede ligeledes under irakiske myndigheders strenge overvågning og blev, ligesom deres kolleger i pool-systemet, fremvist bestemte steder at reportere fra. Reportagerne med civile ofre fra Bagdad blev derfor ofte afskrevet, af såvel de allierede militære ledere som af vestlige medier, som irakiske propaganda. I bedste fald blev oplysninger fra irakisk side (inklusive de vestlige korrespondenter placeret her) ofte gengivet med tydelige forbehold overfor den irakiske propagandaværdi heri. I mange tilfælde blev billeder og reportager med civile ofre eller forkullede irakiske soldater bortcensureret af tv-stationer selv ud fra takt & tone hensyn til graden af død og ødelæggelse, seerne kunne forventes at klare.

Ligesom det var tilfældet for de frie korrespondenter blev også korrespondenterne i Bagdad udsat for heftig kritik fra egne rækker, med beskyldninger om alt fra at deltage i Husseins propaganda (BBC blev bl.a. hånligt kaldt "Baghdad Broadcasting Corporation") til anklager for landsforræderi.

121

Golfkrigens efterkritik

Ligeledes kan Golfkrigens signifikante betydning for forholdet mellem militær og medier ses af det store antal publikationer, som gransker denne relation, der er udkommet siden 1991. Foruden at Carruthers og McLaughlin behandler denne krig, så har Hallin også meldt sig på banen med nye analyser i antologien af Bennett & Paletz,¹²² ligesom Knightley har et kapitel med om Golfkrigen i en nyredigeret version af "The first Casualty", hvilket blot er et lille udpluk af den internationale litteratur om Golf-krigen. Men også nordiske medieforskere har meldt sig i stort tal blandt Golfkrigens analytikere. Her i blandt kan dog kun tælles meget få danske bidrag.¹²³

Golf-krigens store interesse fra medieforskningens hold skyldes ikke blot krigens politiske betydning i gængs forstand, men må i hovedsagen tilskrives, at denne krig viste skelsættende nye præmisser i forholdet mellem militæret og presse, hvilket særligt tydeligt kom til udtryk i koalitionen (herunder særligt det amerikanske militærs) nye, aktive pressestrategi. *In short, the military sought*

¹²¹ Om korrespondenter i Bagdad under Golf-krigen se bl.a. (Carruthers, 2000) (McLaughlin, 2002) & (Knightley, 2000(1975))

¹²² (Bennett & Paletz, 1994)

¹²³ I 1991 udkom en norsk antologi "Mediekrigen - Søkelys på massemedienes dekning av Golfkrigen" med hovedsagligt norske, men også svenske og et enkelt dansk bidrag. I 1992 udkom et temanummer af Nordicom Information "Gulfkriget i massmedierna" med hovedsagligt svenske, norske, finske analyser (heraf enkelte gengangere fra den norske antologi) hvor et enkelt dansk bidrag på mere perifer vis diskuterer tv-nyheder fra Golf-krigen (Hjarvard, 1992). I regi af Nordicom udviklede dette tema sig videre til en to binds antologi "Journalism and the new world order" hvor dækningen af bl.a. Golf-krigen er indgående analyseret på et nordisk/europæisk materiale.(Nohrstedt & Ottosen, 2001) & (Kempf & Luostarinen, 2001). Dette projekt har endvidere fortsat i række publikationer herunder en antologi, der analyser aspekter af USA's krig mod terror (Nohrstedt & Ottosen, 2004).

*completely to reshape public understanding of war itself, so that civilian audiences would see it as an essentially bloodless, hi-tech enterprise, effected with such precision that only infrastructure, not humans, suffered its lethal effects.*¹²⁴.

En PR-strategi som militæret i overvældende grad lykkedes med, endog i en sådan grad, at skeptiske tunger som Knightley referer til krigen som *The Deadly Video Game*¹²⁵ eller proklamerede denne krigs betydning, som journalistikkens endeligt¹²⁶, hvis ikke der citeres fra Baudrillards berømte udtalelse om, at krigen slet ikke fandt sted i virkeligheden¹²⁷.

Kritikken mod journalistikken og mediernes rolle i Golf-krigen var overvældende og mangesidet. Der er stort set ikke det element ved mediedækningen, som ikke efterfølgende er blevet analyseret og dissekeret, hvorefter det er fremhævet, at mediernes billede var helt ude af trit med krigens reelle forløb. Eksempel vis er spørgsmålet om præcisionsbombernes eller patriot-missilernes træfsikkerhed efterfølgende blevet grundigt tilbagevist, og fremhævet som et eksempel på, hvordan mediernes ukritisk godtog militærets fremstilling.¹²⁸ Mest kortfattet blev kritikken af medierne udtryk af en Pentagon talsmand: *The Gulf War is over and the press lost.*¹²⁹

De forskellige internationale og nordiske bidrag, der her er refereret til, giver også en lang række forklaringer ind på, hvordan det kunne gå så galt, hvorved der menes: Hvordan det kunne gå til, at pressen i den grad accepterede de allieredes og særligt det amerikanske militærs udlægning af såvel krigens årsag, målsætning og forløb, mens journalister verden over i overvældende grad glemte egne idealer om kritisk, upartisk dækning, om en journalistisk, der burde være på vagt overfor den magtinstitution som militæret er – særligt når supermagten USA er involveret?

Andre har i stedet for at undre sig over fraværet af kritisk journalistik i krigstid konstateret, ud fra en analyse af tv-dækningen, at: *The primary role of the media in wartime in the Anglo-American world has long been to maintain the ties of sentiment between the soldiers in the field and the home front.*¹³⁰ Hvilke forskellige elementer af kritik og forklaring, der er givet på Golf-krigens journalistiske armod vil ikke blive diskuteret videre her. Enkelte elementer vil blive taget op, når de viser sig relevante i forbindelse med analysen af Irak-krigen. I forhold til den videre analyse er det derimod interessant at påpege hvilken lære man drog af Golf-krigen. Fra militærets side blev spørgsmålet om mediedækning set som en ubetinget succes, mens det fra medieforskningens side blev set som et

¹²⁴ (Carruthers, 2000) (s .132)

¹²⁵ (Knightley, 2000(1975)) (s.483ff)

¹²⁶ (Katz, 1992)

¹²⁷ Se bl.a.Ibid.

¹²⁸ For yderligere om dette spørgsmål se bl.a.(Østerud, 1991) (Hvitfelt, 1992), (Ottosen, 1992), (Sogstad, 1992), (Knightley, 2000(1975))

¹²⁹ Udtalt af Barry Zorthian 19.marts 1991 til National Press Club citeret fra s.500 (Knightley, 2000(1975))

¹³⁰ (Hallin & Gitlin, 1994) s.161

absolut lavpunkt for kritisk, uafhængig journalistik, hvor medierne i høj grad var med til at støtte magtens eller ligefrem at forstærke magthavernes budskab.¹³¹

Journalistisk efterkritik

Hvordan journalistikken selv forholder sig til erfaringerne fra Golfkrigen er det noget sværere at kommenterer entydigt. Hvad angår de britiske og amerikanske analyser, er udsagnene modsatrettede. Mens krigen var i gang gives der en mængde eksempler på, at det militære pool-system med dets kontrol og censur i udbredt grad blev forsvaret af deltagerne, på trods af at de beklagede sig over, at de stort set aldrig var i nærheden af noget, der kunne kaldes en krigsfront. Endvidere var der generel opbakning i pressen om at støtte og videregive de allierede styrkers propagandabillede af en blodløs, hightech-krig, og samtidigt fordømme, mistænkeliggør og håne journalister, der vovede at stille spørgsmålstejn ved den allierede propaganda eller forsøge at se krigen fra et andet perspektiv – navnlig det irakiske. Carruthers fremhæver, hvorledes en meget stor del af pressen endog var indstillet på kraftig selvrens med det militære propagandabillede som ledetråd for at bevise sit patriotiske sindelag. Både britiske BBC og amerikanske CNN (der rapporterede fra Irak) mødte sine værste kritikere i mediernes egne rækker, der ikke stod tilbage for at udråbe tv-stationerne som en *'enemy within'*.¹³²

Modsat er de samme oversigtsværker fyldt med udtalelser fra kendte og velestimerede journalister – flere med lang erfaring som krigskorrespondenter i al verdens krige – som begræder krigsdækningen og tugter sig selv og kolleger for at glemme eller tilsidesætte basale journalistiske normer, rutiner og idealer. Selvkritikken går på alt fra at være for uforberedt, for uvidende om eks. vis militære forhold, Iraks historier osv., for naive (til tider forklaret med, at de udsendte journalister var for unge) i forhold til at gennemskue militærets målsætninger til ligefrem at være villig til at gå krigsmagernes ærinde og være en aktiv del af nationalistisk krigspropaganda.¹³³

Hvorvidt denne selvkritik skal ses som en generel journalistisk selvforståelse er mere usikkert, men kritikken fra flere hold har i hvert fald været stærk nok til, at militæret valgte ikke at gentage systemet med nyheds-pools i forbindelse med Irak-krigen i 2003.

Hvorvidt journalisterne brugte kritikken af Golfkrigen til at få et mere nuanceret billede af de nye tider for militære mediestrategier er også tvivlsomt. Både McLaughlin og Carruthers giver rigeligt med eksempler på, hvorledes mediedækningen i senere militære konflikter op gennem 1990'erne i ligeså høj grad blev dækket på militærets præmisser – f.eks. ved NATO-bombningerne på Balkan i forbindelse med Kosovo-krisen: *Again if, in Kosovo correspondents were even half as sceptical*

¹³¹ (Johansen & Mathiesen, 1991)

¹³² (Carruthers, 2000) (s.145)

¹³³ Se adskillige udtalelser herom i (Knightley, 2000(1975)), (Carruthers, 2000), (McLaughlin, 2002)

*about NATO's propaganda as they were about Belgrade's, and they had every reason to be, then they would have done a decent job.*¹³⁴ For de britisk, amerikanske erfaringer må man altså konkludere, at der både eksisterer intern selvkritik af den betydelige militære indflydelse på mediernes krigsdækning, samtidigt med at denne indflydelse øjensynligt uforstyrret fortsætter.

Krig og medier set fra et andet perspektiv

I det foregående har jeg fremstillet, hvorledes to aspekter ved Vietnam-krigens mediedækning – spørgsmålet om censur og pressens adgang til krigszonen og spørgsmålet om kontrol med tv-billederne – i de efterfølgende krige er søgt kontrolleret af særligt det britiske og amerikanske militær. Alt efter, hvorfra man ser på udviklingen, kan det tolkes som enten en sørgelig deroute for krigskorrespondenterne evne til og mulighed for frit at kunne rapportere krigens gang eller modsat som en succeshistorie, hvor militæret i stigende grad har formået at aktivere medierne i den psykologiske del af krigsførelse.

Militærets muligheder for at udøve censur eller kontrollere adgangen til krigszonen såvel som billederne derfra, kan endvidere siges på forskellige vis at have været støttet af den specifikke krigs bestemte forhold. Vietnam-krigen gav trods fraværet af censur på mange punkter dårlige vilkår for pressen, i det en spredt jungle-krig ført om natten ikke gav tv-hold gode arbejdsvilkår. Ligeledes gav Falklands-krigen, grundet krigszonens afsides beliggenhed og militærets monopol på radio- og satellitkontakt, eminente muligheder for militær kontrol og censur. Endelig var de allierede styrker under Irak-krigen også begunstiget med forhold, der gav mulighed for at kontrollere pressens gøren og laden. Både ørkenens ugæstfrie miljø og det forhold, at journalisternes vej til fronten gik over Saudi-Arabien, som traditionelt har meget strikse visumregler, arbejdede for militærets ønske om kontrol.

Stat, medier og nation

Men som der allerede er givet talrige eksempler på, så er forholdet mellem pressen og militæret langt fra så modsætningsfuldt, som eksempelvis Vietnam-myten fortæller, tværtimod bør man nok snarere se til, hvilket forhold både militær og presse har til det samfund, de kommer fra og ikke mindst den krigsførende nation, de hver på sin måde arbejder ud fra.¹³⁵

¹³⁴ (McLaughlin, 2002), (Playdon, 2002) (s.122). Se endvidere i (Playdon, 2002) for samme opfattelser i interview med journalisten Eve-Ann Prentice, hvor den ureflekterede Kosovo-dækning også til dels begrundes med korrespondenternes ungdommelige uvidenhed.

¹³⁵ F.eks. konkluderer Erik Lund, at Vietnam-krigens relation mellem militær og presse var tegn på at *Generaler havde i varieret omfang opgivet deres grundpositioner om mindst mulig pressedækning, og journalister havde opgivet deres grundpositioner om, at al censur var meningsløs*. At gøre denne dikotomi mellem militær og journalistik til en naturlig forskel i grundposition og oven i købet inddrage alskens former for krigsberetninger fra antikken som belæg herfor er i

De ovennævnte krigssituationer i Vietnam, Falklandsøerne og Irak er karakteriseret ved deltagelse fra USA og/ eller Storbritannien, ligesom det i hovedsagen er vilkår for den amerikanske og engelske presse og ditto journalister, som har været genstand for de ovennævnte analyser af Carruthers, Hallin, McLaughlin og Knightley. Med andre ord er det arbejdsvilkår for journalister fra de krigsførende nationer, som har været undersøgt. Når der ikke findes tilsvarende mængder af analyser af danske krigskorrespondenters arbejde kan nok i høj grad tilskrives, at Danmark ikke har deltaget aktivt i krige siden 1864,¹³⁶ hvorimod både USA og Storbritannien har været meget aktive på krigsfronterne gennem hele det 20. århundrede. At danske journalister siden Cavling og von Jessen har rejst verden rundt for at rapportere fra andre landes krige, er et andet forhold som vil blive taget op senere i dette kapitel. I stedet vil jeg opholde mig lidt mere ved, hvordan censur og propaganda kan betragtes fra en krigsførende nations optik.

De tidligere nævnte oversigtsværker om forholdet mellem krig og medier rækker tilbage til Krimkrigen i 1854-56, hvor den engelske journalist William Howard Russell, der rapporterede fra de britiske styrker, tilskrives rollen, som den første krigskorrespondent. Lige siden Russells dage har krigskorrespondenter været omgærdet med en række modstridende krav og forventninger fra såvel arbejdsgivere, kolleger, militær, regering og landsmænd, ligesom der også er indført en række restriktioner for deres virke herunder forskellige former for censur.¹³⁷

Og nogle af de indlysende begrundelser for de mange krav og restriktion har været bundet til basale træk ved rollen som krigskorrespondent. Selvom der historisk set også har været en lang række krigskorrespondenter, der skrev fra de væbnede styrkers rækker, er korrespondenten oftest en civil person, der bliver givet særlig adgang til en krigszone for at kunne berette befolkningen – eller sit medias målgruppe – om krigens gang. Disse beretninger videregives i offentligt tilgængelige medier, som også fjenden kan få adgang til, og den mest grundlæggende censur består netop i at forhindre krigskorrespondenten i at udlevere vitale oplysninger om de militære forhold, som kan opsnapes af fjenden. Censuren indføres i hovedsagen med reference til sikkerhedsmæssige hensyn, hvor krigskorrespondenter og andre journalister ved hjemmeredaktionerne, forpligter sig på ikke at bringe disse styrkers sikkerhed på spil ved at afsløre f.eks. deres præcise placering, mandtal, våbentyper, strategier for kommende slag, soldaternes forfatning, kampmoral m.m. Generelt set har tiltroen til selvjustitsen blandt Russells efterfølgere, hvad nation de end måtte komme fra, ikke været overvældende, da der har været indført direkte kontrol med det journalistiske arbejde i stort set samtlige større krige siden Krim – Vietnam undtaget.

mine øjne stærkt misvisende og er nok i højere grad en projektion af Lunds eget perspektiv end tegn på en begavet omgang med historien (Lund, 2003). Argumenter og ræsonnementer i hele kapitlet skulle gerne stå for denne pointe.

¹³⁶ Krigen mod Tyskland i 1864 var rammen for de sidste erfaringer, danske korrespondenter har gjort ved danske frontliner. Mogens Meilby har for nylig givet eksempler herpå i tekstsamlingen "Så til Hest" (Meilby, 2004)

¹³⁷ (Knightley, 2000(1975))

Krigsjournalistik og propaganda

Men spørgsmålet om den militære sikkerhed er kun den ene side af censuren; den anden side er tæt forbundet til en ligeså velkendt følgesvend indenfor forholdet mellem krig og medier – propaganda.

Informationer om krigens gang er ligeså ofte del i propagandakrig om befolkningernes – egne og andre landes – moralske støtte og opbakning til regeringernes krigsprojekter. Krigsførende magters propaganda har gennem tiden haft et utal af målgrupper og motiver: at opildne soldaters kampgejst og skabe støtte og opbakning i befolkningen eller at demoraliserer fjendtlige soldaters kampmoral, tilsmudse fjendens image og forstyrre dennes internationale alliancer m.m. Eller modsat helt forsøge at holde krigen ude af medierne, som var den amerikanske regering mediestrategi i lange perioder af Vietnam-krigen.¹³⁸ McLaughlin undres i forbindelse med Kosovo-krisen over, hvordan viden om propagandas centrale betydning i krigssituationer øjensynlig er undsluppet nutidens journalister: *Many journalists seem to forget that in wartime the military need them as much as they need the military and that the propaganda war is as much directed at domestic or friendly opinion as it is against "the enemy"*.¹³⁹

Krigskorrespondenters nationalitet

Krigskorrespondenternes nationale tilhørsforhold og sindelag har gennem alle krigene været en del af propagandakrigen. Oftest har korrespondenterne været nødsaget til at vælge side i krigen, om ikke andet praktisk set, da de måtte vælge en af parterne fra hvis side, de ville rapportere om krigens gang simpelthen fordi, der ikke findes et helle på kampladsen, hvor den uvildige betragter kan opholde sig. Cavling valgte at dække den græsk-tyrkiske krig fra den græske side (med en enkelt sviptur i fjendeland før krigsudbruddet) og von Jessen slog følge med de russiske officerer i Den russisk-japanske krig. For begge disse korrespondenter var deres valg af ståsted til deres øjenvidneberetninger markering af, at de på forhånd havde valgt side, idet de moralsk støttede henholdsvis den græske og russiske sag i krigen¹⁴⁰. For andre korrespondenter gennem tiden har valget af perspektiv ikke været til stede, da det samtidigt ville være ensbetydende med et stempel som landsforræder eller en mistanke om spionage (f.eks. var det under 1. og 2. verdenskrig ikke et reelt valg for britiske journalister, at dække krigen fra tysk side, da de enten af tyskerne ville blive betragtet som britiske spioner og/eller som landsforrædere af deres landsmænd). Eller også har det, som Salisbury m.fl. viste under Vietnam-krigen, været en mulighed, som journalister af forskellige grunde afholdt sig fra (hvorvidt det var grundet anklager om upatriotisk opførsel, dovenskab, kritik fra kolleger

¹³⁸ (Carruthers, 2000), (Hallin, 1986) m.fl. Hallin fremhæver netop, hvordan den amerikanske regerings pressestrategi i den første lange tid af USA's Vietnam engagement var præget af hensynet til en lang række inden- og udenrigspolitiske interesser. Når Kennedy-administrationen så vidt muligt forsøgte at underspile omfanget af de amerikanske styrker i området lå der en nøje afvejning bag om hvilke signaler man ville sende til henholdsvis Nordvietnam, Kina, Sovjetunionen foruden den hjemlige politiske scene.

¹³⁹ Se side 122 (McLaughlin, 2002), For videre om propagandateorier se bl.a. (Luostarinen & Ottosen, 2002)

¹⁴⁰ Se bl.a. (Cavling, 1960), (Jessen, 1943-46) og beskrivelser af Cavling og von Jessens korrespondentliv i (Borker & Brøndgaard, 2001), (Jensen, 1972), (Gräs & Skovbjerg, 1984), (Meilby, 2004).

eller en ikke overvejede mulighed grundet træk ved journalistisk selvforståelse, der foreskrev at krigen naturligvis skulle dækkes fra "vores side" eller lidt af det hele blandet sammen, er mere uklart).

Denne skarpe adskillelse mellem at vælge den ene eller anden side at rapportere fra, er ikke et uomtvisteligt forhold ved krig og krigsjournalistik, men i høj grad betinget af hvilken slags krig, der er tale om, og hvis krig det er. Ligesom det også langt fra er i alle krige, at forestillingen om et modsætningsforhold mellem regering/militær og medier/journalister, der kæmper en indædt kamp for eller imod censur, overhovedet kan opretholdes.

Forskellige former for krig

Susan Carruthers deler i sin bog om medier i krig analysen op efter forskellige kategorier af krig, hvortil forskellige begreber om propaganda, censur og journalistisk praksis kobles. Kategorierne er på ingen måde absolutte, men mere en indikator for overordnede forskelle, som jeg finder det interessant at bruge i det kommende. Dels giver Carruthers analytiske opdeling et godt blik for de overordnede mekanismer, der sættes i spil mellem stat, nation og presse i forskellige former for krigssituationer, dels giver opdelingen – qua de angloamerikanske erfaringer den bygger på – anledning til at problematisere, hvorledes danske erfaringer med pressen i krigstid kan forstås.

Carruthers skitserer fire kategorier for krigstilstande, og undersøger for hver kategori – hvor slørede grænserne imellem dem end måtte være – hvilke centrale spørgsmål, der rejse i forholdet mellem stat (oftest repræsenteret ved militæret) og medier. De fire kategorier, beskrevet ud fra hovedsagligt amerikansk, britiske og til del tyske eksempler er: Totalkrig, Begrænset krig, Krig mod Terror og Andre folks Krig.

Men bag denne relation ser jeg også et andet spørgsmål af lige så stor betydning, som rejse heri, nemlig spørgsmål om nationen. De måder, hvorpå stat/militær og medier sætter vilkår for pressens virke og artikulere idealer om journalistikkens rolle i krigstid, forholder sig også til stadighed implicit eller eksplicit til nationen, hvad enten denne beskrives som befolkningen, landets styreform og værdier, kulturarv, levevis, historie eller lign. Hensynet til nationen spiller på gentagne niveauer ind i både militærets og pressens argumentation for, hvorfor de enten bifalder eller begræder forskellige censur- og propagandamidler. Hverken militær eller medier synes på nogen måde uafhængig af hensynet til befolkningen, hvordan dette hensyn end måtte manifestere sig, og det er netop spørgsmålet om, hvordan kampen om nationen og befolkninger udspiller sig i forskellige krigssituationer, som jeg vil forsøge at trække ud af Carruthers analyse.

Totalkrig

Total Wars¹⁴¹ – totalkrig er den første kategori, hvori 1. og 2. verdenskrig kan indplaceres. Disse krige var for de deltagende lande præget af, at alle aspekter ved nationerne var på spil i krigen. Ikke blot var landets soldater i kamp, men hele hjemmefronten stod også på spil – enten ved bombardementer, der satte befolkningens sikkerhed på spil, eller ved krigsindsatsen gennemgribende indflydelse på økonomien og dagliglivet. Regeringer, militær, eliter og andre styrende myndigheder opretholdt i totalkrigssituationer en diskurs, der direkte bandt nationens fortsatte beståen sammen med alle nationens borgere og disses handlinger. Enhver kunne ved sine handlinger yde sit til nationens forsvar eller modsat risikere at gøre ubodelig skade for nationen, hvis ikke den rette samfundsindstilling var til stede. Man kan sige, at spørgsmålet om totalkrigens totalitet, omfattende alle borgere, deres tanker og handlinger blev gjort til en diskursiv sandhed, uanset hvor reel en trussel mange trivielle hverdagssysler kunne siges at udøve mod nationens sikkerhed.

Som beskrevet i de fleste af ovennævnte værker, er statslig propaganda for henholdsvis at vinde hjemmefronten og demoralisere fjendens ditto et meget udbredt våben i kampen. Ligeledes var britisk propaganda med velvillig assistance fra journalister, filmfolk og andre mediefolk, ifølge Carruthers, en stærkt medvirkende årsag til, at USA blev draget ind i både 1. og 2. verdenskrig trods en erklæret isolationistisk politik.

Journalistiske arbejdsvilkår var ligeledes stærkt påvirket af verdenskrigenes totalitet, idet krigens udfald blev gjort til et ultimativt eksistensvilkår for alle nationens borgere, og kritiske spørgsmål eller forsøg på, at beskrive krigen fra et andet perspektiv, særligt fjendens, blev betragtet som landskadelig virksomhed. Åbenlys censur og kontrol med krigskorrespondenterne færden i krigsområder blev en indlysende følge af krigens overvældende samfunds betydning. I totalkrig er alle med, soldater, husmødre, håndværkere, arbejdere, pensionister – og journalister, og hver må yde sit indenfor deres felt.

Det er nu ikke fordi, Carruthers, Knightley eller McLaughlin har mange beretninger om journalister, der modsatte sig censuren og deltagelsen i propagandaspelet, snarere tværtimod. Der kunne udspilles sig mindre opgør om detaljer i censurens udøvelse, men overordnet vandt censur, kontrol og propaganda i medierne netop sin legitimation ved henvisning til nødvendigheden for hele nationens beståen og samfundets fremtidige overlevelse.

¹⁴¹ (Carruthers, 2000) (s.54ff). For de følgende kapitler bør noteres, at jeg kun låner krigskategoriseringen og deres karakteristika fra Carruthers, hvorimod diskussionerne om forholdet til nationen og placering i sfæremodellen står for min egen regning.

Totalkrig fra et dansk besættelsesperspektiv

Anderledes så totalkrigen selvfølgelig ud fra eksempelvis et dansk synspunkt, hvor krigens totalitet manifesterede sig som tysk besættelse, en situation, som ikke analyseres i Carruthers analyse eller de andre hovedsagligt angloamerikanske analyser af krig og medier. Set fra et besat lands synspunkt, var krigen vel fuldt ud så total i sin samfundsvirkning, om end det var på andre måder end for de krigsførende lande. Der var ikke danske styrker i kamp (undtaget de frivillige under tysk eller allieret tjeneste), som dansk presse kunne skrive om eller for den sags skyld besøge ved fronten. Krigens vigtige militære frontlinien lå udenfor Danmark, men en anden form for frontlinie lå midt i samfundet, og var langt fra en entydig dikotomi mellem ”vore soldater” og ”fjenden”.¹⁴² I denne sammenhæng er det i hvert fald vigtigt at påpege, at et klar skel mellem positivt beskrevne ”danske” modsat negativt beskrevne ”tyskere” ikke på samme måde som i den britiske presse umiddelbart kunne formuleres af dansk presse, da denne var underlagt censur.¹⁴³

Nyhedshistorier, der var kritiske overfor den tyske besættelsesmagt eller som ville fortælle andre beretninger fra verdens krigsfronter, end den censur-godkendte, måtte findes i de illegale blade eller i radioen fra London. Det er ikke dette projekts målsætning at analysere besættelsestidens journalistiske vilkår eller konsekvenserne af den tyske presse-censur, men der synes at være nogle interessante aspekter heri til yderligere undersøgelse. Med i det videre vil jeg blot medtage betragtningen om, at den legitimerende status statslig censur og propaganda i regi af totalkrig hævdes at have opnået i de krigsførende nationer, som Carruthers beskriver, næppe kan genkendes i totalkrigens anden konsekvens, som besættelsen repræsenterer. Kort sagt kunne censur og propaganda i eks. vis britisk sammenhæng blive betragtet som en nødvendigt og retfærdigt onde i en større sags tjeneste, mens det i Danmark kun blev set som et onde.

Som et enkelt eksempel på, hvorledes sammenhængen mellem totalkrig og journalistik har andre præmisser på spil ved besættelse end ved aktiv krigsførelse, kan fremhæves Ebbe Munck og Børge Outzes to-bindes værk om besættelsen – ”Danmarks Frihedskamp - skrevet af Journalister” fra 1948.¹⁴⁴ Dette værk bør selvfølgelig læses med den historiske situation og det korte tidsrum mellem krigens ophør og værkets udgivelse in mente, men netop fordi det er skrevet af journalister, der selv var aktive under besættelse og endvidere skrevet i en tid, hvor mange stadig havde behov for at for-

¹⁴² Det vil blive alt for omfattende at komme ind på hele besættelsestidens historie, men jeg vil her blot påpege hvad historikere i de senere år i stigende grad har trukket frem, nemlig de vidt forskellige opfattelser, der fandtes i befolkningen af hvordan, der bedst kunne arbejdes for Danmarks interesse under besættelsen. På den ene fløj fandt man de nazistiske sympatisører og østfrontsfrivillig i Frikorps Danmark, mens kommunistiske modstandsbevægelser og ”sovjetvenlige” tegnede den anden ende af spektret, hvor imellem der fandtes samarbejdsregeringen, et mere eller mindre passivt folk (i hvert fald indtil folkestrejken i 1943), og en mere eller mindre effektiv modstandsbevægelse. Se bl.a. (Bryld & Warring, 1998) (Adriansen, 1999).

¹⁴³ I besættelsens første tid vedtoges en ”frivillig” dansk censur, der blev indgået for at undgå, hvad der frygtedes være – tysk censur, men den tyske indflydelse på pressen tiltog og forværredes yderligere efter 1943, hvor samarbejdspolitikken ophørte. Se videre i (Bruhn Jensen, 1997) (s.301f)

¹⁴⁴ (Munck & Outze, 1948), (Munck & Outze, 1948)

klare, legitimere eller forsvare journalistikkens rolle under den tyske besættelse, er det ekstra interessant.

Det journalistiske forhold til den nu besejrede besættelsesmagt forklares heri på mange niveauer. Bogen indledes med journalistiske beskrivelser opdelt pr. amt, om besættelsen og særligt frihedskampens vilkår i netop denne egn ud fra argumentationen: *Gennem Besættelsens fem lange Aar var dansk Presse under stadig tysk Censur... Men trods Tvang og Trusler lykkedes det aldrig at faa Journalisterne til at skrive mod deres Overbevisning. Det lykkedes heller ikke for Tyskerne at berøve danske Journalister deres Evne til at gøre Iagttagelser og nedfælde disse til senere Offentliggørelse.*¹⁴⁵ Overordnet kan værket ses som et forsvar for journalistikken, der som det her hævdes, hverken mistede sin evne til at være øjenvidne til historiens gang eller at stå fast ved sin frihed, selvom det måske havde synet sådan under den tyske censur. De forskellige geografiske beretninger er da også utvetydige historier om modstandsbevægelsens danske helte, mod skurkene i skikkelse af tyskere, stikkere, hipoer m.m.

På et andet plan er bogen også optaget af at sætte journalistikken i godt lys i efterkrigstiden, nemlig ved beskrivelserne af de illegale blade og den danske pressetjeneste D.P.T. Da den legale presse var underlagt tysk censur, blev efterretninger om hændelser i Danmark smuglet til Dansk Presse Tjeneste i Stockholm, hvor en del flygtede, danske journalister bl.a. arbejdede, hvorfra efterretningerne blev videresendt til BBC i London, som igen sendte informationerne tilbage til Danmark via radioen.

Ifølge Munck var formålet med denne pressetjeneste tosidet; dels at oplyse den danske befolkning og opmuntre til modstand mod besættelse, dels at informere udlandet (særligt de allierede) om den danske modstandskamp.¹⁴⁶ Den illegale danske nyhedstjeneste skulle ifølge denne beretning ikke blot være ansvarlig for, at den danske modstandskamp blev kendt – og dermed implicit, at Danmark blev betragtet som allieret og ikke blot villig, tysk undersåt – men også for at sætte Danmark på avisernes dagsorden verden over. Nyheder om danske sabotørers leg med tyskerne skulle endvidere have bragt opmuntring og morskab til andre hårdt prøvede befolkninger.¹⁴⁷

Endelig giver værket også en gennemgang af de mange illegale blades opståen, personkredsene bag, farerne ved produktion og distribution samt disse blades betydning for modstandsviljen i Danmark, men også som samfundsbevarende kraft. *Det er ret almindeligt at se den illegale Presse omtalt, som om den kun var ophidsende og opmuntrende. Man glemmer, at den ogsaa var med til at berolige, at skabe Disciplin i Befolkningen. Den opstillede under Strejker begrænsede Maal at naa, den mod-*

¹⁴⁵ (Munck & Outze, 1948) (s.5)

¹⁴⁶ (Munck, 1948)

¹⁴⁷ (Outze, Ibid.) (s.683)

*virkede i flere Situationer Kaos. Til allersidst afværgede den Blodsudgydelser ved Koldblodigt at udskille Sandheden i den flod af Rygter...*¹⁴⁸

De eksempler Carruthers m.fl. giver fra totalkrigens krigsførende lande viser en stor grad af enighed og ligefrem samarbejde mellem stat, militær og medier omkring af sikre nationens interne sammenhængskraft og overlevelse. Pressens mere eller mindre villige accept af censur og deltagelse i statslig propaganda overfor landets egen befolkning synes heller ikke at være genstand for udbredt fortrydelse eller selvbebrejdelser blandt journalister efter krigens ophør.¹⁴⁹ Det synes at være en selvindlysende sandhed, at uindskrænket pressefrihed er en luksus, som ikke hører totalkrig til.

Omvendt var de danske erfaringer fra 2.verdenskrig ikke præget af samme – officielle – konsensus om pressens rolle i krigstid. Munck & Outzes værk kan læses som del af journalistikstandens forsøg på at legitimere sig selv i forhold til en version af nationen, som bedst passede ind i efterkrigstidens magtforhold. Et forsøg på at medvirke til at skrive journalistikkens historie, som giver journalisterne og pressen en positiv, samfundsstøttende rolle, der under besættelsen naturligvis måtte trodse regeringen for at styrke nationen og hjælpe befolkningen, hvorved de påberåbte sig pressefriheden som våben i totalkrigens kamp for nationens beståen. At bifalde censuren, som hos de engelske kolleger, ville i en dansk efterkrigs kontekst være ensbetydende med at erkende landsforræderi. I hvert fald måtte det se sådan ud fra et efterkrigssynspunkt!

Hvis totalkrigsjournalistikken skal analyseres i lyset af sfæremodellen, vil journalistikken udvise forskellige træk alt efter hvilken totalkrigssituation, den har arbejdet i. Ud fra en britisk erfaring vil den journalistiske sfære for legitime politiske modsætninger mere eller mindre forsvinde. I en tid, hvor nationen er i undtagelsestilstand er der ikke plads til indenrigspolitisk ævl og kævl. Derimod kan nationen, dens regering, tropper og patriotiske borgere beskrives i sfæren af konsensus, mens fjenden, dens ledere, borgere og soldater beskrives i sfæren af det afvigende, alt det ”vi” ikke er. Til den sfære henlægges også alle beskrivelser af landsmænd, der har gjort sig skyldig i landsforræderisk virksomhed.

I den danske og andre besatte landes totalkrigssituation vil man sikkert også finde et lignende fravær af den legitime politiske debat. Derimod vil man nok finde modstridende udlægninger af konsensus og det afvigende, én med konsensus om, at villigt samarbejde med besættelsesmagten er til nationens bedste og én med modstandskamp mod besættelsesmagten som national konsensus. Hvilke danskere og hvilke hændelser, der blev afvist til sfæren for den afvigende og dermed status af landsforrædere og landsskadelig virksomhed, afhang selvfølgelig af hvilken national konsensus, man arbejdede indenfor – altså om man skrev for de legale, censurerede blade eller de illegale.

¹⁴⁸ Ibid. s. 686

¹⁴⁹ Muligvis har der været en del selvansagelse i den tyske presse efter deltagelse i Goebbels stort anlagte propaganda-krig, men det er ikke i fokus i de værker, jeg har beskæftiget mig med.

Hvor totalkrigen på sin vis er den ultimative krigsform, hvor journalistikken og mediernes rolle også placeres i deres ultimative position nemlig, som samfundsbevarende institution, så er Carruthers tre andre kategorier på hver sin måde gradbøjninger heraf.

Begrænsede krige

Limited Wars¹⁵⁰ – begrænsede krige er næste kategori i Carruthers analyse, som igen finder sin optik i en angloamerikansk sammenhæng. Denne kategori eksemplificeres ved amerikanske og britiske krige af begrænset betydning – oftest hvor hjemmefronten ikke på samme måde et sat på spil som i totalkrigen, og hvor hele nationens beståen ikke sættes ind på krigens udfald. Både Vietnam-, Falklands- og Golfkrigen falder ind under denne kategori. Kategoriserings optik betyder, at selvom disse krige var begrænsede set fra et amerikanske eller britisk synspunkt kunne de udmærket opleves som særdeles totale fra et vietnamesisk eller irakisk synspunkt.

Karakteristisk ved krigsparternes forsøg på propaganda og censur i disse krige er en pendulering mellem næsten at benægte krigsdeltagelse på den ene side, til at aktivere hele totalkrigsretorikken på den anden side. Som gennemgået i de foregående afsnit, har journalistikken heller ikke i disse begrænsede krige selvstændigt kunne vælge sin position og sine muligheder, men været stærkt afhængig af statslige og militære beslutninger på et utal af niveauer. Og igen synes forholdet til nationen at være omdrejningspunktet.

Carruthers beskriver, hvorledes staterne i de begrænsede krige kan svinge fra Kennedy-administrationen langvarige benægtelser af USA's reelle krigsdeltagelse i Vietnam-krigens tidlige periode til Bush-administrationens totalkrigsretorik i forbindelse med Golfkrigen i 1991. I det ene tilfælde forsøger staten at få den begrænsede krig til at forsvinde fra medierne, i det andet tilfælde iværksætter den en retorik om fjenden, der gør Saddam Hussein til en ny Hitler og Irak til et genopstanden Tredje Rige, inkarnationen af ondskab, som USA skal befri Kuwait fra. I begge tilfælde følger journalistikken i udbredt grad trop. De journalistiske modsvar mod regeringens totalkrigsretorik, der kan findes i begrænsede krig gør igen brug af relationer til nationen og befolkningens "right to know", hvor idealet om journalistikkens demokratiske forpligtigelse overfor samfundet byder dem at fortælle sandheden. Gitte Meyer har i sin Ph.D.-afhandling fra 2004 adskillige aspekter på, hvorledes offentligheden, befolkningen eller det folkelige på forskellig vis gøres til legitimation for journalistikken. At udgive sig for "folkets røst" eller at repræsentere det "folkelige" er ifølge Meyer et ofte anvendt journalistisk argument¹⁵¹

¹⁵⁰ (Carruthers, 2000) (s.108ff)

¹⁵¹ (Meyer, 2004) Her er der refereret fra et foreløbigt manuskript til en forkortet version af Gitte Meyers afhandling.

Men hvorfor der er disse forskelle i måden, stater ønsker at fremstille deres krigsengagement, tror jeg, må findes i hvilke behov staterne (konkret deres regeringer) har haft for at legitimere krigsdeltagelse overfor befolkningen. Altså i hvilket omfang det var nødvendigt at argumentere for at tusinder af eksempelvis amerikanske soldaters deltagelse i en fjern krig skulle være i nationens interesse, når fjenden ikke direkte truede hjemlandet, som i totalkrig. Baseret på Carruthers, Hallins m.fl.s analyser forekommer det mig, at de begrænsede krige måske kan foregå i stilhed, så længe man kan bero på, at en altoverskyggende koldkrigsideologi sikrer en indenrigspolitisk accept. Modsat kan det synes nødvendigt at skaffe opbakning til en krig mod en tidligere allieret i en konflikt af mere tvivlsom national interesse ved at mobilisere skræks scenariet om en gentagelse af den sidste totalkrig. Uanset hvad diverse regeringers bevæggrunde for valg af retorik har været, så synes den relation, som de enkelte staters regeringer laver mellem krigens nødvendighed og den nationale interesse, i udbredt grad at sætte vilkårene for journalistikkens arbejde, da forsøg på at problematisere denne relation sanktioneres af såvel stat/militær som af medier og journalister selv. Anklagerne mod Peter Arnett for landforræderi kan fremhæves som eksempel herpå, ligesom kritikken af Harrison Salisbury's reportagetur til Nordvietnam.

Set i lyset af sfæremodellen, så synes de begrænsede krige – under bestemte forudsætninger – at give plads til, at visse aspekter af krigen kan dækkes indenfor sfæren af legitime politiske modsætninger. Selvom jeg vil mene, at det var tvivlsomt i hvor høj grad journalistik om legitime politiske modsætninger reelt truede koldkrigsideologien i Hallins Vietnam-krigsanalyse, så **kunne** indenrigspolitisk debat og journalistik herom i hvert fald finde sted.

Men netop fordi forskellige regeringer og militærledelser ofte aktiverer totalkrigsretorik i begrænsede krige, så vil det også kunne aflæses i, hvordan journalistikken forholder sig til krigen – set i forhold til sfæremodellen. Selvom en begrænset krig sikkert også har meget begrænset indflydelse på dagliglivet i det krigsførende land, så kan den politisk, journalistiske ramme, krigen sættes ind i, godt antage totalkrigstilstande, hvor intern kritik – altså i andre sammenhænge legitime politiske modsætninger om krigens formål – udstødes til sfæren for det afvigende. Skal man følge rationalet i Hallins analyse, vil journalistikken i høj grad følge det politiske klima i landet. Hvis der grundlæggende er udbredt politisk konsensus om den begrænsede krigs nødvendighed vil journalistikken fortælle denne historie, hvis regeringens krigspolitik møder modstand indenfor anerkendte politiske fraktioner, vil journalistikken fortælle denne historie.

Krig mod terror

War on terror¹⁵² – krig mod terror er Carruthers tredje kategori, hvorunder hun, foruden en længere diskussion af begrebet terrors uklare placering mellem krig og fred samt begrebets stærkt politiske brug, diskuterer forskellige statslige teknikker for at styre terrorismens brug af medierne.

¹⁵² (Carruthers, 2000) (163ff)

Gennemgående har de sidste årtiers omgang med terrorismespørgsmålet bygget på en antagelse om, at terrorismen havde medieopmærksomhed som sit primære middel og mål. Kort sagt har man arbejdet udfra en forestilling om, at man kunne udsulte eller kvæle terrorismen ved at fratage den muligheder for medieopmærksomhed. De eksempler Carruthers giver på, hvorledes stater i praksis har anvendt denne tese i krigen mod terror, stammer fra USA og Storbritannien, vel at mærke før 11. september 2001. Indtil da var de amerikanske erfaringer med terror hovedsagligt på amerikanske interesser udenfor landet – særligt i Mellemøsten, mens England siden 1970'erne havde indenlandske terrorerfaringer via IRA og borgerkrigen i Nordirland. Derfor var det også to forskellige strategier for krige mod terror, der blev praktiseret. I USA appellerede man til medier egen forsigtighed og ansvarlighed ved bl.a. at henstille at man ikke gav terrorister live-optræden på tv. Dels frygtede man, at terroristerne ville udnytte muligheden til at sende hemmelige beskeder til medsammensvorne, dels frygtede man, at tv-optræden ville give dem en legitimerende status som ligeværdige politiske kombattanter eller en glamouriserende status som frihedskæmpere.

I Storbritannien var bekymringen overfor særligt nordirske terrorgrupper større, og måden medierne blev mobiliseret i statens krig mod terrorisme betydeligt mere håndfast. Fra starten af 1970'erne blev selv BBC, der i sin fundats påberåber sig neutralitet, tvunget til utvetydigt at melde sig under den britiske regering og hærs fane i kampen mod IRA.¹⁵³ Britiske medier accepterede ifølge Carruthers en række tiltag til selvcensur af frygt for det, der var værre – et statslig forbud og censur. Mediernes selvjustits vedrørende det nordirske spørgsmål var øjensynligt ikke tilfredsstillende for Thatcher-regeringen, der i 1988 indførte forbud mod direkte transmission af repræsentanter for bestemte nordirske organisationer – i særlig grad Sinn Fein. Forbudet blev først hævet efter IRA's våbenhvile i 1994, men da var forbuddet i den grad blevet latterliggjort fra mediernes side ved bl.a. at lade skuespillere lægge nye stemmer til Sinn Fein-repræsentanter og dermed teknisk omgå forbuddet.

Carruthers konkluderer for både den amerikanske og den britiske krig mod terrorisme, at journalister og medier i høj grad var villige til at spille med på den statslige strategi mod terror, med censur eller selvcensur som indsats. Men særligt den britiske erfaring med IRA viser også, at grænserne for hvad, der blev anset som god journalistik om vigtige samfundsmæssige emner og hvad, der blev set som uhensigtsmæssig medieopmærksomhed til terrorismen, var slørede, når krigen mod terror foregik i eget samfund. Ikke overraskende søger Carruthers at demontere tesen om, at terrorismens primære mål er medieopmærksomhed og fremhæver forskellige erfaringer fra Vesttyskland og Italien. I forbindelse med 1970'ernes tyske og italienske terrorgruppers kidnapninger forsøgte her vidt forskellige mediestrategier, men hverken det statsligt dikterede tyske medie blackout eller de itali-

¹⁵³ Ibid. (s.180)

enske mediers massive opmærksom til terrorgrupperne kunne forhindre mordene på de kidnappede.¹⁵⁴

Diskussionen om mediers betydning for terrorismen er stadig aktuell, og har fået tilføjet en række nye aspekter ved terrorangrebene i USA i 2001. Ligesom spørgsmålet om årsagerne til terrorisme også drøftes ivrigt. For dette projekt er det dog ikke væsentligt, men derimod er jeg interesseret i heri at se tegn på, hvordan henholdsvis medier og stat agerer i forhold til nationen, når krig mod terror er erklæret.

Ligesom ved tilstanden af begrænsede krige synes staternes ønske om fokus på krigen at svinge meget. Hvis krigen gøres total og alle borgere aktiveres til soldater i krigen, vil man samtidigt have anerkendt terrorgruppens mulighed for at undergrave statens evne til at beskytte sine borgere. Men samtidigt kan krav om censur netop legitimeres i henhold til totalkrigsretorik, hvorved medierne ligesom i 2.verdenskrig gøres medansvarlige for nationens beståen.¹⁵⁵ Omvendt taler tesen om at terrorismen næres ved medieopmærksomhed for, at en stat bedst sikrer nationen og befolkningen ved at slå hemmeligt følgeskab med medierne om at beskytte nationen ved at ekskludere terroristernes gerninger fra offentligheden (som forsøgt i Vesttyskland i 1970'erne). En sådan stiltiende forståelse mellem presse og stat kræver nok en konsensus om terrordefinitioner, der er mindst ligeså stærk som den koldkrigskonsensus, Hallin beskrev, mellem presse og stat i Vietnam-krigens tidlige dage. Hvis der derimod er politisk konflikt om, hvorvidt bestemte grupper skal regnes i rækken af terrorister, vil det være min påstand, at pressen i højere grad vil påberåbe sig retten eller snarere forpligtigelsen til at bringe nyheder herom til nationens borgere. At det i nutidens multimediesamfund med satellit-tv og internet desuden ville være praktisk umuligt at udelukke terrorister fra mediebevågenhed, er en helt anden sag.

Set i forhold til sfæremodellen vil det ud fra de seneste års amerikansk ledede, verdensomspændende krig mod terror være svært for journalistikken at forholde sig til terrorgrupper som andet end grupper eller personer, der befinder sig i den yderste periferi af sfæren for det afvigende. Det kan på mange måder synes, at Vietnam-krigens koldkrigskonsensus i store træk er blevet erstattet af en ny antiterror-konsensus – i hvert fald i amerikansk politik, samt at det derfor kan være overordentlig svært for journalistikken på nogen som helst måde at beskrive disse spørgsmål i sfæren af legitime politiske modsætninger.

¹⁵⁴ Johansson genoptager denne diskussion om mediers medansvar for terrorismen i forhold til svenske mediers dækning af de amerikanske terrorangreb i 2001 i (Johansson, 2004)

¹⁵⁵ Det kunne synes fra en udenforståendes betragter, som om krigen mod terror i USA siden 2001 netop på alle måder har nået status af totalkrig, både hvad angår statens indskrænkning af borgernes frihedsrettigheder og forventninger til medier under påberåbelse af nationens sikkerhed. Dette analyseres i forskellige indlæg i (Nohrstedt & Ottosen, 2004). Se endvidere Michael Moores stærkt polemiske film 'Fahrenheit 9/11' (Moore, 2004) samt dokumentationen og diskussionerne herom på hans hjemmeside <http://www.michaelmoore.com/> (Moore, 2004).

Til den videre analyse vil dette spørgsmål tages med som en særlig optik for at undersøge, hvorvidt og i givet fald på hvilken måde, relationer til en krig mod terror optræder i avisernes dækning af krigen. Svenske studier fra Golf-krigen i 1991 viser, hvorledes en sådan terrorkrigsfrygt blev sat i sving i svenske medier godt hjulpet af eksperter fra svenske militærrådgivere, der i detaljer beskrev og diskuterede farerne for, at Saddam Hussein ville sende en regn af terrorbomber med biologiske våben over Sverige eller udøve terror mod det svenske elektricitetsnet.¹⁵⁶ Selvom Sverige aldrig blev ramt og det under alle omstændigheder var overordentligt usandsynligt, at et neutralt land som Sverige nogensinde vil blive udpeget som mål, så er det bemærkelsesværdigt hvilken betydning denne terrorretorik kan have. Når en fremmed krigs ene part udpeges som potentiel terrorist, er det samtidigt et kraftigt signal om, hvilken side man – om ikke andet af hensyn til den svenske nations sikkerhed – helt ser som vinder af krigen.

Et lignende eksempel giver Elihu Katz fra Israel, der rent faktisk blev ramt af irakiske Scud-missiler i 1991, men uden biologiske våben. Her havde den israelske stat og militære talspersoner i så overvældende grad forberedt befolkningen på konsekvenser af den kommende irakiske terrorkrig mod Israel, at både befolkning og presse var skræmt fra vid og sans. Befolkningen bevæbnede sig med gasmasker og enkelte familier luftisolerede efter sigende deres huse så grundigt, at de døde af iltmangel, mens pressen var søgt i dækning og havde overladt mikrofonen til en militær talsmand, der blev Irak-krigens israelske nationalhelt.¹⁵⁷

Andre folks krig

Other Peoples Wars¹⁵⁸ – andre folks krige er den sidste kategori indenfor Carruthers krigsopdeling, og knytter sig til en kritisk diskussion af graden af den påståede globalisering og særligt eksistens af et globalt medie-rum eller en global offentlighed. Spørgsmål om globaliseringen og dennes påståede konsekvenser for nyhedsdækning vil senere blive diskuteret. I denne sammenhæng vil jeg kort fremhæve Carruthers kritik af mediernes og journalistikkens opfattelse af egen betydning i forhold til andre folks krige. Denne betegnelse dækker krige, hvor verdens super- og stormagter **ikke** deltager, særligt krige i tredje verdens lande eller krige i resterne af den 'anden' verden – særligt krigerne på Balkan i 1990'erne.

For disse krige er der forskellige karakteristika, der adskiller dem fra de krige, som verdens stormagter deltager i. For det første føres mange af dem i mere eller mindre ubemærkethed fra den globale offentlighed og kræver både enorme tabstal, spektakulære billeder, utvetydige ofre og også gerne nogle deltagende vesterlændinge for at kunne tiltrække vestlig medieopmærksomhed til fjerne

¹⁵⁶ (Hadenius, 1992), (Hadenius, 1992)

¹⁵⁷ (Katz, 1992)

¹⁵⁸ (Carruthers, 2000) (s.197ff)

egne i f.eks. Afrika. Endvidere øger det disse kriges chance for at nå de vestlige medier, hvis der ikke er andre store begivenheder, der overtrumfer dem.¹⁵⁹

Spørgsmålet om hvilke nyheder fra klodens mere perifere områder, der når vestlige medier, er et velkendt diskussionspunkt indenfor medie- og journalistikforskningen. Galtung og Ruge prøvede tilbage i 1965 at opstille en række kriterier for udvælgelsen af udlandsnyheder, ligesom også danske studier har diskuteret, hvilke kriterier en nyhed fra tredje verden skulle opfylde for at nå danske aviser eller tv. Generelt er konklusionerne enslydende med Carruthers, idet nyheder fra ukendte, ubetydelige og fjerntliggende lande sjældent når danske medier medmindre, der er tale om en katastrofe eller krig med overordentligt store tabstal. Og alligevel er omfanget af lidelse ikke altid en garanti for vestens opmærksomhed, da andre begivenheder eller krige kan have stærkere tiltrækning på medierne.¹⁶⁰

Det andet punkt som karakteriserer disse krige, er ifølge Carruthers, mediernes evne til at overvurdere egen rolle i forhold til enten at sætte glemte krige på dagsorden eller tilskynde, at vestlige regeringer tager skridt til at afhjælpe sultkatastrofer, borgerkrige eller etnisk udrensninger. Gennem en række eksempler fra Kurdistan, over Balkan til Somalia og Rwanda viser Carruthers, hvordan særligt amerikanske og britiske regeringers politik var enten upåvirket af mediernes fremstilling af konflikter og krav om handling eller i bedste fald brugte mediedækningen som skalkeskjul for upopulære beslutninger, som for længst var truffet.

Det eneste medierne øjensynligt skulle evne at mobilisere ved deres selektive dækning af andre landes krige, skulle være nødhjælpsorganisationer, ved at gøre den centrale retorik i nyhederne om disse krige til et spørgsmål om uskyldige ofre, der behøver hjælp¹⁶¹. Endvidere er det karakteristisk, at ofrene oftest præsenteres som aldeles umælende, hvor journalisterne ser det, som deres opgave at føre ordet for dem, frem for at spørge dem selv. Endelig er et indlysende karakteristika ved disse krige, at de vestlige medier ikke er belagt med censur fra deres hjemlige regeringer. Derimod er den manglende adgang til krigszonen på anden vis ofte årsagen til, at vestlige krigskorrespondenter værger sig ved at dække andre folks krige, idet sikkerheden for pressen langt fra kan garanteres. Tværtimod kan vestlige journalister være særligt udsatte i visse krige – som borgerkrigen i Algeriet.

¹⁵⁹ F.eks. kan vestlige FN-styrker, vesterlændinge fanget i krigen eller til nød en kendt journalist on-the-spot tiltrække opmærksomhed. Carruthers citerer Røde Kors' mediechef for CNN-redaktørernes begrundelser for hvorfor Borgerkrigen i Rwanda i 1994 var så underreporteret i CNN: Da Borgerkrigen udspillede sig samtidigt med, at Mandela skulle indsættes som Præsident i Sydafrika frygtede CNN-redaktørerne, at samtidigheden af to historier fra Afrika ville forvirre seerne – hvorfor de så valgte den 'gode' nyhed fra Sydafrika. Ibid. – (s.227)

¹⁶⁰ (Galtung & Ruge, 1970) For undersøgelser der også omhandler danske nyhedsmediers udenrigsdækning se bl.a. (Holm, 2000), (Haahr & Holm, 2003), (Kabel & Sparre, 1999). De spørgsmål om nyhedskriteriers betydning nyhederne som Galtung & Ruge, Holm m.fl også problematiserer, vil blive diskuteret senere.

¹⁶¹ Ifølge Carruthers var denne trang til at fortælle andre folks krig i termer af ofre og nødhjælp tegn på en total fejlfortolkning af situation i Rwanda, da de vestlige medier endelig efter borgerkrigens ophør, kom frem til de store flygtningelejre i nabolandene. Størstedelen af flygtningene var langtfra uskyldige ofre, men tværtimod aktive deltagere i borgerkrigens nedslagtninger som var flygtet af frygt for gengældelse. (Carruthers, 2000) (s.224 ff).

Umiddelbart synes Irak-krigens dækning i danske aviser ikke at falde ind under kategorien af andre folks krig, da den tværtimod i den mest bogstavelige betydning blev 'vores' krig ved Danmarks deltagelse på de allierede side. Men på et andet niveau vil det måske alligevel være muligt at genkende elementer af krigsdækninger, som minder om dækningen af andre folks krige. Særligt vil jeg forvente at genfinde det i artikler, der beskriver livet fra den irakiske befolknings synspunkt. Selvom krigen på den ene side er meget vestlig, hører krigens anden part til den del af verdenen, som vi sjældent støder på i nyhederne. Godt nok har Saddam Hussein og beretninger om hans rædselsregime i over et årti været jævnlig gæst på avisernes forsider verdenen over, men spørgsmålet er, hvor stor bevågenhed landet og særligt dens befolkning ville have haft, om ikke det havde været for Husseins rolle som en af vestens yndlingskurke. Dette er selvfølgelig spekulativt, men pointen er, at man måske kan genfinde journalistiske beskrivelser af den irakiske befolkning, der i høj grad ligner den skabelon, der anvendes i beskrivelser af ofre for andre folks krige – nemlig de umælede ofre. Endvidere kan der i de samme historier måske findes eksempler på den afkobling af lidelsens årsag, som det ifølge Carruthers f.eks. skete i Rwanda, så den irakiske lidelse eksempelvis beskrives som netop en lidelse eller en nødsituation der kræver humanitær hjælp, og ikke så meget med fokus på, hvorfor irakerne lider nød (og den vestligt ledede krigs eventuelle betydning herfor).

Hvor totalkrig, begrænset krig og krig mod terror i forskellige grad synes at appellere stærkt til både stat og presse i de involverede lande, med påberåbelse af nationens bedste som argument både for og imod censur, så synes interessen for andre folks krige tværtimod at have svært ved at mobilisere krav om censur eller ønsker om deltagelse i statslig propaganda. Dette kunne tyde på, at den kamp om at definere og forsvare nationen, som var på spil i de tre andre krigskategorier er mindre eller decideret fraværende i forhold til krig, konflikt eller hungersnød i tredje verdens lande.

Hvad kan man udlede af det? At når journalistikken er frigjort fra statslige forventninger og national bekymring, så er en krig øjensynlig lige gyldig? Eller er det derimod, at fraværet af statslig og national interesse fra journalistikkens hjemland kun giver mulighed for at fortælle almenmenneskelige historier om sultne børn og FN's humanitære nødhjælp? Eller kan man også i den slags historier om en 'tilfældig krig et sted på kloden' artikulere nyhederne, så de også bekræfter eller definerer, hvad vores nation er, midt i en verden fyldt med sådan gru og lidelse?

Hvis den journalistiske dækning af 'andre folks krige' skal forstås i termer af sfæremodellen er det en form for spejlbillede, der dukker op. Det er sjældent disse krige giver anledning til voldsom indenrigspolitisk debat, og derved placerer den journalistiske dækning i sfæren af legitime politiske modsætninger. Derimod opfattes krige i form af et besynderligt sammenfald af konsensus-sfæren og sfæren for det afvigende. Der kan genfindes konsensus politisk såvel som journalistisk, om at disse krige nok er tragiske – særligt set i medmenneskelige, humanitære termer - men hovedsagligt de vestlige nationer uvedkommende. Samtidigt er beskrivelsen af krige og disses ofre meget lig

beskrivelser af hændelser og personer i sfæren for det afvigende. Krigene beskrives ikke ud fra en politiske, historisk baggrund men blot som krig, gru eller lidelse, ligesom ofrene kun kan beskrives som ofre, der ikke gives taletid, men blot italesættes af journalistikken. De gentagne journalistiske appeller om humanitær hjælp til krigenes ofre placerer dem i en kategori af medmennesker, men deri ophører ligestillingen med borgerne i de vestlige journalisters hjemlande også, og disse ofres fremmeste rolle er at repræsentere netop det afvigende, alt det **vi** ikke er. Lidelsen, sult og nød gives ikke sociale, politiske og økonomiske forklaringer lig forklaringer fra vestlige samfund, men betegnes i sin 'afvigenhed' som grundvilkår for livet i disse lande.

Hvis retorikken og nyhedsskabelonerne fra andre folks krige kan genfindes i nyhederne fra eksempelvis irakiske ofre, ville det være interessant at undersøge, om et journalistisk formuleret "vi" også er til stede heri, og hvordan det "vi" så defineres.

Krig som kollektiv erindring

De fire krigskategorier giver, deres mangler set fra et dansk perspektiv til trods, nogle gode ledetråde til, hvilke forhold jeg kan være opmærksom på i det danske materiale fra marts 2003.

Særligt vigtigt finder jeg dog, at disse kategorier også har hjulpet til få sat Irak-krigen 2003 ind i en historisk sammenhæng. Ikke forstået som en historisk udredning af de internationale magtforhold, alliancer mv. der førte til krigen, men en historie om journalistikkens og mediernes ageren og rolle i forskellige krigssituationer gennem særligt de sidste 50 år. For at forstå, hvorledes forholdet mellem militær/stat og medier/journalistik i krigstid udspiller sig, er det vigtigt også at fokusere på fortællingerne om krig før og efter krigen. Hvordan forholder journalistikken sig i optakten til et krigsudbrud? Gentager de regeringers og militærlederes retorik om krigens nødvendighed og retfærdighed eller formår de at forholde sig kritisk til regeringens buldren på krigstrommerne? Ifølge Carruthers er det oftere det første end det sidste.

Ligeledes bliver den "kollektive erindring" (for at bruge Bryld & Warrings ord) om tidligere krige også til stadighed genartikuleret i optakten til nye krigssituationer. Vietnam-syndromet er en af de mest kendte eksempler på, hvorledes både regeringer, militærledelser og journalister forholder sig til en ny krig i lyset af tidligere krigserfaringer, men 2.verdenskrig er også hyppigt anvendt.

I forhold til analyserne af det danske materiale fra Irak-krigen vil det netop være interessant at have blik for, hvorvidt man i den danske journalistik kan se referencer til tidligere krige og hvad de bruges til. Vil man kunne finde referencer til andre krigssituationer, der bruges til legitimering af uønskede forhold ved denne krig. Kan man f.eks. genfinde referencer til totalkrigens generelle samfundsbetydning, og hvilken form for totalkrigerindringer forholder man sig i givet fald til? Vil det

være den danske erfaring fra den tyske besættelse eller erfaringer fra verdenskrigene, som de så ud fra krigsførende magter, velkendt fra historiebøgerne og film?

Ikke mindst vil spørgsmålet til de historiske referencer være, hvilket billede af nationen, disse referencer er med til at tegne. Her vil læren om den konstruktivistiske omgang med historien, som Foucault inspireret af Nietzsche beskriver, være en hjælp til at kunne analysere eksempler på hvordan journalistikken trækker på historien. Med referencen til denne historiekritik menes kort fortalt, at historien i høj grad – hvis ikke udelukkende - bruges til at legitimere nutidig praksis og den beskrivende magts egen selvforståelse. Historien kan i strategisk forståelse ses som et ubegrænset arsenal af muligheder for at naturliggøre sin egen tids og diskurs' synspunkter og ophæve dem til historisk betinget sandheder. Munck & Outzes værk er et meget eklatant eksempel på, hvorledes historieskrivning konstruere en bestemt fortælling om det forgangne, som hovedsagligt har blik for en samtidig magtkamp.¹⁶² Den kamp Munk & Outze deltog i slutningen af 1940'erne gik i stor grad ud på at definere sin egen historie ind i den samtidige historieskrivning om den danske nations værdier og befolkningens sindelag.

På et andet niveau vil det være interessant at bruge inspirationen fra kategoriseringen til at undersøge om journalistikken historiske bevidsthed også omfatter forholdet mellem journalistik og militær fra andre lande og evt. andres krige. Altså i hvilket omfang hele den ovenfor beskrevne historie, om hvorledes censur, kontrol, selvcensur og propaganda har haft betydning for journalistikkens virke i tidligere krige, artikuleres til at forstå og begå sig i den nye krig.

Danske krigserfaringer udenfor Carruthers kategorier

Carruthers ovennævnte kategorier, ligesom Knightley, Hallin og McLaughlins analyser af forholdet mellem stat/militær og medier/journalistik er som sagt meget præget af den amerikansk/britiske optik, de er skrevet udfra. Ligesom de danske erfaringer fra totalkrigen, som besat land, nødvendigvis afviger fra de amerikanske eller britiske beskrivelser, så har danske medier heller ikke erfaring med at dække ”begrænsede danske krige”, da Danmark slet ikke har deltaget i aktiv krigsførelse siden krigen mod Tyskland i 1864. På nær de seneste års deltagelse i NATO- og FN-missioner på Balkan og i Afghanistan har alle verdens krige sådan set været at betragte som ”andre folks krige” fra et dansk perspektiv. Og så alligevel ikke. Nogle krige har – måske netop fordi de var amerikanske eller britiske førte krige – haft en større gennemslagskraft i danske medier end tilfældige postkoloniale krige i Afrika i stil med borgerkrigen i Rwanda i 1994. Et sted imellem Carruthers kategorier mangler kategorien for ”vore allierede venners krige”, som ville kunne beskrive det perspektiv,

¹⁶² Dette skal ikke forstås som en praksis visse lyssky personer udøver i forsøg på bevist historiemanipulation, men mere grundlæggende som menneskets omgang med historien, der ifølge Nietzsche og Foucault aldrig skrives for historiens egen skyld, men af hensyn til den nutidige anvendelighed, deraf titlen på Nietzsches værk ”(om)Historiens Nytte” Se videre (Nietzsche, 1993(1887)), (Foucault, 1983) og eks.vis også (Nietzsche, 1993(1887)) for beskrivelser af, hvorledes sociale elementer til stadighed kan tilskrives nye oprindelige hensigter og mål

som de amerikansk/britiske begrænsede krige blev set fra med danske øjne, og det perspektiv hvorfra Cavling så på den græske krig med Tyrkiet.

Hvorfor visse af ”andres” krige er selvskrevne til danske forsider, mens andre aldrig når danske avislæseres opmærksomhed, vil blive diskuteret i det efterfølgende. Her vil både spørgsmålet om internationale magtforholds indflydelse på dansk krigsdækning og nyhedskriteriernes indflydelse på den journalistiske praksis blive diskuteret.

Uanset hvordan man kategoriserer krige eller konflikter, så har danske korrespondenter i forskellig grad været til stede for at berette til danske læsere, seere eller lyttere om krigens gang fra Vietnam, Cypern, Libanon, Biafra, El Salvador m.fl. Hvorvidt det har gjort nogen forskel på de journalistiske reportager fra f.eks. Vietnam-krigen, at de har været skrevet af danske frem for amerikanske korrespondenter, er uvist. Spørgsmålet heri er, om danske journalister så krigen på anden vis end deres amerikanske kolleger, der ifølge Hallin var ligeså gennemsyret af koldkrigsideologien som hovedparten af det amerikanske samfund og regering? Hvis den hjemlige presse har en stærk tendens til at spille med på den krigsførende stats udlægning af præmisserne for en begrænset krig, hvilke vilkår levner det så for journalister fra udenforstående lande?

Dette spørgsmål gives næppe noget entydigt svar. Det vil langt overstige dette projekts rammer, hvis jeg også kastede mig ud i en komparativ analyse af f.eks. dansk og amerikansk journalistik om Vietnam-krigen. I Gräs & Skovbjergs samling af interview og artikler med og af krigskorrespondenter er medtaget et par eksempler på danske og udenlandske krigskorrespondenters beretninger fra Vietnam. Her finder man bl.a. journalist Jens Nauntoftes beretning om evakueringen af Saigon, hvor han på visse måder distancerer sig til både pressekorpsen og krigen, og har bl.a. valgt ikke at følge de sidste amerikanske helikoptere ud af byen. De distancerende betragtninger er sikkert ligeså meget en eftertænkning i krigens afsluttende tid, hvor alle vidste hvad vej det bar eller, end et udtryk for, at danske(eller snarere ikke-amerikanske) korrespondenter havde en markant anden indgangsvinkel til at reportere fra Vietnam-krigen end sine amerikanske kolleger. En tilsvarende distance og kynisme i krigens sidste timer kan f.eks. også findes i bogens amerikanske bidrag af Philip Caputo.¹⁶³

Andre veje til at besvare spørgsmålet kan søges i dækningen af andre begrænsede krige. Luostarinen & Ottosen konkluderer i forbindelse med den amerikanske invasion af Panama i 1989, at f.eks. norske medier var totalt afhængig af reportager fra den amerikanske nyheds-pool, hvilket for én avis førte til en reportageserie om invasionen, der helt ukritisk godtog alle de nationale præmisser fra den amerikanske militærs pressekontor. Uden at konkludere generelt ud fra dette eksempel påpeger de, at omfanget af Pentagons mediestrategier på internationale medier ikke bør undervurderes.¹⁶⁴

¹⁶³ Se (Gräs & Skovbjerg, 1984)

¹⁶⁴ (Luostarinen & Ottosen, 2002) (s.126f)

Den megen medieforskning omkring Golf-krigen i 1991 har som sagt ikke mange danske bidrag, men til gengæld en stor del norske og svenske. Her er konklusionerne i stil med de engelske og amerikanske studier generelt, at journalister og medier i de nordiske lande i høj grad fremstillede krige efter de allieredes og særligt den amerikanske pressestrategis anvisninger. Dog giver de britisk og amerikanske studier flere eksempler på journalistikkens tiljubling af "our boys" eller modsat anklagerne for landsforræderi, mod Arnett m.fl., som af indlysende årsager ikke genfindes i hverken norske eller svenske medier, da landene ikke var krigsførende.¹⁶⁵ En artikel undersøger, hvorvidt svenske journalister fik anledning til at problematisere den allierede udlægning af krigens gang ved at gå udenfor pool-systemet. Konklusionen for analysen er, at de mindre forskelle, der kunne observeres, nok snarere må tilskrives journalisternes placering som 'unilaterals' end deres nationalitet, men samtidigt at graden af kritisk distance til den overordnede militære pressestrategi næppe var synlig.¹⁶⁶

Mange af disse konklusioner kan til dels forklares ved, at de nordiske journalister netop delte vilkår med deres kolleger fra de krigsførende lande grundet den overordnede kontrol, de allierede styrker havde med pressens arbejde under Golf-krigen. Faktisk havde de nordiske korrespondenter på nogle områder ringere vilkår end deres amerikanske, britiske og franske kolleger, idet de hverken blev givet adgang til den aktive del af pool-systemet (men måtte henslæbe tilværelsen som "hotel-warriors"¹⁶⁷ i Dhahran og Riyadh) eller fik adgang til at rapportere krigen fra irakisk side.

Men et andet forhold, der givet også spiller ind, er spørgsmål om de internationale magtforhold og alliancer. At de allierede styrker også var de nordiske landes allierede og Iraks leder, Saddam Hussein, var utvetydig superskurk i vestlig optik har også spillet en rolle.

Krigene i Tjetjenien over de sidste 10 år kan tages som et andet interessant eksempel herpå. Tjetjenerne fremstod under den første krig hovedsagligt som frihedskæmpere i vestlige medier, mens der siden den anden tjetjenske krig har været en større tendens til at følge den russiske retorik og benævne dem terrorister. Skiftet i synet på tjetjenerne skyldes næppe, at tjetjenerne pludselig har skiftet taktik fra frihedskamp til terrorangreb, men snarere skiftende alliancer på internationalt plan og ikke mindst den amerikansk proklamerede krig mod terror efter 11. september 2001.¹⁶⁸

¹⁶⁵ Norge deltog dog ligesom Danmark i den FN-vedtagede marineblokade af Irak. (Ottosen, 1992) (s.42)

¹⁶⁶ (Nohrstedt, Ibid.

¹⁶⁷ (Carruthers, 2000) s.135 – begrebet referer til en opdatering af betegnelsen for 1.verdenskrigs engelske korrespondenter kaldet "Chateau Warriors", der iført officersuniformer blev ført rundt til udvalgte frontlinier af deres militære oppassere og censorer. Disse korrespondenter blev ofte luksuriøst indkvarteret på slotte i sikker afstand af krigen, hvorfra de kunne skrive deres selvcensurerende artikler – heraf betegnelsen

¹⁶⁸ Denne diskussion bygger ikke på grundige analyser men støtter sig bl.a. til beskrivelser af den journalistiske dækning af det russisk-tjetjenske spørgsmål (Nazarov, 2000), (Lund, 2000)

I hvilket omfang de danske aviser før krigen og ved krigsudbruddet gjorde brug af henvisninger til tidligere kategorier af krig og i hvor høj grad, de selv valgte disse referencer eller overtog dem fra den danske eller amerikanske stats retorik, vil netop blive et af de centrale spørgsmål for nærværende projekts analyser.

Kapitel 5: Indkredsning af en diskurs for dansk journalistik

At overføre forholdene omkring amerikansk journalistik omkring Vietnam-krigen til dansk journalistik anno 2003 var alt andet end indlysende i lyset af erfaringer og teorier om krigsjournalistik. Både fraværet af danske analyser af dette spørgsmål og det forhold, at størstedelen af de kendte analyser tager udgangspunkt i amerikanske og britiske forhold, gør det svært at overføre teorierne til nutidige danske forhold. Ligesom de danske krigserfaringer, der siden 1864 enten har været som neutral observant eller besat land, ikke giver de samme forudsætninger, som traditionelt krigsførende lande, som USA og Storbritannien.

Ved at vende og dreje de amerikanske, britiske og nordiske analyser og teorier om krigsjournalistikens vilkår har jeg dog fundet en række punkter, hvorudfra jeg kan spørge til relationer mellem stat, nation og journalistik i det danske materiale.

Tilbage står et andet spørgsmål om, hvordan jeg kan finde en metodisk tilgang til at studere dansk nutidig journalistisk praksis og deri udvikle analytiske værktøjer til at forstå den journalistiske diskurs' formationsregler, altså en indgang til at få blik for, hvad der kendetegner journalistikkens blik egen praksis. I første omgang vil jeg dog kort berøre spørgsmålet om, hvorvidt jeg fra et nutidigt dansk udgangspunkt kan udpege en samlende national diskurs i min samtid, som Hallin udpegede koldkrigsideologien, som det dominerende element i Vietnam-krigstidens nationale diskurs i USA. Der er med andre ord behov for endnu et par betragtninger over forskelle i tid og sted.

At få blik for historien

Historiske beskrivelser kan til tider være yderst besnærende, idet arbejdet med det forgangne forventes at have den fordel, at historien er uforanderlig. Hvad Foucaults forskellige historiske analyser dog har vist er, at historien er alt andet end en fastlagt række af hændelser, men derimod til stadighed omskrives og omvæltet i nye tiders behov for historisk legitimation. Historien er hele tiden ny, alt efter hvilke spørgsmål en ny tid stiller til den. Om ikke andet kan man bruge historiske referencer som modbillede til nutiden, alt det vi ikke er længere.

2.verdenskrig (eller besættelsestiden som den ofte benævnes fra dansk optik) gøres til stadighed til genstand for nye analyser, ligesom også Danmark under den kolde krig er blevet et af tidens hotte historiske studiefelter.¹⁶⁹ Denne store interesse for at genskrive Danmarks nyere historie ser jeg som udtryk for to forskellige forhold.

¹⁶⁹ August 2003 deltog jeg i et Ph.D –konference *War, Conflict and Society in 20th Century Europe* arrangeret af Historisk Forskerskole og CONIH, hvor temaet var krig i det 20. århundredes nationalstater. Den lange række af projekter med udgangspunkt i 2.verdenskrig viste, hvor mange nye historier til nutidens forskningsspørgsmål, der kunne findes.

På den ene side kan det ses som tegn for Den kolde Krigs endeligt. Efter Berlin-murens, Sovjetunionens og Warszawa-pagtens fald og EU's udvidelse med adskillige tidligere kommunistiske lande, kan forestillingen om en overordnet kamp mellem kommunismen og "den frie verden" om verdensherredømmet ikke længere opretholdes. Koldkrigsideologien vil derfor også – i diskursanalytiske termer – miste betydning i forholdet til samfundets herskende sandheder, og miste styrken som regulator for også den historiske, videnskabelige optik. Jeg tvivler dog på, om koldkrigsideologien nogensinde har været så udtalt og gennemgribende, som Hallin viser for det amerikanske samfund. Det mest basale, jeg kan hænge denne antagelse op på, er, at kommunistiske og socialistiske partier har været tilladt og haft forholdsvis stor tilslutning i den danske befolkning op gennem hele koldkrigsperioden.¹⁷⁰

Men uanset i hvilken grad og på hvilke måder en koldkrigsideologi kan siges at have haft indflydelse på den danske samfund, så kunne den forøgede interesse for koldkrigstiden som historisk fænomen måske ses som tegn på, at denne tid og denne tankegang netop er blevet historisk i dobbelt forstand.

På den anden side kan de ekstra bevillinger og den megen politiske interesse i at få belyst bestemte aspekter ved Danmarks historie under Den kolde Krig, ses som tegn på, at der trods alt stadig er stor politisk styrke at hente for nutidige synspunkter ved at referere til historiske 'sandheder' om denne periode. Koldkrigstiden har altså stadig politisk slagkraft i nutidens Danmark, og kan bruges til at legitimere nutidige politiske forhold.

Og hvad kan man så udlede heraf? Ud fra spørgsmålet om hvorvidt, der kan udpeges en samlende national ideologi for Danmark, kan man altså konkludere, at koldkrigsideologien nok må være på retur, eller hvad? Det er ikke sikkert, at jeg nogensinde vil nå til nogen afklaring på mit spørgsmål ved at gå efter en historisk udelukkelses metode.

Overordnet set kunne man måske godt hævde, at en dansk national selvforståelse er præget af, at vi *ikke længere* ser Sovjetunionen som vor hovedfjende, at vi *ikke længere* ser Tyskland som vor besættelsesmagt, at vi *ikke længere* ser Sverige som vor arvefjende osv. Problemet ved at anvende en sådan historisk udelukkelsesmetode er flersidig. For det første giver det sjældent et særligt fyldestgørende billede af, hvad der kan udpeges som enten nationalstatens nutidige interesser eller centrale værdier for et nationalt fællesskab, ved blot at beskrive fraværet af, hvad der var engang. For det andet er disse fjendebilleder fra tidligere tider hverken glemt eller gemt bort. Som Carruthers' ana-

Ligeledes er de seneste års forskellige regerings bevillinger til diverse koldkrigs-undersøgelser ser jeg som tegn på, at omgangen med denne del af den danske historie indeholder politisk potentiale til nutidige debatter.

¹⁷⁰ Jeg er udmærket klar over, at den blotte tilstedeværelse af socialistiske partier ikke i sig selv nødvendigvis rykker ved koldkrigsideologien, måske giver den blot andre fremtrædelsesformer. Dette spørgsmål vil jeg dog – hvor interessant det end er – lade ligge.

lyse viste, så kan referencer til nationens tidligere fjender eller krige øjensynligt sagtens reaktiveres i helt andre sammenhænge. Uanset forskelle i tid, sted og situation kunne Bush-administrationens totalkrigsretorik, der lignede Hussein med Hitler, ubesværet vinde genklang i alverdens medier, selv i Sverige, der aldrig selv var i krig eller besat af Hitlers tyske tropper. Når alverdens medier gjorde brug af denne Hitler-retorikken, skal det da heller ikke ses i sammenhæng med Tyskland, men som en global metafor for den ultimative ondskab, der kan reaktiveres til at legitimere f.eks. en nutidig krig mod Irak.

På den ene side bliver vi altså nødt til at se vor nutid i lyset af fortiden for overhovedet at kunne forstå noget som helst, men på den anden side forstår vi ikke nødvendigvis, hvor vi står og er på vej hen ved kun at skue bagud. Bag den banale truisme ligger også spørgsmålet om, i hvor høj grad samtidsdiagnose eller samtidsforståelse er mulig. Ligesom vor omgang med historien altid er betinget af, at vi stiller bestemte spørgsmål til denne fra en bestemt position og derved altid udelukker andre spørgsmål og svar, så er vor tilgang til at forstå den verden, vi lever i, også betinget af vore muligheder for at stille spørgsmål hertil. En kritik man kan give af Foucaults analyser går netop også på, at den såkaldte nutidskritik mod f.eks. fængselsvæsenet, seksualitet osv. han fremførte på baggrund af sine historiske analyser, i sig selv var historisk. Altså at han kun kunne få blik for, hvordan disse diskursive sandheder var historisk betingede, fordi de allerede var ved at miste taget i os og blevet erstattet af andre diskursive sandheders disciplinerende magt.¹⁷¹

Sagt på en anden måde, så har man ikke indenfor en sådan konstruktivistisk videnskabsforståelse noget objektiv helle, hvorfra man som samtidsdiagnostik kan beskrive sit samtidige samfunds sande tilstand. Ligesom historieforståelsen er betinget af nutidige magtforhold er vi også i vort eget liv betinget af ofte uerkendte præmisser – diskursive sandheder. For at kunne de-naturalisere disse sandheder kræves en ny platform at stå på, nye diskursive sandheder at støtte sig til.

At få blik for sin egen samtid

Disse forbehold om samtidshistoriens vilkår skal netop ses som forbehold og ikke en kapitulation, der umuliggør indsigtfulde samtidsanalyser. Hele projektet er jo netop et forsøg på at kaste mig ud i en samtidsanalyse i dobbelt forstand, da jeg vil forsøge at analysere samtidens egne nutidsbeskrivelser – nemlig journalistikkens umiddelbare samtidsdiagnostik. Når jeg bruger kræfter på at beskrive de teoretiske ræsonnementer bag forbeholdene er det af flere grunde.

For det første finder jeg det simpelthen overordentlig vanskeligt at beskrive sin samtid. Jeg har meget svært ved at se nogle entydige tegn på, hvilke forestillinger om den danske nation, der hersker i mit eget samfund. Endnu sværere vil jeg have ved at udpege bestemte kriterier eller ideologiske

¹⁷¹ Se bl.a. (Boyne, 1990) for en problematisering af 'ikonoklastens eget ståsted'.

definitioner af det nationale som herskende – altså udpege tidens nationale konsensus – igennem hvilken, journalistikkens beskrivelse af Irak-krigen bør forstås.

Derimod synes jeg, at der er en række forskellige træk til stede i tiden, om hvordan det nationale formuleres i forhold til såvel danske samfundsforhold og disse relation til den omgivende verden.¹⁷² At konkludere hvilke generelle samfundsudviklinger, denne mangfoldighed skal tolkes som resultat af, er et endnu sværere spørgsmål. Kan flerstemmigheden skyldes, at det nationale er blevet fragmenteret og opsplittet, hvor man kan vælge at abonnere på flere forskellige og modstridende versioner af nationale fællesværdier og fællesskaber eller, at det nationale, som hævdet fra mange sider, er uddøende, uddøet og blot fungerer som en narresut, et illusorisk identifikationspunkt for de resourcesvage befolkningsgrupper, der faldt af i globaliseringen hastige udviklingstempo?

For det andet fremhæver jeg disse forbehold idet, jeg deri også ser en hjælp til at kunne gøre sig begreb om sin samtid. Når jeg netop har valgt at beskrive perspektiver for krigsjournalistikkens historiske kontekst, er det udfra forventning om, at jeg her kan bruge historien til at distancere sig mig – og derved få blik for – min egen samtid.

Konsekvenserne af det konstruktivistiske videnskabssyn, jeg her har indskrevet mig i, er fraværet af sikker grund at stå på. Når historien ikke er en fast størrelse men betinget af blikket, der ser og samtiden på samme vis er betinget af tidens diskursive sandhedsregimer, der er os mere eller mindre erkendt, så har man kun variabler og ingen konstanter, at forholde sig til. Nærværende projekts analyser vil derfor ikke henvide til nogen kriterier om objektivitet eller videnskabelig sandhed, men i stedet finde sin legitimitet i den redelighed og åbenhed i omgang med perspektiver, teorier og empiri, som jeg bestræber mig på at udvise.

Når jeg i denne sammenhæng vægger mig ved at udpege særlige vilkår for, hvorledes spørgsmålet om det nationale manifesterer sig i nutidens Danmark, er det derfor også et forsøg på, så åbent så muligt at fremlægge hvilke præmisser, jeg arbejder med i dette projekt. Valget af Irak-krigen som case for projektet bunder ikke i en forkærlighed for krig eller passioneret interesse for krigskorrespondenters vilkår historisk set, men netop fordi, jeg ved denne case måske kunne få et indblik i hvilke definitioner af det nationale, som artikuleres for tiden. At netop krigen – grundet sin traditionelt store betydning for nationalstaterne (som det foregående kapitel om krig og journalistik viste) – kan være en indikator for både spørgsmål, om der er konsensus eller kamp om det nationale og hvad det er for værdier, livssyn, historieforståelse osv. som associeres hermed.

¹⁷² Eks. vis alle de såvel implicitte som eksplicitte henvisninger til nationens fællesværdier og evnen til at opretholde fællesskab som gang på gang artikuleres vedrørende forholdet til indvandrere og flygtninge i det danske samfund. Ligeledes er diskussionerne om Danmarks deltagelse i internationalt samarbejde som eks. vis EU, NATO & FN også på forskellige vis diskussioner om nationens værdier og den nationale fællesskabs beståen.

I modsætning til Hallin, der i sin analyse tog udgangspunkt i koldkrigsideologiens á priori, hvorudfra han fik fremanalyseret en række nationale tematikker, som artikuleredes i journalistikkens krigsdækning, så har jeg ikke samme skråsikkerhed i udgangspunktet.¹⁷³ Hvad jeg har at støtte mig til, er teoretiske begreber til at analysere forhold ved det nationale, historiske eksempler og andres analyser, som jeg må aktivere hensigtsmæssigt i forhold til den empiri, jeg har udvalgt. Det er meget bevidst, at jeg ikke fremfører en række håndfaste kriterier for hvilke forhold, der bør ses som styrende for det nationale i en dansk sammenhæng, da jeg nødt vil fremmane forhold, der ikke kan genfindes i den journalistiske dækning. Sagt på en anden måde vil jeg ikke først udpege, at de vigtigste forhold for dansk national selvforståelse er x, y og z, hvorefter jeg enten fremtryller det på mirakuløs vis i de journalistiske beskrivelser eller modsat klandre journalistikken for ikke at forholde sig til disse samfundsbetydende forhold. Det er en svær balancegang, idet man på den ene side kun finder noget ved at søge efter det (hvilket betyder, at man på forhånd har formuleret begreber for at begriber det, man analysere sig frem til), men på den anden side gerne vil erfare noget nyt og ikke blot formulere et forskningsspørgsmål, der få karakter af en selvopfyldende profeti.

Hvor jeg ikke kan læne mig op af en forventning om at genfinde koldkrigsideologien overalt i empirien, så vil jeg i stedet forsøge at lokalisere hvilke internationale alliancer, organisationer, institutioner, værdier og regler, som Danmarks rolle i krigen associeres med. I denne forbindelse forventer jeg, at forholdet til de nordiske lande, allierede i EU og NATO, samt FN og FN's resolutioner og erklæringer vil kunne genfindes som pejlemærker, Danmarks interesser spilles op og diskuteres imod.

Jeg har netop valgt krigsjournalistikken som case, da jeg herigennem forventer at finde formuleringer af det nationale, men hvilke det måtte være, hvad de peger i retning af, og om de på nogen måde kan siges, at være tegn på, at der findes én dominerende national diskurs af samme styrke og 'sandhedsværdi' som koldkrigsideologien i Vietnam-tidens USA, kan jeg i udgangspunkt intet sige om.

Dansk journalistisk praksis – et analytisk udgangspunkt

Det tredje punkt, som bør diskuteres vedrørende overførslen af Hallin og også Carruthers modeller og kategorier til en dansk analyse, omhandler spørgsmål om dansk journalistisk praksis. I hvilket omfang og ud fra hvilke forudsætninger kan man tale om journalistik på tværs af tid og rum? Eller

¹⁷³ I lyset af diskussionen om, hvornår og hvordan man kan få blik for centrale diskursive sandhedsregimer i sin egen samtid, så er det nok også karakteristisk, at Hallin skrev sin analyse af Vietnam-krigsdækningen 10 år efter krigens afslutning. Altså kan man evt. også her forvente at finde en form for samtids-historisering, forstået som, at de styrende sandheder gældende under Vietnam-krigen allerede til en vis grad var historie i midten af 1980'erne. Hallin har også i andre analyse af Reagan-administrationens militære engagement i Mellemamerika konkluderet, hvordan koldkrigsideologien på det tidspunkt syntes at mangle evnen til at fungere som effektiv rammefortælling for USA's deltagelse i krige rundt omkring i 3.verden. Se bl.a.(Hallin, 1994)

omvendt hvilke ligheder og forskelle kan man lokalisere mellem amerikansk og dansk journalistik i henholdsvis 1960'erne og år 2003?

Ser man på dette spørgsmål gennem journalistikforskningsmodellens perspektiver, så er der et utal af spørgsmål man kan stille i denne forbindelse og derved et utal af niveauer man kan sammenligne på, alt efter om man har interesse for enkelte medietypers forhold, demokratiske aspekter, journalistiskfaglige vilkår eller eks. vis nyhedsmediernes betydning for borgerne i de to lande. Egentlig er det ikke en sammenligning som sådan, der interesserer mig, men derimod at finde frem til nogle metodisk brugbare begreber for at forstå journalistisk praksis, som jeg kan tage med mig videre i analysen. Begreber – eller måske snarere analytiske værktøjer - som kan sættes i relation til de modeller og kategorier, jeg allerede har samlet sammen i de foregående kapitler.

Internationalisering af den journalistiske praksis?

Som udgangspunkt for en søgen efter en analytisk systematik for de videre analyser vil jeg dog begynde med en diskussion af fællestræk i nutidig, international journalistik.

Overordnet set kan man med reference til de i tidligere afsnit beskrevne teorier om den øgede globalisering også se adskillige argumenter for at den globale afhængighed af begivenheder og økonomiske forhold i nære og fjerne egne af verden har skabt såvel en global eller i hvert fald international offentlighed, hvor den 'vi'-gruppe om hvem, vi interesser os for er udvidet fra den lokale eller nationale til det internationale eller globale niveau. Carruthers tidligere beskrivelser af den overvældende ligegyldighed størstedelen af tredjeverdens problemer mødes med i vestlige medier er på mange punkter en alvorlig anke imod forestillingen om den globale interesse. Med mindre en begrænset 'vi'-gruppes interesser (hvorvidt det så er bestemte grupper økonomiske interesser eller eks. vis nationale eller europæiske grupper interesser) er på spil er interessen for den globale 'vi'-gruppes velbefindende sjældent tilstede længere end i flygtige blik. Endnu mindre vil man ud fra Carruthers eksempler hævde, at de spredte appeller til verdenssamfundet medmenneskelige deltagelse på længere sigt kan aflæses som et globalt ansvar eller fælles forpligtelse for fremtiden.

I skrivende stund (januar 2005) er alverdens medier optaget af beskrivelser af de katastrofale konsekvenser af Tsunamis hærger i landene omkring den bengalske bugt 26.december 2004. Jordskælv og flodbølgenes ofre tælles i hundredetusinder, mens de hjemløse tælles i millioner. Den intense nyhedsdækning herom har i stor grad fået private til at donere millioner til nødhjælp, ligesom alverdens stater har udlovet milliarder til såvel nødhjælp som genopbygning. Dette kunne på mange punkter tages som et tegn på denne fælles globale samhørighed og forpligtigelse på hinanden medieret gennem en global nyhedsdækning, hvor de samme historier er berettet af såvel internationale som nationale medier overalt på kloden. Omvendt melder skeptikerne sig allerede i kritik af, hvorvidt man bør tolke dette som andet end en enkeltstående altruistiske fællesmanøvre under FN-

ledelse. Med referencer til tidligere naturkatastrofer med international mediebevågenhed og efterfølgende løfter om international støtte kan det konstateres, at både medieopmærksomheden og de lovede ressourcer til genopbygning forbløffende hurtigt forsvinder. Endvidere kan det – også med støtte i Carruthers analyse – diskuteres, hvor stor såvel medieinteressen som den økonomiske støtte havde været, om ikke et par tusinder vesterlændinge havde ferieret i Thailand og derved givet katastrofen nogle vestlige ofre, vi kunne identificere os med? Set fra et institutionelt perspektiv vil der altså nok, trods en fælles institution som FN, være svært at udpege en global politisk offentlighed, ligesom spørgsmålet om eksistensen af globale medier kan diskuteres.¹⁷⁴

Men selvom verden måske ikke er nået til det niveau af den bebudede globalisering, kan der alligevel godt peges på fællestræk ved nyhedsjournalistikken udfra andre perspektiver. Set fra et Journalistikforskningsmodellens medieperspektiv kan der iagttages en række træk, som peger på en internationalisering af mediernes konkurrencevilkår ved en koncentration af medier fra flere lande samlet i fælles ejerkreds af eks. vis AOL eller Robert Murdoch, nye teknologiske muligheder for nyhedskommunikation indenfor såvel tv som internet, eller fremkomsten af nye transnationale medier som BBC World eller CNN.

Et af de ofte fremhævede eksempler på, om ikke en globalisering så en internationalisering af mediernes vilkår, er den såkaldte CNN-effekt, der har vundet frem siden Golf-krigen. Hvad præcist, der refereres til ved henvisning hertil, svinger dog noget. På den ene side henvises der til CNN's 24-timers nyhedssending og evnen til at rapportere live fra verdens brændpunkter til alverdens lande, og derved efter sigende at gøre verdenen mindre og øjeblikkeligt tilstede. På den anden side gives CNN-effekten som betegnelse for, de konsekvenser, den udbredte brug af direkte sendinger har fået for det journalistiske arbejde. Konstante live-sendinger og udbredelse af nyhedsstrømmen med stadig oftere nyhedsudsendelser har ifølge adskillige kritikere forringet journalistikkens evne til at arbejde sit materiale, sætte begivenheder ind i sammenhænge og ikke mindst kunne forholde sig kritisk til kilder som f.eks. militæret. Katz's proklamation om, at Golf-krigen var tegn på journalistikkens endeligt, støtter sig netop til den kritiske bedømmelse af CNN-effekten, hvor det journalistisk redaktionelle arbejde forsvandt til fordel for ureflekterede live-sendinger.¹⁷⁵

Den udvidede internationale nyhedstransmission, som kaldes CNN-effekten, kan altså på den ene side analyseres indenfor et medieperspektiv med fokus på, hvordan forhold vedrørende mediernes ejerskab, tekniske og økonomiske konkurrenceparametre har ændret sig, men kan ligeledes analyseres fra et praksisperspektiv med fokus på ændrede normer og rutiner for journalistisk arbejde som konsekvens af mediernes øgede satsning på hyppige live-sendinger.

¹⁷⁴ Diskussionen af disse spørgsmål er udførligt udbredt i (Hjarvard, 2001).

¹⁷⁵ For perspektiver på CNN-effekten se bl.a. (McLaughlin, 2002) (s. 40) (Katz, 1992), (Hjarvard, 1992) (Hjarvard, 2001) m.fl.

I forlængelse af diskussioner om CNN-effekten kan der både fra internationale og danske studier findes en række eksempler på – og beklagelser over – at den udbredte trang til 'faldskærmsjournalistik', synes at vinde frem. Hermed menes, at nyhedsmedier (dog oftest tv-stationer) i stigende grad vælger at dække internationale begivenheder, hvad enten det er krig, valg, katastrofer eller lignende, med udsendte stjernereportere, der billedligt talt kastes ud med faldskærm for at præsentere nyhederne med et for seerne velkendt ansigt på stedet og skærmen. Kritikken mod denne praksis og dens efter sigende stigende udbredelse går på, at man fravælger systemet med udenlands- korrespondenter med et årelangt dybtgående kendskab til et land eller en region til fordel for allround kendisjournalister, der sjældent kender noget til den specifikke situation, de kastes ned i, men ofte blot fødes med oplysninger fra hjemmeredaktionen eller de internationale nyhedsbureauer, hvorved hele den traditionelle ide med korrespondentens tilstedeværelse ved nyhedsbrændpunkter forsvinder.¹⁷⁶

Men hvad siger disse internationale strømninger om, hvorvidt kriterierne for journalistik praksis også internationaliseres eller ligefrem om nyhedsdækningen ensrettet efter international fællesstandard? Ja umiddelbart kan man i hvert fald hævde, at faldskærmsjournalistikken, trods den internationale udbredelse, netop kan ses som en modreaktion på internationaliseringen. Schrøder påpeger i sit indlæg, hvordan den væsentligste årsag til, at også danske tv-stationer sendte faldskærmsreportere til at lave stand-up i Qatar under Irak-krigen, netop var, at tv-stationerne derved kunne få nyhederne præsenteret af "vor" mand/kvinde på stedet. Fordi de udsendte stjernereportere ikke havde særlig baggrundsviden om hverken området eller konflikten, kunne de stort set kun gentage de amerikanske synspunkter fra de internationale pressebriefinger, hvorved disse blev tillagt en særlig legitimitet ved at blive fremført af "vort øjenvidne på stedet". *Hvis CNN siger, at irakerne har affyret Scud-missiler mod Kuwait, tvivler vi måske på det. Hvis 'vores mand i Kuwait' også siger det, passer det nok. Effekten af at bruge 'vores udsendte korrespondent i Kuwait' bliver i værste fald, at vores mand på stedet kommer til at deponere sin øjenvidne-troværdighed hos lige præcis de strategiske, partiske amerikanske kilder, som hans informationer skulle udgøre et korrektiv til. Han iværksætter med andre ord en autoritet, der formentlig i mange tilfælde er fingeret.*¹⁷⁷

Uanset de sikkert utilsigtede konsekvenser, faldskærmsjournalistikken kan sige at få, så kan det ses som tegn på, at den nationale journalistiske vinkel stadig prioriteres i det internationale nyhedsbillede. Som de tidligere beskrevne analyser fra Golf-krigen også viser, så fandt medier fra store dele af verdenen det vigtigt at sende egne korrespondenter af sted uanset, at eksempelvis nordiske journali-

¹⁷⁶ Beskrivelser og diskussioner af faldskærmsjournalister findes f.eks. i (Carruthers, 2000), men også Hallin beskriver fra 1960'erne, hvorledes stjernereportere som den legendariske tv-vært Walter Cronkite blev sendt af sted til at dække begivenheder af stor national interesse. Fra dansk hold er praksisen diskuteret af bl.a. (Holm, 2000) og (Schrøder, 2003).

¹⁷⁷ (Schrøder, 2003). Spørgsmål om hvorvidt seernes også opfatter faldskærmsjournalistens tilstedeværelse på denne måde eller hvilken betydning det i givet fald kunne få for opfattelsen af krigen og dens legitimitet ligger langt udenfor projektets rammer, hvilket Schrøder selv heller ikke kommenterer.

ster ville få endnu ringere chance for at være øjenvidne til krigen end deres kolleger fra amerikansk, britisk og franske medier samt, at krigen fra irakisk synspunkt kun kunne ses på CNN. Selvom den overordnede rammefortælling for krigen i høj grad fulgte den amerikanske PR-strategi, så kunne der trods alt lokaliseres forskelle i dækningen fra land til land.¹⁷⁸ Tendenser til internationalisering (eller globalisering) på forskellige niveauer i medie billedet synes altså ikke at udrydde nationale forskelligheder i de journalistiske beskrivelser af internationale begivenheder. Sagt på en anden måde, så gav ensartede vilkår set på det journalistiske praksisniveau alligevel forskellighed på produktniveauet – altså i de endelige journalistiske produkter.

Teorier om journalistikkens placering i det internationale samfund.

Med reference til de tidligere diskuterede analyser fra krigsjournalistik gennem tiden, så synes der altså at være to træk på spil, det ene peger i retning af ensretning i dækning af krigen over landegrænser, det andet trækker i retning af forskellighed i krigsdækningen landene imellem.

I det følgende vil jeg skitsere to perspektiver, der forsøger at forklare disse træk, den ene har sigte på at forklare internationaliseringen af nyhederne, den anden 'domesticationen' eller 'nationaliseringen' af nyhederne.¹⁷⁹

Model for medie billedets internationalisering

Som eksempel på første perspektiv vil jeg se på Johnsen & Mathiesen model¹⁸⁰, der udfra spørgsmålet om, hvorfor den amerikanske motivation for, at Golfkrigen var en "krig i frihedens navn", ikke blev kritiseret i nordiske medier, opsætter en model for, hvordan forskellige niveauer i medierne alle modarbejdede en sådan kritik.

Hovedpointen er, at internationaliseringen sætter vilkår for medierne på alle niveauer, fra den amerikanske dominans i verdenssamfundet som overordnet niveau helt ned til den journalistiske selvforståelses niveau arbejder sammen i ensretning af medie billeder til støtte for den herskende amerikanske retorik.

Kort fortalt forestilles modellen som et løg med 6 ringe, der hver repræsenterer bestemte magtforhold ved medierne. Beskrevet fra yderste løgning mod midten er det:

¹⁷⁸ Se Nohrstedt & Ottosens opsummering på et bredt spektrum af Golf-krigsanalyser i (Nohrstedt & Ottosen, 2002)

¹⁷⁹ Jeg vil i det følgende bevare anvende "domestication" i forskellige semi-engelske bøjningsvariant, dels fordi begrebet er kendt som sådan, dels fordi den danske oversættelse "domesticering" snarere associerer i retning af at tæmme vilde dyr. Alternativt kunne jeg også anvende begreber som 'hjemliggørelse', "nationalisering" eller "fordanskning" men de synes alle enten knudrede eller befængt med andre konnotationer.

¹⁸⁰ Modellen optræder i to ret så enslydende versioner i henholdsvis (Johnsen & Mathiesen, 1991) & (Johnsen & Mathiesen, 1992).

- 1) Det globale herredømme i informationsflowet, hvor USA historisk indtager en privilegeret plads.
- 2) De vestlige (særligt amerikanske) nyhedsbureauer og tv-stationers dominans, som sidder på 90 % af nyhedsstrømmen i verden. Under Golfkrigen var eks. vis. nordiske tv-stationer stærkt afhængige af amerikanske tv-stationers billed- og informationsstrøm.
- 3) De store koncerner og ressourcestærke personer som i stadig større koncentrationsforhold ejer medierne. Deres økonomiske interesser skulle føre til såvel redaktionel konformitet, som at mere underholdende (og dermed salgbare) perspektiver vinder frem.
- 4) Centrale aktører på begivenhedsniveauet der i konkrete situationer tilrettelægger informationspolitik, såvel som propaganda og/eller censur. I Golfkrigen repræsenteret ved Pentagons informationsafdelinger og udmøntet gennem pool-systemet og de veltilrettelagte pressekonferencer
- 5) Medierne selv, de enkelte tv-stationer eller aviser, der tildeles begrænsede muligheder for at gå mod den stærke envejsstrøm fra modellens ydre lag.
- 6) Den enkelte journalist - som er indsocialiseret i en vestlig journalistkultur med bestemte rutiner og standardiserede nyhedskriterier, der skal gøre denne i stand til at sælge en nyhed uanset medie.

Mange af disse processer har været berørt idet tidligere afsnit, men sammensættes her i en model for internationalisering og ensretning af mediedækningen af en international begivenhed som Golfkrigen. Jeg vil ikke diskutere eller efterprøve, hvorvidt Johnsen & Mathiesen har ret i, at medieforholdene på alle niveauer kun arbejder i en vej, hvor den amerikanske præsidents budskab uden nævneværdig modstand når uanfægtet frem til eksempelvis de norske avislæseres morgenkaffe. Modellen giver nogle perspektiver til at diskutere de internationale magtforholds indflydelse på journalistikken, som jeg i det følgende vil kunne referere til. Dog kan jeg konstatere, at i bestræbelser på at vise, hvorledes en international ensretning finder sted i mediebilledet, helt mangler 'løg-ringe' eller kategorier for at analysere, de nationale forskelle, som også har kunnet konstateres i selv samme krigsdækning¹⁸¹

Model for mediebilledets forskellighed – 'domestications-modellen'

Lisbeth Clausen arbejder i bogen "Global News Production" (2003) med et komparativt studie af henholdsvis danske og japanske mediers dækning af forskellige internationale begivenheder. Her opererer hun med et begreb om "domestication" som findes på flere niveauer af nyhedsproduktionen. Generelt ser hun domesticationen som *The process of 'bringing information home'*¹⁸² som en indbygget del af globaliseringsprocesser.

¹⁸¹ Se som tidligere nævnt konklusionerne i (Nohrstedt & Ottosen, 2002).

¹⁸² (Clausen, 2003) s.15

I analyserne bygger Clausen også på en løgmodel med fire ringe, hvor der yderst er det *globale* niveau, dernæst det *nationale*, det *organisatoriske* og inderst det *professionelle* niveau. På alle niveauer finder der processer og forhandlinger sted for at tilpasse nyhedsbilledet til forskellige økonomiske, politiske, organisatoriske og institutionelle forhold. Overordnet set er målet med 'domestication' at gøre nyheder meningsfulde og relevante for et hjemlig publikum på en måde, der er i overensstemmelse med samfundets herskende ideologi.¹⁸³

Clausens analyse giver mange gode og spændende perspektiver på, hvorledes specifikke hensyn til nationale forhold, såvel landenes nationale, politiske agendaer som medieorganisationers organisatoriske forhold, giver særlige udgaver af en international begivenhed som eksempelvis FN's kvindekongress i Beijing, samt at denne "domestication" af nyhedsproduktionen er en del af mediernes konkurrencestrategi. På mange punkter kan man sige, at analysen bevæger sig indenfor flere af journalistikforskningsmodellens perspektiver, men i høj grad med en stærk fokusering på nyhedsproduktionen gennem medieperspektivets optik. Her redegør hun for hvordan, der både findes fælles internationale og specifikke nationale vilkår for at drive en bestemt medietype som f.eks. tv i henholdsvis Danmark og Japan, hvilket giver mulighed for forskellige måder at formidle nyheder på.¹⁸⁴

Når jeg trods de mange indsigter, denne analyseform kan give, vælger ikke at overtage "domestications-modellen" skyldes det flere forbehold. Først og fremmest, stillet jeg mig et andet sted indenfor Journalistiskforskningsmodellen og sætter i højere grad fokus på journalistikkens end mediernes forhold, hvor jeg som hovedsigte ønsker at finde måder at beskrive **hvordan** det nationale artikuleres i dansk journalistik og i mindre grad **hvorfor**.

Men på et helt andet plan taler hele 'domestications-begrebet' og brug af cirkulære modeller mig imod. Selvom Clausen tydeligt fremhæver, at hun ikke tilslutter sig 'transmissions' opfattelsen af nyheder, som genstande eller sociale realiteter, nyhedsproducenterne kan vælge blandt og videretransportere til offentligheden, men tilslutter sig et konstruktivistisk blik på nyheder som *social artefact*¹⁸⁵, så skuer begrebet "domestication" i mine øre for meget i retning af netop en forestilling om nyhedernes reelle eksistens i verdenen. De sammenhænge, hvor jeg i diskussioner er støt på begrebet, har det været behæftet med stærke konnotationer i retning af, at 'domestication' betegner en proces, hvor de internationale nyheder forvanskes til en mindre korrekt, men for de fleste danskere, let fattelig udgave. Associationerne fra det danske ord 'domesticering', som en proces hvor vilde

¹⁸³ Ibid. Samt s.79ff for beskrivelse af modellen.

¹⁸⁴ At eks. vis tv-nyheder ikke bare er tv-nyheder verden over, fremhæves også i (Hjarvard, 1992) om de politiske vilkår for public-service-tv giver bestemte fortælleformer. Endvidere eksemplificeres det ved en sammenligning af amerikansk og italienske tv-nyheder, hvor forskelle i såvel tv-mediernes økonomisk, politiske forhold som landenes forskelle i parti-politisk organiseringsgrad giver markante forskelle i tv-nyhedernes narrative opbygning (Hallin & Mancini, 1994).

¹⁸⁵ (Clausen, 2003) s.56)

dyr (nyheder) tæmmes og bliver tvunget til at tillære sig ny adfærd for at kunne overleve i vort særlige habitat, har i mine øjne samme tendenser til at læne sig op af en norm for nyhedernes sande niveau. Grundtanken heri, at der i verden eksisterer sande, reelle internationale nyheder, som via diverse overgreb i domesticerings navn, tillægges en dansk vinkel, kan efter min bedste overbevisning kun betragtes som stærkt misvisende.

Nyheder som perspektiv ikke realitet

Begivenheder, hændelser eller hvad man end kan kalde foreteelser i verden bliver kun nyheder, hvis nogen gør dem til det, hvilket for det første vil sige man anskuer verdenen gennem en nyhedsoptik og for det andet anskuer verdenen fra et sted, såvel geografisk som kulturelt. Verden producerer ikke i sig selv et vist kvantum nyheder, som flyver rundt i vægtløs tilstand, indtil en dansk journalist plukker dem ned og giver dem et twist, et særligt dansk perspektiv. Nyheder er i sig selv et perspektiv på verdenen, en måde hvorpå visse forhold gives en eksistens som begivenheder eller aktører i en nyhed, hvorfra et utal af andre hændelser, sammenhænge og aktører samtidigt udelukkes. At nyhederne om samme forhold som eksempelvis en krig, kan genfindes i mange nationale varianter bør altså ikke ses som forskellige gradbøjninger af en oprindelig, sand nyhed, men som udtryk for netop det forhold, at nyheder kun kan anskues som nyheder ud fra et givent perspektiv. Den konstruktivistiske inspiration fra bl.a. Foucault synes tydelig her, men bør krydres med nogle yderligere kommentarer.

Min ovenstående bandbule mod forestillinger om sande nyheder skal på ingen måde ses som et udtryk for, at jeg mistror journalister for bevidst at fabrikere og manipulere nyhedshistorier frem. Tværtimod bør det ses som et alment vilkår for alle, at vi kun kan se noget fra et sted. På samme vis er nærværende afhandling et tydeligt bevis for, at jeg – og videnskabelige analyser generelt – også er begrænset af de muligheder, mit udgangspunkt og perspektiv giver mig. Hvorvidt det er et journalistisk eller videnskabeligt blik man kaster på verdenen, vil det tillade os at se og erkende bestemte forhold, mens det blinder os for andre. Min opmærksomhed overfor dette og kendskab til, hvorledes betingede diskursive sandheder i andre situationer og andre tider har skjult sin diskursive magt er mit bedste – og eneste – værktøj til at undgå selv at falde for alt for mange selvindlysende sandheder. Ligesom nyhederne ikke produceres af sig selv, således kan jeg heller ikke analysere dem med benene plantet solidt i den blå luft.

I det foregående har jeg søgt at skitsere en række af de vilkår, som på forskellige niveauer og ud fra forskellige teorier, fremhæves som forklaringer eller årsager til henholdsvis tendenser til internationalisering og ensretning af nyhedsproduktioner og tendenser til opretholdelse eller ligefrem øget fokus på specifikke nationale perspektiver i nyhedsproduktionen om internationale begivenheder.

Disse forhold er medtaget, skitseret og i et varierende omfang diskuteret, da de forventeligt har betydning for hvordan mit studieobjekt – det journalistiske produkt, avisartiklerne. Men da jeg netop, som beskrevet i kapitel 1, har valgt at lægge hovedvægten på ét særligt perspektiv indenfor journalistikforskningsmodellen, vil disse forhold fungere som baggrundsviden indhentet fra andres forskning set fra de andre perspektiver. Derimod må jeg søge andetsteds for at finde redskaber til at nå denne afhandlings mål, nemlig at få blik for, **hvordan** journalistikken forholder sig til det samfund og den nation, den arbejder i.

Fællestræk for journalistik i Danmark og USA.

En anden indgangsvinkel til at prøve at få hold på hvilket fællestræk og forskelle, der kan iagttages mellem henholdsvis dansk og amerikansk journalistisk praksis, er at se på, hvorledes den journalistiske praksis' historiske udvikling beskrives. Mange af Hallins beskrivelser af amerikansk journalistik virker langt fra ukendte for dansk praksis, idet dansk journalistik på mange punkter – siden Cavlings introduktion af reportagen og interviewet i Politiken i starten af 1900-tallet - har været inspireret af amerikanske journalistik¹⁸⁶.

Som diskuteret i kapitel 3 vil et blik på nyere dansk mediehistorie på adskillige punkter fremvise en udvikling meget lig amerikanske medier,¹⁸⁷ om end forskudt i tid, hvor nyhedsmedierne i stigende grad løsriver sig fra politiske partibånd og fremstår som politisk, uafhængige nyhedsmedier. Pedersen m.fl. mener dog, at denne udvikling mod en selvstændiggørelse indenfor feltet af politisk journalistik er sket betydeligt senere i Danmark og kan først iagttages over de sidste 40 år.¹⁸⁸

På det journalistiske praksisniveau genfinder man ligeledes en historisk beskrivelse af en stigende professionalisering, der også medvirker til at øge uafhængigheden af mediernes økonomiske interesser og giver journalistikken mulighed for både selvstændigt at sætte dagsordenen og behandle nyhederne ud fra journalistiske normer og konventioner i stedet for at arbejde ud fra partipolitiske eller medieøkonomiske hensyn eller endog chefredaktionelle krav.¹⁸⁹

Til at få begreb om, hvordan og hvorvidt journalistisk praksis, selvforståelse, normer og rutiner kan ses inden for dels en medie- og samfundsudvikling, dels en intern professionalisering af journalistikken, er der stor støtte at hente i nyere dansk journalistikforskning. Nete Nørgaard Kristensen

¹⁸⁶ For udviklingstendenser og amerikansk inspiration i dansk journalistik se bl.a. (Kabel, 2001), (Lund, 1999), (Bruhn Jensen, 1997), (Meilby, 1996) & (Borker & Brøndgaard, 2001)

¹⁸⁷ Se bl.a. (Schudson, 1978) For den overordnede historiske udvikling for forskellige medietyper i Danmark se "Dansk Mediehistori 1-4" (Bruhn Jensen, 1996), (Bruhn Jensen, 1997), (Bruhn Jensen, 1997), (Bruhn Jensen, 2003)

¹⁸⁸ (Pedersen, Kjær, Esmark, Horst & Carlsen, 1999)

¹⁸⁹ Se eks. vis. (Lund, 2002) for beskrivelsen af forholdet mellem A.P.Møller, Berlingske Tidende og bladets journalister omkring publiceringen af en nyhedshistorie om "A.P.Møller under besættelsen". Denne sag bør nok i højere grad betragtes som undtagelsen, der bekræfter reglen, end som tegn på journalistikkens generelle selvstændiggørelse og uafhængighed af bladhus og disses ejerkreds. Det er ikke dagligt at kritiske artikler får et bladhus' hovedaktionær til at sælge ud af aktierne.

gennemgår og behandler dette spørgsmål aldeles grundigt i sin Ph.D.-afhandling fra 2003, hvor hun trækker på ikke bare store dele af den internationale litteratur om journalistik praksis, men endevender også alle tænkelige danske bidrag til diskussioner om journalistikken.¹⁹⁰

Sigtet for Kristensens analyse er i hovedsagen at diskutere, hvorledes udviklingen i moderne dansk journalistik kan forstås som en professionalisering, set ud fra et diverse professions sociologisk perspektiver, til brug for hendes egen analyse af forholdet mellem journalister og kilder. Men i analysen belyser hun undervejs dels en lang række af de diskussioner om journalistikken, som har udspillet sig både i journalistiske og akademiske kredse dels, hvordan en række træk fra de amerikanske studier også kan genfindes i dansk journalistik praksis. Overordnet set har den professionaliseringsproces, som dansk journalistik har gennemløbet, ikke gjort journalistikken til en profession i samme forstand som læger eller jurister, der i høj grad kan monopolisere bestemte arbejdsområder ved både interne og eksterne eksklusionsmekanismer. Hvilke forhold, der betinger forskellen til andre professionsgrupper er underordnet i denne sammenhæng, men derimod kan man i analysen heraf finde, hvorledes professionaliseringsprocessen gentagne gange har bragt centrale problemstillinger i journalistisk praksis frem til syn og ofte også til diskussion. En af de centrale pointer fra analysen, som jeg vil bygge videre på i dette afsnit, er opsplitningen mellem journalistikkens idealer og dens daglige praksis.

*Som påpeget af bl.a. Kramhøft (2000:13) er journalistikkens faglige udgangspunkt, dens identitet, etiske normer og arbejdsmetoder dermed ikke kun tæt knyttet til mediernes samfundsfunktion, men også til deres produktionsvilkår. Dette betyder, at journalistikken styres af både et idealniveau og et operationelt niveau, hvoraf sidstnævnte i mindre grad optræder i ovennævnte rollenormer, men i høj grad er en praktisk faktor, som præger den journalistiske dagligdag og professionalisme – og som har præget forskningens analyse af journalistikkens udvikling betydeligt.*¹⁹¹

Idealer og praksis

Forholdet mellem journalistiske idealer og journalistisk praksis kan selvfølgelig anskues fra praksisniveauet med blik på enkelte journalister eller journalistikkens som gruppe, men Kristensens analyse giver også mange eksempler på, hvordan såvel idealerne som de praktiske rutiner også meningsfuldt bør betragtes fra medie- og institutionsperspektivet. Fremkomsten af bestemte idealer for journalistikken og dens rolle i samfundet kan langt fra forstås ud fra journalistikkens egen vinkel alene, men må også undersøge hvilke forventninger og muligheder, der samfundsmæssigt stilles til journalistikkens betydning for og rolle i den demokratiske debat, såvel som hvilke forventninger og mu-

¹⁹⁰ (Kristensen, 2003). Afhandlingen giver i mine øjne den hidtil bedste danske behandling og diskussion af spørgsmål om normer, værdier, holdninger og rutiner i journalistik praksis.

¹⁹¹ Ibid. (s.127)

ligheder mediernes økonomiske vilkår stiller til journalistikken. Ligeledes bør diskrepansen mellem de journalistiske idealer og den daglige journalistiske praksis heller ikke blot ses som de enkelte journalisters manglende formåen til at efterleve idealerne. Idealerne kan i ligeså høj grad ses som udfyldende en række helt andre funktioner end det retningsangivende imperativ, de traditionelt giver sig ud for. Som diskuteret tidligere medvirker journalistikkens idealer i høj til at legitimere nyhedsinstitutionernes egen legitimitet samt sløre journalistikkens grundlæggende relationer til magtens diskurser.¹⁹²

Journalistikkens ideal om objektivitet

Professionaliseringen af journalistikken har både i Danmark og USA haft betydning for udvikling af bestemte idealer, hvoraf et af de mest centrale - idealet om objektivitet vil blive diskuteret her. Fokus vil ikke være på at analysere, hvorfra dette ideal stammer, men i stedet se på, hvilken betydning dette ideal har for en række andre vilkår ved journalistikken. Kristensens karakteriserer graden af objektivitetsidealet betydning for journalistikken ved, med reference til Bondebjerg for, at kalde det en *objektivitetsideologi*.¹⁹³

Som beskrevet indenfor amerikansk journalistikforskning vinder forestillingen som den fri, uafhængige journalistik, der udfra en særlig værdifri placering i samfundet påtager sig rollen, som den objektive beretter **om** samfundet **til** samfundet.¹⁹⁴ Endvidere med den yderligere forpligtigelse, at journalistikken på offentlighedens eller borgerne vegne udøver kontrol med statsmagten, oftest formuleret som journalistikkens rolle som 4.statsmagt (der kontrollerer den 3.delte magt) eller som metaforen om journalistikken som magtens vagthund, der skal forhindre eller i hvert fald offentliggøre magtmisbrug. Kristensen genfinder disse punkter i analyser af dansk journalistik, særligt med offentlighedsteoretisk udgangspunkt eller om man vil udfra et institutions-perspektiv.¹⁹⁵

Idealet kan dog også genfindes enten i rendyrket form eller som et centralt diskussionspunkt blandt journalister. I Frank Esmanns samling af essays fra ledende danske redaktører og journalister er spørgsmålet om krav til objektivitet i journalistikken oppe og vende i stort set samtlige bidrag. Det ses gentagne gange, at objektivitetsbegrebet på den ene side forkastes af journalister bl.a. med reference til de opgør, begrebet har været udsat for i akademiske discipliner over de sidste årtier, mens der på den anden side holdes fast i modellen som legitimering for egen praksis. Altså en praksis, der

¹⁹² Se bl.a. kapitel 3 for Ekecrantz & Olssons diskussioner af nyhedsinstitutionens evne til at opretholde en skjult relation til statsmagten og berettigede egen praksis alene ved henvisning til journalistikkens idealer (Ekecrantz & Olsson, 1994) eller hvordan journalistikken i udgangspunkt og netop grundet idealer om objektivitet er blinde for en forståelse af journalistikkens grundlæggende politiske rolle (Cook, 1998) eller (Hallin, 1986) for hvorledes frigørelse fra statsmagtens politiske indflydelse i objektivitetens hellige navn på samme tid betød en uerkendt afhængighed af staten

¹⁹³ (Kristensen, 2003) (s.125) Begrebet stammer fra s. 26 i Ib Bondebjerg (1993) *Elektroniske fiktioner – tv som fortællende medier* Borgen, København.

¹⁹⁴ se bl.a. (Hallin, 1986) & (Schudson, 1978)

¹⁹⁵ (Kristensen, 2003) (s. 125f)

har bemyndigelse til at sige noget om samfundet uden selv at være eller betragte sig som en del heraf.

Endvidere genfindes begrebet i Mogens Meilbys grundbog i journalistik, hvor de svære grænser for objektivitet diskuteres. Her beskrives problematikken om objektivitetskrav som nyere krav til journalistikken, der ikke hørte f.eks. den partipolitiske presse til, hvor subjektivitet bundet i tydeligt partipolitisk tilhørsforhold var et grundvilkår. Det er ifølge Meilby særligt om den konkrete fortolkning af, hvordan man i praksis kan efterleve krav om objektivitet, at problemerne opstår. Ofte er objektivitetskravet blevet udlagt til upartiskhed, neutralitet og balance, altså forhold hvor journalisten ikke tager stilling til det bestemte diskussionspunkt han/ hun referere fra, men beskriver alle synspunkter udfra samme vilkår. Men kritik af, hvordan nok så balanceret journalistisk dækning alligevel kan være bundet i en stærk bias, er også blevet diskuteret internt i journalistikken. Både Meilby og Esmann referer flere af journalistikkens praktikere for at opgive objektivitetsbegrebet til fordel for krav om fairness, redelighed, akkuratesse eller lignende¹⁹⁶

Hvorvidt disse nye begreber grundlæggende adskiller sig fra objektivitetsbegrebet er uvist. Journalistikken undslipper i hvert fald ikke de afledte problemstillinger, som kritikken af objektivitetsbegrebet rejser. At udskifte objektivitet med fairness på et retorisk niveau synes heller ikke at blive fulgt af en total omvæltning af journalistikkens daglige praksis¹⁹⁷, hvilket i mine øjne bunder i, at journalistikken grundlæggende er bundet til et sandhedsbegreb, der oftest glemmes eller behandles implicit i diskussioner om objektivitet¹⁹⁸.

Sandheden og derved forholdet til det ligeså ubegribelige begreb om **virkeligheden** er på mange punkter grundlaget for såvel journalistikkens egen forståelse som de samfundsmæssige forventninger til de journalistiske produkter. Forestillingen om journalistikkens rolle i demokratiet og kontrol med samfundets magtinstanser bygger jo på, at journalisterne vil fortælle os sandheden om virkelige forhold i vort samfund og ikke opdigter historier, opfinder personer eller forvrænger gengivelser af hændelser. *En væsentlig del af troværdigheden i journalistik bygger på uudtalt påstand om, at refererede og beskrevne kendsgerninger er sande.*¹⁹⁹ Meilby forsøger at give et bud på, hvordan dette sandhedsideal ser ud, set fra en journalistisk optik, hvor han klart pointerer, at der ikke er tale om en religiøs eller videnskabelig sandhed, hvormed der menes, at sandheden hverken er total relativ og beroende på et trosspørgsmål eller absolut:

¹⁹⁶ (Esmann, 2002) (Meilby, 1996) (s.76ff)

¹⁹⁷ Meilby konkludere i hvert fald, at stærkt subjektivt ”gonzo-journalistik” stadig blot er undtagelser i dansk journalistik, der på den ene eller anden måde stadig efterstræber en praksis, der formidler nyheder i så neutral og upartisk form som muligt.

¹⁹⁸ Se dog for dansk eksempel (Femø Nielsen, 2001)

¹⁹⁹ (Grunwald, 2004) (s.48). Se endvidere (Tuchman, 1978) (s.196) for beskrivelse af eksempel på, hvordan objektivitetsideologiens legitimitet som sandhed om verden: *..Americans take as given that news is ahistorical, atheoretic accounts of daily happenings in specific institutions, and that it employs the logic of the concrete.*

Når journalister taler om, at noget er sandt, er det en påstand eller en antagelse, som journalisten skønner er sand i den forstand, - at den er i overensstemmelse med virkeligheden, som han selv har oplevet den, eller – at den er en tilnærmelse så god, som de bedste tilgængelige kilder og en grundig kildekritik muliggør det, eller – at den er i overensstemmelsen med logikken, f.eks. at årsagen til trafikulykken var, at føreren mistede herredømmet over bilen i en kurve, så den kørte af vejen og ramte nogle træer” men indskyder yderligere det forbehold overfor journalistisk sandhedskriterier, at Ingen journalist vil dog påstå, at den sandhed, han har fundet frem til, er absolut. Men påstanden skal i hvert fald i øjeblikket være i overensstemmelse med virkeligheden eller de sikreste erfaringer på det givne tidspunkt og tager endvidere forbehold herfor med kommentaren: Det, der er rigtigt det ene øjeblik, behøver ikke at være det næste. Og det kan journalister ikke gøre noget ved.²⁰⁰

Hvorvidt nogen journaliststuderende ud fra denne beskrivelse kan blive klog på journalistikkens forhold til sandhedens må andre svare på, blot kan jeg konstatere, at man ved at flytte perspektivet fra diskussionen af objektivitetsbegrebet til diskussioner om sandhedsbegrebet i hovedsagen blot skubber rundt på problemet og finder nye begreber at læne sig op af. Diskursanalytisk kan man dårligt nok se det som en de-naturalisering af én diskursiv sandhed kaldet 'objektivitet', ved introduktion af en ny diskursiv sandhed om ja netop 'sandhed', men snarere som to ord for samme forestilling om at journalistikken opererer i en verden, der fremstiller sig selv i umiddelbar forståelig form.²⁰¹ I Meilbys udlægning af sandheden og virkeligheden i journalistisk optik er vægten blot forskubbet til nye begreber. Journalisten støtter ifølge denne fremstilling sit forhold til sandheden på tre ny begreber: **Iagttagelsen, kilder og logikken.**

Hvis en journalist kan referere til enten 1) sig selv som øjenvidne, 2) til beviser, hvad enten det må være andres øjenvidneberetninger eller ekspertkilder eller 3) argumentere ud fra henvisninger til logiske årsagsvirkningsrelationer, så har vedkommende mulighed for at hævde sig i overensstemmelse med sandheden, hvor flygtig denne så måtte være. Det er overflødigt at kommentere, at forestillinger om såvel vore evner til at iagttage og forstå verdenen omkring os (hvorvidt vi så beror på egen eller andres gengivelser af iagttagelse), som henvisninger til en universallogik har været kraftigt diskuteret fra adskillige videnskabelige discipliner. Ligeledes er det heller ikke min intention, at ringeagte eller håne journalistik praksis ud fra konstruktivistiske begreber og relativistisk filosofi. Derimod bruger jeg dette eksempel til at vise, hvorledes også dansk journalistik grundet sin problematiske legitimering i forhold til objektivitetsbegrebet (uanset hvad man så erstatter selve ordet med) ender i nøjagtigt de samme problemstillinger, som Hallin viste for amerikansk journalistik, nemlig om journalistikkens forhold til **fakta.**

²⁰⁰ (Meilby, 1996) (s.80). I denne beskrivelse støtter Meilby bl.a. til kendelser fra Pressenævnets domme og vejledende regler om god presseetik.

²⁰¹ Hvis ikke sandheden om verdenen er umiddelbar fremtræden må journalister benytte sig af "dybdeborende", "undersøgende" journalistiske metoder og "grave" sig frem til en skjult sandhed, der som arkæologiske potteskår var blevet gemt under et lag jord.

Den eneste mulighed, journalister har for selv at udpege fakta, er ved med egne øjne at have iagttaget en hændelse, eller med egne øre, at have hørt en udtalelse fra en person. Men det er jo langt fra alle af journalisters syns- og høreindtryk, der automatisk bliver til nyheder, idet disse indtryk også skal kobles med begreber, om hvilke fakta der er relevante. I denne udvælgelse må journalisterne støtte sig til en kombination af journalistisk konventioner (hvor en iagttagelse af et trafikuheld rutinemæssigt bliver betragtet som nyhed, mens en iagttagelse af et vissent blad, der falder til jorden sjældent ses som nyhedsrelevant) og autoritativ ekspertise. Spørgsmålet om udpegning af fakta har også betydning for spørgsmålet om journalistikken uafhængighed, hvorfor dette punkt vil blive diskuteret i det kommende afsnit.

Diskussion af spørgsmålet om den politiske journalistiks selvstændiggørelse

Pedersen m.fl.²⁰² beskriver den politiske journalistiks løsrivelse fra såvel partipolitiske bindinger som afhængighed af den parlamentariske dagsorden, og tager dette som tegn på en selvstændiggjort, politisk journalistik, der evner selv at være dagsordensættende uafhængigt af f.eks. folketingets dagsorden. Endvidere ses denne selvstændiggørelse som del af professionaliseringsprocessen, hvor den politiske journalistik i kraft heraf også har udviklet nye journalistiske genrer, der matcher denne nyvundne selvstændighed. Særligt fokuseres der på *'dialog-journalistikken'*, hvor journalisten på baggrund af en selvvalgt problemstilling får to eller flere forskellige synspunkter i kunstig dialog i regi af artiklen. Men kan man tage dette som tegn på, at dette selvstændige emnevalg for den politiske journalistik også er ensbetydende med, at journalistikken selvstændigt kan udpege og vurdere fakta? Flere ting taler imod en overvurdering af disse nye forholds betydning for den journalistiske omgang med fakta.

Anker Brink Lund argumenterer i tråd med Hallin for, at disse bevægelser indenfor den politiske journalistik selvstændiggørelse har kastet journalistikken i favnen på autoritative kilder: *Samtidig har politisk journalistik i stigende grad gjort sig afhængig af udvalgte kilder, der enten legitimeres som professionaliserede specialister, repræsentanter for forhandlende særinteresser eller ofre for (og i journalistisk forstand eksperter på) konsekvenserne af politisk handlen.*²⁰³ Endvidere skulle selvstændiggørelsens fremmeste nyskabelse have været en opblomstring i antallet af spektakulære enkeltsager, med varierende samfundsrelevans.

Konklusionerne for Pedersen m.fl. argumenter derimod for, at selvstændiggørelsen og journalistikkens evne til at sætte dagsordenen har medført en demokratisering af den politiske dagsorden, i det nye spørgsmål kan tages op og ikke mindst, at andre end blot de traditionelle parlamentarikere kan komme til orde. Selv samme undersøgelse viser dog også, at politikere, journalister, embedsmænd

²⁰² (Pedersen, Kjær, Esmark, Horst & Carlsen, 1999)

²⁰³ (Lund, 1999) (s.134)

og repræsentanter for interesseorganisationer i meget høj grad indgår i hinandens nærmeste netværk i et snævert miljø omkring Christiansborg. Dette kan også give anledning til at stille spørgsmål ved, hvorvidt dette miljø ikke blot reproducere magtens vante diskurser og medvirker til, at de fakta og nyheder, journalistikken kan have fantasi til at sætte på dagsorden, næppe grundlæggende udfordrer det politiske parnas.²⁰⁴

Også fra andre sider kritiseres forestillingen om, at de nye vinde indenfor den politiske journalistik reelt kan ses som journalistikkens frigørelse fra politisk binding, som fører en øget demokratisering med sig. Koch og Lemée kritiserer Pedersens m.fl.s pointer ved at se på, hvad det er for en slags historier, den selvstændiggjorte journalistik bruger sine kræfter på. Koch finder ikke de samme demokratiske takter, hvor journalistikken kan hævdes at opgradere diskussioner af vigtige politiske emner. *Det som journalistikken i praksis har gjort med sin frihed, er imidlertid snarere at skrive om det politiske liv. Den "politiske nyhed", der i det væsentlige handler om landspolitikere, men ikke er dikteret af dem. Den der går bag om kulisserne*²⁰⁵

Ligeledes konkluderer Lemée på baggrund af interview med Christiansborg-journalister, at konflikthistorier og gerne interne personkonflikter med indbyggede overraskelser oftest bedømmes som gode politiske nyheder, uanset om disse konflikter eller personfikseringen har forbindelse til det konkrete politiske arbejde. Også her ses samspillet mellem 'Borgens' beboere – politikere og journalister – som ofte mere interessant for den journalistiske dagsorden end formidling af stof om politiske emner til læserne.²⁰⁶ Politik set i termer af kamp mellem politiske personligheder og fokus på det politiske spil, bevirker endvidere, at den politiske journalistik i stigende grad griber til sportsmetaforer fra fodbold, boksning og væddeløb for at beskrive det politiske liv i f.eks. valgkampe.²⁰⁷

Objektivitetskrav i journalistisk praksis

Vender man for en kort bemærkning tilbage til den amerikanske journalistik-historie, som menes at være forud for udviklingstendenser i Danmark, så tyder det heller ikke her på, at diverse eksempler på kritisk eller uafhængig journalistik er ensbetydende med en generel opløsning af objektivitetsbegrebet eller en frigjort journalistik. Schudson argumenter tilbage i 1978 for, at trods en glamourisering af journalistrollens kritiske rolle i Watergate-affæren, så vil vilkårene i journalistikken i høj grad vedblive at foregå på den objektive journalistiks præmisser. I praksis ville det betyde, at de grundlæggende rutiner, hvor nyheder bygges op over ...*the same old basics of who, what, where,*

²⁰⁴ Mark Ørsten giver i hvert fald den indspiste vanetænkning på Christiansborg (af både politikere og journalister) en del af skylden for den ringe opmærksomhed EU-politik gives i danske medier. Se (Ørsten, 2003)

²⁰⁵ (Koch, 2002) (s. 34-35)

²⁰⁶ (Lemée, Ibid.)

²⁰⁷ (Koch, Ibid. (side 57ff))

when reporting og hvor idealerne videregives i oplæring af nye journalister *Separation facts from opinion is still one of the first things young reporters learn....*²⁰⁸

Og selvom der i såvel debat- som undervisningsbøger tages højlydte opgør med objektivitetsbegrebet, der sendes på pension til fordel for *en overgang fra objektivitets- til fairness-alderen, hvor journalistisk professionalisme sættes i højsæde*²⁰⁹ så er begrebet stadig implicit til stede i et utal af journalistiske rutiner. Hvad denne 'professionalisme' implicerer, er mere uklart, men synes at bero på, at der grundlæggende findes aspekter ved den journalistiske professions praksis, som kan sikre at journalistikken vedbliver at kunne blive betragtet som sandfærdig, hæderlig og troværdig.²¹⁰

Heri genfindes, som også Hallin m.fl. beskrev fra amerikansk journalistisk, en professionel norm om adskillelse mellem nyheder og meninger, 'news from views', som forplanter sig ud i mediernes forskellige offentlige formåls erklæringer og fundatser om erklæret upartiskhed i reportager og klare redaktionelle skel til lederartikler og kommentarer i aviserne. Eller netop fraværet af de kommenterende indslag i eks. vis DR, under henvisning til public-serviceforpligtigelser.²¹¹

Men objektivitetsidealets indflydelse på og centrale placering for den daglige journalistiske praksis ses også af de **genrer**, journalistikken opererer med. Der er, som med så meget andet indenfor journalistikken svært at finde enslydende definitioner på, hvilke genrer, der arbejdedes ud fra i eksempelvis dansk avisjournalistik, hvad der adskiller genrerne fra hinanden, hvilke blandingsformer de kan optræde i osv. Bemærkelsesværdigt er det dog, at uanset hvilke snit man gør i kategoriseringen, så har genrebetegnelserne en dobbeltfunktion som mødepunkt for praksis og studier af praksis. I forskellige lærebøger for journalistik oplæres kommende journalister i at genkende træk fra forskellige genrer og anvende dem ud fra konventioner om, hvilke artikeltyper og arbejdsmetoder, der anses for passende til genrens præmisser. I aviserne har forskellige kategoriseringer for genrer og artikeltyper også vundet ind, idet mange aviser tydeligt markerer i artiklens rubrik eller manchete²¹², hvilken type artikel der er tale om: "Nyhed", "Notits", "Nyhedsanalyse", "Baggrund", "Interview", "Anmeldelse" osv. Samtidigt er disse genre- og artikelbetegnelser i høj grad også analytiske kategorier, der dels anvendes i, dels udspringer fra akademiske studier af journalistisk sprog og praksis.

²⁰⁸ Se s. (Schudson, 1978)

²⁰⁹ (Meilby, 1996) (s.79)

²¹⁰ Se videre (Kramhøft, 2000) for et andet eksempel på, at en mere intens fastholden på de basale journalistiske arbejdsrutiner eksemplificeret i den del af journalistikken der benævnes "udredende" eller "analytisk" skulle være en vej til at sikre journalistikken mod de problemstillinger diskussioner af objektivitetsbegrebet skaber. Se endvidere. (Kristensen, 2003) for diskussioner af, hvorledes der også i den journalistiske professionaliseringsproces og diskussioner om den journalistiske etik kan ses en kamp for professionens samfundsmæssige anerkendelse, position og løn- og arbejdsvilkår.

²¹¹ Se bl.a. (Hjarvard, 1992) (s.117) om indvirkningen af DR's public-service-forpligtigelserne på brug af billeder i tv-nyheder.

²¹² Også betegnelser for en nyhedsartiklens forskellige dele gives forskellige betegnelser. Jeg har for resten af afhandlingen valgt betegnelserne "Rubrik" for hvad der også kaldes artiklens overskrift, og "Manchet" for det indledende afsnit, man også kunne kalde underoverskrift, hvor artiklens hovedpointer opsamles. Manchetten findes dog ikke ved alle artikeltyper, oftest har f.eks. notitser ingen manchete.

Derfor bør den nedenstående genrekategorisering ses som et forsøg på generalisere en overordnet inddeling af de journalistiske genrer, så disse kan anvendes analytisk i projektets senere afsnit.

Journalistiske genrer

Genreopdelingen kan også ses som forskellige positioner indenfor dikotomien mellem fakta og mening, citat eller kommentar, med forskellige kriterier for journalistisk praksis indbygget, bl.a. karakteriseres genrerne, at de *øver indflydelse som bagvedliggende principper for, hvordan en bestemt slags artikler konstrueres.*²¹³.

En stor del af forskningen i genrer koncentrerer sig om særligt de sproglige og narrative aspekter knyttet til forskellige genrer, men denne del af genrebegrebet berører jeg ikke. Følgende tre genrer vil i det følgende blive anvendt som analytiske kategorier for avisartikler, med blikket rettet mod disse genrers forhold til fakta.

- **Refererende journalistik**
- **Analyserende journalistik**
- **Kommenterende journalistik**

Meilby kalder de tilsvarende genrer for henholdsvis *afspejlende*, *opsøgende* og *meningsjournalistik*, hvorimod Grundwald opererer med fem kategorier: *Nyheds*²¹⁴-, *baggrunds*- og *meningsjournalistik* (som tilsvarende mine 3 kategorier) samt to yderligere: *portræt*- og *servicejournalistik*.

Den refererende journalistik

Denne genre forholder sig til spørgsmålet om fakta som en række informationer, der skal indsamles, refereres eller citeres for at blive viderebragt til læserne. Her genfinder man på sin vis forestillingen om journalistik som transport af fakta, eller hvad Carey kaldte *'the transmission view'*.²¹⁵ Journalisten er at ligne med transportarbejderen, der bringer nyheder, om hvad der senest er sket og sagt i verdenen, fra begivenhedernes arena ud til læserne. Meilby repræsenterer dette transportsynspunkt i

²¹³ (Grundwald, 2004) (s.15)

²¹⁴ Det er vigtigt her at påpege, at når jeg løbende gennem afhandlingen har benyttet betegnelsen 'Nyhedsjournalistik', så knytter det sig *ikke* til Grundwalds genrebetegnelse, men bruges til at adskille forskellige former for journalistik, ud fra hovedsagligt en forskel i medietype og stofområde. Min meget upræcise kategorisering 'nyhedsjournalistik' betegner altså i hovedsagen journalistik fra nyhedsmedier med stort fokus på aktualitet, altså dagblade, tv- og radionyheder m.m. i modsætning til f.eks. sjældnere udkomne medier med mere specifik stofområder (fagblade, dameblade m.m.) og ofte både længere produktionstid og tilsvarende mindre aktualitetskrav. Denne definition af 'nyhedsjournalistik' ekskludere derved også elementer af dagbladernes stofområder, som huserer i dagbladernes bolig-, livsstils-, musik-, rejse- og mode-tillæg. Alle tre genrer vil derfor være repræsenteret i min overkategori om "nyhedsjournalistik", idet eks. vis. leder- eller kommentarartikler ofte er kommentarer, der knytter sig direkte til dagsordenen for dagens, ugens eller tidens aktuelle nyheder.

²¹⁵ (Carey, 1992)

sin beskrivelse af journalistisk praksis: *Journalistik kan beskrives som metode til hurtigt at finde og indsamle oplysninger og meninger om begivenheder, fænomener og problemer samt til at forarbejde dem til produkter i massemedier i form af rapporter, som interesser et større publikum og tilfredsstiller dets nysgerrighed eller behov for ny viden. Journalister ved nyhedsmedier har altså det til fælles, at de indsamler, **transporterer** (min fremhævelse) og behandler informationer, der interesser et stort publikum²¹⁶ eller formuleret andetsteds som *Journalistik handler på et meget forenklet plan om at formidle viden fra kilderne til nogle læsere, lyttere eller seere, lige som fx handelsflåden transporterer varer fra en havn til en anden*(min understregning).²¹⁷*

I den refererende journalistik opretholdes den klassiske bandlysning af eksplicite kommentarer. En stor del af journalistikken bygger enten helt eller delvis på denne genres forestilling om, at artikler skal bringe læserne relevant og korrekt nyt om verden, og en af de gængse måder at organisere refererende nyhedsartikler, er ved at skrive dem efter den omvendte nyhedstrekant, hvor der hurtigst muligt svares på læserens (vel at mærke imaginære) spørgsmål til nyheden. Manchetten skal opsummere spørgsmål om **hvem, hvad, hvor, hvornår?**, som uddybes i artiklens efterfølgende afsnit og eventuelt uddybes med spørgsmålene **hvordan, og hvorfor?**²¹⁸

Hvis journalister dagligt skal producere et vist kvantum af artikler om alskens forskellige emner er det næsten indlysende, at denne arbejdsproces standardiseres dels ved at arbejde ud fra en skabelon som nyhedstrekanten, dels ved at have let tilgængelige kriterier for udpegning af hvilke fakta, en nyhed kan bygges på.²¹⁹ Spørgsmålene giver i stor grad grobund for, at det er handlinger og udtalelser af individer eller signifikante institutioner, som har udspillet sig på et bestemt sted eller indenfor en bestemt arena, på et bestemt tidspunkt, der kan passes ind i skabelonen og svare på spørgsmålene. Handlinger i og omkring statslige institutioner samt udtalelse af politikere, embedsmænd og eksperter præsenterer sig derfor, som oplagte nyhedsfakta i den journalistiske optik. Den kildekritik, Meilby bl.a. argumenterede for, kan jo kun rigtigt gennemføres, hvis de fakta man bygger nyhederne på er offentligt tilgængelige og bygger på en form for autoritativ ret til at udtale sig om et givent emne. Som tidligere nævnt, kan den autoritative udtalelse bunde i en politisk, videnskabelig eller institutionel autoritet eller menigmands ekspertudsagn om eget levede liv i rollen som 'konsekvens-ekspert'.²²⁰

²¹⁶ (Meilby, 1996) (s.29)

²¹⁷ (Mogensen, 2000) (s.5) – dog bør det bemærkes, at Mogensen straks efter tager forbehold for forenklingen, men i denne sammenhæng er interessant, at netop transportmetaforen samt sammenligningen mellem nyheder og varer, der i sagen blot skal løftes op og transporteres videre alligevel er så styrende. Fakta ligger derude i verden, som gods, journalister skal indhente.

²¹⁸ (Grunwald, 2004), (Mogensen, 2000) som er nøjagtigt de samme spørgsmål som (Schudson, 1978) har beskrevet som styrende for størstedelen af det daglige journalistiske arbejde i det 20. århundredes amerikanske journalistik.

²¹⁹ Meilbys karakteristik af standarderne for afspejlende journalistik udført af journalister i 'referent-rollen' er langt fra positiv "For de fleste journalister i dagspressen ligger hovedvægten nok stadig på referentrollen, selv om den er langt fra deres idealer... Det er økonomiske set en meget billig form for journalistik, der bygger på en standardisering som i andre former for masseproduktion" (Meilby, 1996) (s.29)

²²⁰ (Lund, 1999)

Hallin beskrev for den amerikanske journalistik, hvorledes handlinger og udtalelser fra magtens øverste niveau blev betragtet som indlysende fakta til nyhedshistorier, i særlig grad blev præsidentens ord og handlinger automatisk behandlet som højtprioriteret nyhedsstof. Nu har statsministerrollen i Danmark næppe haft samme status som det amerikanske præsidentembede, men det vil alligevel være interessant at have blik for, hvorvidt man kan observere en tilsvarende tendens i materialet om Irak-krigen. Vil der kunne findes eksempler på, at journalistikken tilkender netop statsministerens handling og udtalelser særlig nyhedsværdi, og hvordan forholder journalistikken sig så til de fakta, handlinger og udtalelser, som statsministeren refereres for?

Den analyserende journalistik

Denne genre forholder sig til fakta på flere niveauer. Dels bygger den analyserende journalistik, i artikeltyper som baggrunds- og nyhedsanalyser, på de samme fakta, som den refererende journalistik, men forventes også at kunne finde et andet lag af fakta i nogle skjulte sandheder. I henhold til Grundwalds kategorisering er hovedtrækkene ved denne genre ... *en bred betegnelse for forskellige journalistiske initiativer, som har det tilfælles, at de synliggør sammenhænge og udfolder perspektiver. Søgen efter disse skjulte sammenhænge og altså fakta på et andet niveau, bygger derfor i højere grad på, at forsøge at svare på nyhedstrekantens uddybende spørgsmål: *Hvorfor, hvordan og hvad så?*²²¹*

Den analyserende journalistik forventes altså ikke kun at transportere fakta fra et sted til et andet, men i stedet at undersøge, analysere og behandle nyhedshistorierne, så de giver bedre mening for læserne, hvorved denne journalistiske genre i højere grad kan hente legitimitet i idealerne om journalistikkens demokratiske rolle. *Det er journalistik, der giver borgerne mulighed for at danne deres meninger og udøve politiske rettigheder på grundlag af indsigt.*²²²

Modsat den refererende journalistik forventes journalister, der arbejder med analyserende journalistik, dels at kunne stille nye og andre spørgsmål til begivenhederne end de sammenhænge de umiddelbart præsenteres i, dels at have evner, metoder og adgang til alternative fakta, der gør dem i stand til at se de større perspektiver. Hvorfra disse evner til mere selvstændig omgang med fakta kommer, gives lidt forskellige forklaringer. En del ligger øjensynligt allerede i den journalistiske praksis selv, men kræver både tid, engagement, ihærdighed m.m. for ikke at blive tabt i den journalistiske mas-

²²¹ (Grundwald, 2004) (s.17f)

²²² (Meilby, 1996) (s.29) Denne journalistrolle, som Meilby kalder enten 'reporteren' eller 'pædagogen', er helten i Meilbys beskrivelse, ligesom genren "opsøgende journalistik" synes at være, hvor journalistikken henter sin eksistensberettigelse.

seproduktion, en anden del låner journalistikken fra humanistiske og samfundsvidenskabelige discipliner, dog tilpasset journalistikkens særlige krav om hurtighed.²²³

Sammenfattende beskrives den analyserende journalistik som mere selvstændig i forhold til den autoritative udpegning af fakta, idet den forventes at kunne stille spørgsmål til disse fakta og også, som tidligere diskuteret, sætte nye problemstillinger og emner på dagsordenen. Spørgsmålet er dog stadig, hvorfra den analyserende journalistik skal hente autoritet til sine egne analyser, og hvorvidt den heri kan frigøre sig fra et givent problemfelts indbyggede diskursive sandheder?

Med til den videre analyse vil jeg forsøge at forfølge dette spørgsmål ved at undersøge, hvad det er for spørgsmål og sammenhænge, som journalistikken selvstændigt stiller til begivenheder og udtalelser. Kan man iagttage, at der sker et perspektivskift mellem nyhedshistorier alt efter om de skrives i regi af den refererende eller analyserende journalistik? Vil udtalelser fra statsministerens pressemøder f.eks. blive analyseret og undersøgt ud fra en væsens forskellig optik, eller vil de analyserende artikler acceptere og videreføre regeringens udtalelser?

Den kommenterende journalistik

Denne genre forholder sig modsat de to tidligere genre meget åbenlyst til fakta ved direkte at tilkendegive en subjektiv mening om bestemte sager og personer. For ikke at skabe forvirring om skellet mellem fakta og mening bliver læserne da også behørigt advaret om, at bestemte dele af avisen indeholder subjektive meninger, ved at rubricerer disse under betegnelser "Leder", "Kommentar" og "Klumme". Ofte placeres disse journalistiske kommentarer også på samme sider som avisernes debat- og læserbrevssider, hvor politikere såvel som menigmand kan komme til orde.

Den kommenterende del af journalistikken synes at stemme meget dårligt overens med journalistikkens objektivitetsideologi, og kan måske tilskrives avisernes rolle tilbage i 1800-tallet, hvor de hovedsagligt var forum for borgerskabets debatter eller organ for redaktørens egne synspunkter, ligesom de subjektive indlæg var centrale i parti-pressens dage.²²⁴ Måden kommentaren eller redaktør-synspunktet har kunnet eksistere samtidigt med en objektivitetsideologi har netop også været ved den omhyggelige indhegning af disse meningsartikler. Ifølge Grundwald er den kommenterende journalistik stigende i omfang i nutidens aviser, ligesom han også ser overløb af meningstilkendegivelser i visse former for nyhedsanalyser. Denne udvikling tolkes som tegn på, at aviserne grundet konkurrencen fra de elektroniske mediers hurtigere nyhedsfrekvens, vælger at opdyrke debat som nyt stofområde.²²⁵

²²³ Se f.eks. (Kramhøft, 2000), (Meilby, 1996), (Mogensen, 2000) men til dels også (Valeur, 1993), (Strand, 2000), der på forskellige vis appellerer journalistikken til større eftertænkksomhed, evne til at stille spørgsmål til såvel egen som politikere, kilders praksis samt omhyggelighed og fravalg af nemme, klichéfylde nyhedsrutiner.

²²⁴ Se (Bruhn Jensen, 1996), (Bruhn Jensen, 1997) for danske avisers historier.

²²⁵ (Grundwald, 2004) (s.25)

Opsummering på nyhedsgenrer og journalistikkens omgang med fakta.

Hvor et fokus på den refererende journalistik kan give et indblik i hvilke fakta og sandhedsværdier journalistikken implicit accepterer og overfører fra samfundets magtdiskurser, så kan fokus på hvordan den analyserende journalistik forholder sig til samme nyheder vise, i hvilket omfang og udfra hvilke præmisser journalistikken forsøger selv at artikulere spørgsmål til verdenen. Endelig vil man udfra et fokus på den kommenterende journalistiks niveau finde eksempler på journalistikkens eksplicitte forhold til den verden og de præcise problemstillinger, der er på dagsordenen. På alle tre niveauer forventer jeg, at kunne finde elementer af en journalistisk formulering af og forhold til forestillingen om et nationalt fællesskab. Ligeledes forventer jeg, at man ved at undersøge, hvordan journalistikken indenfor de forskellige genrer relaterer til statslige, autoritative udtalelser fra ind og udland omkring både Irak-krigens motivationer og argumenter for Danmarks deltagelse heri kan få et indblik i, hvordan journalistikken har forholdt sig hertil – og om det overhovedet er entydigt?

Men hvad kan perspektivet på objektivitetsideologiens betydning for journalistikkens forhold til fakta, udtrykt i genrenes forskellige positioner mellem fakta og mening, sige om, hvorfor man kan finde nationale forskelle i den journalistiske dækning af internationale begivenheder?

En del af nøglen synes netop at ligge i hvilke autoriteter, der udpeger fakta for journalistikken. I Golf-krigen var den internationale presse (dog særligt analyseret gennem vestlige eksempler) i høj grad afhængig af samme **faktaudpegende autoritet**, nemlig Pentagons militære talsmænd og andre repræsentanter for allierede styrker. Dette kan tale for den overordnede tendens til at krigen i høj grad blev dækket ud fra den amerikansk/allierede optik, der loyalt videregav karakteristikken af Hussein som slynglen og de allierede som det undertrykte Kuwaits befrier, mens de vestlige magters reelle motivationer for krigen, aldrig rigtigt blev problematiseret.²²⁶

Hvoraf kom da forskelligheden, når journalisterne i høj grad både har de samme fakta til rådighed og overordnet deler såvel samme idealer og normer for journalistikkens rolle, som problemer med at efterleve dem i praksis? Et ekstra skridt til at forstå forskelligheden i ligheden er ved at se på hvorledes de journalistiske nyhedskriterier kan ses i sammenhæng med og bundet af den nationale sammenhæng, den opererer indenfor.

Nyhedskriterier

Fra de forskellige studier og udsagn om journalistiske idealer og praksis, som blev gennemgået tidligere, har jeg hidtil taget et sæt analyseredskaber med mig, nemlig de journalistiske genrer. At det netop blev disse, skyldes deres praktiske anvendelighed. Objektivitetsideologien indenfor journali-

²²⁶ Se bl.a (Johnsen & Mathiesen, 1991) for diskussioner af hvordan de vestlige massemedier accepterede og forstærkede forestillingen om en retfærdig krig i ”*forsvaret for friheden*” uden referencer til vesten olieinteresser m.v.

stikken er som tidligere diskuteret central for såvel den journalistiske selvforståelse som forholdet mellem journalister og omverden. I mit videre analysearbejde er det dog i den meget praktiske, normsatte og konventionsbestemte omgang med objektivitets- eller sandhedsbegrebet omsat til fakta, at jeg har fundet anvendelige værktøjer til at analysere dette med. At kunne kategorisere forskellige artikler efter hvilken genre, de skrives i, vil samtidigt hjælpe mig til at kunne skelne mellem, hvornår journalisterne selv opfatter deres arbejde som refererende, analyserende eller kommenterende, og derved både få blik for hvad, de ser som sande fakta og hvad, de selvstændigt rejser af enten analytiske spørgsmål eller kommentarer.

Genrene som analyseværktøj kan dog ikke stå alene, i det jeg mangler begreber for at forstå, **hvad** der i bestemte nyhedshistorier betragtes som **nyheder** – der så efterfølgende kan beskrives ud fra forskellige genrekonventioner. Nyhedsbegrebet skal altså også tages med i analysen. Derfor vil jeg vende mig mod de journalistiske nyhedskriterier for at finde et udgangspunkt for analysen.

Nyhedskriterier som nyhedsblik.

Ofte bliver nyhedskriterier fremhævet, som betegnelser for hvilke regler og kriterier journalister og redaktører mere eller mindre bevidst iværksætter, når de udvælger nyhedshistorier til dagens nyhedsproduktion ud af den overflod af nyhedshistorier, telegrammer, pressemeddelelser osv. som dagligt tilstrømmer enhver redaktion. Nyhedskriterier forstås altså som udvælgelseskræfter i den journalistiske proces fra **input** på redaktionerne til **output** i avisen. Jeg har på forhånd fraskrevet mig selv muligheden for at se, hvordan nyhedskriterierne er medvirkende til at vælge, sortere og prioritere i redaktionsarbejdet, når jeg kun ser på outputtet, nemlig de journalistiske produkter. Når jeg alligevel finder nyhedskriterier anvendelige som analyseredskaber, er det fordi, dette nyhedsblik også genfindes i den måde artiklerne er skrevet på. Når først en bestemt nyhed er udvalgt blandt andre potentielle nyhedshistorier, så genfindes man nyhedskriterierne i det journalistiske arbejde, som måden journalisten søger at sælge historien til læseren. Ved at slå på de kriterier, der ud fra det journalistiske nyhedsblik gør en bestemt hændelse til en god nyhed, forklarer journalisten dels hvorfor dette er en nyhed, dels hvorfor en læser burde investere sin tid i at læse netop denne nyhedshistorie. Nyhedskriterierne betegner altså overordnet set nyhedsblikket, som genfindes både i de journalistiske udvælgelseskræfter og i den journalistiske behandling af stoffet.²²⁷

Nyhedsblikket, at have tæft, flair, næse og fornemmelse for nyheder, eller hvad det end kaldes af journalisterne selv, er gennem årene forsøgt indfanget analytisk ved at opstille en række kriterier eller kategorier, der kendetegner journalistisk praksis. Nyhedskriterierne er derfor ligesom genrene fremkommet ved et samspil mellem journalistisk praksis og analytisk arbejde, hvorefter de opnår ny status ved, nøjagtigt som genrene, at blive lærestof i journalistiske grundbøger. Dette kunne også

²²⁷ Meilby kalder bl.a. nyhedskriterier for 'Nyhedskroge', når de fungerer som retningsgivende i selve produktionen af de enkelte nyhedshistorier. Meilby i (Kabel & Sparre, 1999)

ses som del af den journalistiske professionaliseringsproces, hvor journalistikken i samspil med analytikere på det journalistiske felt, udvikler nye begreber for at erkende og tilegne sig de tidligere uformulerede regler. Men samtidigt er denne regelskrivning del af en selvforstærkende proces, hvor netop disse fremanalyserede nyhedskriterier blive fremherskende i kraft af deres status som lærebogsstof. Ligeledes har samspillet med læsere, seere og lyttere også betydning for nyhedskriteriernes udvikling, hvorvidt det så er ved, at journalistikken indretter sin nyhedsproduktion efter, hvad de mener deres læsere interesser sig for eller ved at legitimere egen praksis i forhold til enten læsernes præferencer eller ved modsat at hævde, at de bedst ved, hvad læserne har brug for – hvilket er hvad journalistikken giver dem.²²⁸

Rosenberg beskriver hvordan han selv som ung journalist blev opmærksom på betydningen af nyhedsblikket: *Nyhetssinne, kallades det. En särskild känsla för nyheter. Förmågan att se det uppseendeväckande i det gängse, dramatiken idet vardagliga. Det var naturbegåvningarna som framhölls (...) Skickade man en naturbegåvning till Åmål så började det hända saker i Åmål. Där andra människor huvudsakligen såg livet gå sin gilla gång, såg de nyhetssinnade något mere.*²²⁹

Til dette lægger Rosenberg mere end blot dét at have blik for nyheder, men også evner til delagtiggøre andre i hvad man ser, og koble nyhedsblikket med en engagerende fortællerglæde. Disse træk, der gør en god journalist – en naturbegavelse – er ifølge Rosenberg ikke bare noget enhver kan tilære sig udfra lærebogsstudier. Om dette er en del af journalistikkens myter om sig selv, vil jeg ikke diskutere her. Derimod vil jeg hævde, at man ved at sætte fokus på nyhedskriterier kan komme lidt nærmere en forståelse af, hvordan journalistikken ser på verdenen gennem nyhedsoptikken, end blot at afskrive det som naturgivne mytiske fænomener. Derfor er det endnu engang vigtigt at påpege, at nyhedskriterierne i min anvendelse, først og fremmest skal ses som analytiske kategorier, en slags dåseåbnere til at brækker artiklerne op med, og ikke som bevidste udvælgelses- eller skrivestrategier hos den enkelte journalist.²³⁰

Nyhedsfaktorer ifølge Galtung & Ruge

De analytiske kategoriseringer af hvilke værdier, kriterier og regler journalistikken anvender i sit nyhedsblik på verdenen, har sit udspring i Galtung og Ruges 40 år gamle artikel: "The Structure of

²²⁸ Igen et eksempel på, at henvisning til "folket", "læserskaren" eller "befolkningen" gøres til argumentation og legitimation for journalistisk praksis. Dette kan udtrykke sig i et forsvar for mediernes store fokus på Prinsesse Dianas død som at det var en begivenhed, der blev oplevet som værende relevant og væsentlig fra borgernes optik, uanset om kritikere måtte synes om væsentligheden i en enkelt kvindes dødsfald (Gaardbo, 2002). Omvendt kan man i (Holm, 2000) finde eksempler på journalistiske valg, der bevist tages og legitimeres ud fra en forestilling om, at befolkningen har brug for bestemte nyheder om internationale begivenheder – altså at de journalistiske nyhedskriterier ved bedst!

²²⁹ (Rosenberg, 2000) (s.155).

²³⁰ Ligeledes når eks. vis Meilby konkludere, at *Aktualitet viger for identifikation*, så ser jeg også det, som udtryk for en analytisk konstatering af en udvikling over tid, hvor flere nyheder skrives udfra henvisninger til nyhedskriteriet "identifikation" modsat tidligere tiders stærke fokus på "aktualitet" som styrende nyhedskriterium – ikke som bevidste valg på redaktionerne. Meilby i (Kabel & Sparre, 1999)

Foreign News”. I denne artikel rejses spørgsmålet, som også tidligere blev berørt i forbindelse med Carruthers kategori for ’Andre folks krige’ nemlig spørgsmålet om, hvad der har indflydelse på, hvilke udenrigsnyheder der kommer på – i artiklens tilfælde – norske avisers dagsorden? Galtung & Ruge er altså interesseret i nyheds**udvælgelsen** ud fra spørgsmålet: *how do ’events’ become ’news’?*²³¹ For at nå til forståelse af, hvordan et utal af begivenheder i verdens daværende ca. 160 lande bliver til et begrænset antal nyheder i norske aviser, tager Galtung & Ruge udgangspunkt i en række overvejelser over, hvilke mekanismer og forhold ved begivenheder, der øger vor opfattelsesevne og hvilke der blot skaber baggrundsstøj, som vi derfor lukker ørerne for. På baggrund af disse generelle betragtninger over den menneskelige perception opstiller de en række med 12 overordnede og 8 underordnede nyhedsfaktorer, som de efterfølgende knytter til hinanden på forskellig vis.²³²

De tolv nyhedsfaktorer²³³ er som følger og jo mere en af disse faktorer eller kombinationer af disse opfyldes ved en begivenhed, jo større chance har denne for at blive en nyhed:

F1 Frequency	jo mere en begivenheds frekvens stemmer overens med mediets, jo større nyhedsværdi.
F2 Threshold	der kræves en vis intensitet før en begivenhed kan komme over nyhedstærsklen og opnå nyhedsværdi
F3 Unambiguity	jo klarere og mere entydig begivenheden er, jo større nyhedsværdi.
F4 Meaningfulness F4.1 Cultural proximity F4.2 Relevance	jo mere mening begivenhederne giver, forstået som begivenheder indenfor en velkendt kulturel kontekst, der fremstår som relevante og meningsfulde for læserne, jo større nyhedsværdi.
F5 Consonance F5.1 Predictability F5.2 Demand	begivenheder som medierne i forvejen forventer eller ønsker at se, har større nyhedsværdi. Altså nyheder der samstemmer med eksisterende nyheder.
F6 Unexpectedness F6.1 Unpredictability	modsat har også begivenheder, der indeholder elementer af at være sjældne eller uforudsigelige, stor nyhedsværdi
F7 Continuity	er en begivenhed først kommet over nyhedstærsklen kan den forvente at få nyhedsopmærksomhed i en rum tid
F8 Composition	passer en begivenhed ind i redaktionernes samlede balance for, nyhedskomposition har den større nyhedsværdi.

²³¹ (Galtung & Ruge, 1970) (s.260) Artiklen er oprindeligt trykt første gang i 1965.

²³² Galtung & Ruge bruger så disse kategorier og sammenkobling heraf til en kvantitativ analyse af forskellige internationale konflikter – Cuba, Congo, Cypern. Det er sjældent den konkrete analyse, men oftere nyhedsfaktorerne som sådan, der efterfølgende refereres til. Jeg vil derfor også se bort fra at diskutere selve analyseresultaterne.

²³³ Den engelske betegnelse er ”News factors” som sådan set ligeså godt kunne oversætte til nyhedskriterier, men da der er væsentlig forskel på præmisserne for Galtung & Ruges nyhedsfaktorer og de nyhedskriterier, jeg senere vil beskrive, opretholder jeg derfor den sproglige forskel.

F9 Reference to elite nations	begivenheder der inkluderer reference til de førende nationer, har større nyhedsværdi
F10 Reference to 'elite people	begivenheder, der inkluderer reference til elite personer har større nyhedsværdi
F11 Reference to persons	begivenheder der involvere eller kan referere til enkeltpersoner har større nyhedsværdi
F12 Reference to something negative	begivenheder der refererer til noget negativt har større nyhedsværdi.

Men selvom disse forskellige faktorer hver i sær kan siges at øge en begivenheds nyhedsværdi er det dog på ingen måde ensbetydende med, at begivenheden bliver til nyhed. Derfor sammensætter Galtung & Ruge også disse faktorer i en lang række hypoteser, hvor de forskellige faktorer kan kompensere for hinanden: For eksempel hypoteser som: *H1: The more distant the nation, the higher the tendency to report elite action* eller *H3: the more distant the nation, the more negative the event*²³⁴ Disse kan kombineres på en række forskellige måder, der stort set dækker hvad som helst. Da Galtung & Ruge tager udgangspunkt i nogle perceptionspsykologiske hypoteser, mener de selv at de første 8 faktorer er kulturfri eller universelle, mens de sidste 4 i højere grad findes i de vestlige lande (modsat medierne i den daværende kommunistiske del af verdenen).

Kritik af Galtung & Ruges nyhedsfaktorer

Galtung & Ruges arbejde har været skelsættende for videre arbejde med nyhedskriterier, men det har også været udsat for en del kritik, der går både på nyhedsfaktorernes reelle udsagnskraft og på de præmisser de er udviklet ud fra. Som et eksempel på nogle af de seneste kritikere kan fremhæves Harcup & O'Neill diskussion, der tog udgangspunkt i: *We noted that the news values put forward by Galtung and Ruge were hypothetical, were limited to the reporting of foreign news, and were primarily concerned with the reporting of events.*²³⁵ Harcup & O'Neill forsøger at efterprøve de tolv nyhedsfaktorer på nutidigt, engelsk hverdagsjournalistik, hvor også andet end begivenheder bliver til nyheder. Artiklen munder ud i at problematisere Galtung & Ruges nyhedsfaktorer på to forskellige niveauer og foreslå alternative, opdaterede nyhedskriterier.

Det centrale spørgsmål om forbindelsen mellem **begivenheder** og **nyheder** har været et af de vægtigste kritikpunkter, som de diskuterer i forhold til andre kritikere af Galtung & Ruges arbejde. Som Harcup & O'Neill fremhæver, har kritikken i høj grad rettet sig mod den grundlæggende fore-

²³⁴ (Galtung & Ruge, 1970) (s. 277 & 282)

²³⁵ (Harcup & O'Neil, 2001) (s.262)

stilling om journalistikken som en art "gate-keeper", der på basis af en række mere eller mindre formulerede kriterier lukker visse begivenheder ind i nyhedsproduktionen og efterlader andre udenfor. Denne tankekonstruktion hviler netop på forestillinger om, at verden i sig selv består af en række entydige begivenheder, der kan transformeres over i en anden kreds og blive til nyheder om eller fra verdenen i aviser, tv og radio. Jeg har tidligere i kapitlet argumenteret imod denne verdensopfattelse, men vil i stedet føre kritikken af tankegangens implikationer for nyhedskriterier videre endnu. Når Galtung & Ruge netop har dette ontologiske udgangspunkt påvirker det også forholdet mellem betragter og verden. I de 12 nyhedsfaktorer beskrives det, hvorledes forskellige forhold ved begivenheden **selv** kan enten øge eller formindske dens chancer for at blive til en nyhed, men er det virkelig den vej det virker? Er en begivenhed i sig selv enten entydig, negativ eller uventet, eller kan den blot se sådan ud fra et bestemt perspektiv?

Det er også denne slags spørgsmål Harcup & O'Neill ender i, da de forsøger at kategorisere deres engelske materiale efter Galtung & Ruges nyhedsfaktorer. Gentagne gange ender de med spørgsmål om, hvordan de skal fortolke nyheder i forhold til nyhedsfaktorerne og må konkludere, at samtlige tolv faktorer i større eller mindre grad er yderst subjektive og oftere peger på forhold ved selve nyhedsproduktionen end ved reelle begivenheder.

Spørgsmålene, der rejste sig, var f.eks.: Er en begivenhed entydig eller beskriver journalisten den som entydigt? Er begivenheden uventet og i givet fald for hvem, eller anvender journalisten blot en uventet vinkel på en forventelig nyhedshistorie? For hvem indeholder en begivenhed negative elementer? Kan disse elementer eventuelt betragtes som positive fra en anden vinkel end den journalisten anlægger? Og hvad er konsonans og komposition andet end et retrospektivt begreb på en blanding af stort og småt i den daglige avis? Kan der identificeres nogen klar nyhedstærskel eller er det skiftende fra dag til dag og sag til sag? Selv faktorer som 'reference til elite personer' og 'elite nationer' var heller ikke entydige, da der f.eks. også ifølge Harcup & O'Neill bør opereres med elite organisation, som FN, EU m.m. og at popstjerner, fodboldspiller og tv-værter ofte var nyhedernes referencepunkter, selvom de næppe i Galtung & Ruges forstand kan betegnes elite personer.

Ligeledes må de konstatere, at et meget stort antal nyhedshistorier ikke relaterer direkte til noget, der kan kaldes en begivenhed, men i stedet baserer sig på temaer, trends og endda spekulation, hvorved den grundlæggende præmis om, at nyhedsfaktorerne udskiller visse begivenheder som nyheder, har svært ved at genfindes.

En del af kritikpunkterne henfører Harcup & O'Neill selv til det forhold, at de har anvendt hverdagsnyheder, mens Galtung & Ruge udviklede faktorerne i forbindelse med enkeltstående internati-

onale begivenheder, men kritikken af såvel præmisserne og nyhedsfaktorenes indbyggede subjektivitet består.²³⁶

På baggrund af kritikken af de traditionelle nyhedsfaktorer vil jeg dog ikke totalt diskvalificere Galtung & Ruges faktorer, men i stedet referere til dem, som det jeg rettelig syntes, at de burde betragtes som, nemlig som karakteristika ved nyhedsblikket - altså elementer i journalistikkens blik på verden og ikke mindst journalistikkens beskrivelse af denne

Nyhedskriterier som analytiske redskaber

I det følgende vil nyhedskriterierne danne grundlag for et analytisk perspektiv på de journalistiske produkter, der kan medvirke til at få blik for hvorledes en given historie beskrives ud fra journalistiske normer for nyheder. I stedet for at operere med Galtung & Ruges tolv eller tyve punkts liste over meget konkrete, men samtidigt stærkt diffuse forhold ved begivenhederne selv, vil jeg vende optikken og tage udgangspunkt i de fem overordnede nyhedskriterier, som er blevet standard i danske, journalistik grundbøger.²³⁷

- **Aktualitet**
- **Væsentlighed**
- **Konflikt**
- **Sensation**
- **Identifikation**

I det følgende vil jeg redegøre for, hvordan disse fem overordnede kriterier kan fungere som analytiske redskaber i studiet af danske avisartikler. Den grundpræmis, jeg arbejder ud fra, at disse fem kriterier alle er bundet til den politisk, kulturelle, geografiske størrelse, journalistikken arbejder indenfor – i dette tilfælde nationalstaten Danmark. Hermed menes helt grundlæggende, at ingen af disse fem kriterier giver sig selv. Intet kan betragtes som væsentligt, aktuelt, konfliktfyldt, sensationelt eller egnet til identifikation **i sig selv**, men giver udelukkende mening anskuet fra et perspektiv og i en samfundsmæssig sammenhæng.

Samtidigt skal dette dog ikke forstås som en begrænset optik, hvor jeg plæderer for, at dansk journalistik kun kan anskue verden ud fra en meget snæver national vinkel, der ingen interesse har i verden med mindre specifikke danske interesser er på spil. Ej heller skal det forstås i regi af en eks-

²³⁶ Se endvidere (Hjarvard, 1995) for en længere diskussion af Galtung & Ruges nyhedsfaktorer og disse betydning for medie- og journalistikforskning.

²³⁷ Se bl.a (Meilby, 1996), (Mogensen, 2000), (Kramhøft, 2000), (Grunwald, 2004). Harcup & O'Neill opsætter på baggrund af egen analyse 10 nye nyhedskriterier, som måske kan siges at afhjælpe nogle af de værste problemstillinger fra Galtung & Ruge, men alligevel stadig holder sig på et ret konkret niveau og i regi af nyhedsudvælgelse. Endvidere kan deres kriterier uden større besvær indpasse i en eller en kombination af flere af de fem generelle nyhedskriterier.

kluderende kulturforståelse, hvor det perspektiv, dansk journalistik betragter verdenen fra, kun indeholder helt særegne danske betragtninger, som ikke kan genfindes udenfor landets grænser. Den sammenhæng danske journalister opererer ud fra er ikke kun det danske territorium, men handler om et Danmark i en verden af bl.a. alliancepartnere i FN, EU og NATO. I de internationale fora har Danmark tilsluttet sig en række idealer, fordringer, regler og konventioner, som ikke er eksklusivt danske, men internationale. Det udgangspunkt, hvorfra danske journalister udøver deres nyhedsvurderinger, er altså på mange niveauer præget af de internationale sammenhænge Danmark og danskere indgår i, hvorfor nyhedsvurderinger også i varierende grad kan have internationale fællestræk.

Det nationale i nyhedsproduktioner ser jeg som grundlaget, hvorfra nyhederne ses, tænkes og produceres, og ikke som noget, der tilføjes særskilt, som det ofte fremhæves. I bogen "Verden på tilbud", der undersøger dansk udenrigsjournalistik ud fra bl.a. observationer på udenrigsredaktioner, optræder det nationale, i journalisternes jargon, til tider som et særligt nyhedskriterium kaldet 'den danske vinkel'. Ligesom i den tidligere omtale af "domestications-modellen", så skulle anvendelse af 'den danske vinkel' være ilde set blandt journalisterne selv og betegne en "kunstig" vinkel²³⁸, altså igen forestillingen om, at nationale perspektiver i nyhedsdækningen er tegn på en forvanskning af den sande nyhed.²³⁹

Nyhedskriterierne anvendt som analytiske spørgsmål

Når jeg vil analysere artiklerne fra og om Irak-krigen med nyhedskriterierne er det altså **ikke** for at argumentere for, **hvorfor** netop bestemte artikler blev udvalgt frem for andre, men i stedet for at få blik for, **hvad** journalistikken fortæller om de værdier, perspektiver og relationer til den nationale sammenhæng som er styrende sandheder i den journalistiks diskurs. I det følgende vil jeg beskrive, hvorledes jeg med de enkelte nyhedskriterier som optik, vil lede efter bestemte forhold i journalistikkens opfattelse af verden omkring sig og i særdeleshed af krigens betydning. For at skærpe opmærksomheden mod det skift i forståelse af nyhedskriterier, som den kommende analyse bygger på, vil jeg fremover anvende betegnelse **nyhedsoptikker** eller beskrive nyhedskrog som eksempelvis aktualitets- eller væsentlighedshenvisninger. Hvor nyhedskriterier i de journalistiske lærebøger pege på kriteriernes betydning for både nyhedsudvælgelse og nyhedsbeskrivelsen, så er **nyhedsoptikker** kun rettet mod at analysere, **hvordan** nyheder beskrives som nyheder.

²³⁸ (Holm, 2000) (s.41)

²³⁹ At journalister selv kan opfatte det som, at de tilsætter et dansk twist, kan nok forstås ud fra deres egen opfattelse af det redaktionelle arbejde. Hvis udenrigsredaktionelle arbejde i stor grad har internationale nyhedsbureauer som hovedkilde, vil enhver ændring af perspektivet i et nyhedstelegram jo kunne ses som tilførsel eller forvanskning af den oprindelige, og mere sande, nyhed.

Aktualitet

Ved at bruge aktualitet som analytisk optik vil jeg lede efter, hvorledes vigtigheden i artiklens historie knyttes til aktualitet. Referencer til aktualitet kan optræde på flere måder og med forskelligt sigte og kan give nyhedshistorien et element af, at netop denne artikel indeholder nye oplysninger, som enten lige er sket eller ikke tidligere har været bragt frem i lyset.

I forhold til spørgsmålet om, hvordan Irak-krigen dækkes, så vil der forventeligt være en hel del implicit aktualisering, da den overordnede nyhedshistorie om krigen er hoveddrejningspunktet for hele avisen. Alligevel kan der tænkes at være flere måder, hvorpå den bestemte nyhedshistories placering indenfor krigen overordnede forløb fastslås. Dette kan f.eks. være ved at indlede en indenrigspolitisk historie med referencer til hvilke internationale begivenheder, som udspillede sig på samme tid, eller ved at tidsfæste en nyhedshistorie som knyttet til krigen 3.dag eller endnu mere nøjagtigt til bestemte timer i døgnet.

Som det fremhæves mange steder er mediernes aktualitetsregime²⁴⁰ oftest af større interesse for journalister og medier selv end for læserne, men spørgsmålet er om aktualitetshenvisninger i artiklerne har andre formål end at demonstrere, at her er noget 'nyt'? Kan der evt. etableres identifikationspunkter eller fællesskab ved at knytte forskellige størrelser sammen i tid i en nyhedshistorie? Kan det eksempelvis skabe større interesse og appellere til større deltagelse i andre menneskers skæbne ved at vide, at 'de' fik en bombe i hovedet, **mens** 'vi' drak aftenkaffe? Eller måske mere oplagt, at det danske folketing diskuterede danske deltagelse i krigen, **mens** Præsident Bush udsteder ultimatum til Hussein.

Da det er avisartikler, jeg har valgt at analysere, vil det derfor også være interessant at se, om og på hvilken måde, deres referencer til aktualitet forholder sig til den situation, hvor avisens nyheder allerede var forældet på trykkesøjlet i forhold til tv-mediernes 24-timers sending. Opgiver aviserne aktualitetshenvisninger eller opretholder de deres eget aktualitetsregime, der bringer nyt fra dag til dag. Ligeledes vil det i den sammenhæng være interessant at have blik for, hvorvidt der kan findes eksempler på 'forhånds-aktualisering', hvormed jeg mener måder, aviserne forsøger at vække en nysgerrighed, der kan få læserne til også at søge avisen den kommende dag. Formuleringer i stil med "det var i aften endnu ikke afgjort.." eller "de kommende dage vil vise" vil jeg tage som eksempler på forhånds-aktualiseringer, hvor aviserne forsøger at sætte udviklingen i nyhedshistorierne i samklang med avisens udgivelsestempo.

²⁴⁰ Begrebet aktualitetsregime stammer fra Ekecrantz & Olsson, som betegnelser for hvorledes aviser og senere andre medier har formået at gøre deres udgivelsestempo til almen målestok for aktualitet. Se (Ekecrantz & Olsson, 1994).

Væsentlighed

Ligesom aktualitetsoptikken synes også væsentlighedsoptikken i høj grad at være basis for aviser-nes krigsdækning. Med væsentlighed menes måder, hvorpå nyheden beskrives som havende væsentlig betydning for samfundsforhold, samt relevans og betydning for læsernes liv og/eller hverdag. Avisernes overordnede fokus på krigen som altoverskyggende nyhedshistorie lægger i sig selv en generel udpegning af, at krigen er af overordentlig væsentlig betydning for ikke blot det irakiske samfund men hele det internationale samfund – herunder Danmark.

Men derudover vil jeg forvente i de enkelte nyhedshistorier at finde argumenter for, hvorfor netop dette bestemte aspekt af krigen eller nyhedshistoriens særlige vinkel herpå er væsentlig og relevant for læserne. Ved de specifikke væsentlighedshenvisninger i den specifikke histories sammenhæng venter jeg at kunne finde mange ledetråde til at undersøge journalistikkens blik på den verden, den beskriver. Hvilke forhold ved en nyhedshistorie fremhæves som væsentlige og hvilken betydning mener journalister, at givne udviklinger kan få for den danske befolkning? Og hvilke mulige konsekvenser vægtes højest ved at blive udpeget som nyhedshistoriernes væsentligste omdrejningspunkt – er det krigen konsekvenser for irakere i Bagdad eller konsekvenserne for danskere i Danmark?

Konflikt

Når nyhedshistorier beskrives som opbygget omkring nyhedsoptikken konflikt, så betegner det ofte nyheder, hvor et konfliktelement bruges som nyhedskrog til at fremhæve dramatik og spænding i en bestemt problemstilling. Kritikere hævder til tider, at journalistikkens trang til at beskrive nyheder udfra konflikthensvisninger har en tendens til at forsimple og forenkle modsætningsforhold til at blive sort-hvide konflikter mellem enkelte personer eller godt og ondt.²⁴¹ Irak-krigen indeholder som nyhedshistorie elementer af konflikt af den mest håndfaste form, idet der refereres til en situation, hvor to modstander kæmper direkte – ikke blot på ord eller metaforer – men med våben, død og ødelæggelse. Der er altså i krigen som nyhedshistorie åbenlyse muligheder for konflikthensvisninger til stede.

Det der dog vil være mere interessant er at lokalisere, hvilke andre konflikter indenfor rammen af den overordnede krigs-konflikt, der fremkommer i nyhedshistorierne. At lokalisere den styrende konflikthensvisning i en nyhedshistorie vil også være at lokalisere nyhedens omdrejningspunkt, og altså samtidigt lokalisere hvilken væsentlig problemstilling, journalistikken dermed mener at have lokaliseret.

²⁴¹ (Kramhøft, 2000) (s 57ff)

Sensation

Set fra et umiddelbart niveau kan sensationshenvisninger eller fokus på det usædvanlige og uventede, betragtes som journalistikkens billige trick til at tiltrække læsere (fra mediernes perspektiv - købere). At udråbe de såkaldt underlødige dele af medierne som "sensationspresse" er en måde at signalere, at man finder sensationshistorier om siamesiske tvillinger, spektakulære drabssager og afsløringer af kendte skuespilleres promiskuøse ungdom for ude af trit med mediernes og særligt journalistikkens samfundsmæssige og demokratiske rolle. Altså uforenelig med de journalistiske idealer.

Men på den anden side kan journalistikkens brug af sensationshenvisninger, om det så er sensationspresse eller blot historier om jordskælv og vulkanudbrud i fjerne lande, også en måde for journalistikken at tale om normerne for sit eget samfund. Tusinder af børn, der dør af sult i Afrika er ikke en sensation, mens historien om ét barn, der døde af sult i Danmark, ville kunne skabe adskillige nyheder udfra sensationshenvisninger. Når historier om millioner af sultende børn eller historien om en udslukt vulkan, der pludselig vælter strømme af lava ned over sagesløse landsbyboere præsenteres som sensationer i danske nyhedshistorier, er det også en måde, hvorpå journalistikken kan forsikre sig selv og os andre om, at sådan har vi det trods alt ikke her i Danmark. Som eksempelvis Cavlings åbenlyse hyldest til det ordnede danske samfund i beskrivelsen af flygtningenes situation i Piræus.

Sensationshenvisninger i nyhedshistorier fortæller ikke kun den nyfigne slibrige detaljer om kendtes privatliv, men præsenterer os for en fortælling, om hvad vort samfund er i spejlingen af andre samfund, leveforhold og kulturer.²⁴² Ved journalistikken fremhævelse af forhold i andre lande, der ville være usædvanlige og sensationelle i vort samfund (som eks. vis jordskælv, slagsmål i parlamenter, statsbankerot eller lign.) eller ved valg af en uventet og sensation vinkel på en nyhedshistorie fra vort eget samfund, så ligger det sensationelle i bruddet med normen. Det sensationelle er netop sensationelt på en bestemt baggrund af normalitet, hvorved både det sensationelle i sensationen og normen i det normale fremhæves.

I forhold til de danske avisers dækning af Irak-krigen forventer jeg ligeledes, at jeg med fokus på sensationskriteriet kan få blik for, hvad der fra en journalistisk optik ses som normalt, vanligt og på denne baggrund, hvad der udpeges som sensationelt. Der er givetvis også dele af sensationshenvisninger som bevidst tilsættes for at øge nyhedshistoriens dramatik og tiltrække læsernes opmærksomhed, så det vil som med alle andre dele af analysen blive et fortolkningsspørgsmål om, hvilke konklusioner man kan drage af sensationshenvisninger.

²⁴² For videre om identifikationsprocesser gennem spejling eller negation i "den anden" se bl.a. (Frello, 2003), som bl.a. diskuterer en række forskellige analytiske perspektiver på identifikationsprocesser. Som sagt er det uden for denne afhandlings ambition også at diskutere de bagvedliggende kulturanalytiske og teoretiske problemstillinger, men jeg vil blot påpege, at journalistikken præsenterer muligheder for identifikation gennem negation af sensationshenvisningerne. Hvordan læserne så reagerer på at læse disse historier er ligeledes langt uden for projektets rammer

Identifikation

Nyhedsoptikken identifikation dækker over flere forskellige tendenser og ville kunne indeholde flere af Galtung & Ruges nyhedsfaktorer (hvis disse blev set som elementer ved nyhedsproduktionen) bl.a. 'meningsfuldhed', 'kulturel nærhed', 'relevans' og 'reference til personer'²⁴³ og betegner de måder, hvor journalistikken forsøger at gøre nyhedshistorierne relevante og vedrørende for læserne. Når journalistikken vil beskrives forhold omkring eksempelvis en irakisk hverdag under bombardementerne af Bagdad, så kan den gøre brug af forskellige identifikationshenvisninger for at gøre denne, for læserne ukendte situation i et ukendt land, nærværende. Enten ved at knytte historien til identifikation med herboende irakere, ved at fokusere på genkendelige hverdagsituationer (følge børn til skole, lave mad osv.) eller evt. trække på beretninger fra danskere i situationen eller danskeres erfaring fra lignende situationer.

Dette rammer den ene side af Tuchmans²⁴⁴ ofte citerede karakteristik af journalistikken nyhedsproduktion, som måder at trivialisere det eksotiske og eksotisere det hverdagsagtige. Hvor der udfra sensationskriteriet ofte vælges en eksotisk vinkel på den trivielle hverdag, så bruges identifikationshenvisninger til at skabe mulighed for at genkende det almindelige i en eksotisk eller uventet sammenhæng. Det er åbenlyst, at jeg forventer at finde en del eksempler på journalistikkens forståelse af eget samfund og nation ved de måder, hvorpå identifikationshenvisninger anvendes i Irak-krigsdækningen.

Opsummering på nyhedsoptikkerne

Hvor forskellene mellem de forskellige nyhedsoptikker i denne oversigt trækkes skarpt op, så er de både analytisk set og konkret i artiklerne stærkt sammenblandet. For hver af optikkerne tænkes de andre hele tiden ind. Som i tilfældet med identifikationsoptikken, så giver det i høj grad kun mening i sammenhæng med væsentlighedsoptikken. Hvis noget fjernt eller uforståeligt skal betragtes som relevant for læserne implicerer det kategorien om væsentlighed, at trivialisere det eksotiske er jo netop at bringe det ind i vante kategorier for væsentlighed. Ligeledes er det også ofte svært at beskrive noget i konflikttermer uden at gøre brug af for eksempel henvisninger til konfliktens usædvanlighed eller at beskrivelsen af netop dette konfliktpunkt er væsentlig for læserne.

Umiddelbart kan aktualiteten virke løsrevet, som medierne og journalistikkens eget parameter for nyhedsværdi, men alligevel er det indlejret som en særlig tidsdimension i alle de andre optikker. En statisk konflikt uden optakt, klimaks og konsekvens vil være en underlig impotent konflikt, derfor er aktualiteten tilstede som indikator for konfliktens seneste udvikling. En aktualitetshenvisning kan være knytte til en konfliktbeskrivelse på følgende måde. "I går sagde ministeren, at problemet var

²⁴³ Tilsvarende nyhedsfaktorerne F4 Meaningfulness, F4.1 Cultural proximity, F4.2 Relevance og F11 Reference to person (Galtung & Ruge, 1970)

²⁴⁴ (Tuchman, 1978)

helt nyt for hende, i dag erfarer avisen, at embedsmænd allerede for 3 måneder siden præsenterede hende for problemstillingen.” Konflikten bæres frem af referencer til nyhedens aktualitet.

Derfor vil det også i analyserne ofte være de samme ordvalg og sætninger, som kan ses som henvisninger fra og analyseres gennem flere forskellige nyhedsoptikker.

Når jeg netop vælger at bruge nyhedsoptikkerne som analytiske værktøjer, så bunder det på flere punkter i mit forskningsmæssige udgangspunkt. For det første er min empiri det journalistiske slutprodukt, hvorfor det kun er de forbindelser, henvisninger og relationer, der er til stede i selve artiklerne, som jeg kan analysere på. At bruge nyhedskriterierne som parameter for eks. vis den redaktionelle udvælgelseslogik kræver et helt andet materiale og metode²⁴⁵ For det andet er det som udgangspunkt journalistik og ikke enkelte journalister eller dagblade, jeg undersøger, hvilket bunder i en opfattelse af, at journalistikken som andre professioner og institutioner er præget af stærke institutionelle rutiner, der hviler på bestemte diskursive sandheder. Derfor vil jeg ikke reducere analyser til et spørgsmål om enkelte journalisters formåen, hvorfor brugen af analyseværktøjer som nyhedsoptikker synes anvendeligt. Nyhedsoptikkerne i samklang med genrebegreberne kan derfor fungerer som diskursens regulatorer eller formationsregler.

Indenfor journalistikforskningen har der været brugt andre tilgange med udgangspunkt i en kategorisk opstilling af forskellige journalistroller. Eksempelvis har Kirsten Mogensen omsat de fem nyhedskriterier i fem forskellige journalistroller beskrevet som persontyper med særlige karakteristika, mens bl.a. Peter Bro har opereret med forskellige hundetyper (med udgangspunkt i metaforen om journalistikken som vagthund), og endelig har Meilby også sine personkarakteristikker knyttet til forskellige sider af journalistikkens virke.²⁴⁶

Til mit projekt er de dog alle uanvendelige netop på grund af de konnotationer til individer, som de bygger på. Ved at operere med en opdeling af journalistikken i distinkte roller, som enkeltindivider kan indtage (hvad enten det så er hensigten med opdelingen eller ej), har man ofte blot opsplittet den stereotype optik, der ser journalistikkens virke udspændt mellem ideal og praksis, her blot omsat til delgruppers specifikke idealer og specifikke praksis.

Endvidere har anvendelse af et sæt af roller den anden mere foruroligende bivirkning, at journalisters virke nemt bliver opfattet som en ageren indenfor valgbare roller, hvor det er det enkelte individs egne evner, ihærdighed og vilje, der bestemmer, hvorvidt de lever op til rollens specifikke funktioner og idealer. Ved at anskue journalistikken fra et rolleperspektiv antyder det også, at journalisten i sit valg af rolle selv er mere eller mindre herre over hvilken relation, denne står i til sam-

²⁴⁵ Som f.eks. feltarbejde og observation på redaktionerne, interview med redaktører og journalister, som i (Holm, 2000).

²⁴⁶ (Mogensen, 2000), (Bro, 2004) & (Meilby, 1996).

fundets magtinstitutioner. Kritikere som Strand, Valeur, Kramhøft, Meilby m.fl. kan have nok så megen berettigelse til at råbe journalistikstanden op, kræve større refleksion, mindre dovenskab og vilje til forandring, men jeg mener ikke, at journalistikken problemer hovedsagligt er et spørgsmål om individuel vilje og stillingtagen. Det er i hvert fald ikke et særligt hensigtsmæssigt udgangspunkt for et forskningsspørgsmål.

Journalistikroller eller hundetyper kan være besnærende grundet de lette associationer, disse afføder, men de eventuelle pædagogiske pointer, der kunne opnås herved trues af en anden association, nemlig forestillingen om, at det selvbestemte individ står i centrum af journalistikken. Galtung & Ruge fremhævede, som begrundelse for hvorfor muligheden for personifikation gav større nyhedsværdi, at personifikation stemmer godt overens forestillingen om *cultural idealism according to which man is the master of his own destiny and events can be seen as the outcome of an act of free will*.²⁴⁷ Hvis man også bygger analyser af journalistikken på denne ideologi, vil man blot risikere at forstærke fokuset på individet – her den enkelte journalist – hvilke jeg ikke finder hensigtsmæssigt. Dermed ikke sagt, at det er fuldstændigt underordnet, om det er Hans eller Grete, den erfarne krigskorrespondent eller en journalistelev, man sender til Bagdad. Men givet valget mellem at tage analytisk udgangspunkt i individ eller struktur (diskurs), så vælger jeg det sidste.

Opsummering

Hvad angår den journalistiske praksis, så er mange af såvel idealerne og praksisformerne fra amerikansk journalistik at genfinde i dansk ditto, og herfra har jeg hentet og omformet to sæt af begreber, som i det følgende vil blive analysens centrale analyseværktøjer.

Dels genrerne for at få blik for, hvad journalistikken godtager af fakta, hvilke spørgsmål de selv ser sig i stand til at stille hertil samt hvilke meninger, der eksplicit artikuleres herom. Genrerne vil altså give mig mulighed for at skelne mellem det journalistikken skriver om og måden de skriver om det på.

Dels nyhedsoptikkerne, som på forskellige vis både er med til at udpege, hvad journalistikken finder vigtigt i nyhedshistorier og hvilke referencer de heri gør til den nationale selvforståelse i dens bestræbelser på, at forklare nyheders vigtighed til læserne.

Ved hjælp af genrer kan jeg skelne journalistiske opfattelser af fakta fra journalistiske spørgsmål til fakta fra journalistiske meninger om fakta.

²⁴⁷ (Galtung & Ruge, 1970) (s.266)

Nyhedsoptikker udpeger hvilke vigtige samfundsmæssige spørgsmål en given nyhedshistorie forklares i forhold til samt deltager i genfortællingen af hvad samfundets værdier, fællesskab, historie og fremtid er ifølge nationens styrende diskurser.

Kapitel 6: Empiri og metodisk fremgangsmåde

Valg af empiri og medietype

Den empiri jeg har valgt til analysen, består af ca. 1250 journalistiske produkter fra 6 danske dagblade – Berlingske Tidende, Jyllands-Posten, Politiken, Information, BT og Ekstra Bladet – i dagene 17.-26.marts 2003. I dette kapitel vil jeg argumentere for hvilke valge, der ligger bag, at det blev netop denne empiri, samt beskrive hvordan jeg har behandlet empirien for derefter at give bolden op til de analytiske afsnit.

Valg af avismediet

Da Irak-krigen brød ud 20.marts lukkede tv-stationer samtidigt op for næsten nonstop krigsdækning med skiftevis interviews med politikere, eksperter, journalister, militærfolk og reportager fra Danmark, USA, Europæiske lande, Mellemøsten og Irak og meget mere, som en vaskeægte 'Breaking News' historie byder. Hvis spørgsmålet om, hvordan (eller hvor godt?) selve Irak-krigen blev dækket, var fokus i mit projekt, ville jeg selvfølgelig have inddraget tv-nyhedernes dækning som en overordentlig vigtig brik. Men nu er valget af stof fra Irak-krigen et tilfældigt valg, der ligeså vel kunne have været erstattet med en anden enkeltstående nyhedsbegivenhed eller et tilfældigt udvalgt snit i hverdagsjournalistikken.²⁴⁸ På to forskellige niveauer har træk ved tv-mediet dog alligevel været bestemmende for, at det var journalistik fra de trykte medier og ikke tv-mediet, der blev min empiri.

Det første aspekt omhandler mediernes forskellige *aktualitetsregimer* som netop grundet Irak-krigens udpegning til Breaking News, skabte meget forskellige nyhedsproduktionsrytmer for henholdsvis tv og aviser. Tv-nyhederne sprængte sine vanlige rammer med faste nyhedstidspunkter og sendte i høj grad live-billeder fra såvel forskellige politiske arenaer rundt om i verdenen, som fra krigszonen selv. Aviserne derimod var bundet til den samme ene udgivelse og i en vis grad også til samme daglige antal spaltmillimeter.²⁴⁹ Dette giver en situation, hvor aviserne – hvis de betragtes i lyset af det samlede mediebillede – bogstaveligt talt var uaktuelle på trykkesidspunktet, idet enhver læser samtidigt kunne se fortsættelserne på de trykte nyhedshistoriers forløb live på tv.

²⁴⁸ Som eksempelvis projektet med Nyhedsugen, hvor der i flere års indsamles journalistiske produkter til analyser i den samme, gennemsnitlige uge, uge 46. Se bl.a. (Lund, 2000). Argumenterne for de analytiske pointer der er at hente i valget af en så altoverskyggende nyhedshistorie som Irak-krigen er allerede fremført i kapitel 2.

²⁴⁹ Jeg har ikke lavet kvantitative optællinger heraf, men det forekommer mig ikke, at aviserne i nogen væsentlig grad satte sidetallene op, hvilket nok også har mange tekniske begrænsninger i trykkeprocessen. For en kvalitativ beskrivelse af avisernes overordnede udseende og fremtrædelsesform i den undersøgte periodes forløb se senere.

Heraf ses to meget interessante problemstillinger for hvert af medierne. Dels er der spørgsmålene om, hvad den udbredte, næsten uafbrudte live-sending betyder for den journalistiske proces i tv-mediet? Dels er der spørgsmålene om, hvordan eller hvorvidt aviserne forholder sig til deres eget aktualitetsbegreb, når det møder konkurrence fra et accelererende aktualitetstempo i tv-nyheder?

Det første spørgsmål om brugen af live-sending er tidligere berørt, nemlig ved diskussioner af CNN-effekten, faldskærmsjournalistik osv. Fra dansk journalistik- og medieforskning har dette også været analyseret og diskuteret af bl.a. Schrøder og Hjarvard.²⁵⁰

Derimod finder jeg det mere interessant at se, hvordan aviserne forholder sig hertil. Opretholder de uanfægtet deres eget nyhedsbillede med én daglig opdatering eller vælger de eksempelvis at forudsætte, at deres læsere allerede har set tv og derfor satser på baggrundsanalyser, kommentarer, fremtidsprognoser osv. Eller lidt af begge dele?²⁵¹ Interessen for avismediets forhold til konkurrencen fra tv er særlig interessant, da jeg netop ved at vælge det mest 'uaktuelle' medie forventer at finde flere og mere tydelige præciseringer af de journalistiske nyhedsoptikker, som kompensation for at kunne være "først med det sidste".

Den udbredte brug af live-sendinger fra ind- og udland kan på mange punkter ses som tv-nyhedernes svar på at bedrive "refererende" journalistik. Det der gør Irak-krigen til 'Breaking News' kan i høj grad også være bestemt af, at en række fakta nærmest trænger sig på tv-nyhedernes dagsorden, når alverdens statsmænd står parat ved hvert deres pressemøde for at frembringe deklARATION om krigsstøtte eller udtalelser om krigens gang. De tilsvarende statsmandsdeklARATIONER kan sikker også genfindes i avisernes refererende journalistik, men grundet forsinkelse i forhold til tv-nyheders referat fra samme kan avisjournalistikken måske finde nye vinkler herpå, hvor andre nyhedsoptikker end det aktuelle er fremherskende eller måske har aviserne ligefrem flyttet nyheden over i regi af mere analyserende journalistik.

Teser om forskelle mellem journalistikken i tv og aviser.

Disse overvejelser om forskelle mellem avis- og tv-journalistik er ikke udelukkende knyttet til krig eller breaking news, men støtter sig til en ofte gentaget konstatering eller sandhed inden for journalistisk- og medieforskning om mediernes særskilte natur. Tv mediet er bedst til den umiddelbare nyhedsformidling og heri til at formidle følelse, mens aviser er bedre til at formidle fornuft, eftertænksomhed og baggrund. Hallin konkluderede følgende om forskellen mellem kabel-tv og de pres-

²⁵⁰ (Schrøder, 2003) & (Hjarvard, 1992), (Hjarvard, 1995). Hjarvard opererer med begrebet "immediacy"-effekten, som netop tv's mulighed for det øjeblikkelige nærvær til det, der udpeges som nyhedsbegivenheder, hvad enten de så er krigshandlinger eller planlagte pressekonferencer.

²⁵¹ De fleste aviser gjorde udbredt brug af henvisninger til deres netaviser for opdateringer i løbet af dagen inden næste papirudgave kom på gaden. Dette materiale har jeg overhovedet ikke rørt, men kun set på avisernes udformning, deres artikler og indhold i papirudgaverne.

tigjøre morgenaviser i USA: *As for stories of conflict, those that are the best material for television drama are the ones in which Good and Evil can be represented as clear and separate, where the source of conflict can be located outside the National Family. Because of their different audience, then, and because of television's special need for drama, TV and the prestige press perform very different political functions. The prestige press provides information to a politically interested audience; it therefore deals with issues. Television provides not just "headlines," as television people often say, nor just entertainment, but ideological guidance and reassurance for the mass public. It therefore deals not so much with issues as with symbols that represent the basic values of the established political culture. This difference is certainly not absolute.*²⁵²

Det er muligt at Hallins udtalelse til en vis grad er farvet af, at tv-nyhederne i USA har et udspring i kommercielt, underholdende tv, mens de i Danmark var del af et statsligt oplysningsprojekt, endvidere kan det diskuteres, om de sociale forskelle i tv og morgenaviser publikumsgrupper er de samme i Danmark, men uanset genfindes den overordnede dikotomi mellem tv- og avisjournalistik også blandt danske journalister.

Tv-redaktøren Lisbeth Knudsen udtaler samstemmende med såvel Hallin som Carey²⁵³: *Nyheder skal ikke bare forsyne befolkningen med oplysninger. De er også med til at give os et fællesskab, en national ramme om vores liv. Gennem nyhederne får vi en forsikring om, at der findes en slags sammenhæng og forklaring på det uoverskuelige... og konkluderer endvidere med reference til en engelsk medieforsker: Tv-nyhederne er dermed en central institution i det moderne menneskes liv med deres evne til at formidle følelsen af trusler, risiko og fare på den ene side, og evnen til at skabe og bevare en følelse af eksistentiel sikkerhed på den anden.*²⁵⁴

Mens avisredaktøren Jørn Mikkelsen udtrykker det således: *Skillelinien går stadig tydeligere mellem tv og de hurtige netmedier og de store, seriøse medier ... Tv er uovertruffen til det, det nu engang kan: reagere hurtigt, formidle indtryk og følelser og formidle nærhed til begivenheden. Men tv svinger, når der skal graves bare ét stik dybere, hvorimod han om sit eget medie udtrykker: Det er sådan, vi avismennesker gerne vil se det. Det er OK, at folk vælger at få begivenheden direkte ind via tv-skærmen. Men dagen derpå gælder det opfølgning, perspektivet, analysen, fastholdelsen af begivenhedens karakter og omfang.*²⁵⁵

Lisbeth Knudsen og Jørn Mikkelsen udtrykker på hver deres måde (selvom jeg næppe tror Knudsen vil tilslutte sig Mikkelsens karakteristik af tv-journalistik) dele af samme overordnede opfattelse af, at tv og aviser grundlæggende formidler forskellig ting gennem nyhederne. Tv formidler øjeblikkets

²⁵² (Hallin, 1986) (s.125)

²⁵³ Her forstået i brugen af det rituelle blik på kommunikation og journalistik (Carey, 1992).

²⁵⁴ (Knudsen, 2002) (s.89)

²⁵⁵ (Mikkelsen, Ibid. (s.46f)

nærvær og følelser, men også fællesskab og samhørighed, mens aviser er rationel informationsformidling, der giver den samfundsbevidste borger oplysninger til demokratisk meningsdannelse.

Alt dette skulle jo netop tale for, at jeg valgte tv-mediet, da det efter sigende er der, at det nationale fællesskab virkelig artikuleres i journalistikken. Netop fordi det er så oplagt et valg, tager jeg det ikke, men bliver i stedet provokeret af forestillingen om dagbladenes informative journalistik. Vil det da sige, at dagbladsjournalistikken **ikke** formidler følelser, nærvær og fællesskab, men blot knastørre, korrekte – ja måske ligefrem objektive – fakta og redelige, dybdeborende analyser, der formidler begivenhedernes sande karakter? Jeg tror det ikke. Ligesom Knudsen sikkert vil modsige Mikkelsen med henvisning til, at tv-journalistik så sandelig ikke blot formidler følelser og nationalt fællesskab men også fakta og informative oplysninger til den demokratiske borger, så vil jeg hævde, at også dagbladene er medvirkende til at artikulere nationale værdier og styrke forestillingen om et nationalt fællesskab.

Ideelt set kunne jeg så have analyseret både tv- og avisjournalistik, men her har jeg fravalgt tv af flere grunde, hvoraf mange er praktiske, mens andre bunder i mine egne analytiske evner og mangel på samme. Jeg har ingen særlige erfaringer med billedanalyser og slet ikke med analyser af tv-billeder, så jeg føler mig også på mere sikker grund ved tekstanalyser, som i studiet af avisartikler. I blandt er jeg støt på analyser af tv-materiale, hvor eksempelvis tv-nyheder transskriberes til tekst og derefter underlægges almindelig tekstanalyse med en håndfuld regibemærkninger om billedsiden. Selvom en sådan fremgang ofte kan give fine analyser, ville jeg dog selv finde det mangelfuldt, da der er mere på spil i tv-nyheder end at betragte det som oplæsning af nyheder med tilhørende underlægningsbilleder. Så i stedet for at give mig ud på et felt, jeg på forhånd føler mig dårligt rustet til at analysere, vælger jeg helt at holde mig fra det.

Grundet mine sparsomme evner i visuel analyse vil jeg også kun i meget begrænset omfang kommentere avisernes foto- og billedmateriale. Dog vil jeg, som det fremgår i det kommende afsnit gøre visse betragtninger over brug af kort, grafik og illustrationer.

Afgrænsning af empiri

De empiriske data dækker som nævnt ca. 1250 artikler fra mandag d.17. marts 2003 til og med onsdag d.26.marts 2003, hvilket dermed er dagene før og efter krigsudbruddet d.20.marts, som blev dækket i aviserne 21.marts. Denne periode er i første omgang valgt ud fra ønsket om at kunne fange journalistikken **in action**, når store verdensbegivenheder tromler derudaf og skaber ”Breaking News” som rydder de fleste andre historier af banen. Desuden valgte jeg at tage både de sidste dages optakt og krigens første dage med, for at kunne se, hvordan starten på selve krigen satte sig igennem på aviserne. Endelig var det også i denne periode, at de sidste danske folketingsdebatter op

til beslutningen om dansk krigsdeltagelse fandt sted, som også afstedkom overordentlig stor journalistisk bevågenhed. Folketingsbeslutningen var en vigtig politisk beslutning på vegne af nationalstaten Danmark, som journalistikken både refererer fra, analyser og kommenterer, og hvor jeg forventer at finde mange referencer til og definitioner på, hvad journalistikken formulerer som det nationale eller vigtigt for nationale interesser.

Oprindeligt havde jeg tænkt mig også at lave andre empiriske nedslag i krigens forløb, men har siden opgivet det. Dels fordi jeg jo ikke har nogen målsætning om, at analysere krigsdækningen som sådan og derved heller ikke har behov for en tidsmæssig repræsentativitet, dels fordi der viste sig, at være mere end rigeligt at arbejde med i det eksisterende materiale.

Når jeg valgte at se på denne periode gennem 6 forskellige aviser var det i første omgang for at få så bredt politisk et spektrum med, så forhold vedrørende aviserne politiske stillingstagen for og imod krig eller for og imod den siddende regering ville kunne fremhæves i sammenligningen. Endvidere har jeg også valgt at tage formiddagsbladene med, for at se, hvad disse aviser fokuserer på og hvorvidt og hvor meget, de adskiller sig fra morgenaviserne. I forhold til forestillingen om forskelle mellem tv og aviser, huserer formiddagsaviserne oftest et sted midt i mellem, hvor de beskrives som mere underholdende og sensationsprægede end morgenaviserne og med større fokus på personidentifikation og følelser end nøgtern informationsformidling. Om disse skel holder stand vil blive en delproblematik i projektets analyseafsnit.

Men som tidligere nævnt tager jeg ikke udgangspunkt i en opdeling af empirien ud fra hvilket bladhus artiklerne kommer fra. Dette valg er igen begrundet i mit analytiske udgangspunkt, hvor jeg ikke tror, at de styrende kræfter i dansk journalistik er enten individet, forstået som den enkelte journalist, eller virksomheden, forstået som det enkelte bladhus, men regler, kriterier og konventioner for journalistiske praksis generelt. Fokus på empirien er derimod som udsagn i en mere generel journalistisk diskurs.

Dermed har jeg ikke bevidst blindet mig selv for, at det konkrete journalistiske produkt på visse punkter kan være præget af såvel enkeltjournalisters særlige kvalifikationer, interesser eller placering i forhold til krigszonen, som forskelle aviserne imellem alt efter den redaktionelle profil, sektionsopdeling, prioritering af udlandsområdet og endelig politisk observans. Men igen, givet valget mellem at tage udgangspunkt i journalistikkens forskelle, som måske er mindre markante end feltets deltagere selv forestiller sig, eller at tage udgangspunkt i at betragte journalistikkens som underlagt samme generelle vilkår, så vælger jeg det sidstnævnte. Endelig er dette valg også betinget af, at jeg på ingen måde har lyst til at bære ved til det bål, hvor journalister og medier bruger medie- og journalistikforskningens resultater til enten at prise sig selv eller håne konkurrenten for at bedrive dårlig journalistik. Det er muligvis illusorisk af mig, men jeg vil i hvert fald nødig være med til at

støbe kuglerne for en intern mediekamp, om hvem der gav den bedste eller ringeste krigsdækning, men vil hellere give næring til nye og andre diskussioner om journalistikken generelt.

Indhentning og første behandling af empirien

Foruden den tids- og mediemæssige afgrænsning har også andre faktorer været afgørende hvilke artikler fra denne periode, der er udvalgt. Groft sagt har kodeordet været ”Irak”.

I første omgang gennemførte jeg en række søgninger på InfoMedia²⁵⁶, hvor jeg for hver dag søgte hver enkelt avis for samtlige artikler, som i tekst, rubrik eller manchete indeholdt søgeordet ’irak’. For hver dag og avis – eksempelvis Jyllands-Posten 19.marts 2003 – trak jeg så den liste af artikler ud, hvor ordet ’irak’ optrådte på den ene eller anden måde. Dermed endte jeg med at have 59 artikellister²⁵⁷, som var mit første udgangspunkt i empiriindsamlingen.

Med disse lister ved hånden, satte jeg mig til at læse aviserne på mikrofilm for at få et visuelt overblik over avisernes udseende og opsætning, og for at få fat i nogle af de aspekter ved aviserne, som ikke kan genfindes i den elektroniske artikeloversigt. Sammen med artikellisten havde jeg udarbejdet et skema til avislæsning, hvor jeg noterede generelle betragtninger om indholdet af avisen side for side. Herunder noterede jeg bl.a.:

- Opsætning af forsiden særligt med fokus på hvilke historier, der var tophistorier og om der var forsidehistorier, som **ikke** handlede om Irak – og i givet fald hvilke.
- Placering af indlands- og udlandssider. Ved at følge samme avis over flere dage kunne jeg så også iagttage, når der skete ombrydning i den vante opsætning, hvor eks. vis udlandssiderne rykkede frem til indlandssidernes plads eller forøgedes kraftigt i mængde. Samt hvilke ikke Irak-relaterede ind- og udlands nyheder, der blev plads til.
- Brug af særlige temasider med eget temanavn. Dette sås som en særlig siderubrik placeret i en bjælke foroven, der ofte også var udformet med særlig grafik og /eller billede
- Placering af de enkelte Irak-historier fra artikeloversigten. Selvom InfoMedia også angiver, hvilken sektion og side, de enkelte artikler var placeret på, så gav det alligevel en god indsigt, at se, hvor de var indplaceret blandt andre nyheder. Ofte var stoffet under den overordnede temarubrik også rubriceret på de enkelte sider eller sideopslag efter styrende temaer.
- Brug af billeder og grafik. Selvom jeg ikke analyser billederne som sådan har jeg bemærket, når særligt billedmateriale eller layout har været anvendt. F.eks. var der en meget markant tendens i alle aviser til at gøre brug af bestemte slags kort, grafik og illustrationer i reportager fra krigens gang.

²⁵⁶ InfoMedia er Danmarks største online artikeldatabase, hvor de landsdækkende aviser samt en meget stor af regionale aviser, fagblade m.m. er tilgængelige i digital version. (www.infomedia.dk, .

²⁵⁷ 6 aviser i 10 dage burde give 60 artikeloversigter, men Information udkommer ikke om søndagen, hvorfor der mangler en artikeloversigt fra Information 23.marts 2003.

- Endelig kunne jeg bruge denne minutiøse gennemgang til at lokalisere Irak-relaterede nyhedshistorier, som af forskellige grunde ikke var kommet med på artikeloversigten fra InfoMedia.

Denne første gennemlæsning og bearbejdning gav anledning til at justere i empirien. For det første var der som sagt i gennemlæsningen en række artikler, der ikke figurerede på InfoMedias artikeloversigt, men som havde Irak eller Irak-krigen som omdrejningspunkt. Ved at vende tilbage til InfoMedia kunne nogle af dem alligevel trækkes ud ved enten en mere præcis søgning eller ved at anvende andre søgeord. I gennemlæsningen af formiddagsaviserne var der flere artikler, som ikke havde Irak i teksten, men i stedet Bagdad, Saddam Hussein eller krig. Derfor udvidede jeg søgningerne på BT & Ekstra Bladet med disse tre søgeord, hvorved nogle manglende artikler kom frem. Andre artikler var det helt umuligt at finde på InfoMedia, herunder størstedelen – men ikke alle – artiklerne skrevet af Jyllands-Postens korrespondent i Bagdad. Uanset hvor præcist jeg søgte på disse artikler dukkede de aldrig op. I stedet tog jeg skærmpoint af disse artikler fra mikrofilmene.

Der var også artikler, som blev strøget af de oprindelige artikellister, idet de enten ikke var at finde i avisen (eller i hvert fald ikke i den papirudgave, som var affotografet på mikrofilmen) eller hvis artikler optrådte flere gange på listen under forskellige rubrikker men med identisk indhold. Desuden var der en større gruppe artikler, som blev sløjft fordi, de ikke kunne siges at være journalistiske produkter – nemlig læserbreve, debatindlæg og kronikker. Selvom der selvfølgelig også er tale om en vis redaktionel behandling i udvælgelse, forkortelse osv. af læserbreve, så er indholdet i mine øjne ikke udtryk for journalistisk praksis. I disse indlæg kommer der ofte meget direkte formuleringer af, hvorvidt læserbrevskribenterne eller debattørerne mener, at f.eks. krigsdeltagelsen er i overensstemmelse med dansk tradition, historie, sindelag, mentalitet, kultur eller nationens sikkerhed. Men det er jo ikke en hvilken som helst mening om krigen og nationen udtryk i et offentligt medie, som interesserer mig, men journalistikkens forhold hertil. Derfor er alle indlæggene, om de så er fra menigmand, statsministeren eller eksperter, skåret bort. Tilbage fra aviserne meningsafdeling står hovedsageligt lederartikler og kommentarer skrevet af bladets journalister.

Endelig var der artikler, der blev frasorteret fordi forbindelse til Irak-krigen var yderst perifer, hvis ikke direkte manglende. Når en artikel fra InfoMedia svarer på søgeordet 'irak' er det jo blot fordi, ordet genkendes i teksten. Nogle få af nyhedshistorierne havde absolut intet med krigen at gøre, men brugte eventuelt henvisninger til Irak eller irakere i helt andre sammenhænge (eksempelvis kriminalstof hvor herboende iraker blev nævnt). En større del brugte henvisninger til Irak og krisen/krigen som en aktualitetskrog for at fortælle en helt anden historie. Visse af disse historier har jeg skåret fra, mens jeg har gemt andre som eksempel, da brugen af Irak som aktualitetsoptik jo også er sigende for hvor dominerende Irak-krigen var i aviserne.

Anden behandling af empirien

Det efterfølgende skridt i empiribehandlingen var noget mere omfattende, idet jeg førte alle artiklerne over i en database, som jeg havde oprettet i EndNote. Her blev hver enkelt artikel gemt i fuldtekst²⁵⁸ og i første omgang registreret for en række oplysninger, som artiklerne allerede indeholdt fra InfoMedia:

Avis

Dato

Journalist(-er)

By (hvis andet end Danmark - eks. vis New York eller Bagdad)

Sektion

Side

Endvidere karakteriserede jeg dem selv i forhold til en række andre parametre:

Artikeltipe – dette kunne være: *notits, forsidenyhed, baggrundsanalyse, nyhedsanalyse, leder, interview, dokumentation, oversat korrespondentartikel, pressemødereferat, erhvervsnyhed, faktaboks, kulturanmeldelse* m.m. Til tider fremførtes dette i selve artiklerne under vignetter som *Baggrund, Dokumentation* eller *Noter Kort*, mens det i det øvrige er min karakteristik. Denne inddeling er bevidst meget subjektiv, og følger ingen standardregler, da den først og fremmest skulle hjælpe til, at jeg selv kunne skelne i materialet.

Side-rubrik– på baggrund af de notater, jeg havde gjort i mit avislæsningsskema, kunne jeg indplacere de enkelte artikler under de bestemte siderubrikker som den enkelte avis opererede med. *For-side, Børs, Erhverv og Økonomi, Indland, Udland* og *Kultur* men i særdeleshed alle de særlige betegnelser for temaside om krigen, som de enkelte aviser opererede med: *Irak for begyndere, Irak-krigen, Irak-krisen, JP i Irak, Krig i Golfen, Krig i Irak, Krigen i Golfen, Krigen mod Irak, Krigen mod Saddam, Krisen om Irak* osv.

Det var karakteristik at samtlige aviser skiftede navn på deres temaer 21.marts, da dette var første dag aviserne bragte nyheder om krigen, der brød ud 20.marts. Temarubrikker som *Irak-krisen, Krisen om Irak, Brændpunkt Irak* osv. skiftes ud med *Krigen mod Irak, Krigen mod Saddam, Krig i Irak, Irak-krigen* osv.

Kodeord – i dette felt har jeg anført et eller flere kodeord, som jeg har fundet signifikant ved artiklen i forhold til det øvrige nyhedsstof og overordnede tendenser. Kodeordet bruges både til at udpege, hvad nyhedshistorien omhandler, altså hvilke aktører, hændelser eller arenaer der nævnes,

²⁵⁸ På nær som sagt de artikler, jeg måtte tage skærmpoint fra mikrofilmudgaven. I den efterfølgende analyse er tekstuddragen derfor 'klippet' direkte fra InfoMedias tekst, hvorved særlig typografi og stavefejl er bibeholdt.

Kodeord som *Tyrkiet, FN, USA* kan således betegne nyhedshistoriernes arenaer (altså hvor de udspiller sig) mens kodeord *Kurdere, DK-soldater, Flygtninge*, betegner særlige aktører. Ligeledes har jeg opereret med en lang række kodeord for gentagne nyhedshistorier som dukker op flere gange med samme tema: *Oscarfest, DK-økonomiske konsekvenser, International politik, DK-politik, Krigens gang, Kulturlivets krigsreaktion, DR-dirigent*. Hussein, Bush, Fogh og Lykketoft er ikke markeret med særligt kodeord, hver gang de optræder, men er implicite aktører i nyhedshistorier om *International politik* eller *DK-politik*.

Kodeordene har udelukkende været et redskab til, at jeg selv kunne finde rundt i det omfangsrige materiale og har kunnet genfinde mønstre, ligheder og forskelle, som jeg har iagttaget gennem mine efterhånden flere gennemlæsninger af materialet. Fordelen ved at anvende kodeord i en EndNote database er jo, at man kan søge på dem og få trukket de artikler ud, som korresponderer på ordet. Kodeordene er på ingen måde absolutte og jeg har også løbende omkodet artikler og fundet nye fællestræk, som jeg har givet nye kodenavne. Når jeg i kodningen har været lidt i tvivl om placering har jeg valgt flere kodeord frem for at risikere, at enkelte artikler forsvandt grundet fejlkodning

Hele processen med at udvikle og anvende kodeord kunne helt sikkert have været gjort langt mere systematisk og mindre tidskrævende end den måde, jeg har gjort det på. Det til tider unødigt møjsommelige arbejde har dog haft den utilsigtede fordel, at jeg efterhånden er kommet til at kende mit materiale overordentligt godt, da jeg har skimmet eller læst artiklerne adskillige gange. Som sagt er kodeordene kun tænkt til egen orientering i materialet, og jeg gør da heller ikke materialet til genstand for kvantificeringer på baggrund af mine mere eller mindre tilfældigt valgte og meget indforståede kodeord.

Når jeg i det kommende citerer fra avisartikler bliver det med et bestemt referencesystem, der angiver hver enkelt artikels nummer i databasen – f.eks. # 457 (som er en unik værdi), samt hvilken avis, artiklen kommer fra og dato. Dette system er valgt for at give en så præcis og samtidigt så kort reference som muligt. I forlængelse af afhandlingens bibliografi findes en udførlig liste over citerede kilder, hvor det ud fra hvert 'artikelnummer' endvidere oplyses artiklens rubrik, samt sektions- og sideplacering.

Krigens forløb i aviserne

I det følgende vil jeg for det første give en overordnet gennemgang af avisernes beskrivelser af krisen og krigens forløb over de 10 dage med fokus på iøjnefaldende ligheder og forskelle i avisernes dispositioner og valg af centrale nyhedshistorier, for dernæst at udpege et antal af disse til videre analyse.

Optakten

Mandag d. 17. marts er Irak endnu ikke den altoverskyggende nyhedshistorie, men afføder en god håndfuld historier i alle aviserne. Ligeledes er krisen og den forventede forestående krig på forsiden af stort set alle aviser, på nær Ekstra Bladet, men oftest som én eller to forsidehistorier blandt andre. Der er f.eks. også indenrigspolitiske nyheder om eksempelvis social-, sundheds- og miljøstof, som kan få plads på forsiderne, om end oftest i bunden eller som forsidenotits.

Emnemæssigt er det det internationale politiske magtspil som dominerer, da Bush, Blair og Aznar om søndagen havde mødtes til et kort topmøde på Azorerne. På dette tidspunkt er forhandlingerne i FN's sikkerhedsråd brudt sammen og det beskrives som en skinmanøvre, at man denne dag vil gøre et sidste forsøg på at nå til enighed om en ny resolution i FN: *De sidste diplomatiske anstrengelser for at forhindre et militært angreb på Irak vil blive afprøvet i dag i New York. Derefter vil krigen mod det irakiske styre og Saddam Hussein sandsynligvis være en kendsgerning # 1* (Berlingske Tidende, 2003/03/17).

Ligeledes bliver uenigheden på den internationale politiske scene beskrevet ud fra en EU-optik i artikler med rubrikker som: *EU vender ryggen til Blair # 1054* (Politiken, 2003/03/17) eller *Det splittede Europa # 897* (Information, 2003/03/17).

Endvidere er der en del artikler der fokuserer på krigsforberedelserne, dels i Irak, dels i angrebskoalitionen, dels i Danmark.

Jyllands-Postens korrespondent rapporterer fra Bagdad: *Irak forbereder sig på kaos, når bomberne og krydsermissilerne rammer landets kommunikationscentre # 447* (Jyllands-Posten, 2003/03/17).

Mens Ekstra Bladet giver sit bud på, hvorledes krigens forløb vil udspænde sig: *Allierede styrker vil rykke ind i Irak fra syd, nord og vest samtidig med verdens hidtil voldsomste luftbombardement. I løbet af 48 timer skal der kastes 3000 målsøgende bombe # 740* (Ekstra-Bladet, 2003/03/17).

Endelig citerer BT udenrigsminister Per Stig Møller for den danske position i den internationale politik i følgende rubrik: *Per stig: Vi er med jer # 299* (BT, 2003/03/17).

Foruden de overordnede nyhedshistorier om internationalt diplomati og indgåelser af alliancer, samt nyhedshistorier om, hvorledes forskellige forbereder sig på krig er der også en lang række andre perspektiver, der udfoldes og som genfindes løbende over de næste mange dage.

Information har denne dag en række interview med herboende irakere, der fortæller både om deres flugt fra Saddam Husseins regime, deres liv i Danmark, holdning til krigen og ængstelse for fami-

liemedlemmer i Irak. Den slags nyhedshistorier bygget på interviews med irakere i Danmark bliver et tilbagevendende tema for alle aviserne de følgende dage.

Ligeledes findes også her nyhedshistorier om det økonomiske perspektiv på krigen. Det er særligt Jyllands-Postens 'Erhverv & Økonomi' sektion og Berlingske Tidendes "Business" sektion, der har mange nyhedshistorier hvor krigen betydning for såvel dansk og international økonomi, børsmarkeder, og finansmarkeder, m.v.

Men selvom Irak-krigen endnu ikke har sat sig tungt og enevældigt på avisernes dagsorden, så kan den alligevel fungerer som aktualitetshenvisning i andre af avisens artikler. Eksempelvis optræder der midt i en teateranmeldelse af opsætningen af et 1700-tals teaterstykke en beskrivelse af et af stykkets figurer, som knyttes sammen med den aktuelle krigsdebat: *En magtens lakaj, der også kendes fra dagens bonede gulve - er det ikke netop ham, der ved de store mænds pressemøder forsvare en krig mod Irak uden forbehold, fordi han er opdraget i en konfrontationskultur?* # 12 (Berlingske Tidende, 2003/03/17).

Krisens tilspidsning

Den følgende dag er nyhedshistorier om Irak-krisen mere end fordoblet i antal, ligesom flere aviser også afsætter særlige temasider med siderubrikker som "Krisen i Irak" eller udvider de eksisterende temasider. Også de efterfølgende dage sætter krigen sig stadig tungere på avisens dagsorden og markant på forsiden, om end der stadig er plads til mindre notitser om andet stof. Politiken har d. 18.marts undtagelsesvis placeret lederen på forsiden, mens Jyllands-Posten har en større faktaboks, hvor de præsenterer alle avisens korrespondenter i Mellemøsten og resten af verden, som vil rapporterer fra krisen og den forventede krig. Krisens tilspidsning i retning af en uafværgelig krig præger aviserne, hvor bl.a. Berlingske Tidende d. 20.marts har sat teksten på forsiden op, så det ligner et timeglas, knyttet til den dominerende rubrik: *Tiden er løbet ud.*

Hvad angår sektionen og sideopsætningen, så byder den 19.marts på premieren på Jyllands-Postens nye onsdagssektion "International" som i høj grad er fyldt med Irak-historier.

Emnemæssigt er der opfølgning og nye vinkler på mandagens inden- og udlandsnyheders.

De internationale nyhedshistorier sætter dels fokus på det internationale magtspil og krigsforberedelserne på begge sider af fronten og i hele Mellemøsten, mens selve optakten til krigsudbruddet tilspidses ved referencer til den amerikanske præsident Bush' 48 timers ultimatum til Saddam Hussein. Bush' tale hvori ultimatumet blev fremført refereres i flere artikler og gengives endda i fuldt tekst i # 1108 (Politiken, 2003/03/19) & # 939 (Information, 2003/03/19). Modsat refereres Saddam Hussein også for en svartale, hvor han nægter at gå ind på ultimatumets betingelser

Nyhedshistorier om hvorvidt, Danmark vil støtte den amerikanske koalition i krig mod Irak, bliver i stigende grad den dominerende indlandshistorie. Spørgsmålet er til debat i folketinget og alle aviser refererer herfra, ligesom de også over de efterfølgende dage producerer en lang række analyserende og kommenterende artikler om hvilken betydning dansk krigsdeltagelse vil få på en lang række inden- og udenrigspolitiske forhold. I forbindelse hertil er der fokus på krigsmodstandere og reportager fra antikrigsdemonstrationer, Endvidere er der historier om danskernes holdning til krigen, understøttet af enten meningsmålinger eller Vox-Pop-undersøgelser udført af bladets egne journalister på gaden eller blandt kendte danskere – skuespillere, musikere m.m. Se bl.a. # 313 (BT, 2003/03/18).

Særlige nyhedshistorier

I optaksperiode er der to specielle nyhedshistorier som henholdsvis d 18 og 19. marts tildeles stor opmærksomhed. På forskellig måde var de bundet til den overordnede krigsoptakt, men blev ikke i sig selv beskrevet som væsentlige i forhold til spørgsmålet om krigens komme. Den store bevågenhed de fik, kan udfra en umiddelbar betragtning, nok snarere tilskrives, at de dels var danske historie, dels var uventede midt i denne ret så forudsigelige krigsoptakt.

Tirsdag d. 18.marts, var den store historie, som fik stor bevågenhed og trak forsidehistorier i flere aviser, historien om den tidligere irakiske hærfører Nazar Al-Khazraji, der var på såkaldt tålt ophold i Danmark, som var forsvundet fra sin politiovervågede bolig i Sorø. Historien knytter sig til den overordnede Irak-krigshistorie, da der gisnes på, at han er flygtet for at tage tilbage og kæmpe mod Irak for at placere sig som kommende leder i efterkrigstidens Irak. BT har allerede 19.marts rubrikken: *Hærchefen set her, der og alle vegne* # 325 (BT, 2003/03/19), mens Information samme dag kan afsløre hærchefens opholdssted under rubrikken: *'Hærchefen er i Riyadh'* # 933 (Information, 2003/03/19), men to dage senere fortæller avisen om et nyt opholdssted under rubrikken: *Saudisk avis: Hærchef er i Nordirak*, hvor det endvidere forklares, hvorfor han er kommet dertil *USA har angiveligt bragt en gruppe tidligere irakiske officerer til Nordirak for at give dem en rolle i et nyt Irak* # 967 (Information, 2003/03/21). mens BT dagen efter kan give forklaringen på, hvem der hjalp ham med flugten: *Det var under en amerikansk CIA-agents ledelse, den irakiske hærchef lørdag blev hentet af en aktionsgruppe i Sorø og fløjet til Saudi-Arabien i en minutiøst planlagt flugt* # 374 (BT, 2003/03/22).

Ekstra Bladet kan endelig nogle dage senere konkludere, at: *Den forsvundne Sorø-hærchef er nu i krig - ifølge ham selv - inde i Irak* # 872 (Ekstra-Bladet, 2003/03/25)

Men historien bliver endvidere beskrevet som en varm indenrigspolitisk sag, hvor ansvaret for, at en politiovervåget person kunne forsvinde i den blå luft, søges placeret hos politiet og i sidste instans justitsministeren. *Justitsminister Lene Espersen blev mødt med massiv kritik, da hun i går skulle*

forklare, hvorfor der ikke blev passet bedre på den nu forsvundne irakiske hærchef # 118 (Berlingske Tidende, 2003/03/21). En kritik, der nogle dage senere førte til en politisk 'næse'.

Lene Espersens totalt manglende fornemmelse for, at den irakiske hærchef i Sorø stod på spring til at smutte ud af landet, giver hende nu en 'næse' # 851 (Ekstra-Bladet, 2003/03/23).

Historien fortsætter jævnt hen over de 10 dage, da der til stadighed kommer nye rygter om hærchefens opholdssted og nye udviklinger i placeringen af ansvaret for flugten. De fleste aviser har dagligt en nyhedshistorie herom, men Ekstra Bladet i særlig grad har gjort det til sin mærkesag og har suverænt flest artikler om sagen, mens BT mister interessen herfor efter nogle dage. I de nye temaside og opdelinger af avisens stof som krigen afføder, er det interessant at bemærke, at sagen om den forsvundne hærchef ofte lander på indlandssiderne, hvilket passer godt med de indenrigspolitiske aspekter, der trækkes frem.

Onsdag d.19.marts sætter en ny indenrigspolitisk historie sig atter på dagsordenen. I forlængelse af et møde i udenrigspolitiske nævn, blev først statsministeren og dernæst udenrigsministeren overhældt med rød maling af to aktivister fra græsrodsbevægelsen 'Globale Rødder' i protest mod den kommende regeringsbeslutning om dansk krigsdeltagelse. Nyhedshistorien med billeder af den malingsdryppende Anders Fogh Rasmussen er med i alle aviser og når forsiden på flere. Historien er endvidere flettet ind i den fortsatte debat om dansk krigsdeltagelse og knytter an til historier om krigsmodstandere og anti-krigsdemonstrationer. Ligesom nyhedshistorier om jagten på hærchefen, så fortsætter også denne historie over flere dage. Overfaldet på stats- og udenrigsministeren udvikles til dels spørgsmål om sikkerheden for politikere generelt og på Christiansborg specifik, dels spørgsmålet om hvorvidt Enhedslistens folketingsmedlem Pernille Rosenkrantz-Theil deltog i malingsaktionen eller sympatiserede med den. Alle disse nyhedshistorier vil i det kommende blive analyseret særskilt, hvorfor jeg ikke bemærker yderligere herom nu

Generelt om avisernes opsætning.

Samlet set kan man i optaksperioden se en stadig større fokusering på Irak-krisen og den kommende krig som avisernes styrende nyhedshistorie. Der laves særlige tema-sider med egen rubrik og ofte også særlig grafik. Disse tema-sider synes at få stadig mere omfang, ligesom forsiden i hovedtræk er domineret af nyhedshistorier der knytter til den overordnede Irak-historie på den ene eller anden måde. Aviserne har samlet set et stadig stærkere fokus på de militære aspekter, som udtrykkes i såvel billeder, grafik og faktabokse med forklaringer på våbentyper, som artikler med gisninger om parternes strategi i den kommende krig

Et andet tegn på, at nyhedsredaktionerne er ved at indstille sig på krig og dermed intens krigsdækning er brugen af korrespondenter. Avisernes faste udenrigskorrespondenter medvirker alle til at give vinkler på krigsoptakten set fra enten Washington, London, Paris, Berlin, Ankara, Moskva

eller Cairo, ligesom aviserne i forskellig grad har satset på udsendte korrespondenter til enten Bagdad, Nordirak, nærområderne i Jordan, Kuwait og Tyrkiet eller til koalitionsens pressecenter i Doha, Qatar. Valg af korrespondenternes placering giver i disse dage også anledning til en række nyhedshistorier om journalisterne selv, der enten omhandler journalisterne placering, arbejdsmuligheder eller deres valg om at forlade Bagdad af sikkerhedsmæssige grunde. F.eks. vælger en journalist fra Ritzaus Bureau denne dag at forlade Bagdad og skriver sin sidste artikel herfra # 87 (Berlingske Tidende & Ritzaus, 2003/03/20).

Der findes dog samtidigt en række andre nyhedshistorier fra både ind- og udland, og aviserne opererer også med mindre temasider om sundhedsspørgsmål eller f.eks. ”Dommertjek” som Politiken kører 19.marts som temaside på side 4. Men ingen af nyhederne har særlig stor gennemslagskraft, forstået som, at de kan holde sig på dagsordenen flere dage i træk. På udlandssiderne har man også enkelthistorier fra Kina, Slovenien, Frankrig osv. men heller ikke disse nyheder kan genfindes over flere dage eller i flere aviser. Hvor nyhedshistorien om hærchefens forsvinden og overfaldet på Fogh markeres i alle aviser over adskillige dage, er der stort set ingen af avisernes øvrige nyheder, der formår at holde sig på dagsordenen uden henvisning til Irak-krisen.

En enkelt historie dukker op flere gange i de fleste medier, nemlig nyhedshistorier om den nyopdukkede SARS-epidemi i Asien. Ikke alene kan nyhedshistorien om mystiske dødsfald i Asien dukke op flere gange, men den afleder også konsekvens-nyheder, hvor spørgsmål rejses om, hvad dette betyder for eks. vis danske rejsende. Men set i det overordnede billede er også denne historie tæt på at drukne i Irak-historien.

Set i forhold til avisernes samlede antal sider, så er der dog alligevel en ganske stor del af avisernes sider, som er ganske uberørt af Irak-krigen, hvilket hovedsagligt skyldes tillæg og sektioner, der ikke har dagsaktuelle nyhedshistorier som stofområde. Avisernes livsstils- og modetillæg, bolig-, mad-, musik- og filmsektioner er stort set upåvirket af nyhedsstrømmen om Irak-krigen. Mange af disse ofte ugentlige tillæg kan jo også være produceret noget tid i forvejen, men stofområdet synes heller ikke at blive beskrevet i sammenhæng med politiske begivenheder.²⁵⁹ Uden at have analyseret det nærmere forekommer det mig, at forårets snarlige kommen synes at have større indflydelse på mode-, mad- og boligsektioners emnevalg end krigen.

Avisernes sportssektioner er på helt anden måde knyttet an til avisens nyhedsregime, men forholder sig så eksklusivt til at skrive nyhedshistorier om sport, at der næsten ingen referencer findes til krigen. Enkelte notitser sniger sig ind, når en landskamp risikerer aflysning grundet øget sikkerhedsrisiko i et givent land, eller når seks franske fodboldspillere truer med ikke at ville spille for deres engelske klub i protest mod krigen # 852 (Ekstra-Bladet, 2003/03/23).

²⁵⁹ Disse stofområder dækkes i høj grad af Grundwalds genrebetegnelse for ”servicejournalistik”. (Grunwald, 2004)

Avisernes kultursektioner eller kultursider ligger derimod på en mærkelig mellemstatus mellem 1.sektionernes nyhedsstof og særtillæggenes eget lukkede stofområde. Som tidligere vist kan Irak-krigen blive trukket ind som reference i selv en teateranmeldelse, mens mange andre anmeldelser ingen kommentarer har til den samtidige problematik i Irak. Modsat findes der også nyheder om internationale stjerner, der aflyser koncerter eller udtaler sig i protest mod krigen, ligesom visse kulturredaktioner også giver spaltepads til kendte danske kulturpersonligheders meninger om krigen. Kultur eller Magasinsektionerne giver endvidere ofte også plads til længere reportager eller baggrundsartikler om livet i Irak, landets historie eller lign. Nye bøger, der beskæftiger sig med USA's udenrigspolitik, forhold til Europa osv., får prominente anmeldelser i denne periode.

Krigsudbruddet og krigens første dage

Bombardementerne af Bagdad og krigen mod Irak begynder natten til torsdag d. 20.marts men kan af indlysende grunde først nå avisernes sider dagen efter.

Fredag d.21.marts

Krigsudbruddet og nyheder relateret hertil er på alle avisernes forsider, hvor der ikke er plads til andre nyheder, mens det er meget forskellige aspekter af den overordnede nyhed, som de enkelte aviser vælger. Ekstra-bladet slår på den internationale krigsmodstand, BT på terrortruslen fra Saddam, mens de andre aviser, der har noget større forside at opererer med, alle vægter en blanding af beskrivelser af krigsudbrud og korrespondentreportager om bombardementernes konsekvenser, hvilket særligt er de aviser, der har egne korrespondenter i Bagdad eller aftaler med udenlandske ditto.

Denne dag fremtræder alle aviserne i forskellige grad i ny opsætning med ny tema-rubrik.

Berlingske Tidende og Ekstra-bladet har begge valgt 'Irak-krigen' BT kalder deres tema "Krigen mod Saddam", Jyllands-Posten kalder deres "Krigen i Golfen", Politiken bruger "Krig i Irak", mens Information opererer med skiftende tema-rubrikker. Denne dag har de både tema-sider under "Krig mod Irak" samt et temanummer af 2.sektionen "i2" der i stedet kaldes "hvad nu hvis..."

Endvidere flyttes tema-stoffet rundt i avisen. Både Berlingske Tidende og Politiken rykker temasiderne frem til indlandssidernes vante plads, ligesom antallet af tema-sider udvides kraftigt. Jyllands-Posten genopliver sit nye onsdagstillæg "International" og omdøber det "Krigen i Golfen", hvortil størstedelen af Irak-historierne flyttes, dog er alle indlandshistorie med reference til Irak at finde på indlandssider i 1.sektion. I både Ekstra-bladet og BT får temasiderne også en fremtrædende placering, selvom det kan være svært at bedømme hvilke gængse stofområder, denne opprioritering fortrænger. Berlingske Tidende og Jyllands-Posten fortsætter også deres tema som særskilte sider i erhvervssektionen, hvor størstedelen af nyhedshistorierne om krigens konsekvens for økonomiske forhold findes.

Indenfor denne tema-opdeling og opprioritering af krigsstoffet finder endvidere en yderligere opdeling sted, nemlig i undertemaer. Fordi krigen nu er gået i gang prioriteres nyhedshistorier om krigens set som en militær handling højt og får oftest nogle særskilte sider, hvor krigens hidtidige gang beskrives, gisninger om kommende slag og strategier diskuteres ved siden af præsentation af våbentyper, ammunition, sikkerhedsudstyr m.m. I løbet af krigens første dage er der nogle markante træk ved opsætningen, som efterhånden genfindes i samtlige avisers dækning af krigshandlingernes forløb. For det første indføres særlige faktabokse, bjælker eller anden særlig grafik med rubrikker som ”Dag 1”, ”Krigen dag 1” eller ”Irak det seneste døgn” hvor den foregående dags vigtigste begivenheder listes op. Til tider endog med præcis tidsangivelse for bombninger. For det andet optræder der i forbindelse med nyheder om krigshandlingerne forskellige former kort og grafik over Irak, hvor der med diverse symboler angives troppebevægelser, bombenedslag, vigtige byer osv.

Det store fokus på krigshandlingerne fører også til et tredje fællestræk ved aviserne, som dog ikke har med opsætningen at gøre, men angår valg af kilder. I løbet af krigens første dage har alle aviserne allieret sig med en dansk militærekspert, der enten besvarer læsernes spørgsmål, bruges som hovedkilde i journalisternes historier eller har egen klumme, hvor han (det er kun mænd) kan fremføre sine analyser af krigens gang.

Samtidigt ses også et ekstra fokus på baggrundshistorier om Iraks historie, tiden under Saddam Hussein osv. Flere af disse baggrundshistorier har sikkert ligget klar til tryk i længere tid, hvilket bl.a. kan ses af, at nogle af aviserne kommer til at sætte en forældet tema-rubrik ved disse artikler (eks. vis Irak-krisen, selvom resten af aviser har skiftet til temaet Irak-krigen) Politiken starter på krigens første dag en baggrundsserie kaldet ”Irak for begyndere 1(senere 2, 3, 4)” og kører samtidigt på deres erhvervssider en serie kaldet ”Med krigen på arbejde” om krigens indflydelse på forskellige personers arbejdsliv – en børsmægler, en præst, en klasselærerinde osv.

Krigens videre forløb

De næste par dage fortsætter krigen og afledte historier deraf stadig som den altdominerende nyhedshistorie, som dog har toppet 21 og 22. marts. Allerede d.22.marts er nyhedsværdien i krigen ikke nok til at holde den på Ekstra-bladets forside, som i stedet kører en forargelseshistorie om en 6-årig dreng under rubrikken *Nær død af Panodil*, mens henvisninger til krigen er i en langt mindre rubrik med foto. BT har også drejet fokus væk fra selve krigshandlingerne og kører en forargelseshistorie om danske skolebørns deltagelse i anti-krigsdemonstrationer på forsiden. Morgenaviserne har alle stadig stort fokus på krigen og de militære aspekter, med fotos af bombenedslag over Bagdad og/eller irakere i Bagdad.

Søndag d. 23. marts er fordelingen den samme. Ekstra-Bladet har ny skandale (denne gang om sex) på forsiden, mens BT har historien om danske Helene i Bagdad, der efter dage som levende skjold udtaler ”*Jeg vil hjem*”. Bemærkelsesværdig er det, at Berlingske Tidende bruger forsidens øverste del til foromtale af aftenens Oscarfest i Hollywood, mens krigsnyhederne er trængt ned på bunden af forsiden. Politiken og Jyllands-Posten har stadig kun fokus på krigen. Information udkommer som sagt ikke søndag.

De følgende dage er billedet det samme. De fire morgenaviser fortsætter med at have Irak som dominerende forsideoemne, dog begynder der at komme notitser om andre emner. BT fortsætter med forskellige særlige optikker på krigen som forsideshistorie indtil 26.marts hvor en kendis-skandalehistorie rydder forsiden. Ekstra-bladet derimod har atter krigen på forsiden d.24.marts med nyhedshistorien om amerikanske krigsfanger i Irak, og igen d.26. hvor den forsvundne hærchef atter kommer på forsiden. Særligt i de sidste dage kan man se visse tegn på nedprioriteringer og færre sider til Irak-temaet i de forskellige aviser.

Særlige historier

Emnemæssigt er det i høj grad krigens gang og de nye nyhedshistorier, der udspringer deraf (f.eks. om krigsfanger), som fylder godt. Det danske folketingsbeslutning om Danmarks krigsdeltagelse 21.marts 2003 er også behandlet i alle aviserne 22.marts men giver ikke voldsomt megen mere omtale, da nyheden har været ventet og diskuteret over flere dage. De sidste dage 25 og 26. marts ebber denne historie også ud og overlever kun med helt nye vinkler.

Et andet aspekt af krigen, som genfindes i alle aviserne, er nyhedshistorier, der ser på mediedækningen selv eller dens konsekvenser. Disse historier er særligt til stede efter krigens udbrud og beskriver dels journalisters arbejdsvilkår og forhold til militærets pressestrategier, dels presse- og medieforhold under krigen i andre lande verden over, dels hvad krigens billeder på tv har af betydning for seerne og ikke mindst hvorvidt børn tager skade af at se det. Fællestrækket for disse historier er netop, at mediedækningen selv spiller hovedrollen, og bliver derved en afledt historie om krigen i andet geled..

Der er også to særlige nyhedshistorier som kan genfindes i de fleste aviser, nemlig historien om den åbenmundede dirigent fra DR's torsdagskoncerter og historien om Oscarfesten i krigens skygge, som jeg kort vil skitsere hovedtrækkene i.

Fredag d.21.marts kommer formiddagsaviserne med historien om et optrin ved Danmarks Radios klassiske torsdagskoncert, hvor Radiosymfoniorkestrets afgående – tyske – chefdirigent Gerd Albrecht brugte anledningen til at fordømme krigen og Danmark forventelige deltagelse heri. Denne usædvanlige politiske kommentar midt under koncerten havde afstedkommet både klapsalver og

mishagsytringer blandt publikum. Den efterfølgende dag tager alle morgenaviserne også historien op (episoden under koncerten uspillede sig sikkert for sent til at nå morgenavisernes deadline for fredagsavisen), og giver anledning til såvel lederkommentarer som opfølgning på historien, særligt med interesse for om Albrecht ville undskylde sin opførsel eller få reprimande fra sine chefer i DR. Ifølge de næste dages nyhedshistorier formår Albrecht således både at undskylde og dementere sin undskyldning.

Søndag d 23.marts er dagen, hvor filmbranchens eftertragtede Oscar-statuetter uddeles i Hollywood. Aviserne har alle bygget op til denne årlige begivenhed, dels ved i kultursektionerne at fremhæve de nominerede, herunder en dansk kortfilm, dels ved at sætte den i relation til krigen. I ugen op til Oscarfesten kommer der nyheder om, at festen risikerede at blive udskudt pga. krigen eller alternativt, at de festlige indslag ville blive nedtonet i lyset af krigen, ligesom diverse kendte Hollywood-stjerner havde proklameret, at de ikke ville deltage i festen i protest mod krigen. I reportagerne efter Oscarfesten, som for de fleste aviser først kommer tirsdag d.25.marts, fokuseres der foruden på vinderne i hovedkategorierne, særligt på den danske vinder i kortfilmskategorien.

Martin Strange-Hansen valgte ikke at ytre som om krigen i Irak, da han i går nat fik overrakt en Oscar for kortfilmen »Der er en yndig mand« # 260 (Berlingske Tidende, 2003/03/25).

Denne bemærkning kan virke noget bagvendt, idet det normalt ikke forventes, at prismodtagere kommer med politiske ytringer, men den bør ses i sammenhæng med alle de tidligere historier om amerikanske stjerner, der ville knytte Oscarfesten sammen med politisk protest. Ikke mindst vinderen af dokumentarfilmkategorien, den amerikanske filminstruktør Michael Moore, brugte sin takketale til et frontalangreb mod den amerikanske præsident og krigen i Irak. Moores kontante tale til præsident Bush blev øjensynligt betragtet som så sensationelt for denne Oscarfest, at det blev rubrik for to avisers reportager derfra: ”Skam dig Bush”# 876 (Ekstra-Bladet, 2003/03/25), ”Skam Dem, hr. Bush” # 1035 (Information, 2003/03/25)

Udvalgte nyhedsstreng til videre analyse

Indenfor denne store mængde materiale, med et utal af forskellige nyhedshistorier fra ind og udland, der direkte eller indirekte forbindes til periodens overordnede og altdominerende nyhedshistorie om Irak-krisen/-krigen, har jeg udvalgt en række nyhedshistorier til videre analyse.

For ikke at skabe unødigt megen begrebsforvirring vil jeg i det følgende anvende betegnelserne **nyhedsstreng** om disse samlinger af nyhedshistorier. Jeg har udvalgt hvilke enkelte nyhedshistorier, der behandles under hver nyhedsstreng, og disse afgrænses ved, at den samme centrale problematik kan genfindes i alle nyhedshistorierne. Derfor bliver begrebet nyhedsstreng en samlebetegnelse for alle de historier, der på den ene eller anden måde beskæftigede sig med eks. vis hærchefens forsvin-

den. Uanset hvor interessant nyhedsstreng om hærchefens forsvinden, så er den dog ikke blandt de udvalgte.

I analyseafsnittet vil jeg tag fat i nyhedsstrengene;

1. **International politik** – herunder særligt det politiske magtspil op til krigens udbrud, med indgåelse af alliancer, uro i EU og diverse statslederes fordømmelse af krigen. Endvidere ses der på, hvorledes Saddam Hussein – som en af de internationale aktører – portrætteres.
2. **Folketingets debat om dansk krigsdeltagelse** - her samles alle nyhedshistorie om de politiske debatter, beslutninger, analyser af beslutningens konsekvenser og kommentarer hertil som det udspiller sig på og omkring Christiansborg.
3. **Krigsmodstanden** – herunder særligt den ikke parlamentariske modstand som udtryktes ved demonstrationer både internationalt og i Danmark. Herunder særligt fokus på nyhedsbegivenheden om Globale Rødders malingsoverfald på ministrene og de heraf afledte nyhedshistorier som et skæringspunkt mellem nyhedsstrengene 2 og 3.
4. **Krigens gang** – i denne nyhedsstreng samles alle de nyhedshistorier, der har militære strategier og krigshandlinger som emne. Herunder også nyhedshistorier om vilkårene for krigskorrespondenterne midt i krigen og deres reportager om krigens ofre. Endvidere bliver spørgsmålet om journalistikkens forhold til egen praksis i krigen analyseret.

Metodisk fremgangsmåde

I analysen af de enkelte nyhedsstreng vil jeg i første omgang identificere, hvad det er for størrelser, der tales om, forstået hvordan og i hvilket omfang disse nyhedshistorier bliver beskrevet som en **begivenhed** med **aktører** der udspiller sig indenfor en given **arena** på en given **tid**. Med andre ord spørger jeg artiklerne om de centrale spørgsmål enhver nyhedsartikel ifølge den omvendte nyhedstrekanter burde svare på i de første linier; **hvem, hvad, hvor, hvornår?**

Næste trin i analyse er, at søge efter hvorledes nyhedsstrengens vigtigste problematikker fremhæves gennem de 5 nyhedsoptikker, der én efter én tages frem som spørgsmål til materialet. Her vil jeg på tur undersøge hvordan **henvisninger** til nyhedernes **aktualitet, væsentlighed, konflikt, sensation** eller **identifikation** medvirker til at fremhæve bestemte træk, som særlig nyhedsværdige ved den givne nyhedshistorie eller begivenhed. Det er altså ikke på forhånd bestemte ord eller vendinger, som jeg venter at finde, men derimod henvisninger, der knytter sig til den særlige måde en bestemt nyhedsbegivenhed anses for vigtig af journalistikken.

Både løbende i denne del af analysen, men dernæst som et særskilt punkt, vil jeg spørge til, hvordan eller hvorvidt, der kan lokaliseres forskelle imellem de forskellige genrer, som den bestemte nyhedsstreng beskrives gennem. Dette gøres som sagt ikke ved at opdele nyhedsstrengens artikler i 3 kategorier, men ved at efterspørge, hvilke træk af refererende, analyserende og kommenterende journalistik, der kan lokaliseres i nyhedsstrengene, samt på hvilken måde de adskiller sig i optik eller modsat sammenblandes. Denne del af analysen skal netop medvirke til, at jeg kan få blik for, hvornår bestemte forhold eller fakta udpeges fra eksempelvis politisk hold, og hvordan journalistikken videre forholder sig til det. Bliver politisk udpegede konfliktpunkter accepteret og gentaget på såvel journalistikkens refererende, analyserende og kommenterende niveau eller kan man se et skift i retning af en selvstændigt udvalgt problemstilling i f. eks den analyserende eller kommenterende journalistik?

Dernæst vil jeg på denne baggrund forsøge at placere journalistikkens opfattelse af nyhedsstrengens problematik indenfor Hallins sfæremodel, med særlig opmærksomhed overfor, hvorvidt placering afhænger af hvilken genre nyhedsstrengen behandles indenfor.

Som sidste trin i analysen vil jeg se på, om der tegnes nogle konturer for en journalistik forståelse af såvel omverdenen som det nationale indenfor den specifikke problematik en given nyhedsstreng beskrives indenfor. Til denne del af analyse, vil jeg gøre brug af Anderssons nationsbegreb som en søgeoptik for at få hold på både de forventeligt implicite og eksplicite referencer til en national referenceramme, en given nyhedsstreng kan indeholde.

Løbende vil jeg også trække aspekter fra den internationale litteratur om journalistik, og journalistik og krig ind i analysen. F. eks vil jeg have opmærksomheden rettet mod, hvorvidt der kan lokaliseres elementer fra Carruthers fire krigskategorier i materialet – eksempelvis totalkrigsreferencer eller brug af historiske referencer til tidligere nationale eller internationale krigssituationer.

Denne fremgangsmåde er i sagens natur subjektiv, da den dels bunder i min egen bedømmelse af, hvilke artikler (eller elementer fra enkeltartikler) der kan indregnes under en bestemt nyhedsstreng, dels bunder i hvilke aspekter, jeg har lagt mærke til, når jeg har sat de forskellige analyseoptikker for øjet. Der kan givet findes eksempler i min egen empiri på oversete optikker eller eksempler, der taler imod en ellers kategorisk konklusion om nyhedsstrengenes samlede udtryk.

Hertil kan jeg kun henvise til, at jeg undervejs i analyse forsøge på bedste vis at fremlægge, hvordan jeg er gået til materialet og i hvilket omfang, jeg selv mener, at konklusioner kan udstrækkes. For på bedste vis at undgå, at analysen fremstår som mere postulerende end udredende, har jeg forsøgt at påvise forhold gennem – måske trættende – mange eksempler og givet megen plads til de undtagelser, der ikke støtter mere generelle tendenser.

Kapitel 7: Analyse af nyhedsstreng nr.1

Nyhedsstreng om international politik

Nyhedsstrengen centrerer sig i udgangspunkt om de internationale politiske processer, der udspillede sig omkring FN's sikkerhedsråd og rådets interne kampe for og imod vedtagelse af en ny resolution, der ville give mandat til at angribe Irak, hvis landet ikke gik ind betingelsesløs på en række krav fra FN særligt vedrørende våbeninspektioner. Diskussionerne i sikkerhedsrådet og på den internationale politiske scene har kørt siden den amerikanske præsident Bush fra FN's talerstol i efteråret 2002 udbad hjælp til afvæbning af Irak, og Sikkerhedsrådet 7 uger senere vedtog resolution 1441, der genindsatte FN's våbeninspektører i Irak. # 23 (Berlingske Tidende, 2003/03/18).

På det tidspunkt, hvor min empiri starter d.17.marts er FN i mindre grad rammen for de internationale nyhedshistorier, men fungerer mere som baggrunden, der ofte genfortælles som forløbet op til den nuværende situation, hvor Sikkerhedsrådets forhandlinger er tæt på at bryde sammen. Derfor skifter fokus over perioden til andre internationale fora, topmøder, statslederes pressemøder m.m. Nyhedsstrengens nøglepunkter er med udgangspunkt i FN-forhandlingerne, i første omgang minitopmødet på Azorerne, derefter koncentrerer nyhedsstrengen sig om sammenbruddet i FN, for at gå over Bush's ultimatum til Hussein og selve krigsudbruddet, til endelig at fokuserer på reaktioner på krigsudbruddet og diskussion af krigens konsekvens for den fremtidige internationale politik

Nyhedsstrengens hvem, hvad, hvor, hvornår?

Nyhederne beskrives i aviserne som rækker af begivenheder indenfor den overordnede **begivenhed**, som er den internationale magtkamp for og imod et angreb på Irak. Hvor det i de retrospektive baggrundsartikler fortælles, at FN tidligere forsøgte at løse konflikten om Iraks formodede masseødelæggelsesvåben ad diplomatisk vej og ved hjælp af våbeninspektører, så fremstilles denne mulighed næsten som illusorisk i de fleste aviser. Nyhedsstrengens svar på spørgsmålet, om **hvad** disse nyheder handler om, er altså spørgsmålet om og **hvornår** og **hvordan**, der bliver krig mod Irak. Som nyhedsstrengens hovedbegivenhed kan fremhæves den internationale magtkamp om krig i Irak, men denne begivenhed udspiller sig i regi af en række mindre begivenheder.

Spørgsmålet **hvem**, nyhederne handler om besvares i meget enslydende former med at udpege nyhedsstrengens **aktører**, som nationer og statsledere. De mest centrale nationer er selvfølgelig Irak og USA, der leder bestræbelserne på at få lagt størst muligt pres på Irak og landets leder Saddam Hussein. Endvidere er Storbritannien og Spanien som USA's allierede og Tyskland, Frankrig og Rusland, som USA's vægtigste modstandere i FN's sikkerhedsråd, de centrale og oftest refererede aktører i begivenheder om det internationale magtspil. Ofte bliver de enkelte landes statsleder også

fremhævet som særskilte aktører både som repræsentant for og adskilt fra deres respektive nationer. Særligt Bush, Hussein, Blair, Aznar, Chirac, Schroeder og Putin optræder som selvstændige aktører, der optræder og udtaler sig på vegne af deres nationer, men som også ofte beskrives som personer med særlige forcer og svagheder og i varierende grad i samklang med befolkningen i deres lande. Endvidere er de centrale landes udenrigsministre, forsvarsministre og FN-ambassadører ofte aktører i disse internationale nyheder. Med reference til Galtung & Ruges²⁶⁰ undersøgelse af internationale nyheder, så er det også slående, at det netop er elite nationer og disses elitepersoner, der fylder mest i nyhedsstrengen. Bemærkelsesværdigt i den sammenhæng er det også, at mindre magtfulde lande oftest, hvis ikke udelukkende, optræder som aktører i navn af nationen og næsten aldrig med henvisning til statslederen. Her tænker jeg f.eks. på de ikke-permanente medlemmer af Sikkerhedsrådet, som blot fremtræder som Bulgarien, Mexico og Chile, og ikke repræsenteres ved enkeltpersoner som statsleder eller – måske mere oplagt – FN-ambassadører. Som eksempel på en helt perifer position blandt verdens nationer, ses en kort notits i Jyllands-Posten med rubrikken: *Reaktioner: Afrika tager afstand fra krig* # 514 (Jyllands-Posten, 2003/03/19), hvor avisens korrespondent reporterer fra et møde i Afrikansk Union (AU). På trods af at to navngivne personer citeres i notitsen er det tydeligt, at de afrikanske lande betragtes som så ligegyldige for Irak-konflikten, at de højst kan opnå opmærksom i samlet flok som kontinent og endvidere, at deres udtalelse kun betragtes som en *reaktion* på andre, aktive nationers handlinger og beslutninger. Det er i øvrigt den eneste artikel korrespondenten fra Cape Town kan få i avisen i denne periode, bortset fra en kort artikel om Sydafrikansk turisme i avisens ferietillæg 23.marts.

Danmark, statsminister Fogh og udenrigsminister Stig Møller optræder selvklart også i disse nyhedshistorier og sættes gerne i sammenhæng med elitenationer og elitepersoner. Flere gange beskrives Danmark også som del af denne internationale elite ved f.eks. at referere, hvordan Fogh fik opkald fra Bush lige inden denne gik på tv for at fortælle det amerikanske folk, at USA var i krig # 113 (Berlingske Tidende, 2003/03/21). Forsøg på at tilskrive Danmark en rolle i begivenhedernes indercirkel findes også i de mange oversigter over, hvilke lande, der støttede USA, hvor det fremhæves at Danmark, som et af de eneste lande også støtter militært. *Der sendes kun regulære kamp-tropper fra tre lande til opgøret med Irak. Danmark følger lige efter i krigsbidrag* # 1091 (Politiken, 2003/03/19).

I lighed med Harcup & O'Neill²⁶¹ må der dog også fremhæves andre aktører, som hverken er nationer eller personer, men internationale organisationer. Særligt FN optræder meget ofte som en aktør i forhold til både sikkerhedsrådets betydning for det eventuelle krigsudbrud og en krigs legitimitet, ligesom der også skrives mange analyser om, hvilken betydning FN vil få i fremtiden set i lyset af sammenbruddet i Sikkerhedsrådets beslutningsproces og med henblik på et forventet genopbygning

²⁶⁰ (Galtung & Ruge, 1970)

²⁶¹ (Harcup & O'Neil, 2001)

af Irak efter krigen. Ligeledes optræder EU ofte som aktør, hvor nogle af de samme spørgsmål rejses om, EU's fremtidige sammenhold og styrke i lyset af EU-landenes interne uenighed om krigen.

Endelig er der i langt mindre omfang et antal aktører fra forskellige lande, som sporadisk optræder i nyhedsstrengen. Det kan være aktører som 'befolkningen' eller 'befolkningsflertallet', når der eksempelvis refereres til befolkningens tilslutning eller modstand til krigen i elite-nationerne. Aktører, der optræder som repræsentant for 'folkets røst' er ofte tilfældigt udvalgte enkeltpersoner, som interviewes af udenrigskorrespondenten i Washington, Paris eller London. F.eks. bygger en udenrigsreportage fra Informations korrespondent i Paris på interview med en håndfuld personer på en café i Paris # 1027 (Information, 2003/03/25), ligesom en reportage om krigsmodstanden i USA bygger på interview med demonstranter som udenrigskorrespondenten fandt under en anti-krigsdemonstration i New York # 1226 (Politiken, 2003/03/23).

Alternativ kan de aktører, der henvises til som repræsentant for den folkelige opinion, være meningsmålinger eller eksperter fra landet selv, der udtaler sig. Politiken bragte 19.marts to artikler på samme side, hvor avisernes korrespondenter i Paris og London havde spurgt førende franske og engelske eksperter, om hvorvidt de anså krigen for lovlig i forhold til FN-resolutioner og folkeretten # 1110 (Politiken, 2003/03/19) & # 1111 (Politiken, 2003/03/19). Samtidigt havde en af avisens hjemlige journalister udspurgte danske eksperter om samme emne # 1112 (Politiken, 2003/03/19).

Spørgsmålet om **hvor** disse nyhedsbegivenheder i nyhedsstrengen udspiller sig, vil udpege nyhedsstrengens **arena**. Umiddelbart er svaret herpå langt fra entydigt. Mandag d.17. marts refereres fra Bush, Blair og Aznars korte mini-topmøde på de portugisiske øer Azorerne, men disse øer var på ingen måde centrale for de internationale magtkampe. Flere artikler påpeger netop det symbolske i mødet grundet både dets korthed og placering, og Politikens leder kommenterer om stedet: *George W. Bush, den britiske premierminister, Tony Blair, og Spaniens ministerpræsident, Jose Maria Aznar, havde forsøgt at koreografere et møde, som skulle vise, at en kommende krig nyder støtte på begge sider af Atlanten* # 1062 (Politiken, 2003/03/17).

Dagen efter er Azorerne også helt ude af søgelyset igen og fungerer nu blot som referencepunkt for udtalelser fra topmødet. De følgende dage skifter placeringen fra det sidste møde i FN's sikkerhedsråd, til afstemning i det britiske underhus, forbi EU topmøde, over præsident Bush' tv-tale med ultimatummet til Irak og Saddam Hussein svar på irakisk tv, til alskens pressemøder i Washington, London, Paris, Berlin, og Moskva, hvor forskellige statsledere udtaler sig for og imod krigen. Arenaen er ikke et bestemt geografisk sted i verdenen, men bør nok beskrives som '**den internationale politiske arena**'. Når Putin stiller sig op i Moskva og taler dunder imod krigen, så beskrives det ikke som en begivenhed, der udspillede sig indenfor en afgrænset lokalitet så som Rusland, Moskva eller lokalet, hvor tv-talen blev optaget, men derimod som en international begivenhed, hvor Putin

ikke blot taler til kameraet og de russiske seere, men til hele verdenen gennem f.eks. Berlingske Tidendes korrespondent, som refererede talen videre # 126 (Berlingske Tidende, 2003/03/21).

Nyhedsstrengens svar på **hvornår** spørgsmålet vil udpege en tidsmæssig angivelse af, hvornår den begivenhed på en bestemt arena med bestemte aktører udspillede sig. Dette spørgsmål søges uddybet under nyhedsoptikken 'aktualitet', men overordnet set beskrives nyhedsstrengen som en daglig opdatering med nye perspektiver og udviklinger indenfor den internationale politik.

Nyhedsstrengen analyseret gennem nyhedsoptikkerne

Aktualitet

Aktualitetshenvisninger er på flere måder meget centrale i denne nyhedsstreng, dels i gængs journalistisk forstand, som måder at markere, at dagens nyheder om den internationale magtkamp adskiller fra gårsdagen ved, at nye nyheder kan fortælles herom, dels ved at tiden i sig selv beskrives som centralt for begivenhedernes gang. Aktualiteten fordobles så at sige ved, at der ikke blot fremhæves, at avisen nu har nyt om det nyeste indenfor nyhedsstrengen, men at begivenhederne selv beskrives som styret af en tidsbunden proces mod et snarligt klimaks.

Aviserne refererer alle d.17.marts fra søndagens møde på Azorerne, hvor det er en helt særlig placering i tid, der fremhæves som central.

Slutspil: Sandhedens time kommer i dag lyder rubrikken i Berlingske Tidende # 3 (Berlingske Tidende, 2003/03/17) og genfindes i BT's rubrik: *Nu kommer krigen* med den uddybende manchete: »*Sandhedens øjeblik for verden i dag om Irak*,« sagde Bush. *Måske begynder krigen allerede i aften* for at afslutte artiklen med konklusionen om krigen: *En krig som nu er uundgåelig. Timeglasset er ved at rinde ud for Saddam* # 297 (BT, 2003/03/17). Ekstra-Bladet konkluderer efter topmødet i rubrikken: »*Få timer fra krig*» # 739 (Ekstra-Bladet, 2003/03/17), mens Jyllands-Posten dog mener, at det er dage og ikke timer til krig: *Krig om få dage* # 450 (Jyllands-Posten, 2003/03/17). Ifølge Politiken er konklusion på mødet at: *USA, Storbritannien og Spanien giver diplomatiet nogle få timers chance for at løse Irak-krisen* og citerer endvidere Bush for samme udtalelse om, »*I morgen er det sandhedens øjeblik for verden*« # 1053 (Politiken, 2003/03/17).

Ved brug af henvisninger til afmålte tidsdimensioner talt i timer og dage, timeglas eller blot med den simpleste aktualisering 'nu', så skaber dette en sammenkobling mellem referencer til begivenhedernes kronologiske fremdrift og nyhedshistoriens samtid. Nu, lige nu – mens avisen læses – fortsætter nedtællingen mod krigsudbruddet.

Kun Information henviser ikke i mandagsavisen til tidsdimension som enten et spørgsmål om timer og dage eller med reference til Bush's udtalelse om "Sandhedens øjeblik", men da de dagen efter kan refererer, at de sidste forhandlingsforsøg i Sikkerhedsrådet er brudt sammen, kommer tidshenvisningerne og nedtællingen også ind som aktualitetshenvisning her: *Nu kan verden bare vente* lyder rubrikken, mens der uddybes med en præcisering af, hvordan processen nu er gået fra et punkt i retning af et andet: *Det diplomatiske vindue blev lukket i går. Om nogle få dage vil eksplosionerne lyde* # 910 (Information, 2003/03/18). Samme udtryk om 'diplomatiets vindue' genfindes også i Politiken »*Diplomatiets vindue er lukket*«, *lød det igen og igen på gangene i FN's hovedkvarter i New York* # 1077 (Politiken, 2003/03/18), som udtryk for at processen nu uafværgeligt førte mod krig.

Tid og nedtælling som vigtige aktualitetshenvisninger er meget markante i dagene op til krigsudbruddet. Politiken har 18.marts "Nedtælling til krig" som deres tema-rubrik og teksten på Berlingske Tidendes forside er 20.marts, som tidligere omtalt, formet som et timeglas med overskriften *Tiden er løbet ud* # 100 (Berlingske Tidende, 2003/03/20), ligesom også de andre aviser i forskellig udlægning fortsætter Bush's udtalelse om 'Sandhedens time' # 475 (Jyllands-Posten, 2003/03/18) eller nedtællingen med rubrikker som: *Så løb tiden ud for Saddam* # 303 (BT, 2003/03/18), *I 11. time: Uret tikker for Saddam* # 72 (Berlingske Tidende, 2003/03/19).

'Nedtælling' som magtens retorik?

Jack Lule har i en artikel i 'Journalism Studies' fra 2004 undersøgt brug af metaforer i den amerikanske tv-station NBC's dækning af optakten til Irak-krigen i nyhedsudsendelserne Nightly News.²⁶² Med udgangspunkt i begreber om og analyser af metaforer, udpeger han tre strukturelle metaforer eller rammefortællinger, som prægede NBC's dækning og bl.a. visuelt udtryktes ved særlig bjælker og dramatisk militær musik kom over skærmen. De tre strukturelle metaforer var: '*Countdown: Iraq*', '*Showdown: Iraq*', '*Target: Iraq*', hvor henholdsvis nedtællingen, opgøret og målsætningen alle på hver deres måde satte nyhederne om Irak-krisen ind i en fortælling, der pegede mod krig som løsning eller endemål. Endvidere fandt han fire infrastrukturelle metaforer, der på forskellige vis karakteriserede NBC's nyheder op til krigsudbruddet: '*The Timetable*', 'Her bruges der enten referencer til nedtællingen og hvilket trin på krigens tidstabel man er kommet til.

The Games of Saddam' Her beskrives Husseins handlinger som forsøg på at lege gemmeleg med våbeninspektørerne/FN eller i termer af kortspil. '*The Patience of the White House*' – her sættes tidsforløbet sammen med en stigende utålmodighed hos den amerikanske præsident og administrationen med særligt FN-diplomatiet '*Making the Case/Selling the Plan*'- bliver brugt som metaforer

²⁶² (Lule, 2004). Lule tager udgangspunkt i diskussioner af Lakoff & Johnsons m.fl. begreber om metaforer og henviser til Susan Sontags analyser af metaforer om Aids og sygdom, der alle henviser til Aristoteles definition på metafor som. "*Metaphor consist in giving the thing a name that belongs to something else*" (Lule, 2004) (s.181).

for den amerikanske administrations diplomatiske anstrengelser for at få andre lande til at forstå de amerikanske synspunkter og ultimativt at gå med USA.

Som Lule kritisk fremfører, så er der meget stærke konnotation forbundet til brugen af disse metaforer, dels fordi de alle peger hen mod krigsudbruddet som et uundgåeligt faktum, dels fordi de blokerer for en række kritiske spørgsmål, som de amerikanske journalister kunne have stillet til den amerikanske administration i denne periode. Hvis først ideen om, at hele verden tæller ned til en given deadline er fremherskende, er det svært for journalistikken at spørge, om den deadline overhovedet er nødvendig? Ved at beskrive præsidenten som den der er ved at miste tålmodigheden gives han også en særlig rolle *The Metaphor ...also casts the Bush administration in an authoritative, almost paternal role (...)Parents, for example, lose patience with the games played by children.*²⁶³ Endvidere påpeger Lule et andet forhold, som særligt vækker min interesse, nemlig spørgsmålet om, hvorfra disse metaforer stammer? *Some of this language came directly from the Bush administration, whose officials spoke often of deadlines and of Saddam running out of time.*²⁶⁴ Modsat mener han, at metaforer om Hussein, der leger gemmeleg i højere grad kom fra journalisterne end fra administrationen eller præsidenten selv.

Uanset om de forskellige metaforer er overtaget fra politisk sprogbrug eller journalistikkens egne, så virkede det ifølge Lules analyse i alle tilfælde som støtte for Bush-administrationen og dennes ønske om, at Irak-krisen skulle føres over i en amerikansk ledet krig.

I forhold til de danske avisers brug af, hvad jeg kalder aktualitetshenvisninger, så er det heller ikke her svært at få øje på de samme nedtællingsmetaforer. Bush' udtalelse fra Azorerne om, at det nu var "Sandhedens øjeblik" blev enten direkte eller i forskellig form overtaget af de fleste danske aviser, og efterfulgt af en række andre om *tiden løber ud*. På et niveau kan det siges at være del af den refererende journalistiks arbejdsform, hvor udtalelser fra præsidenter ofte refereres som nyheder. Men det særlige ved denne udtalelse er, at den også på andre niveauer blev skelsættende for avisernes beskrivelser af den internationale politik. Som nævnt tidligere gøres denne udtalelse også til avisernes vendepunkt, som accelerer i de kommende dage med stadig større fokus på nedtællingen og 'diplomatiets lukkede vindue' hvorfra der ikke er nogen vej tilbage. Dette opgør og udpegning af et bestemt tidspunkt som "sandhedens øjeblik" er dog ikke journalistikkens eget, men præsident Bush'. Ved at overtage denne udlægning af et vendepunkt i Irak-krisen, gør journalistikken mere end blot at referere Bush, den legitimerer også hans udlægning af situationen. Når aviserne – om end på forskelligt niveau – overtager magtens retorik om, at nu er verdenen nået til et "sandhedens øjeblik", så tildeler de også præsident Bush den forrang, at netop **han** gives ret til at udpege, **hvilke** øjeblikke, der skal være sandhedens og **hvad** sandheden har at fortælle os. Om Chirac, Putin eller den bulgarske FN-ambassadør har andre ideer om, hvornår et givet øjeblik skal udpeges som ven-

²⁶³ (Lule, 2004) (s.186)

²⁶⁴ Ibid. (s.184)

depunkt, bliver ud fra den journalistiske aktualitetsramme irrelevant, da øjeblikket er nået og grænsen er overskredet. At Bush' nedtællingslogik ikke kun har været betragtet som uundgåelig af journalistikken selv men også af aktører på det internationale politiske niveau, ses bl.a. i en artikel fra Ekstra-bladet: *Nyhedsbureauet Reuters talte i går med ni udenrigspolitiske analytikere. Ingen af dem forventer, at en krig kan forhindres* # 739 (Ekstra-Bladet, 2003/03/17).

I den kommenterende journalistik findes dog også eksempler på forbehold overfor den amerikanske præsident nedtællings- og tidsretorik. BT ironiserer i lederen 17.marts over Bush' bemærkninger om »*Min tålmodighed er ved at være opbrugt,«* og »*USA går i krig, uanset hvad FN beslutter*« som argument mod Frankrig, Rusland og Tysklands forslag om yderligere 30 dages frist til våbeninspektørerne og konkluderer: *Den eneste risiko, Bush løber ved ikke at kunne styre sin hårdt prøvede tålmodighed disse sølle 30 dage ekstra, er risikoen for, at det ikke kommer til krig. Men den er måske afskrækkende nok?#* 294 (BT, 2003/03/17). Umiddelbart synes overtagelser af magtens retorik om en uafværgelig nedtælling mod krig ikke at være så markant i dansk journalistik, som i det meget billede af en meget kritikløs journalistik, Lule tegnede af NBC.

I tiden efter vendepunktet skifter nationer og ledere som Frankrig, Tyskland, Chirac & Schroeder i de journalistiske beskrivelser fra at være forhandlingsparter og aktører i FN's sikkerhedsråd til at være modstandere, kritikere og kommentatorer til en krig ført af andre.

Aktualitet midt i historiens gang

Et andet interessant træk ved måden journalistikken i denne nyhedsstreng spiller på aktualitetshenvisninger er, at de ofte sætter den enkelte nyhedshistorie ind i et historisk, kronologisk perspektiv, der både rækker bagud og fremad. På den ene side findes adskillige artikler hvor baggrundshistorien trækkes op, til at forklare det aktuelle punkt i konflikten med Irak. Dette kan være den umiddelbare historie, der rækker dage eller uger tilbage og koncentrerer sig om de diplomatiske spil i FN's Sikkerhedsråd, den lidt længere tilbage til vedtagelsen af resolution 1441 i efteråret 2002, eller den helt lange historie tilbage til Golfkrigen i 1991, krigen mellem Irak og Irak i 1980'erne eller helt tilbage til Iraks grundlæggelse. På den anden side er der en række nyhedsartikler, der sætter fokus på, hvad de aktuelle begivenheder vil få af betydning for fremtiden. Her tales ikke blot på Iraks fremtid men ofte i højere grad om fremtiden for FN efter sammenbruddet i Sikkerhedsrådet og USA og dets allieredes handlen udenom FN, samt gisninger om fremtiden for EU-samarbejdet efter splittelsen mellem de store EU-lande.

Som eksempel på et af de mellemlange tidsperspektiver, de aktuelle nyheder sættes ind i, ses bl.a. en baggrundsartikel fra Berlingske Tidendes USA-korrespondent, der indleder med følgende manchete: *For 186 dage siden gik præsident Bush til FN og bad om støtte til et opgør med Saddam. I går brød processen uhjælpeligt sammen. Sceptikerne demonstrerede deres modstand, men USA gen-*

nemfører nu selv sin vilje - så hvem vandt? Hvem tabte? Og hvorfor? # 23 (Berlingske Tidende, 2003/03/18)

Mens samme avis' Bruxelles-korrespondenter trækker endnu længere historiske tråde i deres analyse af konsekvenserne af USA's egenrådige krigsbeslutning for FN: *Den amerikanske beslutning om at gå i krig mod Irak uden et FN-mandat har sendt de Forenede Nationer ud i den største krise i dets 57-årige historie.* # 55 (Berlingske Tidende, 2003/03/19). Artiklen knytter de aktuelle nyhedsbegivenheder sammen med tidligere internationale kriser i FN's historie og endog tilbage til den amerikanske isolationspolitik i starten af 1900-tallet i en diskussion, der også peger på fremtiden for FN.

Disse frem- og bagudrettede koblinger til de aktuelle nyhedsbegivenheder findes i stor grad i de analyserende og kommenterende dele af journalistikken. Disse genrer er ikke altid nemt adskilte, idet særligt de faste udenrigskorrespondenter i USA, Rusland, London, Bruxelles osv. ofte kombinerer elementer af refererende journalistik fra eks. EU- eller FN-møde eller demonstrationer med elementer af analyserende journalistik, hvor de enten selv eller med støtte fra diverse eksperter, meningsmålinger og 'folkestemningsrapporter' gør konklusioner om enten bagvedliggende politiske motivationer eller gisninger om fremtidige udviklinger.

Væsentlighed

Brugen af de historiske og fremtidsrettede perspektiver i denne nyhedsstreng er også måder, hvorpå nyhedernes væsentlighed fremhæves. Ikke alene fremhæves denne nyhedsstrengs væsentlighed ved at fokusere på krigens dramatiske betydning og, som tidligere beskrevet, den korte deadline til krigsudbruddet, men forstærkes også ved henvisninger til krigens betydning og omfang.

På forskellig vis fremhæves det, at nyhedsbegivenhederne ikke blot fortæller om lidt skærmydsler mellem tilfældige lande, som måske kan starte en mindre militær konfrontation i et fjernt land, men derimod at dette er en krig af vital betydning for alle. *Skæbnedag i FN* # 1053 (Politiken, 2003/03/17), proklamerer rubrikken i Politiken, der dels gør det væsentligt for alle, der har noget med FN at gøre (hvilket stort set er alle verdens lande) dels understreger, at det ikke er småskændrier, men en skæbnesvanger konflikt. Væsentlighedshenvisninger, der fremhæver hvorledes nyhedsstrengen er af generel international betydning, findes også i rubrikker som: *Nu kan verden bare vente* # 910 (Information, 2003/03/18). At lige nøjagtigt problemstillingerne ved denne nyhedsstreng bør ses som altafgørende fremhæves også ved de utallige måder, hvor aspekter vedrørende Irak-krisen/-krigen gøres til omdrejningspunktet for udenrigsjournalistikken. Som omtalt i kapitel 6 er det meget svært for nogle som helst andre emner at finde plads i aviserne, hvis ikke forholdet til krisen er berørt. Således bliver stort set alle nyhedshistorier om EU beskrevet med markante væsentlighedshenvisninger til Irak-krisen.

En artikel i BT om EU-topmødet starter »Vi må videre. Det er fremtiden det gælder.« Sådan lød det med stive smil hele vejen rundt, da de 15 EU-landes stats- og regeringschefer og deres udenrigsministre i aftes samledes til det forlængst planlagte forårs-topmøde i Bruxelles hvorefter der ellers refereres til EU-ledernes interne uenigheder. Hvordan Irak-krisen fremhæves som tidens altdominerende omdrejningspunkt uddybes endvidere: *Egentlig skulle det have drejet sig om en midtvejs-evaluering af den økonomiske harmoniseringsproces. Det kommer det sikkert også til i dag. Men krigen i Irak og splittelsen i EU dræner tankevirkomheden og får nerverne til at hænge uden på tøjet.* # 362 (BT, 2003/03/21).

Dette citat giver, som de mange andre fra EU-topmødet, også indblik i, at det ekstreme fokus på Irak-krisen til en vis grad ikke blot er et journalistisk valg, men også en prioritering, journalistikken overtager fra det politiske niveau. I en anden artikel ses det også, hvordan det politiske niveau i EU selv pointerer Irak-krisens væsentlighed: *Uenigheden stikker så dybt, at det græske formandskab har aflyst en planlagt debat om fælles udenrigspolitik med Valéry Giscard d'Estaing, formanden for konventet om Europas fremtid*# 491 (Jyllands-Posten, 2003/03/19). Et af de få steder, hvor de kommende nye 10 EU-lande²⁶⁵ omtales er også i relation til Irak-krisen: *Det bliver ikke nødvendigvis en enig pro-amerikansk kolonne, som rykker ind i EU, når 10 central- og østeuropæiske lande snart bliver medlemmer. Nogle af østlandene fortryder deres udelte opbakning til USA under krisen om Irak* # 498 (Jyllands-Posten, 2003/03/19).

Når den russiske præsident Putin citeres for at kritisere den amerikansk-ledede krig, så er det også hans udtalelser om, hvordan denne krig kan gribe ind i og få indflydelse på endnu større dele af verdenen, der fremhæves som væsentlighedshenvisning i manchetten: *Præsident Putin uddybede i går sin modstand mod det amerikansk ledede felttog i Irak. Den russiske præsident er bange for, at konflikten vil sprede sig til Iran, muslimske republikker i Rusland og det tidligere Sovjetunionen.* # 631 (Jyllands-Posten, 2003/03/22)

Ligeledes er brugen af de førnævnte historiske sammenhænge en måde at forstærke henvisninger til nyhedsstrengens væsentlighed. Nyhedsstrengen beskrives som kulminationen på uger, måneder og/eller års diplomatisk manøvrer i FN's sikkerhedsråd, og henter yderligere væsentlighed ved at sættes i forbindelse med tidligere store internationale begivenheder særligt Golf-krigen i 1991, de senere bombninger af Irak i 1998 og ofte også terrorangrebene 11. september 2001.

²⁶⁵ OBS: EU-udvidelse med 10 nye EU-lande blev besluttet ved EU-topmøde i København december 2002, men landene var i marts 2003 endnu ikke officielt indtrådt i EU.

Konflikt

Nyhedsstrengen om international politik tager sit udgangspunkt i en konflikt mellem FN og Irak om Iraks evne og vilje til at overholde de resolutioner vedrørende destruktion af landets arsenal af masseødelæggelsesvåben, der blev vedtaget i FN efter Golf-krigen i 1991. Men på det tidspunkt, hvor min empiriske analyse starter er denne konflikt sekundær i forhold til en række andre konfliktpunkter, som nyhedshistorierne forfølger. De steder, hvor man genfinder FN - Irak-konflikten, er i de historiske baggrundsanalyser, som del af argumentationen i lederartikler eller som del af de forskellige parterers argumentation for og imod krig.

I stedet sætter nyhedsstrengen på skift fokus på en række andre konfliktpunkter, hvor det d.17.marts starter med konflikten internt i FN's sikkerhedsråd mellem hovedsagligt de permanente medlemmer, med USA & Storbritannien på den ene side og Frankrig, Rusland, Tyskland og, i mere tilbagetrukket position, Kina på den anden side # 1059 (Politiken, 2003/03/17).

Da *diplomatiets vindue lukkes* 17.marts forflyttes konflikten de kommende dage ud af FN-regi til at blive en konflikt mellem USA & allierede mod særligt Frankrig, Tyskland og Rusland, der beskrives i termer af internationale blokdannelser. Lande, der ikke enten beskrives som aktive krigsstøtter eller kontante kritikere, men derimod søger en mere neutral rolle ryger i stor grad ud af journalistikkens rampelys. *Den kinesiske topledelses forsigtige afstandtagen til krigen mod Irak er et udtryk for, at Kinas regering på den ene side ikke vil ødelægge det gode forhold til USA, men på den anden side heller ikke vil lægge for stor afstand til det bastante antiamerikanske flertal, der er i Kina.* # 724 (Jyllands-Posten, 2003/03/26). Uanset hvor fornuftig den kinesiske ledelses balancegang måtte være, så gør den neutrale holdning landet uinteressant for såvel de parterne i den internationale strid som ikke mindst journalistikken, der generelt tildeler Kina meget lille opmærksomhed i denne tid. Kina er i forvejen ikke udfra dansk journalistiks optik at betragte som en 'elite nation', hvorfra vi dagligt får nyheder om politik, kultur og økonomi, hvilket bl.a. ses af, at det i den undersøgte periode kun er Jyllands-Posten, der bringer egne korrespondenthistorier fra Kina. Men at landet endvidere ikke nemt lod sig indplacere i den internationale konflikt for og imod krig, øgede i hvert fald næppe den journalistiske opmærksomhed.

Konflikten som en internationale blokdannelse styrkes ved på den ene side, at gøre konflikten til en personkonflikt personificeret i Bush og Chirac, og på den anden side ved at oprulle lister over støtter og modstandere på verdensplan.

Selvom Jacques Chirac i de seneste måneder har indtaget rollen som leder af det, nogle kalder »fredens lejr« i Irak-krisen, var han i går på krigsstien fra morgenstunden over for USAs præsident George W. Bush. I et ordvalg, der synes at indvarsle en længerevarende diplomatisk istid mellem Frankrig og USA, gik den franske præsident i rette med USAs beslutning om nu at invadere Irak, hvis ikke Saddam Hussein går i eksil # 66 (Berlingske Tidende, 2003/03/19). Her forstærkes kon-

flikten endvidere ved profetierne om, at denne konflikt forventes at få skelsættende betydning for de to landes fremtidige forhold.

Modsat finder man også konflikthenvisninger, der breder konflikten ud over verdenskortet som manchetten i Politiken, der opsummerer: *25 lande har ifølge nyhedsbureauet Reuters tilbudt at bidrage til en amerikansk ledet krig mod Irak med alt lige fra luftrum til troppeforsyninger*# 1137 (Politiken, 2003/03/20), hvorefter det oplistet i hvilket omfang hvert enkelt af de 25 lande støtter krigsdeltagelse. Ifølge Ekstra-Bladet skulle der derimod være tale om blok af 30 lande *Her er de 30, som amerikanske embedsmænd oplyser til Reuters: Afghanistan, Albanien, Australien, Aserbajdsjan, Bulgarien, Colombia, Tjekkiet, Danmark, El Salvador, Eritrea, Estland, Etiopien, Georgien, Ungarn, Italien og Japan, som dog kun har givet tilsagn om hjælp efter krigen. Dertil kommer Sydkorea, Letland, Litauen, Makedonien, Holland, Nicaragua, Filippinerne, Polen, Rumænien, Slovakiet, Spanien, Tyrkiet, Storbritannien og Usbekistan* # 767 (Ekstra-Bladet, 2003/03/19).

Ud fra den overordnede internationale konflikt, beskrives også andre konfliktforhold, som f.eks. de interne uenigheder i EU. 17.marts udråber rubrikken i Informations leder et væsentligt konflikt-punkt som *Det splittede Europa* # 897 (Information, 2003/03/17). Under rubrikken: *Uenighed: Europa i vildrede fremhæves konflikten særlige status. EU står splittet mellem tilhængere og modstandere af en krig mod Irak. Stemningen mellem de europæiske lande er på et historisk lavpunkt.*

Personkonflikten Bush – Chirac er i EU-regi afløst af konflikten mellem Blair og Chirac. BT citerer fra EU-topmødet følgende konfliktsituation: *»Vi kan ikke sidde her og snakke genopbygning af Irak, når der blandt os er et land, der i dette øjeblik er med til at smide bomber,«* lød det med isnende adresse til Tony Blair fra den franske præsident Jacques Chirac i en artikel med rubrikken: *Chirac satte Blair på plads* # 362 (BT, 2003/03/21). Ekstra Bladet mener senere at kunne aflæse konflikten på anden vis: *Diskussionen om lovligheden af angrebet på Irak forstummede samtidig med den første bombe - også i EU. Det var kun på små-snakken, man kunne se de dybe splittelser, Irak-krigen har sat EU i. Anders Fogh talte pænt med sine allierede, Tony Blair og Spaniens José Maria Aznar, mens Frankrigs præsident Jacques Chirac holdt hof med sin gode ven, Tysklands Gerhard Schröder* # 808 (Ekstra-Bladet, 2003/03/21)

Også på EU-niveau bliver der talt op, så hvert EU-land kan placeres i den ene eller anden blok, Politiken indleder en artikel med diagnosen: *Men hele processen har splittet EU alvorligt, og regeringsledere, der støtter en væbnet løsning på konflikten med Saddam Hussein, er undervejs kommet på kant med deres befolkninger. Vi tegner et billede af klimaet i EU.*# 1088 (Politiken, 2003/03/18), hvorefter hver enkelt EU-statsleders position beskrives i forhold til opinionen i befolkningen.

Et andet centralt konfliktforhold, som efter sammenbruddet i FN træder stadig tydeligere frem i nyhedsstrengen, nemlig mellem USA og Irak, oftest også i mand til mand konfrontation mellem

Bush og Hussein. Dette træder mest tydeligt frem i referater og analyser af det ultimatum præsident Bush udstedte via en tv-tale 17.marts (dansk tid kl. 02.18.marts) med en 48 timers frist til Hussein. # 939 (Information, 2003/03/19) Her er konflikten centreret om én mands ultimatum til en anden: ... i en tale i nat gav præsident Bush et ultimatum til Saddam Hussein: Gå i eksil eller gå i krig.# 22 (Berlingske Tidende, 2003/03/18). *Politisk svækket Bush giver Saddam kort tidsfrist til at forlade Irak* # 1066 (Politiken, 2003/03/18).

Endelig er der en mindre konfliktsituation, der opstår mellem Tyrkiet og USA om dels USA's anmodning om, at invadere Nordirak fra Tyrkiet, dels Tyrkiets planer om selv at invadere Nordirak for at forhindre en kurdisk flygtningestrøm og sikre sig en magtposition i forhold til kurderne.

Nordirak: Højspænding Tyrkiet-USA, lyder en rubrik i Jyllands-Posten, der har sendt en korrespondent til området og som i reportagen tilspidser konflikten yderligere ... *muligheden for væbnet konflikt mellem tyrkiske og kurdisk-amerikanske styrker i Nordirak udelukkes ikke.* # 538 (Jyllands-Posten, 2003/03/20). Og Ekstra-Bladet kan nogle dage senere berette at: *Trods amerikanske protester har Tyrkiet besluttet at besætte en 30 km bred zone i Irak* # 826 (Ekstra-Bladet, 2003/03/22). Det tyrkiske parlament beslutter dog senere at åbne det tyrkiske luftrum for USA, og gisningerne om kampe mellem USA og Tyrkiet dysses lidt ned igen: *I følge iagttagere ønsker Tyrkiet at sende op til 80.000 soldater over grænsen, men man frygter samtidig, at USA vil opfatte de tyrkiske soldater som fjendtlige, medmindre indrykningen på forhånd er aftalt med amerikanerne* # 1202 (Politiken, 2003/03/22).

Sensation

Bortset fra nyhedsstrengens overordnede sensationelle karaktertræk ved, at det trods alt ikke er daglig rutine for journalistikken at skrive om krigsudbrud eller kriser i FN's sikkerhedsråd, så er det småt med tydelige sensationshenvisninger. Nyhedsstrengen indeholder rigeligt med dramatiske elementer i krisen, krigen og de internationale konflikter, hvilket øjensynligt har mindsket journalistikkens lyst til ydermere at fremhæve sensationelle træk ved nyhedsbegivenhederne. Sagt med Tuchmans ord anses denne nyhedsstreng ikke for så triviel, at den skal gøres eksotisk for at tiltrække sig læsernes opmærksomhed.

Men på den anden side er der også elementer i den journalistiske fortælling, som trækker bort fra henvisninger til det sensationelle og uventede. Selvom konflikternes tilspidsning og ultimatumet udløb, som tidligere analyseret, beskrives med henvisning til hele Irak-krisens specielle betydning, så er beskrivelserne ikke fyldt med overraskelser over uventede udviklingsforløb, snarere tværtimod. Når aviserne 17.marts skriver, at der samme dag vil blive gjort et sidste forsøg på at opnå enighed i Sikkerhedsrådet, så lægges det ikke frem som et åbent spørgsmål, hvordan mødet vil ende. Stort set alle nyhedshistorierne forventer, at mødet vil ende resultatløst og flere gange udråbes mødet på forhånd til at være en skinmanøvre, hvor det næste ventede skridt i udviklingen derimod vil være, at USA og allierede vil tage yderligere skridt mod en krig. Dette fravær af uventede og

sensationelle elementer i nyhedsstrengen kunne måske også ses i forlængelse af Lule's kritik af journalistikkens overtagelse af magtens retorik. Hvis journalistikken har accepteret den af magten – her den amerikanske præsident og administration – fastlagte nedtællingslogik, så vil det heller ikke synes uventet, at krigen faktisk starter, når ultimatumet er udløbet uden, at Hussein er gået ind på de amerikanske krav. Som vist tidligere i aktualitetshenvisningerne, så forventede journalistikken krigens kommer allerede flere dage inden, den første bombe faldt i Bagdad. Selvom der særligt i nogle af avisernes ledere udtryktes beklagelse og kritik over krigens udbrud, fandt man ingen overraskelse deri.

Identifikation

Nyhedsstrengens identifikationshenvisninger gør næsten udelukkende brug af nogle meget gængse former for personifikation, som igen kan sammenfattes med Galtung & Ruges nyhedsfaktorer om elite personer og elite nationer. Som nævnt tidligere er det et meget velkendt galleri af aktører, der optræder i nyhedsstrengen om international politik. Journalistikken fokuserer på de magtfulde nationer og gerne repræsenteret ved disse nationers velkendte ledere. Det er i overvældende grad med og omkring disse personer, at nyhedsstrengens identifikationshenvisninger genfindes. I forskellige udformninger uddybes nyhedsstrengen med identifikationshenvisningerne i form af personportrætter af de centrale statsledere.

Bush har taget sin »direktør-lederstil« med ind i Det hvide Hus, og han forstår at uddelegere beslutninger og selv tage sig af de store linjer lyder manchetten i en artikel fra Berlingske Tidendes USA-korrespondent, hvor præsidentens ledelsesstil analyseres. # 222 (Berlingske Tidende, 2003/03/24). Fokus på statslederen skaber også et identifikationspunkt omkring, hvorledes Irak-krisen/krigen vil få personlige konsekvenser for den enkelte. Her er bl.a. en del analyser om, hvorvidt Blair kan holde sammen på Labour og fortsætte som partiets leder: *premierministeren står over for sin karrieres største Labour-oprør* # 37 (Berlingske Tidende, 2003/03/18)

Portrætter af statsledere får i en artikel i BT en mere håndgribelig form, hvor foto af Bush, Blair og Fogh analyseres af henholdsvis en kommunikationsrådgiver og ejeren af et fotomodelbureau ud fra spørgsmål om, hvorvidt statslederne udstråler format og charme # 350 (BT, 2003/03/21).

Det er som sagt langt mellem andre former for personifikationer, hvor der i ny og næ dukker en menig amerikaner eller en fransk cafégæst op i spalterne. Men dette er nok kendetegnende for konventionerne indenfor udenrigsjournalistikken.²⁶⁶

²⁶⁶ Ifølge undersøgelserne af udenrigsjournalistikken i 'Verden på Tilbud' har der traditionelt været et stærkt træk ved journalister i udenrigsredaktioner, at deres opgave var at give læserne væsentlig information, som redaktionerne mente, læserne havde brug for, og en implicit stolthed over ikke at være til fals for at tækkes læseren. (Holm, 2000). Også i den efterfølgende analyse af avislæsernes forhold til udenrigsstoffet fremhæves det, at journalistikken indenfor dette stofområde ofte påtager sig en særlig ambition om samfundsmæssig ansvarlighed (s.42 f.) (Haahr & Holm, 2003). Udfra

Endelig er der også de identifikationshenvisninger, der fremhæver Danmark og statsminister Anders Fogh Rasmussens rolle i den internationale politik. Sammenlignede man de danske aviser med svenske, østrigske eller portugisiske aviser ville Danmark og Fogh næppe optræde så ofte i forbindelse med nyheder om det internationale, politiske spil om Irak, men set indenfor sin egen optik forekommer disse identifikationshenvisninger på ingen måde i overdreven stil. Som nævnt indledningsvist er der visse eksempler, der kunne tolkes som forsøg på at beskrive Danmark og Fogh som elitenationer og elite-statsleder, men de er på ingen måde normen. Der var den tidligere nævnte nyhed om Bush' opringning til Fogh ved krigsudbruddet, ligesom Ekstra-Bladet har rubrikken: *Bush lytter til mig* over et interview med Fogh.

Tværtimod ser det mere ud til, at gængse kriterier for udenrigsjournalistikken spiller stærkere ind her. Da en meget stor del artiklerne er skrevet af avisernes faste udenrigskorrespondenter, så skriver de som vanligt om aktører, handlinger og udtalelser fra deres område. Og eftersom Fogh i denne periode hverken var i Washington, Paris, London eller Moskva, så har han heller ikke optrådt i nyhedshistorier herfra. Bruxelles-korrespondenterne finder ham til EU-topmødet i Bruxelles, men heller ikke der gøres Fogh til omdrejningspunkter for historierne, der snarere fokuserer på splittelse generelt og personificerer det i dysten mellem Chirac og Blair. Derimod finder man fra Berlingske Tidende rubrikken: *Danmark tilbage på sidesporet* med en artikel om, hvordan Danmark og Fogh efter at have opnået en markant position ved EU-udvidelsesforhandlingerne i København i december 2002, nu er sat udenfor indflydelse sammen med Storbritannien grundet krigsdeltagelse. # 151 (Berlingske Tidende, 2003/03/22).

På mange punkter virker det til, at grænsen for udenrigsjournalistikken virke samtidigt betyder, at spørgsmålet om dansk krigsdeltagelse i høj grad overlades til avisens hjemlige redaktion.

Forskelle i genrerne

Som tidligere nævnt er nyhedsstrengen om international politik præget af store sammenfald mellem refererende og analyserende journalistik, hvilket jeg tilskriver udenrigskorrespondenternes arbejdsform og deres status på redaktionerne.²⁶⁷ Meget store dele af morgenavisernes artikler om det internationale politiske magtspil op til krigsudbruddet er skrevet af de fast udstationerede korrespondenter og for visse aviser af særligt udsendte til Mellemøsten (Jyllands-Posten har f.eks. en korrespondent i Diyarbakir ved Tyrkiets grænse mod Irak). Formiddagsaviserne har ikke egne korrespondenter udsendt, men skriver formentligt historierne på baggrund af de internationale nyhedsbureauer (selvom det sjældent angives) og har også langt færre nyhedshistorier inden for denne nyhedsstreng.

disse konventioner om udenrigsjournalistik falder det sikkert mere naturligt at fokusere på statsleder og deres gerningen end tilfældigt udvalgte borgere i andre lande.

²⁶⁷ Se bl.a. (Holm, 2000)

Refererende og analyserende journalistik

Mange af nyhedshistorierne har adskillige elementer af refererende journalistik, hvor de nyeste udviklinger beskrives og statsledere m.v. citeres, men de bliver sat ind i en sammenhæng, hvor journalisten samtidigt udspejler en baggrund (ofte et historisk tilbageblik) og analyserende forklaringer på aktørernes handlinger, motiver og målsætninger.

I en artikel af Politikens Bruxelles-korrespondenter om konflikten mellem Tyrkiet-USA, står der: *Tyrkiet har besluttet at invadere det nordlige Irak, selvom både USA og EU i går advarede imod det. Ifølge den tyrkiske udenrigsminister, Abdullah Gul, der fortalte om beslutningen sent i aften, er formålet at »forhindre terror«. Tyrkiet er bange for, at kurderne vil rive sig løs og dermed opildne de tyrkiske kurdere til at gøre det samme. Problemet for amerikanerne er, at kurderne i Irak har sagt de vil forsøge at slå tyrkerne tilbage, hvis de går ind. Og det vil gøre dem mindre nyttige som allierede i angrebet på Saddam Hussein længere sydpå # 1201 (Politiken, 2003/03/22).*

Hvorvidt denne diagnose af hvad *problemet for amerikanerne er* bunder i bestemte kilder, som har udtalt sig i tidligere nyhedshistorier er ikke synligt i artiklen. Derimod fremstår udtalelsen, som journalisternes egen baggrundsanalyse og tolkning af situationen.

En lignende sammenblanding af refererende og analyserende elementer findes f.eks. også i en artikel fra Informations London-korrespondent om den forstående afstemning i det britiske parlament om Storbritanniens krigsdeltagelse: *Storbritanniens premierminister, Tony Blair står over for sin største politiske udfordring nogensinde, når han i dag møder det britiske parlament, Underhuset, i en historisk afstemning om krig mod Irak. Det er forfatningsmæssigt muligt, men politisk ufarbart, at sende de 60.000 britiske tropper i krig uden at få det grønne lys fra parlamentet. Og selv om Blair er sikker på sit flertal, fordi stort set hele den konservative opposition støtter ham, er det langt fra sikkert, han kan overleve som leder af sit parti, hvis flertallet kommer til at hænge på De Konservative.# 914 (Information, 2003/03/18).*

Her refereres eller beskrives en kommende nyhedsbegivenhed i sammenhæng med såvel prognose om afstemningens forløb, analyser af juridiske muligheder for krigsdeltagelse udenom et parlamentsflertal og gisninger om afstemningens fremtidige betydning for Labour og partiets leder Tony Blair. Korrespondenten bedømmer endvidere afstemningen i relation til andre forhold ved britisk politik til både at være Blairs *største politiske udfordring nogensinde* og udpeger samtidigt afstemningen til at være en *historisk afstemning*.

Det er dog sjældent, at udenrigskorrespondenter samtidigt giver deres personlige mening om f.eks. krigens berettigelse åbenlyst til kende. Derimod kan der iagttages visse forskelle i vor megen opmærksomhed, der gives til f.eks. krigsmodstandere internt i det land korrespondentens er udstationeret i eller antallet af kritikere til landenes ledere, der interviewes. Men hvorvidt forskellene skyl-

des korrespondenternes personlige stil, overbevisning, arbejdsrutiner og kildenet eller er udtryk for avisernes politiske holdning vil jeg ikke gisne om. Forskellene er heller ikke så signifikante og entydige, at jeg mener, at der er grund til at sætte yderligere fokus herpå, ligesom projektet heller ikke sigter på at vurdere eller bedømme avisernes dækning i forhold til hinanden.

Kommenterende journalistik

Der hvor kommentarerne til parterne i den internationale konflikt udtrykkes er først og fremmest i avisernes lederartikler og i kommentarer af ledende journalister. Flere udenrigskorrespondenter vælger også at udtrykke en egen kommentar til udviklingen. Informations korrespondent i Paris indleder f.eks. en artikel med ordene: *Det skal indrømmes, at det er en underlig fornemmelse at tage Chirac i forsvar, men vi er nogle stykker, der finder tiden inde*# 1000 (Information, 2003/03/22). Så er det fra starten slået fast, at dette er korrespondentens egen mening.

Modsat synspunkt finder man fra Politikens udsendte, der fra Abu Dhabi skriver en kommentar til den internationale konflikt, hvor Chirac får følgende skudsmål: *Chirac har med stor patos påtaget sig at anføre 'fredens sag', efter at Frankrig i et årti har gjort sit for at gennemhulle FN's Iraksanktioner. Han og hans land har stemt for afvæbningen af Saddam Hussein, men blæst på, at den irakiske diktator ignorerede dem. Og i de sidste tre måneders krise har han ladet amerikanske soldater anføre det militære pres, men selv forsøgt at tage æren for de irakiske indrømmelser, der blev resultatet. Fransk gloire?*# 1086 (Politiken, 2003/03/18).

Sammenfattet grupperer aviserne sig ud fra lederartiklernes kommentarer i to lejre - for og imod krigen, med en enkelt avis placeret et uvist sted midt imellem:

Berlingske Tidende giver 18.marts sin støtte til, at konflikten mellem Irak og verdenssamfundet nu bør løses med krig: *Har vi virkelig gjort alt for at løse det irakiske problem ad anden vej end krigens? Svaret er desværre ja. Den irakiske diktator Saddam Hussein har fået alle de muligheder, man kan forlange - og flere til - for at honorere løfterne til FN om landets afvæbning. Gennem tolv lange år har Sikkerhedsrådet skiftevis forsøgt at trygle og true regimet til at opgive dets masseødelæggelsesvåben, men hver gang har man snydt sig til mere tid. Det kan ikke blive ved* # 16 (Berlingske Tidende, 2003/03/18). Avisens mening slås helt klart fast med udtalelsen: *For denne avis er konklusionen entydig: Selv med en glasklar bevidsthed om krigens mulige konsekvenser, er der tale om et retfærdiggjort indgreb, som vil gøre verden sikrere* # 79 (Berlingske Tidende, 2003/03/20).

Jyllands-Posten afslutter lederen 18.marts om særligt den danske debat om krigsdeltagelse med konklusionen: *For Danmark er der i dag intet reelt alternativ til USA, som har været en trofast og uundværlig allieret i alle situationer gennem et århundrede. Partierne i Folketinget bør i en så al-*

vorlig situation afholde sig fra politisk plad og sikre de krigsvillige parter den nødvendige opbakning og støtte # 475 (Jyllands-Posten, 2003/03/18). I forhold til den internationale konflikt om krigen støtter avisen entydigt den amerikanske side: Danmark er forankret i den frie verden, på demokratiets side imod diktaturet. Danmark skal ikke lade sig reducere til en brik i et fransk magtspil, der alligevel kun har franske interesser som eneste ambition # 510 (Jyllands-Posten, 2003/03/19).

Politiken er 18. marts ude og fordømme dansk krigsdeltagelse men også krigens berettigelse generelt *Det er imidlertid ikke ligegyldigt på hvilket grundlag, hvornår og med hvilket sigte, man erklærer krig. Den krig, som USA nu vil indlede med Irak, har hverken den akutte nødvendighed eller den grundlæggende legitimitet, der kan begrunde, at et land som Danmark deltager # 1067 (Politiken, 2003/03/18). Det er denne dag, Politiken undtagelsesvis placerer lederartiklen på avisens forside, mens lederens vante plads indtages af førnævnte kommentar fra korrespondenten i Abu Dhabi, der modsat støttede krigen. Denne kommentar er dog i sig selv en undtagelse på avisens lederplads, og i de efterfølgende dage er kommentarerne også generelt fordømmende overfor særligt Foghs position, men taler også imod USA's beslutning om at starte krigen: *Egentlig er det meget enkelt. Ingen må gå i krig, medmindre det sker i selvforsvar, eller FN's Sikkerhedsråd giver tilladelse til brug af væbnet magt. Det er selve essensen i FN-pagten, der skal forhindre nye verdenskrige i at opstå. Det er på ingen måde sandsynliggjort, at Irak udgør en umiddelbar trussel imod verdensfreden # 1209 (Politiken, 2003/03/22).**

Information er også imod krigen og håner USA og Bush for at udnytte landets supermagtsstatus til at gennemtrumfe egen vilje: *Med beslutningen om at trodse et klart flertal i FN's Sikkerhedsråd har præsident George W. Bush dokumenteret, at USA agter at udnytte dets formidable styrke til at bestemme alt selv ... Bush er så langt fra at være en eftertænsksom vestlig statsleder, man næsten kan forestille sig - i stedet virker han i foruroligende grad som en primitiv sherif, der er ude af stand til at forvalte sin enorme våbenkraft # 923 (Information, 2003/03/19). Med referencen til den kendte britiske krigskorrespondent Robert Fisk' reportager om bombeofre i Bagdad udpeger Informations leder også andre historiske bevæggrunde og årsager til krigen, end blot Husseins våbenarsenaler: *Hvorfor skal en pige som Doha eller en dreng som Wahed, begge fem år, nu rammes af USA's hævntørst over terrorangrebene den 11. september 2001? Doha og Wahed har af indlysende årsager intet at gøre med den terror. Nu er det imidlertid dem, der lider # 1003 (Information, 2003/03/24).**

Som flere andre indtager Information efter krigens udbrud en holdning om, at krigen på dette tidspunkt har krydset et uundgåeligt punkt, hvor modstand ikke længere menes at kunne stoppe den: *Krigen er en fuldbragt kendsgerning, og man kan kun håbe på, at den kan overstås hurtigt # 1037 (Information, 2003/03/26).*

BT position er ikke nem at indplacere som hverken ensidigt støttende eller afvisende overfor krig, men måske snarere betragtede: Som tidligere citeret hånes præsident Bush 17.marts for sin utålmodighed og manglende vilje til at udsætte krigen yderligt 30 dage # 294 (BT, 2003/03/17), mens manchetten til lederen 18.marts forsøger at placere ansvaret på begge sider af Atlanten: *Både USA og Frankrig bærer et stort ansvar for, at verden nu kastes ud i ikke alene en grusom og urovækkende krig - men også en opløsning af kendte fællesskaber i FN, NATO og EU* # 302 (BT, 2003/03/18).

Dette munder 19.marts ud i lederrubrikken: *En svær, men rigtig beslutning* # 318 (BT, 2003/03/19), hvor Fogh roses for at ville følge Bush i krig. Lederartiklens tilslutning til krigen kommer dog i stilen 'når det nu ikke kunne blive anderledes' og fremhæver ikke Bush-alliancens beslutning som entydigt rigtig. Da krigen bryder ud opfordrer BT's leder 23.marts til at stoppe internt kævl om krigens berettigelse og giver spalteplass til et længere citat fra Blairs tale til det britiske folk, hvor han trækker adskillige paralleller til 2.verdenskrig, Hitlers regime og meget mere # 390 (BT, 2003/03/23).

Men holdningen vendes helt på hovedet dagen efter, hvor rubrikken lyder: *Narrespil og moralsk autoritet* og indledes med denne hårdkogte konstatering: *Sandheden er krigenes første offer, lyder et gammelt ordsprog. Men med Irak-krigen synes det at forholde sig stik modsat: Siden krigen gik i gang i sidste uge, er sandhederne væltet frem i de amerikanske medier, underbygget med udtalelser fra en del af de folk, der har stået bag* # 404 (BT, 2003/03/24), hvorefter særligt USA kritiseres for at have haft skjulte dagsordener for krigen i Irak. Ligeledes trækkes totalkrigsreferencer til 2.verdenskrig atter frem, men med dystre gisninger om hvorvidt sammenligningen med det historiske eksempel kan holde: *Dengang i 1945 stod USA og dets allierede med, hvad man med et amerikansk yndlingsudtryk kalder »den moralske autoritet«. Dengang vidste både de besejrede og hele den øvrige verden, at den krig, der var vundet, var ført af nød og i selvforsvar. Det er den »moraliske autoritet«, Bush og Blair har ment at kunne klare sig uden. Kun tiden kan vise, om de har ret* # 404 (BT, 2003/03/24).

Om denne skiftende position og kommentarer til krigen og international politik skyldes personlige forskelle blandt lederskribenterne eller at avisen som sådan havde en skiftende holdning, har jeg dog ikke mulighed for at afgøre.

Ekstra-bladet kommenterer ikke direkte nyhedsstrengen i lederartiklerne, men fordømmer på meget sarkastisk facon Foghs beslutning om dansk krigsdeltagelse, hvilket vil blive gennemgået i næste nyhedsstreng.

Nyhedsstrengen i sfæremodellen

På såvel det refererende og det kommenterende niveau beskrives nyhedsstrengen om den internationale politik indenfor sfæren af de legitime modsætninger. Dette ses først og fremmest ved, at det i overvejende grad er anerkendte politiske aktører så som statsledere, der på vegne af deres respektive nationers borgere udtaler sig på statens vegne. Hvorvidt statslederen, som repræsentant for staten så er i overensstemmelse med flertallet af borgerne, er i denne sammenhæng af mindre betydning. At det om den britiske premierminister Tony Blair f.eks. beskrives, hvorledes han har svære kamppe at kæmpe med krigsmodstanderne i befolkningen og ikke mindst sit eget Labour-parti gør ikke, at han journalistisk set beskrives som en mindre legitim statsleder.

Endvidere er arenaen (i det omfang den kan stedsfæstes) for nyhedsstrengen velkendte fora for legitime politiske meningsudveklinger så som FN, EU, nationale parlamenter og de respektive statslederes officielle pressemøder.

Endelig er også et tredje forhold med til at placere nyhedsstrengen inden for den journalistiske opfattelse af legitime modsætninger, nemlig nyhedsstrengens placering af de centrale konfliktpunkter. Den række af konfliktpunkter, som udfoldes udfra det overordnede konfliktpunkt om hvorvidt de enkelte nationer var for eller imod krig mod Irak, følger i store linier de konfliktpunkter som de internationale politiske aktører selv fremhæver. Når eksempelvis den franske præsident udtaler sig om de store interne uenigheder om Irak-spørgsmålet, så er det i høj grad også den konfliktlinie, der forfølges i journalistikken.

Hvis man leder efter hvilke selvstændige spørgsmål eller historier som den analyserende journalistik kommer frem med, så er det også i hovedsagen i tråd med de konfliktpunkter, som den internationale politik selv udstikker. En meget stor del af de analyserende elementer indenfor denne nyhedsstreng tager ligesom den refererende journalistik udgangspunkt i de af de internationale aktører udtalte konfliktpunkter og søger at sætte dem i en historisk sammenhæng (svingende mellem et par dage til flere årtier) eller at afkode de enkelte aktører eller nationers bagvedliggende motiver og skjulte dagsordener. F. eks tager Information spørgsmålet om de amerikanske olieinteresser i Irak op i en baggrundsanalyse og diskuterer herunder centrale amerikanske ministres personlige interesser i olieindustrien. ... *Bush's nationale sikkerhedsrådgiver Condoleezza Rice, som siden 1993 har haft en olietanker opkaldt efter sig* # 969 (Information, 2003/03/21).

Men de steder, hvor man mest tydeligt finder eksempler på, at journalistikken fravælger de officielle politiske konfliktpunkter til fordel for helt andre forklaringer og udpegning af mere styrende interessekonflikter er i overvejende grad i den kommenterende journalistik.

Det er i ledere og kommentarer at eksempelvis Frankrig hænges ud som værende styret af skumle motiver og i færd med en udenrigspolitisk strategi, der beskrives som *fransk magtspil, der alligevel kun har franske interesser som eneste ambition* # 510 (Jyllands-Posten, 2003/03/19). Ligeledes er

det også her man finder stærke fordømmelser af USA sande motiver for krigsdeltagelse og hvor Præsident Bush søges afklædt sin legitimitet som statsleder ved udtalelser som: *Bush er så langt fra at være en eftertænksom vestlig statsleder, man næsten kan forestille sig - i stedet virker han i foruroligende grad som en primitiv sherif, der er ude af stand til at forvalte sin enorme våbenkraft* # 923 (Information, 2003/03/19).

Uanset hvilken side i konflikten avisernes leder har valgt, så synes tendensen til at nedgøre den anden part ved enten at beskyldte landet for ikke at forholde sig til den officielle problemstilling, men i stedet søge at pleje landets egne særinteresser eller ved at forsøge at fremstille landets leder som inkompetent, utroværdig og til en vis grad fratage ham sin legitimitet som statsleder. De førnævnte eksempler på særligt lederartiklernes karaktermord af udenlandske statsleder skal dog ikke forstås som en underkendelse af personens ret eller legitimitet til at fremtræde som sit lands lovformeligt valgte leder, men fungerer snarere som måde at diskvalificere disse statslederes argumenter, hvorefter de kan affærdiges som relevante eller ærlige synspunkter i den pågående internationale konflikt.

Rangordning indenfor sfæren af legitime modsætninger

Men selv i disse beskrivelser indenfor den kommenterende journalistik synes det journalistiske blik på nyhedsstrengen hovedsagligt at befinde sig indenfor sfæren af de legitime modsætninger. I modsætning til beskrivelserne af refererende eller analyserende art, så synes de kommenterende journalistik på forskellig vis bevidst at rangordne, favorisere eller forsøge at udstøde bestemte aktører og synspunkter fra sfæren for legitime politiske modsætninger.

I den refererende og analyserende journalistik findes der også en, måske mere implicit, rangordning indenfor sfæren af legitime modsætninger, som markant kommer til syne i vægtningen af bestemte elitenationer og elitepersoner. Selvom journalistikkens beskriver det som en international konflikt, hvor hele verdenen venter i spænding, så er det bestemt ikke alverdens synspunkter, der tildeles lige legitim ret til at blive hørt. At Præsident Bush og adskillige af hans ministre, ambassadører og rådgivere ofte citeres direkte, mens det afrikanske kontinent kun kan gives taletid én bloc og endda kun i en mindre notits, viser meget godt, at ikke alle anerkendte, legitime politiske kræfter på den internationale scene regnes for lige interessante i denne konflikt. Som også Hallin viste vil de politiske magtforhold kunne genfindes i de journalistiske vægtninger indenfor sfæren af legitime modsætninger. I Hallins analyse viste det sig, at regeringsadministrationen og særligt præsidenten blev givet en prioriteret vægtning, på bekostning af oppositionen og ikke mindst krigskritikken.

Vægtningerne og rangordningen i nyhedsstrengen om den internationale politik skyldes i mine øjne to forhold. Dels er de journalistiske vægtninger nok i høj grad et billede på de internationale magtforhold, dels aftegner de også det danske perspektiv herpå.

Uanset, hvilket lands aviser man studerede i denne periode, ville Irak repræsenteret ved Hussein og USA repræsenteret ved Bush sikkert blive beskrevet som centrale aktører i denne konflikt. Frankrig og Storbritannien ville sikkert også optræde de fleste steder, men det tvivlsomt hvor mange af de andre aktører og delkonflikter, som gives god plads i danske aviser, der ville kunne genfindes i andre lande eller verdensdele. At splittelsen i EU og beskrivelserne fra London og Paris får så fremtrædende pladser i danske aviser må tages som tegn på, at forhold i EU og de store EU-lande, som vi på mange forskellige niveauer er i tætte alliancer med, betragtes som af vital betydning for Danmark og derfor af væsentlighed og interesse for danske læsere. Ligeledes er de fraværende eller perifere henvisninger til afrikanske, sydamerikanske og asiatiske landes holdning til Irak-konflikten betegnende for hvor lille betydning disse verdensdele har for den danske stats internationale relationer. Det kan umiddelbart udlæses af avisernes dækning af international politik, at de nationer som Danmark er allieret med eller som fremtræder som regional eller global magtfaktor set fra en dansk optik også er de nationer der tildeles elite-status i dansk journalistik. Bortset fra Irak, så er det også de nationer, der i andre sammenhænge fremhæves i udenrigsjournalistikken, hvilket bl.a. kan aflæses af, at det er de lande, hvor de danske aviser har valgt at udstationere faste korrespondenter, hvilket er en bekostelig affære for en avis.²⁶⁸

Ligesom det ifølge Carruthers beskrivelse af 'andre folks krige' var svært for journalistikken at opretholde interessen på krige i 3 verdenslande, når der ikke var nogle vestlige nationers interesser på spil, så genfindes spørgsmålet om de manglende nationale interesser i, at journalistikken heller ikke kan interessere sig for hvilken holdning disse lande måtte have på 'vore krige'. Groft sagt så er disse landes kendetegnet ved, at deres betydning som danske handelspartner er minimal, de menes ikke at udgøre nogen form for sikkerhedsmæssig trussel i det danske nærområde og interaktionen med dem i internationale organisationer begrænser sig til FN, hvorfor de danske nationale interesser i disse landes udenrigspolitiske holdninger nærmer sig et absolut nulpunkt. Ligeledes er de i stor grad også kendetegnende ved, at de ikke er 'kulturelt nære'. Hermed mener jeg på ingen måde, at verdenen er opdelt i en række af kulturelle enheder, hvorimellem objektive forskelle kan iagttages og måles indenfor en skala af nære og fjerne kulturer. Derimod menes der, at indblik i eksempelvis afrikanske landes kulturelle skikke, levevis, sociale og politiske forhold meget sjældent formidles i danske medier. Som både Holm og Carruthers på hver deres måde fremfører, så giver tredje verdens lande sjældent nyhedshistorier i danske medier, med mindre hungersnød, naturkatastrofe, krig eller lignende spektakulære forhold er på spil. Derimod giver danske medier langt større indblik i både de sociale, politiske, økonomiske og kulturelle forhold i elitenationer som USA, Storbritannien og andre af vore nabolande.²⁶⁹

Journalistikkens fremstilling og vægtning af hvilke internationale aktører, der findes mest interessante og gives mest spalteplass er derfor samtidigt et billede af, hvorledes journalistikken ser Dan-

²⁶⁸ Se f. eks. (Kabel & Sparre, 1999) eller (Holm, 2000).

²⁶⁹ Se (Holm, 2000) og (Carruthers, 2000)

mark indenfor de internationale magtforhold såvel regionalt som globalt. Hvad der så betinger hvad, er et helt andet spørgsmål. Blev Irak-konflikten så stor en historie i de danske aviser, fordi vore allierede deltog aktivt heri eller fokuserede dansk journalistik selektivt på vore allieredes rolle heri? Umiddelbart tegner billedet til at være en kombination af begge aspekter. Irak-konflikten får stor bevågenhed grundet elitenationers deltagelse og fokuset på danske allierede og nabolande vægtes højt i nyhedsstrengen.

Marginalisering af aktørers legitimitet

For at vende tilbage til spørgsmålet om nyhedsstrengens placering i sfæremodellen vil jeg se lidt nærmere på de eksplicitte rangordninger indenfor den kommenterende journalistik. For hvordan kan man beskrive eksemplerne på åbenlys kritik, latterliggørelse og hån af særligt USA eller Frankrig og deres ledere, præsidenterne Bush og Chirac indenfor sfæremodellen?

Når henholdsvis Frankrig og USA beskyldes for urent trav og skjulte egennyttige motiver, så er det på sin vis en anklage fra journalistikken om, at den givne part ikke har overholdt spillereglerne fra international politik og i virkeligheden slet ikke vil forholde sig til situationen omkring Irak, men i stedet plejer egne særinteresser. Dette kunne på sin vis tyde på, at journalistikken placerer bestemte aktører og beskrivelserne af deres handlinger i sfæren for det afvigende, som journalistikken – ifølge Hallins model – ser det som sin opgave at beskytte det politiske establishment imod. På flere punkter kan eksempelvis beskrivelserne af Bush som en utålmodig cowboy med for mange våben ses som en måde at beskrive ham som afvigende fra normen for, hvorledes fornuftige statsledere bør optræde og dermed implicit et forsvar for eksempelvis Chirac & Schroeders insisteren på at søge en diplomatisk løsning.

Jeg vælger alligevel at betragte også disse journalistiske beskrivelser som indenfor sfæren af legitime modsætninger, om end der meget tydeligt søges at gøre den ene part i konflikten mere legitime end den anden. Årsagen er, at om end lederartiklerne forsøger at marginalisere enten Bush eller Chiracs argumenter i den givne konflikt, så anfægter de aldrig rigtigt deres legitimitet som folkevalgte præsidenter eller for den sags skyld underkender USA eller Frankrig som suveræne stater med ret til egen udenrigspolitik. Snarere må man se disse udfald som forsøg på at latterliggøre aktørerne i forhold til dette bestemte konfliktpunkt, så ingen vil tage deres udsagn herom alvorligt. Så selvom disse eksempler fra den kommenterende journalistik har stærke præg af marginalisering af bestemte aktører, så mener jeg ikke, at de marginaliseres helt ud i sfæren for det afvigende, hvor aktørerne ikke længere beskrives som deltagende i den politiske debat, men udelukkende beskrives i termer af deres afvigende adfærd, anormalitet og ofte også samfundstruende potentiale. Bush og Chirac er stadig politiske kræfter, der ikke kan overses eller forbigås i tavshed, hvilket lederartiklerne netop viser, ved al den retoriske oprustning de mobiliserer for at argumenterer mod deres politiske argumenter.

En anden grund til, at jeg ikke placerer denne del af den kommenterende journalistik i sfæren af det afvigende, er, at der findes en helt anden del af nyhedsstrengen om international politik, som i eksplícit grad bevæger sig i sfæren af det afvigende, hvilket sætter ovennævnte kritik af Bush og Chirac i relief. Det er en del af nyhedsstrengen, som jeg hidtil bevidst har bevæget mig udenom, men som jeg netop på dette punkt vil fremhæve, nemlig de journalistiske beskrivelser af Saddam Hussein og hans styreform i Irak.

Portræt af fjenden – journalistik i sfæren for det afvigende

Når jeg hidtil har undgået at analysere alle beskrivelserne af en af den overordnede konflikts parter, så er det fordi, beskrivelserne af Iraks politiske handlinger i forhold til konflikten med FN og særligt personificeringerne omkring Saddam Hussein meget markant adskiller sig fra nyhedsstrengens øvrige nyhedshistorier. Som tidligere diskuteret er Irak sådan set konflikten eneste specielle aktør, hvorimod de øvrige aktører er velkendte elitenationer og elitepersoner set fra et dansk udenrigsjournalistisk perspektiv. Irak gives samtidigt rollen som vrangbilledet på alle de andre internationale politiske aktører, uanset deres interne uenigheder.

Som nævnt i de tidligere kapitler, har Saddam Hussein allerede siden Golf-krigen i 1991 opnået status af en af den vestlige verdens yndlingskurk (måske i perioder overgået af Osama bin Laden), så det er på ingen måde et ubeskrevet blad, der skal præsenteres i aviserne i marts 2003, men derimod en velkendt skikkelse. Hvor de danske aviser internt kan være uenige om, hvorvidt den amerikanske eller britiske linie i forhold til Irak-konflikten er den mest fornuftige, så er der fuldstændig konsensus om dæmoniseringen af Saddam Hussein.

På alle journalistiske niveauer fra de refererende til de kommenterende er Hussein, hans familie, hans parti, Iraks styreform osv. beskrevet i den allerfjerneste periferi af sfæren for det afvigende. At Hussein i over et årti har indtaget denne rolle som superskurk gør også, at der kan bruges en del indirekte henvisninger til hans tidligere ugeringer så som i en baggrunds artikel om, hvordan Hussein forventes at forholde sig til det amerikanske ultimatum om at forlade landet. Her fremhæves det entydige i det amerikanske ultimatum ved at: *Det (ultimatummet) forholdt sig heller ikke til, om Saddam Hussein vil få amnesti for alle de forbrydelser, han anklages for at have begået i de seneste årtier # 68* (Berlingske Tidende, 2003/03/19). Her nævnes der intet om, hvilke forbrydelser, han skulle have begået, da det øjensynligt regnes for gængs viden.²⁷⁰ Meget ofte præsenteres han også blot som Saddam Hussein uden yderligere præcisering af, at han er den irakiske leder. Ofte omtales han også på en næsten familiær vis som Saddam – uden efternavn – som f. eks i en manchete fra

²⁷⁰ Det er ifølge (Lang & Lang, 1994) først i forbindelse med invasionen af Kuwait august 1990, at verdenspressen får øje på Hussein som superskurk. I forbindelse med Golfkrigen er han på flere niveauer beskrevet som ond, hensynsløs diktator til fare for såvel sin egen befolkning som verdensfreden. Se bla. (Hvitfelt, 1992), (Hadenius, 1992), (Carruthers, 2000) m.fl.

Ekstra Bladet: *Frygt for hvor mange Saddam vil tage med i døden* # 743 (Ekstra-Bladet, 2003/03/18) eller i Berlingske Tidende: *Eksil: Saddams sidste udvej* # 68 (Berlingske Tidende, 2003/03/19).

Men selvom Hussein allerede er velkendt i rollen som grim diktator, så forpasser journalistikken på den anden side heller ikke mange chancer for at minde læserne om hans grusomheder. Selv i mange forholdsvis nøgternt refererende artikler om eksempelvis Husseins svar på FN eller USA's krav, så præsenteres han under titlen diktator: *Iraks diktator, Saddam Hussein* # 68 (Berlingske Tidende, 2003/03/19) *Den irakiske diktator* # 323 (BT, 2003/03/19).

Faktisk er det mere sjældent at han omtales med en mere formel titel, men det findes f.eks. i forbindelse med Husseins tale til det irakiske folk efter krigens start: *den irakiske præsident Saddams tale, der blev bragt af statsligt TV i går morges efter det amerikanske angreb på Bagdad.* # 108 (Berlingske Tidende, 2003/03/21) eller i Jyllands-Posten *Den irakiske præsident, Saddam Hussein holdt tale til nationen på irakisk TV* # 708 (Jyllands-Posten, 2003/03/25). Hvorfor det netop er i denne situation, hvor han taler til det irakiske folk, at han fremstilles som præsident og ikke diktator eller blot Saddam skal jeg ikke kunne sige på så spinkelt et grundlag.

Beskrivelser af Husseins grusomheder i historisk lys

Optakten til den nye krig mod Irak og Saddam Hussein giver aviserne anledning til endnu engang at beskrive de endeløse eksempler på Husseins grusomme, hensynsløse og magtbegærlige adfærd.

Manchetten til en baggrundsartikel om Hussein i Jyllands-Posten opsummerer hovedtrækkene i beskrivelserne af Husseins styre: *Saddam Hussein har styret Irak i 35 år ved hæmningsløst at vise og fortælle befolkningen de blodige konsekvenser af at krydse hans spor* # 504 (Jyllands-Posten, 2003/03/19). Artiklen bygger på informationer fra en bog om Hussein og interview med bogens forfatter, der beskrives som *Con Coughlin. Den tidligere udenrigschef og nuværende chefredaktør på Storbritanniens største avis, Sunday Telegraph, er ekspert på Irak og Saddam Hussein* # 504 (Jyllands-Posten, 2003/03/19). Bogen angives desuden også eksplicit til kilde for en tilsvarende baggrundsartikel i Berlingske Tidende, der portrætterer Husseins regime # 138 (Berlingske Tidende, 2003/03/21). Også denne artikel indleder med en beskrivelse af synet på Hussein, der opsummerer essensen i de fleste artikler om Hussein:

Mængden af negative adjektiver om Saddam Hussein kunne fylde en hel bog, hvis de blev samlet. Men ud over i flæng at bruge udtryk som tyran, bøddel, despot, så er den beskrivelse, der går igen i portrætter og biografier af Iraks enehersker, mere neutral, ja, billedet har endog en positiv klang: Han er en overlever, Saddam Hussein. I hvert fald indtil nu. Han har udkæmpet og tabt to krige. Han har myrdet sine venner og fjender. Han har gasset sin egen befolkning. Han har kørt Irak i

sænk og påført en befolkning på 23 mio. mennesker ydmygelse og fattigdom # 138 (Berlingske Tidende, 2003/03/21).

Men kendetegnende er det dog, at beundringen over Hussein, i de journalistiske beskrivelser, aldrig går længere end til at anerkende hans evner til at fastholde magten trods svære odds

Saddam Husseins nære familie og klanen fra Hussein's barndomsby Tikrit fremhæves endvidere i flere artikler som næsten ligeså bestialske og morderiske. En portrætartikel i Information giver f. eks Hussein's ældste søn følgende skudsmål: *Afhoppere beretter, at Uday Hussein har flere private fængsler, hvor tortur og henrettelser praktiseres i stor stil. På det personlige plan er Uday Hussein mest kendt for sit umådeholdne drikkeri og forbrug af kvinder, for et ekstremt temperament og en brutalitet, der ikke lader hans far noget tilbage. Uday Hussein beskyldes desuden for systematisk hustrumishandling og for at have skudt på flere familiemedlemmer under sine anfald af druk og raseri. At den ældste søn ifølge avisens kilder ikke står som første arvtager til faderens position skyldes hans rabiante adfærd: Efter at han i 1988 dræbte sin fars livvagt foran øjnene på den egyptiske præsidentfrue og flere andre prominente gæster, har hans popularitet hos Saddam Hussein været klart dalende # 945 (Information, 2003/03/20). Samme tone slås an i Jyllands-Postens portræt: Han beskrives som en hensynsløs playboy med tortur, mord, voldtægt og mishandling på samvittigheden. Et magtsygt og korrupt luksusmenneske med Saddams trone i kikkerten # 610 (Jyllands-Posten, 2003/03/22).*

En anden af personerne fra Hussein's indercirkel, som ofte fremhæves for sin grusomhed er fætterten *Ali Hassan al-Majid, bedre kendt som »Kemi-Ali« (...)* »Kemi-Ali« fik sit lidet smigrende øgenavn, da han i 1988 som general beordrede massakrerne på kurderne i det nordlige Irak. Tusindvis af mennesker (også børn) blev gasset ihjel med sennepsgas og andre kemiske våben, og han har ledet andre »kampagner«, der menes at have kostet op mod 200.000 civile mennesker livet. # 323 (BT, 2003/03/19). Eller beskrevet på anden måde: *Han er manden bag en række svinestreger og bag landets masseødelæggelsesprogrammer # 1010 (Information, 2003/03/24).*

Netop sennepsgasangrebet på de irakiske kurdere fremhæves meget ofte som tegn på Hussein's brutalitet, og når journalistikken netop til stadighed fremdrager denne hændelse, kan det ses som måder at få Hussein til at fremstå som diktator og derved ikke som en legitim statsleder, der ikke forventes at slå sin egen befolkning ihjel. I en leder i Jyllands-Posten gengives det således: *at Saddam Hussein og hans regime blandt talløse ugerninger er ansvarlig for, at 180.000 kurdere blev dræbt under forfølgelse i det nordlige Irak i 1988. Kulminationen kom med giftgasningen af titusinder i deres landsbyer. Mænd, koner og børn. Ligene flød i de dødssilte landsbyer som det tavse vidnesbyrd, alverdens medier bagefter kunne bringe. Alt liv var udsukt efter en tyrans knipsen med fingrene # 648 (Jyllands-Posten, 2003/03/23)*

I Husseins forhold til omverdenen og særligt forventninger til hans dispositioner i forhold til en væbnet konflikt fortsætter beskrivelserne af en person, der karakteriseres som totalt afvigende fra normer for rationelle, ansvarsfulde statsledere.: *Under den første Golfkrig tog Saddam Hussein udlændinge som gidsler og brugte dem som våbenskjold, og han brugte sin egen befolkning til at isolere militæranlæg. Nu gør han det igen, rapporterede flere medier i går.* og fortsætter om hans fjendske holdning til FN ved: *Genèvekonventionerne fra 1949 forbyder udtrykkeligt brugen af våbenskjold, men konventionerne er ikke flittig lektur i Bagdad # 216* (Berlingske Tidende, 2003/03/24).

Husseins uretmæssige position som statsleder udtrykkes kort i en kommentar fra Politiken: *Bush selv har haft et uomgængeligt moralsk kort på hånden - at Saddam fortjente at sidde på en anklagebænk, ikke i et præsidentpalæ# 1086* (Politiken, 2003/03/18).

Ligeledes bliver Husseins gentagne undvigemanøvre overfor FN's resolutioner og krav om våbeninspektørernes fri bevægelighed i Irak stærkt fordømt af alle aviser, som enstemmig er fortalere for at afvigeren Hussein ikke må gives mulighed for at underminere reglerne for det internationale samfund. I BT's leder ser man bl.a. et eksempel på hvordan journalistikken gør sig til eksplicit fortaler **for** verdenssamfundet **mod** afvigeren: *At kapitulere over for Husseins forhånelse af FNs krav ville have været en opgivelse af ethvert forsøg på at håndhæve en international retsorden # 318* (BT, 2003/03/19)

Ligeledes slås der også på terrorretorikken set ud fra Carruthers kategori om 'krig mod terror', som i en artikel fra BT: *Saddam er nu så desperat, at han kan finde på hvad som helst, og skrækslagne kurdere advarer direkte imod, at han vil hævne sig grusomt ved at aktivere selvmordsbombere og regulære selvmordskommandoer. Ifølge en rapport i en tysk radiostation i Hamburg i går har Saddam anbragt op imod 1000 af sine tilhængere rundt omkring i verden, og deres eneste mission er at sprede terror, død og ødelæggelser, når de får et vink # 351* (BT, 2003/03/21).²⁷¹ Men i betragtning af, at en del af den amerikanske argumentation for krigen mod Irak og Hussein, byggede på anklager om Husseins støtte til international terrorisme (# 1108 (Politiken, 2003/03/19)), så fylder dette ikke voldsomt meget i skildringerne af Hussein. Det er i langt højere grad hans terrorregime overfor den irakiske befolkning end hans potentiale eller betydning indenfor international terrorisme, som journalistikken trækker på i portrættering af Hussein.

I flere artikler gisnes der op til krigsudbruddet på, hvordan Hussein vil svare på Bush ultimatum og alle de skitserede alternativer er på den ene eller anden måde en videreførelse af Husseins hen-

²⁷¹ Dette eksempel kan på mange måder siges at være en opdatering af Hadenius' eksempel fra Golf-krigen, hvor svenske medier udpenslede risikoen for irakisk terror mod Sverige. Dengang var det frygten for at irakiske missiler (måske endda med kernevåben eller biologiske våbentyper) kunne nå svensk territorium eller angreb på eksempelvis det svenske forsyningsnet, som var fremtrædende. I lyset af de efterfølgende års nye terrorerfaringer er det derfor i højere grad "selvmordsbombere" som terroristfrygten centrerer sig om. Se (Hadenius, 1992).

synsløse, brutale og egoistiske sider og altså ikke rationelle beslutninger, som andre ansvarlige statsledere kunne forventes at vælge. Ekstra Bladet mener, at et muligt scenario kunne være, at Hussein forskanser sig med sine specialstyrker i Bagdad for at satse på en udmattende bykrig, og at han endda vil ty til alle forhåndenværende våbentyper uanset risikoen for civilbefolkningen. *Timer før krigen frygter den allierede koalition, at Saddam Hussein vil tage flest mulige med sig i døden ved at bruge sine kemiske våben. De sidste ugers irakiske troppebevægelser peger i den retning# 743* (Ekstra-Bladet, 2003/03/18).

Hussein i historisk lys

Ovennævnte artikel kalder det mulige bykrigsscenario for *Saddamgrad* med historisk pendant til den lange udmattende krig i og omkring Stalingrad under 2.verdenskrig og kendetegner et andet karakteristisk træk ved portrætterne af Hussein, nemlig den udbredte brug af historiske referencer. Overordnet set grupperer brugen af historiske sammenligninger sig i to kategorier.

På den ene side kan man genfinde, hvad Carruthers kalder referencer til totalkrigserfaringer, da opgøret med Hussein meget ofte lignes med den vestlige allieredes opgør med Hitlers Nazityskland. En sammenligning, der allerede under Golf-krigen i 1991 var meget udbredt.²⁷² På den anden side bruges de historiske referencer til at sammenstille Hussein med et større galleri af tidligere tiders diktatorer fra hele verdenen, hvor fokus i høj grad er på disse personers brutalitet overfor egen befolkning.

I en artikel i Berlingske Tidende gisnes der om Husseins fremtidige dispositioner, og her træder de historiske referencer meget tydeligt frem: *Vil Saddam Hussein og hans nærmeste begå selvmord, når sandhedens time nærmer sig? Eller vil styrets inderkreds bruge kemiske våben som en sidste udvej? Vi ved ikke, hvad den irakiske inderkreds tænker i disse dage, hvor amerikanske og britiske styrker er på vej mod Bagdad. Vi kan imidlertid være ret sikre på, at kredsen har overvejet, hvad man vil gøre, hvis nederlaget kommer. Tankerne kan her sammenlignes med de tanker, den tyske ledelse gjorde sig i slutningen af april og de første dag i maj 1945 (...) Den første mulighed består i at erkende, at krigen tabes (...) Konsekvensen heraf kunne være at vælge en Hitler-agtig model, hvor Saddam og hans nærmeste begår selvmord i en bunker En anden mulighed (...) er flugt. Også denne model blev brugt i Tyskland; flere ledende nazister nåede til Argentina og Paraguay # 249* (Berlingske Tidende, 2003/03/25).

Samme avis sætter i en anden artikel alskens landflygtige diktatorer op, som 'forbilleder' for Hussein i tilfælde af, at han skulle vælge at flygte: *I foråret 1997 flygtede Mobutu Sese Seko, den forhadte og bund-korrupte præsident i det, der dengang hed Zaire, til Marokko i 11. time. Oprørerne havde på rekordtid erobret hans mægtige rige og var nu nået til hovedstaden Kinshasa. Marokko var kun*

²⁷² Se bl.a.(Hvitfelt, Ibid., (Hadenius, 1992), (Carruthers, 2000) m.fl.

en mellemstation. Mobutu Sese Seko havde flere store luksuriøse ejendomme i Frankrig, hvor han døde et par måneder senere. Frankrig har i årenes løb også givet husly til andre upopulære stats-
overhoveder: Den selvudråbte Kejser Bokassa fra den Centralafrikanske Republik. Han var ikke
alene korrupt og havde ligesom Mobuto plyndret sit land for millioner af dollar. Bokassa blev også
beskyldt for kannibalisme. Frankrig huser også Haitis Baby Doc Duvalier, som i de seneste 17 år
har levet et stille liv i luksus i Paris. Ugandas tidligere despot Idi Amin er havnet i Saudi-Arabien,
mens Haile Mengistu Mariam - Etiopiens blodige diktator frem til begyndelsen af 1990erne - har
søgt tilflugt i Zimbabwes hovedstad Harare. # 68 (Berlingske Tidende, 2003/03/19)

Skulle Hussein ikke vælge landflygtighed byder de historiske referencer på en alternativ fremtid for
ham, der ligeledes kan eksemplificeres ved en grim diktator: I oktober 2000 sagde Milosevic nej
tak til et tilbud om eksil fra Hviderusland. Få dage efter blev han væltet og et halvt års tid senere
blev han arresteret. Nu sidder han på anklagebænken ved FNs krigsforbrydertribunal i Haag. Sad-
dam Hussein synes at være ligeså stædig # 68 (Berlingske Tidende, 2003/03/19).

Ligesom Husseins mulighed for at opnå martyrium effektivt udelukkes med historiske referencer,
Hvis irakerne selv dræber Hussein, som italienske partisaner gjorde det med diktatoren Benito
Mussolini i 1945, så bliver Hussein ikke martyr (...) Det samme gør sig gældende, hvis han vælger
at begå selvmord som Nazi-Tysklands Adolf Hitler og Hermann Göring # 1114 (Politiken,
2003/03/19)

Referencerne til en anden af historiens store skurke, Stalin, går ikke så meget på krigssituationen,
men på Husseins reformer af det irakiske samfund: Saddam var en arabisk Stalin, der forstod, at
den arabiske verden er fordømt til at betragte den globale udvikling parkeret på et sidespor, hvis
ikke han kunne sekularisere og modernisere Irak. Han brugte stalinistiske midler og kunne have
haft heldet med sig, hvis han ikke havde provokeret USA # 1228 (Politiken, 2003/03/23).

Hvad der menes med 'stalinistiske midler' uddybes i en anden artikel: Med Josef Stalin som forbil-
lede begyndte Saddam systematisk at udrydde alle de civile og militære ledere i Baath, der stod i
vejen for ham # 138 (Berlingske Tidende, 2003/03/21).

Ifølge Carruthers²⁷³ opstod tendensen til at sammenligne Hussein med Hitler kort tid efter Iraks
invasion af Kuwait i august 1990 og var i høj grad den daværende præsident Bush's yndlingsbe-
skrivelse af Hussein, som pressen velvilligt overtog. Som det tidligere beskrevne eksempel på,
hvorledes medierne overtog den nuværende præsident Bush's metaforer om deadline og nedtælling,
så har denne overtagelse af magtens retorik også nogle ekstra dimensioner i sig. At gøre Hussein og
Hitler til to alen ud af et stykke kan på sin vis ses som en form for identifikationshenvisning, hvor
en fremmed, mellemøstlig statsleder søges identificeret med velkendte historiske personer for at
gøre ham velkendt i en vestlig sammenhæng. Men henvisningen til Hitler gør mere end blot at iden-

²⁷³ (Carruthers, 2000) (s.40).

tificere Hussein som en diktator, den er samtidigt medvirkende til at legitimere bestemte handlinger imod denne Hitler-reinkarnation. Argumenter om at verden ville have været ilde stedt, hvis ikke de allierede havde valgt at gå i krig mod Nazi-tyskland bliver implicit til argumenter for, at også en krig mod denne pendant i ondskab er legitim og berettiget – ja nærmest en pligt.

Et ret specielt eksempel herpå findes i en leder fra BT, hvor skribenten meget usædvanligt trækker sin egen families historie fra 2.verdenskrig med ind i argumentationen: ... *de fleste af os ved, at der er krige, vi ikke ville have undværet. Jeg er født to år efter anden verdenskrigs afslutning. Det var jeg ikke blevet, hvis ikke min far kun godt et år før min undfangelse var blevet befriet fra en tysk koncentrationslejr. Blandt befrierne var amerikanske soldater, der havde invaderet det besatte Europa og Hitler-Tyskland* # 390 (BT, 2003/03/23).

Overordnet set er beskrivelserne af Hussein ensidigt fordømmende og udelukkende placeret i sfæren af det afvigende, hvor han gives rollen som inkarnation af ondskab og arvtageren fra alverdens despoter. En type beskrivelser der både henter sin inspiration fra de internationale aktører selv og samtidigt kan medvirke til at understøtte og legitimere bestemte aktørers handlinger overfor denne dæmoniske afviger.

Beskrivelserne af Hussein og hans sønners bestialske og nærmest umenneskelige adfærd kan på mange punkter siges at understøtte den amerikanske argumentation om, at krigen kun er rettet mod Hussein og hans regime, ikke mod den irakiske befolkning. I Bush's tale, hvor ultimatummet blev fremsat, havde han følgende besked til det irakiske folk: *Mange irakere kan høre mig i aften i en radiotransmitteret oversættelse, og jeg har en besked til dem: Hvis vi skal indlede en militær kampagne, vil den være rettet mod de lovløse mænd, der styrer jeres land, og ikke mod jer* # 1108 (Politiken, 2003/03/19). Journalistikkens entydige placering af Hussein i sfæren for det afvigende er med til at afkoble ham fra nogen som helst legitime forbindelse til den irakiske nation og befolkning, samt fratager ham en rolle som legitim aktør på den internationale politiske arena.²⁷⁴

Journalistikkens omverdensbillede

Samlet set tegner nyhedsstrengen om international politik et billede af en konfliktsituation, der beskriver og behandles indenfor en velkendt verdensorden. De internationale konfliktpunkter i forhold til Irak beskrives ikke i termer af kaos eller dommedagsprofetier, men fremtræder i stedet ofte som meget nøgterne fremlæggelser af en konflikt indenfor velkendte politiske fora, hvor konflikter og uenigheder traditionelt diskuteres. Selvom det gennem væsentlighedshenvisninger fremhæves, at

²⁷⁴ En tilsvarende karakteristik giver den danske mellemøstforsker Helle Lykke Nielsen i et interview til universitetsbladet 'Ny Viden': "*Saddam Hussein er fremstillet som et ikon på det onde. En, som kun vil rage til sig på befolkningens bekostning. Og det er jo et billede, der passer fremragende som modpol til de gode demokratiske værdier, vi gerne vil have. Men når vestlige politikere ligefrem sammenligner ham med Hitler, er det ude af proportioner. De ser ham ikke, som det han er – men som det, de vil bruge ham til*" (Kristensen, 2003)

denne konflikt hører til i den tunge ende og der antydes implikationer for hele verdenssamfundet, så fremstilles det på ingen måde som styret af unikke, desperate eller exceptionelle vilkår. De gentagne indplaceringer af konflikten i et historisk perspektiv viser, at konflikter af denne type før er søgt løst. Særligt er referencerne til, at verdenssamfundet før har været i krig med Irak, uden at verdensordenen af den grund gik til grunde, med til at skabe et billede af en om end konfliktfyldt, så dog næppe katastrofal eller umulig situation.

Ligeledes er aktørerne en samling af velkendte nationer og personer fra kredsen af Danmarks vigtigste alliancepartnere og magtfulde naboer. At fokus på konflikten i så overvejende grad sker gennem udtalelser og handlinger fra de personer, der også i den daglige udenrigsjournalistik fremtræder som Danmarks vigtigste samarbejdspartnere og allierede, kan også bestyrke forestillingen om, at konflikten vil blive løst indenfor et velkendt univers og ud fra anerkendte værdier og regler. Den markante placering af de vestlige landes interne diskussioner indenfor sfæren af legitime modsætninger og modsat udstødelsen af Hussein til sfæren for det afvigende medvirker endvidere til at legitimere det internationale samfunds handlinger. Uanset om de enkelte aviser hælder mest til USA's holdning eller til kritikere som Frankrig og Tyskland, så fremstilles begge disse vestlige alternativer indiskutabelt mere lødige, legitime og retfærdige end hvilket som helst forslag Hussein kunne have på Iraks konflikt med FN.

Den danske avisjournalistik fremstiller altså en situation, som nok beskrives som yderst betydningsfuld og med potentielt alvorlige konsekvenser, men beskriver samtidigt konflikten i regi af velkendte og respekterede internationale institutioner, regler og værdier repræsenteret ved vor nærmeste allierede blandt verdens nationer og statsledere.

Samtidigt viser analyserne af nyhedsstrengen, at bestemte magtforhold i den internationale politik også sætter sig igennem i journalistikken uanset de enkelte avisers valgte position i konflikten. På tværs af avisernes eksplicite holdning for eller imod krigen, formår særligt den amerikanske retorik på mange punkter at sætte sig igennem i journalistikkens blik på konflikten.

For det første gentages og forstærkes den amerikanske regerings magt til at sætte grænserne for konfliktens tidsramme i den altdominerende 'nedtællingslogik' som bliver styrende for såvel diskussioner på den internationale politiske arena som den journalistiske beskrivelse af konfliktens udvikling. I enkelte kommentarer kan man finde en afstandstagen fra den utålmodighed, Bush-administrationen udviser, men ingen af aviserne kan reelt løsrive sig fra det 'aktualitetsregime' eller den diskursive magt som nedtællingslogikken udøver, da det på mange punkter falder naturligt i tråd med avisernes og journalistikkens eget aktualitetsregime.

For det andet har den ensidige dæmonisering af Hussein opnået status af diskursiv sandhed, hvor journalistikken til stadighed reaktiverer og artikulerer de samme velkendte fortællinger om brutali-

tet og hensynsløshed. Derved deltager journalistikken kontinuerligt i at opretholde billedet af en illegitim statsleder, der i kraft af sine utallige grusomheder for stedse har afskrevet sig retten til at repræsenterer sit folk og retten til at blive hørt i det internationale samfund. Når disse beskrivelser suppleres med historiske referencer til alle tiders værste skurk Hitler og sammenligninger mellem det irakiske styre og Nazi-Tyskland er dæmoniseringen og udstødelsen total. At journalistikken vælger at gøre netop Hussein, blandt alle verdens håbløse, korrupte og hensynsløse statsleder, til Hitlers arvtager er derimod ikke nogen tilfældighed men en analogi, journalistikken har overtaget fra den amerikanske præsident George Bush i forbindelse med Iraks besættelse af Kuwait i 1990. Som beskrevet i det foregående afsnit er journalistikken, også ved dette eksempel på overtagelse af magtens retorik, med til at bære ved til et amerikansk bål, uanset de enkelte avisers holdning til den amerikansk-ledede krig.

For det tredje giver nyhedsstrengen indikationer på, hvorledes aspekter af den journalistiske praksis på endnu et punkt mere eller mindre ufrivilligt understøtter de internationale magtforhold. Det er i løbet af konflikten udvikling mærkbart at iagttage, hvorledes journalistikkens fokus i stigende grad koncentrerer om ”koalitionen af de villige” mest markant repræsenteret ved Bush og Blair. Et fokus, der i meget høj grad er båret af, at det er omkring disse aktører, at aktive handlinger udspiller sig. Bush udsteder ultimatum til Hussein, amerikanske generaler og tropper mobiliserer, Blair skal hente opbakning til krigsdeltagelse i det britiske parlament osv., mens krigsmodstanderne på den anden side ikke udviser samme aktivitet – de er bare imod. Når journalistikken retter søgelyset mod Frankrig, Tyskland og Rusland bliver det i stigende grad for at få deres **reaktioner** på de andres **aktioner**. Da krigen først er brudt ud, og den aktive part bliver endnu mere aktiv, bliver interessen for kritikernes reaktion stadig mindre, hvilket forstærkes af, at disse holdninger allerede er refereret og kommenteret og nyhedsværdien derfor er lav.

Denne tendens til at journalistikken følger aktion frem for reaktion er på mange punkter ganske forståeligt i forhold til det tidligere diskuterede forhold om journalistikkens udpegning af fakta. Som Hallin påpegede har journalistikkens rødder i forestillingen om den objektive journalistik, den indbyggede problemstilling, at journalistikken har problemer ved selvstændigt at udpege bestemte forhold som vigtige eller for den sag skyld som indiskutable fakta. En konventionel måde at omgå dette dilemma er ved at fokusere på **handlinger** og **udtalelser** fra autoritative kilder. I nyhedsstrengen om den internationale politik er det endvidere tydeligt at se, at handlinger vægtes højere end udtalelser. Når Bush, Blair og Aznar efter topmødet på Azorerne sætter en 24 timers frist for en diplomatisk løsning i FN's Sikkerhedsråd, så prioriteres nyheder herom højere end fransk, tyske indvendinger herimod. Når Bush for alvor slår nedtælling til reelle krigshandlinger an ved ultimatummet til Hussein så vægtes det journalistisk set højere end gentagelsen af selv samme franske indvendinger og når krigen først bryder ud, er fokuset på de aktive handlinger så fremherskende i de journalistiske prioriteringer, at rundturen til de europæiske hovedstæder for at indhente ”reaktioner” fra kritiske statsleder nærmest får karakter af pligtstof og høflig afrunding på en tidligere nyhedshi-

storie. Denne tendens er generel for alle aviser uanset stillingstagen. I hvilket omfang de krigskritiske aviser finder andre stofområder at formulere kritikken gennem, når krigen først er i gang, vil jeg se nærmere på i nyhedsstreng 4 om krigens gang.

Et nationalt perspektiv på international politik

Spørgsmålet er nu, hvorledes man af analyserne af nyhedsstrengen om international politik til at udpege et særligt nationalt perspektiv. En del af svaret må nødvendigvis svæve i det uvisse, da det kræver inddragelse af materiale fra den journalistiske dækning i andre lande for at kunne afgøre, om et særligt dansk perspektiv kan iagttages.

Men på andre niveauer kan man alligevel udpege visse aspekter af, hvordan dansk journalistik kaster et særligt perspektiv på den verden, den ser sig som aktør i. Det blik journalistikken kaster på internationale politiske forhold, fortæller også implicit hvilken omverden nationalstaten Danmark er placeret i og opererer indenfor.

Journalistikken giver på mange punkter udtryk for markant at forsvare den internationale retsorden, FN og de vestlige landes moralske og på mange punkter også juridiske forrang og autoritet imod Husseins styre, der ensidigt beskrives som afvigende, despotisk, lovløs og illegitimt. I denne opdeling af godt og ondt, moralsk og uanstændigt hyldes også bestemte værdier, som i den journalistiske beskrivelse synes at deles mellem alle de vestlige magter – Danmark inkluderet. At det er op til FN og særligt de magtfulde vestlige lande at diskutere og afgøre Iraks fremtid fremstilles som indiskutabelt, mens der er interne uenigheder om hvilken strategi, der bedst fører til målet om at nå til en ny – vestligt formuleret – fremtid for landet. Skulle der internationalt set eller fra et særligt dansk perspektiv være dissensus om denne grundopfattelse af vestens forrang og moralske overlegenhed, så har journalistikken i hvert fald ikke blik herfor.

Ligeledes gengiver de journalistiske beskrivelse af internationale politik et klart billede af en magtfordeling med USA som altdominerende supermagt, og Storbritannien, Frankrig, Tyskland og selv den tidligere stormagt Rusland som mindre magtfulde med i hovedsagen regional, europæisk indflydelse og magt. Også dette billede af de internationale magtforhold synes at gå i spænd med en implicit forståelse af Danmarks inferiøre placering i de internationale fora og organisationer. Selvom der kan findes enkelte eksempler på, at journalistikken sætter særligt fokus på Danmarks positionering i den internationale konflikt, så beskrives konflikten overordnet set som en konflikt mellem stor- og supermagterne, som Danmark nok kan forholde sig til men ikke selvstændigt har en afgørende indflydelse på. Værdierne, magtforholdene og Danmarks internationale position synes i høj grad at være båret af en journalistisk konsensus, hvor værdier og regler for det internationale forhold ikke i hovedregel beskrives som værende i konflikt med de danske ditto.

Hvorvidt det så fra et journalistisk synspunkt beskrives som ligeså indlysende og i overensstemmelse med indiskutable nationale værdier, at folketingsflertallet i denne internationale konflikt valgte, at Danmark skulle indtage rollen som aktiv krigsdeltager, vil blive undersøgt i næste nyhedsstreng.

Kapitel 8: Analyse af nyhedsstreng nr. 2

Nyhedsstreng om folketingsbeslutningen om dansk krigsdeltagelse

En central nyhedsstreng, der fylder godt i alle aviserne i hele perioden, er folketingets beslutning om dansk deltagelse i krigen på den amerikansk/britiske side og vil her blive behandlet som en samlet nyhedsstreng. Denne nyhedsstreng fremtræder måske i endnu højere grad som en bestemt afgrænset og fortsat nyhedshistorie, idet såvel aktører, arena og begivenhed samt de journalister, der skriver herom i hovedsagen er at finde indenfor Christiansborgs mure. Den selvvalgte begrænsning ved lukkende at fokusere på de journalistiske beskrivelser af folketingsdebatten har i stedet givet plads til en anden nyhedsstreng om den folkelige debat og anti-krigsdemonstrationer, som følger som nyhedsstreng 3.

Ved denne nyhedsstreng forventer jeg at støde på mange endog eksplicitte formuleringer af nationens værdier og interesse, idet journalistikken netop refererer fra en parlamentarisk diskussion af spørgsmålet om dansk krigsdeltagelse. Sagt med Andersons ord, forventer jeg at der i en folketingsdebat om krigsdeltagelse på mere eller mindre eksplicitte måder vil forekomme argumenter for eller imod, hvordan det er i overensstemmelse med det **forestillede fællesskabets** centrale værdier, at Danmark som en **politisk, suveræn enhed** vælger at slutte sig aktiv til krigens ene part. Det interessante deri, set fra mit perspektiv, er ikke så meget, hvilke argumenter og referencer til det nationale fællesskab, de politiske partier giver, men hvordan journalistikken forholder sig til modstridende udlægninger af den nationale interesse.

Nyhedsstrengens hvem, hvad, hvor, hvornår?

Nyhedsstrengen er knyttet til den overordnede nyhedsbegivenhed om verdenssamfundets krise med Irak ved at hændelserne og beslutningerne på internationalt plan beskrives som baggrund for og årsagen til, at det danske folketing nu skal beslutte Danmarks standpunkt i forhold til etableringen af "koalitionen af villige" som USA og Storbritannien søger at samle.

Set som en hændelse er folketingsafstemningen hoved**begivenheden**, men som svar på spørgsmål om **hvad** nyhedsstrengen handler om, så er der langt flere nyhedshistorier bundet til debatterne og de politiske udtalelser særligt op til afstemningen fredag d.21. marts, end i stemmetallene fra selv samme afstemning. I den undersøgte periode starter nyheden i det stille med et par få artikler mandag d.17.marts men intensiveres kraftigt ugen ud og klinger igen af efter weekenden, hvor det mere er afledte diskussioner i forhold til folketingsbeslutningen (f.eks. i forhold til spørgsmål om finansiering af den vedtagne genopbyggelsesfond for Irak) eller analyser over beslutningens langsigtede

indenrigspolitiske konsekvenser i forhold til mulige scenarier for krigens gang. I perioden sidste dage er der ikke længere nyhedshistorier med fokus på selve diskussionen omkring folketingsbeslutningen. Den danske krigsdeltagelse optræder nu selv som fait accompli i nyhedshistorierne, hvorimod den politiske beslutningsproces hen imod denne beslutning ikke længere tiltrækker sig nyhedens interesse.

Journalistikken fokuserer næsten udelukkende på **aktører** indenfor de politiske partier, regering, ministre og oppositionsledere, hvor deres udtalelser fra såvel folketingsdebatter som interviews udgør det centrale nyhedsstof. Dertil inddrages i et noget mindre omfang en række andre aktører som kilder, nemlig eksperter indenfor særligt jura og politik til at støtte journalistikken i sin beskrivelse og vurdering af folketingsdebatternes centrale stridsspørgsmål.

De journalister, der dækker nyhedsstrengen er i hovedsagen de gængse kræfter, nemlig de politiske journalister fra Christiansborgsredaktionen og avisernes politiske redaktører samt kommenterende chefredaktører, hvilket også er med til at bestyrke billedet af, at denne nyhedsstreng entydigt udspiller sig på den konkrete politiske **arena** som udgør Christiansborg.

Man kunne hævde, at en beskrivelse af den journalistiske dækning af de politiske diskussioner om dansk krigsdeltagelse også burde inddrage reportager fra demonstrationer og anti-krigs udtalelser og protester generelt i Danmark, for at få hele spekteret med. Men når jeg netop vælger at behandle journalistikken om folketingsdebatten særskilt, så er de begrundet i, at journalistikken selv skiller det ud som et særligt stofområde med en velkendt plads for begivenhederne (Christiansborg), en velafgrænset gruppe af aktører (folketingspolitikere og ministre) og med velplacerede og velinformerede journalister (Christiansborg-redaktionerne) og velgennemprøvede journalistiske genrer (fra referater af de politiske debatter i den ene ende, over dialogjournalistik, politiske analyser, ekspertanalyser til endelig kommentarer og ledere). Nyhedsstrengen holder sig i udbredt grad indenfor Christiansborgs mure og begivenheder og udtalelser udefra lukkes sjældent direkte ind i den politiske nyhedsjournalistik.

Som det vil fremgå i det efterfølgende analyseafsnit om nyhedsstreng 3 'Krigsmodstanden' så dækkes eks. vis anti-krigsdemonstrationer på Christiansborgs Slotsplads ud fra en helt anden vægtning i nyhedsoptikker end ved dækningen af debatten inde på Christiansborg.

En særlig nyhedsbegivenhed indenfor murene vælger jeg ligeledes at gemme til senere, nemlig malingsoverfaldet på statsministeren og udenrigsministeren tirsdag d.18.marts. For at kunne forstå hvilke journalistiske normer og rutiner, der aktiveres i beskrivelserne af denne atypiske hændelse bør man se den i lyset af forskellene mellem de journalistiske beskrivelser af henholdsvis de parlamentariske debatter og de folkelige protester. Derfor vil denne nyhedsbegivenhed blive behandlet særskilt som del af nyhedsstreng 3.

Nyhedsstrengen analyseret gennem nyhedsoptikkerne

I analysen af denne nyhedsstreng set gennem nyhedsoptikker har der været mange nære sammenfald mellem nyhedsoptikkerne, hvor de elementer ved nyhedshistorierne, der fremhævedes som særligt betydningsfulde kunne anskues indenfor flere af nyhedsoptikkerne. I mine forsøg på analytisk at udskille elementer, der belyser de enkelte nyhedsoptikker vil jeg altid udøve en vis vold på materialet, når jeg vælger at præsentere det under én og ikke en anden nyhedsoptik. At de selv samme træk ved en nyhedshistorie både kan betragtes som f. eks væsentligheds- eller konflikthenvisning er dog ikke særegent for denne nyhedsstreng, men jeg har i mange tilfælde haft lyst til at præsentere samme problemstilling set gennem flere nyhedsoptikker. For ikke at trætte med unødige gentagelser, har jeg derfor valgt at behandle dem under en optik og herunder diskutere i hvilket omfang, situationen også kan anskues udfra andre nyhedsoptikker.

Aktualitet

Aktualitet som nyhedsoptik ligger på mange måder implicit i genren for politisk journalistik i og med, at aviserne fortløbende giver nye referater og analyser af gårsdagens udviklinger i folketingsdebatterne. Nyhedsstrengens karakter af en nyhed i stadig uafklaret proces, hvortil der kan ventes nye nyheder fremhæves flere steder, som f.eks. *Folketingsflertal parat til at sende danske soldater i krig uden nyt FN-mandat. Socialdemokratiet håber til det sidste at regeringen vil slå bak # 916 (Information, 2003/03/18)*

Flertallet beskrives som *parat* i stedet for *besluttet* på at sende soldater af sted, ligesom usikkerheden – der kan ægge til at følge med i næste dags nyheder – også slås an ved at socialdemokratiet *håber til det sidste*. Aktualiteten ved netop denne dags nyheder er altså bundet op på en forventning om ny udvikling i nyhedsstrengen, og derved en 'forhåndsaktualisering' af den følgende dags nyheder. Den samme form for 'forhåndsaktualisering' og usikkerhed om processens forløb kan også genfindes i indledningen til nedenstående notits: *Den hjemlig regering ventes i dag at træffe beslutning om eventuel dansk deltagelse i en krig i Irak # 30 (Berlingske Tidende, 2003/03/18)*.

Men brugen af aktualitetshenvisninger til at fastholde interessen om nyhedshistoriens fortsatte udvikling undermineres på anden side af talrige eksempler, hvor journalistikken synes at tage forskud på konklusionerne om afstemningens udfald. Selvom selve afstemningen først finder sted fredag aften d.21. og derved tidligst kan nå aviserne d.22.marts, så konkluderer aviserne allerede fra 18.marts, at: *Danmark er på vej i krig # 916 (Information, 2003/03/18) Beslutning om deltagelse i krig # 30 (Berlingske Tidende, 2003/03/18)*. Disse forudsigelser ser jeg ikke nødvendigvis som eksempler på analyserende journalistik, hvor journalisterne selv eller med hjælp fra eksperter tolker nyhedsbegivenhederne, men som del af gængs Christiansborg-journalistik, hvor det at kunne tælle

til et folketingsflertal mere har karakter af simpel refererende journalistik end af individuel fortolkning eller analyse.

Det aktuelle ved nyhedsstrengen kobles også op på en aktualitet ved nyheder fra den internationale nyhedsstreng, hvor gårsdagens internationale nyheder knyttes til dagens nationale nyheder: *Efter at FN-diplomatiet i går endegyldigt opgav at finde fælles fodslag i Sikkerhedsrådet, skal regeringen i dag mødes med samtlige partier i Det Udenrigspolitiske Nævn for at drøfte situationen* # 26 (Berlingske Tidende, 2003/03/18). I et senere eksempel herpå ses, hvorledes Foghs udtalelse om at krigen vil blive længerevarende bliver aktualiseret ved henvisninger til samtidige pressemøder i verden: *Statsministerens advarsel om en forlængelse af krigen mod Irak faldt samme dag som den øverstkommanderende for de amerikanske styrker general Tommy Franks holdt briefing for den internationale presse, og samme dag som Saddam Hussein holdt tv-tale til den irakiske befolkning* # 1031 (Information, 2003/03/25).

Aktualitetshenvisningerne låner altså en del betydning fra begivenhederne på den internationale politiske arena, samtidigt med at den indenrigspolitiske begivenhed på en og samme tid søges bibeholdt et spændingsniveau bundet til den tidlige udvikling og foregriber begivenhedens udfald. Den dominerende 'nedtællingslogik' fra den internationale nyhedsbegivenhed finder ikke rigtig nogen pendant i det indenrigspolitiske stof.

Aktualitet i historisk perspektiv

Til gengæld er også debatten om den danske folketingsbeslutning indlejret i referencer til, hvorledes denne beslutning forholder sig til historiske fortilfælde. I de journalistiske referater fra folketingsdebatterne i dagene op til afstemningen, kommer særligt forholdene omkring den seneste væbnede konfrontation med Irak op til diskussion: *Tidligere udenrigsminister Niels Helveg Petersen (R) (...)kalder det samtidig »useriøst«, at Anders Fogh Rasmussen sammenligner den nuværende situation med krisen i 1998, da USA ledede et angreb mod Irak uden en ny FN-resolution.* # 26 (Berlingske Tidende, 2003/03/18) et argument som statsministeren uddyber adskillige gange, bl.a. i et interview med BT: *Jeg beklager, at S og R har skiftet holdning. I 1998 var de med til at sige ja til en militæraktion mod Irak. Baseret på gamle resolutioner. Fuldstændig som nu,« siger Anders Fogh Rasmussen.* # 320 (BT, 2003/03/19).

Statsministerens argumenter om, at en beslutning om, at en ny dansk krigsdeltagelse kan være fuldt ud ligeså legitim som den tidligere SR-regeringens beslutning om at deltage i den ligeledes amerikansk-ledede 'Operation Ørkenræv' i 1998, knytter sig til, at begge støtter sig til samme FN-resolution. Statsministerens ord og historiske sammenligning vækker genklang i den journalistiske behandling.

Selv en krigskritisk avis som Information tager argumentet op til diskussion i en leder: *MIDT I DEN skæbnesvangre nedtælling til krig har statsminister Anders Fogh Rasmussen en pointe. Søndag aften sagde han i TV2, at regeringen forholder sig til Irak-konflikten stort set som den daværende SR-regering gjorde i 1998, da den aktivt støttede den korte, USA-ledede krig mod Irak, Operation Ørkenræv. Men selvom de også citerer både Niels Helveg Petersen og socialdemokratiets leder Mogens Lykketoft for kraftige indvendinger mod denne historiske parallel, så konkluderer avisen: Trods de vrede reaktioner har Fogh den pointe, at de to situationer vitterlig har slående lighed. Vreden har måske netop den delvise årsag, at SR's tvivlsomme adfærd i 1998 bringes frem af glemslen # 909 (Information, 2003/03/18). Slutteligt bliver parallellen dog, i denne leder, i højere grad brugt til at kritisere lovhjemlen i begge krigshandlinger, frem for at støtte statsministerens legitimering af nuværende position.*

Bredt over alle aviser opfanges statsministeren argument og gøres til det punkt, hvorudfra referencer til tidligere konflikter med Irak skal ses. Flere aviser, særligt de krigskritiske aviser Information og Politiken, giver dog oppositionspolitikere mulighed for at kommenterer denne parallelisering, men også i disse historier tager brugen af den historiske reference udgangspunkt i statsministerens udlægning. Statsministeren bliver den der **aktivt** gøre brug af historien til at understøtte og legitimere sin position, mens oppositionspolitikere bliver beskrevet i situationer, hvor de kan søge at (bort-)forklare eller affærdige den historiske parallel. Til en vis grad genfindes heri rollefordelingen fra den internationale politiske arena, hvor USA (og Bush) blev beskrevet som aktiv handlende, mens Frankrig og Tyskland modsat indtog den passive rolle som kritikere, aktører der oftest kunne tilkendegive deres reaktioner på de amerikanske aktioner.

For eksempel er det statsministerens historiske reference, der omformuleres til spørgsmål til den socialdemokratiske leder Mogens Lykketoft i et interview med Politiken. *Statsminister Anders Fogh Rasmussen (V) mener, at situationen nu kan sammenlignes med 1998, da SR-regeringen var klar til sende danske soldater i krig mod Iraks diktator Saddam Hussein, selv om grundlaget var en flere år gammel resolution? »Det er en fejlagtig sammenligning. Den gang var årsagen til at true med en militær aktion, at våbeninspektørerne selv sagde, at de ikke kunne arbejde i Irak. Nu er vi i en situation med våbeninspektører, der giver udtryk for, at de gør fremskridt, og at de har mulighed for at løse opgaven, hvis de får mere tid # 1070 (Politiken, 2003/03/18). I stedet for aktivt at kunne formulere egen fortolkning af de historiske erfaringer, gives Lykketoft kun muligheden for at gen-drive statsministerens udlægning og argumenterer imod denne.*

Dette eksempel kunne også med god ret analyseres som konflikthenviisninger, idet det kan ses som eksempel på, hvordan journalistikken forfølger en konfliktsituation, som er udpeget af det politiske niveau selv, nærmere bestemt statsministeren. Ved brugen af den historiske reference skaber statsministeren et konfliktpunkt, om hvorvidt S og R er tro overfor egen sikkerhedspolitiske linje eller i virkeligheden blot er imod krigsdeltagelsen for at være imod regeringen. Dette konfliktpunkt op-

fanges og videreføres af journalistikken på såvel det refererende, analyserende og kommenterende niveau og spredt over aviserne.

Væsentlighed

Nyhedsstrengen om folketingsbeslutningen vedrørende dansk krigsdeltagelse kan ud fra væsentlighed som nyhedsoptik tilskrives betydning til på flere niveauer. For det første knytter denne nyhedsstreng sig til den overordnede nyhedshistorie om Irak-konflikten, som den foregående tid og på andre sider i aviserne er blevet præsenteret som tidens væsentligste nyhed. Endvidere forøges væsentligheds-elementet ved, at den internationale konflikt gøres til et vigtigt nationalt anliggende om dansk deltagelse. Under rubrikker som:

Sammenbrud i FN - krig på vej med dansk støtte # 1065 (Politiken, 2003/03/18)

Politik: Skæbnedag for dansk udenrigspolitik # 481 (Jyllands-Posten, 2003/03/18)

Enegang: Danmark har slået ind på ny sikkerhedspolitisk kurs # 19 (Berlingske Tidende, 2003/03/18)

Beslutning om deltagelse i krig # 30 (Berlingske Tidende, 2003/03/18)

Danmark i krig # 322 (BT, 2003/03/19)

Danmark i krig # 124 (Berlingske Tidende, 2003/03/21)

Hedt: Danske soldater er i krig mod Irak # 158 (Berlingske Tidende, 2003/03/22)

Danmark er på vej i krig # 916 (Information, 2003/03/18)

- slås det fast, at her er noget vigtig på spil, der ikke blot er et internationalt anliggende men vedrører alle med relation til størrelsen 'Danmark'. Endvidere fremhæves det, at det ikke er en hvilken som helst politisk beslutning, men beslutningen om dansk krigsdeltagelse, som nyhederne omhandler. Endvidere påpeges væsentligheden for danske læsere ved denne nyhedsstreng, ved ikke blot at blive et folketingsanliggende, men et spørgsmål for og om hele Danmark og iblandt danskere, hvorved nyhedens betydning bredes ud til alle lag af det danske samfund. Begivenheden er altså i beskrivelsen koncentreret om en bestemt arena og klart udpegede aktører, men konsekvenserne og betydningen af denne begivenhed tilskrives altså et væsentlig større omfang.

Som udtrykt i en leder fra Berlingske: *Med det politiske flertals beslutning om at sende et dansk militært bidrag til felttoget mod Saddam Hussein er Danmark indtrådt i en ny status. Landet er i krig. Det er en dybt alvorlig situation, som både kalder på fornyet eftertanke og større ansvarlighed fra alle, uanset hvor man stiller sig i det pludselig stærkt politiserede spektrum af holdninger i den hjemlige Irak-strid. Krigsdeltagelsen fordrer en øget påpasselighed fra alle parter i debatten # 180 (Berlingske Tidende, 2003/03/22)*. Selvom appellen om påpasselighed nok i første omgang mønter sig på de politiske parter på Christiansborg, så er spektret alligevel bredere og vedrører Danmark, Landet og kræver ansvarlighed fra alle.

Nyhedsstrengens fokus på betydningen af den danske krigsdeltagelse forstærkes ved væsentlighedshenvisninger på flere niveauer; dels ved at koble nyhedsstrengen til det fortløbende nyhedsbillede på det internationale niveau omkring Irak-konflikten, dels ved at fremhæve alvoren i en beslutning om dansk krigsdeltagelse. Men i tilknytning her til er der en helt anden dimension, der indskydes som væsentlighedshenvisning, nemlig den sikkerhedspolitiske uenighed, som krigsdeltagelsen udspandt af: *Danmark har før deltaget i krigshandlinger uden et klart FN-mandat. Men som noget nyt tegner det til, at den gamle sikkerhedspolitiske enighed i Folketinget mellem de borgerlige partier og Socialdemokratiet samt de Radikale nu er brudt.* # 19 (Berlingske Tidende, 2003/03/18)

Hvor spændingsmomentet i aktualitetshenvisningerne til dels blev undermineret af det forudsigelige element i folketingsafstemningen, så tilføres nyhedsstrengen til gengæld et andet dramatisk element ved væsentlighedshenvisningerne til bruddet på den sikkerhedspolitiske konsensus.

Spørgsmålet om den sikkerhedspolitiske konsensus aftegner også et skift i konfliktpunkt, hvorfor jeg mere udførligt vil analysere dette i forhold til nyhedsoptikken 'Konflikt'.

Konflikt

Nyhedsstrengens grundlæggende konfliktperspektiv kommer klart til udtryk i rubrikken: *Af sted: Delt Danmark går i krig mod Irak* # 56 (Berlingske Tidende, 2003/03/19).

Fra tidlig morgen til aften udkæmpede regeringen og oppositionen onsdag en historisk debat i Folketinget om et beslutningsforslag fra regeringen, der sender korvetten Olfert Fischer og ubåden Sælen i krig på et snævert flertal med Dansk Folkeparti. Tonen i debatten var hård og uforsonlig. Splittelsen i dansk udenrigspolitik udviklede sig under den 10 timer lange debat til en dyb sikkerhedspolitisk kløft, som regeringen får mere end svært ved at bygge bro over. Sådan lød konklusionen fra hver sin kant af det politiske spektrum: Dansk Folkeparti og Enhedslisten # 521 (Jyllands-Posten, 2003/03/20).

At uenigheden om dansk krigsdeltagelse beskrives, som en nyhedshistorie med stærke konfliktelementer, er meget tydeligt i nyhedsstrengens artikler. I ovenstående artikel beskrives den parlamentariske uenighed endog i kampmetaforer, hvor en historisk debat blev *udkæmpet*, som oven i købet forværredes i løbet af debatten til den kunne beskrives som en *dyb kløft*.

Men i de journalistiske beskrivelser splittes denne dybe kløft og det delte Danmark i hovedsagen op i to forskellige konfliktpunkter. I første omgang er der de diskussionspunkter, der direkte udspringer af folketingsdebatterne og i høj grad vedrører den tidligere beskrevne diskussion om, hvorvidt de eksisterende FN-resolutioner kan betragtes som hjemmel for krig mod Irak eller ej. I anden omgang, men samtidig og sammenflettet med resolutions-konflikten, beskrives konfliktpunktet omkring

bruddet på den danske sikkerhedspolitiske konsensustradition. Begge konfliktpunkter udspringer fra det politiske niveau selv, hvor resolutions-konflikter åbent diskuteres i folketingsdebatten, mens udpegning af den sikkerhedspolitiske konflikt bundes i politikernes egne konklusioner på debatten og folketingsbeslutningen. Ovennævnte referat fra Jyllands-Posten fortsætter f. eks med følgende citat: *»Det er en milepæl i dansk udenrigspolitik, og jeg kan kun opfatte det som om, at Socialdemokratiet har meldt sig ud og er vendt tilbage til fodnotepolitikken. De vil fremover være uinteressante for regeringen i udenrigspolitiske spørgsmål,«* sagde Peter Skaarup, næstformand i Dansk Folkeparti # 521 (Jyllands-Posten, 2003/03/20).

Hvor det i denne refererende artikel er det poliske systems egne konfliktpunkter, der gengives, så fortsætter det og forstærkes ved også at blive konflikt- og omdrejningspunktet for såvel de analyserende som de kommenterende artikler.

Konfliktpunkterne i den analyserende journalistik

I den analyserende journalistik er det i høj grad de samme to konfliktpunkter om FN-resolutionernes tolkning og det sikkerhedspolitiske brud, som efterfølges. Et karakteristisk træk ved de journalistiske analyser er, at den politiske konflikt føres til bedømmelse af andre autoriserede aktører, nemlig af eksperter. I denne sag har den analyserende journalistik også fundet en række eksperter på såvel FN-resolutioner, jura og dansk sikkerhedspolitik frem til at udtale sig om folketings konfliktpunkter og har endda i en vis grad bedt eksperterne om at dømme, hvem de mener, der har ret. Karakteristik er det dog, at de to konfliktpunkter i høj grad betragtes samlet, som f. eks i en nyhedsanalyse i Berlingske Tidende, der i indledningen slår konfliktpunktet om sikkerhedspolitikken an: *Dansk sikkerhedspolitik er atter ved at skifte kurs. Efter mange år, hvor et solidt flertal bestående af de borgerlige partier samt Socialdemokratiet og de Radikale har stået sammen, er der atter ved at opstå revner og sprækker* hvorefter ordet gives til to sikkerhedspolitiske eksperter, som skal vurdere hvorvidt FN-resolutionerne giver hjemmel for krig. Deres konklusioner på dette spørgsmål er entydigt imod den danske regering og folketingsflertallets beslutning: *»For mig at se vælger Anders Fogh Rasmussen at fortolke sig frem til en dansk accept ud fra resolution 1441, og det mener jeg ikke holder i det her tilfælde«,* siger Ole Wæver. *Kollegaen, lektor Peter Viggo Jakobsen, siger ligefremt: »Det juridisk grundlag var lige så ulovligt dengang som nu«* men straks derefter dukker det andet konfliktpunkt op i artiklen, da eksperterne også bliver bedt om at udtale sig om konflikten om den sikkerhedspolitiske konsensus: *Men de to eksperter er knap så enige, når de skal vurdere konsekvenserne for Danmark sikkerhedspolitik for fremtiden* # 19 (Berlingske Tidende, 2003/03/18)

Den ene af eksperterne interviewes også til Information, hvor han citeres for sin udlægning af hvilke konsekvenser det sikkerhedspolitiske brud vil få på længere sigt: *»Regeringens brud med bred enighed i Folketinget kan selvfølgelig vise sig at være en enlig svale. Men potentielt er det et vendepunkt med meget alvorlige konsekvenser, der kan betyde et generelt forpestet politisk klima for re-*

geringen,« siger lektor Peter Viggo Jakobsen, der er ekspert i international politik. Denne udlægning gøres straks til avisens eller journalisternes egen, idet artiklens næste afsnit konkluderer, at : *Regeringen ser ud til at bryde med mange års enighed i Folketinget om de store linjer i dansk udenrigspolitik.* # 924 (Information, 2003/03/19). Ansvar for det sikkerhedspolitiske brud placeres altså, ved mellemkomst af en ekspertudtalelse, hos regeringen.

Modsat beskrives regeringen i Jylland-Posten som langt mere arbejdsom i forsøget på at skabe sikkerhedspolitisk enighed: *Regeringen forsøger til det sidste at skabe bredt flertal om støtte USA forud for afgørende møde i Udenrigspolitisk Nævn i dag* # 481 (Jyllands-Posten, 2003/03/18). Samme avis har også flere eksempler på, at statsministerens historiske parallelisering med Operation Ørkenræv i 1998 gives forrang, så ansvaret for det sikkerhedspolitiske brud i højere grad skubbes over til oppositionen: *Statsminister Anders Fogh Rasmussen (V) beklagede det udenrigspolitisk brud: »Regeringen havde ønsket et bredt flertal, og jeg beklager dybt, at de radikale og Socialdemokratiet har skiftet holdning. At deltage i en krig er en meget alvorlig beslutning, og det havde været ønskeligt, hvis der var et bredt flertal bag,«*

I andre aviser kan det være sværere at bedømme, om eller hvor der placeres ansvar for splittelsen i de refererende og analyserende artikler. BT beskriver splittelsen med følgende ordlyd: *Men med bare 94 mandater er det samtidig det smalleste politiske flertal bag dansk krigsdeltagelse i 15 år. Og Foghs flertal er opnået på bekostning af en årelang historisk enighed mellem Venstre, de Konservative, Socialdemokraterne og de Radikale om de store linier i dansk udenrigspolitik. Den enighed ligger nu i ruiner*# 305 (BT, 2003/03/18), hvorefter forskellige oppositionspolitikere citeres for at ansvaret ligger hos Fogh og regeringen, mens udenrigsminister Per Stig Møller citeres for at afvise regeringens ansvar udfra førnævnte reference til situationen i 1998. På sin vis er den en klassisk refererende artikel, hvor de modstridende udlægninger af en politisk situation gengives.

Ligeledes kan en nyhedsanalyse fra Berlingske Tidende ses som eksempel på, at journalistikken bestræber sig på ikke at bedømme men blot at fremhæve hvilke punkter, den politiske uenighed centrerer sig omkring. *Krigen mod Irak sætter en foreløbig stopper for det brede grundlag for danske udenrigspolitik. Men både VK og SR er under pres for at finde tilbage til en fælles platform efter krigen* # 98 (Berlingske Tidende, 2003/03/20). Her er det ikke regeringen eller oppositionen, der fremhæves som årsag til bruddet i sikkerhedspolitisk enighed, men den ydre størrelse 'Krigen mod Irak'.

Genskabt konsensus

Selvom det traditionelle fokus på konflikt som drivkraft i nyhedshistorier er markant tilstede i denne nyhedsstreng, så er der rent faktisk også eksempler på journalistikkens aktive deltagelse i afdramatisering eller 'af-konfliktualisering' af potentielle konfliktpunkter. F.eks. afdramatiseres ethvert for-

søg på at skabe konflikt om de politiske partiers holdning til Saddam Hussein, hvoraf en del refereres fra de politiske debatter, som i et interview med socialdemokraternes leder Mogens Lykketoft, hvor han selv affejer, at holdningen til Hussein skulle være konfliktpunkt ved udtalelse: *Det grundlæggende problem i sagen er jo ikke spørgsmålet om, at vi gerne vil have Saddam Hussein til at forsvinde fra jordens overflade. Det vil jo være til gavn for Irak, og det vil være til gavn for verden* # 61 (Berlingske Tidende, 2003/03/19).

Samme avis giver også et af de eneste referater fra folketingsdebatten, hvor holdningen til Hussein direkte diskuteres: *Tonen mellem de dybt splittede partier var hele vejen gennem debatten hård og kontant. Venstres Inger Støjberg satte direkte spørgsmålstejn ved, om Socialdemokraterne støttede Saddam Hussein eller USA, hvilket fik politisk ordfører Frank Jensen (S) til at fare i flint. »Gudfaderbevares, at stille en folketingskollega det spørgsmål. Det er så fladpanedet, at man næsten ikke kan finde ord for det,« lød reaktionen* # 158 (Berlingske Tidende, 2003/03/22).

Denne artikel giver Frank Jensen det sidste ord herom og støtter på ingen måde gisninger om Socialdemokratisk støtte til Hussein, i stedet anvendes det journalistisk til at skærpe betydningen om omfanget af den *historiske splittelse* i folketingets sikkerhedspolitik.

Men også uden politikercitater er journalistikken med til, midt i den politiske uenighed, at finde og udpege et konsensuspunkt i fordømmelsen af Hussein: *Saddam Hussein er en brutal skurk, der skal stoppes. Det var til gengæld også det eneste, de stridende politiske parter kunne blive enige om under en daglang debat* # 90 (Berlingske Tidende, 2003/03/20).

Ligeledes kan man lokalisere et andet punkt, hvor journalistikken – delvist inspireret af udtalelser fra det politiske niveau – søger at genfinde konsensus efter den heftige debat om krigsdeltagelse og det sikkerhedspolitiske konsensusbrud.

Da krigsdeltagelsen først var besluttet citeres krigsmodstanderne fra folketinget for at ville dæmpe deres krigsmodstand af hensyn til de danske soldater i krig: *Når beslutningen om at sende danske soldater i krig træffes i dag af et smalt flertal i Folketinget, vil det også medføre en mere afdæmpet tone fra oppositionen. Ikke fordi Socialdemokratiet, Det Radikale Venstre eller Kristeligt Folkeparti er blevet mere enige med regeringen, men af hensyn til de danske soldater, der sendes i krig. »Vi vil ikke kritisere, at Olfert Fischer og Sælen sendes afsted. Vi vil se fremad nu. Men vi vil fastholde kritikken af den manglende legitimitet bag beslutningerne,« siger den radikale gruppeformand, Marianne Jelved* # 578 (Jyllands-Posten, 2003/03/21) hvor også partiformændene fra de andre oppositionspartier, der var imod krigen, citeres for lignende udtalelser.

Et synspunkt som også statsministeren selv bringer på banen: *Statsminister Anders Fogh Rasmussen (V) opfordrer danskerne til at udvise anerkendelse og respekt for de omkring 160 danske solda-*

ter, som et smalt flertal i Folketinget i går besluttede at sende i krig mod Irak. Han advarer mod at lade splittelsen om krigen ramme soldaterne # 600 (Jyllands-Posten, 2003/03/22)

Også på det analyserende niveau kN der i sidste del af den undersøgte periode ses forsøg på at af-dramatisere den sikkerhedspolitiske konflikt fra journalistisk hold. *Nok står fronterne stejlt i retorikken, men de kontante politiske realiteter er, at begge sider har en stærk interesse i at finde sammen igen. Og den indledende tilnærmelse vil uden tvivl gå i gang, allerede mens bomberne falder over Irak. For det første er det ikke et bevidst og ønsket brud fra hverken VK-regeringen eller S og R. Da den endelige beslutning skulle træffes, var begge sider efter de seneste måneders internationale splid om krigen havnet i en situation, der gjorde det umuligt at stå sammen # 1203 (Politiken, 2003/03/22), hvorefter det mere er ydre omstændigheder end dybe indre uoverensstemmelser, der fremhæves som de bagvedliggende årsager til uenigheden om krigsdeltagelse.*

Hvorledes forsøgene på at genskabe den tabte danske konsensus om sikkerhedspolitikken formuleres i den kommenterende journalistik beskrives senere i afsnittet om den kommenterende journalistik.

Sensation

Sensationskriteriet er i denne nyhedsstreng på mange punkter knyttet til væsentlighedskriteriet. Hvor det med tydelige markører slås fast, at det væsentlige i denne folketingsbeslutning for Danmark og samfundet drejer sig om krigsdeltagelse, så er det samtidigt også det sensationelle heri – det nye og uventede, som der ikke ofte bliver truffet beslutning i et dansk folketing. Det sensationelle ved at en sådan beslutning tages af et dansk folketing forstærkes yderlig i sensation og uventet retning ved at der måtte et splittet folketing, et brud med 15 års konsensus om dansk sikkerhedspolitik og en hård og uforsonlig debat fra folketingssalen til, førend beslutning blev taget. *Det skete efter en usædvanlig hård debat i Folketinget # 158 (Berlingske Tidende, 2003/03/22).* Da der i sig selv ikke er sensationelle perspektiver i, at folketingsbeslutninger tages på baggrund af et smalt flertal frem for et overvældende flertal eller i total enighed, så må det specielle og opsigtvækkende ved netop denne beslutning fremhæves i historisk lys, hvorfor journalistikken griber til historiske referencer for at få det sensationelle frem. I den refererende og analyserende journalistik er den historiske ramme, der oftest trækkes frem, enten tilbage til sidste væbnede konflikt med Irak i 1998 eller de seneste 15 år, hvor den sikkerhedspolitiske konsensus skulle have eksisteret.

Men eftersom såvel væsentligheds- og konflikthenvisningerne i høj grad fokuserer på dels spørgsmålet om bruddet med danske sikkerhedspolitisk konsensus, dels forskellene i fortolkningen af FN-resolutioner, som indirekte årsag til bruddet, så er der påfaldende få sensationshenvisninger til selve krigen. Eftersom Danmark ikke har en lang tradition for krigsdeltagelse havde jeg forventet, at selve det forhold, at Danmark ved danske soldater skulle i krig ville påkalde en lang række sensations-

henvisninger. Men på det refererende og analyserende niveau er der øjensynligt langt mere fokus på det politiske spil og forholdene mellem regering og opposition end selve indholdet eller omdrejningspunktet for de politiske uenigheder. Det er derimod mere på indirekte vis, via intensiteten og volumen i dækningen, at beslutningen om dansk krigsdeltagelse kan siges at blive beskrevet ud fra sensationshenvisninger. Generelt beskrives den politiske uenighed i langt højere grad som sensationelt end selve beslutningen om Danmarks deltagelse i en angrebskrig.

Identifikation

Nyhedsstrengen er overordnet set beskrevet inden for en velkendt ramme med folketingsdebatter på Christiansborg og vante aktører fra regering og opposition. Selvom de fleste aktører vil være avislæserne velkendt, så byder konventionerne fra det politiske system alligevel, at alle aktører i stor udstrækning præsenteres udførligt. Der kan findes eksempler på, at der i rubrikker henvises til 'Fogh' eller 'Lykketoft', men i såvel referater som analyser bliver de oftest præsenteret som statsminister Anders Fogh Rasmussen eller den socialdemokratiske leder Mogens Lykketoft osv.

Umiddelbart synes denne nyhedsstreng ikke at appellere til identifikationshenvisninger, idet både aktører og handlingsforløb (folketingsdebatter) er aldeles velkendt fra det daglige journalistiske virke. Men kigger man nærmere er der alligevel identifikationshenvisninger på spil, som koncentrerer sig om, at beskrive den politiske uenighed fra et individuelt perspektiv, hvilket vil sige fra udvalgte politikeres synspunkt. Der findes en håndfuld historier, hvor den overordnede nyhedshistorie om folketingets debatter om dansk krigsdeltagelse gøres nærværende ved at fokusere på enkelte politikere, deres overvejelser og tvivl om, hvad det rigtige valg er i denne situation.

Jyllands-Posten sætter f. eks fokus på et oppositionsmedlem, der er uenig med sit parti: *Det radikale folketingsmedlem Naser Khader er i tvivl om sin holdning til krigen i Irak. Dermed er han på kant med den radikale folketingsgruppe, som i dag vil stemme nej til regeringens forslag om at sende danske soldater i krig* # 584 (Jyllands-Posten, 2003/03/21).

Modsat sætter manchetten i en artikel i Information fokus på intern splittelse i regeringspartierne om dansk krigsdeltagelse: *Den krigeriske fløj i Venstre har efter et intenst forløb fået sat en modvilig flok af unge kvinder i partiet på plads. Også fremtrædende konservative overvejede nej til krig* # 956 (Information, 2003/03/20).

Samme avis kan senere følge op med et portræt af en af tvivlerne indenfor regeringens egne rækker: *I går kunne Information afsløre, at flere menige folketingsmedlemmer hos regeringspartierne, Venstre og Konservative, har været usikre på om de kunne stemme for at sende danske soldater i krig*

uden et fornyet FN-mandat. En af de få, der tør stille op og fremlægge overvejelser og tvivl er den unge venstrekvinde Inger Støjberg # 983 (Information, 2003/03/22).

Det er næppe en tilfældighed, at den krigskritiske avis finder artikler om tvivl indenfor regeringspartierne, mens en avis, der støtter krigen finder historien om tvivleren blandt krigskritikeren frem, men fælles for aviserne er bestræbelsen på at fortælle historien om den politiske uenighed ud fra en mere nær og personlig vinkel end de vante fortællinger om blokpolitik. De ovennævnte eksempler er dog stort set det eneste, jeg har kunnet finde, bortset fra den altdominerende identifikationshenvi-
sning, der tager udgangspunkt i statsministeren selv.

Politiken har d.18.marts et interview med statsministeren under rubrikken: *Fogh: »Det er så nemt at sige nej«* hvor statsministerens interviewes om hvilke forhold, der kunne have betydning for, om han vil anbefale, at Danmark skal deltage i en kommende krig. I manchetten fremhæves statsministerens moralske udgangspunkt: *Der er politiske situationer, hvor man må træffe beslutninger ud fra, hvad man i sit inderste synes er rigtigt, siger statsminister Anders Fogh Rasmussen # 1069 (Politiken, 2003/03/18).* Denne artikel er blot den første artikel af flere, hvor identifikationshenvi-
ninger til statsministerens personlige overvejelser er omdrejningspunktet for nyhedshistorien. Dagen efter følger BT, Berlingske Tidende og Jyllands-Posten med og har artikler med rubrikker som: *For krig: »Utrolig svær beslutning« # 62 (Berlingske Tidende, 2003/03/19), Foghs sværeste beslutning # 492 (Jyllands-Posten, 2003/03/19), Bagefter vil I se, at vi havde ret # 320 (BT, 2003/03/19),* der alle i forskellig grad bygger på interview med statsministeren om, hvor svær en beslutning denne har været for ham som person, og hvordan det i sidste ende var et spørgsmål om, at han inderst inde følte, at det moralsk set var den rette beslutning. Forholdet mellem hans egen beslutning og den store modvilje mod krigen i befolkningen uddybes f. eks i interviewet med BT: *»Jeres meningsmåling overasker mig ikke. Jeg kunne godt ønske, at der var større opbakning. Men hvis man spørger folk, om de er imod krig, siger de, de er imod. Jeg er også imod krig. Nogle gange er man nødt til at stå fast og træffe en ubehagelig og måske også upopulær beslutning - hvis man inderst inde føler, at det er den rigtige beslutning på langt sigt # 320 (BT, 2003/03/19).* Også i Berlingske Tidende gives statsministeren mulighed for at forklare hvordan han har haft det med at træffe en beslutning, der går imod befolkningsflertallet og en stor del af folketinget: *Han(statsministeren) medgiver, at krigen deler den danske befolkning. »Så får det være, at der kan være en folkelig modstand, og jeg kan komme i modvind og komme ud for både det ene og det andet. Men her gør jeg, hvad jeg synes er det rigtige for landet på lang sigt. Og jeg mener altså, at det tjener dansk udenrigs- og sikkerhedspolitik på lang sigt, at vi støtter USA i en sag, der drejer sig om at forsvare frihed og fred,« siger han # 62 (Berlingske Tidende, 2003/03/19).*

I Jyllands-Posten uddyber han yderligere hvordan han har afvejet meningsmålinger med sit ansvar som statsminister: *» Jeg er ikke overrasket over, at meningsmålinger viser, at mange er imod krig. Vi er alle imod krig. Og jeg vil heller ikke blive overrasket over nye meningsmålinger, der måske*

viser tilbagegang for mit parti. Men her er jeg i en situation, hvor jeg må varetage langsigtede interesser. Jeg er overbevist om, at vi gør det rigtige.(...) Og når folk vil kigge tilbage, vil de sige, at det var den rigtige beslutning. Man kommer til et tidspunkt, hvor man må gøre regnebrættet op. Det gælder, når man er politisk leder, at man må træffe en beslutning, som godt kan koste på meningsmålingerne.» # 492 (Jyllands-Posten, 2003/03/19).

Denne markante brug af identifikationshenvisninger med udgangspunkt i statsministerens udtalelser kan også på sin vis ses som eksempel på journalistikkens overtagelse af magtens retorik. Statsministerens udtalelser om, dels at det har været hans sværeste beslutning, dels at eftertiden vil give ham ret, gives direkte citat i flere rubrikker og bliver omdrejningspunktet for disse interview-artikler. De citerede interviews er meget enslydende og kan i højere grad karakteriseres som interview, der refererer statsministeren og gengiver hans udgangspunkt, end de kan siges at være eksempler på kritiske interviews, der stiller spørgsmål ved rigtigheden i beslutningen.²⁷⁵ Flere af spørgsmålene giver tværtimod statsministeren anledning til at uddybe og underbygge sine egne argumenter, som f. eks. i BT, hvor hans stilles spørgsmålet: *«Hvad mener din kone og dine døtre om krigen?»* *»Vi har også diskuteret det hjemme i min egen familie. Og der er fuld opbakning til den linie, jeg har lagt.»*# 320 (BT, 2003/03/19), hvor

Denne overtagelse af statsministerens retorik om sig selv er dog langt fra så gennemtrængende som eks. vis Bush-administrationens 'nedtællingslogik', da den hverken når alle aviser eller gengives mere end en enkelt dag.

Hvorledes identifikationen af Fogh som den ansvarsfulde statsmand, der personligt påtager sig upopulære beslutninger for landets bedste også genfindes i den kommenterende journalistik diskuteres i det følgende afsnit

Forskelle i genrerne

Hvor nyhedsstrengen om international politik viste mange eksempler på sammenblandinger mellem refererende og analyserende journalistik, så er det karakteristiske for nyhedsstrengen om folketingsbeslutningen snarere, at genrekonventionerne i højere grad holdes adskilt. Samtidigt viser analysen gennem nyhedsoptikkerne dog også, at nogle af forskellene mellem genrerne i praksis kan være svære at udpege, hvilket uddybes i det følgende.

²⁷⁵ Dog er der forskelle internt. Politikens interview d.18.marts er på mange punkter mere kritisk i spørgsmålene til statsministeren end de andre avisers interviews den efterfølgende dag.

Refererende journalistik

Traditionen for refererende journalistik har en lang historie indenfor netop den politiske journalistik, hvor referater fra folketingsdebatter er en velkendt disciplin indenfor journalistikken. I parti-pressens tid refererede hver avis sine politiske repræsentanter, mens konventionerne for den nutidige, partiuafhængige journalistik fordrer, at debatten upartisk gengives i sine væsentligste punkter. At journalistikken er tæt knyttet til det politiske niveau ses bl.a. af at konventionerne for folketingsreferater ligger meget tæt op af det politiske system og dets regler. Når f. eks. politikerne næsten uden undtagelse præsenteres ved fuldt navn, partitilhørsforhold og evt. titel af ordfører eller partileder, så kan dels ses som en afsmitning af folketingets egne formelle tiltaleregler²⁷⁶, dels ses som et standardiseret praksis, der skal adskille citat fra mening, idet ingen folketingsmedlemmer gives mere familiær præsentation end andre, ligesom det endelig kan ses tegn på den refererende journalistiks informative idealer, hvor fyldestgørende information skal videregives til læserne, hvorpå de kan træffe egne politiske valg.

Men også på et andet plan ses den nære forbindelse mellem det politiske system og den refererende journalistik, nemlig i journalistikkens loyale gengivelse af de politisk udpegede konfliktpunkter. I det omfang, jeg har kunnet analysere det empiriske materiale, så er det ikke journalistikken selv, der udpeger konfliktpunkterne som centreret om henholdsvis tolkninger af FN-resolutioner og bruddet på den sikkerhedspolitiske konsensus, men derimod konfliktpunkter, som udpeges af de politiske aktører i løbet af de politiske debatter.

Endelig er det også værd at bemærke den refererende journalistiks loyalitet mod det politiske system ved journalistikkens ensidige fokusering på begivenheder og udtalelser fra den politiske arena. De refererende artikler synes i overvældende grad at bygge på officielle udtalelser fra folketingets talestol og i mindre omfang fra korridorsnak på Christiansborgs gange, mens der overhovedet ikke refereres fra udtalelser og begivenheder, der har fundet sted udenfor Christiansborg.

Analyserende journalistik

Den analyserende journalistik om folketingsbeslutningen viser et billede af en genre, der ligesom den refererende journalistik er meget tæt knyttet til det stofområde, der skrives om. Arbejdsfeltet spredes noget ud i forhold til det refererende niveau, idet der også anvendes udtalelser fra pressemøder, interviews og korridorsnak, ligesom der i visse tilfælde indhentes udtalelser udefra, når eksperter fra universiteterne udspørges om de politiske konfliktpunkter. Men det er alligevel stærkt begrænset, hvor langt den analyserende journalistik bevæger sig væk fra det politiske systems egen

²⁷⁶ Ifølge Folketingets forretningsorden § 26 giver følgende instrukser om tiltaleformen ved forhandlinger i folketingsalen "Det er ikke tilladt at tiltale nogen direkte under forhandlingerne. Medlemmerne (bortset fra ministrene) benævnes: hr. eller fru med tilføjelse af navn uden titel. Ministre benævnes med den officielle ministertitel". (Forretningsorden for Folketinget, Februar 2005)

arena. Når f.eks. borgerne citeres i den analyserende journalistik er det udelukkende som tal i meningsmålinger, og den ekstra viden, der opsøges, er af meget konventionel, autoritativ art, så som netop universitetslektorer og professorer.

Når man ser nærmere på, hvad det er for analyser eller undersøgelser, som fremkommer indenfor denne genre, er det slående hvor tæt også denne genre er forbundet til den politiske dagsorden. Når der i nyheds- eller baggrundsanalyser hentes eksperter ind er det stadig for at kommenterer på de samme konfliktpunkter som den refererende journalistik beskrev – altså spørgsmål om resolutionsfortolkning og tolkninger af det sikkerhedspolitiske konsensusbrud. Ved sine analyser og undersøgelser formår den analyserende journalistik altså ikke at stille nogle andre (eller som det gerne ideelt set fremhæves – nogle kritiske) spørgsmål til det politiske system end de diskussionsspørgsmål systemet selv fremstiller. Og til en vis grad kan man hævde, at den heller ikke rigtigt formår at adskille sig væsentligt fra den refererende journalistik, hvorved genreforskellene til dels udviskes.

Der findes dog enkelte mere spredte eksempler, hvor den analyserende journalistik selv søger at finde nye vinkler og opdyrke nye konfliktpunkter, men de slår aldrig bredt igennem.

Rubrikken: *Per Due er blevet til Per Høg # 792* (Ekstra-Bladet, 2003/03/20), fra Ekstra Bladet fremhæver, at udenrigsministeren har skiftet i holdning til hvorvidt en dansk krigsdeltagelse krævede mandat fra et enigt sikkerhedsråd eller ej, hvorved avisen slår på en intern konflikt mellem udenrigs- og statsministeren. En vinkel som Berlingske Tidende nogle dage senere følger op på ved i manchetten at fremhæve: *Udenrigsminister Per Stig Møller har tabt en afgørende magtkamp med statsminister Anders Fogh Rasmussen på Irak-spørgsmålet og dermed har han svækket sig selv som minister. Det vurderer flere eksperter i dansk sikkerhedspolitik.# 83* (Berlingske Tidende, 2003/03/20).

Det er ikke en historie der for alvor sætter sig fat, selvom antydningen af en konflikt i sidste ende får Politikens leder til at foreslå udenrigsministerens afgang: *For det første er det fuldstændig ødelæggende for Per Stig Møllers personlige troværdighed som udenrigsminister og politiker. Det er ikke første gang, at udenrigsministeren direkte og indirekte er blevet desavoueret af regeringsledelsen (...)Per Stig Møllers eneste mulighed for at yde et bidrag til Danmarks fremtidige udenrigspolitik, der er i overensstemmelse med hans egne idealer, ville være at tage sin afsked # 1115* (Politiken, 2003/03/19).

BT forsøger at løbe en anden mindre konflikthistorie i gang indenfor den overordnede nyhedsstreng med fokus på en splittelse i Socialdemokratiet. Splittelsen bygger på udtalelser fra den tidligere socialdemokratiske forsvarsminister Hans Hækkerup, som støtter den amerikanske linie mod Irak.

Den forhenværende socialdemokratiske forsvarsminister støtter Bush, Blair og Fogh. Det gør S-formanden ikke. Men bortset fra en halvhjertet sympatitilkendegivelse fra et andet socialdemokra-

tisk folketingsmedlem og også tidligere forsvarsminister, Jan Trøjborg, så er det svært for avisen at finde flere kilder til at understøtte konfliktperspektivet. Men spørgsmålet forfølges i en anden del af avisen, da det gøres til genstand for en Vox-pop i BT med ordlyden: *Tror du, at krigen vil skabe splittelse i Socialdemokratiet?* # 358 (BT, 2003/03/21).

Ellers er der forskellige eksempler på analyser eller gisninger om, hvordan de enkelte partiers holdning til krigsdeltagelsen forventes at få betydning for deres vælgertilslutning Ekstra Bladet fremhæver bl.a. på baggrund af en meningsmåling at: *Krig koster stemmer. Det må især Dansk Folkeparti indse, efter at partiet har givet regeringen sin fulde støtte til dansk deltagelse i USA's krig mod Irak* # 807 (Ekstra-Bladet, 2003/03/21). Stort set samme nyhed har Politiken på baggrund af selv samme meningsmåling: *Det koster Dansk Folkeparti stemmer at støtte VK-regeringen i at gå i krig mod Irak. Det viser en ny måling fra Vilstrup, og vælgerreaktionen kommer ikke bag på partiet*# 1146 (Politiken, 2003/03/21).

Men selv disse få selvstændige vinkler på folketingsbeslutningen er yderst konventionelle og gængse indenfor det journalistiske fokus på den politiske proces, hvor konsekvenser målt i vælgertilslutning og politikeres personlig omdømme er blevet rutine i journalistisk praksis.²⁷⁷

Nyhedsstrengen giver derfor heller ingen eksempler på, at journalistikken skulle være selvstændigt dagsordensættende, tværtimod følger både den refererende og analyserende journalistik trofast folketingets dagsorden. De få selvvalgte vinkler der spordisk kan findes i materialet, ligger i hovedsagen indenfor rammerne af den politiske journalistiks traditionelle interesse for det politiske spil og personkonflikter.

Kommenterende journalistik

Lederne udtrykker avisernes holdning til folketingsbeslutningen om danske krigsdeltagelse, hvilket ikke overraskende stemmer overens med avisernes holdning til krigsindsatsen generelt, som behandlet i forrige nyhedsstreng. Berlingske Tidende og Jyllands-Posten støtter klart regeringen og Dansk Folkepartis beslutning om at sende danske soldater i krig mod Irak, hvor Information og Politiken ligeledes i tråd med den overordnede holdning om krigsudbruddet er imod dansk deltagelse. BT er som tidligere beskrevet lidt svær at placere, mens Ekstra Bladet her klart indplaceret sig i krigskritikernes række.

Ekstra-bladets ledere er ofte meget ironiserende og sarkastiske overfor særligt danske ministre, og måden at beskrive Foghs beslutning om dansk krigsdeltagelse afviger ikke herfra: **DET ER gådefuldt, hvor han har sine amerikanske komplekser fra. Hvad er det for indre kræfter, der tvinger ham**

²⁷⁷ Se diskussion af den politiske politikens uafhængighed som diskuteret i kapitel 5 på baggrund af bl.a. (Pedersen, Kjær, Esmark, Horst & Carlsen, 1999), (Koch, 2002).

*til at opføre sig som George Bushs lillebror? Det er i hvert fald en kendsgerning, at det klikker af lykke i hovedet på ham, når selveste Bush ringer i tre minutter og underretter sin danske allierede om angrebet - en halv time før affyringen af det første missil... **DET ER** et mysterium, hvad der driver Anders til at melde sig som bevæbnet vicesherif. Vi danskere, der nu er gjort til terrormål, må i hvert fald insistere på, at George Bush skylder vor nation en mægtig stor tjeneste. Men vi vil godt have den til gode på ubestemt tid, tak # 822 (Ekstra-Bladet, 2003/03/22).*

Avisens polemiske form fremhæver det som et *mysterium*, hvorfor Anders Fogh Rasmussen har valgt at støtte den amerikanske linie i konflikten, men i den kommenterende journalistik er der generelt ikke mange mysterier. Derimod finder man i lederartikler et stort og mangfoldigt arsenal af forklaringer på politikernes motiver, bevæggrunde, strategiske overvejelser, selvforståelse og ikke mindst, deres betydning for og forståelse af den danske nations historier, rolle og værdier. Hvor såvel den refererende som den analyserende journalistik sjældent gik videre end til at endevende de politiske debatter for andet end de politisk italesatte problemstillinger om juristeri og politisk proces, så er der til gengæld meget vide rammer for de nye vinkler og konfliktpunkter, som den kommenterende journalistik selv tager op.

På visse punkter kan man også genfinde konfliktpunkterne fra den refererende og analyserende journalistik, som f. eks. spørgsmålet om hvorvidt Operation Ørkenræv i 1998 støttede sig til samme resolution som USA, Storbritannien og den danske regering på nuværende tidspunkt vil gå i krig på.

En leder i Berlingske Tidende underminerer oppositionens krigskritik ved ikke blot at henvise til SR-regeringens krigsstøtte i 1998, men endvidere ved også at drage en anden historisk parallel ind: *Lykketofts og de Radikales begrundelse for deres nej til dansk deltagelse er på overfladen den pæne, at krigen ikke er legitimeret af en FN-resolution. Det var den USA-ledede bombning i Irak i 1998 heller ikke. Men den daværende SR-regering støttede aktionen med henvisning til tidligere FN-resolutioner og tilbød et dansk militært bidrag til den. Det gentog sig i 1999, da Danmark deltog med F-16 fly i NATOs bombning i Kosovo. Heller ikke her forelå et FN-mandat. # 54 (Berlingske Tidende, 2003/03/19).*

Endnu klarere fordømmes den socialdemokratiske og radikale holdning som populistisk kursskifte i en leder fra Jyllands-Posten: *Desværre har lederskiftet i Socialdemokratiet medført en udenrigs- og sikkerhedspolitisk kurs, som bringer mørke minder om den såkaldte fodnotepolitik i 1980'erne, og dertil får partiet hjælp af Det Radikale Venstre. I 1998 tilsluttede begge partier sig magtanvendelse i Irak med afsæt i en tidligere vedtaget resolution, da FN's våbeninspektører var smidt ud af Irak, og Operation ørkenræv gik løs. Den manglende hukommelse om dette er tilsyneladende total, og dobbeltmoralen synes fuldkommen. Man skifter åbenbart politik, når man forlader ministertaburettens ansvarlighed # 475 (Jyllands-Posten, 2003/03/18).*

Som tidligere beskrevet griber også Informations fat i statsministerens sammenligning og diskuter den nuværende folketingsbeslutning i lyset af SR-regeringens beslutning i 1998 om end med en noget anden konklusion.

Men selvom forskellige elementer fra avisernes refererende og analyserende dækning af folketingsbeslutningen genfindes i lederkommentarerne, så er det også en lang række sammenhænge og referencer, som udelukkende kan ses som udspringende fra den kommenterende journalistik egne valg. I det følgende vil jeg prøve at analysere de kommenterende lederartikler ud fra to optikker, henvisning til historiske referencer og henvisning til af nationale værdier og interesser. Opdelingen bliver visse steder umuligt gjort af, at historiske henvisninger og argumenter for nationale interesser ofte sammenflettes, men jeg vil alligevel gøre forsøget.

Historiske referencer

Fra den refererende og analyserende journalistik var der allerede flere tegn på både politikeres og journalistikkens brug af historiske referencer. Indenfor konfliktpunktet om resolutionsfortolkning slog statsministeren på referencen til Operation Ørkenræv i 1998, mens der i forhold til konfliktpunktet om det sikkerhedspolitiske konsensusbrud henvises til dels de sidste 15 års tradition for konsensus, dels til 1980'ernes såkaldte fodnotepolitik. Disse historiske referencepunkter genfindes også i lederartiklerne, men der slås selvstændigt på en række andre historiske henvisninger.

En leder i Berlingske Tidende sætter beslutningen om krigsdeltagelse ind i et noget længere sikkerhedspolitisk perspektiv og betoner samtidigt de indenrigspolitiske dimensioner i dansk sikkerhedspolitik. *Historien gentager sig sjældent fuldstændig præcist. Men den dybe splittelse i Folketinget om et dansk bidrag til en krig for at fjerne Saddam Hussein, hans våben og hans regime har paralleller i Danmarks nyere historie. I 1949 stod den daværende socialdemokratiske formand Hans Hedtoft, ligesom den nuværende, over for et valg. Skulle Danmark holde fast i drømmen om et nordisk forsvarssamarbejde, der byggede på en illusion om nordisk solidaritet? Eller skulle Danmark vælge den atlantiske alliance, NATO, med USA som den afgørende garanti?*

Som bekendt valgte Danmark NATO, selv om Hedtofts hjerte lå i det nordiske. (...) Hvor Hedtoft valgte USA af hensyn til Danmarks interesser, har Mogens Lykketoft valgt illusionen af hensyn til sit partis meningsmålinger. De to situationer adskiller sig på mange punkter. Men især adskiller de sig ved, at Hedtoft dengang var statsminister. Det er Lykketoft ikke. Og fastholder han sin kurs at bruge væsentlige udenrigspolitiske spørgsmål til indenrigspolitiske formål, bliver han det næppe heller foreløbig. (...) Det gode spørgsmål nu er, om Lykketofts antiamerikanske linje fortsætter, når Irak-krigen er overstået. Partiet er formentlig klogt nok til ikke at genopføre fodnotepolitikken, og hvis krigen forløber hurtigt og med et minimalt tab af menneskeliv, som alle håber, kan Socialdemokratiet og de Radikale endnu nå at vende tilbage til det atlantiske spor, som de to partier fulgte gennem 1990erne. Men fastholder Mogens Lykketoft bruddet med de sidste 12 års danske aktive

udenrigspolitik, diskvalificerer han sit parti som regeringsbærende. I stedet vil man se Dansk Folkeparti rykke ind på den ledige plads blandt partier, der tør løfte ansvaret # 54 (Berlingske Tidende, 2003/03/19).

Det er tydeligt, at avisen helt støtter op om regeringens beslutning og underbygger statsministerens argumentation om, at det i virkeligheden er oppositionen og særligt den socialdemokratiske leder, som har skiftet kurs, ved at introducere et historisk referencepunkt ca. 50 år tilbage i tiden. Ligeledes forstærker brugen af netop en tidligere socialdemokratisk statsminister i helterollen indtrykket af, at den socialdemokratiske Mogens Lykketoft ikke blot forbryder sig mod sit eget partis traditionelle linie, men oven i købet forsøger at misbruge oppositionen mulighed for nem og ansvarsløs kritik til at høste billige stemmer. Indirekte støtter dette så samtidigt Foghs selvudnævnte rolle som ansvarlig anti-populistisk statsmand, der netop grundet sit statsmandsansvar må påtage sig upopulære beslutninger.

Dette perspektiv forstørres i en anden leder fra Berlingske Tidende, hvor totalkrigsreferencen til statsledernes ansvar under 2.verdenskrig bliver fremhævet som den ramme, Foghs beslutning skal forstås indenfor: *Hvis en folkeafstemning havde afgjort, om USA skulle gå ind i krigen mod Hitler, er det tvivlsomt, om amerikanerne havde kastet deres lod i vægtskålen mod aksemagterne. Men præsident Franklin D. Roosevelt vidste, at krigsdeltagelsen var i USAs overvældende interesse, fordi det handlede om demokratiernes overlevelse. Japanernes angreb på Pearl Harbor gav ham den anledning, han ventede på, til at gøre det nødvendige. Beslutninger om krig eller fred er den ultimative test for regeringschefer. Her er byrden tungest. Og den er særlig tyngende, hvis beslutningen går mod den øjeblikkelige folkestemning. Vi skal nok afholde os fra større sammenligninger mellem Tony Blair og Anders Fogh Rasmussen. Den britiske premierminister er leder af en stormagt, og politisk er han socialdemokrat - omend af en sjælden slags. Fogh er statsminister i et lille land, og som politiker er han liberal. Men de traf begge den svære, den upopulære beslutning i spørgsmålet om krig mod Iraks diktator Saddam Hussein. Demokratisk udpegede ledere er ikke valgt til altid at træffe beslutninger, der falder i god jord hos vælgerne. De er valgt til at træffe de rigtige beslutninger # 139 (Berlingske Tidende, 2003/03/21)*

I en leder fra Jyllands-Posten er totalkrigsreferencen også anvendt til støtte for regeringens sag: *KRIGENS TID er også forsimplingens tid. Det mere end antydes, at de, der ønsker magt sat bag FN's krav gennem 12 år til Iraks despot, Saddam Hussein, skulle nære en særlig lyst til krig. »Amerikanerne vil i krig«, »Fogh vil i krig«, hedder det i dækningen i f.eks. Danmarks Radio, der bliver stadigt mere entydigt antiamerikansk. Intet kunne være mere forkert. Krigens tid er ødelæggelsens tid, kaosets tid, uoverskuelighedens tid. Det véd alle. Men krig er undertiden uomgængelig. Sådan var det i 1939. Sådan var det i 1990. Og sådan er det i dag.*

Det er faktisk kun i tiden op til udbruddet af Første Verdenskrig i 1914, at der i nyere tid vitterlig har været en længsel efter krig i de europæiske befolkninger. Man drog i krig med vajende faner og

høje hurraråb. Sådan er det sandt at sige ikke i dag # 510 (Jyllands-Posten, 2003/03/19). Også her støttes regeringens og Foghs valg op af de historiske referencer til hvor omkostningsfyldt, men alligevel moralsk uomgængeligt, en beslutning om krigsdeltagelse er.

Også i den tidligere nævnte leder fra BT, hvor skribentens personlige familiehistorie inddrages, gøres de historiske totalkrigsreferencer centrale: *Krig er modbydelig. Krig fremkalder angst og lidelse hos masser af mennesker. Men de fleste af os ved, at der er krige, vi ikke ville have undværet(...) Da de allierede nationer med Storbritannien og USA i spidsen gik i krig mod Hitler-Tyskland, var der næppe opbakning i deres landes befolkninger til en smertefuld krigsindsats # 390 (BT, 2003/03/23). Herefter fremhæves hvorledes meningsmålingerne i USA, Storbritannien og Danmark i høj grad havde været i mod krigen, men nu skulle være vendt i stigende støtte til krigsindsatsen. Dette kunne indirekte være brugt som et svar på Foghs profetier om, at *Bagefter vil I se, at vi havde ret # 320 (BT, 2003/03/19).**

Et nationalt perspektiv

Mine indledende forventninger om, at netop denne nyhedsstreng ville indeholde mange eksplicite formuleringer fra det politiske niveau om, hvordan dansk krigsdeltagelse enten kunne ses i samklang eller i modstrid med den nationale interesse eller værdier for det nationale fællesskab, blev på ingen måde indfriet i analyserne af den refererende journalistik. Politikerne citeres i hovedsagen for udlægninger af deres fortolkninger af FN-resolutioner, eller for hvordan de mener, modparten er skyld i det sikkerhedspolitiske brud. I enkelte citater slås der tråde an til forestillinger om Danmarks nationale værdier afspejlet i hvilket lande, vi traditionelt allierer os med. »*Regeringen har skiftet spor og isoleret Danmark fra vores naboer i Norden og EU. Det bringer Danmark i en uholdbar situation også for de danske soldater, der skal sendes i krig på et smalt flertal, « sagde Frank Jensen # 90 (Berlingske Tidende, 2003/03/20), men oftest føres disse citater som her over i diskussioner om enten FN-resolutioner eller bruddet på den brede sikkerhedspolitiske konsensus.*

Dette kan selvfølgelig skyldes at den refererende journalistik har fravalgt alle diskussioner om den nationale interesse, men det tror jeg næppe. Havde spørgsmål om krig og nationale interesser eller fred og nationale værdier været et centralt diskussions- og konflikt punkt i folketingsdebatterne, er jeg overbevidst om, at journalistikken også havde refereret herfra og udredet de afgørende forskelle i konflikt punktet. De meget enslydende referater og reportager, der findes på tværs af aviserne og deres modstridende holdninger til folketingsbeslutningen, taler også herfor.

Heller ikke fra den analyserende journalistik stilles der spørgsmål, hvor f. eks forskellige udlægninger af den nationale interesse eller fællesskabets værdier bliver konfliktens omdrejningspunkt, da også den analyserende journalistik koncentrerer sig om konflikt punkter fra den politiske proces. Hvis

jeg overhovedet skal have held til at finde eksplicitte formuleringer af det nationale, må jeg derfor vende mig mod den kommenterende journalistik for at se, om begreber om det nationale kommer i fokus her.

Men her findes journalistikkens eksplicitte formuleringer af både nationale interesser og værdier for det nationale fællesskab til gengæld i fuldt mål. Både i argumentationer for eller imod beslutningen om den danske krigsdeltagelse kan man finde tydelige markeringer af, hvorledes bestemte beslutninger, handlinger og målsætninger bedømmes som værende i overensstemmelse med det nationale.

En krig i nationens interesse

Fra de regeringsstøttende aviser fremhæves det i lederne, hvordan beslutningen om krigsdeltagelse både er i klar forlængelse af de værdier, man traditionelt hylder i Danmark, og et positivt skridt i retning af en naturlig udvikling for dansk udenrigspolitik. Samtidigt har flere af kommentarerne den dobbelte funktion, at de i samme ombæring får kategoriseret oppositionspolitikere og i særligt grad Mogens Lykketoft i en position, hvor han hævdes at være ude af trit med de danske værdier og traditioner. En sådan kobling ses meget direkte i en leder fra Berlingske Tidende: *Danmarks internationale engagement har i de senere år udviklet sig logisk fra deltagelse i konfliktløsning og humanitære interventioner til direkte medansvar for krigsførelse. I en alt andet end perfekt verden er det en realitet, at det mest uperfekte middel af alle - våbenmagt - kan blive demokratiernes eneste reelle svar til tyranner. Det havde Poul Nyrup naturligvis forudset, da han som statsminister efter den 11. september 2001 lovede at stå skulder ved skulder med USA. Det er synd, at hans efterfølger ikke vil løfte den arv # 180* (Berlingske Tidende, 2003/03/22)

Lederartiklen skaber en legitimerende forbindelse mellem beslutningen om krigsdeltagelse og den danske selvforståelse som demokrati, og antyder endvidere, hvorledes denne beslutning griber ind i en anden værdikamp, hvor danske værdier er på spil ved 'krig mod terror'-referencen - nemlig den demokratiske verdens sammenhold i kampen mod terrorisme. Endvidere beskrives krigsdeltagelsen på ingen måde som et sensationelt brud med dansk sikkerhedspolitik, men derimod som næste logiske skridt i en rationel udvikling i en realpolitisk verdensorden.

En leder i Jyllands-Posten giver i samme stil klart udtryk for en række eksplicitte formuleringer af, hvad Danmark repræsenterer og følgelig hvordan landet bør placere sig i den internationale konflikt: *Danmarks placering i det internationale retssamfund er for vigtig til at blive genstand for en ny portion forbitret fodnoteobstruktion fra Socialdemokratiet. Danmark er forankret i den frie verden, på demokratiets side imod diktaturet. Danmark skal ikke lade sig reducere til en brik i et fransk magtspil, der alligevel kun har franske interesser som eneste ambition. Danmark skal ikke bidrage til at genopfinde et strategisk stormagtspil på det europæiske kontinent, som vi har lagt bag os; ikke mindst med velvillig bistand fra USA i to store krige. Danmark hører til på fredens og fri-*

hedens side. Og det betyder så i det konkrete tilfælde, at vi hører til på USA's og Storbritanniens men altså også en lang række andre landes side # 475 (Jyllands-Posten, 2003/03/18)

Her er Danmarks rolle historisk og demokratisk meget klart spillet ud. De værdier Danmark associeres med er "den frie verden" og "demokrati", ligesom landet "hører til på fredens og frihedens side". På mange punkter kan man se disse værdier som internationale værdier bundet i generelle demokrati- og menneskerettighedsideal, mens forfølgelsen af traditionelle nationale interesser ringeægtes ved udtalelser som at *genopfinde et strategisk stormagtsspil på det europæiske kontinent*. Denne leder taler nærmest for post-nationale værdier og alliancer, da de strategiske nationalstatsinteresser beskrives som noget *vi har lagt bag os*, hvilket må forstås, som at Danmark ikke som eks. vis Tyskland og Frankrig er optaget af nationale særinteresser, men har bevæget sig ud af den nationale tidsalder over i en verdensorden, der styres af globale og universelle friheds- og demokrati-værdier.

Også en leder i BT beskriver en ny verdensorden som den ramme regeringens og Foghs beslutning bør bedømmes indenfor: *Den 11. september er den udløsende faktor for den proces, der nu har testet efter-kold-krigens verdensbillede - og væltet det (...) Alle er i dag nødt til at tage bestik af de voldsomme forandringer, og alle må sikre sig nye, centrale pladser i et nyt mønster i verdenspolitikken. Fogh Rasmussens villighed til at følge USA er naturligvis ikke en blind underdanighed, som oppositionen vil gøre den til. Det er et klart forsøg på aktivt at placere Danmark i et nyt verdensbillede i en ambitiøs og fremskudt position som USAs centrale link til Øst- og Centraleuropa. Det vil være en klar understregning og styrkelse af den unikke, aktive position, Danmark har haft i forbindelse med de baltiske landes integration i Europa og udvidelsen af EU. Hvis Fogh, som det umiddelbart ser ud, vil gennemføre denne aktive linie alene med regeringspartiernes og Dansk Folkepartis støtte, udfordres stærke traditioner i dansk politik. Forandringen af Danmark og dansk politik bliver en del af den enorme forandringens vind, der blæser gennem verden # 302 (BT, 2003/03/18).*

Denne karakteristik af Danmarks nationale interesser er tydeligvis nært forbundet med udvalgte historiske referencer til både terrorangrebene 11. september og 1990'ernes omvæltninger i Østeuropa. Men konklusionen synes på mange punkter at tegne et andet billede end Jyllands-Posten. Her argumenteres der klart for, at statsministeren gennem krigsdeltagelsen medvirker til at sikre Danmark en strategisk position, der kan styrke landets indflydelse og relationer i såvel Europa som i forholdet til USA. Altså netop et argumentet for at styrke Danmarks strategiske position i det europæiske stormagtsspil, som Jyllands-Posten så hånligt forkastede, som en forstokket national særinteresse. BT's leder fortsætter på flere punkter med at tolke Foghs beslutning ind i regi af sikring af de danske interesser: *Foghs satsning er næppe politisk lotteri. Han mener utvivlsomt nøjagtig, hvad han siger. Han se givet fordele ved at bevare og cementere en aktiv, selvstændig dansk udenrigspolitik - og dannelsen af et nyt udenrigspolitisk flertal. Det ligner et nyt politisk mønster af historisk*

rækkevidde og perspektiv # 302 (BT, 2003/03/18). Her er der ikke nogen universelle værdier, der kæmpes for, men derimod en aktiv, selvstændig dansk udenrigspolitik der ikke kan tolkes som udtryk for blind underdanighed.

Selvom lederne i de tre aviser alle støtter regeringens beslutning med henvisninger til, hvordan beslutningen er i overensstemmelse med Danmarks udenrigspolitiske interesser og nationale værdier, så er der overordentlig stor uenighed i hvad der forstås hermed. På den ene side forstås Danmark som en traditionel nationalstat, der i forhold til Andersons begreber forstås som en **suveræn, politisk enhed**, idet det fremhæves hvorledes nationalstaten skal sikre sig muligheden for en god position og evnen til at føre en selvstændig udenrigspolitik. Endvidere antydes det – dog uden at det bliver præciseret, at den suveræne stat også kan bruge den sikkerhedspolitiske position og situation til at fremme nogle danske mærkesager i forhold til Østlandenes integration i FN og NATO. Indholdet af det nationale er i denne udlægning mindre artikuleret end ønsket om at bevare og styrke nationalstatens suverænitet.

På den anden side ses netop den strategiske og sikkerhedspolitiske suverænitetshævdelse som et levn fra forne tider, mens der i højere grad slås på hvilke værdier Danmark (som en mere udefineret form for politisk, suveræn enhed) bør forsvare, nemlig internationale eller globale værdier og idealer om fred, frihed og demokrati. Her er det altså de ubestemmelige fællesnævnerne for nationens **forestillede fællesskab**, der sættes i centrum, samtidigt med at det antydes, at det forestillede fællesskab, der knytter sig til de fremhævede værdier om fred, frihed og demokrati, er langt større end den danske nation.

En krig udenfor nationens interesser

For de krigskritiske aviser er de nationale værdier, interesser og traditioner også en centralt del af argumentation imod den danske krigsdeltagelse. Karakteristisk for forskellen til de aviser, der støtter krigsdeltagelsen, er beskrivelsen af statsministerens rolle. Hvor de regeringsstøttende aviser beskrev Fogh som en statsmand, der turde tage de rigtige beslutninger, som var i samklang med de danske værdier eller interesser, så begår de krigskritiske aviser nærmest karaktermord på Fogh. Beslutningen beskrives overordnet som helt ude af trit med danske værdier og traditioner, hvor ved statsministeren på den ene side forsøges fremstillet som en illegitim leder, mens krigsdeltagelse på den anden side gøres til hans og ikke Danmarks eller danskernes projekt. Med andre ord beskrives krigen som en skidt idé for Danmark, men det er Anders Fogh Rasmussens og ikke danskernes skyld eller ansvar

Nu skulle USA støttes, koste hvad det ville af splid i Europa. I forlængelse heraf gennemtrumfede Anders i går med et lille flertal i Folketinget, at Danmark skal gå i krig mod Iraks diktator. Det er

lovligt. Men det sker i modstrid med folkets flertal. Anders er ligeglad. Den standhaftige tinsoldat er 100 pct. sikker på, at han har ret. Det er han altid # 822 (Ekstra-Bladet, 2003/03/22)

Ligeledes afkobler informations leder Foghs legitime repræsentation af den danske vilje og Danmarks interesse på følgende måde, hvor danskerne skal *bildes* en historie ind, som er i modstrid med gængs dansk selvforståelse. Fogh forråder Danmark med sin løgnagtige krigslyst, hvilket beskrives som helt ude af trit med danske værdier. *DEN DANSKE regering har valgt at bakke fuldt og helt op om USA's linje, hvilket placerer Danmark som et af de mest krigslystne lande. Det er deprimerende, at statsminister Anders Fogh Rasmussen i den grad er blevet forblændet af præsident Bush. Fogh bryder med det for et lille land så afgørende princip, at det internationale samfund skal sanktionere en krig. Hans desperate forsøg på at bilde danskerne ind, at der i virkeligheden er en klar FN-forankring til krigen, grænser til det pinlige* # 921 (Information, 2003/03/18).

Foghs uretmæssige insisteren på udansk udenrigspolitik er også grundtonen i Politikens leder: *STATSMINISTEREN gennemtvinger i disse dage en meget vidtgående ændring af Danmarks udenrigspolitiske linje. Han gør det med et snævert flertal i Folketinget og med støtte fra et parti, der står uden for størstedelen af den brede enighed om dansk udenrigspolitik, der har præget Folketingets arbejde i de sidste mange år. Danmark vil som et af de meget få lande i verden deltage aktivt i det angreb på Irak, som USA snart indleder* # 1115 (Politiken, 2003/03/19). Det ufornuftige og irrationelle i det tvangsovergreb på danske udenrigspolitik forstærkes yderligere af henvisninger til, at Danmark – via Foghs linie – står meget alene i verdenen.

På visse punkter ligner argumentationen i disse lederartikler, de tendenser Hallin påviste i Vietnamkrigens sidste periode, hvor krigen blev afkoblet den legitimerende forbindelse til landets tidligere krige og gjort til en uheldig og betændt undtagelse. I de krigskritiske ledere forsøges Fogh afkoblet fra den sande danske tradition og beskrevet som ude af trit med danske værdier, uden at disse på særlig fyldestgørende vis formuleres eller beskrives. Fogh beskrives ingeniende i termer af den fornuftige eller ansvarlige statsleder, men som en desperat og dumstolt person, der forblændet af Præsident Bush lader hånt om befolkningens vilje og gennemtvinger sin egen. Her kan man indirekte se takter til, hvorledes han derved beskyldes for at forbryde sig mod nationalstatens grundprincip om, at styringen af den **suveræne, politiske enhed** altid skal ske i overensstemmelse med **nationens** vilje og værdier.

Overordnet set er den kommenterende journalistik både påvirket af konfliktpunkter fra den refererende og analyserende journalistik, men viser også adskillige eksempler på at den selvstændigt udvælger egne vinkler. I visse tilfælde kan man ligefrem finde eksempler på, at kommentarerne distancerer sig til de politisk udpegede konfliktpunkter, som i en leder fra BT: *Mon ikke de fleste danskere finder den ophidsede diskussion i Folketinget om juridiske spidsfindigheder i vurderingen af*

FN-resolutioner både vanskelig at gennemskue og mindre afgørende i den dybt alvorlige situation, verden befinder sig i? # 332 (BT, 2003/03/20)

Men på trods af det ofte meget kontante udfald mod beslutninger og navngivne politikere, så kan man også i lederartiklerne finde tegn på konsensussøgning og bilæggelse af stridsspørgsmålene.

Berlingske Tidendes lederen går straks efter folketingsbeslutningen ud med appel til at der hurtigst muligt genskabes konsensus i lyset af nationens situation som krigsførende: *Landet er i krig. Det er en dybt alvorlig situation, som både kalder på fornyet eftertanke og større ansvarlighed fra alle, uanset hvor man stiller sig i det pludselig stærkt politiserede spektrum af holdninger i den hjemlige Irak-strid. Krigsdeltagelsen fordrer en øget påpasselighed fra alle parter i debatten hvorefter der med særlig adresse til Socialdemokratiet og De Radikale pålægges et generelt medansvar, idet deres modvilje mod at støtte krigen bortfejles som politisk spøg og skæmt fra en uansvarlig opposition. Det er helt afgørende at holde fast i, at Danmarks tilslutning til den krigsførende koalition er fuldstændig lige så legitim og regulær med det aktuelle rent borgerlige flertal bag sig, som hvis beslutningen også havde haft støtte fra Socialdemokraterne og de Radikale. At disse to partier har valgt at holde sig uden for det politiske ansvar, mindsker ikke deres moralske medansvar i situationen.* # 180 (Berlingske Tidende, 2003/03/22).

Ad helt anden vej appellerer også en leder i Information for fælles fodslag, på baggrund af, at krigen nu er en kendsgerning, og argumenterer imod fredsbevægelsernes fortsatte protest mod krigen og finder nyt konsensus i håbet om en hurtig krig:... *det er for sent. Uanset folkeretten, kan de amerikanske og britiske tropper ikke bare trække sig ud nu og derefter overlade irakerne til Saddam Husseins fortsatte rædselsregime. Krigen er en fuldbragt kendsgerning, og man kan kun håbe på, at den kan overstås hurtigt* # 1037 (Information, 2003/03/26).

Nyhedsstrengen set indenfor sfæremodellen

Samlet set er nyhedsstrengen placeret indenfor sfæren af legitime modsætninger i såvel den referende, analyserende og kommenterende journalistik. Fordi nyhedsstrengens aktører, begivenheder og arena er lokaliseret indenfor Christiansborg er det næsten selvkrevet, at journalistikken må se den som en begivenhed, hvor legitime politiske aktører debatterer politiske uenigheder. Som tidligere beskrevet er det tydeligt, at nyhedsstrengen falder indenfor nogle meget velkendte og gennemprøvede konventioner for, hvorledes journalistikken beskriver politisk uenighed. Dette ses dels af de loyale referater fra folketingsdebatterne, hvor både regeringens og oppositionens synspunkter gives, dels af det store fokus på den politiske proces.

Når journalistikken ser nyhedsstrengen i sfæren af legitime modsætninger, afspejles dette i, at de journalistiske normer om upartiskhed genfindes i nyhedsstrengen. I modsætning til den tidligere nyhedsstreng, hvor såvel den refererende og analyserende som den kommenterende journalistik uden tøven beskrev Saddam Hussein i stærkt fordømmende vendinger, så er der ikke de samme marginaliseringer af den politiske konflikts aktører tilstede her. Både den refererende og analyserende journalistik synes at bestræbe sig på at fremstille folketingsdebatten så nøgternt og upartisk som muligt, selvom man også kunne lokalisere, at regeringen i forskellige situationer blev givet muligheden for at præge nyhedshistorierne med selvvalgte historiske referencer og statsministerens ytringer om sit livs sværeste beslutning. Selvom idealerne for den upartiske eller objektive fremstilling af en politisk konflikt fordrer, at alle konflikts synspunkter gives lige vægtning, så hælder nyhedsstrengene generelt til regeringens side.

Dette kan på den ene side skyldes en særlig journalistik opmærksomhed omkring regering og statsminister, som en dansk pendant til Hallins iagttagelse om den amerikanske journalistiks særlige bevågenhed overfor præsidentens handlinger og gerninger, om end fokuset på den danske statsminister næppe når samme højder som den opmærksomhed, den amerikanske præsident kan tiltrække. På den side kan de på visse punkter større fokus på regeringen igen forklares med journalistikkens favorisering af handlinger frem for udtalelser, aktion frem for reaktion. Når statsministeren vælger at koble debatten om, hvorvidt FN-resolutionerne giver grundlag for en krig mod Irak, med SR-regeringens beslutning i 1998, så beskrives det som en **aktiv** handling, som oppositionen i forskellig grad både i folketingsdebatten og af journalister bliver bedt om en **reaktion** på. Efter folketingsbeslutningen om krigsdeltagelse er taget 21.marts, så fordufter interessen for oppositionens synspunkter og argumenter hurtigt, og nyhedsstrengen fokuserer i stigende grad på, hvordan der kan eller bør etableres en ny konsensus på baggrund af regeringens (og Dansk Folkepartis) beslutning af hensyn til de udsendte danske soldater. Også argumentet om, uanset politiske uenigheder at støtte de danske soldater, udspringer fra statsministeren, gribes af journalistikken og accepteres af oppositionen. Journalistikken vægter handling frem for reaktion.²⁷⁸

Det er kun i den kommenterende journalistik, at man finder markante negative ytringer om politikere, men selv om såvel statsminister Anders Fogh Rasmussen som socialdemokratiets leder Mogens Lykketoft får nogle drøje hug og i barske vendinger beskrives som idiotiske eller inkompetente, så bliver de aldrig udsat for en så marginaliserende og dæmoniserende beskrivelse som Saddam Hussein. Hvor beskrivelserne af Hussein utvetydigt legitimerede, at der ikke skulle lyttes til Hussein i spørgsmålet om Iraks fremtid samt, at det bedste ville være, hvis manden omkom for egen eller andres hånd, så giver beskrivelserne af Fogh og Lykketoft hverken carte blanche til at ønske nogle af dem død eller anledning til at underkende deres legitime politiske røst.

²⁷⁸ Se endvidere (Femø Nielsen, 2003) for diskussioner af hvorledes retoriske forhold gjorde det svært for modstanden at blive ved med at tiltrække sig opmærksomhed i tv-mediet, ”*hvis krigens udvikling kommer i første position, så bliver der ikke relevans for krigsmodstanden i anden position.*”

Journalistikkens omverdensbillede

Selvom nyhedsstrengen i forskellige rubrikker slår på, at det er en overordentlig væsentlig beslutning af betydning for hele Danmark, folketinget står for at skulle tage, så er det langt fra en dommedagsstemning, journalistikken præsenterer os for. Tværtimod bliver situationen kraftigt afdramatiseret i og med, at journalistikken beskriver folketingsbeslutningen indenfor et meget velkendt regi, hvor sagen i sig selv ikke behandles ud fra andre journalistiske vinkler og kriterier end en finanslovsbehandling eller hvilken som helst anden folketingsbeslutning. Uanset om man ville mene, at en beslutning om at sende danske soldater i angreb i et fremmed land er aldeles skelsættende, så er det ikke det uventede men derimod de gængse institutionelle rutiner, processer og det politiske system interne forhold, som er i centrum for journalistikken. Frygten for krig og kaos holdes stangen med at fastholde fokus på de institutionelle rutiner, der ufortrødent og uantastet fortsætter sin velkendte gang.

Man kan også se den journalistiske vægtning af at beskrive den politiske proces i sine vante former, med fokus på oppositionen og regeringens fortsatte uenigheder frem for at fremhæve det exceptionelle ved danske krigsdeltagelse i lyset af Carruthers forskellige krigskategorier. Så længe journalistikken og øjensynligt også det politiske system selv har fokus på indenrigspolitisk konflikt og politisk uenighed så placeres det danske krigsbidrag meget langt væk fra en totalkrigs-situation, hvor der historisk set ikke har været levnet plads til indenrigspolitisk dissensus. Den store bevågenhed og interesse for såvel den internationale konflikt som den danske politiske debat placerer den ligeledes langt væk fra ligegyldigheden overfor 'andre folks krig', men hvor præcist den kan indplaceres herimellem er ikke klart. Det kan synes, at både det politiske system og journalistikken efter folketingsbeslutningen nærmest automatisk trækker mere i retning af totalkrigs-siden, idet der appelleres til fælles ansvarlighed, stop for internt ævl og kævl og bred støtte til "our boys".

Nationale perspektiver i folketingsdebatten

Som tidligere diskuteret var der påfaldende få eksplicite henvisninger til nationale interesser eller nationale værdier i den refererende og analyserende journalistik, hvilket både kan tilskrives, at det politiske system ikke i selv frembragte disse, og at journalistikken ikke selvstændigt fandt anledning til at stille spørgsmål herom til det politiske niveau. Derimod finder man i lederartiklerne adskillige selvstændige udlægninger af vigtige historiske referencepunkter (herunder totalkrigsreferencer til 2.verdenskrig²⁷⁹) samt meget modstridende versioner af, hvorvidt den danske krigsdeltagelse er i overensstemmelse med danske værdier og forsvaret af den danske nationalstats suverænitæt.

²⁷⁹ Bemærk her, at de anvendte referencer til 2.verdenskrig udelukkende går på den internationale erfaring fra de allierede kamp mod Hitler og Nazityskland og befrielsen af Europa, men ikke refererer til de specifikke danske erfaringer fra den tyske besættelse.

Spørgsmålet er, om der også implicit kan findes tegn på, at journalistikken i beskrivelser af den politiske debat i folketinget, hylder eller støtter bestemte værdier eller forestillinger om det nationale fællesskab og dets interesser i en international konflikt.

Hvor nyhedsstrengen om international politik aftegnede et billede af bestemte internationale magtforhold og forsvaret af bestemte værdier, organisationer og en international retsorden, kan nogle af de samme tendenser til at forsvare den eksisterende orden genfindes på det nationale parlamentariske niveau.

Selvom de internationale nyheder ad flere veje viste, hvorledes USA internationalt indtager en dominerende rolle og gives mulighed for at 'naturliggøre' egne valg²⁸⁰ på den internationale arena, så er den amerikanske dominans mindre synlig i nyhedsstrengen om den danske folketingsbeslutning. Bortset fra den kommenterende journalistiks stikpiller til Fogh om, at han leger Bush lillebror eller vicesherif, er forblændet og præget af blind underdanighed, så er der ikke i den refererende eller analyserende journalistik tegn på, at Danmarks rolle beskrives som underlegen eller afhængig af USA. Selvom der både fra politikere og journalistikken i forskellige situationer refereres til de internationale partnere eller alliancer for og imod krig, så beskrives folketingsbeslutningen – i al dens omhyggelige og akkurate dækning – i høj grad som en suveræn stats demokratiske bestemmelse af, hvorledes den vil agere i en verden blandt andre suveræne stater. Bestemmelsen af statens vilje i denne sag beskrives hovedsagligt ud fra og i forhold til selvvalgte interne forhold og ikke som bestemt af ydre forhold, hvorpå den danske stat ingen indflydelse har. I det beskedne omfang der refereres til hvilke værdier, denne beslutning er udtryk for, så er det da netop også i forhold til forestillinger om, hvad der ud fra et danske synspunkt er bedst og ikke under henvisning til, at andre og større magter mener, at en given beslutning må være bedst. Hverken fra det politiske system eller journalistikken stilles der spørgsmål ved Danmarks evne eller mulighed for selvstændigt at vælge landets position og handlen i en international konflikt, ligesom der heller ikke sættes tvivl ved, at det er udelukkende ud fra danske værdier, traditioner og interesser at denne beslutning skal tages. Der er i hvert fald ingen tegn på, at man fra politisk eller journalistik side anser hele folketingsdebatten som en skinmanøvre og forestillingen om en selvstændig dansk udenrigspolitik som en for længst bristet illusion.

Ligeledes kan der i det forhold, at fokuset i nyhedsstrengen i den grad lægges på den politiske proces, ses et andet tegn på en implicit støtte til bestemte værdier om netop demokratiske, institutionelle principper og processer. En implicit morale, der kunne udlæses af nyhedsstrengen, kunne lyde omtrent som dette: Uanset hvor tyrannisk og bestialsk Hussein har opført sig og uanset hvor mange lande, der mobiliserer tropper og buldrer på krigstrommerne, så er der stadig nogle ganske bestemte politiske spilleregler og demokratiske procedurer, som skal overholdes i et land som Danmark for at

²⁸⁰ Som f.eks. med 'nedtællingslogikken'.

vi kan vedblive at være den demokratiske nation, vi ønsker at være. Konklusionerne herom skal dog næppe strækkes for vidt, men til et vist niveau ser jeg dog heri en støtte til det eksisterende politiske systems regler og værdier. En anden meget nærliggende forklaring på den stærke journalistiks interesse for den politiske proces kunne være vanetænkning. Men også i den daglige, ureflekterede gentagelse af vante arbejdsrutiner ligger implicit et forsvar af selv samme og de magtforhold, disse understøtter.²⁸¹

I hvor høj grad man kan se nyhedsstrengen som tegn på et politisk og ikke mindst journalistisk forsvar for de parlamentariske og demokratiske værdier vil blive taget op til fornyet diskussion efter de næste to nyhedsstrengene, som på flere punkter kaster nyt lys over det journalistikkens syn herpå.

²⁸¹ I en artikel på CFJE's videnbase diskuterer Kirsten Sparre også årsagerne og konsekvenserne af den meget systemnære beskrivelse af folketingsbeslutningen og konkluderer, at journalistikkens manglende kritiske stillingtagen eller spørgelyst overfor beslutningen om krigsdeltagelse implicit var med til at sanktionere ikke blot systemet men også beslutningen: *...i Danmark... gennemførte regeringen en komplet kovending i udlandspolitikken i fuld offentlighed uden at møde nogen særlig modstand fra landets frie medier. De danske medier propaganderede ikke for krigen – men de opnåede det samme ved at trivialisere dækningen som om, at krig er en historie helt som alle andre.* (Sparre, 2003).

Kapitel 9: Analyse af nyhedsstreng nr.3

Nyhedsstreng om krigsmodstanden

I indledningen til nyhedsstreng 2 argumenterede jeg for analytisk set at holde de parlamentariske debatter og de folkelige protester adskilt, da jeg kunne iagttage store forskelle imellem dem, selvom man med ligeså stor ret kunne mene, at både debatter i folketingsalen på Christiansborg og de politiske protester på Christiansborg Slotsplads begge er at betragte som politiske ytringer om samme sag. Når jeg analyserer dem særskilt er det i første omgang af to grunde. For det første er de folkelige protester beskrevet som en helt anden slags **begivenhed** med ganske andre typer af **aktører**, som udspiller sig på væsentlig forskellig **arena**, for det andet forholder journalistikken sig grundlæggende anderledes til den nyhedsstreng end til nyheder om og fra Christiansborg. Forskellen mellem hvordan journalistikken ser på og handler i forhold til politiske handlinger inden- og udenfor Christiansborg kommer særligt tydeligt frem i nyhedsstrengens sidste del, hvor episoden med malingsoverfaldene på statsministeren og udenrigsministeren analyseres. I denne situationer støder de to verdener bogstaveligt talt sammen, da demonstranter fra slotspladsens arena trænger ind på den parlamentariske arena. Måden journalistikken håndterer den episode er meget sigende for, hvorledes journalistikken ser sig selv i forhold til henholdsvis det parlamentariske, politiske system og de udenomsparlamentariske protester.

Der findes i nyhedsstrengen en række artikler, der beskæftiger sig med protestdemonstrationer internationalt og som oftest har opsummerende karakter, hvor der kort refereres fra en række store demonstrationer i forskellige lande. Her er det i høj grad antallet af demonstranter og hvor der demonstreres som fremhæves, samt hvis demonstrationerne førte til uroligheder eller arrestationer. Artiklerne er oftest enten sammenskrevet bureaustof eller oversigtsartikler fra en udenrigskorrespondent som eks. vis Jyllands-Postens korrespondent i Berlin, der indleder en kort oversigtartikel med ordene: *Fra San Francisco over Cairo til Tokyo bredte protestbølgen »for verdensfred, mod krig« sig i går mod USA's og Storbritanniens militære angreb på Bagdad # 609* (Jyllands-Posten, 2003/03/22). Selvom nyheder om de internationale anti-krigsdemonstrationer er gengivet i varierende omfang i alle aviserne, så er det ikke de disse nyheder, men derimod nyhedshistorier om de hjemlige demonstrationer, jeg vil fokusere på. Årsagen hertil er først og fremmest, at der lægges langt flere journalistiske kræfter i at beskrive de danske antikrigsdemonstrationer end ved at gengive de internationale demonstrationer gennem hovedsagligt de internationale telegrambureauer.

Nyhedsstrengens hvem, hvad, hvor, hvornår?

Set som konkrete **begivenheder** koncentrerer nyhedsstrengen sig om et par bestemte demonstrationer. Information refererer 17.marts til en demonstration på Christiansborg Slotsplads lørdag d.15.marts, som de grundet manglende søndagsudgave ikke har refereret tidligere, men ellers er det demonstrationer 20. 21. og 22.marts, nyhedsstrengen udspiller sig om. **Arenaen** for disse demonstrationer er hovedsagligt Københavns gader og pladser, men d.20.marts er der fra samtidige demonstrationer i Århus, Odense og Aalborg, ligesom der også den 22.marts finder en demonstration sted i Århus.

Hvem nyhedsstrengens **aktører** er derimod ikke helt så entydig at beskrive, som nyhedernes hvad og hvor. Hovedaktørerne er oftest de demonstrerende, der dog gives en række forskellige benævnelser fra at blive beskrevet som en diffus masse, opgjort i antal tusinder, til at blive karakteriseret som almindelige borgere, skolebørn, globale rødder, aktivister eller gamle hippier. Endvidere spiller en anden aktør en vigtig rolle, nemlig politiet, som er til stede i mere eller mindre aktiv form ved alle demonstrationerne. Endelig er der enkelte oppositionspolitikere fra folketinget som ved visse lejligheder optræder som talere ved demonstrationerne.²⁸²

Måderne nyheder om antikrigsdemonstrationerne dækkes på er i høj grad som reportager og referater fra demonstrationer, enkelte analyser om protestbevægelsernes betydning og ikke mindst et stort antal kommentarer og lederartikler.

Nyhedsstrengen analyseret gennem nyhedsoptikkerne

Aktualitet

På mange punkter er der også for denne nyhedsstreng i høj grad tale om, at aktualiteten er implicit i avisernes mangesidede dækning af den overordnede nyhedshistorie om optakten og senere udbruddet af krigen mod Irak. Ligeledes sættes tidspunktet for demonstrationen i samspil med lignende demonstrationer andre steder i verden og samtidigheden med de første angreb i Bagdad.

En oversigtnyhed fra Politikens forside kæder begivenhederne sammen ved at starte i Bagdad: *Få timer efter at de første bomber ramte Bagdad, var demonstranter på gaden i protest mod Irakkrigen* hvorefter der refereres om demonstrationer fra Australien og Kairo til adskillige europæiske lande for slutteligt at ende notitsen med ordenen: *Herhjemme var der demonstrationer i flere byer, trafikken blev stoppet adskillige steder i København og i aftes mødtes 3000 på Rådhuspladsen for at pro-*

²⁸² Det er lidt i mangel af bedre, at jeg flere gang i denne nyhedsstreng vælger den noget ladede betegnelse ”folkelig”. Heri skal ikke forstås nogen form for jovialitet, oprindelighed eller popularitet, men som en distinktion for politiske ytringer og handlinger, der **ikke** udspringer fra det parlamentariske system, men fra græsrods- eller borgerniveau.

testere mod krigen # 1177 (Politiken, 2003/03/21). Men en direkte kobling mellem bombninger i Bagdad og demonstrationer i København findes også som eks. vis: *lige netop i dag, hvor danskerne som resten af verdens befolkning har fulgt krigen mod Irak fra deres tv-skærme* # 961 (Information, 2003/03/21). Hvorimod Jyllands-Posten kobler krigen udbrud i Irak med en samtidig pendant i Danmark *Mens bomberne i går regnede ned over Irak, blev Danmark ramt af krigen på sin egen måde. I København besatte aktivister fra Globale Rødder Marinestationen på Holmen* # 115 (Berlingske Tidende, 2003/03/21).

Også demonstrationernes tidsmæssige sammenhæng med folketingsbeslutningen om dansk krigsdeltagelse giver aktualitetshenvisninger: *Den første demonstration efter beslutningen om at sende danske soldater til Irak fik flere tusinde med på gåtur i gaderne* # 196 (Berlingske Tidende, 2003/03/23).

Væsentlighed

Netop samtidigheden og forbindelsen til både andre – større – demonstrationer og til folketingets debat sætter denne nyhed på dagsordenen. Men fordi demonstrationerne er langt mindre i mandtal end andetsteds og endog mindre end danske antikrigsdemonstrationer, der fandt sted en måned før, synes der journalistisk set, at være brug for andre begrundelser for at udpege disse demonstrationer som væsentlige nyheder.

Derfor bliver der flere gange refereret til opinionsundersøgelser, der viser, at over halvdelen af befolkningen er imod krigen, hvorved nyheder om demonstrationer til dels kan forstås som stedfortræder for den diffuse begivenhedsløse folkelige opinion imod krigen. I en analyse i Berlingske Tidende under rubrikken: *Fredsbevægelsens genkomst* gengives den uformulerede folkelige modstand, som ellers kun kommer til udtryk gennem diverse opinionsmålinger en central rolle i artiklens bestræbelser på at forklare fredsdemonstrationernes eksistens *Gentagne meningsmålinger har vist, at langt over halvdelen af danskerne er imod krigen, fordi den finder sted uden FNs velsignelse. Og store fredsdemonstrationer som gårsdagens sender også et klart signal om, at mange danskere - i særdeleshed unge - gerne ville være foruden bombardementerne af Irak og hovedstaden Bagdad*# 209 (Berlingske Tidende, 2003/03/23). At et vist – men i international sammenhæng absolut ikke prangende – antal borgere går på gaden i protest mod krigen, ledsages altså af væsentlighedshenvisninger til en større folkelig bevægelse eller opinion end det, de demonstrerendes antal i sig selv signalerer.

En anden markant væsentlighedshenvisning, der er gennemgående for alle aviser, er fokuset på, hvad demonstrationerne betyder for den offentlige ro og orden, med andre ord spørgsmålet om, hvor mange kampe, der udspiller sig mellem politi og demonstranter. Spørgsmålet om ro og orden i de københavnske gader synes i flere sammenhænge at fremstå som langt væsentligere end andre

aspekter ved demonstrationerne, herunder ikke mindst protesten mod krig, hvilket på bagvendt vis er baggrunden for følgende manchete i Ekstra Bladet: *Danske antikrigs-demonstranter protesterede med fredelig værdighed*. Her bliver nyhedens væsentligste træk, at netop dette fakkeltog med 3000 deltagere på Rådhuspladsen i modsætning til andre demonstrationer var kendetegnet ved den gode stemning: *Men stemningen var bestemt ikke krigerisk, nærmere fredsommelig med præg af festival* # 804 (Ekstra-Bladet, 2003/03/21).

Spørgsmålet om forholdet mellem demonstranter og politi kan samtidigt også ses som en markant konflikthenvielse, hvorfor jeg vil behandle dette emne mere udførligt i forbindelse hermed.

Konflikt

Hvad der er nyhedsstrengens konfliktpunkt er langt mindre indlysende end i nyhedsstrengen om folketingsdebatten, hvor de journalistiske konfliktpunkter i udbredt grad fulgte folketingsdagsordenen og de konfliktpunkter, folketingsdebatterne udmøntes i.

På sin vis beskrives demonstranterne som værende i konflikt med regering og folketingsflertallets beslutning om krigsdeltagelse, men samtidigt er det alligevel ikke rigtigt en ligeværdig konflikt mellem to parter om et politisk konfliktpunkt. Der findes f.eks. ikke eksempler på den politiske dialogjournalistik, hvor journalisten via artiklen fører dialog mellem to stridende parter og forsøger at belyse problemstillingen fra begge sider.²⁸³ Hvad end demonstranterne ytrer imod krigen gennem bannere, slagsange eller taler, så bliver det ikke grebet af journalistikken som et vægtigt politisk argument, som de eks. vis stiller spørgsmål om til statsministeren.²⁸⁴ Konflikten mellem demonstranter og det politiske niveau bliver derfor en underlig envejs-konflikt, som ikke repliceres eller kommenteres fra politisk hold. En replik, som journalistikken øjensynligt heller ikke finder interessant at opsøge.

Dialogjournalistiske elementer kan til gengæld findes i forhold til andre, som når demonstranternes budskab bliver opvejet overfor forbipasserendes mening herom. Her er konfliktpunktet spændt ud mellem ældre agtværdige borgere modsat de unge aktivister: Berlingske Tidende reporterer følgende fra en besættelse af Knippelsbro i København: *På Knippelsbro var det i en god halv time kun cyklister, der fik lov at komme igennem. De fleste havde dog kun smil tilovers for demonstranterne, selvom alle måtte stige af den tohjulede og vente et øjeblik, før de kom igennem mængden af syngende og råbende skoleelever. »Vi håber, at vi kan gøre en forskel, men vi ved godt, at det er svært. Vi gør det her for at få folk til at tænke og ændre holdning til krigen,« sagde de to 16-årige piger*

²⁸³ Dialogjournalistikken som beskrevet i (Pedersen, Kjær, Esmark, Horst & Carlsen, 1999)

²⁸⁴ Som eksempel på hvordan dialogjournalistikken fungerede indenfor den klassiske politiske Christiansborg-journalistik se det tidligere beskrevet eksempel, hvor statsministerens sammenligning af situationen i 2003 med SR-regeringens dispositioner i 1998, gribes af journalistikken og gøres til et direkte spørgsmål til den socialdemokratiske leder Mogens Lykketoft (se nyhedsstreng 2).

Clara Larsen og Sofie Berg, der begge deltog i demonstrationen. En del mennesker stoppede op og kiggede på de unges demonstration. 65-årige Niels Thomsen kunne godt forstå de unge, selvom han fandt demonstrationsformen en anelse latterlig. »De her unge har ikke indflydelse nogen steder, og så vælger de den her over-artikulerede måde at protestere på. Men hvad skulle de ellers gøre. Når politikerne behandler krigen med en sådan overfladiskhed, må man jo bruge de midler, man har,« sagde han # 115 (Berlingske Tidende, 2003/03/21). Også denne konfliktsituation mellem demonstrerende skoleelever og forbipasserende bedsteborgere er skæv, idet sidstnævnte gives muligheden for at kommenterer og forklare aktivisternes motiver og handlinger, mens aktivisterne selv kun gives mulighed for at udtale sig om egne motiver. Det er dog sjældent, at andre almindelige borgere gives mulighed for at kommenterer demonstrationerne.

Derimod beskrives der gennemgående en langt mere tydelig konflikt i forholdet mellem demonstranternes aparte adfærd på den ene side og samfundet repræsenteret ved ordensmagten på den anden side, som bliver den dominerende optik for nyhedsstrengen. *Der var flere gange optakt til uro, da de danske demonstrationer mod krigen i Irak fortsatte i går. 12 blev anholdt, heraf tre mindreårige efter en dag med æggekast og flagafbrænding # 1207 (Politiken, 2003/03/22). Og igen, er det en konflikt med ulig vægtning.*

Gennemgående for en meget stor del af reportagerne fra demonstrationerne er, at politiet ikke bare optræder som central aktør men også ofte er hovedkilde til information om demonstrationens forløb. Helt markant ses dette i Berlingske Tidende, hvor politiets døgnrapport i sig selv nærmest fremstilles som en reportage. Under rubrikken: *Københavns Politis døgnrapport - i uddrag - om skoleelevers og Globale Rødders protester på krigens første dag* opridses klokkeslæt efter klokkeslæt aktivisternes færden, der slutter med politiets opsummering *58 personer anholdt og bragt bort # 116 (Berlingske Tidende, 2003/03/21). Men også i en række andre reportager gives politiet denne dobbeltrolle, som både central aktør og hovedkilde til fakta om, hvad der skete i forbindelse med demonstrationen.*

I en reportage fra en demonstration, der endte på Flådestation Holmen, hvor 58 aktivister blev anholdt efter at have forsøgt at besætte stedet, giver politiets talsmand følgende karakteristik af situationen. *Politiets talsmand, Flemming Steen Munch, mener ikke, at politiet kunne have grebet situationen anderledes an, selvom han finder beklageligt, at det lykkedes aktivisterne at trænge ind på et militært område. »Jeg synes, vi skal være glade for, at vi lever i et demokrati. Men det betyder samtidig, at man ikke kan sætte politiet til at spærre hele København af. I denne situation var det militærpolitiets opgave at forhindre demonstranterne i at komme ind, og det er ikke lykkedes dem denne gang«, siger Flemming Steen Munch fra Københavns Politi # 1162 (Politiken, 2003/03/21).*

Igen gives den ene aktør forrang overfor den anden. Politiet gives ikke bare mulighed for at kommenterer egne handlinger, men også at sætte modpartens – aktivisternes – handlinger ind i et større

samfundsmæssigt perspektiv. Hvorvidt aktivisterne havde samme eller en modstridende tolkning af demokratiets goder, er det åbenbart ikke relevant at opsøge.

Mest ulige fremstår forholdet mellem politi og demonstranter i en leder i Jyllands-Posten: *BUDSKABET PÅ de unge demonstranternes bannere er enkelt og forståeligt: »Elever mod krig«. Om det er krigen mod Saddam Hussein eller krigen mod Irak, kommer tilsyneladende ud på ét, når der er forår i luften, solen skinner, og anledningen i øvrigt frister til i et par dage at udskifte kedelig skolegang med den spænding, som det utvivlsomt giver at blokere trafikken og lege kispus med politiet i gaderne. Så længe politiet kan leve med det her og nu, kan omverdenen selvfølgelig også. Og hidtil har politiet taget situationen prisværdigt afslappet, selv om man ikke skal tage fejl. Beredskabet fungerer, hvis der virkelig går løs # 648 (Jyllands-Posten, 2003/03/23).*

Ikke blot latterliggøres de unge demonstranter ved, at det fremstilles som om, de ikke engang selv aner, hvad de demonstrerer mod, men samtidig roses politiet for deres overbærende tålmodighed overfor disse fantastaster.

Det er derimod sjældent, at man som i en artikel fra Politiken rent faktisk ser, at både politiet og demonstranter gives mulighed for at udlægge hver deres version af en episode: *Undervejs kastede en enkelt demonstrant en flaske mod politiet, og han og syv andre, der forsøgte at hindre politiet i at arrestere flaskekasteren, blev anholdt. »Vi har at gøre med nogle grupper, som påberåber sig at være ikkevoldelige, men tilsyneladende griber til vold, når anledningen er der. Det kan undre én«, siger politiets talsmand, Flemming Steen Munch. Den udlægning er Nikolaj Heltoft fra Globale Rødder ikke enig i. Han beklager, at politifolkene førte sig frem, som de gjorde, da demonstranterne forsøgte at trænge ind i Rigsdagsgården. »Vi lagde et ikkevoldeligt pres for at komme ind, og så er det ærgerligt at nogen lader sig provokere af, at politiet farer så markant frem, som de gjorde«. Arrangørerne opløste demonstrationen ved 16-tiden, og politiet skønner antallet af demonstranter til omkring 2.500 # 1207 (Politiken, 2003/03/22).*

Konfliktpunkternes afbøjning

Demonstrationernes eget proklamerede politiske budskab mod krigen generelt og beslutningen om den danske krigsdeltagelse specifikt synes ikke i nævneværdig grad at kunne genfindes i den journalistiske behandling, da demonstrationerne ikke fremstilles som en politisk konflikt. Derimod afbøjes den i første omgang til at være en konflikt mellem den offentlige orden (og f. eks. samfærdslens fri bevægelighed) og nogle uregerlige aktivister. Men også på andre måder afbøjer den journalistiske beskrivelser og finder nye konfliktpunkter med udgangspunkt i demonstrationerne.

Det kraftige fokus, der har været på, at beskrive demonstranterne som 'unge' eller 'skoleelever' føres over i et helt andet konfliktpunkt, der omhandler skoleelevers ret til at demonstrere i skoleti-

den og flyttes endda videre herfra til at blive et konfliktpunkt, der centrerer sig om en enkelt person. Særligt Jyllands-Postens københavertillæg JP-København og Berlingske Tidende forfølger en sag om, hvorvidt Københavns Skoleborgmester Per Bregengaard fra Enhedslisten har misbrugt sin stilling og kommunens brevpapir på at opfordre skolelærerne til at diskutere krigen med skoleeleverne. Aviserne citerer Bregengaard for følgende udtalelse om krigen, som er anledningen til såvel avisernes som politisk kritik af pressemeddelelsen: *»11. september er nu fulgt af et nyt hævntogt, som også rammer uskyldige mennesker og får hadet til at vokse i danske skolegårde. Trods global modstand, trods FN-våbeninspektionens anbefalinger, trods manglende opbakning fra FN valgte Bush, Blair & Fogh alligevel at bombe Irak, « # 575 (Jyllands-Posten, 2003/03/21) & # 112 (Berlingske Tidende, 2003/03/21).*

Endvidere bringes et tilsvarende konfliktpunkt frem, som centrerer sig om, hvorvidt skoleelever må tage fri fra skole for at gå til demonstrationer og hvorvidt lærerne må opfordre hertil. Endnu engang er det Bregengaard og det københavnske skolevæsen, der står for skud, men i netop denne sag finder journalistikken frem til en replik fra højest politiske niveau, idet undervisningsministeren udtaler sig imod, at skoleeleverne bruger skoletiden til politisk arbejde # 687 (Jyllands-Posten, 2003/03/25).

Overordnet set har man svært ved at genfinde demonstrationernes egen selvudrømte konflikt med regeringen, men derimod finder journalistikken en række andre konfliktpunkter frem, som beskriver demonstranternes adfærd overfor samfundets normer og dets vogtere.

Sensation

I analysen af hvilke sensationshenvisninger, der medvirker til at fremhæve betydningen ved denne nyhedsstreng, så er det i høj grad sammenfaldende med væsentligheds- og konflikthenvisninger til de elementer ved demonstrationen, der tiltrækker særlig opmærksomhed så som hærværk, voldelige adfærd og ikke mindst anholdelser af demonstranter. Antallet af demonstranter synes hverken at være sensationelt stort eller lille, men konstateres blot som et beskrivende træk på lignende beskrivelser af, hvor demonstrationen foregik. Derimod synes antallet af anholdte demonstranter at have sensationspotentialer og fremhæves i rubrikker og manchetter – særligt efter den store aktion på Holmen, hvor 58 blev anholdt.

Identifikation

Langt stærkere synes dog brugen af identifikationshenvisninger i denne nyhedsstreng. Dette kan på sin vis ses som måder, hvorpå krigen og konflikten om denne gøres langt mere nærværende ved at beskrive almindelige menneskers deltagelse i demonstrationer i de store danske byer.

Denne identifikation gennem det almindelige menneske genfindes flere steder med små portrætter og interview med enkeltdelegerede i demonstrationer. Politiken indleder en reportage fra demonstrationen ved den amerikanske ambassade 22.marts med en nærbillede af en af de kvindelige demonstranter: *Hendes fingre knuger om et stort bundt lilla blomster. Øjnene er tegnet op med en spinkel, sort streg, og hendes iltre, krøllede hår bliver holdt i spænd med et sort tørklæde. Marie Aktor, hedder hun, og blomsterne er til politimændene. »Jeg synes, det er synd for politiet, at de ikke kan få lov til at være med. For de må vel, ligesom resten af befolkningen, også have et flertal mod krigen. Derfor får de nelliker«, siger hun # 1230 (Politiken, 2003/03/23).*

Samme indgangsvinkel har en artikel i Information, der også lægger ud med at beskrive en kvindelig demonstrant: *Hun står der, ikke meget højere end træstangen, hvor banneret er fastgjort. Lys og spinkel med kontrast på øjenvipperne, der er tunge og sorte. Hun står der på Rådhuspladsen for at afsende ordene: 'Bekæmp Imperialismens Folkemord' til verden, der haster forbi. og citerer hende senere for ordene: »Det er vigtigt at forsøge at gøre en forskel. Vise, at regeringen tager fejl,« siger hun. Hun råber: »One-two-three-four We don't wan't this fucking war. Five-six-seven-eight, Stop the killing, stop the hate.« # 961 (Information, 2003/03/21). Modsat Politikens personificering, så synes denne 'hun' ikke at være en bestemt person, men en personlig vinkel fortalt omkring en fiktiv kvindelig aktivist. Artiklen slutter f. eks med at 'hun' nu er en demonstrant i San Francisco, som slæbes væk af politiet.*

Andre artikler bygger reportagerne op om en række enkeltpersoner, som i Berlingske Tidende: *Midt i det hele sad Ilse fra Nordsjælland sammen med sin datter. Egentlig havde hun opfordret datteren til at holde sig væk fra demonstrationerne, men nu havde Ilse selv fået nok. for derefter at hoppe videre til næste i rækken, der også havde en helt egen historie bag sin deltagelse i demonstration: Mahdi Abbas, herboende iraker på fjerde år, var også mødt op på pladsen. På et beskedent hvidt ark A5 havde han skrevet sin egen lille protest: »Fogh, blod kan ikke vaskes af.«# 157 (Berlingske Tidende, 2003/03/22).*

Men ser man samlet på reportagerne fra demonstrationerne, så er det slående, hvordan den personlige vinkel eller identifikationshenvisningerne stort set er den eneste måde, hvorpå demonstrationerne søges beskrevet fra de demonstrerendes eget synspunkt, hvilket også sætter journalistikkens beskrivelser af den folkelige krigsmodstand i et særligt lys. Politiet gives, gennem navngivne talsmænd eller ledere, mulighed for at kommentere ikke bare egne handlinger, men også at tegne et overordnet billede over så vel demonstrationernes forløb, antal demonstranter samt forrangen til at udpege hvilke samfundsmæssige værdier, der blev hyldet i den givne situation. Demonstranterne derimod gives meget sjældent mulighed for at udtale sig om noget som helst andet end blot sig selv. Den enkelte demonstrant, som personificeres af journalistikken, bliver derved kun repræsentant for sig selv og gives ikke på samme måde mulighed for at udtale sig på alle demonstranternes vegne og slet ikke at kommentere situationen i en større sammenhæng. Ved den udbredte brug af identifikations-

henvisninger tegnes et billede af en demonstration fyldt af enkeltpersoner, med hver deres historie, men uden samlende kraft eller politisk vilje.

De eneste tilfælde, hvor politiske budskaber citeres direkte og får lov til at repræsentere demonstrationen overordnet set, er når velkendte politiske kræfter taler ved demonstrationerne. Således kan man pludselig finde konkrete ytringer om, hvordan demonstrationen forholder sig til regerings beslutning og den danske deltagelse i krigen, når de bliver ytret af folketingspolitikere som Mogens Lykketoft, Holger K. Nielsen eller Svend Auken. Sidstnævnte formår endda at få sine udtalelser gjort til rubrik i en reportage fra en demonstration i Århus, som blev bragt i JP-Århus-sektionen: *Auken: Vi er i det forkerte selskab # 639* (Jyllands-Posten, 2003/03/23).

Hvad denne tendens, til at beskrive demonstranterne i termer af enkeltindivider med tilbøjeligheder til aparte eller ligefrem voldelig adfærd og uden evne til selvstændigt at formulere et fælles politisk ståsted uden hjælp fra politiske kendisser, betyder for journalistikkens blik på forholdet mellem parlamentarisk politik og folkelige demonstrationer, vil blive diskuteret i det senere afsnit om 'Nyhedsstrengen i sfæremodellen'.

Forskelle i genrerne

I modsætning til nyhedsstrengen om folketingsbeslutningen, hvor både den refererende og analyserende journalistik var tæt forbundet til det politiske systems logik og konfliktpunkter, så synes journalistikken i denne nyhedsstreng, at forholde sig langt mere valgfrit til nyhedsstrengen.

Refererende journalistik

Hvor den refererende journalistik på Christiansborgs syntes meget bundet til bestemte konventioner for at reportere fra det politiske system, så synes journalistikken i denne sag i langt højere grad at kunne distancere sig fra aktørernes (i hvert fald aktivisters) egne udpegninger af, hvilke forhold der er væsentlige og hvor konfliktpunkterne kan lokaliseres. Overordnet set forkaster den refererende journalistik i stor stil demonstranternes egen udlægning af konfliktforholdet til regeringen og vælger i stedet at se demonstrationerne som en konflikt mellem aktivister og politi, og ser oftest denne konflikt fra politiets perspektiv eller belyst gennem tilfældig enkeltperson i demonstrationen.

Men omvendt kan man også mene, at der langt fra er tale om en journalistik, som af egen drift vælger et nyt perspektiv på demonstrationerne, men at der tværtimod er tale om en meget klassisk form for refererende journalistik. Modsat folketingsdebatter, hvor journalisterne kan sætte sig til rette i folketingssalens presseloge, så er det eneste sted at observere og referere demonstrationerne fra at gå med ud på gaden og enten blande sig med demonstranterne eller iagttage dem fra politiets positi-

on. Set derfra kan den velkendte politiske konflikt, som den kendes fra folketingsdebatterne, være svær at få øje på. Hvad journalisten derimod umiddelbart kan observere, er en række enkeltpersoner, der råber slagord, bærer hjemmelavede bannere osv. og ikke mindst observere, når demonstrationerne udvikler sig dramatisk til kampe med politiet. Ligeledes kan det også være svært for journalistikken at finde autoritative kilder, som kan udpege fakta for dem med mindre, de lokaliserer en politimand eller en kendt politiker. Hvis ikke en Auken eller Lykketoft stiller sig op på en blokvogn og fortæller, hvad denne demonstration handler om, har journalisten ifølge den klassisk refererende journalistik ikke andre muligheder end at lade reportagen fremstille en række enkeltpersoner med begrænset repræsentationskraft eller finde en anden autoritativ kilde – oftest politiet.

Analyserende journalistik

Den analyserende journalistik derimod har faktisk større mulighed for at beskrive demonstranterne som andet en utilpassede unge og det er også i denne genre, at man finder journalistiske beskrivelser, der tillægger demonstrationerne eller fredsbevægelserne en politisk vilje og ikke blot en aparte adfærd. Der er ikke voldsomt mange analyserende artikler om dette emne, men alligevel et par stykker, som forsøger at beskrive enten hele fredsbevægelsen eller dele af den i et større perspektiv.

Jyllands-Posten og BT har hver deres baggrundsanalyse, hvor særligt organiseringen af demonstrationer er i fokus. Under rubrikken: *Medie-bevidste aktivister* beskrives bevægelsen Globale Rødder med fokus på både bevægelsens fremkomst, målsætninger og midler og særligt bevægelsens medie-strategi: *Man kan sige meget om bevægelsen Globale Rødder, men man kan ikke kritisere deres evne til at komme i medierne # 577* (Jyllands-Posten, 2003/03/21). Ligeledes har BT en baggrundsartikel om en 14-årig skoledreng, der har organiseret store dele af de protestaktioner mod krigen, der udspillede sig i den undersøgte periode. Under rubrikken: *14-årig står bag børnenes krigs-protester* beskrives, hvordan de voksnes aktionsformer ikke blot er overtaget af børn, men at aktionerne også er organiseret af børnene selv: *Gruppen bag den målrettede indsats mod børnene i skolerne kalder sig F.R.E.D., og i spidsen for gruppen står den kun 14-årige Lasse Myeng, der til daglig går i 8. klasse(...) »Vi har arbejdet med det her projekt i et par måneder, og vi har stået for at samle Københavns folkeskoler. Efterhånden har vi et netværk, som består af medlemmer af elevrådene. Derfor er det nemt at samle en masse elever sammen, når vi vil lave aktioner. Det er også blevet meget nemmere at lave den slags protester, som vi har gjort, fordi alle børn og unge har en mobiltelefon. På den måde tager det ingen tid at få beskeden spredt«, fortæller han # 384* (BT, 2003/03/22). Dette blik på skoleelevernes aktioner er ret unikt, og i modstrid med de artikler og lederkommentarer, der enten ser skoleeleverne som udsendt af venstreorienterede lærere (eller skoleborgmesteren) eller som ansvarsløse unge, der blot bruger aktionerne som anledning til at pjække fra skolen.

I en anden del af baggrundsanalyserne finder man et par artikler fra Berlingske Tidende og Information, der i hovedtræk tager fænomenet med den genopstandne fredsbevægelse op, ud fra en udtalt forestilling om, at den slags demonstrationer og protestmøder hørte fortiden til. Manchetten i Berlingske Tidende slår dette fast: *Efter i årevis at have levet en hensygnende tilværelse har folkelig modstand mod Irak-krigen givet ny energi til venstrefløjen. Selv borgerlige går med i de mange freds- demonstrationer, og alt peger på, at oprøret vil forme en ny generation af unge til politisk kamp* # 209 (Berlingske Tidende, 2003/03/23). Præmissen for og opbygningen af denne baggrundsartikel er et meget godt eksempel på, at journalistikken, trods de refererende artiklers fokus på aktivisternes adfærd og konfrontationer med politiet, ikke udelukkende ser demonstrationerne som et spørgsmål for de få og marginaliserede grupper i samfundet. For en traditionelt borgerlig avis som Berlingske Tidende er bemærkningen om, at *selv borgerlige går med* en markør for, at der er noget, der stikker dybere og favner bredere end de umiddelbare observationer kan forklare. Derfor er der også givet god plads til, at forskellige eksperter kan udtale sig om fænomenet. For det første interviewes en af organisatorerne for fredsdemonstrationerne, *Annelise Ebbe er som en af de fem personer i koordinationsgruppen bag »Ingen Krig mod Irak«*, der i denne sammenhæng ikke blot gives mulighed for at tale om bevægelsens mål, men endvidere citeres for forklaringer på hvordan fredsbevægelsens fornyede styrke kan forstås i en samfundsmæssig kontekst. *»I dag ser jeg samme træk, som da jeg i 80erne kæmpede for, at der ikke skulle opstilles krydsermissiler i Europas baghave. Dengang var det også folk af forskellig politisk observans, der gik med i demonstrationerne, ligesom der var mange unge med i initiativet,«* # 209 (Berlingske Tidende, 2003/03/23). Hendes analyse sættes ind i en overordnet analyse af både fredsbevægelsen og de folkelige protesters eventuelle politiske følger for regeringen, som en professor i statskundskab citeres for.

I baggrundsanalysen fra Information analyseres fredsbevægelsernes genopståen i forhold til, hvilke virkninger eller konsekvenser de kan forventes at få. Manchetten slår derfor an, at fredsbevægelsens fremtidige styrke i høj grad kan være afhængig af de umiddelbare resultater: *Folk demonstrerer for at vise deres utilfredshed, men også for at opnå resultater. Derfor må fredsbevægelsen overveje, hvad målet skal være nu, hvor krigen er en realitet* # 1018 (Information, 2003/03/24). Også denne artikel bygger sine analyser op om ekspertinterview, og fundet en ekspert, der på en og samme tid inkarnerer både aktivisternes egen opfattelse og den videnskabelige ekspertudtalelse. Eksperten præsenteres på følgende måde: *René Karpantschhof Født 1965, Ph. d.-stipendiat ved Københavns Universitet. Beskæftiger sig med sociale bevægelser, græsrodsaktioner og samfundsendringer. Har en fortid i BZ-bevægelsen og det autonome miljø. Deltager i demonstrationer mod bl.a. krig»*# 1018 (Information, 2003/03/24).

Selvom det er umuligt at konkludere noget generelt på få artikler, så er fællestrækkene for disse to artikler, trykt i to aviser med vidt forskellige holdninger til krigen, at journalistikken ikke helt kan placere fredsbevægelsen i velkendte kategorier og søger både fagkundskab og bevægelsen selv i deres uddybende analyser.

Kommenterende journalistik

I de kommenterende lederartikler er spørgsmålet om demonstrationerne ikke det vægtigste og kommenteres ofte kort i forhold til andre spørgsmål. Men visse direkte kommentarer til demonstrationerne eller snarere demonstranterne findes dog. Visse af dem fortsætter i sporet af bestemte negative beskrivelser af demonstranter og fælder markante moralske domme over dem.

I forlængelse af en kommentar om krigen i Irak og kampen mod Saddam Husseins rædselsregime fordømmer BT's leder de forsøg, der gøres på, at udpege Bush som fjende, hvorunder de danske antikrigsdemonstrationer rubriceres: *Og helt forkasteligt forekommer det, når voksne pædagoger, lærere, føler sig inspireret til at bruge deres autoritet og myndighed til at sende børn og unge i demonstrationer under bannere, der beskylder præsidenten og hans allierede for at være forbrydere med blod på hænderne. Det er misbrug af børn, der reduceres til marionetdukker for en frustreret gruppe voksne, der har fået fredsidealerne i den gale hals* # 366 (BT, 2003/03/22). Her er børnene ikke beskrevet som selvkørende og selvorganiserende unge, men som ofre for forrykte voksnes misforståelser.

I forlængelse af en tidligere citeret leder fra Jyllands-Posten, hvor de unge demonstranter beskyldes for ikke at ane, hvad de demonstrerer imod vendes skytset mod de ældre demonstranter, der beskyldes for manglende historisk erindring: *I den ældre generations aktuelle protester mod afvæbningen af Saddam Hussein mærker man rødderne i venstrefløjen, og de er fortsat i så høj grad antiamerikanske, at de modarbejder den frihed for det underkuede irakiske folk, som en afvæbning af rædselsregimet i Bagdad forhåbentlig vil medføre. Men de burde vide bedre. Deres hukommelse er tilsyneladende gennenhullet med hensyn til de historiske fakta om, at Saddam Hussein og hans regime blandt talløse ugerninger er ansvarlig for, at 180.000 kurdere blev dræbt under forfølgelse i det nordlige Irak i 1988. Efter endnu en gentagelse af historien om sennepsgasangrebet bebrejdes demonstranterne deres glemsel vedrørende Husseins rædselsregime og gøres ad flere veje ansvarlig for ungdommens uvidenhed. Det er til gengæld ingen selvfølge, at den historieløse generation kender disse historier. De unge var ikke født, da det skete. Sandsynligheden for, at deres historielærere har fundet det relevant i undervisningen, er ringe. Lige så ringe som muligheden for, at forældrene har givet deres bidrag. Det er imidlertid uhyre vigtigt at få fortalt disse og mange andre rædselshistorier. Det manglende historiske perspektiv kan i værste fald blive undergravende for demokratiet, som kan stå og falde med, om vore efterkommere har viljen til at forsvare sig selv, hvis den barske virkelighed melder sig. Det er velfærdsdemokratiets paradoks, at konsekvensen af ultimativ frihed kan blive total underkastelse, når voldelige og diktatoriske kræfter tager roret.* # 648 (Jyllands-Posten, 2003/03/23). Ikke blot finder lederen adskillige tegn på katastrofal mangel på historisk sans, men gør demonstranterne (venstrefløjen og herunder historielærerne) ansvarlig for både ungdommens forfald og en potentiel underminering af demokratiet.

Informations leder deltager forventeligt nok ikke i den moralske fordømmelse af demonstranterne, men kommenterer derimod det lave antal af demonstranter og ser dette som tegn på opgivelse overfor den amerikanske krigsretorik: *MÆRKELIGT NOK. De fleste må have haft fornemmelsen af, at det var sidste chance for at give sig tilkende imod en Irak-krig, før den er begyndt. Alligevel var der til lørdagens demonstrationer landet over påfaldende færre deltagere end for en måned siden. Dengang omkring et halvt hundrede tusinde mennesker i protest. Nu, velvilligt sat, omkring 13.000. Hvad der driver store folkemængder - især dem, der ikke dukker op - kan være svært at sætte entydige forklaringer på. Men der melder sig et antal tolkninger af det beskedne fremmøde. En nærliggende er, at nåja... løbet er kørt. Dét indtryk har Det Hvide Hus gjort meget ud af at formidle: Kri-gen er nu uundgåelig # 921 (Information, 2003/03/18).*

På hver deres måde forsøger de ovennævnte ledere at give en egen forklaring, uden henvisning til citater fra eksperter, på demonstranternes adfærd, hvad enten man ser den som moralsk forkastelig og potentielt samfundsomvæltende eller som resignation mod overmagten. Men heri kan man ikke se tegn på et fokusskift i forhold til hvilke aspekter ved nyhedsstrengen, som blev vægtet tungest i den refererende og analyserende journalistik. Det nye element i den kommenterende journalistik er altså ikke grundlæggende nye perspektiver på demonstrationer, men derimod som ofte set i genren lederskribenten egen analyse og moralske domme.

Nyhedsstrengen i sfæremodellen

Modsat folketingsdebatten, så er det ikke nær så indlysende, hvordan nyhederne om anti-krigsdemonstrationerne betragtes journalistisk. Nyhedsstrengen kan ikke entydigt placeres i sfæren af legitime politiske modsætninger, da argumenterne ikke rigtigt sættes op i mod hinanden og slet ikke på nogen ligeværdig måde, ligesom det politiske element i protesterne ofte forsvinder eller nedtones i de journalistiske beskrivelser. Men der er alligevel træk ved dækningen, der synes præget af den objektive journalistiks idealer, som ifølge Hallin er styrende for journalistik i sfæren af legitime modsætninger. At journalistikken generelt ser det som sin opgave at dække de folkelige protester og mobiliserer mange journalister til at gå på gaden for med egne øjne se, hvad der sker, kan ses som tegn på, at dette anses for et vægtigt og vigtigt forhold for journalistikken at beskæftige sig med. Ligeledes kan man også se antydninger af, at interessen for demonstrationer er styret af et ønske om at give opinionstillene mod krigen et ansigt eller i hvert fald en journalistisk dækning med vante størrelser som aktører, handlinger og udtalelser i regi af en begivenhed.

Men modsat er der mange tendenser til, at journalistikken i højere grad betragter demonstrationerne i eller på grænsen af sfæren for det afvigende, hvor graden svinger fra avis til avis. Dette ses særligt tydeligt i de roller demonstranterne tilskrives.

Hvis demonstranterne blev beskrevet indenfor sfæren af legitime politiske modsætninger ville man have beskrevet parterne ud fra nogenlunde samme kriterier og, ligesom ved folketingsdebatten, have lagt vægt på deres udtalelser i forhold til konfliktpunktet – krigen. Men der bliver gennemgående lagt langt større vægt på at beskrive demonstranternes adfærd, i hvilken grad de udgør en trussel mod samfund og samfærdsel og alt i alt at udstøde dem som ligeværdig politisk debattør. Den store fokus på de unge demonstranter viser også spændvidden i hvilke roller, demonstranterne tildeles. I de beskrivelser, der er mest venligt stemt overfor de unge, beskrives de som skoleelever, der forsøger sig ud i det politiske men øjensynligt ikke helt har lært det endnu, hvorimod de i de mest afvigende beskrivelser er samfundsfjendske aktivister, der søger konfrontationen med politiet og derfor rettelig bør anholdes. I begge ender af dette spektrum bliver de dog i hovedsagen beskrevet med tyngden på deres adfærd og i mindre eller helt perifer grad med udgangspunkt i deres politiske ytringer. Dette stemmer i udbredt grad med Hallins analyse af amerikansk journalistiks beskrivelser af antikrigsbevægelsen, som langt op gennem krigen vedblev at blive beskrevet i sfæren for det afvigende. Unge aktivister, der forsøger at besætte militære installationer og efterfølgende må arresteres af politiet, betragtes ikke som legitime politiske kræfter, men som afvigende kriminelle elementer, som politiet skal forsvare samfundet imod.

Hvis nyhedsstrengen skal ses i regi af sfæren for legitime modsætninger er det i hvert fald, med en meget ulig vægtning af de respektive parter i den politiske konflikt. Journalistikken finder det for eksempel ikke nødvendigt at afkræve regeringen svar på demonstranternes protester, men fokuserer i stedet meget på politiet, som generelt gives en betydelig forrang frem for demonstranterne. For eksempel er det ofte vigtigere for avisen at få politiets konklusioner på forløbet af dagens demonstrationer end at få arrangørernes ditto.

Uligheden i beskrivelserne af konfliktens parter trækker på flere punkter mere i retning af at beskrive demonstranterne som skæve enkelt individer med afvigende adfærd end som politiske aktører for slet ikke at tale om en politisk bevægelse. Refrænet fra en amerikansk antikrigssang fra Vietnam-demonstrationerne er en af de oftest citerede ytring fra demonstrationer: »1-2-3-4 *We don't want your fucking war.* 5-6-7-8 *Stop the killing and the hate.*« # 360 (BT, 2003/03/21) # 1162 (Politiken, 2003/03/21).

Men der er også – igen med påfaldende lighed med Hallins eksempel – tegn på, hvilke forhold ved demonstrationerne, der kan få journalistikken til at betragte dem som hørende indenfor sfæren af legitime modsætninger og følgelig til en vis grad beskrive dem indenfor normerne for upartisk journalistik. Dette ses ved de sjældne direkte citater, der gengives fra demonstrationernes politiske budskaber, som alle uden undtagelse er citater fra anerkendte politiske kræfter, der stiller sig op på blokvognen og udtaler sig på vegne af hele demonstrationen. Uanset de enkelte avisers holdning til krigen eller politiske syn på opposition, så genkender journalistikken i oppositionspolitikere en

anerkendt autoritet, som de har for vane at citere efter bestemte kriterier fra den politiske journalistik.

I et tilfælde fører denne journalistiske forestilling om, at det i hovedsagen er folkevalgte politikere, der kan komme med politiske ytringer, til en spøjs leder i Berlingske Tidende, hvor avisen forsvarer Mogens Lykketoft ret til at ytre sig politisk uanset hvor og hvornår han måtte vælge at gøre det. *Blandt talerne herhjemme optrådte Socialdemokratiets formand, Mogens Lykketoft. Han gentog sit synspunkt, at våbeninspektørerne skulle have mere tid, og at Danmark ikke burde deltage i afvæbningen af Irak uden FN-mandat. Det har han fået verbale tærsk for. Venstres politiske ordfører, Jens Rohde, har bebrejdet den tidligere udenrigsminister, at han allierer sig med »gadens parlament«. Sikke noget sludder. Mogens Lykketoft har al mulig ret til at have synspunkter, heriblandt forkerte. Han har lige som alle andre ret til at fremsætte dem, hvor han vil, herunder på barrikaderne. Han har talt ved en demonstration, der stort set forløb fredeligt. Udtrykket »gadens parlament« er en nedladende og urimelig karakteristik af en demonstration af borgere, som har noget på hjertet # 236 (Berlingske Tidende, 2003/03/24).* I første omgang forsvarer lederen Lykketofts demokratiske ret til at have nok så fejlagtige synspunkter, men i anden omgang kan det også ses som et forsvar for demonstranterne, de beskrives som *borgere, der har noget på hjertet*. Udtalelserne i denne leder er med til at trække ikke bare Lykketoft men også demonstrationerne tilbage i den journalistiske sfære for legitime modsætninger.

Samlet set svinger det journalistiske blik på nyhedsstrengens begivenheder mellem yderkanten af sfæren for legitime modsætninger og sfæren for det afvigende.

Inden jeg afslutter denne nyhedsstreng vil jeg analysere en speciel begivenhed med reference til både det politiske system og aktivisterne protester mod beslutningen om dansk krigsdeltagelse.

Globale rødders aktion på Christiansborg

To aktivister fra bevægelsen 'Globale Rødder' overfaldt Statsministeren og Udenrigsministeren d.18.marts 2003 på Christiansborg, da de kom ud fra et møde i Udenrigspolitisk nævn, og overhældte dem med rød maling i protest mod regeringens planer om deltagelse i krigen mod Irak. I denne sammenhæng var det ikke så meget det retslige efterspil aktionen fik for de to aktivister, men derimod det interessante politisk efterspil oprindelsen fik i forhold til Enhedslistens MF'er Pernille Rosenkrantz-Theil, der offentligt sympatisere med aktionen.

Jeg hældte maling ud over statsministeren, fordi jeg ville gøre omverdenen opmærksom på, at han har blod på hænderne ved at gå med i krigen mod Irak. Det kan være svært at trænge gennem me-

dierne, så derfor gjorde jeg det sådan, forklarede Lars Grenaa i dommervagten # 795 (Ekstra-Bladet, 2003/03/20).

Sådan forklarede den ene af de to aktivister fra Globale Rødder efterfølgende bevæggrundene for aktionen. Og man kan langt hen ad vejen give ham ret, idet måden de folkelige demonstrationer blev dækket på, kun i meget ringe grad bragte de to verdener sammen. Demonstrationerne på Christiansborg Slotsplads blev aldrig rigtig bragt i sammenhæng med diskussionerne inden for Christiansborgs mure.

I forlængelse af Hallins beskrivelser af Vietnam-krigsdemonstrationer, kan man i dette tilfælde se, hvordan det netop er ved at opføre sig som afvigende, at demonstranterne kunne finde vej til mediedækning. Aktivisterne gør så at sige deres afvigende livsstilsbeskrivelse til deres våben og bringer aktionerne indendørs og ind på det politiske systems eget territorium. Hvor det ikke lykkedes demonstranterne at få regeringen i tale ad politisk vej, altså ved brug af det politiske systems egen anerkendte midler, så lykkedes det i høj grad at få ørenlyd – hvis dette kan måles i spaltmillimeter – ved at aktivere den afvigende adfærd i hjertekulen af det politiske system. Den langsigtede effekt på medie billedet blev dog langt fra en fornyet politisk diskussion om dansk krigsdeltagelse. Efter aktivisten Lars Grenaa blev citeret for ovennævnte udtalelse mistede journalistikken fuldstændigt interessen for ham²⁸⁵ og vendte i stedet sin samlede interesse mod MF'eren Pernille Rosenkrantz-Theil fra Enhedslisten og hendes mulige deltagelse i eller sympati med aktionen.

Skønt Pernille Rosenkrantz-Theil nægtede at have inviteret gerningsmændene, udtrykte hun dog i utvetydige vendinger sin støtte til deres aktion (...)»Det kunne ligeså godt have været mig selv, ja.« # 59 (Berlingske Tidende, 2003/03/19)

Set i sammenhæng med nyhedsstrengen om folketingsbeslutningen og nyhedsstrengen om krigsmodstanden, så repræsenterer situationen så at sige et dobbelt grænseoverløb. På den ene side har aktivister fra *gadens parlament* tiltvunget sig adgang til det politiske systems arena med handlinger, der ikke hører det politiske system til. På den anden side beskrives Rosenkrantz-Theils sympatitilkendegivelser som et grænseoverløb i modsat retning, hvor en af det politiske systems egne folkevalgte politikere viser sympati med politiske kræfter og ikke mindst politiske midler, der ikke hører Christiansborg til. Journalistikkens nyhedsdækning af dette grænseoverløb fra begge sider er særlig brugbar til at sætte derved lys på hvilke værdier, der forsvares – politisk og ikke mindst journalistisk.

²⁸⁵ Aktivisternes videre skæbne tiltrak efterfølgende en vis journalistisk interesse, hvilket dog ikke skyldtes deres politiske budskab, men juridiske diskussioner om den lange varetægtsfængsling, de blev idømt inden de fik deres endelige dom – men dette ligger udenfor den undersøgte periode.

Nyhedsbegivenheden set gennem nyhedsoptikkerne

Denne nyhed henter umiddelbart sine nyhedsoptikker i forholdet til de to andre nyhedsstrengene – folketingsdebatten og krigsmodstanden – som mødes i denne nyhed. Men netop via den umulige sammenblanding, ved aktivistens aktivering af sin afvigende adfærd, tilsættes nyheden yderligere dimensioner af **væsentlighed, konflikt** og **sensation**.

Konflikt

Centralt for måden denne nyhedsbegivenhed dækkes er det styrende konfliktpunkt, som journalistikken hurtigt får etableret omkring sagen. Den konfliktfyldte begivenhed med to aktivisters overfald på to ministre opløftes øjeblikkeligt til en sag om voldelige angreb på demokratiets fredelige politiske debat og på selve folketinget som institution. Dette ses bl.a. ved at spørgsmål om sikkerhed omkring Christiansborg, ministre og politikere tages op i flere artikler: *Nye trusler om voldelige angreb på Christiansborg tvinger Folketinget til overvejelser om at skærpe sikkerheden yderligere, efter at landets lovgivende forsamling allerede har indført metaldetektorer, suspenderet rundvisninger og gennemlysning af alle tasker* # 526 (Jyllands-Posten, 2003/03/20). Men at disse sikkerhedstiltag ikke er ønskeligt udfra en parlamentarisk optik ses af andre artikler, hvor selve sikkerhedstiltagene bliver genstand for den overordnede konflikt om fredelig demokratisk proces overfor voldelig udenomsparlamentarisk protest. *Der er bred politisk enighed om, at Folketinget stadig skal være et åbent hus, selv om det i går lykkedes to aktivister at overfalde statsminister Anders Fogh Rasmussen (V) og udenrigsminister Per Stig Møller (K) med maling inde på selve Christiansborg. Men de gældende sikkerhedsregler vil blive indskærpet. »Vi lægger alle vægt på at bevare en fri og åben adgang til Folketinget og kontakt mellem de folkevalgte og borgerne«, sagde Anders Fogh Rasmussen på et pressemøde, da han havde fået rensset den røde maling af* # 1102 (Politiken, 2003/03/19).

Endvidere efterfølges samme konfliktpunkt med udgangspunkt i Pernille Rosenkrantz-Theils person, hvor spørgsmålet for journalistikken bliver at fastslå, hvilken lejr hun rettelig hører til: den parlamentariske eller den voldelige? Flere gange fremhæves hendes kommentarer om, at hun forstår aktivister, ligesom hendes egne aktivistiske baggrund trækkes frem: *Hun har tidligere selv udført aktioner i Folketinget - før hun blev valgt. Hun har kastet høns ned i Folketingssalen. »Det kunne ligeså godt have været mig selv, som havde kastet malingen. Men i dag har jeg jo andre kanaler til indflydelse. Jeg kan tale fra Folketingets talerstol. Men store dele af den danske befolkning har ikke den mulighed, og derfor er aktioner som denne her forventelig.«*# 494 (Jyllands-Posten, 2003/03/19).

Væsentlighed

Nyhedsbegivenhedens bliver i høj grad fremhævet som væsentlig ved henvisning til begivenheden selv, da et overfald på landets fremmeste ministre indenfor murene af landets vigtigste politiske institution i sig selv betragtes som væsentlig. Men der er også eksempler på, at væsentligheden forstærkes ved henvisninger til hvor galt det kunne have gået. Berlingske Tidende referer bl.a. til episoden som *malingsattentatet # 89* (Berlingske Tidende, 2003/03/20), hvilket giver associationer i retning af, at målet ligefrem havde været at ombringe ministrenes liv.

Information gør også i en artikel, der til dels ironiserer over reaktionerne efter episoden på Christiansborg, brug af 'krig mod terror'-referencer, der indikerer, at episoden kunne have haft langt værre konsekvenser. Under rubrikken *Irak-krigen kræver første danske 'ofre'* beskrives episoden som et lidt pudseløjerligt optrin, men dog med dunkle slagsider: *Havde det været Hamas i stedet for Global Rødder fra Nørrebro, så havde riget nu været et hold fremtrædende politikere og mindre fremtrædende journalister fattigere, mens et rygende hul havde bredt sig på anden sal på Christiansborg. Attentatet på den danske regering fik hverken statsminister Anders Fogh Rasmussen til da eller senere at miste deres professionelle facader # 932* (Information, 2003/03/19).

Men nyhedsbegivenhedens væsentlighedshenvisninger centrerer sig i særlig grad om det vigtige – og i langt de fleste beskrivelser – foruroligende forhold, at et folketingsmedlem støttede aktionen. Blot ved at se på hvilke rubrikker dette skabte, ses hvor væsentlig dette forhold betragtes: *Folketingsmedlem støtter aktivister # 494* (Jyllands-Posten, 2003/03/19), *Dagen derpå: Rosenkrantz-Theil står alene # 89* (Berlingske Tidende, 2003/03/20), *Rosenkrantz fik hug i sin gruppe # 347* (BT, 2003/03/20), *Pernille isoleret # 784* (Ekstra-Bladet, 2003/03/19).

Disse henvisninger til Pernille Rosenkrantz-Theils helt særegne og isolerede position kan også siges at være sensationshenvisninger.

Sensation

Foruden de førnævnte associationer til attentater og mere alvorlige terroraktioner, så beskrives det sensationelle i nyhedsbegivenheden også på anden vis, nemlig med henvisninger til hvor overraskende hændelsen var for folk med deres faste gang på Christiansborg: *Politikere fra alle partier var chokerede over angrebet. Uniformerede politibetjente gennemsøgte bygningerne og løb søgende rundt på gangene, der var fyldt med røde fodspor og malingpletter. Sikkerheden blev skærpet, og senere blev en tredje aktivist anholdt på tilhørerpladserne i Folketinget # 493* (Jyllands-Posten, 2003/03/19). Information beskriver det ud fra et lidt mere ironiserende perspektiv, hvor objektet for det sensationelle gøres til den røde maling på Christiansborgs gange: *Tilbage på det sted, hvor krigens første ofre var faldet, trippede politikere og journalister forvildede rundt. TV2's politiske guru, Kaare R. Schou, trådte blødt i sine mao-sko uden om det røde blod. De Konservatives politiske ord-*

fører Pia Christmas-Møller trippede i sine sorte støvletter, mere rådvild over for, hvor hun skulle træde. Og tidligere udenrigsminister Niels Helveg Petersen, der i årevis har trådt ad farlige diplomatiske stier, gik med mere faste skridt direkte gennem slagmarken med skinnende sorte sko. Således ramte krigens første dag Folketinget # 932 (Information, 2003/03/19).

Forskelle i genrer og mellem aviser

Information skiller sig i forhold til denne nyhedsbegivenhed ud ved kun at omtale malingsoverfaldet i kommenterende stil. Selv avisens eneste reportage fra Christiansborg, som det ovenfor citerede eksempel, er meget ironiserende og sådan set ligeså meget en kommentar, som et referat.

De andre aviser har i hovedsagen både refererende og kommenterende artikler, mens der ikke rigtig findes eksempler på decideret analyserende artikler, men snarere analyserende elementer i de andre artikler.

Christiansborg-journalistikkens egen logik

Der findes flere tegn på, at spørgsmålet om Pernille Rosenkrantz-Theils rolle i aktionen blev rejst af journalisterne selv. En kommenterende artikel fra Information beskriver det således:

INTERESSEN SAMLEDE sig omkring hendes person, fordi journalisterne uden for Det Udenrigspolitiske Nævns mødelokale havde noteret sig, at aktivisterne bar skilte, hvoraf det fremgik, at de var Pernille Rosenkrantz-Theils gæster # 955 (Information, 2003/03/20).

Journalisternes interesse for sagen og personen fører til en række artikler, der enten bygger på hendes egne udtalelser eller hvorledes andre politikere har udtalt sig om hendes rolle.

Angående de direkte citater fra Rosenkrantz-Theil, så er særligt Berlingske Tidende meget ivrig efter at udførligt citere hendes forklaringer, men åbenlyst ikke for at give hende mulighed for at forklare sig, men snarere for at give hende mulighed for at tale sig selv op i et udemokratisk hjørne. Nedenstående er uddrag af et længere direkte citeret interview med Rosenkrantz-Theil: *Anerkender du ikke, at et flertal i Folketinget har ret til at træffe en beslutning om, at Danmark skal deltage i en krig? »Jeg synes, at det er meget, meget alvorligt at sende Danmark i krig, og jeg tror, at jeg har det på præcis samme måde som de amerikanere, der har lavet en kampagne, der hedder »Not in our name«. Jeg synes, at det er meget, meget forfærdeligt, at hele den danske befolknings sikkerhed bliver sat over styr ved, at Fogh går ind i en krig, som over halvdelen af den danske befolkning ikke støtter.« Men anerkender du det som en demokratisk mulighed, at et flertal i Folketinget kan beslutte at Danmark skal deltage i en krig? »Jamen altså, det er jo en realitet, og det er det, der er sket.« Er det så i orden at kaste med maling mod flertallets repræsentanter, når der er blevet truffet en beslutning, der går imod det, som man selv står for? »Jeg synes ikke, at det er i orden at gå i krig.*

Uanset om man har 90 pct. af befolkningens opbakning til at gå i krig, så mener jeg ikke, at det er i orden # 59 (Berlingske Tidende, 2003/03/19)

Rosenkrantz-Theil svarer ud fra argumenter om proportionerne mellem Foghs ødelagte jakke og et sønderbombet land, mens journalisten hele tiden spørger til hendes demokratisk, parlamentariske sindelag, hvorved hendes mangler på sidstnævnte konto udpensles. Ligeledes stiller journalisten hende spørgsmålet: *Men du har ikke tænkt dig at sige undskyld til statsministeren?* # 59 (Berlingske Tidende, 2003/03/19). En forventning om undskyldning, som på ingen måde synes at kunne føres tilbage til statsministeren, men derimod at være journalistens eget forslag.

Dagen efter følger samme avis op på interviewet: *Men ellers fortryder Enhedslistens Pernille Rosenkrantz-Theil vist ikke rigtig noget af det, hun har sagt. Hun er tværtimod glad for, at Berlingske Tidende har refereret hende så udførligt* # 89 (Berlingske Tidende, 2003/03/20)

Den normative afstandstagen til såvel aktionen som Rosenkrantz-Theil ses også i en refererende artikel fra Jyllands-Posten: *Det 26-årige medlem af Folketinget for Enhedslisten, Pernille Rosenkrantz-Theil, er parat til at tage et moralsk medansvar for overfaldet på Anders Fogh Rasmussen og udenrigsminister Per Stig Møller* # 494 (Jyllands-Posten, 2003/03/19). Artiklens konklusion om viljen til at påtage sig et moralsk medansvar er avisens egen fortolkning af Rosenkrantz-Theils sympatitilkendegivelser, men ikke en direkte udtalelse fra hende selv. Foruden at journalistikken selv utvetydigt forholder sig moralsk indenfor en ellers refererende journalistisk genre, så er den politiske afstandstagen til både aktionen og personen genstand for mange artikler.

Berlingske Tidende refererer til en stemning blandt politikerne: *Fra morgenstunden i går stod det klart, at flere folketingsmedlemmer håbede, at det kunne dokumenteres, at Pernille Rosenkrantz-Theil havde været meddelagtig i aktionen. Det vil nemlig kunne føre til straf og dermed også til, at et flertal i Folketinget kan erklære hende uværdig til at være folkevalgt og smide hende på porten* # 89 (Berlingske Tidende, 2003/03/20), men det synes dog at være en holdning, som mere er resultat af spørgsmål herom fra avisens journalisters end selvstændigt artikuleret af politikerne, da det ikke genfindes i andre artikler. I stedet fokuseres der på hvordan de øvrige tre medlemmer af Enhedslistens folketingsgruppe forholder sig til situation og Rosenkrantz-Theil. *Nu var der jo gået nogle timer, og en meget bred vifte af politikere havde mildt sagt taget afstand fra hendes udtalelser. Heriblandt hendes egen partifælle Line Barfod* # 784 (Ekstra-Bladet, 2003/03/19) *Onsdag aften var der krisemøde i Enhedslisten, hvor Pernille Rosenkrantz-Theil bliver voldsomt kritiseret* # 652 (Jyllands-Posten, 2003/03/23). Enhedslistens øvrige medlemmer tage alle afstand til aktionen og beslutter at det fremover er et andet medlem Line Barfod, der udtaler sig herom, hvorefter der ikke rigtigt findes flere nye politiske reaktioner på sagen.

Kommenterende journalistik

Fælles for de af aviserne, der kommenter episoden i lederartikler og kommentarer, er en afstandtagen til både aktionen og Rosenkrantz-Theils sympatitilkendegivelse, men internt svinger de mellem stærk fordømmelse og krav om eksklusion fra folketinget til ærgerlig irritation.

Berlingske Tidende karakterisere Rosenkrantz-Theils politiske målsætninger som grundlæggende i strid med den demokratiske institution hun arbejder på: *Hun er bare så inderligt imod lige netop den styreform, der har sat hende i den lovgivende forsamling, at hun ønsker den ødelagt. Det er hendes gode demokratiske ret at ønske den slags. Men hun lader det ikke blive ved teorier og erklæringer, hvorefter de opfordrer folketinget til handling: De må snarest indlede den procedure, der kan lede til, at Rosenkrantz-Theil kendes uværdig som medlem og fratages sin plads. Det er en ren tilståelsessag fra den volds glade MFers side # 79* (Berlingske Tidende, 2003/03/20).

Modsat er lederne og kommentaren i Information mere ærgerlig over at malingsoverfaldet tog fusen ud af oppositionens muligheder for at komme med de sidste indvendinger mod beslutningen om dansk krigsdeltagelse: *Indvendingerne mod dansk deltagelse i en krig uden klart internationalt mandat, uden entydig juridisk dækning og uden holdbar moralsk substans, indvendinger som oppositionen stod parat med, druknede i rød maling.# 1001* (Information, 2003/03/22). En lignende ærgrelse giver en kommentar i Ekstra Bladet udtryk for: *Foghs bedste allierede i går viste sig at blive to skrigende aktivister, der blokerede voldsomt for budskabet om, at der ud over mere end halvdel af befolkningen også er fem at Folketingets otte partier imod krigen # 785* (Ekstra-Bladet, 2003/03/19).

I stedet for at kræve Rosenkrantz-Theils hoved på et fad, forklarer Informations leder situationen med, at det simpelthen var en dårligt gennemtænkt aktion fra Globale Rødders side. *Aktivisterne er fantasiløse og uelegante både i deres aktionsform og i deres måde at skaffe sig adgang til Christiansborg. Aktioner mod krigen, der bryder med Folketingets spilleregler, skal naturligvis være fantasifulde og charmerende for at høste sympati ud over den hårde kerne af militante krigsmodstander # 955* (Information, 2003/03/20).

Nyhedsbegivenheden set indenfor sfæremodellen

Overordnet set beskrives nyhedsbegivenheden hovedsagligt i sfæren af det afvigende, hvor begge typer af grænseoverløbere – aktivisterne og Rosenkrantz-Theil udstødes fra det gode legitime, politiske selskab. Angående sidstnævntes marginalisering er dette mest tydeligt i de borgerlige aviser, hvor særligt Berlingske Tidende og Jyllands-Posten synes at føre an i bestræbelserne på at beskrive hende som en afvigende karakter, der ikke rettelig hører hjemme på Christiansborg. Aviserne går

endda så langt som til at foreslå hende udvist fra Folketinget, hvilket ikke synes at være en ide, der oprindeligt kommer fra eller for den sags skyld finder opbakning i det politiske system selv.

Andre aviser er mindre marginaliserende og fordømmende, men **ingen** anerkender og respekter aktionen eller hendes sympati herfor, hverken i de refererende eller kommenterende artikler. Forskellen kan opsummeres til, hvorvidt aviserne ser hele Rosenkrantz-Theils væsen som afvigende eller blot ser denne enkelte sympatitilkendegivelse som afvigende fra god demokratisk tone. I de mest kritiske artikler tolkes alt hvad hun siger og gør i regi af hendes overløb, så alle hendes udtalelser ses som tegn på hendes sande identitet som aktivist, og samtidig ikke som udtalelser fra en ansvarlig folkevalgt politiker.

Den moralsk betingede marginalisering er til stede allerede på det refererende niveau, hvor journalistikken eks. vis stiller tydeligt normative spørgsmål, og genfindes ud fra samme værdier på det kommenterende niveau.

Jagten på at genskabe konsensus

I Hallins beskrivelse af journalistikkens syn på egen rolle i de forskellige sfærer, fremhæver han, hvordan journalistikken i sine beskrivelser af det afvigende, ser det som sin opgave at forsvare det etablerede politiske system. Denne dobbeltside ved marginaliseringen er også tydeligt til stede i denne sag, hvor journalistikken er særdeles loyal og beskyttende overfor værdierne for den politiske, demokratiske proces. Der er endog tendenser til, at journalistikken næsten går længere end politikerne selv i forsvaret for det politiske system renhed, ved deres forsøg på at uddrive Rosenkrantz-Theil og derved udrense Christiansborg for det aktivistiske, ikke-parlamentariske aspekt, hun ved denne sag repræsenterer.

Hvis man endvidere tager et bredere perspektiv og også inddrager analyserne fra nyhedsstrengene om folketingsbeslutningen og antikrigsdemonstrationerne, så træder det meget tydeligt frem, hvilken konsensus om bestemte værdier, journalistikken forsøger at genetablere. Omkring folketingsbeslutningen var det i stor stil forhold vedrørende den politiske proces, der fik den fremtrædende rolle i journalistikkens dækning, hvor det næsten kunne være svært at skelne denne folketingsdebat fra en hvilken som helst anden. Så længe eksempelvis det moralske, etiske aspekt ved at gå i krig ikke blev diskuteret af politikerne selv, fandt journalistikken heller ikke anledning hertil, men fortsatte ufortrødent sit vante perspektiv på den politiske proces. Omvendt var journalistikken i stor stil ude af stand til at genkende politiske ytringer udenfor disse velkendte rammer, hvilket ses af journalistikkens markante fokus på processen i forhold til antikrigsdemonstrationer. Her havde journalistikken svært ved, i kraft af sine vante konventioner for refererende journalistik, at se det politiske element og koncentrerede sig derfor i højere grad om at beskrive den proces, der udspiller sig på de

københavnske gader og pladser. Følgelig blev aktivisternes adfærd og konfrontationer med politiet det centrale heri.

Hvad journalistikken forsvarer i marginaliseringen af aktivisterne fra Globale Rødder og Pernille Rosenkrantz-Theil er netop den ene procesforms forrang overfor den anden. Journalistikken slår uden betænkning ring om Christiansborg og forsvarer den parlamentariske politiske proces overfor hvilke som helst andre former for politisk manifestation.

Set gennem de journalistiske nyhedsoptikker er der mange indlysende grunde til, at malingsoverfaldet blev en stor nyhed, men jeg kan ikke undgå at tænke, at den også blev så stor, og særligt at fokuset på Rosenkrantz-Theils blev så massivt, fordi den netop kom frem i en tid, hvor en 'historisk splittelse' udmøntede sig på Christiansborg. Selvom journalistikken dagligt reporterer om politiske konflikter, så var det alligevel tydeligt, at også journalistikken var rystet over bruddet med den sikkerhedspolitiske konsensustradition, som det snævre folketingsflertal for krigsdeltagelsen bekræftede. Selvom det næppe har været en bevidst strategi, så gav Rosenkrantz-Theil-sagen under alle omstændigheder journalistikken anledning til at demonstrere, at en ny konsensus var genetableret på tværs af alle partier, med støtte fra 178 af folketingets 179 medlemmer: Konsensus om, at Rosenkrantz-Theil havde forbrudt sig mod de allerhelligste principper for den demokratiske, politiske proces. En genetablering af konsensus, som journalistikken ikke blot refererede, men i høj grad selv var initiativtager til at etablere og formulere.

Nationale perspektiver i nyhedsstrengen

Spørgsmålet er nu, om der i nyhedsstrengen generelt eller specifikt i nyhedsbegivenheden om malingsoverfaldet kan ses nogle referencer til eller formuleringer af det nationale. Det er tydeligt, at der ikke findes så eksplicitte fortolkninger af den nationale interesser og nationale værdier, som i lederkommentarerne om dansk krigsdeltagelse, men måske kan der lokaliseres mere implicitte værdier eller forestillinger?

Forståelsen af demonstrationer er både implicit og i enkelte tilfælde eksplicit båret af en forståelse af, at det et eller andet sted er 'folket' eller *borgere med noget på hjertet* som er gået på gaden for at udtrykke en utilfredshed med det politiske systems forvaltning af **statens** vilje. Hvor folket, det forestillede fællesskabs fællesvilje, folkestemningen eller hvad man kan kalde det, i nyhederne fra Christiansborg oftest var repræsenteret ved opinionsmålinger, så manifesterer disse opinionstal sig her til levende mennesker i samlet protest. Grundlæggende er den journalistiske interesse for demonstrationerne implicit båret af en forståelse af, at disse demonstrationer på et eller andet niveau henter sin legitimitet i begrebet om '**nation**', '**folket**' eller '**det forestillede fællesskab**', hvor bor-

gerne har indsigelsesret overfor de folkevalgtes forvaltning af deres mandat til at udstikke vilkårene for den **suveræne, politiske enhed** Danmark, men de præcise henvisninger hertil er få.

Dækningen af demonstrationerne tegner samtidig nogle klare billeder op af hvilken adfærd, der her til lands findes prisværdigt og normalt. I de tilfælde, hvor demonstranter ikke har kunnet finde ud af at opføre sig som gode og fornuftige samfundsborgere med respekt for love og myndigheder, så sætter journalistikken fokus på de korrigerende myndigheder, der har hjemmel og autoritet til at håndhæve det rette samfundsmæssigt acceptable adfærdskodeks. Derfor bliver politiet fremstillet som både den instans der udpeger, hvornår normerne overskrides og samtidigt som den instans, der repræsenterer den rette samfundsorden. Dette understreges eksempelvis, når journalistikken overlader det til politiet at forklare, hvorfor det er i overensstemmelse med demokratiets spilleregler, at man til tider må acceptere, at en håndfuld ureglerlige unge for afløb for deres aparte adfærdsmønstre uden at politiet sætter alt ind for at forhindre det. Argumentet herfor bygger som bekendt først og fremmest på hensynet til det normale samfundsliv: *at man ikke kan sætte politiet til at spærre hele København af* # 1162 (Politiken, 2003/03/21).

Den meste markante norm for samfundets værdier, der udtrykkes i nyhedsstrengen, er dog om vilkårene for nationens **politiske viljedannelse**. I situationen, hvor det parlamentariske system rystes af den udenomsparlamentariske udfordring, der trænger ind på Christiansborg, er det meget eksplisit, hvordan journalistikken ser sig selv som de fremmeste forsvarere af såvel det politiske systems forrang og de parlamentariske spilleregleres ukrænkelighed. De værdier for politikken, som journalistikken forsvarer, bygger på den civiliserede, ordentlige diskussion og helst i regi af folkevalgte politikere. Uordentlig adfærd, ulovlige protester, besættelser, blokering af trafik m.m. hører ikke til billedet af konsensus om, hvordan man opfører sig og fremfører politiske budskaber i Danmark. Og i den sammenhæng er det underordnet hvilket politisk emne, der diskuteres. Rosenkrantz-Theil og aktivisters forsøg på eksempelvis at fremhæve proportionsforholdet mellem Foghs malingsødelagte jakke og uskyldige irakeres død, får ikke et ben til jorden. I det journalistiske værdiunivers skal demokratiets spilleregler overholdes – uanset hvad!

Kapitel 10: Analyse af nyhedsstreng nr.4

Nyhedsstreng om krigens gang

Hvor de tre andre nyhedsstreng alle havde fokus omkring politiske forhold, hvad enten det var politisk viljedannelse på nationalt eller internationalt niveau eller politiske protester herimod, så er omdrejningspunktet for denne nyhedsstreng krigen i dens konkrete og fysiske form.²⁸⁶ I dette afsnit vil blikket blive rettet ind på, hvorledes journalistikken beskriver de handlinger og umiddelbare konsekvenser, krig som militær konflikt medfører. Derfor vil begrænsningerne for hvilke artikler og nyhedshistorier, der bliver behandlet indenfor denne nyhedsstreng, både være geografiske og tematiske. I hovedsagen vil jeg analysere historier om dels krigen som militære handlinger (og altså ikke som udgangspunkt politiske udsagn), dels krigen som umiddelbar fysisk konsekvens for de involverede militære og civile parter i og omkring Irak. Den store mængde af historier, der for eksempel omhandler krigshandlingernes økonomiske konsekvenser for danske og internationale virksomheder, olieprisen eller valutakurserne, vil ikke blive behandlet her, ligesom historier om danskernes frygt for at rejse ud i verdenen, deres holdninger til at se krigen på tv eller bekymringer for børns krigsfrygt ej heller regnes som umiddelbare krigskonsekvenser.

Som beskrevet i oversigten i kapitel 6, så sætter fokuset på krigen som militærhandling sig meget markant igennem i alle aviser fra og med 21.marts. Forsiderne fyldes med bombebilleder fra Bagdad, kronologiske oversigter over krigens gang dag 1,2 eller 3 og oversigtskort over bombemål, troppebevægelser osv. Ligeledes giver krigens start anledning til opbrud i de fleste aviser, som flytter nyhedshistorier om krigen frem til avisens forreste sider eller tildeler det en særskilt sektion. Selvom nyhedshistorier om Irak-krisen i forvejen var den altdominerende nyhed i perioden, så træder det endnu mere entydigt frem med det store fokus på krigens militære aspekter. Generelt bliver nyhedshistorier om de politiske aspekter i dagene efter 21.marts sekundære i forhold til nyhedshistorier om krigen.²⁸⁷ Fysiske handlinger overtrumfer politiske udtalelser i nyhedsbilledet.

²⁸⁶ Jeg er klar over, at siden Carl von Clausewitzs teorier om krigsførelse (Clausewitz, 1986(1832)) har krig ofte været betragtet som politik videreført med andre midler. At der også er stærke politiske ytringer forbundet med krigshandlingerne er jeg ikke blind for, men når jeg markerer distinktionen i forhold mellem denne og de andre nyhedsstreng, er det fordi det i langt højere grad er handlinger og ikke politiske ytringer, der er ud fra den journalistiske optik er i centrum nyhedshistorierne. Også dette skel kan selvfølgelig diskuteres, idet også politiske ytringer kan betragtes som handlinger og omvendt, at de militære handlinger oftest når aviserne i form af udtalelser om handlinger – eks. vis militære talsmænds udtalelser om, hvor nattens bombetogt havde mål.

²⁸⁷ I Modinet-rapporten: ”Mediernes dækning af invasionen af Irak 2003” fremhæves det også ud fra en kvantitativ optælling af artikler og tv-nyhedsindslag, at de militære aspekter var det emne (blandt 5 hovedemner) som gav anledning til flest nyheder. Se s.37ff i (Hjarvard, Kristensen & Ørsten, 2004).

Men indenfor denne begrænsning i nyhedsstrengen er der alligevel markante forskelle tilstede, der gør, at jeg vælger at behandle nyhedsstrengen som delt mellem forskellige former for journalistisk forhold til krigen. Da forholdet mellem militær og journalistik blev diskuteret i kapitel 4, så var det på den ene side en diskussion, der på et generelt plan omhandlede forholdet mellem journalistik, stat og nation under forskellige former for krig. På den anden side handlede diskussionerne om forholdet mellem militær og krigskorrespondenter på et meget håndgribeligt og praktisk niveau, hvor spørgsmål om, hvordan de to parter kan omgås hinanden i og omkring krigszonen, har været det prekære diskussionspunkt i årevis.

Når jeg ser på de journalistiske artikler, så er det også en del artikler, der eksplicit diskuterer krigskorrespondenternes arbejdsvilkår under Irak-krigen, hvor særligt systemet med 'embedded' eller indlejrede journalister, der fulgte amerikanske og britiske kompagnier i krig, gav anledning til bekymring eller diskussion hos journalisterne selv. Men ser man på, hvor fra nyhedshistorierne om krigens gang blev skrevet og hvilke typer af historier krigskorrespondenterne skrev, så er billedet noget anderledes.

Krigsjournalistikens geografiske placering og arbejdsdeling

De historiske beskrivelser af krigskorrespondenternes pionerer, om det så var den britiske Russell eller danskere som Cavling og von Jessen, beskriver alle journalister, der som civilpersoner drog til fronten for at beskrive krigens gang til læserne derhjemme. Legendarisk er for eksempel Cavlings bedrift, da han som den første blandt et utal af udenlandske korrespondenter, kunne rapportere om krigsudfaldet i striden mellem Grækenland og Tyrkiet i 1897. Inden reportagerne fra de store internationale blades egne krigskorrespondenter nåede frem, var Cavlings historie gengivet i adskillige lande.²⁸⁸

Forestillingen om, at én enkelt journalist kan hjembringe historien om krigens udfald synes ikke at leve i forhold til Irak-krigen og det er i hovedsagen helt andre historier krigskorrespondenterne sender hjem end beretninger om, hvordan fronterne står eller hvem, der hælder mest mod sejr. Tværtimod synes krigskorrespondenternes reportager at gå i den stik modsatte retning, hvor det ikke er overblik, strategi og krigens status, de skriver om, men nære øjenvidneberetning fra bestemte, begrænsede udsigtsposter i krigszonen. Hvor Cavling kunne viderebringe det generelle billede om krigen, så hævder Irak-krigens danske krigskorrespondenter på ingen måde at kunne give det overordnede billede, men derimod en række nærbilleder. For det første er krigskorrespondenternes virke skiftet fra at videregive krigens store billede til udelukkende at beskrive krigen som en række små nære billeder²⁸⁹. For det andet er de også i mærkbar grad blevet erstattet eller suppleret af deres kol-

²⁸⁸ Se 'Prolog' samt (Kaarsted, 1960), (Meilby, 2004) & (Borker & Brøndgaard, 2001)

²⁸⁹ Hermed menes ikke, at tidligere tiders – før 2003 – krigskorrespondent enten kunne bibringe det overordnede billede (hvilket f. eks ofte også var yderst problematisk for eks. vis korrespondenterne i Vietnam eller i Golfkrigen) eller, at krigskorrespondenter i tidligere krige ikke også har givet konkrete nærbeskrivelser med udgang i enkelt personer.

leger udenfor krigszonen. Disse kolleger, der enten er placeret på redaktionerne i Danmark eller er udstationerede korrespondenter i særligt USA eller Storbritannien, har overtaget opgaven med at skrive de nyhedshistorier, der giver overblik over krigens gang, fronternes placering og gisninger om parternes strategi og taktik.

Når man ser på, hvor de seks danske avisers journalister var placeret under Irak-krigen, så er det reelt et meget lille antal journalister, der var i nærheden af krigshandlinger og derved efter vante standarder kunne kaldes krigskorrespondenter. Jyllands-Posten havde egen korrespondent i Bagdad, Politiken fik dagligt artikler fra en norsk korrespondent i Bagdad, mens Berlingske Tidende og Information bragte oversatte korrespondentartikler fra udenlandske krigskorrespondenter. Ekstra Bladet og BT skrev stort set hele deres krigsdækning fra redaktionerne i København og havde ingen korrespondenter i Mellemøsten. Endvidere havde de store morgenaviser i forskellig grad korrespondenter placeret i området omkring Irak. Jyllands-Posten havde f. eks korrespondenter og fotografer i Kuwait og Tyrkiet, der var parat til at rykke med ind i Irak i hælene på de amerikanske og britiske styrker, ligesom flere af morgenaviserne havde korrespondenter ved koalitionsens pressecenter i Doha, Qatar og korrespondenter i andre mellemøstlige nabolande. Ingen af aviserne havde journalister, der var indlejret i koalitionsens styrker.²⁹⁰ Men langt størstedelen af artiklerne blev skrevet af journalister, der var placeret langt fra krigszonen på deres vante arbejdsplads i Danmark eller udlandet.

Generelt kan man konkludere, at graden af overblik over krigen og dens udvikling er proportionalt faldende med nærheden til krigszonen, idet de journalister, der er tættest på krigshandlinger, i højere grad skriver egne øjenvidneberetninger om, hvordan livet udspiller sig for befolkningen samt beskriver deres egen personlige situationen og dagligdag, mens journalister i Washington, London og København tager sig af at beskrive krigens gang, antallet af bombninger, troppebevægelser, udsving i parternes kampmoral m.m.

Der kan givetvis findes en række forklaringer på, at den geografiske placering og den interne arbejdsdeling er blevet sådan. Dels kan moderne krigsførelse på mange fronter umuliggøre, at krigskorrespondenten kan placere sig ét bestemt sted, hvorfra han/hun kan få overblik over hele krigens gang, dels kan moderne kommunikationsmidler have overflødiggjort behovet for en egen mand på stedet. En anden forklaring kunne også være, at koalitionsens pressetjeneste var så ivrig og villig til at øse ud af nyhedshistorier om slag og bombetrefninger samt garnerede det med et righoldigt billedmateriale, at intet medie på egen hånd kunne formå at fremskaffe samme mængde materiale, ligesom de heller ikke ville kunne konkurrere på tidsfaktoren, hvorved koalitions presse (propa-

²⁹⁰ DR havde derimod tv-journalist Steffen V.Knudsen og fotograf Kim Hansen indlejret med den amerikanske ”101st airborne”. Se (Knudsen, 2003). Endvidere gengiver Berlingske Tidende en artikel fra New York Times- korrespondenten Michael Wilson, der beskriver et slag mellem amerikanske og irakiske styrker på en måde, så det stort set kun kan være beskrevet fra en ’embedded’ journalists perspektiv. Dette oplyses dog ikke i artiklen #244 (Berlingske Tidende & New York Times, 2003/03/25)

ganda-)tjeneste udkonkurrerede medierne hvad angår fremskaffelse af nyhedsmateriale. Det er ikke mit ærinde at diskutere hvorfor, krigsjournalistikkens geografiske arbejdsdeling er blevet som den er, eller hvorvidt den burde eller kunne organiseres på anden vis. Derimod har jeg valgt at præcisere denne markante forskel i den journalistiske arbejdsdeling, da jeg i det fortsatte analysearbejde vil opretholde skellet som analytisk optik. Det er med andre ord ikke ligegyldigt for måden, der skrives om krigen, om det er skrevet af en krigskorrespondent i Bagdad eller af en journalist i København. Ikke blot er der åbenlyst store forskelle i hvilke aspekter af krigen, de respektive beskæftiger sig med, men jeg forventer også at finde forskellige vægtninger i nyhedsoptikkerne i de forskellige journalistiske beskrivelser.

I det følgende vil jeg derfor skelne mellem to kategorier for krigsjournalistik: **Krigens gang på distance**, der henviser til den del af nyhedsstrengen, der omhandler krigens militærtækniske overblik og er skrevet fra København, USA eller Storbritannien, eller til **Krigskorrespondentens øjenvidneberetning**, der henviser til den del af krigsjournalistikken, der skrives af korrespondenter nær krigszonen og som i hovedsagen omhandler deres egne erfaringer og indtryk fra en bestemt position. Derimellem befinder en tredje kategori sig, som er de udsendte korrespondenter, der skriver fra nærområdet men fra mindre udsat position, og som i forskellig grad skifter mellem at give øjenvidneberetninger fra deres bestemte lokalitet og mere generelle beskrivelser om krigens gang. Artikler fra denne mellemkategori vil blive analyseret i spændet mellem de to andre. I praksis vil jeg referere til de to perspektiver ved at benævne dem henholdsvis det **distancerede** perspektiv og **øjenvidneperspektivet**.

Enkelte gange kan der også findes nogle underlige hybrider mellem krigsjournalistikkens to perspektiver og geografiske placeringer, hvor artikler, der umiddelbart synes at være skrevet som en øjenvidneberetning, viser sig at være skrevet fra distancen. Berlingske Tidende bringer eksempelvis en artikel om forholdene i Bagdad, hvor manchetten slår an med: *Bagdads borgere gemte sig i går i bunkere, mens byen var under angreb for anden gang i løbet af et døgn*, hvorefter artiklen indledes med et stemningsbillede fra byen *Det var lydene, der først og fremmest kom til at videregive en stemning af en by i krig. Luftalarmernes hylene, dumpe drøn fra missiler, stilheden i gaderne og de tilkæmpet rolige stemmer fra korrespondenter, der endnu ikke har forladt Bagdad*. Artiklen fortsætter med dels at citerer den amerikanske forsvarsminister og på forskellig vis beskrive forholdene i Bagdad: *Gadelygternes gule lys oplyste Bagdads brede boulevarder natten til i går. Palmerne vaje- de i brisen som en understregning at, at byen på overfladen var mennesketom ... Der var ingen lettelse over, at nattens angreb ikke havde været mere omfattende. Det var stilhed før storm, og de fleste irakere vidste det. Bag de lukkede ruder kunne man se smilende drenge lave V-tegn for sejr.*# 106 (Berlingske Tidende, 2003/03/21). Men artiklen er skrevet af avisens korrespondent i London og de forskellige øjenvidneberetninger fra Bagdad er gengivelser af BBC-korrespondenters reportager fra byen og sikkert også en skriftlig gengivelse af de billeder, BBC har sendt fra Bagdad i forbindelse med reportagerne. At der i så udbredt grad er tale om 'lån' fra BBC er ikke særligt tydeligt

fremhævet i artiklen. Men i det hele taget synes de internationale tv-stationer at være en stor kilde for journalister i særligt det distancerede perspektiv, hvilket behandles senere.

Nyhedsstrengens hvem, hvad, hvor, hvornår?

Nyhedsstrengens hoved**begivenhed** er den fortløbende krig, der i de enkelte artikler splittes op i en række mindre begivenheder, der enten omhandler en enkelt nats bombninger over Bagdad, bestemte troppebevægelser fra Kuwait ind over den irakiske grænse eller til tider et enkelt bombenedslag, hvis det er beskrevet fra øjenvidneperspektivet. Endvidere knyttes en række andre begivenheder sig hertil, nemlig pressemøder og udtalelser fra krigens parter (dog i overvældende grad fra amerikansk/britisk side) om enten overståede krigshandlinger eller fremtidige strategier.

Derved er nyhedsstrengen også delt over flere **arenaer**, dels er der de præcise lokaliteter for enten kampe eller særligt i den tidlige fase af krigen – bombe- eller missilnedslag, dels optræder de militære base i f. eks Doha og Kuwait som arena for andre historier om koalitionen militære manøvrer, dels er pressecentret i Doha og pressemøder i Washington, London og Bagdad arena for nyhedshistorier, der centrerer som de politiske myndigheders udtalelser som krigens gang.

Hvad angår hvilke **aktører**, der er til stede i nyhedsstrengene, er der store forskelle mellem nyhedsstrengens to perspektiver. Når krigen beskrives fra det distancerede perspektiv, så er det i høj grad militæret, dets generaler, specialstyrker, materiel, våbentyper og i visse tilfælde enkelte menige soldater, der er i fokus, ligesom også den politiske ledelse ofte enten bruges som kilde til oplysninger om krigens gang eller kommenterer fjendens motiver og bevægelser. Beskrives krigen derimod fra øjenvidneperspektivet så er det først og fremmest journalisten selv og de mennesker, denne møder personligt, der er i centrum. I krigens første fase møder krigskorrespondenter i Bagdad ikke nogle amerikanske eller britiske soldater i byen, men derimod en helt masse andre journalister (da de næsten alle bor på samme hotel), deres irakiske sikkerhedsvagter og presseguider samt menige irakere, der enten er ramt af amerikanske bomber eller kommenterer krigens gang. Der er få aktører, der går igen i begge nyhedsstrengens perspektiver og sjældent på samme måde. Hvor Bush udtaler sig i den ene del af nyhedsstrengen, så omtales han – af menige irakere – i den anden del.

Der er enkelte mindre begivenheder, hvor de samme aktører behandles ud fra begge perspektiver. Da Saddam Hussein først gang optræder på tv efter bombardementerne af Bagdad begyndte²⁹¹ bliver han aktør i begge perspektiver. Krigskorrespondenter i Bagdad beskriver, hvorledes irakere opfattede talen og hvorvidt de troede, at det vitterligt var Hussein og ikke blot en dobbeltgænger, mens talen også fra det distancerede perspektiv spiller ind i beskrivelserne af krigens gang og særligt i spørgsmålet om præcisionsbombningers succes – altså hvorvidt man fik ram på Hussein eller ej.

²⁹¹ Bombardementer der i første omgang gik decideret efter at bombe bygninger, hvor CIA havde oplysninger om, at Hussein og hans nærmeste opholdt sig.

Ligeledes bliver nogle af aktørerne fra det distancerede perspektiv pludseligt interessante fra øjenvidne-perspektivet, da det en dag forlyder, at et amerikansk fly er skudt ned over Bagdad og hvor korrespondenterne i byen beretter om irakisk militær og menige irakeres intense jagt efter piloten i og omkring Tigris-floden # 682 (Jyllands-Posten, 2003/03/24) & # 1248 (Politiken, 2003/03/24).

Derudover er amerikanske militærfolk fraværende som aktører i krigskorrespondenternes øjenvidneberetninger, selvom de indirekte kan siges at være årsag til mange af de begivenheder, der udspiller sig i Bagdad. Ligeledes er menige irakere stort set også fraværende som aktører i de distancerede beskrivelser af krigens gang. Hvis de omtales er det én masse, som civilbefolkningen, irakerne eller lignende, men de fremtræder ikke som enkeltpersoner ved navns nævnelse.

Ellers er det i hovedsagen ikke-menneskelige aktører, som bomber og missiler, der er fællesnævner for nyhedsstregens to perspektiver.

I en mindre gruppe artikler sættes de danske styrker og en dansk admiral i centrum i forbindelse med mindre begivenheder, så som de danske fartøjers officielle indtræden i krigen efter folketingsbeslutningen og den danske admirals første optræden ved koalitionsens pressecenter i Doha. Disse historier virker på mange punkter afkoblet fra og som en national parentes, eller som en decideret dansk vinkel²⁹², og behandles ikke i sammenhæng med det øvrige nyhedsstof om krigens gang. Nyhedshistorierne om de danske soldater vil derfor blive behandlet under nyhedsoptikken 'Identifikation'.

Nyhedsstregen analyseret gennem nyhedsoptikkerne

Den voldsomme fokusering på krigshandlinger fra krigens første dag, viser i sig selv, hvorledes krig og i særdeleshed denne krig indeholder så stærke indforståede nyhedsværdier, at det på mange punkter ikke behøves at fremhæves fra journalistik hold, hvorfor læseren bør finde disse nyhedshistorier interessante. Men denne implicite nyhedsværdi betyder jo omvendt, at man forventeligt kan finde nyhedsoptikker markant til stede i nyhedsstregens.

Aktualitet

En af mine bevæggrunde for at vælge netop avismediet var en interesse for at undersøge, hvordan mediet forholdt sig til sin egen uaktualitet i forhold til den nonstop tv-dækning af krigsudbruddet.

²⁹² Her henviser jeg til undersøgelserne i "Verden på tilbud" om dansk udenrigsjournalistik, hvor der ved siden af nyhedskriterierne opereres med termen "dansk vinkel". Mens hele nærværende afhandling forsøger at vise, hvorledes nationale optikker også kan findes i brugen af de gængse nyhedskriterier (her nyhedsoptikker), men termen "dansk vinkel" er alligevel brugbar i de tilfælde, hvor en ellers fjern begivenhed med lutter udenlandske aktører forsøges gjort nærværende ved at se den gennem eller tage udgangspunkt i danske aktører.

Ville aviserne uanfægtet fortsætte med at opretholde deres eget daglige aktualitetsregime eller ville de opgive den aktualitetsbaserede nyhedsopdatering til fordel for baggrundsanalyser og undersøgende journalistik?

I de tre tidligere analyserede nyhedsstrengene synes aktualitetshenvisningerne på ingen måde at være fraværende, ligesom den refererende journalistiks ambitioner om at bringe læserne opdateringer om de nyeste udviklinger indenfor bestemte nyhedsbegivenheder, på ingen måde var opgivet. Dette billede træder endnu tydeligere frem i nyhedsstrengen om krigens gang, hvor aviserne på mange punkter synes fuldstændigt uanfægtet af deres forsinkelse i forhold til de elektroniske medier.

Aktualitetshenvisninger er meget tydelige i de kronologiske oversigter over krigens gang det sidste døgn: Mange af disse er, grundet deres korte notitsform eller placering i faktabokse, ikke at genfinde i InfoMedia, men enkelte er dog kommet med som nedenstående fra Berlingske Tidende, der bærer rubrikken: *Irak-krisen det seneste døgn*

03.30: Amerikansk marinehelikopter styrter ned i Kuwait. Alle om bord - 12 amerikanske og fire britiske soldater - dræbt ved ulykken.

10.45: Saddam Husseins søn, Uday, blev dræbt under USAs første angreb, skriver Washington Times.

10.56: Amerikanske og britiske styrker kan være i Bagdad inden for tre-fire dage, vurderer britisk talsmand.

11.30: Rusland og en række andre lande vil anmode FNs juridiske afdeling om at afgøre, om krigen er lovlig.

12.00: Den første amerikanske soldat dræbt under kampe i Irak, oplyser CNN.

18.39: Det store angreb mod Irak er indledt, bekræfter officiel amerikansk kilde.

18.42: Luftangreb på byen Mosul i Nordirak er sat ind.

18.50: Store eksplosioner i Kirkuk i den nordøstlige del.

19.04: Omkring et dusin missiler rammer Saddam Husseins palads i Bagdad.

20.53: Tyrkiet åbner sit luftrum for USA, meddeler den tyrkiske forsvarsminister. # 143 (Berlingske Tidende, 2003/03/22).

Disse døgnoversigter er oftest placeret på forsiderne eller på højt prioriterede sider, hvor de sammenfatter ikke blot militære handlinger, men også politiske udtalelser og beslutninger, uverificerede rygter (Husseins søn Uday døde f.eks. først måneder senere) og gisninger om fremtidige begivenheder. Når disse døgnoversigter blev placeret på forsiden kunne de på en og samme tid fungerer som en hurtig opdatering på de aktuelle nyheder siden sidste udgave af avisen og som en oversigt over avisens forskellige historier længere inden i avisen.

Aktualitetshenvisninger til den tidligere så dominerende nedtællingslogik kan også genfindes ved krigsudbruddet. Berlingske Tidende bringer en oversat artikel fra New York Times' krigskorre-

spondent i Bagdad under rubrikken: *Ventetiden er forbi* # 105 (Berlingske Tidende & New York Times, 2003/03/21), mens det i flere artikler fra det distancerende perspektiv påpeges, at USA faktisk påbegyndte bombningerne før ultimatumets udløb. Politikens USA-korrespondent opridser under rubrikken: *Krigen startede før tid* i manchetten, baggrunden hertil: *USA's præsident, George W. Bush, besluttede at tyvstarte den anden Golfkrig, fordi efterretningstjenesten, CIA, mente at vide, hvor Saddam Hussein opholdt sig.* # 1150 (Politiken, 2003/03/21). På trods af, at hele nedtællingslogikken var foranstaltet af den amerikanske regering og iværksat ved præsident Bush tale til Irak og Hussein, så synes den alligevel i løbet af de 48 timer at have fået sit eget liv og opnået en egen berettigelse og legitimitet, så journalistikken kan omtale brud på nedtællingen som *tyvstart*.

Hvor krigsudbruddet var afslutningen på én aktualitetsramme (nedtællingslogikken), indenfor hvilken nyhederne udspandt sig, så slås der allerede takter an til nye tidshorisoner, hvor krigens nyhedsbegivenheder kan forstås indenfor. *Krigen kan vare mindst en måned* lyder rubrikken i en artikel i Politiken allerede 21.marts # 1148 (Politiken, 2003/03/21).

Denne artikel er desuden et vældigt illustrativt eksempel på, hvordan avisernes ønske om at opretholde sit eget aktualitetsregime, skaber nogle særlige artikeltyper. Artiklen er skrevet fra redaktionen i København og bryder på flere punkter med genrer og artikelkonventioner. Et af de markante træk ved denne type nyhedshistorier om de vigtigste udviklinger i krigen er, at man ikke kan genfinde den gængse model for nyhedstrekanten, hvor der i rubrik, manchete og artiklens første afsnit svares på de basale hvem, hvad, hvor, hvornår spørgsmål som så i det efterfølgende uddybes og eventuelt søges forklaret med svar på hvordan og hvorfor-spørgsmål. Selvom rubrikken synes at vægte spørgsmålet om krigens længde, så uddybes dette først i allersidste afsnit i artiklen, hvor NATO's tidligere øverstkommanderende Wesley Clark citeres for udtalelser herom. Manchetten derimod slår an på forhold vedrørende det foregående døgn's krigshandlinger: *Med en række kraftige angreb i det sydlige Irak og mod Bagdad håber USA at kunne lamme det irakiske forsvar så Saddam Husseins hær overgiver sig hurtigt og frivilligt*# 1148 (Politiken, 2003/03/21). Selve artiklen bygges op af en række øjensynligt sideordnede beskrivelser, hvor først koalitions militære handlinger opsummeres, dernæst de irakiske reaktioner herpå, hvorefter næste afsnit beretter om en nedstyrtet amerikansk helikopter, for endelig at slutte med nyheder om, at Tyrkiet ikke vil tillade koalitions landtropper adgang til Irak fra den tyrkiske grænse. Det er i dette afsnit at Clark udtaler sig om krigens forventede varighed.

Ligeledes veksler artiklen mellem at placere sig som en refererende artikel, der opsummerer fakta omkring en række begivenheder, og forskellige forsøg på undersøgende journalistik. Sagen med den nedstyrtede helikopter giver anledning til følgende bemærkninger om bagvedliggende forhold: *Besætningen blev reddet af en anden helikopter, hvorpå den havarerede blev destrueret af en sprængladning, så irakerne ikke kunne få fingre i den. Uheldet løftede lidt af sløret for den skjulte krig, der har været i gang i flere uger. Små grupper af specialtropper, både amerikanske Delta- og britiske*

SAS-jægersoldater patruljerer skjult langt inde i landet, måske endog helt ind i Bagdad # 1148 (Politiken, 2003/03/21). Om denne tolkning af tilstedeværelsen af en *skjult krig* er et resultat af journalistens egen analyse eller en forklaring, han har overtaget fra sine kilder er uvist, da det er i hele taget er småt med kildehenvisninger til helikopterhistorien.

Denne type artikel, der dels falder udenfor konventionerne om nyhedstrekanten i den refererende journalistik, dels sammenblender opremsning af en lang række begivenheder med løsrevne elementer af analyse og fortolkning findes i forskellige udgaver i de fleste aviser i dagene efter krigsudbruddet. Artikeltypen giver nærmest indtryk af, at journalisten hastig gengiver de seneste begivenheder i takt med, at nyhederne herom er tikket ind fra telegrambureauerne. Den tilsyneladende manglende redigering og sammenhæng i artiklerne kan derved give et skær af at være en uindpakket levering af de nyeste nyheder frisk fra fjernskriveren. Uanset hvilke årsager eller bevæggrunde, der måtte være for valg af artikeltype, så er det i mine øjne signifikant for oversigtsnyhederne om krigens gang, at de ofte bryder med særligt nyhedstrekantens form.

På trods af, at aviserne generelt opretholder deres eget **aktualitetsregime**, så findes der dog til tider henvisning til både tv-dækningen og eksistensen af en anden tidshorisont end avisernes. Som tidligere omtalt er særligt de internationale tv-stationer som BBC, CNN og andre amerikanske stationer ofte kilde til artikler skrevet særligt fra det distancerede perspektiv. Men enkelte gang kan man også se indskudte regibemærkninger, om at visse artikler er skrevet på bestemte tidspunkter i forhold til de nævnte begivenheder. I slutningen af en reportage fra Politikens norske krigskorrespondent i Bagdad har oversætteren indskud følgende slutbemærkning: *Reportagen er skrevet en time før gårsdagens store angreb på Bagdad # 1191* (Politiken, 2003/03/22).

Generelt giver aktualitetshenvisningerne indtryk af, at aviserne tilbyder et overblik over de seneste begivenheder i en fortsat strøm af store og små krigshandlinger, og endda at mange af disse nyheder er så nye, at avisens journalister dårligt har haft tid at redigere i dem. Opretholdelsen af avisernes eget aktualitetsregime giver derfor ikke belæg for, at avisjournalistikken skulle holde sig til kun at skrive baggrundshistorier og dybdeborende analyser, da de i høj grad også vil være leverandør af de nyeste nyheder, om end det bliver med én daglig, forsinket opdatering i modsætning til de elektroniske mediers kontinuerlige nyhedsstrøm.

Væsentlighed

Krigens udbrud giver anledning til en række væsentlighedshenvisninger, der tager udgangspunkt i krigen som en voldsom, altomfattende begivenhed, hvor særligt militær og våben samt til dels død og ødelæggelse er centrale begreber.

21.marts trækker bl.a. rubrikker, som slår på disse begreber og endvidere præciserer, at nu er krigen med al den militære logik og teknik sat i gang: *Angrebsbølge: Invasionen indledt* # 103 (Berlingske Tidende, 2003/03/21), *Amerikanske soldater er gået ind i Irak* # 110 (Berlingske Tidende, 2003/03/21), *Invasion fra havet* # 801 (Ekstra-Bladet, 2003/03/21), *USA: Kursen er sat mod Bagdad* # 567 (Jyllands-Posten, 2003/03/21), *USA rykker ind i Irak* # 1143 (Politiken, 2003/03/21).

En rubrik som denne fra Information: *Bush slår til* # 971 (Information, 2003/03/21) er faktisk ret særegen, da det ved krigens udbrud ikke særligt ofte refereres til den politiske leder, som krigsfører, men enten til koalitionen, landet (USA) eller militæret (Amerikanske soldater).

Derforuden kan det være mere tekniske militære forhold, der fremhæves i rubrikkerne som præciserer, hvordan krigens udbrud er forløbet: *Bombardement: Stormangreb på Irak* # 555 (Jyllands-Posten, 2003/03/21), *Bomberegner over Bagdad* # 352 (BT, 2003/03/21), *Under angreb: Et døgn med bomber i Bagdad* # 106 (Berlingske Tidende, 2003/03/21), *Flammer i Bagdad* # 802 (Ekstra-Bladet, 2003/03/21).

Heraf er der et par stykker, der fremhæver, hvordan de første bombardementer i Bagdad var rettet mod Saddam Husseins person: *Hus forbi: USA forsøgte at slå Saddam ihjel* # 109 (Berlingske Tidende, 2003/03/21), *Jagten på Saddam: USA havde Saddam Hussein på sigtekornet* # 585 (Jyllands-Posten, 2003/03/21). Begge disse artikler er skrevet af avisernes USA korrespondenter, der bygger artiklerne på udtalelser fra amerikanske medier, der udpeger CIA-chefen George Tenet, som manden, der stod bag planen om at bombe bestemte lokaliteter i Bagdad, hvor Hussein ifølge CIA-efterretninger skulle opholde sig. Berlingske Tidende underbygger væsentligheden i spørgsmålet om jagte på Saddam ved at interviewe sin danske militærekspert om dette spørgsmål. Generalløjtnantens konklusion gøres til artiklens og fremhæves i manchetten: *Det amerikanske militær gjorde det rigtige, da det greb chancen for at få ram på Saddam Hussein. Der vil komme flere tilsvarende angreb, når lejlighed byder sig* # 122 (Berlingske Tidende, 2003/03/21).

I de følgende dage følges der både op på historien om jagten på Saddam Hussein og spekulation om, hvorvidt han blev ramt eller ej: *Bagdad-angreb: Saddams skæbne uvis* # 626 (Jyllands-Posten, 2003/03/22), *Saddam kvæstet under angrebet* # 368 (BT, 2003/03/22), ligesom der fortsat er fokus på at fremhæve militære aspekter og i stigende grad også krigskonsekvenser som væsentlige i rubrikkerne: *Helikopterstyrt: De første allierede soldater er faldet* # 145 (Berlingske Tidende, 2003/03/22), *1500 bomber mod Irak* # 824 (Ekstra-Bladet, 2003/03/22), *Krigsførelse: Krig efter en helt ny strategi* # 623 (Jyllands-Posten, 2003/03/22), *Militært: Landkrigen fra syd* # 1188 (Politiken, 2003/03/22), *Forsmag på gadekampe* # 825 (Ekstra-Bladet, 2003/03/22).

Selvom en meget stor del af disse artikler har koalitionsens militære handlinger i centrum og hovedsagligt også bygger disse nyheder på kilder fra koalitionslandenes militære eller politiske ledelse, så

kan man også indenfor de overordnede væsentlighedshenvisninger til alt vedrørende krigens militære gang, finde enkelte artikler, der fremhæver situationen for de irakiske styrker: *Ydmyget i ørkenen* # 823 (Ekstra-Bladet, 2003/03/22). Denne artikel bygger sin beskrivelse af hvordan irakiske soldater overgiver sig til koalitionen fremadrykkende styrker, på bl.a. en reportage fra en unavngiven australsk journalist. Ellers er det i overvældende grad også koalitionen talsmænd og/eller avisernes danske militæksperter, der udtaler sig om forholdene for irakiske styrker. Jyllands-Postens militæksperter giver bl.a. sin vurdering af den irakiske hær i sin egen klumme: *Tre værn uden større betydning* # 618 (Jyllands-Posten, 2003/03/22), mens Informations USA-korrespondent viderebringer en (unavngiven) *højtstående officer i den amerikanske hær* for det amerikanske militærs forventninger til modstanden fra de irakiske styrker. Kildens konklusioner gøres til artiklens rubrik: *USA forventer hærens og gardens overgivelse* # 960 (Information, 2003/03/21).

Alle ovennævnte artikler er i forskellig form skrevet fra det distancerende perspektiv og giver i rubrikkerne væsentlighedshenvisninger omkring krigens militære, tekniske og aspekter samt til en vis grad dets voldelige eller dødelige konsekvenser.

Det distancerede perspektiv på militæret som væsentlighedshenvisning

Indholdet i artiklerne følger i høj grad både karakteristika for det distancerende perspektiv og vægtningen af væsentlighedshenvisninger til krigens militære gang. Berlingske Tidendes USA-korrespondent skriver om de allierede troppers indtog i Irak og starter med en stemningsbeskrivelse af den nordirakiske ørken, selvom han selv er placeret i Washington: *...i går genlød området ifølge øjenvidner af rumlen af bæltekøretøjer, af artillerigranater med kurs mod nordøst, af bombejagere i luften, transportkøretøjer på landjorden, af synet af sand, som blev hvirvlet op, kort og godt de sansefulde indtryk af en militærmaskine, der sætter sig i bevægelse..* Ligesom i det tidligere beskrevne eksempel på det distancerede perspektivs lån af øjenvidneskildringer er det også her meget uklart, hvorfra billedet er hentet. Men øjenvidneperspektivet lånes også kun sporadisk for i stedet at koncentreres om den distancerede beskrivelse af militæret ud fra tekniske og numeriske angivelser. *Men det ændrer ikke ved bundlinjen: At allierede styrker nu er gået ind i Irak, og de har erobret grænsebyen Umm Qasr. Marineinfanteristerne, som i aftes skabte et brohoved i Irak, skal bane vejen, sikre fri transport og rydde modstand af vejen, inden hovedstyrken kommer. De to allierede slagstyrker har mellem 200.000 og 250.000 soldater samt 220 tunge kampvogne, men det er formentlig et langt mindre antal, som i går blev sendt i aktion.* Den eneste omtale af irakere, denne artikel indeholder, er en amerikansk forsvarsanalytikers estimering af den irakiske hærs størrelse, styrke og udstyr, som konkluderer at: *»De eneste, amerikanerne for alvor skal tage i betragtning, er de 60.000 medlemmer af republikanergarden.«* # 110 (Berlingske Tidende, 2003/03/21).

Denne artikel er meget typisk for en række af disse artikler, hvor korrespondenter fra USA eller London eller journalister på redaktionen i Danmark, betragter krigen fra et distanceret perspektiv

med krigens militære aspekter som det styrende væsentlighedskriterium. Blikket bliver distanceret i dobbelt forstand. Dels er journalisterne selv distanceret fra krigszonen, selvom der findes flere eksempler på 'lån' af øjenvidneperspektiv, dels er beskrivelserne distanceret i sig selv, da de næsten udelukkende fokuserer på militæret i antal af soldater og bomber eller typer af våben, missiler og disses strategiske placering i og omkring Irak. Distancerede beskrivelser, der opererer med soldater i kolonner af tusinder, stemmer på fineste vis overens med det blik på krigen, de mange grafiske illustrationer, aviserne ved krigsudbruddet fyldes med. Som tidligere beskrevet introducerer samtlig aviser i dagene efter krigsudbruddet kort over Irak, som illustrationsmateriale til artikler om krigens gang. Her bruges særlige symboler i form af flammer eller bomber til at markere lokaliteter, der har været udsat for koalitions bombardementer, mens forskellige former for pile i varierende tykkelse symboliserer retningen og størrelsen for koalitions landstyrkers invasion i Irak. De distancerede artiklers beskrivelser af tropper, fronter og våbenmateriel er nemt foreneligt med kortenes skematiske gengivelse af Irak og krigens morfologi.

Den grafiske fremstilling af Irak-krigen som et kort, hvorpå bombardementer og troppebevægelser kan indplaceres kan dog også have andre virkninger end blot at virke som en visuel gengivelse af artiklernes beskrivelser, hvilket tidligere er analyseret fra andet hold.

I en analyse af det norske fjernsyn NRK's dækning af Golf-krigen i 1991 bemærker Svein Østerud, hvorledes brugen af tv-optagelser fra bombepiloternes perspektiv får en ganske særlig virkning. *Det som kjennetegner denne ikonografien, er at seerens perspektiv faller sammen med spillerens. I og med at seerens blik fikseres i spillerens perspektiv, kan seeren vanskelig unngå å idenfiseres seg med spilleren. I dette tilfell blev vi tvunget til å betrakte krigsskueplasse så å si med spillerens blik, Og spilleren var den øverste militære ledelse som styrete sine raketter mot de bombemål kameraøyet til enhver tid hold i fokus.*²⁹³

Ligeledes har Peter Vujakovic i en analyse af den stigende brug af kort og særligt disse betydning i forbindelse med Kosovo-krisen beskrevet, hvordan kortbrugen gav et panoptisk, guds blik på krigen og medvirkede til implicit at understøtte NATO's udtalelser om, at deres bombardementer var high-tech præcisionstræfninger, samt fjernede fokus fra civile ofre, der ikke kan ses fra dette panoptiske perspektiv.²⁹⁴

I forhold til avisernes samlede udtryk i forbindelse med Irak-krigen genfinder jeg ikke blot dette ikonografiske eller panoptiske blik på krigen i kort- og grafikmaterialet, men i ligeså høj grad i store dele af det distancerede perspektivs beskrivelser af krigens gang. Når krigen beskrives fra USA eller Danmark, så får beskrivelser ofte en tendens til at blive beskrevet fra dette panoptiske perspektiv, der samtidigt er den angribende koalitions strategiske og til tider meget konkret perspektiv, når

²⁹³ Side 67 i (Østerud, 1991)

²⁹⁴ (Vujakovic, 2002)

det eksempelvis ses fra et amerikansk bombefly cockpit. Ikke blot perspektivet – om det er oppefra modsat nede- eller indefra – er medvirkende til at skabe distance i de journalistiske beskrivelser, den stærke fokusering på at se tekniske aspekter ved militæret, som det væsentlige i beskrivelsen af krigens gang, medvirker hertil. Artikler fra det distancerede perspektiv opererer ikke blot med troppeantal og troppebevægelser, men er også i høj grad optaget af, at beskrive hvilke våben- og ammunitionstyper, særligt koalitions styrker anvender, samt alskens tekniske detaljer ved disse så som deres rækkevidde, træfsikkerheder, slagstyrke osv. Også grafik og billedmateriale, der på forskellig vis skulle forklare bestemte våbentyper indretning og brug, var at finde i flere af aviserne. Journalistikkens tendens til at distancere krigen (og sikkert også sig selv i forhold til krigen) ved at fokusere på de tekniske, strategiske og taktiske detaljer var på ingen måde særegent for denne krig, men er blevet bemærket i forbindelse med mange tidligere krige.²⁹⁵ Hvor stærkt en rolle væsentlighedshenvisninger til de tekniske aspekter spiller kan bl.a. ses af, at selv krigskritiske aviser, om end på egen måde, bruger tekniske væsentlighedshenvisninger.

Dagbladet Information forfølger, over et par dage ved krigsudbruddet, en egen linie med at sætte krigens våben ind i et militært tekniske, historisk perspektiv. I første omgang er koalitionsens formodede brug af uranforarmet ammunition, der diskuteres og kritiseres i artiklen: *Kritisable våben i brug # 964* (Information, 2003/03/21), mens avisen den følgende dag sætter den irakiske brug af sennepsgas ind i en historisk sammenhæng med referencer tilbage til 1.verdenskrig: *Krigens beskudte våben # 999* (Information, 2003/03/22). Selvom disse artikler ikke beskriver våbnene fra bombepilotens perspektiv, men fokuserer på de bestemte våbens rædselsfulde konsekvenser for de civile ofre, så medvirker også Information hermed til at understrege den militære tekniks store væsentlighed i krig.

Østerud konkluderer, at brugen af tv-materiale fra bombeperspektivet monopoliserer det militære perspektiv. Et perspektiv som i forbindelse med Golf-krigen kun kunne modvejes af reportager fra NRK's egne korrespondenter på landjorden. Selvom ikke alle distancerede artikler i lige høj grad bliver sammenfaldende med den angribende parts militære perspektiv, så er det dog også i hovedsagen fra øjenvidneperspektivet, at man i nærværende krigsdækning, kan finde aspekter, der modvejer det militært tekniske, panoptiske blik på krigen.

Øjenvidneperspektivets blik på konsekvenser som væsentlighedshenvisning

Hvor væsentlighedshenvisningerne i rubrikkerne fra det distancerede perspektiv slog på militære størrelser og deres ageren, så er fokuset fra øjenvidneperspektivet i højere grad på byen Bagdad og dens indbyggere. Rubrikkerne fra de dansk/nordiske krigskorrespondenters reportager 21.marts

²⁹⁵ Se f.eks. (Hallin, 1986), (Hallin, 1994) & (Mathiesen, 1991). Ligeledes har MODINET-rapporten om Irak-krigen som tidligere beskrevet forskellige kvantitative oversigter over antallet af historier, hvor det militære eller tekniske er i centrum, samt endvidere oversigter over, i hvor høj grad disse distancerede, militære artikler bygger på militære kilder fra næsten udelukkende koalitionen, herunder danske militærekspertes (Hjarvard, Kristensen & Ørsten, 2004).

lyder bl.a.: *En by gør sig klar til kamp*# 588 (Jyllands-Posten, 2003/03/21) og *Bagdad vækket af bomber* # 1176 (Politiken, 2003/03/21). Også i de følgende dage er rubrikkerne fra øjenvidneperspektivet præget af, at det fremhæves som væsentligt, at krigen beskrives fra netop denne bys udsatte position, hvor en dagligdag bliver afbrudt af krigen: *Dagligliv i en bomberamt by* # 628 (Jyllands-Posten, 2003/03/22), *Mens Bagdad endnu var rolig*# 1191 (Politiken, 2003/03/22), *Bomber: Frygten hersker fortsat i Bagdad* # 194 (Berlingske Tidende & New York Times, 2003/03/23)

I en oversat korrespondentartikel i Berlingske Tidende beskriver journalisten fra New York Times, hvordan Bagdads indbyggere forbereder sig på krigen udbrud på alle niveauer fra indretning af bunkere, indkøb af nødrationer af benzin, batterier, dåsemad og vand til hvorledes gravide indkaldes til kejsersnit for at rydde hospitalerne til et forventet rykind af krigsofre. Omdrejningspunktet for denne amerikanske beskrivelse er nedtællingen og dennes ophør. *I går morges var ventetiden forbi, kun få timer efter den amerikanske præsident George W. Bushs ultimatum til Saddam udløb. Under nedtællingen stillede tjenere, murere, grønthandlere, læger, embedsmænd og en endeløs række andre mennesker kun ét spørgsmål til alle og enhver udlænding: »Amerika - hvad tid,« spurgte de. »Bush - hvad tid? Artiklens særlige fokus på den amerikanske præsident og Amerikas betydning for Bagdads indbyggere underbygges af, at spørgsmålet om deres syn på USA og amerikanere er ligeså væsentligt for artiklen, som beskrivelserne af indbyggernes krigsforberedelser: Men da krigen for alvor nærmede sig, blev den usædvanlige venlighed, som irakerne har mødt især amerikanske og britiske besøgende med, sat i relief af isolerede tilfælde, der bekræftede, at USA i visse befolkningskredse ses som »den store Satan«.*# 105 (Berlingske Tidende & New York Times, 2003/03/21). Selvom det selvfølgelig altid er farligt at konkludere ud fra enkeltteksempler, så kan jeg dog konstatere, at Bush, USA og amerikanere ikke spiller nær så fremtrædende rolle i de nordiske krigskorrespondentbeskrivelser fra de samme dage. Jyllands-Postens korrespondent indleder sin beskrivelse af den første nats bombardementer med at angive, hvornår de første bombeangreb over byen faldt i forhold til udløbet af Bush ultimatum, men dernæst forsvinder både Bush og amerikanerne til fordel for 'missiler' og 'bomber', ligesom irakernes handlinger under bombardementet heller ikke sættes i forbindelse med spørgsmål, forventninger eller holdninger til Bush, USA eller andre. Korrespondenten afslutter sin reportage med det, han konkluderer, som de vigtigste spørgsmål irakerne stillede dagen efter *Men midt på formiddagen havde irakerne ikke fået at vide, hvad der er blevet ramt ved det første angreb* # 591 (Jyllands-Posten, 2003/03/21).

I hovedsagen er det i mindre grad de storpolitiske spørgsmål, der fylder øjenvidneberetningerne fra Bagdad, men i stedet de umiddelbare konsekvenser af krigen for såvel irakernes hverdag, liv og sikkerhed som journalistens egen sikkerhed og adgang til nyhedsmateriale.

I de øjenvidneberetninger fra Bagdad, som materialet indeholder, er det i hovedsagen de daglige reportager fra Jyllands-Postens danske og Politikens norske korrespondent, som fylder mest. Berlingske Tidende har et par spredte reportager fra dels New York Times-korrespondenten dels fra

Reuters korrespondent, mens Information har et par oversatte artikler fra både en fransk og en britisk krigskorrespondent. På tværs af disse korrespondenters historier genfinder man væsentlighedshenvisninger, der netop slår på, at deres reportager bygger på iagttagelser af krigens gang og konsekvens set fra en ganske bestemt position. Derudover er der forskelle i både stil og perspektiv mellem korrespondenter. Ser man blot på de to nordiske krigskorrespondenter, som også har flest artikler med, så har de både fællestræk og markante forskelle i deres reportagestil og emnevalg.

Politikens norske korrespondent rapporterer ligesom kollegerne om, hvordan bombardementerne oplevedes fra Bagdad, men er derforuden mest optaget af, at beskrive krigens konsekvens fra menige, navngivne²⁹⁶ irakeres perspektiv. Hun citerer gadehandlere, der har en givtig forretning med salg af enten genopladelige lamper eller stegte kyllinger # 1191 (Politiken, 2003/03/22), reporterer fra den intense jagt på en nedskudt amerikansk pilot ved Tigris-floden # 1248 (Politiken, 2003/03/24) og beretter om tilfældige irakeres holdninger til Hussein, krigen og amerikanerne # 1269 (Politiken, 2003/03/25). Ligeledes interviewes en irakisk pige, der er blevet ramt af bomber, hvor det er hendes lidelse, der er i centrum, mens spørgsmålet om, hvorvidt det var irakisk antiluftskyts og ikke amerikanske bomber, der ramte hende, er underordnet. Pigen beskrives som et offer for krig. Endelig er der også plads til et kort interview med en ung finne, der som menneskeskjold har lænket sig et træ i protest mod krigen, og hvor han bl.a. udspørges om, hvad hans forældre siger til hans aktion # 1176 (Politiken, 2003/03/21).

Jyllands-Postens korrespondent reporter ligeledes om bombardementet og kobler sine egne iagttagelser sammen med oplysninger fra (sandsynligvis) det amerikanske militærs pressetjeneste, om såvel målet for bombardementerne samt bombetyperne. Ligeledes videregives jagten på den nedskudte amerikanske pilot, men derforuden har han en noget anden vinkel på, hvad det væsentlige for øjenvidneberetningerne bør være. Krigskorrespondenternes arbejdsforhold i forhold til særligt det irakiske informationsministeriums guider og vagter er i høj grad omdrejningspunktet for hans reportager. I sin artikel 22.marts indledes beretningen om nattens bombardement med en bemærkning om den guide fra informationsministeriet, der følger korrespondenten: *To nætters præcisionsangreb på Bagdad har fået den regimetro guide til at tvivle på, at Saddam Hussein kan undslippe sine fjender* # 632 (Jyllands-Posten, 2003/03/22). På trods af at korrespondenten i de fleste af sine reportager beklager sig over, at den udenlandske presse holdes bort fra de – i deres øjne – mest interessante træfpunkter for det amerikanske bombardement, er han dog ikke i tvivl om, at der har været tale om præcisionsbombning.

Hvor Politikens korrespondent interviewer et enkelt af menneskeskjoldene, så optræder disse i et helt andet perspektiv i Jyllands-Postens reportager. Flere gange anklager korrespondenten direkte

²⁹⁶ Dog synes kriterierne for navngivning af de irakiske kilder at forfølge skiftende kriterier. I en reportage fra et af Bagdads hospitaler præsenteres en 12-årig pige Russul og hendes unavngivne forældre, der fortæller om hvordan hun blev ramt, mens korrespondenten i samme artikel citerer hospitalsdirektøren Jamal Abid Hassan med fuldt navn. # 1221 (Politiken, 2003/03/23).

menneskeskjoldene for at indgå som en mere eller mindre frivillig brik i den irakiske propagandastrategi. I de detaljerede beskrivelser af, hvordan gruppen af internationale korrespondenter bliver fragtet rundt til mere eller mindre interessante lokaliteter, fremhæves menneskeskjoldene ofte negativt hvis ikke sarkastisk: *Takket være to australske menneskeskjolde undgik et stort foderstofanlæg nord for Bagdad at blive ramt under det første missilangreb mod Irak torsdag morgen. Det må være logikken i en stort anlagt pressetur torsdag eftermiddag # 588* (Jyllands-Posten, 2003/03/21) eller om en anden pressetur: *»Oh, shit. Human shields again,« udbrød en engelsk kollega. Og ganske rigtigt. Endnu et bombemål, der slet ikke var blevet angrebet, hvorfor de tilrejsende menneskeskjolde skulle hædres # 628* (Jyllands-Posten, 2003/03/22).

Begge korrespondenter har en række væsentlighedshenvisninger til, at netop deres egen tilstedeværelse i Bagdad og det forhold, at de reporterer fra denne udsatte irakiske position i krigen, er af største betydning. Men på hvilken måde, de vælger at omsætte dette til nyhedshistorier, afviger på flere punkter. Jyllands-Postens korrespondent er overordentligt kritisk indstillet til de muligheder, han og kollegerne har for at udøve journalistik, og processen mellem presse og informationsministeriets repræsentanter er på sin vis den fortløbende hovedhistorie, hvor han selv og andre i dette samspil indtager rollerne som nyhedshistoriernes hovedaktører. Politikens korrespondent vælger derimod at skrive de historier, som turene rundt i Bagdad (hvoraf størstedelen nok er de selv samme presseture, Jyllands-Posten korrespondent beretter om) giver hende mulighed for. I hendes reportager fremhæves det vigtigste, indenfor den overordnede væsentlighedshenvisning til at være som journalist i byen, at få mulighed for at reportere fra almindelige irakeres perspektiv. Hendes egen rolle, forholdet til kilderne eller spørgsmål om egen sikkerhed er derimod nedtonet, hvis ikke decideret fraværende.

Konflikt

De overordnede konflikthensvisninger er på den ene eller anden måde bundet til det implicite konflikt punkt, enhver krig indeholder, kampen på liv og død mellem to modstandere.

Jagten på Hussein i krigens første dage beskrives som en kamp mellem de amerikanske efterretninger og evner til præcisionsbombninger på den ene side og diktatorens hemmelige netværk af gemmest, dobbeltgængere og paranoide trang til konstant at skifte opholdssted på den anden side. Som konflikt betragtet er denne jagt dog langt fra en traditionel konflikt mellem to nogenlunde ligeværdige parter, men beskrives mere i termer af udryddelsesaktion, som om Hussein og følge var skadedyr, der skulle bekæmpes, men som på snedig vis undgik koalitionen fælder og lokkemad. I en artikel fra Berlingske Tidendes USA-korrespondent træder dette perspektiv frem: *Hvis chefen for CIA havde ret, hvis han blot tilnærmelsesvist havde ret, kunne krigen være overstået, inden den officielt var begyndt. Hvis hans efterretninger var sande, kunne tusinder af liv blive skånet, milliarder af dollar sparet og den politiske skade begrænset # 109* (Berlingske Tidende, 2003/03/21). Her

er det vægtigste argument for at udrydde diktatoren (skadedyret) forventningerne om det stærkt formindske omkostninger, denne tidlige udryddelse ville betyde. Hvorvidt det er i tråd med internationale krigskonventioner, så eksplicit at gå efter fjendens politiske ledelse, bliver intetsteds diskuteret eller problematiseret, men falder derimod i god tråd med den årelange dæmonisering af Hussein og den moralske frakendelse af hans ret til legitimt at repræsentere sit land.

Krigens gang indeholder flere andre specificeringer af krig som konfliktpunkt, hvor det også træder tydeligt frem, at krigens konflikt langt fra betragtes som en ligeværdig dyst. BT opridses forholdene for de to parter i en oversigtsartikel, hvor der lægges ud med gængse militærtekniske beskrivelser fra det distancerede perspektiv: *Så kom den frygtede og ventede krig mod Saddam Hussein og Irak for alvor i gang. Efter et »blidt« udlæg med missiler mod spredte mål i Irak, intensiverede USA og dets allierede i aftes krigen. Krydsermissiler regnede i flere omgange ned over hovedstaden Bagdad, mens amerikanske elitetropper trængte over grænsen fra Kuwait til Irak og erobrede grænsebyen Umm Qasr.* Dette er konflikten set fra den ene parts perspektiv, mens artiklen derefter gengiver samme begivenheder set fra den anden parts synsvinkel: *I den irakiske befolkning var stemningen præget af håb hos nogle og frygt hos andre. »Bush, Bush, hør godt efter. Vi elsker alle Saddam Hussein.« Sådan lød det trodsigt fra Hamad Abdullah, som i går sammen med fem familiemedlemmer blev bragt til Bagdads Al-Yarmouk Hospital. Familien Abdullah befandt sig i deres hjem 32 kilometer vest for Bagdad og var midt i morgenmaden, da byen blev ramt af det første amerikanske angreb # 357 (BT, 2003/03/21).²⁹⁷ Her er konflikten ikke en kamp mellem to lige kampduelige parter, men en konflikt, der centrerer sig om forholdet mellem én **aktiv** part, der sætter en række handlinger i gang med troppebevægelser og bombardementer overfor en hovedsaglig **passiv** part, for hvem handlingerne har en række umiddelbare konsekvenser. Den passive, irakiske part kan blot **reagere** på den anden parts **ageren** ved forskellige udtalelser og fremvisning af deres nød.*

De eneste eksempler på, at krigen beskrives som en reel dyst mellem kæmpende styrker, findes i de forskellige gisninger om det kommende slag om Bagdad mellem koalitionsens landstyrker og de irakiske elitestyrker – særligt den tidligere omtalte republikanergarde. I denne fase af krigen betragtes kampen om Bagdad som den virkelige styrkeprøve mellem parterne, og samtidigt en variant af krigsførelse, der kræver nye militærtekniske forklaringer: *Bykamp er den vanskeligste landkampform, der findes, og den kan blive yderst blodig. Den kræver et enormt overblik og at man opererer på en helt anden måde # 437 (BT, 2003/03/26).* Ekstra Bladet tager også det forventede slag om Bagdad med i sine beskrivelser af kampe i det sydlige Irak: *De allierede har fået en hård forsmag på de gadekampe, der kan komme ved en besættelse af Bagdad. Efter et døgn kampe var der stadig modstandslommer i havnebyen Umm Qasr, selv om byen var meldt indtaget # 825 (Ekstra-Bladet, 2003/03/22).* Heri er der elementer af at beskrive de irakiske styrker, som aktive og handlende, selvom det også er i reaktive termer som *modstandslommer*. Samme billede gengives i en artikel fra

²⁹⁷ Også denne artikel har signifikante lån fra øjenvidneperspektivet uden nogen som helst kildeangivelse. Oplysningerne om koalitionsens angreb henviser til Reuters som kilde, men hvorfra de citerede irakere er hentet er uvist.

Jyllands-Posten, hvor de irakiske soldater kun lige med nød og næppe kan beskrives som en aktiv part i konflikten med koalitionen aktive styrker: *Skønt de fremrykkende styrker(koalitionens) over alt synes at være blevet mødt af en begejstret civil befolkning, løb de flere steder ind i lommer af irakiske soldater, der forsøgte at gøre modstand # 627* (Jyllands-Posten, 2003/03/22). Dagen efter bliver modstanden beskrevet som tegn på, at de irakiske styrker øjensynligt ikke har forstået konfliktens fundamentalt ulige magtforhold: *Irakiske sikkerhedsstyrker nægter at bøje sig for overmagten, skønt deres forbindelse til regimet i Bagdad er afskåret, og det fortsat er tvivlsomt, om præsident Saddam Hussein har overlevet de første luftbombardementer # 643* (Jyllands-Posten, 2003/03/23). Også i Berlingske Tidende slås der an på takterne til at se konflikten som en traditionel landkrig, hvor koalitionen styrker vil komme til at stå overfor de irakiske styrker: *Før krigen tegnede strategerne en cirkel rundt om Bagdad. »Rød Zone«, kalde de området inde i cirklen. Rød for fare, rød for stop, rød, fordi rød er den farve, der symboliserer den yderste intensitet. Det er her, slaget skal stå. Det er her, krigen risikerer at gå fra den moderne til den gammeldags udlægning af begrebet. I går rykkede de amerikanske tropper ind i Rød Zone... amerikanerne står nu for første gang ansigt til ansigt med Saddam Husseins republikanergarde, hans eliteenhed # 241* (Berlingske Tidende, 2003/03/25).

Det mest udbredte billede af konflikten parter er dog at beskrive en overvældende koalition overfor en demoraliseret, ukampdygtig irakisk hær, der er umådeligt langt fra fordums styrke. Ekstra Bladet bringer følgende billede af et tidligere krigsmagts deroute: *Saddam Hussein havde 316 fly inden krigen. Der foreligger ikke én eneste rapport om, at bare ét af dem har været på vingerne. # 840* (Ekstra-Bladet, 2003/03/23). Den eneste joker, journalistikken opererer med, som eventuelt kunne vende magtforholdet i den ulige konflikt, er spørgsmålet om Husseins mulige masseødelæggelsesvåben. Dette spørgsmål, som set i Nyhedsstreng 1, var inden krigen start genstand for flere betragtninger i forhold til Husseins rabiate styre, hvor det blev anset som et muligt scenarium, at han ville forsøge sig omkring Bagdad og eventuelt udsætte såvel fjenden som egen befolkning for masseødelæggelsesvåben. I løbet af selve krigen er der dog ikke den store frygt for sådanne handlinger at spore.

Overordnet set er nyhedsstrengens konfliktpunkter grupperet om en række forskellige måder at se krig som konflikt, hvor det dog meget sjældent betragtes som en ligeværdig konflikt, hverken hvad angår parternes militære eller moralske styrke. I jagten på Hussein er det en konflikt, der centrerer om den retfærdige parts forsøg på udryddelse af den illegitime og amoralske modpart. I beskrivelserne af landstyrkernes invasion i Irak er det en konflikt mellem en overvældende part, der i kraft af sin overlegenhed på alle områder, såvel tekniske, strategiske som spørgsmålet om kammoral overtrømler sin underlegne modpart, der dog i visse tilfælde forsøger sig i sporadiske *modstandslommer*. Endelig er en meget stor del af nyhedsstrengen koncentreret om konflikten mellem koalitionspræcisionsbombninger af paladser og administrationsbygninger i Bagdad på den ene side og de øjensynligt utilsigtede konsekvenser for menige Irak på den anden side. En konflikt, der har

kampen mellem militært isenkram og irakiske regeringsbygninger som det centrale konflikt punkt, mens de deltagende koalitionsoldater nærmest er fraværende og hvor de sårede eller dræbte irakere bliver uheldige ofre for krigens fysiske realitet.

Sensation

Selvom det overordnet set kan siges, at nyhedsstrengen om krigens gang sætter sig så markant på nyhedsbilledet, fordi krig netop kan beskrives i termer af alle nyhedsoptikkerne, så er brugen af deciderede sensationshenvisninger ikke overvældende. Meget ofte fremhæves dramatiske forhold ved krig, som f.eks. den citerede artikel om, at invasionen nu gik ind i rød zone, men forstås sensationshenvisninger også som henvisninger til uventede og overraskende aspekter, der kan medvirke til at forøge læsernes interesse for en nyhedshistorie, så er de forholdsvis sjældne i nyhedsstrengen. Modsat kan der i den tidligere analyserede nyhedshistorie om malingsoverfaldet på ministrene og historien om den forsvundne irakiske hærchef findes en række sensationshenvisninger, da netop disse nyhedsbegivenheder ikke blev betragtet som en del af det forventede krigsforløb.

Enkelte spektakulære episoder, hvoraf flere tenderer mod det kuriøse, kan dog findes i nyhedsstrengen. BT bringer en notits om et kuriøst aspekt ved den højteknologiske og overlegne amerikanske hær: *Men arsenalet i verdens bedst udrustede og mest moderne hær består ikke kun af Tomahawk-missiler, Apache-helikoptere og andet høj-teknologisk isenkram. Et af de amerikanske styrkers mest avancerede redskaber er såmænd noget så »gammeldags« som delfiner! US Navy har taget »Flipper« og hans venner med til Irak, hvor de allierede styrker bruger delfinerne til at opspore miner, så den danske korvet Olfert Fischer og andre allierede fartøjer undgår at støde på grimme overraskelser # 435 (BT, 2003/03/26).*

Lidelse som sensationshenvisning

På et andet niveau kan visse aspekter af krig siges at blive båret oppe af sensationshenvisninger, nemlig i de dele af nyhedsstrengen, hvor krig som årsag til død, ødelæggelse og menneskelig lidelse fremhæves. På den ene side er ofre en forventet del af krigsførelse, men på den anden side kan enkeltpersoners skæbne fremhæves som både særdeles uventet og uforskyldt, og særligt når krigens ofre er børn, kan deres skæbne blive gjort til genstand for sensationshenvisninger.

En artikel i Ekstra Bladet indledes med den chokerende beskrivelse af et af disse uskyldige ofre: *Livet for denne lille pige fra Basra kommer aldrig til at forme sig, som hendes kære havde håbet, før gruens weekend ramte den sydirakiske millionby. Hvis hun ikke allerede er død af sine kvæstelser, kan hun se frem til en tilværelse som invalid. Med kødet skrællet af det ene ben helt ind til knoglen, bæres pigen her bort efter voldsomme kampe i Basra lørdag. Præcis den type billeder, som anti-Saddam-koalitionen ikke bryder sig om at se # 864 (Ekstra-Bladet, 2003/03/24).* Herefter stiller artiklen spørgsmål ved, hvorvidt koalitionen bombardementer og deres eventuelle brug af de

såkaldte klyngebomber er skyld i ofre som denne pige, trods at det fremhæves, at koalitionen eksplicitte målsætning er at undgå civile ofre. Den lille pige bliver derved mere fremhævet som et uventet og ulykkeligt eksempel på krigens utilsigtede konsekvenser end et offer for koalitionen bevidste krigsførelse.

Det er samme billede, Politikens korrespondent i Bagdad fremhæver, ved beskrivelsen fra den 12-årige Russuls sygeleje og af omstændighederne, der førte til hendes lidelse: *I gaden, hvor Russul og hendes familie bor, er der et stort hul. Nogle drenge viser os ivrigt, hvordan raketten landede. Flere af gadedørene har huller efter splinterne, men det var kun Russul, der blev ramt. Hullet har en lille rund forhøjning i midten, hvilket tyder på, at det var en irakisk antiluftværnsraket, der slog ned, og ikke en amerikansk bombe. Russul er et af et par hundrede ofre efter to døgn med bomber over Bagdad (...) Det var først og fremmest militære anlæg, Saddam Husseins paladser og offentlige bygninger, som var amerikanernes mål på denne anden nat med bomber. Og der var da heller ingen bomber, der slog ned i civile boligområder. Men granatsplinterne faldt, hvor der bor civile # 1221 (Politiken, 2003/03/23). Her beskrives Russuls lidelse mere som en uheldig, utilsigtet konsekvens af krig end som et offer for amerikanske bombardementer.*

Men heller ikke ofrenes lidelse som sensationshenviisning var særligt dominerende i nyhedsstrengen. Dette underbygges kvantitativt af Modinet-rapporten om Irak-krigen, hvor de i deres optælling af hvilke temaer, der blev givet mest omtale i de danske medier, kan konstatere, at der var mindst fokus på historier om sårede og dræbte.²⁹⁸ Et andet forhold end det kvantitative, som jeg finder interessant, er spørgsmålet om, hvor disse sensationshenviisninger til krigens konsekvenser for ofrene optræder?

Som vist ovenfor kan fokuset på ofrene og sensationshenviisninger til krigens gru findes i visse øjenvidneberetninger. Endvidere er det ofte i særlige artikler skrevet fra Danmark, hvor krigens ofre fremhæves som artiklernes særlige omdrejningspunkt. BT tager f.eks. spørgsmålet om civile ofre op i en artikel med rubrikken *Krigens hæslige ansigt*, hvor det er talsmænd fra organisationer som FN og Læger Uden Grænser, der er kilder til artiklens udtalelser. Selvom der i denne artikel henvises til civile tabstal ved forskellige amerikanske bombardementer, så er det ikke artiklens mål at fastlægge skyld, men snarere at beskrive situationen. Talsmanden for Læger Uden Grænser citeres for følgende bekymring: »Vi nærer naturligvis en generel bekymring for civilbefolkningen. Men især for, om irakerne får den adgang til lægehjælp, de har brug for. Vi er også bekymret for, hvorvidt det eksisterende sundhedsvæsen er i stand til at håndtere de sårede, der kommer ind. Sidst men ikke mindst har vi en stor bekymring for, om man under krigen vil anvende våben, som ikke skelner mellem soldater og civile. Som for eksempel klyngebomber,« # 419 (BT, 2003/03/25).

²⁹⁸ Se side 57f i (Hjarvard, Kristensen & Ørsten, 2004)

Bekymringen for de civile irakiske ofre knyttes sjældent sammen med en direkte ansvarsplacering, men beskrives ofte som den uheldige om end utilsigtede konsekvens af krigsførelse i al almindelighed. I udtalelsen fra Læger Uden Grænser knyttes bekymringen endvidere sammen med uheldige forhold ved det irakiske sundhedsvæsen. Det kan visse steder ligne de journalistiske beskrivelser af 'andre folks krig' i følge Carruthers krigskategorier, hvor eksempelvis krig eller hungersnød i Afrika beskrives som resultat af generelt uheldige afrikanske levevilkår og ikke som konkrete konsekvenser af bestemte aktørers handlinger mod civilbefolkningen. I dette tilfælde er der tale om beskrivelser af irakeres lidelse, der nok kan vække sympati og medfølelse, men som generelt ses som uundgåelige vilkår for en befolkning, der er ledet af en diktator, der endnu en gang har ført dem i krig.

Særligt tydeligt ses det afkoblede blik på årsagen til ofrenes lidelser, ved det totale fravær af ofre i de distancerede beskrivelser af krigens gang. I det tidligere beskrevne distancerede oversigtsartikler, der oftest er skrevet fra USA, London og/ eller København er det troppebevægelser, bombemål, missiltyper m.v. der er i centrum og hvis irakerne endelig nævnes er det med ligeledes distancerede beskrivelser af deres uheldige omstændigheder.

I de distancerede beskrivelser kan irakerne optræde som soldater i kamp med de allierede styrker, hvor der meget sjældent findes oplysninger om de irakiske tabstal, men til gengæld ofte meget konkrete oplysninger om koalitionsens tab. I en artikel i Ekstra Bladet ses flere eksempler på det distancerede perspektivs manglende interesse for irakiske tab, hvad enten disse er blandt soldater eller civile. For det første beskrives bombardementerne af Bagdad som: *Blødgøringen af de irakiske stillinger fra luften er første etape, før koalitionsens landstyrker meget snart kommer i kamp med eliteenhederne fra den republikanske garde*. Hvad der præcist menes med 'blødgøringen' svæver i det uvisse, men det kunne hentyde til en 'minimering' af de irakiske styrker – for at bruge en anden omskrivning. Ligeledes fremtræder det distancerede perspektivs interesse for forholdet mellem koalitionsens tab og civile ditto markant i artiklens afsluttende sætninger: *Den første britiske soldat, som er dræbt i kamp, blev skudt og alvorligt såret søndag. Han var med til at nedkæmpe civile optøjer ved Basra. I går døde han af sine sår. De fortsatte kampe om millionbyen vækker stor bekymring blandt nødhjælpsorganisationer # 868* (Ekstra-Bladet, 2003/03/25). Her fremhæves hele processen om én enkelt britisk soldats død, hvorefter skæbnen for Basras millioner af civile kun strejfs med en bemærkning om nødhjælpsorganisationernes bekymring herop.

Hvis de civile irakeres skæbne finder vej til de distancerede beskrivelser, så kan det ligeså vel være i spørgsmålet om, hvilke fare Husseins regime udsætter dem for. Under rubrikken: *I skudlinien: Kvinder og børn som våbenskjold* citerer avisens Washington-korrespondent forskellige amerikanske kilder for, Husseins seneste overgreb mod egen befolkning: *Under den første Golfkrig tog Saddam Hussein udlændinge som gidsler og brugte dem som våbenskjold, og han brugte sin egen be-*

folkning til at isolere militæranlæg. Nu gør han det igen, rapporterede flere medier i går # 216 (Berlingske Tidende, 2003/03/24)

Identifikation

I spørgsmålet om identifikationshenvisninger optræder disse fra to forskellige kanter i nyhedsstrengen, dels identifikationen med koalitionsens krigsførende styrker, dels identifikation med den irakiske civilbefolkning.

I identifikationshenvisninger, der beskriver krigens gang ud fra koalitions soldater og deres vilkår, er det særligt fremtrædende generaler og de danske styrker, som fremhæves. USA's øverstkommanderende general Tommy Franks bliver genstand for en række portrætartikler, hvor hans rolle også sættes ind i historisk perspektiv. *Som general MacArthur i Tokyo efter Anden Verdenskrig er Tommy Franks udset til rollen som feltherren, der på sejrherrenes vegne placeres som administrator af den besejrede fjende, når kamphandlingerne er slut*, indleder et portræt i Jyllands-Posten, hvor Franks også sammenlignes med den amerikanske feltherre i Golf-krigen: *Modsat sin forgænger fra Gulf-krigen i 1991, Norman Schwarzkopf, er han ikke en mediernes og offentlighedens mand. Tommy Franks er en kriger, der har det bedre uden for rampelyset sammen med sine folk. En karrieresoldat, der både har oplevet krigens grusomhed på egen krop, og som har flere universitetsgrader til at pynte sammen med et utal af medaljer og hædersbevisninger.* # 547 (Jyllands-Posten, 2003/03/21). Portrættet, der er skrevet af avisens USA-korrespondent, er generelt meget positivt, ligesom et tilsvarende portræt skrevet af Politikens USA-korrespondent: *Generaler kommer i alle udgaver. De kan være storskrydende og rapkæftede, som George Patton og Douglas MacArthur, men de kan også være tilbageholdende, humoristiske, fåmælte og særdeles hårdtarbejdende. Sidstnævnte karakteristika passer på Tommy Ray Franks*# 1149 (Politiken, 2003/03/21). Fra en position som totalt ukendt for såvel de amerikanske som de internationale medier, bliver koalitionsens felt-herre personificeret og gjort til en del af den personkreds, som sammen med koalitionsens politiske ledere, tegner krigens ene part.

De danske styrker blev, i et om end begrænset omfang, også genstand for visse identifikationshenvisninger i nyhedsstrengen. En stor del af de artikler, der beskriver det danske krigsbidrag er knyttet til nyhedsstrengen om folketingsdebatten, hvor udpegningen af en ubåd og en korvet, som dansk krigsbidrag, fremhæves i artiklerne vedrørende selve folketingsbeslutningen. Der kommer dog også enkelte artikler, hvor det danske bidrag selvstændigt er omdrejningspunktet, som i en notits fra Ritzau, Berlingske Tidende bringer, og som her gengives i sin fulde ordlyd:

KØBENHAVN (Ritzau) Den danske ubåd »Sælen«, der sammen med korvetten »Olfert Fischer« er danske bidrag til krigen i Irak, afgik fredag på patrulje i Den Arabiske Golf. Ubåden forbliver under operativ kommando for Søværnets Operative Kommando (SOK), men den direkte operative

kontrol skiftede fredag aften til den amerikanske flåde, oplyser SOK. »Sælen« ankom til Bahrain fredag den 14. marts. Efter et ophold for skift af besætning og klargøring blev »Sælen« fredag sendt på en patrulje, der ventes at vare i cirka tre uger. »Olfert Fischer« er efter et kort anløb i Rota, Spanien, nu på vej østover i Middelhavet og ventes fremme en af de første dage i april.# 191 (Berlingske Tidende, 2003/03/23).

Men siden 'Sælen' og 'Olfert Fischer' er ude af danske farvande og desuden grundet krigsdeltagelsen ude af journalisternes rækkevidde, er interview med de danske soldater og reportager fra livet ombord udelukket. Undtaget er dog et enkelt interview med kommandørkaptajn Lang, der er chef på 'Olfert Fisher', om skibets korte ophold på Kreta midt i en snestorm # 248 (Berlingske Tidende, 2003/03/25). I stedet kan man finde en mindre gruppe artikler, hvor de danske soldater bliver identifikationspunkt pr. stedfortrædere. Berlingske Tidende bringer et længere interview med den danske forsvarschef, der både svarer på spørgsmål om de danske styrker, deres kampmoral i forhold til det spinkle folketingsmandat og om hans egen rolle i forhold til krigen. Artiklens indledes med manchetten: *Forsvarschefen gik roligt til køjs efter nyheden om det amerikanske angreb i Irak. General Jesper Helsø kan godt forstå, hvis jægersoldaterne ærgrer sig over, at de ikke kommer til Irak, mens han tager den ringe opbakning i befolkningen helt rolig # 206 (Berlingske Tidende, 2003/03/23).*

BT forsøger en helt anden indgang ved at skabe identifikationshenvisning gennem interview med en dansk narkobagmand, der har den specielle baggrund, at han er dekoreret krigshelt fra Bosnien i 1997. Interviewet bruges som identifikationspunkt for at beskrive, hvilke konsekvenser krigsdeltagelse kan få for de danske soldater, hvilket fremhæves ved krigshelten/bagmandens egne ord: *»Krig gør ikke drenge til mænd. Den gør dem til menneskelige vrag. Hans erfaringer sættes ind i en mere generel fortælling om, hvilke konsekvenser krig kan få for soldaterne: Han bruger ikke sine barske krigsoplevelser som en undskyldning. Kun som en forklaring på, hvorfor han som tusindvis af amerikanske soldater, der kom hjem fra Vietnam-krigen, gik fuldstændig i hundene. # 399 (BT, 2003/03/23).*

Men hverken de korte notitser om de danske styrkers afsejling eller de stedfortrædende interview med forsvarschef eller falleret krigshelt kan siges at være identifikationshenvisninger, der forsøger at skabe en stemning af et "vi" med "vore soldater". Dette kan derimod findes i beskrivelserne af den danske flotilleadmiral, der optræder ved pressebriefingerne i Doha. Tilsynekomsten af en dansk admiral ved koalitionsens hovedkvarter giver anledning til en række portrætter af admiralen. Politikens korrespondent i Doha bringer f. eks en artikel under rubrikken: *Et skridt bag Franks: Vor mand ved Golfen* hvor interview med Admiral Per Tidemand knyttes sammen med referat fra den pressebriefing, hvor admiralen første gang optrådte side om side med general Franks. Om Tide-mands tilstedeværelse skriver artiklen: *Tidemand blev dermed gesandten, som skulle symboliser den indsats, som andre danske soldater udfører i ubåden 'Sælen..* Denne symbolik og tilstedeværelsen

af 'vor mand' fra Danmark blev indirekte også anledning til, at de danske journalister selv blev identificeret med såvel admiralen som dansk krigsdeltagelse: *Det kæmpemæssige pressekorps i as-Sayliyah fik på et splitsekund færden af, at Franks ikke var alene, og at koalitionen mod Saddam Hussein har flere lande med sig ud over USA, Storbritannien og Australien - for eksempel Danmark. For de få danske reportere i basen afstedkom det nogen eksamensagtig afhøring af deres beherskede viden om dansk ubådsberedskab og tilhørende teknologi, da den øvrige verdenspresse forstod denne udvidelse af koalitionen* # 1257 (Politiken, 2003/03/24).

Identifikationshenvielsen til admiralen, som symbol på ikke blot de danske styrker men også Danmark og danske dyder fremtræder i en portrætartikel i Berlingske Tidende: *Danmarks bidrag til krigen mod Irak begrænser sig ikke kun til en korvet og en ubåd. Noget så særegent som nordjysk sindighed er en væsentlig eksportartikel til Qatar. Indehaveren af det rolige gemyt er Danmarks forbindelsesofficer, den 49-årige flotilleadmiral, Per Tidemand* # 227 (Berlingske Tidende, 2003/03/24). Et øjensynligt indiskutabelt positivt træk som nordjysk sindighed er altså pludseligt et identifikationspunkt i krigen for danske læsere. Stoltheden over den centralt placerede danske militærmand er ligeledes synlig i BT's rubrik: *Admiral Per er verdensberømt*, om end berømtedegraden modificeres lidt i artiklen: *På få sekunder gør flotilleadmiral Per Tidemand sig til verdens mest omtalte danske militærmand. Efter at han live blev præsenteret af øverstkommanderende general Tommy Franks, har den gråhårede dansker været i mange journalisters sigtekorn*# 411 (BT, 2003/03/24).

Identifikation med irakerne

Som tidligere diskuteret i forhold til sensationshenvielsen, fungerer henvisninger til børn blandt de civile irakiske ofre også som identifikationshenvielse til krigens gru. Men dels er der ikke mange korrespondenter, der reporterer fra Bagdad eller Irak, dels er det forskelligt, hvor meget disse korrespondenter vægter beskrivelser af irakernes livsvilkår.

I stedet kan man også i forhold til denne del af krigen finde eksempler på stedfortrædende identifikationshenvielsen, når aviserne interviewer irakere i Danmark, som identifikationspunkt for irakere i Irak. I dagene op til krigsudbruddet har aviserne bragt forskellige interviews med herboende irakere om deres skæbne i Husseins regime, deres håb for fremtiden og holdning til en eventuel krig. Efter krigsudbruddet bliver interviews med herboende irakere i høj grad koncentreret om, hvorledes de oplever krigen på distance set gennem tv og ikke mindst, hvilke bekymringer de gør sig om familiemedlemmer i Irak.

Ekstra Bladet har allerede på krigens første dag en række interviews med herboende irakere, der alle giver samme billede af intens interesse for krigen og ængstelse for familien i Irak. I en reportage under rubrikken: *Vi glemmer at spise* fra irakisk kulturforening i København citeres en irakisk

mand: *Jeg har omkring 70 familiemedlemmer i Bagdad, og det er frygteligt at sidde og følge krigens udvikling. Jeg har dog talt med min familie i dag, men om et par dage er det nok slut med forbindelsen* # 817 (Ekstra-Bladet, 2003/03/21). Mens en dansk kvinde, der er irakisk gift har haft samme oplevelser. *Jeg har ikke haft det godt i dag. Jeg har følt mig hudløs. Min svoger ringede og vækkede mig klokken fire for at fortælle, at krigen var brudt ud. Vi sprang ud af sengen og har set tv lige siden. Hele dagen i går forsøgte vi at komme i kontakt med familien i det sydlige Irak. Men det var håbløst*# 816 (Ekstra-Bladet, 2003/03/21). At den ene af de citerede er for krigen og den anden imod, er i denne forbindelse underordnet deres vigtigste rolle, som stedfortrædende identifikationspunkt for den irakiske civilbefolkning. En befolkningsgruppe som f.eks. Ekstra Bladet ellers ikke har adgang til at interviewe, da de ingen korrespondenter har i Irak. En artikel fra Jyllands-Postens særlige Århus-sektion, 'JP Århus', slår i manchetten meget klart fast, hvoraf denne journalistiske interesse for irakere i Danmark kommer: *Irakisk familie i Tilst har krigen kørende uafbrudt på TV-skærmen, og søndag var kælderens fyldt af irakiske venner i krigs-diskussion. JP Århus var på besøg hos et lille stykke Irak i Århus* # 671 (Jyllands-Posten, 2003/03/24). Her er identifikationshenvisningen blot krydret med endnu en tvist af regional identifikation.

I bestræbelserne på at gøre identifikationshenvisningerne til herboende irakere stærkere, sætter Ekstra Bladet disse irakeres dagligdag i umiddelbar sammenhæng med almindelige danskeres hverdag via deres daglige mødested: *I Brønshøj Minimarked på Frederikssundsvej er kunderne mest optaget af prisen på de store colaer. Men bag disken er tankerne langt væk. Lige over kasseapparatet hænger et fjernsyn, der uafbrudt bringer nyt om krigen i Irak. - Jeg har lige talt i telefon med min søster. Hun bor i Al Basra. I nat ramte en bombe naboens hus. Hele familien på seks medlemmer var dræbt på stedet, siger Omran Al-Hilu*# 857 (Ekstra-Bladet, 2003/03/24). Lige nede om hjørnet kan man altså møde folk, der har førstehåndsviden om krigens konsekvenser.

Samlet set er der forbløffende få identifikationshenvisninger i nyhedsstrengen og heraf knytter en del sig til krigens ledende personligheder, på samme vis, som nyhedsstrengen om international politik knyttede identifikationshenvisninger til velkendte internationale politiske ledere. At der er så forholdsvis få og sporadiske identifikationshenvisninger til krigens ofre kan overraske, da det jo – om ikke andet – er et af de mest spektakulære aspekter af krig på linie med beskrivelser og billeder af eksploderende bomber og missiler. Hvorvidt fraværet af krigens ofre kan forklares med, at der enten var meget få civile ofre i krigens første dage eller modsat, at der var meget dårlig adgang for vestlige medier til disse ofre, skal jeg ikke kunne bedømme. Blot kan jeg henvise til Modinet-rapportens kvantitative opgørelser, som også dækker senere perioder i krigen, hvor fokuset på de sårede og dræbte generelt var et af mindst omtalte aspekter af krigen.²⁹⁹ Hvad der i forhold til nærværende afhandling er mere bemærkelsesværdigt er det næsten totale fravær i nyhedsstrengen af identifikationshenvisninger til danske styrker og den danske krigsdeltagelse. Dette spørgsmål vil blive diskuteret videre i afsnittet om 'Et nationalt perspektiv på krigens gang'.

²⁹⁹ Ibid.

Forskelle i genrerne

Irak-krigen var, som tidligere diskuteret, hverken en overraskende eller uventet krig. Tværtimod havde de forskellige medier overordentlig lang tid til at forberede deres krigsdækning, hvilket til dels kan ses i den lange række baggrundsanalyser af særligt Iraks nyere historie, som blev analyseret i nyhedsstreng 1. Når man ser på hvorledes beskrivelser af krigens gang udfolder sig på aviserens side de første dage efter krigsudbruddet synes det alligevel på mange punkter, som om krigsudbruddet er kommet helt bag på aviserne. Korrespondenterne er godt nok udstationeret og parat i forskellige egne af verdenen, hjemmeredaktionerne har det store beredskab klar, med alt hvad der dertil hører af ny opsætning og strukturering af aviserne, layout, grafik osv. Men den måde artiklerne skrives på, kan på flere punkter ses som usædvanlig eller normbrydende i forhold til f.eks. avisernes genreopdeling og struktureringen af almindelige nyhedshistorier. Som analyseret tidligere i denne nyhedsstreng er der en del artikler, der opgiver nyhedstrekanten som model til fordel for en kontinuerlig opremsning af diverse nyhedshistorier, rygter og analyser i øjensynlig planløs rækkefølge.

Hvad dette skift i måden at præsentere dagens vigtigste nyhedshistorier skyldes, er svært at bedømme. Enten kan det skyldes, at krigens gang i den grad har skabt et ekstra hektisk aktivitet på redaktioner, så der vitterligt ikke har været tid til at strukturere og redigere nyhedshistorierne efter eksempelvis nyhedstrekantens regler. Eller også kan det være bevidst, at man har villet tilstræbe en hektisk skrivestil for at styrke avisernes eget aktualitetsregime i konkurrencen med de elektroniske medier. Eller også findes forklaringen et helt andet sted. Umiddelbart har jeg meget svært ved at udpege én forklaring, men kan blot påpege fænomenet.

Et lignende eksempel på, hvorledes de journalistiske beskrivelser af krigens gang giver anledning til brud på vante normer findes i sammenblandingen af genrer og en tilsyneladende opgivelse af gængse genrekrav som eksempelvis kildekritikken i den refererende journalistik. Både fra øjnevidneperspektivet og det distancerede perspektiv findes mange eksempler på, at der i en og samme artikel kan findes refererende, analyserende og til tider også kommenterende journalistik.

Korrespondenterne fra øjnevidneperspektivet refererer både til udtalelser, handlinger og begivenheder, som de selv har iagttaget eller tilegnet sig fra andre kilder. Men samtidigt er der implicite analyser heri, hvor det til tider blot drejer sig om, at korrespondenten forsøger at bestemme, hvor langt borte en bombe kan være faldet og hvad målet har været. Analysen bunder her i korrespondentens høre- og synssans kombineret med kendskab til Bagdads byplan. Selvom korrespondenterne i Bagdad valgte meget forskellig skrivestil og emner, så var kommentarer til krigens gang også mere eller mindre eksplicit til stede, om end det så var som direkte hån og mistillid til de irakiske myndigheder eller som mere indirekte kommentarer om krigens konsekvens for uskyldige børn.

Ligeledes findes der i de distancerede oversigter over krigens gang også både referat af oplysninger med mere eller mindre præcis kildeangivelse, blandet med såvel rygter og partiske gisninger om den anden parts snarlige nederlag som analyser, konklusioner og i enkelte tilfælde normative kommentarer. Den tidligere citerede artikel om jagten på Hussein, hvor det konkluderes om CIA-efterretningerne, at *Hvis hans efterretninger var sande, kunne tusinder af liv blive skånet, milliarder af dollar sparet og den politiske skade begrænset* # 109 (Berlingske Tidende, 2003/03/21), er blot et eksempel på en implicit normativ kommentar til den nyhedshistorie, artiklen refererer.

En indgang til at problematisere spørgsmålet om krigsjournalistikken – fra såvel øjenvidne- som det distancerede perspektiv – sammenblanding af genrer kan være, at tage udgangspunkt i forestillingen eller idealet om den uafhængige krigskorrespondent. Det er ikke fordi, jeg vil teste i hvilket omfang de danske aviser formår at leve op til ideale kriterier for krigsjournalistik, men fordi journalistiske beskrivelser, der bundet i øjenvidnets egen fysiske tilstedeværelse og selvstændige konklusioner synes at være dominerende i store dele af materialet.

Den refererende journalistik og forholdet til kilderne

Journalistikkens egen favorisering af tilstedeværelsen og øjenvidneberetningen er synlig ved dels de prominente placeringer avisernes egen krigskorrespondenters reportager får tildelt, dels de mange mere eller mindre tydelige lån af øjenvidneperspektivet, som alle aviserne på forskellig vis gør brug af. Denne journalistiske vægtning af øjenvidneperspektivet – reelt eller lånt – er også på sin vis et forsvar for den refererende journalistik, som det eneste sikre, journalistikken og derved læserne har at forholde sig til i en krigssituation, hvori ”sandheden er det første offer” (den velkendte kliché, som ofte gentages). På trods af, at der i journalistikkens egen selvforståelse og historik ligger elementer af skepsis overfor at blive inddraget i krigsparternes propaganda og hvor den sikreste udvej mod at blive del af propagandaen har været, at journalistikken selv betragter krigen på stedet med egne øjne, så er kritikken og skepsisen overfor særligt koalitionen og dennes udtalelser om krigens gang svær at genfinde i nyhedsstrengens praksis.

Det mest eksplicite eksempel på journalistikkens skepsis overfor, hvorvidt udtalelser fra krigens parter er del af propaganda, finder man hos Jyllands-Postens korrespondent i Bagdad. Hans skepsis overfor det irakiske informationsministerium og de guider, der eskorterer ham og kollegerne rundt til udvalgte lokaliteter i Bagdad og omegn, er så fremherskende, at det ofte bliver det væsentligste ved hans reportager. På sin vis kan man mene, at der i denne korrespondent virkelig findes en journalist, som har lært af de seneste årtiers krigsdækning og taget spørgsmålet om krigsparternes skjulte propagandamålsætninger til sig. Men samtidigt runger denne markante skepsis og totale mistillid til den irakiske propaganda noget hult, ved det ligeså totale fravær af skepsis overfor krigens anden part og dennes skjulte propaganda. Dette ses i små glimt ved samme korrespondent, som midt i al sin mistillid til den irakiske propaganda øjensynligt ubemærket har godtaget den amerikanske for-

klaring om, at der ved første dages bombardementer i Bagdad var tale om *præcisionsbombninger*. På trods af, at korrespondenten var placeret i Bagdad, havde han, grundet de irakiske informationsguiders kontrol, ikke ved selvsyn kunnet se de steder, amerikanerne havde bombet, og kunne derfor ligeså lidt som alle andre dele af pressen verificere, om der vitterligt var tale om præcisionsbombninger af paladser og regeringsbygninger eller om også civile irakeres hjem var blevet ramt. Den del af den kritiske krigsjournalistik, som Jyllands-Postens korrespondent repræsenterer, er derfor i hovedsagen en kritisk attitude overfor krigens ene part, hvilket særligt udmønter sig i kritik af alle dele af det irakiske informationsministerium.

Men denne kritik kan siges at være noget overdreven i betragtning af hvilken status og troværdig irakiske udtalelser generelt bliver tildelt. I en klumme i Jyllands-Posten beskriver en dansk kommandør krigens gang og kommenterer om udtalelser fra irakisk side: *Den daglige irakiske briefing af informationsminister Muhammad Saeed Al Sahaf, støttet af general Hassem Arawi, virker hverken tillidsvækkende eller overbevisende, selv om der føjes facetter og nuancer til helhedsbilledet, når man får situationen fra begge sider* # 668 (Jyllands-Posten, 2003/03/24). Her gives der på skrømt indrømmelser til, at det ideelt set er bedst at få udtalelser fra begge krigens parter, men samtidigt underkendes sandhedsværdien i de irakiske udtalelser fuldstændigt. Et tilsvarende eksempel på forskelle i tiltroen til de to krigsparters udtalelser genfindes i en anden artikel i Jyllands-Posten: *Den irakiske informationsminister, Mohammed Saeed al-Sahhaf, hævdede, at otte allierede soldater blev dræbt, da tre armerede køretøjer blev udslettet under et slag syd for den strategisk vigtige by Nasiriyah. Den britisk-amerikanske overkommando i Qatar oplyser, at ingen amerikanske soldater blev dræbt eller taget til fange under tirsdagens kamphandlinger, men at en britisk soldat blev dræbt i den sydlige del af landet. Hermed har 20 britiske og 20 amerikanske soldater mistet livet, mens 15 amerikanere er taget til fange eller meldt savnet* # 731 (Jyllands-Posten, 2003/03/26). Her kan den irakiske side højst citeres for at *hævde* at have dræbt et antal af koalitionsens soldater, mens det fra koalitionsens side *oplyses*, at de irakiske udtalelser er ukorrekte, hvilket direkte danner grundlag for artiklens konklusioner om koalitionsens reelle tabstal. Forholdet i synet på henholdsvis koalitionsens og den irakiske informationsstrategi trækkes også tydeligt op i følgende udtalelse: *Mens de vestlige journalister i krigskommunikationscentret i Qatar klagede over manglende informationer de første dage, har den irakiske informationsminister og forsvarsminister holdt flere pressemøder dagligt. Mediekorpset tog de tos udtalelser med et gran salt, især da den irakiske forsvarsminister brugte et primitivt landkort, håndtegnet og overdækket med plastic, til at vise troppebevægelser og »den irakiske hærs heroiske sejr over aggressorerne.«* # 686 (Jyllands-Posten, 2003/03/25).

Journalistik om krigens gang skrevet fra krigens anden lejr, særligt artikler skrevet i distanceret perspektiv fra avisernes USA-korrespondenter, er derimod i hovedsagen blottet for skepsis eller mistillid til koalitionsens kilder og de informationer, de i stor stil fodrer pressen med. I Modinet-rapporten om Irak-krigen er spørgsmålet om kildebrug også undersøgt på forskellig vis, og rapporten udpeger i forskellige tabeller det store misforhold mellem brugen af kilder fra de to parter og særligt den

overvældende brug af amerikanske militære kilder i forhold til irakiske ditto. Ligeledes har rapporten undersøgt i hvilket omfang journalistikken har forbehold overfor de kilder, den anvender og her udviser langt over 90 % af artikler overhovedet ingen forbehold overfor kilderne eller de oplysninger, de frembringer.³⁰⁰

Uden at jeg har gjort mit materiale til genstand for nogle kvantitative beregninger, så er det også i mærkbar grad kendetegnede for de distancerede perspektiver, at overblikket over krigens gang i hovedsagen beskrives på baggrund af kilder fra koalitionslandenes regeringer eller kilder fra særligt det amerikanske militær. Her kan jeg også, som Modinet-rapporten påpeger, genfinde det forhold, at den overvejende del af de militære kilder er unavngivne eller anonyme.

Som et eksempel på de distancerede beskrivelser brug af kilder kan fremhæves en artikel fra Jyllands-Posten Washington-korrespondent om krigens første døgn. Tidligt i artiklen opsummeres nattens begivenheder: *Aktionen til lands, til vands og i luften kom mindre end et døgn efter, at et målrettet forsøg på at dræbe Saddam Hussein og diktatorens nærmeste medarbejdere øjensynligt var slået fejl. Angrebet kl. 3.30 dansk tid udslettede en af regimets lejre, men det er uklart, hvor mange ofre det krævede. Tre timer efter at satellitstyrede Tomahawk krydsermissiler og JDAM bomber slog ned i udkanten af Bagdad, gik Saddam Hussein på TV-skærmen.* Hvorfra disse oplysninger kommer, er ikke angivet nogetsteds, men kan komme fra såvel amerikanske regeringskilder, det amerikanske forsvarsministerium, koalitionen pressetjeneste i Doha eller måske blot fra oplysninger korrespondentens gengiver fra amerikanske tv-stationer. I forlængelse af diskussionen om, hvorvidt det vitterligt var Hussein, der optrådte på tv, refereres der til unavngivne amerikanske regeringsudtalelser: ... *erklærede Det Hvide Hus.* I artiklens fortsatte beskrivelser af koalitionen strategi for 'Operation Frit Irak' fortsættes der med en række implicite kildehenvisninger, som dog er umulige at lokalisere, da de er helt anonyme *Det blev samtidig understreget; Ifølge de første rapporter ... Øjenvidner talte om.* Videre i artiklens beskrivelser og analyser af krigens fremtidige gang optræder nye anonyme eller unavngivne kilder *Ekspertter har længe forudsagt eller Forsvarsministeriet bekræftede samtidig rapporter om, at... # 567 (Jyllands-Posten, 2003/03/21).*

Fraværet af præcise kildehenvisninger og de journalistiske forbehold overfor stærkt partiske kilder gør sammenblandingerne af refererende og analyserende journalistik endnu mere uigennemskuelige. Som også påpeget i nyhedsstrengen om international politik, findes der i reportager fra de faste udenrigskorrespondenter mange eksempler på, at disse journalister ofte kombinerer refererende journalistik med egne analyser. Men når kildehenvisningerne er så sparsomme eller upræcise og øjensynligt ikke er genstand for kritiske forbehold, så bliver det overordentligt svært at se, hvor skellet går mellem referat af kilder og journalistens egne analyser og konklusioner, eller om også analyserne og konklusioner er hentet fra de selv samme kilder.

³⁰⁰ Se side 65ff i Ibid.

Om denne sløring af skellene mellem kilde og journalist, referat og analyse kan ses som tegn på, at journalistikken gerne i krigstid vil fremstå som læsernes egne upartiske kilde til oplysninger og analyser om krigens gang, og derfor mere eller mindre bevidst slører, at de ikke er krigskorrespondenter i gammeldags forstand men derimod stærkt afhængige af et ganske bestemt sæt af kilder, eller modsat er helt uerkendt for korrespondenterne selv, er det ikke muligt at afgøre. Men denne problematik vil blive taget op igen i forbindelse med både nyhedsstrengens og afhandlingens afsluttende diskussioner.

Den distancerede refleksion over krigsjournalistikens vilkår

Der findes dog også meget eksplicite eksempler på artikler, der netop diskuterer journalistikkens forhold til militæret som kilde og part i krigen. Disse diskussioner findes dog oftest afkoblet fra de samtidige beskrivelser af krigens gang, og bliver ikke skrevet af krigskorrespondenterne og yderst sjældent af de journalister, der skriver de overordnede artikler om krigens gang

Derimod er journalisterne, som er placeret på mellemhold mellem øjenvidneperspektivet og det distancerede perspektiv leverandører af nogle af de artikler, som omhandler forholdet mellem journalister og militær.

I en artikel fra Berlingske Tidende beskriver avisens korrespondent i Doha, hvordan journalisterne dér havde problemer med at få oplysninger på krigens første dag. Rubrikken lyder: *Blackout: Den militære ledelse holder kortene tæt til kroppen* og artiklen tager udgangspunkt i at beskrive processen omkring koalitionspressetjeneste, og hvorledes krigens første dag var præget af tavshed (*blackout*) og intern forvirring mellem koalitionsparter om pressestrategien. Selvom processen omkring pressecentret i Doha tydeligvis er artiklens fokus, så griber artiklen dog i sidste del til andre kilder for trods alt, at kunne videregive nogle af de oplysninger som pressebriefingerne ikke kunne give svar på. *Sidst på eftermiddagen i går snakkede Berlingske Tidende i telefon med en kilde i Bagdad, der meldte alt roligt # 147* (Berlingske Tidende, 2003/03/22). Reportagerne fra de danske korrespondenter i Doha bliver ofte en kombination af øjenvidneperspektivet, hvor det dog er i rollen som øjenvidne til pressemøder om krigen og ikke selve krigens handlinger, og forskellige grader af analyser af enten krigens gang eller journalisternes forhold til selv samme pressetjeneste. Berlingske Tidendes korrespondent kan bl.a. give en kuriøs stemningsbeskrivelse fra pressecentret, om hvordan de forsamlede journalister lod sig ryste af en eksplosion. *En banal arbejdsulykke satte det internationale pressekorps på den anden ende lød manchetten # 218* (Berlingske Tidende, 2003/03/24).

Journalisterne udstationeret i Doha befinder sig på en underlig mellemstation, hvor de ikke har øjenvidnets nære perspektiv til krigen, men øjensynligt heller ikke den rette distance til at skrive om det store overblik over krigen. Derfor bliver det ofte enten delproblematikker, de analyserer eller

spillet ved pressetjenesten, de beskriver. Politikens korrespondent skifter mellem begge muligheder og i et referat fra et pressemøde fremhæves forhold ved pressemødernes egen logik som væsentlighedshenvisninger: *Det var første gang, Franks gjorde offentlig status over krigens gang # 1223* (Politiken, 2003/03/23). Her bliver dét for Doha-journalisternes vigtige forhold, at USA's øverstkommanderende general Franks for første gang udtaler sig til pressebriefingerne, et væsentligt forhold i sig selv. I modsætning til de distancerede overblikbeskrivelser fra eksempelvis USA-korrespondenterne, så citeres de militære kilder (Franks samt den amerikanske general Brook) i adskillige, direkte citater. Heller ikke her er der forbehold overfor kilderne, men der er dog det implicite forbehold, at det udtrykkeligt fremgår, at det er de krigsførende generaler, der udtaler sig ved koalitionen pressemøde om den krig, de selv leder an i.

I en anden artikel fra Doha kan man finde lidt større tilløb til forbehold overfor generalerne. I en reportage fra samme pressemøde fra Berlingske Tidendes korrespondent indledes der med følgende manchet: *Endelig blev briefingsalen i militærhovedkvarteret i Qatar taget i brug, men oplysningerne var mildt sagt sparsomme* der både er øjenvidneskildring fra processen omkring pressemøderne og en konklusion på korrespondentens egen analyse af pressemødets indhold. I forbindelse med de oplysninger, generalerne fremlægger, indskyder korrespondenten tydeligt sine egne forbehold, der bunder i brugen af egne sanser: *»Ledere fra flere hærdivisioner har givet op og omkring 700 irakiske soldater i ørkenen i det vestlige Irak, har forladt deres raketstillinger og gjort klar til at overgive sig, når koalitionsstyrkerne når frem,«* sagde Franks og overlod det til sin brigadegeneral Vince Brooks, *at vise grynedede luftfotos, der lige så godt kunne forestille mikrober eller DNA-streng som irakiske raketenheder, der kastede håndklædet i ringen. Men Franks holdt på, at det var soldater.* Uanset korrespondentens markante forbehold overfor informationer, bliver generalernes konklusion dog også artiklens, idet rubrikken lyder: *Briefing: Flere irakiske soldater overgiver sig # 188* (Berlingske Tidende, 2003/03/23).³⁰¹

Den analyserende journalistiks refleksioner over journalistikkens vilkår

Endelig er der en hel anden gruppe artikler, som på forskellig vis tager spørgsmålet om krigens betydning for de journalistiske arbejdsvilkår op til diskussion. Disse er ofte baggrundsanalyser, der er skrevet af journalister i Danmark eller visse af avisens udstationerede korrespondenter. Avisernes USA-korrespondenter er sjældent forfattere til disse. Dette kan sikkert skyldes, at de har rigeligt arbejde med at dels at gengive overblik over krigens gang, reportere om politiske udtalelser fra USA og i visse tilfælde den folkelige opinion i landet. Undtagelsesvis gør Politiken USA-korrespondent spørgsmålet om mediernes dækning af krigen til genstand for en artikel, hvor det centrale punkt er en intern amerikansk diskussion om, hvorvidt tv-stationerne bør vise billeder af

³⁰¹ Hvorvidt valg af rubrik er truffet af korrespondenten selv eller redaktionen i Danmark kan ikke afgøres her, men uanset om valget er truffet af den ene eller anden del af avisens journalistiske stab, udtrykker den stadig en konklusion der udelukkende har de amerikanske generaler som kilde.

tilfangetagne amerikanske soldater. Her bygger korrespondenten historien op om et interview med en amerikansk medieekspert og dennes bedømmelse af, hvad medierne gør og bør # 1274 (Politiken, 2003/03/25).

Jyllands-Postens Moskva-korrespondent er derimod forfatter til en række artikler, der sætter fokus på medier i krigstid og journalisters arbejdsvilkår. Da flere af artiklerne tager udgangspunkt i danske eller særligt amerikanske forhold kan det undre, at de skrives fra Moskva, men det er måske et spørgsmål om udnyttelse af en god journalist, der ellers, grundet krigens geopolitiske optik, ikke ville kunne afsætte nyhedshistorier med udgangspunkt i russiske forhold. En af de baggrundshistorier, Moskva-korrespondenten bringer, tager udgangspunkt i Philip Knightleys³⁰² bog om krigskorrespondenternes historik og pioneren Russell i en artikel om de indlejrede journalister, der følger hæren i krig. Her refereres fra den efter sigende intensive amerikanske debat, der har raset mellem medier, journalister og militær om farerne for journalistikkens uafhængighed ved indlejringen i den amerikanske hær. Korrespondenten har dog også en kraftig replik med tydelig adresse til danske kritikere af amerikanske medier: *Før danske og andre medier begynder at ytre deres bekymring for ytringsfriheden i USA, bør de nok gøre sig en ting eller to klar. Det meste af det kritiske input, de henter til deres udfald mod pressen i USA, stammer de fra de amerikanske medier selv, og debatten om mediernes rolle, pressens kilder, måder at indsamle informationer på og andet journalistisk håndværk er mere kritisk i USA end noget andet sted*# 551 (Jyllands-Posten, 2003/03/21).

Den forventede danske kritik af de amerikanske forhold, denne artikel taler op imod, finder man bl.a. i en artikel i Ekstra Bladet: *Journalisterne fungerer som soldater for USA, blot bevæbnet med pen og kamera i stedet for geværer. Det amerikanske militær bruger mediedækningen som et aktivt våben, der er direkte medvirkende til at knægte de irakiske styrker. Dermed er den neutrale mediedækning gået fløjten. Artiklen er heller ikke bleg for at udpege på hvis bekostning, denne alliance mellem det amerikanske militær og journalisterne udspiller sig: Ofrene? Det er de irakere, der dør i kamp og så naturligvis de seere og læsere, der forventer en neutral og korrekt dækning af krigen.*# 845 (Ekstra-Bladet, 2003/03/23).

Også BT er leveringsdygtig i en artikel, der kritiserer de amerikanske mediers dækning af krigen, hvor der særligt sættes fokus på de amerikanske tv-stationer og forskellen til europæiske medier: *Mens europæiske reportere således primært sætter »et menneskeligt ansigt« på krigen ved at interviewe de stakkels flygtninge, så pumper de amerikanske TV-stationer og aviser patriotismen op i et højere gear ved at vise dramatik og heroiske scener fra selve fronten* # 380 (BT, 2003/03/22).

Endelig kan man også i Politiken finde en artikel, hvor forhold ved den amerikanske krigsdækning er genstand for kritik. Under rubrikken *Alle præsidentens pudler* kritiseres den amerikanske journalistik generelt for sin ukritiske holdning til præsidenten og sin velvillighed til at deltage i militæret

³⁰² Artiklen refererer dog ikke eksplicit til Knightleys bog (Knightley, 2000(1975))

propaganda. Det generelle billede trækkes op i artiklens manchete: *Den engang så stolte amerikanske presse er blevet et logrende halehæng til præsident Bush og hans regering. Sådan lyder kritikken fra flere sider. Og selv om det amerikanske militær formelt set giver journalisterne bedre adgang til Irakkrigen end nogen krig siden Vietnam, tvivler mange på, at pressens dækning bliver objektiv. Krigsliderlig er måske mere ordet # 1140 (Politiken, 2003/03/20).*

Samlet set er alle disse artikler dog enige om, at problemerne ved krigsjournalistikens vilkår under denne krig i hovedsagen bør beskrives som amerikanske problemer, og i flere sammenhænge refereres, der også til Vietnam-myten som årsag hertil.³⁰³ Hvis man derimod leder efter artikler, som også gør de amerikanske problemstillinger nærværende og relevante for dansk journalistik, er der knap så mange artikler at vælge i blandt.

Journalistisk kritik af danske forhold

I Berlingske Tidende kan man d. 22. marts finde en meget usædvanlig artikel, der tager form af et brev fra chefredaktøren til læserne under rubrikken: *Kære læser: Krigen og nyhedsstrømmen*, hvor spørgsmålet om avisens troværdighed i krigsdækning er omdrejningspunkt. Chefredaktøren slår problematikken an på følgende måde: *Det gælder for enhver avis, at det er afgørende vigtigt, at avisens oplysninger er sandfærdige. Vi gør vort bedste for at leve op til det ansvar i det daglige. Det er imidlertid en kendt sag, at netop under en krig er denne opgave både vigtigere og vanskeligere at løse end under normale forhold. Uanset, at vores sympati ligger i Washington fremfor i Bagdad, må vi forholde os kritisk til begge parter oplysninger.* Herefter gennemgår chefredaktøren, hvordan avisen på alle leder og kanter vil tilstræbe størst mulig kontrol med alle udtalelser og oplysninger, avisen viderebringer, og fremhæver endvidere det store presseopbud som en ekstra garanti for, at læserne får om ikke sandheden, så i hvert fald et så sandfærdigt billede af krigen som muligt: *Og vi kan glæde os over, at der er mere presse til stede i Irak end nogensinde før i en krig. For vort vedkommende er vi i kraft af Berlingske Tidendes aftale med New York Times til stede både i Bagdad og blandt amerikanske og britiske tropper, så vi kan bringe øjenvidneberetninger fra brændpunkterne. Vi har vore egne folk placeret i regionen...* # 146 (Berlingske Tidende, 2003/03/22).

Disse argumenter understøtter på mange punkter, de tendenser til favorisering af fysisk tilstedeværelse og øjenvidneberetninger, som jeg tidligere fremhævede i nyhedsstrengen. Her kobles vigtigheden af tilstedeværelsen åbenlyst med tilføjelsen af, at det er ekstra vigtigt med tilstedeværelsen af avisens egne folk. Selvom artiklen på den ene side medvirker til også at gøre de problematiske forhold ved krigsjournalistikken relevante for dansk journalistik, så afstår den på den anden side fra at

³⁰³ Det er vel at mærke referencer til forestillingen om, at kritisk presse og tv-billeder af krigens konsekvenser, forhindrede det amerikanske militær i en ellers forventelig sejr, som gengives og ikke eksempelvis Hallins kritik af denne årsagsforklaring.

vedkende sig helt samme problemstilling som de amerikanske kolleger, idet krigens parter udpeges som hjemmehørende i enten Washington eller Bagdad – ikke i København. Forestillingen om, at danske journalister i stil med deres amerikanske kolleger er parthavere i krigen, er øjensynligt helt fremmed for avisens syn på egen situation.

Et af de eneste steder, hvor problemstillingen om militærets propagandastrategi overfor journalister og medier gøres til en fuldgyltig dansk problemstilling er i en mindre artikel i Ekstra Bladet om den snarlige ankomst af et reportagehold til korvetten Olfert Fischer: *Mens propagandamaskineriet i Irak-krigen fortsat kværner i højeste gear, ruster også korvetten Olfert Fischer sig til mediekrigen. I nær fremtid - det er af sikkerhedshensyn hemmeligt hvornår - påmønstrer forsvarsets eget reportagehold korvetten. Holdet består af en journalist og en fotograf, der skal dokumentere den danske krigsindsats og servicere danske medier med reportager og interview.* På avisens spørgsmål om, hvorvidt dette kan blive del af hærens selvskabte propagandabillede, svarer kaptajn Henrik Pedersen fra Forsvarskommandoens presse- og informationssektion: ”Vi vil jo næppe lave et indslag om, at alle soldaterne er berusede eller sådan noget. Men det primære mål er dog at servicere medierne så objektivt som muligt. Forsvarets tv skal vise, hvad forsvaret foretager sig. Vi er ikke en del af den store mediekrigspakke på den måde”, siger Henrik Pedersen. Denne udtalelse problematiseres så ikke videre i artiklen, hvorved militærets udtalelser om, at der blot er tale om at *dokumentere* og *servicere danske medier* står uanfægtet.

Et af de få andre steder, hvor det danske militær og de danske journalister åbenlyst møder hinanden er i nyhedsmediernes brug af uniformerede militærpersoner som eksperter. Disse optræder ikke blot som ekspertkilde eller fast kommentator i aviserne, men er også flittige gæster på de danske tv-stationer. Dette har foranlediget Information til at gøre militærpersonernes uafhængighed af det danske militær til genstand for en artikel, der bygger på et interview med chefen for de militære eksperter fra Forsvarsakademiet. Manchetten citerer militæreksperternes egen vurdering af egen uafhængighed: *Forsvarsakademiets eksperter i uniform er fast inventar i nyhedsudsendelser for tiden. Uafhængigheden er tæt på 100 procent, forsikrer chefen for akademiets mediegruppe # 1032* (Information, 2003/03/25). Uafhængigheden bygges i hovedsagen på, at eksperterne ingen instruktioner modtager fra forsvarskommandoen, forsvarsministeriet eller lign. Artiklen finder støtte for militæreksperternes uafhængighed i udtalelser fra en professor i internationale studier og udlandsredaktøren fra DR, der begge finder, at militærekspertene optræder så sagligt som muligt.

Der er dog et særligt spørgsmål vedrørende journalisters arbejdsvilkår som øjensynligt betragtes som fælles for alle journalister uanset nationalitet, nemlig sikkerhedsspørgsmålet. Dette kommer til syne i artikler om journalister, der i krigens første dage er omkommet under udførelsen af deres job som krigskorrespondenter.

I en artikel fra Jyllands-Postens korrespondent i Kuwait slås betydningen af journalisternes forhold fast allerede i manchetten: *Ubekræftede rapporter berettede i går om de første dræbte journalister i det sydlige Irak og flere forsvundne pressehold. Invasionsstyrken har sikret oliefelterne, men møder modstand i havnebyen Um Qasr.* Nyheden om de dræbte journalister nævnes før nyhederne om invasionens fremrykning, og historien indledes med det amerikanske militærs syn på, hvad der var årsag til journalisternes formodede død: *Den amerikanske officer er vred. Rigtig vred, da han over telefonen advarer journalister mod at forsøge at slippe udenom den sidste kontrolpost for at køre mod Irak. »Det er ganske simpelt stupidt. Det her er ikke et computerspil. Hvis du dør, er du død. Vi gør, hvad vi kan for at sikre jeres adgang til området så hurtigt som muligt, men dette er krig, og det er alvor«* # 647 (Jyllands-Posten, 2003/03/23). Sagt med andre ord, argumenterer officeren for, at der er en stærkt øget risiko for at dø, hvis journalister bevæger sig ud på egen hånd udenom systemet med indlejrede journalister. Artiklen kommenterer ikke denne udtalelse. I en artikel i samme avis den følgende dag gisnes der på, at det kan være en gruppe af Husseins loyale soldater, der står bag drabene. *Gruppen skal ifølge advarslen være bevæbnet med raketdrevne granatkastere og automatiske våben, og gruppens mål er ifølge britisk militærpoliti »at dræbe så mange journalister som muligt«* # 670 (Jyllands-Posten, 2003/03/24). Advarslen om den journalistdræbende gruppe fik koalitionen til at evakuere en stor gruppe journalister fra Sydirak.

Den efterfølgende dag bringer avisens London-korrespondent en artikel om mediernes forhold under krig, der tager udgangspunkt i et kort portræt af en af de dræbte journalister, en britisk tv-reporter # 701 (Jyllands-Posten, 2003/03/25). Fælles for artiklerne om de dræbte journalister er, at netop disse ofre for krigen fremhæves som særligt væsentlige nyheder samt, at årsagen til deres død ikke knyttes til spørgsmålet om deres nationalitet men til deres gerning som netop journalister.

Den kommenterende journalistiks forhold til krigens gang

I den kommenterende journalistik i avisernes lederartikler genfindes mange af nyhedsstrengens elementer, særligt spørgsmålet om krigens forløb og det civile ofre, samt spørgsmål om medier og journalistisk forhold i krigstid.

Spørgsmålet om krigens civile, irakiske ofre tages op i de fleste aviser, og ledernes kommentarer hertil knytter sig i høj grad til avisernes generelle holdning til krigen. I de aviser, der støtter krigen fremhæves krigens nødvendighed i kampen mod et større onde – Husseins rædselsregime og hans potentielle terrorforbindelser. Og i forbindelse med den nødvendige krig er ofre også et uomgængeligt forhold, men som kompensation herfor fremhæves koalitionsens målsætning om at skade så få uskyldige irakere som muligt. Lederen i Berlingske Tidende kombinerer dette syn på krigens nødvendighed med, at man må acceptere ofte og bør støtte soldaterne i krig. *Amerikanske tropper står allerede nu mindre end 100 kilometer fra Bagdad, og fremrykningen er angiveligt sket nogenlunde planmæssigt. Men selv om det lykkelige skulle ske, at denne krig bliver overstået på uger, snarere*

end måneder, så kan det godt blive både blodigt og rystende at overvære. Så meget desto mere er der grund til at bevare opbakningen til de soldater, der kæmper i Irak. De ofre, der kommer undervejs, er hver især forfærdelige. Men den opgave, de er på, er til gavn for os alle# 261 (Berlingske Tidende, 2003/03/25). Hvorvidt der hentydes til civile irakere, koalitionsens soldater eller ligefrem danske soldater i kategorien ofre er dog noget usikkert. Men kommentaren om, at målet helliger midlet og konsekvenserne er klar nok.

I en leder i BT er de grumme konsekvenser af krig også genstand for en række kommentarer, hvor også krigsmodstanden tilbagevises med henvisning til både krigens målsætning og den omhu i krigsførelsen, som koalitionen ifølge avisen udviser: *Koalitionen har jo heldigvis som et meget højt prioriteret mål at gennemføre krigen med så få menneskelige omkostninger og så lille beskadigelse af Iraks infrastruktur som overhovedet muligt. Målet er et befriet og velfungerende Irak - så snart som gørligt. Prisen kan være en besværlig og langvarig proces med tilbageslag og forhindringer, som en målbevidst, men destruktiv traditionel krigsindsats vil have overvundet på kort tid. Uanset avisens tidligere noget skiftende kommentarer til krigen, så slår også denne leder på, at alle bør støtte op om den og henviser også til en egen meningsmåling, hvor et stigende antal danskere finder krigen nødvendig: Alle må vel trods politiske meningsforskelle kunne samles i ønsket om en hurtig og sejrrig krig, der med færrest mulige menneskelige omkostninger kan befri Irak for den grusomme diktator Hussein # 418 (BT, 2003/03/25).*

Ligeledes lederen i Jyllands-Posten kombinerer kommentarer om koalitionsens 'humane' krigsførelse med egne bedømmelser af befolkningens ændrede holdning til krigen og dens nødvendighed: *Umiddelbart kunne man tro, at dette krigens væsen ville tælle negativt i meningsmålingerne. Men folk rykker tilsyneladende tættere sammen, når beslutningen er taget og håber på, at krigen vil blive kortvarig og vellykket. Mediernes rapporter med baggrundsinformation kan også være af stor betydning. Krigens karakter virker tilsyneladende også formildende. Efter de første krigsdøgn med massive bombardementer rapporteres om relativt få ofre. Det hænger bl.a. sammen med den betydelige udvikling, der er sket i krigsteknologien siden Golfkrigen i 1991. Præcisionen er stor, og det begrænser både antallet af militære og civile ofre, ligesom teknologien begrænser ødelæggelserne nøje til de på forhånd udvalgte strategiske mål # 673 (Jyllands-Posten, 2003/03/24)*

Billedet der tegner sig i disse ledere er, at den kommenterende journalistik både bliver et sted, hvor krigens forløb tages op til status, dens politiske motivation genopfriske og der appelleres endda til yderligere moralsk opbakning fra befolkningen. Spørgsmålet om, hvorvidt lederartiklerne kan understøtte deres bedømmelse af såvel krigens gang, antallet af civile ofre eller stemningen i befolkningen, er ikke relevant i denne sammenhæng, da det jo netop er en normativ kommentar, der viser, hvordan avisernes leder ønsker at anskue krigen.

Modsat fremhæver anti-krigs avisernes ledere, hvordan krigens gru af politiske årsager nedtones: *DE POLITIKERE, der beslutter sig for at gå i krig, søger altid at nedtone, hvor hæslig en krig rent faktisk er.* I modsætning til de rosende omtaler af koalitionen nærmest skadesløse præcisionsbombardementer, fremhæver denne leder derimod de endnu mere blodige perspektiver krigens videre forløb med kampe mellem landstyrker kan få: *Udvikler krigen sig derimod til egentlige kampe i millionbyen Bagdad, vil tabstallene nå op på tusinder eller titusinder - ud over de op imod hundre-detusinde, der ventes at blive såret # 943* (Information, 2003/03/20).

I en anden leder giver Information i første omgang plads til en række citater fra den britiske avis 'Independent', hvor den kendte krigskorrespondent Robert Fisk dagen før frembragte meget personlige kommentarer mod koalitionen fra sin post som korrespondent i Bagdad. Med en argumentation, der netop bunder i hans egen status som øjenvidne til krigens konsekvenser, tilbageviser Fisk koalitionen sine noble målsætninger om at udøve mindst mulig civil skade: *LIGE MEGET, hvor meget præsident George W. Bush og forsvarsminister Donald Rumsfeld lover at undgå civile, så går det hele tiden ud over netop civile.* Lederen fortsætter derefter med egne argumenter mod krigens begrundelse og præciserer også kort det danske medansvar: *DESVÆRRE ER Danmark også i krig - og derved i den grad medansvarlig for de rædsler, som Iraks børn, kvinder og gamle udsættes for i disse døgn # 1003* (Information, 2003/03/24). Men herefter føres dette udsagn over i en række latterliggørelser af statsminister Anders Fogh Rasmussen, og hvordan han, som en villig skødehund, trofast følger Bush uanset hvilke uhyrligheder, amerikanerne udøver. Her bliver det danske medansvar altså minimeret, idet det stadig fremhæves, at det er de andre i koalitionen, der har hovedansvaret for bl.a. de civile ofre i Bagdad.

Også Ekstra Bladet får i en vanligt stærkt ironiserende leder slået fast, at Danmark er i krig: *Ja, faktisk er hele kongeriget i krig. Det klargjorde Forsvarsministeriet i weekenden med følgende grydeklare meddelelse til Ritzaus Bureau: - Danmark deltager i en krig imod Saddam Husseins regime i Irak, fastslår Forsvarsministeriet efter en vis usikkerhed om, hvordan man kan betegne det danske militære engagement # 1003* (Information, 2003/03/24). Herefter langer lederen på forskellig vis ud efter og latterliggør folketinget, statsministeren, forsvarsministeren og de danske krigsskibe 'Sælen' og 'Olfert Fischer', som alle hovedsagligt diskuteres indenfor et indenrigspolitisk perspektiv, hvor spørgsmålet om eksempelvis de civile ofre i Irak ikke kommenteres.

Hvor avisernes leder på forskellig vis både konkluderer og kommenterer krigens gang og dens konsekvenser, så er spørgsmålet om krig og journalistik også at finde i lederartiklerne. Som tidligere omtalt tager Berlingske Tidende spørgsmålet op i et åbent brev fra chefredaktøren til læserne, men det nævnes også i mindre grad i andre aviser. Her slår kommentarerne særligt på mediernes demokratiske ansvar for at oplyse læserne omhyggeligt og sandfærdigt om krigens gang.

Jyllands-Posten kobler dette aspekt sammen med spørgsmålet om, hvor omfangsrig krigsdækningen bør være: *I et demokratisk samfund er det naturligt, at medierne giver krigen og dens udvikling be-*

tydelig prioritet # 723 (Jyllands-Posten, 2003/03/26). Politikens leder diskuterer hvilke billeder af krig, avisen føler sig forpligtet til at vise og hvilke de afholder sig fra at bringe: For godt nok er der ubehagelige billeder, vi ikke vil vise. Men der er også ubehagelige billeder, vi mener bør bringes i avisen af hensyn til informationspligten og dokumentationsværdien. # 1307 (Politiken, 2003/03/26). Også heri antydes det, at aviserne i deres krigsdækning har forpligtigelse i forhold til højere demokratiske idealer.

Spørgsmål om journalistikkens afhængighed af det amerikanske militær, som var genstand for en række analyse- og baggrundsartikler, bringes også op i en leder, skrevet af Informations USA-korrespondent. Men måske netop, fordi den er skrevet fra USA, fastholdes problemstillingen om journalistikkens forhold til militæret i regi af et særligt amerikansk problem: *På hjemmebane i USA kan krigens legitimitet hurtigt få nogle skrammer, hvis medierne en dag vrister sig løs fra Pentagons jernnæve og begynder at vise billeder af krigens katastrofale følger for det enkelte individ # 1023 (Information, 2003/03/25). I stedet fremhæves, i såvel denne leder som en tidligere leder i avisen, de uafhængige krigskorrespondenter, som krigsjournalistikkens sande helte. Med historisk reference til en situation under Golf-krigen fremhæves en krigsfotografen Peter Turnley for sin kamp for at vise krigens sande billeder: Turnley afviste dengang at deltage i de officielle presserejser, som især det amerikanske militær arrangerer. Han nægtede at deltage i den iscenesættelse af en krig, som vi alt for ofte må tage til takke med - nemlig den, der fremstiller nutidens krige som så teknologiske, kliniske og effektive, at det næsten ikke går ud over nogen mennesker.*

Nyhedsstrengen i sfæremodellen

Samlet set peger nyhedsstrengen i mange og til tider modsatte retninger, hvilket ikke gør det indlysende, hvor den kan indplaceres i forhold til Hallins sfæremodel. På mange punkter forfølger journalistikken konventioner fra den refererende journalistik om at berette for læserne, **hvad der sker** ud fra krigens selvindlysende konfliktpunkt om en militær kamp mellem to parter. Dette perspektiv på både krigens centrale konflikt og journalistikkens refererende rolle hertil vil indplacere nyhedsstrengen i sfæren for legitime modsætninger. Ja denne placering forstærkes ligefrem af de mange forsøg på at tilstræbe, at de journalistiske beskrivelser ligner den traditionelle krigskorrespondents øjenvidneberetning, selvom de oftest er forfattet af journalister langt fra krigszonen. Hele forestillingen om, at en krig bedst beskrives af avisens egen mand på stedet, der fri af de stridende magtes propagandamålsætninger ved selvsyn kan betragte og bedømme krigens gang, er både stærkt til stede i aviserne og i tråd med Hallins beskrivelse af journalistikkens syn på egen rolle, når en nyhedsbegivenhed betragtes i **sfæren af legitime modsætninger**.

Men samtidigt er der mange tegn på, at krigen som konflikt og derved en strid mellem legitime modsætninger så absolut ikke betragtes som en ligeværdig modsætning mellem parter med lige legi-

time standpunkter, da modsætningsforholdet beskrives med en stærk både militær og moralsk overvægt til koalitionen side.

Mest eklatant ses dette i jagten på Hussein, der i de journalistiske beskrivelser mere har karakter af rottebekæmpelse end en kamp mellem ligeværdige parter med hver deres politiske leder. Dette kan sikkert ses som forlængelse af det skurkebillede af Hussein, der er blevet opbygget siden Golfkrigen, som i stor stil har medvirket til at frakende Hussein legitimitet som sit lands legitime leder såvel internationalt som internt.

Derimod beskrives kampen mellem tropperne mere i stil med en legitim modsætning mellem to hære, dog igen med kraftige modifikationer. Dels beskrives de irakiske styrker i forskellige grader som præget af inkompetence og materielmangel eller som styret af en stadigt svindende kammoral, dels beskrives hele kampen mellem de to militære parter næsten ensidigt på baggrund af kilder og information fra den ene kæmpende part – nemlig koalitionen. Ligeledes angives der detaljeret præcise tal og omstændigheder for koalitionen tab, mens tab blandt de irakiske styrker enten forbigås eller berøres perifert.

Journalistikkens overvældende tendens, til at anskue krigen fra den angribende koalitions perspektiv og næsten udelukkende bygge sine reportager på oplysninger fra koalitionen militære og politiske pressetjenester, kan måske tolkes som et resultat af, at journalistikken, trods erfaringer fra adskillige tidligere krige, alligevel er blevet løbet over ende af en veltrimmet og velforberedt propagandastrategi fra koalitionen og særligt amerikansk side. Men hvis man fastholder, at krigen i de journalistiske reportager næsten entydigt beskrives fra koalitionen side, hvor vil det da placere journalistikkens blik på nyhedsstrengen ind i Hallins model?

Vil man kunne argumenter for, at placere nyhedsstrengen i **sfæren af det afvigende**, hvor journalistikken ser det som sin opgave at medvirke til at udelukke og marginalisere aktører eller idealer, der anses for moralsk afvigende og uacceptable? Enkelte elementer, så som jagten på Hussein, kan til dels ses som eksempel på, hvordan journalistikken uforbeholdent støtter koalitionen udryddelsesaktion mod en for længst marginaliseret person, der ikke gives nogen som helst plads i sfæren af legitime modsætninger, da han på alle punkter beskrives som illegitim.

Eller giver dette eksempel, kombineret med reportagernes stærkt koalitionsinspirerede perspektiv, i stedet anledning til at placere nyhedsstrengen i **sfæren af konsensus**, hvor den centrale konsensusforestilling, som deles af koalition og journalistik, er ideen om den nødvendige og derved retfærdige krig mod den despotiske tyrann? Den næsten totale mangel på kildekritik overfor koalitionen udtalelser i de distancerede artikler om krigens gang, der stort set udelukkende bygger på netop disse kilder, kunne ses som journalistikkens accept af denne konsensusforestilling.

Men dette billede kan heller ikke helt opretholdes, idet der jo samtidigt findes en række artikler, der både sætter spørgsmål ved antallet af og hensynet til de civile, irakiske ofre (og endog citerer disse ofre ordret for kritik af koalitionen), og spørgsmål ved, om journalistikkens kan opretholde en uafhængighed af militæret og koalitionen propaganda i krigstid.

Hvad der ydermere er med til at forvirre billedet af journalistikkens forhold til værdierne i denne nyhedsstreng, er, at forskellige dele af avisernes dækning af nyhedsstrengen forholder sig forskelligt til de diskuterede problematikker. De mange distancerede reportager om krigens gang tilstræber i form af gængs refererende journalistik, i hvert fald formelt, at fastholde krigen i sfæren af legitime modsætninger, hvor journalistikkens rolle er så nøgternt og præcist som muligt at gengive begivenhedernes gang og aktørernes udtalelser herom. Men selvom det er denne form eller genre, der tilstræbes, kan der lokaliseres myriader af overskridelser af selv samme genrebestemmelser, når de øjensynligt refererende artikler er fyldt med fragmenter af både analyse og kommentar, hvis oprindelse ofte fortaber sig i et uklart spænd mellem journalisten selv og dennes kilder fra koalitionen.

Dér, hvor genrens glemte fordringer om kildekritik og ligevægtige beskrivelser af konfliktens forskellige legitime parter kan findes, er derimod i en række hovedsagligt analyserende artikler, hvor spørgsmål om civile ofre, kildekritik, journalistikkens forhold til militæret osv. eksplicit og afkoblet fra de daglige situationsreportager gøres til genstand for diskussion. Ligeledes kan der i den kommenterende journalistik findes mange eksempler på kommentarer og hensigtserklæringer om, hvor vigtigt det er at få oplysninger fra alle konfliktens parter og være opmærksom på de mange historiske fortilfælde, hvor journalistikken er blevet narret ind i militære parters propagandastrategi.

Endelig er der kategorien af øjenvidneberetninger fra Bagdad, som i udgangspunkt er placeret i sfæren af legitime modsætninger, hvor journalistikken stiller sig lige midt i et af de mest handlingsmættede punkter for krigens gang for at reportere, **hvad de ser, der sker**. Hvad de enkelte krigskorrespondenter så ser og vælger at videregive fra deres position i krigens centrum er derimod meget forskelligt. Skellet mellem de to nordiske korrespondenter kan forenkles til, at den ene vælger at beskrive hvad hun ser og citere de mennesker, hun møder, hvilket den anden korrespondent sådan set også gør, men ud fra en forudindtaget forventning om, at han konstant risikerer at blive narret af det han ser og hører. Begge bevæger sig også, dog på hver deres vis, ind over elementer af både analyserende og kommenterende journalistik i deres i udgangspunkt refererende reportager.

En samlet konklusion på disse meget uensartede tendenser indenfor nyhedsstrengens forskellige perspektiver og genrer er meget svær at udlede. En entydig konklusion vil næsten uundgåeligt komme til at bygge på skøn over journalistikken mere eller mindre bevidste intentioner.

Når man både kan lokalisere en stærk tendens til, at nyhedsreportagerne om krigens gang i overvældende grad og tilsyneladende ukritisk gengiver og retfærdiggør den angribende koalitions per-

spektiv, og samtidigt kan lokaliserer tilstedeværelsen af en række reflekterende artikler, der på siden diskuterer de problemstillinger, som nyhedsreportagerne mangler, hvilken del af journalistikken skal man da vægte tungest?

På den ene side kan man vælge at anskue journalistikken som i hovedsagen en loyal deltager i koalitionens konsensusforestilling om en retfærdig og nødvendig krig, hvor de mere reflekterende artikler blot er afkoblede alibier for fortsat at kunne fremstå som en kritisk, uafhængig og upartisk journalistik. På den anden side kan man vælge at betragte journalistikken i forhold til denne nyhedsstreng, som grundlæggende præget af forestillingen om at skulle fremstille krigen som en konflikt mellem legitime modsætninger, hvor journalistikken skal være læsernes upartiske, kildekritiske referent af krigens gang. I det tilfælde, hvor journalistikken glemte kildekritikken eller upartiskheden, kan det forklares med krigens hektiske forløb og de umulige arbejdsvilkår for uafhængige, kritiske journalister.

Da begge udlægninger er stærkt normative og bygger på bestemte idealer, om hvilken rolle journalistikken burde spille, vil jeg afholde mig fra begge. I stedet vil jeg som et vagt kompromis placere nyhedsstrengen i sfæren af legitime modsætninger, men med såvel en ulige legitimitet mellem parterne som stærke indslag af såvel journalistiske konsensusopfattelser og marginalisering af illegitime aktører og argumenter.

Et nationalt perspektiv på krigens gang

Hvis man ud fra denne nyhedsstreng skal forsøge at lokalisere eksempler på journalistikkens implicitte eller eksplicitte beskrivelser af fælles værdier og et nationalt perspektiv, så er det åbenlyst, at dette skal undersøges på flere niveauer. Dels i forhold til hvordan krigen knyttes sammen med den danske krigsdeltagelse, dels i forhold til hvilke værdier, der implicit understøttes i nyhedsstrengen.

Nyhedsstrengen giver næsten ingen eksempler på åbenlyse formuleringer af et nationalt 'vi'. Bortset fra en enkelt omtale af *vor mand ved Golfen* # 1257 (Politiken, 2003/03/24), som ligeså vel kan tages som udtryk for en banal stolthed over, at der pludselig er en dansker i mediernes fokus, så er det faktisk næsten ikke til at se, at Danmark er i krig. Her er ikke eksplicit hyldestomtale af 'vore' tapre helte eller tydelige opfordringer til borgerne om at slutte op om 'vore soldater i vor krig'. Disse opfordringer findes næsten udelukkende i lederartikler og er sjældent positive formulering af, hvorfor dette er 'alle danskeres krig', men snarere i form af argumentationer om, at selvom ikke alle danskere var enige om krigsdeltagelse, så bør vi af hensyn til soldater trods alt støtte op om dem. De mange kommentarer og holdninger om krigens generelle berettigelse, som lederartiklerne er fyldt med, kobles meget sjældent direkte sammen med de danske soldaters tilstedeværelse og medansvar for koalitionsparternes daglige krigshandlinger.

I nyhedsjournalistikens daglige opdateringer af krigens gang er det meget sjældent synligt, at denne krig også er Danmarks krig mod Irak. I beskrivelserne af krigens forløb fokuseres der på krigens dramatiske aktører og handlinger, og heri findes ingen danskere, hvis handlinger eller udtalelser kan refereres. De danske soldater er tværtimod gemt væk i total medieisolation på hemmelige lokaliteter i eller på vej til Den arabiske Golf. Når krigskorrespondenterne reporterer om irakiske ofre for bombardementer, så beskrives det som amerikanske bomber, der har lemlæstet irakiske børn, hvis det da ikke blot gøres til en diffus konsekvens af krigen. Set fra Bagdad kan den danske støtte til og medansvar for bombardementerne øjensynligt ikke iagttages.

Ligeså fraværende er spørgsmålet om dansk krigsdeltagelse i journalistikkens forhold til de danske militærpersoner, der i stor stil trækkes ind som eksperter og medkommentatorer på krigens gang. Selvom andre dele af journalistikken netop problematiserer forholdet mellem militær og journalistik, så betragtes denne problemstilling i hovedsagen som enten amerikansk eller snævert forbundet til journalisters og militærfolks interaktion ved krigszonen og ikke som et forhold, der har betydning for avisernes egen brug af militærpersoner.

Samlet set passerer den danske krigsdeltagelse i forbløffende grad ubemærket hen i store dele af nyhedsstrengens artikler, hvor de danske soldater - bortset fra en håndfuld notitser - sejler rundt i dybeste medietavshed. Der findes i nyhedsstrengen strengt taget ingen eksempler på, at den danske krigsdeltagelse eller de danske soldater gøres til en fælles national sag, og slet ikke som et punkt for national samling eller stolthed.

Retfærdigvis skal nævnes en lille solohistorie fra BT, der 24.marts, der meget harmdirrende citerer fire forskellige svenske aviser for at latterliggøre den danske krigsdeltagelse og ikke mindst de danske styrker i beskrivelser á la: ... *korvetten Olfert Fischer, der til lejligheden kaldes »Pølsemændene«.* »Et batteri klarrøde pølser, ladet til bristepunktet med malt og krydret grisekød, ligger apert på fordækket, og stolte, danske drenge har fyldt forrådet af sennep, ketchup og ristede løg op. Stanken af lagret Havarti trænger ind over den irakiske grænse og slår Saddam Husseins giftgasser ud,« # 406 (BT, 2003/03/24). I forlængelse heraf har avisen i en anden artikel indhentet reaktioner herpå fra bl.a. Dansk Folkepartis leder, Pia Kjærsgaard: »Det er usmageligt, når svenskerne forsøger at få morskab ud af en så alvorlig situation,« (...) »Det er sølle og primitivt (...) Alle i Danmark forstår udmærket, at det her er alvor, og så er det lige meget, om man er tilhænger eller modstander af krigen,« siger Pia Kjærsgaard # 407 (BT, 2003/03/24). Om avisen støtter Kjærsgaards udtalelse eller ej er uvist, men det er tydeligt, at avisen i hvert fald ikke bifalder, at andre og slet ikke svenskere gør grin med danske styrker.

Den journalistiske verdensopfattelse

Hvor der er svært at finde tydelige eller blot vage henvisninger til den danske krigsdeltagelse og meget få fortolkninger af, hvordan krigsdeltagelsen er i tråd med danske værdier eller ej, så kan der dog i nyhedsstrenge findes ret markante referencer til og støtte for bestemte parter og værdier i krigen generelt.

Henvisninger til implicitte værdier eller fællesskaber kan først og fremmest lokaliseres i journalistikkens distancerede perspektiv. Perspektivet understøtter den linie, der også kunne lokaliseres i nyhedsstrengen om international politik, hvor journalistikken fremskrev et billede af en krise i Irak, som det var op til Danmarks vestlige alliancepartnere at løse. Dette understreges af kilde- og informationsvalget, der i altovervejende grad støtter sig til oplysninger fra koalitionen herunder navnlig amerikanske kilder. At krisen om Irak betragtes som et problem, der skal løses af udefrakommende magter understøttes ligeledes af det distancerede, panoptiske perspektiv, som både reportagerne og avisernes kortmateriale giver. På flere måder understøttes en forestilling om, at journalistikkens perspektiv på krigens gang er det naturlige og selvindlysende perspektiv. Dette medvirker ikke så meget til at skabe et eksplicit danske perspektiv på krigen, men i stedet medvirker det til at naturlig-gøre den angribende parts perspektiv, som ikke bare et muligt, men det eneste rigtige og moralsk retfærdige perspektiv. De åbenlyse diskvalificeringer af irakernes egne udtalelser om, at krigens gang kan anskues fra et helt andet perspektiv er med til bestyrke det distancerede perspektivs status som indlysende rigtigt. Så selvom det ikke eksplicit fremhæves som værende i tråd med danske værdier, så fremstilles såvel koalitionen perspektiv som handlinger i et ofte retfærdigt, nødvendigt og naturligt perspektiv. Selv aviser, der i kommentarer gang på gang fremhæver krigens manglende FN-mandat og unødvendighed frem for eksempelvis øget FN-våbeninspektioner, og som ligeledes betvivler de amerikanske løfter om at holde den irakiske befolkning skadesløs ved præcisionsbombardementer, kommer i andre dele af krigsdækningen alligevel til at understøtte den angribende parts perspektiv.

De værdier, perspektivet understøtter, er en verdensopfattelse, der tiltro de vestlige demokratiske stater, som samtidigt er Danmarks nærmeste allierede, en moralsk forrang til at udpege og løse problemer i andre dele af verdenen. Endvidere understøtter denne verdensopfattelse forestillinger om, at netop fordi det er vestlige demokratier, som i en højere sags tjeneste (Iraks og verdenens befrielse for Hussein) griber til våben, så vil krigen også forløbe på den mest humane og civiliserede måde, som en krig nu kan. Beskrivelserne af koalitionen og dens vestlige, demokratiske, civilisatoriske værdier er samtidigt en beskrivelse af en verdensopdeling mellem gode og onde, hvor det 'vi', journalistikken indskriver sig i, meget utvetydigt placeres på koalitionen gode side. Cavlings beskrivelse af 'tyrken', som potentiel maveopsprætter bevæbnet med krum kniv, var på samme side med til at markere hans og samtidens stillingstagen i en konflikt mod det 'onde' i form af tyrken.

Ser man på de journalistiske artikler, der beskriver krigen fra irakernes synspunkt, så er der ikke den store modstand mod ovenstående verdensopfattelse at spore. Information citerer godt nok i en leder den britiske krigskorrespondent for nogle barske udfald mod koalitionen, krigen og de hævdede præcisionsbombardementer, men i de oversatte krigskorrespondentartikler, avisen ellers bringer fra Bagdad, er der ikke den store politiske, moralske kritik at spore, men enten gængse reportager fra byen eller mere filosoferende betragtninger over krig generelt. Også i de andre avisers reportager fra Bagdad er det svært at lokalisere en grundlæggende anden verdensopfattelse - end ikke i beskrivelserne af sårede børn. Hvis der er andre værdier til stede i disse reportager, så er det mere i stil med almenmenneskelige værdier og medfølelse med krigsofrene, uanset hvilke elementer i krigen, de reelt blev ofre for. Dette genfindes også i artiklerne med de stedfortrædende irakere, hvor irakere bosat i Danmark interviewes om deres frygt og bekymring for, hvorledes deres familiemedlemmer i Irak klarer sig. Her er det igen fokus på det medmenneskelige aspekt, der tager udgangspunkt i en situation, som enhver kan genkende fra sig selv, nemlig bekymringen for sine kære, mens de politiske aspekter er perifere eller fraværende. Undtaget selvfølgelig de gentagne referencer til levevilkårene under Husseins rædselsregime.

Kapitel 11: Diskussion og perspektivering

Efter denne lange analyse af danske avisers beskrivelse af Irak-krigen er det tid for at samle trådene og diskutere, hvordan analysen har kunnet svare på projektets problemstillinger. I indledningen delte jeg afhandlingens problemstilling op på tre niveauer:

For det første indeholdt problemstillingen et **metodisk** spørgsmål til, hvordan man kan generelt studere journalistik og specifikt journalistikkens udsagn om omverdenen?

For det andet indeholdt problemstillingen et **empirisk** spørgsmål, der spurgte mere konkret til, hvad, hvordan, hvornår og i hvilke sammenhænge formulerer journalistikken sig om og refererer til sin omverden og specielt til den nationale referenceramme?

For det tredje indeholdt problemstillingen et **analytisk** spørgsmål til, hvad man på baggrund af den konkrete undersøgelse kan udsige om karakteren af journalistikkens forhold til det nationale og nationalstaten, særligt om denne relation kan karakterisere journalistikken som uafhængig af nationalstaten og nationale referencer eller ej?

Som udgangspunkt for det videre arbejde med at søge svar på spørgsmålene, valgte jeg at præcisere, hvilken forskningsoptik, både i forhold til journalistikforskningen specifikt og human-og samfundsvidenskaber generelt, afhandlingen er udsprunget af. En optik, der ikke blot har betydning for hvilke spørgsmål, der styrer afhandlingen, men i ligeså høj grad har afgørende betydning for hvorledes de centrale begreber forstås og hvordan empirien anskues og behandles.

I det følgende vil jeg diskutere og perspektivere, på hvilken måde svarene på afhandlings metodiske, empiriske og analytiske spørgsmål kan formuleres samt hvilke andre spørgsmål eller problemstillinger disse rejser.

Afhandlingens metodiske svar

I min metodiske søgen på spørgsmål om hvordan man kan studere journalistik, var spørgsmålet bundet til to forskellige problematikker. I første omgang valgte jeg empirisk at anskue journalistik som en række artikler, der alle er del af og eksempler på en overordnet journalistiks diskurs, hvorfor analysen af disse kunne være kilde til at forstå hvilke regulatorer for sandt og falsk eller nyheder og irrelevante oplysninger, som hersker i den journalistiske diskurs. For det andet valgte jeg også at stille spørgsmål til, hvordan journalistikken forholder sig til det emne, den beskæftigede sig med og deri, hvordan den journalistiske diskurs står i relation til andre af samfundets diskurser – i særligt

grad til diskurs(er) om det nationale. Denne dobbelte metodiske målsætning har betydet, at jeg har set mig nødsaget til at opbygge mit eget metodiske værktøjslager, der har hentet inspiration fra flere forskellige sider. Den første del har hentet begreber fra journalistikken selv, som er blevet vendt på hovedet og genanvendt som analytiske værktøjer, den anden del har søgt til analyser af journalistikken og den relationer til staten og nation, herunder særligt analyser af denne relation i krigstid og heri fundet forskellig analytiske begreber.

Genrebegrebet

Et af de brugte begreber fra journalistikken, som jeg har genanvendt som analytisk kategori er genrebegrebet. I afhandlingens brug er det vel at mærke udelukkende spørgsmålet om de bestemte genres forhold til og udpegning af **fakta**, der har været anvendt og altså ikke de forskellige genres fortælleformer eller andre genrebestemte karakteristika. At sætte genrebegrebet som analyseoptik har medvirket til at skærpe iagttagelsen overfor, hvordan og hvornår journalistikken overtager bestemte udsagn og handlinger som fakta, hvordan de analytisk forholder sig til disse, og hvordan fakta såvel som analyser heraf gøres til genstand for journalistikkens egne kommentarer og bedømmelser. Det har ligeledes været en styrke for analysen, at jeg har opereret med disse genrer som tre forskellige former for journalistisk praksis, der kan lokaliseres i forskellige sammenhænge og i forskellige sammenblandinger.

Modsat kunne jeg fra starten havde valgt at kategorisere samtlige artikler efter tilhørsforhold i en af de tre genre, men det ville have haft forskellige uheldige konsekvenser. For det første ville det sikker have været et særdeles besværligt om ikke umuligt arbejde, hvor jeg i gentagne tilfælde ville føle, at jeg øvede vold på artiklens karakter for at passe den ind i én af genrekategorierne. Dette forbehold kan siges at bunde i en vis form for bagklogskab, som netop analysearbejdet har klargjort. For det andet har jeg et mere grundlæggende forbehold overfor en forhåndskategorisering af de enkelte artikler, idet det også kan siges at have rod i ideale forestillinger om journalistikken, hvor bestemte dele af nyhedsjournalistikken bør tilsvare bestemte genrer.

Nyhedsoptikkerne

Arbejdet med de fem velkendte nyhedskriterier, som jeg i analysen har vendt om og gjort til analytiske optikker, kan anvendes til at se, hvorledes journalistiske nyhedskriterier og nyhedsværdier fungerer som regulatorer i den journalistiske diskurs. Ved fortløbende at undersøge materialet nyhedsoptik efter nyhedsoptik, er det blevet synligt, hvordan de enkelte nyheder på forskellig vis beskrives ud fra henvisninger til **aktualitet**, **væsentlighed**, **konflikt**, **sensation** og **identifikation**. Samtidigt har arbejdet med nyhedsoptikkerne vist, at netop de fem begreber i høj grad kan bruges som ramme for at forstå, hvorfor nyheder fremstilles på bestemte måder, og hvorfor bestemte di-

skursive sandheder og magtforhold ved nyhedsbegivenhederne finder bedre støtte i den journalistiske diskurs end andre.

Endvidere har arbejdet med Hallins **sfæremodel** og Carruthers **krigskategorier** og blik for brugen af **historiske referencer** på afgørende vis hjulpet mig til at skærpe blikket for bestemte magtforhold og måder at naturliggøre sandheder i den journalistiske diskurs – og ikke mindst denne diskurs' relation til samfundets øvrige diskurser.

Selvom inspirationen til de forskellige analyseværktøjer er hentet i flere sammenhænge, så kan de i den samlede brug alle ses som elementer til at få blik for den journalistiske diskurs' regulatorer og formationsregler eller til at få blik for, hvordan diskursive sandheder i den journalistiske diskurs er forbundet til samfundets andre diskurser.

Afhandlingens empiriske svar

Generelt peger afhandlingen i to forskellige retninger som svar på de empiriske problemstillinger om, hvordan journalistikken konkret gør brug af referencer til det nationale. På den ene side kan man lokalisere en række implicite henvisninger til den nationale referenceramme, og på den anden side træder et markant fravær af eksplicite nationale referencer frem.

De implicite nationale referencer

En række nationale referencerammer kan lokaliseres som indbyggede dele af vante journalistiske genrer og stofområder, hvor f.eks. udenrigsjournalistikken har både sine vanlige arbejdsmåder og stofområder, hvori der er et indbygget galleri af velkendte personer og aktører, som danske avisers udenrigsjournalistikks traditionelt fortæller nyhedshistorierne igennem, og samtidigt et implicit værdisæt om regler, konventioner og værdier for international politik. Heri genfinder man, om end oftere mere implicit end eksplicit et billede af verdenen og den internationale politiske arena, som i høj grad bygger på beskrivelser af de nationer og organisationer, som dansk udenrigspolitik er bundet til. Ligeledes understøtter journalistikken de selv samme aktørers og organisationers værdier, som ikke blot mulige, men som de sande og retfærdige værdier for international politik. Udenrigsjournalistikken understøtter derved billedet af Danmark som naturlig – om end mindre betydningsfuld – deltager i selskabet af nationer i sfæren af den rette verdensorden.

Ligeledes finder man i de journalistiske reportager fra Christiansborg en meget fasttømret og gennemprøvet tradition for, hvordan indenrigspolitiske spørgsmål forvaltes af den politiske journalistik. Også her trækkes der gentagen gange på en række vante rutiner, der implicerer en velkendt personkreds i aktion omkring velkendte procedurer, hvorigennem der spilles på indbyggede referencer til

en specifik national, politisk kontekst. I denne sammenhæng var det meget tydeligt, at journalistikken ikke blot implicit, men i særdeleshed i forhold til de udenomsparlamentariske kræfter endog meget eksplicit, fremstod som støtte og forsvarer af de parlamentariske værdier og spilleregler.

Mange af de implicite referencer til en særlig dansk referenceramme, som er læserne velkendt – om ikke andet fra årelang erfaring som avislæsere – er altså indlejret i journalistikkens vante rutiner omkring sin praksis i forhold til bestemte stofområder, arenaer og aktører.

De eksplicite nationale referencer

Modsat var det imod forventning meget sparsomt om ikke direkte fraværende, hvilke eksplicite referencer til den danske nationalstat som krigsførende magt i en angrebspagt, der kunne lokaliseres. I al sin vante fremtrædelsesform blev spørgsmålet om dansk krigsdeltagelse som politisk spørgsmål i udbredt grad beskrevet som del af den fortsatte politiske proces på Christiansborg med det velkendte politiske spil mellem regering og opposition, og med meget lille eller næsten intet fokus på det særlige i beslutningen om krigsdeltagelse. Fra det politiske niveau selv, blev der ikke citeret mærkbare politiske udsagn herom, og fra det journalistiske niveau var det næsten udelukkende i lederartiklernes kommentarer, at det politiske indhold i beslutningen blev diskuteret. Lederartiklerne er til gengæld meget eksplicite i deres fordømmelse af eller opbakning til den danske regerings beslutning om krigsdeltagelse.

En lignende eksplicit kobling mellem journalistikken og forskellige opfattelser af **nationen** og enten den **forestillede fællesskab** eller den **politiske, viljedannelse** og ageren som en **suveræn nation** blandt andre nationer, genfindes ingen andre steder i det omfangsrige materiale fra krigens optakt og start. Og trods avisledernes meget eksplicite formuleringer på dette punkt, så synes det ikke i mærkbar grad at smitte af på hverken avisens vante nyhedsjournalistik eller på den fortsatte nyhedsdækning af krigens gang. Den danske deltagelse og de danske soldater synes, som ubåden 'Sælen', i journalistikkens optik at forsvinde fra verdens overflade. I den meget omfangsrige dækning af krigshandlingerne er de danske styrker ikke synligt aktive, men den danske krigsdeltagelse som part i angrebskoalitionen synes også glemt i de daglige bulletiner fra krigens gang. Her står kampen hovedsagligt mellem irakere og amerikanere, med deltagelse af enkelte britiske soldater, og spørgsmål om, hvorvidt Danmark skulle have noget del i ansvaret for koalitionen handlinger, tages stort set aldrig op.

En ufortalt historie

Ét sted kan man dog iagttage en ensidig og meget udbredt brug af ikke bare danske referencer, men en decideret dansk vinkel, nemlig i det omfattende materiale fra avisernes økonomi & business sider (særligt i Jyllands-Posten og Berlingske Tidende), hvor krigen kun spiller en rolle i det omfang,

den har betydning for økonomiske forhold. Helt præcist er artiklerne i hovedsagen fokuseret om specielt danske virksomheders indtjeningsmuligheder, herunder den danske kronens kurs, prisen på danske aktier og obligationer eller virksomhedernes omkostninger i forhold til den internationale oliepris. At dette stofområde er så eksplicit nationalt og ligefrem varetager danske pekuniære særinteresser kan til en vis grad forklares med, at dette stofområde nok i højere grad udspringer af servicejournalistikken end af nogle former for idealer om journalistikkens objektivitet eller kritiske indstilling til stofområdets aktører. Lignende sammenfald i nationale særinteresser mellem et givent stofområdes aktører og journalister kan sikkert også lokaliseres på andre områder. Nete Nørgaard Kristensen slår i hvert fald takten an til, at der indenfor kulturjournalistikken kan findes sammenfaldende interesser mellem journalister og kilder eller i hvert fald en stærk kildeafhængighed (alt efter optikken). Ligeledes er den nationale interesse til stede i sportsjournalistikken, hvor åbenlys støtte og hyldest til nationale landshold eller danske sportsfolk nok oftere er reglen end undtagelsen.³⁰⁴

Journalistikkens fokus på proces

Analysen pegede også på særlige forhold ved den journalistiske diskurs og et bestemt karakteristika ved de journalistiske regulatorer for nyhedsudsagn, nemlig det stærke fokus på **proces**. Dette forhold udspringer også af journalistikkens kriterier for udpegning af fakta, hvor det i gentagne tilfælde kunne ses, hvordan journalistikken vægtede **aktion** og handling tungere end **reaktion** og udtalelser, og i hovedsagen anså det som journalistikkens opgave at beskrive, analysere og kommentere verden set som **processer**. Særligt tydeligt sås dette i såvel nyhedsstrengen om folketingsbeslutningen, hvor den velkendte politiske proces var i fokus, som i nyhedsstrengen om krigsmodstanden, hvor det hovedsagligt var demonstrationerne beskrevet som en proces i gadebilledet og sjældent som en politisk vilje, der var fremherskende. Og måske endnu kraftigere sås procesaspektet i den overvældende interesse for at beskrive krigen som en militær begivenhed, altså som en fortsat proces af små og store handlinger med tydelige fysiske konsekvenser.

Afhandlingens analytiske svar

Til afhandlingens overordnede analytiske spørgsmål, som såvel det metodiske som det empiriske spørgsmål bygger op til, om journalistikkens uafhængighed af det nationale diskurs, er svarene ikke umiddelbart entydige.

Sammenlignet med Cavlings markante nationale referencer og forsvar af både særegne danske kulturelle værdier og et bredere nordeuropæisk civilisationsprojekt, så kan der ikke i den undersøgte

³⁰⁴ For et studie af det nationale i sportsjournalistikken se f.eks. (Ehn, 1989), hvor de journalistiske beskrivelser af svenske sportsfolk og de karakteristika, der gjorde dem til OL-vindere samtidigt gøres til alment svenske kendetegn, hvorved journalistikken på én og samme tid hylder enkelte sportsfolk og den svenske nation og kulturelle særkender. For kulturjournalistikken forhold til kulturfeltet se (Kristensen, 2003).

empiri findes lignende eksempler på et uhildet nationalt ståsted i den nutidige journalistik. Visse forhold burde hypotetisk set endog give grobund for en endnu mere partisk reference til og forsvar for nationalstaten Danmark og danske værdier, idet Danmark her er aktiv krigsdeltager modsat situationen i 1897, hvor Kong Georg og en håndfuld danske frivillige repræsenterede 'vor' danske brødre i krig. Det markante fravær i størstedelen af empirien – undtaget de førnævnte lederartikler om det danske folketings beslutning om krigsdeltagelse – af eksplicite formuleringer af, hvordan krigsdeltagelsen står i forhold til nationalstatens suverænitet og overlevelse eller det nationale fællesskabs kulturelle værdier, kan skyldes i hvert fald tre forskellige forhold.

1) Metodiske mangler. Trods mine egne ambitioner herom er det alligevel ikke lykkedes mig, at finde en analytisk distance, der kan give samme indblik i materialer, som historien gør.

2) Tegn på journalistikkens professionalisering. Fraværet af markante nationale referencer kan modsat netop skyldes, at dansk journalistik vitterligt er blevet professionel og uafhængig af alle interesser – også nationalstaten, hvorved den nutidige journalistik i større grad bedrives efter principper om fairness, upartiskhed og objektivitet end udfra nationalt tilhørsforhold.

3) Endelig kan tavsheden og fraværet i sig selv tages som udsagn for en relation mellem journalistik og nationalstat, som blot bør anskues på en anden måde, end i Cavlings eksempel.

De tre forklaringer vil blive diskuteret i det følgende:

Metodiske mangler som forklaring på fravær af nationale referencer

Det er som udgangspunkt indlysende, at der selvfølgelig vil være aspekter ved nutidens journalistik og dennes omverdensbeskrivelser, som jeg grundet min indforståethed med egen samtid er blind for. Ved at betragte de journalistiske artikler som del af den journalistiske diskurs, og heri udsætter teksten for analyser fra og med forskellige optikker, håber jeg i videst muligt omfang at have skabt en analytisk distance eller et analytisk indblik, der gør mig i stand til at se på journalistikken fra et kritisk perspektiv. Analysen viser dog også, at jeg ikke blot kan lokalisere et utal af implicite nationale referencer, men at jeg også, om end i meget få tilfælde, **kan** lokalisere journalistikken eksplicite formuleringer af nationalstaten og det nationale fællesskabs værdier.

Hvorvidt jeg ved en bedre anvendelse af metoden eller ved brug af helt andre metoder havde fået et andet og bedre indblik i materialet og hermed fundet de 'manglende' eksplicite nationale referencer er det næsten umuligt at sige noget om. Hvorvidt jeg kunne have udført min analyse bedre i forhold til metoden, er jeg ude af stand til at svare på. Da jeg i princippet har opfundet metoden til lejligheden, har jeg ingen forlæg at gå efter eller lignende studier at sammenligne mig med. Hvorvidt andre metodiske tilgange bedre ville have kunnet belyse spørgsmålet og kunnet lokalisere f. eks et klar

nationalt tilhørsforhold i journalistikken er igen et spørgsmål, jeg har svært at svare på, da jeg jo netop har valgt og udviklet den anvendte metode, fordi jeg ikke fandt åbenlyst brugbare forbilleder. Der er dog et punkt, hvor jeg kunne foreslå supplerende undersøgelser, som kunne hjælpe til at få blik for det nationale i dansk Irak-krigsjournalistik, nemlig ved brug af komparative analyser.

I starten af projektet havde jeg planer om at understøtte den kvalitative tekstanalyse med udvalgte punktstudier af den tilsvarende dækning i andre landes aviser. Dette blev af hovedsagligt praktiske grund opgivet. En tilsvarende analyse af eksempelvis svenske aviser på udvalgte dage ville sikkert kunne give indblik i to forskellige forhold. Dels en parallel udredning af hvilke implicite og eksplicite referencer til den nationale referenceramme og nationale interesser, som svensk journalistik anvendte, dels ville forskelle i valg af nyhedshistorier evt. kunne skabe indblik i spørgsmålet om særlige nationale optikker. Hvis der eksempelvis var specielle nyhedshistorier, som danske aviser prioriterede højt, og som ikke kunne genfindes i svenske aviser eller var langt lavere prioriteret eller modsat at vigtige nyhedsbegivenheder i det svenske materiale overhovedet ikke kunne genfindes i det dansk, kunne der måske være tegn på, at valg og prioritering i nyhedsjournalistikken var præget af national tilhørsforhold eller ligefrem stillingstagen.

Men brugen af det komparative perspektiv er heller ikke uproblematisk, da enhver forskel i nyhedsprioriteringer mellem f.eks. danske og svenske aviser ikke pr. automatik kan tolkes som eksempler på dansk journalistiks eksplicite nationale tilhørsforhold eller partisk støtte til den danske nationalstats krigsførelse. Tværtimod vil mange af forskellene sikkert manifestere sig som implicite henvisninger til en national referenceramme, med bestemte identifikationspunkter og særlige væsentlighedskriterier. Den megen journalistiske opmærksomhed omkring det danske folketings debat og beslutning om dansk krigsdeltagelse vil forventeligt ikke have fået samme opmærksom i svenske aviser, hvorimod andre svenske indenrigspolitiske spørgsmål med reference til Irak-krigen modsat ville blive vægtet tungere.

Overordnet set vil jeg derfor, næppe overraskende, konkludere, at fraværet af eksplicite nationale referencer i materialet ikke i hovedsagen skyldes metodiske mangler.

Journalistikkens professionalisering som forklaring på fravær af nationale referencer.

Umiddelbart ville den mest indlysende forklaring på det næsten totale fravær af journalistiske formuleringer af såvel nationalstatens suverænitet og interesse som indholdsbeskrivelser af begreber som nationen eller det nationale fællesskab være, at det er fordi journalistikken som led i den fortsatte professionalisering har løsrevet sig fra et snævert afhængighedsforhold til den nationalstatslige ramme. Det ville i hvert fald være en udlægning, som kan finde støtte blandt såvel flere af de journalistiske debattører som i de dele af forskningen, der netop fremhæver journalistikkens selvstændiggørelse og professionalisering.

Og det ligeså umiddelbare modsvar på denne forklaring findes også med henvisning til analysere-sultaterne, hvor der i næsten endnu højere grad kan ses et totalt fravær af eksempler på, at journali-stikken skulle være selvstændigt dagsordensættende. Man kan ikke i en eneste af nyhedsstrengene lokalisere væsentlige eksempler på, at journalistikken har formået at frigøre sig fra de konfliktpunk-ter, som der er blevet udpeget fra det politiske systems magtfulde aktører. Heller ikke i beskrivelsen af krigens gang kan man finde en journalistisk dagsorden, der på væsentlige punkter bryder med det billede af krigen, som koalitionsens pressetjeneste selv tegnede. Dette ses meget tydeligt ved gennem nyhedsoptikkerne **væsentlighed** og **konflikt** at eftersøge hvilke forhold ved nyhedsbegivenheden, som fremhæves af journalistikken og i hvilken grad disse afviger fra det politiske systems egne vur-deringer.

Som det fremstod meget tydeligt i nyhedsstrengen fra folketingsdebatten, så var de journalistiske initiativer til at vælge selvstændige konfliktpunkter eller fremhæve andre aspekter som væsentlige end de konfliktpunkter og aspekter, det politiske system selv fremhævede, ubetydelige eller totalt fraværende. Folketingets egne udpegede konfliktpunkter, om henholdsvis fortolkningsspørgsmålet om FN-resolutioner og bruddet på den sikkerhedspolitiske konsensus, var i langt overvældende grad også journalistikkens konfliktpunkter. Når endelig der fra den refererende eller analyserende journa-listik blev søsat egne historier med nyt konfliktpunkt, var det udelukkende i form af mindre person-spørgsmål eller spørgsmål om intern splittelse i partierne. Med andre ord historier om og fra den politiske proces.

Her er afhandlingens empiriske svar om det stærke fokus på proces, også i tråd med Christian Kochs kritik af forestillingen om den selvstændiggjorte journalistik, som i hovedsagen bruger sin såkaldt dagsordensættende magt til at fokusere på politisk proces frem for politiks indhold.³⁰⁵

Fraværet af eksplicite nationale referencer kan derfor ikke med belæg i analysens øvrige perspekti-ver ses som tegn på en selvstændigt dagsordensættende journalistik. Tværtimod synes journalistik-ken i mærkbar grad at være tro mod de politiske og militære systemers autoritet til at udpege fakta og endog en ivrig forsvare af samme systemers autoritative forrang.

I analysen af nyhedsstrengen om krigsmodstanden kunne man generelt og i særdeleshed i sagen om malingsoverfaldet se, hvorledes journalistikken af egen drift rejste sig til forsvar for de parlamenta-riske processer og spilleregler. Sagen var næsten en skræmmende god illustration af Hallins beskre-ivelser af, hvorledes journalistikken opererer i sfæren af det afvigende. Men det er nok ikke kun for-di, det var demonstrationer i forbindelse med krigsdeltagelse, at den journalistiske rolle som syste-mets forsvare var så markant.

I den tidligere omtalte antologi "Nyhedskriterier i det 21. århundrede" kan man finde eksempel på

³⁰⁵ (Koch, 2002)

en lignende episode fra 'fredstid' koblet til en eksplicit journalistisk formulering af journalistikkens rolle som parlamentarismen forsvarende.

Daværende tv-journalist Connie Hedegaard³⁰⁶ kommenterer og kritiserer i en artikel tv-journalistikkens til tider overdrevne fokus på dramatik og handlinger på bekostning af saglige beskrivelser af politiske forhold. Eksemplet hun trækker frem er fra uroligheder omkring et topmøde i Göteborg, der i sammenhæng med en række lignende topmøder i høj grad blev dækket af tv-journalistikken med fokus på netop demonstranterne. Hedegaard kalder det selv *et illustrativt eksempel på, hvordan tv i sig selv er med til at underminere det repræsentative demokrati*. Eksemplet, der fangede hendes opmærksomhed herved, var følgende: *En dansk demonstrant i Göteborgs gader udtalte sig klingende klart til TV-Avisens udsendte: Vi vil ind til forhandlingsbordet. Men det fremgik ikke af indslaget, med hvilken ret han mente, han havde adkomst til forhandlingsbordet. Han er jo ikke valgt til noget som helst. Repræsenterer ikke andre end sig selv og sin egen uarticulerede protest.*³⁰⁷

Selvom Hedegaard til dels klandrer det 'globale demokrati' for overdreven eksklusivitet, beskylder hun samtidigt tv-mediet for et stort medansvar for det demokratiske forfald ved at overprioritere dækningen af demonstrationerne udenfor topmøderne frem for det politiske indhold af topmøderne. En prioritering i nyhedsdækningen, der ifølge Hedegaard blot opfordrer endnu flere voldelige demonstranter til at forsøge at tilkæmpe sig tv-kameraernes opmærksomhed.

Set fra et internt journalistisk (eller skulle man kalde det journalistisk/politisk) perspektiv, hvor vægtningen traditionelt har været på dækningen af politiske processer, er det indlysende, at årsagerne til demonstrationernes tiltagende voldelighed må synes, som Hedegaard beskriver dem. Men set gennem Hallins sfæremodel, kunne forklaringen ligeså vel vendes om og udpege den gængse politiske – og ikke den dramatiske tv-journalistik – som en af årsagerne hertil. Måske er det netop, fordi journalistikken generelt har så svært ved at genkende og tildele opmærksomhed til politiske budskaber, der manifesterer sig udenfor parlamenter og topmøder, at disse bevægelser har været nødsaget til at påtage sig den marginaliserede aktørs attributter og gennem dramatiske demonstrationer opnå den medieopmærksomhed, de ellers ikke kan få. Hedegaard diskvalificerer den unge demonstrant, fordi han *repræsenterer ikke andre end sig selv og sin egen uarticulerede protest*. Om han vitterligt kun repræsenterer sig selv, selvom han ikke har et folketingsmandat i ryggen, eller om hans protest i virkeligheden er så uarticuleret eller blot ikke opfattet af journalistikken, er det springende punkt i synet på de udenomsparlamentariske bevægelser.

³⁰⁶ Hedegaard var tidligere folketingsmedlem for Det konservative Folkeparti, og er siden august 2004 genindtrådt i politikken som miljøminister i den nuværende VK-regering under Anders Fogh Rasmussen.

³⁰⁷ (Hedegaard, 2002) s. 109.

Denne diskussion skal ikke forstås som argumenter for, at journalistikken i stedet burde flygte fra Christiansborg og samtlige EU, FN og NATO-møder og i stedet give ordet til manden på gaden. Derimod fremhæver jeg dette forhold for at påpege, hvilke betydning det får for journalistikkens beskrivelser af forskellige fænomener – som f.eks. folkelige demonstrationer – at den i sit daglige virke er så nært knyttet til det politiske system og dette systems værdier, procedurer samt evne til at monopoliserer egen magt og betydning.

Tavsheden som tegn på journalistikkens afhængighed af nationalstaten

Netop de meget markante eksempler på, at journalistikken ikke blot lydefrit overtog og videreførte de konfliktpunkter og værdier, som de politiske, militære systemer udpegede, men også i tilgift påtog sig rollen som forsvarer af særligt de politiske systemer, har givet mig en ledetråd til en helt tredje forklaring på tavsheden om det nationale. Måske skal forklaringen på, at det i store dele af nyhedsbegivenheden var næsten usynligt, at Danmark deltog som part på den angribende koalitions side, netop findes i, at dette ikke blev italesat fra det politiske systems side. Med andre ord var der måske ikke den store politiske interesse i, at Danmark og spørgsmål om det danske nationale fællesskab skulle associeres med krigen.

Det afgørende argument herfor ligger i de overfor beskrevne karakteristika for journalistikken, af både dens **samhørighed** med det politiske system, med dette systems forrang til autoritativt at udpege **fakta** for journalistikken og journalistikkens stærke fokus på **proces**.

For hele nyhedsbegivenheden er det gældende, at **fakta**, forstået som udtalelser eller handlinger, der ses som nyhedsværdige nyheder, enten udpeges af de involverede nationers politiske system og/eller udspiller sig som en genkendelig proces af handlingselementer, som journalistikken ifølge sine indbyggede rutiner vanligt ser som selvindlysende nyheder. En krig med bomber, troppebevægelser og blodige ofre indeholder kraftige elementer af journalistiske fakta, der kan gengives som dramatisk proces, men når den samtidigt af vægtige politiske systemer og aktører udpeges som en krig af overordentlig væsentlighed for nationer og internationale organisationer, så fremstår det som en indiskutabel journalistisk nyhed. Men modsat kan journalistikken øjensynligt ikke frigøre sig fra dette samspil mellem autoritativt udpeget fakta og det journalistiske fokus på proces, til selvstændigt at kunne italesætte andre aspekter end de, der er ønsket fra politisk hold.

Bortset fra den politiske debat om dansk krigsdeltagelse, som også blev beskrevet i termer af proces, forsvandt den danske deltagelse og de danske styrker fra det politiske systems egen dagsorden. Der ses ikke flere initiativer fra politisk hold til at fremhæve den danske deltagelse i krigen, hvorfor journalistikken ikke heri får udpeget dette emne, som genstand for nye nyheder. Da der samtidigt ikke aktivt i krigsprocessen optræder danske styrker, som kan blive genstand for referencer til det nationale, har journalistikken øjensynligt svært ved selv at tage emnet op. Da en dansk flotilleadmi-

ral pludselig dukker op som tavs staffage ved koalitions pressemøde, er der pludselig en selvindlysende genstand for danske referencer, men dog ikke mere end til én dags opmærksomhed.

Tværtimod ses der fra det politiske system en samlet bevægelse på tværs af partiernes holdning i forhold til folketingsbeslutningen om at bilægge konflikten under henvisning til, at alle bør støtte de danske soldater, når nu beslutningen udfra demokratiske spilleregler, er taget. Journalistikkens medvirken i at opretholde tavsheden om den danske krigsdeltagelse og ikke mindst fraværet af diskussioner af, hvad det betyder for Danmark og forestillingen om et nationalt fællesskab, at der hverken i folketinget eller befolkningen kunne samles en markant konsensus om den danske krigsdeltagelse, kan med Stuart Halls ord beskrives som journalistikkens *unwitting bias*³⁰⁸.

Hvad denne konsensus – politisk og journalistik – om at opretholde tavsheden udspringer af, kan analysen ikke umiddelbart svare på, da konsensusen netop manifesterer sig i tavshed, men spørgsmålet vil blive søgt diskuteret i forhold til et sidste blik gennem Hallins og Carruthers begreber.

Irak-krigens dækning – i spændet mellem nationalstat og journalistisk praksis

Når jeg i det følgende vil forsøge at samle delanalyserne af de fire nyhedsstrenges vil det være udfra et dobbeltsidet spørgsmål om, hvordan man overordnet set kan karakterisere den journalistiske krigsdækning og karakterisere krigens betydning for nationalstaten. Med andre ord, vil jeg forsøge at diskutere det samlede billede af analysen i regi af Hallins sfæremodel og Carruthers krigskategorier.

Krigen i lyset af Hallins sfæremodel

Nyhedsstreng 4 om krigens gang viste sig meget vanskelig at indplacere i Hallins sfæremodel, der både betegner journalistikkens blik på de politiske problemstillinger en given begivenhed indeholder og journalistikkens deraf afledte forestilling om egen praksis. For det samlede billede af hele periodens nyhedsdækning af tiden omkring Irak-krigens udbrud, er det bestemt ikke nemmere. Ikke blot peger de forskellige nyhedsstrenges og elementer heri i forskellig retning, men der kan endvidere iagttages markante forskelle i praksis mellem stofområder og indenfor samme nyhedsstreng. Forskellene mellem eksempelvis den journalistiske beskrivelse af folketingsbeslutningen på Christiansborg og demonstrationerne på Christiansborg Slotsplads er dog generelt mere markante end forskelle aviserne imellem. Det er med andre ord ikke forhold ved enkelte avisers særegne journalistiske dækning, der forvirrer billedet, tværtimod er journalistikken på tværs af aviser meget entydig. Selvom der kunne iagttages forskelle mellem morgen- og formiddagsaviser, så var forskellen i høj

³⁰⁸ Hall bruger betegnelsen til at beskrive, hvorledes medierne ofte grundet f.eks. strukturelle magtforhold giver en dækning, der er ufrivilligt partisk (Hall, 1973).

grad knyttet til avisernes traditionelle stofområder, antal af egne korrespondenter og hvorvidt f.eks. forsiden har funktion som salgsargumentet i løssalg. Derimod kunne jeg ikke iagttage en generelt mere nationalistisk eller modsat objektiv journalistik i nogle af avistyperne.

Skal man placere journalistikken ét sted, må det blive i sfæren af legitime modsætninger, men med dels en stærk ulighed i vægningen af konflikternes parter, hvor både den irakiske side og den hjemlige folkelige modstand tildeles en stærkt underordnet rolle, hvis ikke journalistikken direkte medvirker til at marginaliserer disse udi sfæren for det afvigende. Helt tydeligt er det tilfældet for Hussein, der ikke får et ben til jorden som legitim part i konflikten, men også aktivisterne fra Globale Rødder og Pernille Rosenkrantz-Theil hænger på grænsen til en position som afvigende. I begge tilfælde, hvor journalistikken bruger kræfter på at aflegitimere disse aktører og marginaliserer dem, er det som et samtidigt forsvar for eksisterende politiske systemer og deres værdier. I marginaliseringen af Hussein forsvaredes samtidigt de vestlige demokratiers værdier og indiskutable forrang til at fastlægge andre landes fremtid, mens marginaliseringen af deltagere og sympatisører i malingsoverfaldet var del af journalistikkens forsvar for den parlamentariske proces, demokratiske spilleregler og folketingets forrang som **den** politiske institution i Danmark

I de dele af journalistikken som i højere grad beskrev krigen i sfæren af legitime modsætninger, kunne der på den ene side iagttages et fokus på at beskrive processen og gengive centrale udsagn og handlinger fra konflikternes vægtigste parter, men i varierende grad med stænk af *unwitting bias* hvor enten den ene part blev tildelt større troværdighed og følgelig citeret oftere eller, hvor det journalistiske fokus på processen i sig selv favoriserede en bestemt udvikling af konflikten. I forhold til konflikten mellem Irak og den amerikansk-ledede koalition sås dette både i den bastante overvægt i kilder og oplysninger fra koalitionens side, samt i det distancerede perspektiv, der enten beskrev Hussein som reinkarnation af Hitler – og derfor udryddelsesværdig – eller beskrev krigen i et dobbeltdistanceret blik med fokus på militærtekniske aspekter. I den hjemlige debat om krigsdeltagelse sås journalistikkens ufrivillige partiskhed ligeledes på flere niveauer. Ikke blot blev regeringen givet en vis forrang til at udpege centrale historiske referencer, men det politiske niveau som sådan blev givet en forrang til at udpege både de politiske konfliktpunkter og den rette proces, hvor igennem disse kunne diskuteres, hvilket blev afspejlet i dækningen af krigsmodstanden, som i langt højere grad blev beskrevet som aparte proces end legitime politisk røst.

At journalistikken trods bestræbelser på generelt at beskrive krisen og krigen i regi af legitime modsætninger, hvor det er journalistikkens rolle så sandfærdigt som muligt at gengive konflikten fra begge sider, så vejer den ene side – de vestlige og hjemlige magters side – unægtelig væsentligt tungere. En partisk stillingstagen, der ligner Cavlings og alle hans vestlige kollegers blik på den græsk-tyrkiske krig, hvor grækerne, deres kulturelle tilbagestående til trods, blev betragtet som 'vor side' i krigen.

Men bortset fra, at man måske kan indplacere denne konflikt og den journalistiske dækning i overordnede termer om 'vest' mod 'øst', 'kristendom' mod 'islam' eller 'demokrati' mod 'diktatur', er der et mere præcist spørgsmål om krigens betydning, der stadig mangler mere konkrete svar, nemlig spørgsmålet om den danske krigsdeltagelse og journalistikkens blik herpå.

Krigen i lyset af krigskategorier

Hvis man forsøger at betragte den samlede journalistiske dækning i perspektiver af forskellige krigskategorier kan man måske komme nærmere spørgsmålet om, hvordan den danske krigsdeltagelse blev betragtet i relation til nationen og definitioner af et nationalt fællesskab.

I den historiske gennemgang af medier i krig udpegede Carruthers fire forskellige kategorier for krig, hvortil der gives forskellige vilkår for journalistikken, dens forhold til stat og militær, samt graden af indenrigspolitisk diskussion om det nationale bedste.

Det er indlysende at Irak-krigen fra et dansk synspunkt ikke kan betegnes som en **total**krig. Fra statens side blev den danske krigsdeltagelse nærmest fortiet og soldaterne forsvandt fra mediernes bevågenhed, ligesom hjemmefronten ikke i nogen nævneværdig grad blev involveret i krigsindsatsen. At der var konsekvenser for danske interesser ses bl.a. i økonomisektionernes fokus på krigens betydning for indtjening, omkostninger, aktie- og valutakurser, men at årsagen til krigen var en dansk krig og ikke en hvilken som helst anden international begivenhed, blev sjældent markant fremhævet.

Totalkrigens betydning for journalistikkens forhold, med enten indskrænket pressefrihed, mærkbare censur- og propagandatiltag og kollapset af en sfære for politiske uenighed, kan heller ikke iagttages.

Ligeledes giver det ingen mening at se Irak-krigen som enten **andre folks krig** eller **krig mod terror**, selvom der kan lokaliseres enkelt elementer herfra. Terroraspektet er en del af den uendelige liste af dårligdomme, Hussein associeres med, men generelt ses krigen ikke som en 'krig mod terror' da det højst er irakerne selv, der rigtigt beskrives som tidligere og potentielle terrorofre. Dog kan man i visse kommenterende artikler, se relationer til en overordnet verdenskrig mod terror, som udspringer af terrorangrebene 11.september 2001. Uanset om en del af bevæggrundene til krigen ville kunne genfindes i 11.september, så er det ikke tydeligt i journalistikkens dækning af selve krigen.

Irak-krigen er også alt for intensivt dækket til, at den på nogen måde kan karakteriseres som 'andre folks krig', der netop havde som grundvilkår, at disse havde overordentligt svært ved at tiltrække vestlige mediers kontinuerlige interesse. Dog kan et aspekt af 'andre folks krig' genfindes, nemlig som et af de eneste alternative perspektiver på krigen, end det distancerede, vestlige perspektiv. En

af de måder, journalistikken kan pege på andre værdier end de, der støtter forestillingen om den vestlige alliances retfærdige og moralsk nødvendige krig, er ved at slå på medmenneskelige aspekter, som det kommer til udtryk i reportager om sårede børn i Bagdad eller ængstelige irakiske familiemedlemmer i Brønshøj. Referencer, der ofte findes i de journalistiske beskrivelser af 'andre folks krig', hvor fokuset ikke er på krigens politiske forhold og disses konsekvenser, men på fremstilling af lidelse som en afkoblet 'afrikansk' eller her 'irakisk' livsbetingelse.

Det vil derfor være mest oplagt at betragte den danske deltagelse i Irak-krigen, som en 'begrænset krig'. Carruthers analyser viste, at de amerikanske og britiske 'begrænsede krige' kunne svinge mellem staternes ønske om helt at holde krigsdeltagelse ude af mediernes bevågenhed til modsat at artikulere hele totalkrigsretorikken.

Den danske krigsdeltagelse ligner på mange punkter Hallins analyser af Vietnam-krigens tidlige periode, hvor det ikke var i Kennedy-administrationens interesse, at den amerikanske krigsdeltagelse i større omfang blev diskussionspunkt i medierne. Journalistikken begrænsede også i høj grad sit virke til troskyldigt at citere præsidenten og administrationen for deres selvvalgte udtalelser om Vietnam. At journalistikken ikke af egen drift undersøgte forholdene nærmere eller skabte politisk diskussion herom, forklarer Hallin dels med at journalistikken i ligeså høj grad var del af den koldkrigskonsensus, som amerikansk udenrigspolitik var formet af, dels at journalistikken ikke magtede at placere emner i sfæren for legitime modsætninger, hvis ikke anerkendte politiske kræfter gjorde det – og følgelig kunne citeres herfor.

Hvad angår den danske krigsdeltagelse, så adskiller den sig særlig fra Vietnam-krigens tidlige periode ved, at spørgsmålet om krigsdeltagelse faktisk er genstand for åben politisk debat, og ikke blot del af en stiltiende konsensus. Dog vil jeg mene, at der såvel i selve folketingsdebatten som de efterfølgende appeller til at bilægge striden, hvorefter krigens danske aspekter for en stor del forsvinder fra den journalistiske dagsorden, er kraftige tegn på en implicit og stiltiende konsensus mellem de politiske parter og journalistikken.

Konsensus kan for det første iagttages omkring folketingsdebatterne, hvor der øjensynligt er konsensus om, at det er de mere tekniske processpørgsmål, som folketingsdebatterne centrerer om. Man kan hævde, at problematiseringen af et brud på 15 års sikkerhedspolitisk konsensus er andet end en procesbeskrivelse, men i min øjne bibeholdes diskussionen heraf netop på procedureniveau, hvor bruddet identificeres og beskrives, mens ansvaret herfor som andre politiske spil kastes frem og tilbage mellem regering og opposition. Spørgsmålet om, **hvad** bruddet betyder på et andet niveau, for dansk politik og forestillingen om eksistensen af et **nationalt fællesskab**, der til alle tider kan udmøntes i politisk konsensus om vitale beslutninger for nationalstaten, berøres ikke. Derimod bliver det sikkerhedspolitiske brud fra både politisk og journalistisk hold hurtigst muligt tysset ned igen, og konsensus søges genetableret gennem dels erklæringer om støtte – trods uenighed – til de

danske styrker, dels et samlet folketing og pressekorps' utvetydige fordømmelse af malingsoverfaldet og Pernille Rosenkrantz-Theils formastelige sympati herfor.

I det følgende forsøges det 'historiske brud' med den nationale konsensus heller ikke at blive genopvakt af journalistikken. Uenigheden genfindes kun i enkelte artikler fra andre dele af nyhedsstoffet, som f.eks. i interviewet med forsvarschefen. Denne kommenterer på spørgsmålet, om det spinkle flertal for krigsdeltagelsen, ved beroligende at pege på soldaternes professionalisme, der kan aktiveres på hvilken som helst ordre, uanset hvor snævert et politisk og folkeligt mandat, der måtte stå bag.

I forhold til en sammenligning med Vietnam-krigens tidlige periode, hvor krigen set som en begrænset krig, som dækkes i sfæren af konsensus, så taler både folketingsdebatten og ikke mindst det sikkerhedspolitiske konsensusbrud imod denne sammenligning. Det kritiske spørgsmål vil derfor være, hvordan jeg kan hævde, at journalistikken deler det politiske systems konsensus om Irak-krigen, når en sådan konsensus netop ikke kunne realiseres politisk?

Svaret findes måske – og her kan min empiri og analyse netop ikke andet end indikere et svar – i at der tværtimod kan identificeres et helt andet konsensus, nemlig et **konsensus** om netop **tavshed**.

Hvis det politiske system og journalistikken for alvor tog det sikkerhedspolitiske konsensusbrud op til diskussion, kunne man risikere at komme til at problematisere, hvorvidt der i det hele taget kunne tales om et nationalt fællesskab, som kan udtrykkes en fælles vilje for nationalstatens anliggender og heri en vilje til netop nationen som det centrale fællesskab frem for andre mulige fællesskaber. Denne diskussion har hverken det politiske system eller den journalistik, som har bundet sit virke til beskrivelser af det politiske spil, ikke ønsket at rejse. Hvorvidt diskussioner om det nationale fællesskab i det hele taget ikke kan diskuteres fra nationens vægtigste politiske arena, kan denne analyse intet sige om, men kan blot konstatere, at da der i spørgsmålet om krigsdeltagelse viste sig tegn på gevaldig **dissensus** om det nationale fællesskab, så blev diskussionen herom ikke ført.

Når jeg i det empiriske materiale og analyserne finder så få tegn på, at Danmark overhovedet har noget med krigen at gøre, og stort set ingen forsøg på at gøre danske soldater til genstand for hyldest og folkelig opbakning, så kan det måske netop forstås på baggrund af det sikkerhedspolitiske konsensusbrud og den deraf afledte konsensus om tavshed, hvor man ikke har turdet pirre den 'nationale splittelse' yderligere ved eksplicite formuleringer af det nationale i en betændt sag.

Det er i hvert fald så langt, jeg mener, at analysen kan pege i retning af en forklaring på spørgsmålet om den 'forsvundne' danske krigsdeltagelse.

Perspektivering til videre spørgsmål og analyser

Analysen er som nævnt koncentreret om en meget lille periode af 10 dage omkring krigsudbruddet, og en fortsat analyse af krigens videre forløb og ikke mindst tiden efter de reelle krigshandlinger blev erklæret over af præsident Bush i maj 2003, ville måske kunne kaste yderligere lys på de uafklarede spørgsmål. Eller også kunne tiden efter den første hektiske krigstid vise, hvad Mikkelsen kaldte *at de seriøse medier rettede sig op*.³⁰⁹

Spørgsmålet er her, om journalistikken efter at være blevet grebet af de hektiske elementer i krigseuforien igen kunne vende tilbage til en mere kritisk, uafhængig og selvstændigt dagsordensættende rolle. Med andre ord er spørgsmålet endnu engang, om jeg har grebet journalistikken i en undtagelsestilstand og ikke haft tålmodigheden til at vente og se, at den efterfølgende genvandt positionen som magthavernes kritiske vagthund?

Til dette spørgsmål kan jeg i første omgang atter vende blikket mod USA, hvor der et halvt års tid efter krigsudbruddet skulle være tegn på nye, mere kritiske strømninger i journalistikken. Eksemplet er hentet fra en artikel i Politiken af den amerikanske journalist og forfatter Mark Hertsgaard, der beskriver skriftet som følger: *For første gang, siden Bush tiltrådte, har de seneste uger budt på en fortsat strøm af kritisk mediedækning. Journalister fra den brede midte af USA's mediespektrum, som efter 11. september og særligt under kampene i Irak fungerede som heppekor for regeringen, er omsider begyndt at beskæftige sig med de uoverensstemmelser og springende punkter, som udenlandske nyhedsmedier i månedsvis har rapporteret om. Men Hertsgaard er helt i tråd med Hallin, når han skal forklare, hvad der har bevirket dette skift i amerikansk journalistik: Når amerikansk presse nu har rettet det kritiske blik mod Bush, er det ikke, fordi journalisterne pludselig er blevet modige, men fordi pressekorpsset i Washington afspejler holdningerne hos politikerne i Washington, og flere og flere af disse politikere er blevet betænkelige ved de menneskelige, økonomiske og politiske omkostninger ved den amerikanske besættelse af Irak.*³¹⁰

Igen – hvis journalistikken skal formå at stille kritiske spørgsmål til det politiske systems beslutninger, så kræver det i første omgang eksistensen af en politisk kritik ført af anerkendte politiske kræfter.

I modsætning til det amerikanske eksempel, så synes der ingen tegn på, at det politiske system i Danmark selv tager den nationale dissensus op til diskussion. Dette kan til dels være hjulpet af, at spørgsmålet om krigsdeltagelsen ikke på samme måde har trængt sig på dem indenrigspolitiske dagsorden, da Danmark ikke har haft markante tab eller de samme ekstraordinære krigsudgifter som USA. Selvom der også i danske medier reporteres om konsensusbrud og diskussioner af krigsmoti-

³⁰⁹ (Mikkelsen, 2002) Se det fulde citat i kapitel 1.

³¹⁰ (Hertsgaard, 2003/10/25).

vationen hos koalitionspartnerne, så har den danske krigsdeltagelse ikke i nævneværdig grad været genstand for diskussion i medierne.

Dog har en håndfuld enkeltsager i relation hertil på forskellig vis fået stor politisk og journalistisk opmærksomhed. Det har f.eks. været i sager, der er opstået omkring de danske soldater udstationeret i Irak (en skudepisode, hvor irakere blev dræbt og en sag om en hårdhændet dansk forhørsleder). Det bagvedliggende spørgsmål om, hvorvidt beslutningen om dansk krigsdeltagelse ufrivilligt satte fokus på fraværet af et dansk nationalt konsensus, er intetsteds debatteret – end ikke i forbindelse med folketingsvalget i januar 2005.

Den politiske og journalistiske konsensus om tavshed, synes uforstyrret her to år efter krigens start.

Perspektiver for den journalistiske praksis

På baggrund af analysens meget nedslående perspektiv på graden af journalistikken uafhængighed og formåen udi at være selvstændigt dagsordensættende, kunne man fristes til at stille spørgsmål om, hvad journalistikken kan gøre herved. Som udgangspunkt har det ikke været afhandlingens målsætning at anviser veje for journalistikken, men visse aspekter kan man på baggrund af analysen perspektivere i forhold til muligheder for den journalistiske praksis.

Sikkert er det dog, at det næppe stiller journalistikken i en bedre position for selvstændigt at kunne formulere nye kritiske spørgsmål til det politiske system, hvis man fortsætter den stadig omsiggribende tendens til, at journalistikken gør sig selv til eksperter, hvilket jo synligt ikke kvalificerer til andre perspektiver, men blot giver endnu mere af det samme – nemlig en journalistik, som i sin optik, udgangspunkt og virke er nært forbundet til regler, værdier og magtforhold fra det politiske system selv. Spørgsmålet om journalister som eksperter eller tendensen med 'journalist interviewer journalist' er så småt blevet problematiseret, bl.a. har det fra CFJE's side været genstand for en række debatartikler.³¹¹ Selvom spørgsmålet om journalister som eksperter ikke har været et af undersøgelsesobjekterne for nærværende afhandling, så kunne det også både heri og i forlængelse heraf være et interessant spørgsmål at undersøge videre. Kan man evt. tolke den meget lemfældige kildekritik i særligt nyhedsstrengen om krigens gang som del af denne bevægelse mod, at journalister betragter sig selv og hinanden som eksperter, hvorfor deres udsagn øjensynligt kan stå for sig selv uden videre henvisning? Som diskuteret i forhold til bl.a. Schrøders³¹² indlæg om den udbredte brug af live-sendinger, gøres den udsendte journalist qua sin position et givent sted i verdenen til ekspert på at fortolke, hvad der **sker** netop der. Schrøders eksempel set i sammenhæng med denne afhandlings analyse giver indikationer på, at dét netop er **proces**, som journalister oftest gøres til ekspert på. Ved det fortsatte og ofte meget dominerende fokus på proces, som en serie af synlige

³¹¹ Se (CFJE, 2004) for diskussioner heraf, bl.a. (Mikkelsen, 2004)

³¹² (Schrøder, 2003)

handlinger og udtalelser, tror jeg ikke, at journalistikken finder vej til den selvstændige og magtkritiske position, den efter sigende ønsker sig. I analysen af Irak-krigen har jeg ikke kunnet lokalisere signifikante eksempler på, at journalistikken fra sit procesbeskrivende niveau har kunnet finde udgangspunkter for nye perspektiver og i den forstand kritisk journalistik. I stedet for at bruge kræfter på at bemægtige sig flere positioner i feltet og bemænde begge sider af mikrofonen, vil det i mine øjne, og på baggrund af analysen, være mere givtigt, hvis journalistikken brugte flere ressourcer på at se på egen praksis.

Det er i forlængelse af arbejdet med afhandlingen min ambition at arbejde videre med afhandlingens metodiske aspekter og særligt den specielle analyseform med blik på genrer, nyhedsoptikker og sfæremodellen, og omarbejde den til en mere generel analyseform. Her har jeg ikke blot journalistikforskningen in mente, men i lige så høj grad den praktiske journalistik. Siden det i forvejen er en indbygget del af den journalistiske praksis at betragte journalistiske produkter i termer af genrer og nyhedskriterier (om ikke andet fordi lærebøgerne i journalistik er fyldt med dette), ville skridtet til at vende disse begreber til analytiske værktøjer, som journalister selv kan bruge i deres arbejde eller efterkritik, ikke være uoverstigeligt.

Målet med at udarbejde en analyseform til praktisk brug er på ingen måde at anvise nye veje til 'rigtig', 'sand' eller 'bedre' journalistik, men i stedet at give journalistikken en mulighed for at betragte sig selv og dens konkrete praksis – hvilket forhåbentlig kan anspore til, at journalistikken selv overvejer, om det er det de vil eller ej?

Resumé

Afhandlingen tager afsæt i en **prolog** om Cavlings virke som krigskorrespondent i forbindelse med den græsk-tyrkiske krig i 1897 for derefter at efterspørge spørgsmålet, om journalistikkens forhold til og afhængighed af den nationalstatslige ramme i en nutidig sammenhæng.

Indledningsvist i **kapitel 1** skitseres elementer fra en nutidig dansk journalistisk diskussion, om regler og normer for journalistikkens relationer til nationen og nationale spørgsmål, hvorefter afhandlingens problemstilling udvikles.

Afhandlingen stiller overordnet set spørgsmål til forholdet mellem den journalistiske praksis og den nationalstatslige ramme journalistikken opererer indenfor med særlig interesse for, hvordan dansk journalistik forholder sig til danske nationalstat. Hovedspørgsmålet deles dog op i tre sammenhængende delspørgsmål, hvoraf det første er metodisk, den næste empirisk og det tredje analytisk.

Metodisk stiller analysen spørgsmålet om, hvordan man kan studere journalistikken, hvis målsætningen er at kunne belyse relationen mellem journalistikken og det nationale.

Empirisk stiller analysen spørgsmålet om, hvad der i en konkret analyse kan findes af eksempler på, at journalistikken eksplicit og implicit formulerer sig om og i forhold til det nationale.

Analytisk stiller analysen spørgsmålet om, hvad der på baggrund af analysen kan siges om forholdet mellem journalistikken og nationalstaten og mere præcist, om man kan karakterisere journalistikken som uafhængig af nationalstatens interesser og herskende definitioner af det nationale fællesskabs værdier?

Analysen vil empirisk basere sig på en analyse af 6 danske avisers dækning af perioden omkring Irak-krigens udbrud i marts 2003.

Endvidere redegøres der for, hvordan afhandlingens stiller sig i forhold til anden forskning i journalistisk, og skitserer en 'Journalistikforskningsmodel' for at kunne udspecificere forskelle i analyseform, spørgsmål og perspektiv på 'journalistik' ud fra forskellige forskningsperspektiver. I denne forbindelse argumenteres der endvidere for, hvor afhandlingen placerer sig indenfor modellens fire overordnede forskningsperspektiver.

Kapitel 2 tager afhandlingens forskningsoptik op til yderligere præcisering og inspirationen fra Foucaults diskursanalyse beskrives. Dette afsnit har til formål at præcisere, hvordan centrale begreber i afhandlingen skal forstås ud fra netop denne optik, samt hvordan afhandlingens empiriske mate-

riale – 1250 avisartikler fra 6 forskellige aviser – netop vil blive betragtet som udsagn i en journalistisk diskurs og ikke som særskilt enheder eller som enkeltpersoners unikke værker.

Endvidere diskuteres Irak-krigen og krigsjournalistikkens styrker og svagheder som empirisk case.

I de følgende kapitler 3-5 udvikles afhandlingens analyseform gennem inspiration fra en række forskellige aspekter af journalistikken og journalistikforskningen.

I **kapitel 3** afsøges journalistik- og kommunikationsforskningen for analyser af journalistikken overordnede relationer til nationalstater i teoretisk og historisk perspektiv, hvorunder særligt Daniel C. Hallins analyser af amerikansk journalistiks dækning af Vietnam-krigen, giver inspiration til afhandlingen.

I **kapitel 4** spørges videre til de problemstillinger, Hallins analyse rejste. Herunder undersøges forholdet mellem krig og journalistik i en større analytisk og historisk ramme for at give indikationer for, hvordan man kan betragte forholdet mellem Irak-krigen og dansk journalistik i lyset af tidligere kriges erfaringer. Her giver særligt Susan Carruthers kategorier for forskellige typer af krig, samt spørgsmål om brugen af historiske referencer til andre krige inspiration til den videre analyse.

I **kapitel 5** indledes først med nogle bemærkninger og betænkninger over at bedrive samtidshistorie og herunder forbehold for at udpege bestemte forhold i samtiden som udtryk for den nationale danske tidsånd. Dernæst vendes blikket mod de journalistiske konventioner, rutiner og regler og heri hentes en række begreber, som vendes om og gøres til analytiske værktøjer. Her bliver elementer fra journalistikkens genrebegreb og de journalistiske nyhedskriterier bragt videre som værktøjer til at få blik for den journalistiske diskurs' formationsregler og regulatorer.

I **kapitel 6** beskrives empirien og hvorledes denne i praksis er blevet behandlet, hvorefter Irak-krigens forløb i aviserne overordnet skitseres tematisk og kronologisk. På baggrund heraf udpeges fire overordnede temaer fra empirien som fire centrale nyhedsstrengte, der hver for sig vil blive analyseret gennem de journalistiske analyseværktøjer og perspektiverne fra Hallin og Carruthers.

Afhandlingens analysedel følger herefter i **kapitlerne 7-10**:

Kapitel 7: Nyhedsstrengen om international politik, tager udgangspunkt i artikler om den politiske proces op til krigsudbruddet. Nyhedsstrengen beskrives i stor stil udfra udenrigsjournalistikkens vante konventioner og tegner et billede af en verdenen, som trods den forestående krig i høj grad kan støtte sig til den vestlige verdens ledere, værdier og retsorden. Modsat indeholder nyhedsstrengen beskrivelser af den irakiske leder Saddam Hussein, der ensidigt beskrives som en skruppelløs diktator, der på alle måde har afskrevet sig selv som legitim aktør i spørgsmålet om Iraks fremtid.

Kapitel 8: Nyhedsstrengen om folketingsbeslutningen om dansk krigsdeltagelse, er i hovedsagen artikler fra og om den politiske proces i folketinget op til beslutningen om dansk krigsdeltagelse på koalitionsens side. Nyhedsstrengen beskriver folketingsdebatterne ud fra vanlige kriterier fra den politiske journalistik, hvor det i samklang med prioriteringerne fra det politiske niveau i høj grad er med fokus på den politiske proces. Dog kan man fra den kommenterende journalistik her lokalisere meget markante formuleringer af, hvordan krigsdeltagelsen menes at udtrykke nationale værdier og være i nationalstatens interesse eller i modstrid hermed.

Kapitel 9: Nyhedsstrengen om krigsmodstanden, tager derimod afsæt i de folkelige demonstrationer, som udsprang sig på særligt de københavnske gader og pladser, samtidigt med de politiske debatter på Christiansborg. Modsat rutinerne fra den politiske journalistik beskrives krigsmodstanden ikke ud fra aktørernes eget perspektiv, men derimod som en uklar proces i gadebilledet med fokus på demonstrationernes konfrontationer med politiet. Demonstranternes politiske budskaber forsvinder ofte til fordel for de journalistiske beskrivelser af demonstranternes adfærd. Forskellen i det journalistiske perspektiv på politiske ytringer fra henholdsvis det parlamentariske og det udenomsparlamentariske niveau træder helt markant frem i forbindelse med aktivisters malingsoverfald på stats- og udenrigsministrene, hvor journalistikken åbenlyst forsvarede parlamentarismen og marginaliserer alle andre politiske udtryksformer.

Kapitel 10: Nyhedsstrengen om krigens gang, tager udgangspunkt i de artikler, der omhandler krigens som en militær konflikt. Her skiller det journalistiske perspektiv sig op i to hovedtyper, dels det nære øjenvidneperspektiv, der hovedsagligt sætter fokus på krigens konsekvenser for de civile ofre, dels det distancerede perspektiv, der sætter fokus på krigens udvikling og forløb set fra et overordnet og distanceret perspektiv. Trods at der er mange elementer, der peger i umage retninger, giver journalistikken samlet set et blik på krigen, der enten direkte eller i overført betydning understøtter den vestlige koalitions moralske argument om krigens nødvendighed. I denne nyhedsstreng er det dog særligt påfaldende, at Danmark og den danske krigsdeltagelse stort set er fraværende. Krigen beskrives i hovedsagen som en amerikansk/britisk krig mod Irak, hvor i mod både de danske soldater og den danske støtte til krigen næsten ikke er synlig.

Kapitel 11: Diskussion og perspektivering. Herunder tages problemstillingens tre niveauer op og diskuteres i forhold til analyseafsnittenes resultater. Heri problematiseres, hvordan den danske krigsdeltagelse og dansk journalistiks dækning heraf kan forstås i lyset af de generelle teorier om forhold mellem krig og journalistisk dækning. Sammenfatningen viser sig meget overraskende i en journalistisk tavshed om den danske krigsdeltagelse, hvilket afhandlingen forsøger at finde en mulig forklaring på, som knytter sig til netop spørgsmålet om journalistikkens afhængighed af nationalstatens politiske system og dette systems forhold til begreber om nationen og det nationale fællesskab.

Summary

Wartime Journalism

- An analysis of the relation between journalistic practise and the national context as reflected in the Danish newspapers' coverage of the breakout of the Iraq war in March 2003

The general aim of the thesis is to problematise the relation between journalistic practise and the national context in which journalism operates. The approach used is a detailed empirical analysis of the Danish newspaper coverage of the first ten days of the Iraq war. The general problematic thus locates in the more specific relation between Danish journalistic practise and the Danish national state.

The thesis is subsequently structured in terms of three more specific questions:

1. **Methodologically** the thesis asks **how the study of journalism should be carried out when the aim is to investigate the relation between journalistic practise and the national context?**
2. **Empirically** the thesis asks **what are the concrete examples of journalism formulating its content in and in relation to the national context, implicitly as well as explicitly?**
3. **Analytically** the thesis asks **what can possibly be concluded about the relation between journalistic practise and the national state on the basis of the empirical analysis.** More precisely, the question is whether or not it is possible to characterise journalism as a practise working independently of the interests of the national state and the dominant definitions of national community values?

The three sub-questions are answered in an analysis of 1250 newspaper articles from six Danish newspapers written in a time-span of 10 days, starting few days before the breakout of the Iraq war. The Iraq war was chosen as case-study because it is the first war of aggression in 150 years involving the Danish state and the expectation was therefore that the coverage of the war would provide valuable and substantial material reflecting the relation between journalistic practise and the national context.

Apart from elaborating on precisely those content-relative questions raised by a specific empirical case, the thesis also contributes to the development of analytical methods and perspectives in Danish journalistic research. It in fact develops an analytical method by way of which journalistic texts can be studied. Methodologically inspiration is found in Michel Foucault's discourse analysis, something which is reflected in the way normal journalistic categories, such as conceptions of journalistic genre and general news criteria are used as **suturing points** for the analysis and in the at-

tempts at identifying **regulating principles** and **rules of formation** of the journalistic practise. Moreover, the 1250 articles amounting to the empirical case are all understood as statements in a single **journalistic discourse** rather than as separate and independent entities chosen with reference to the individual publishing house or journalist.

In its methodological work the thesis also draws upon a range of international studies of journalistic relations to the national state, focusing especially on wartime journalism. It thus gathers its analytical tools from for instance Daniel C. Hallin's studies of the American media-coverage of the Vietnam war and Susan Carruther's historical analysis of wartime journalism and media-coverage. These tools are appropriated to better investigate the journalistic discourse and its relation to civil society discourses on the national. In combining such a wide range of analytical tools the thesis provides a detailed picture of the variety of ways in which journalistic practise refers to the national context, both within the separate journalistic fields and in relation to specific news-events.

In the analysis it has become transparent that a reference to and a discussion of the Danish participation in the war in Iraq was almost totally absent in the newspaper coverage of the first days of the war. In the coverage it is in other words almost invisible that Denmark as a nation was in any way involved in the war. However, the thesis does not conclude that the absent reference to the national context in the news-coverage of the Iraq war should be read as a sign that the journalistic practise has become an independent organ in its relation to Danish national state interests. On the contrary, the conclusion is that Danish journalistic practise in many respects represents the interests expressed at a national political level. The absent coverage of the national involvement in the Iraq war ought to be understood as a sign that the Danish participation in the war could actually have far-reaching consequences for the Danish political system and the idea of a Danish national community, particularly due to the lacking political and public consensus on the topic. But the consequences are of such a nature that the political system does not want them to be discussed publicly. Accordingly the journalistic practise does not raise the discussion and it thus acts in accordance with national state interests and not as an independent voice in the public space.

Bibliografi

Forretningsorden for Folketinget (Februar 2005)

Adriansen, Inge (1999): "Dannebrog - statens symbol eller folkets? Danske flagskikke gennem 150 år" In *Kulturens nationalisering*(Ed, Stoklund.B.) Museum Tusulanums Forlag, København.

Anderson, Benedict (1991(1983)) *Imagined Communities - Reflections on the Origin and Spread of Nationalism*, Verso, New York.

Bauman, Zygmunt (1973): "Culture as Concept" In *Culture as Praxis*(Ed, Bauman, Z.) SAGE Publications, Long, pp. 1-46.

Bennett, W. Lance & Paletz, David L. (Eds.) (1994) *Taken by Storm: Media, Public Opinion and U.S. Foreign Policy in the Gulf War*, Chicago University Press, Chicago.

Borker, Lisbeth & Brøndgaard, Povl Erik (2001) *Avisreportagen - fra Cavling til Sabroe*, Dansk lærerforeningen.

Boyne, Roy (1990) *Foucault and Derrida: The other side of reason*, Unwin Hyman, London.

Bredsdorff, Thomas (1991): "Den nye sensuren" In *Mediekrigen - Søkelys på massemedienes dekning av Golfkrigen*(Eds, Johnsen, J. & Mathiesen, T.) J.W. Cappelens Forlag, pp. 117-123.

Brinch, Niels (2003) *Gode råd til journalister der vil i krig* Vidensbase om Journalistik - Journalister i krig CFJE Århus www.cfje.dk/krig

Bro, Peter (2004) *Aktionsjournalistik: holdningen, historien og håndværket*, Syddansk Universitetsforlag, Odense.

Bruhn Jensen, Klaus (Ed.) (1996) *Dansk mediehistorie bind 1 - 1840-1880*, Samleren, København.

Bruhn Jensen, Klaus (Ed.) (1997) *Dansk mediehistorie bind 2 - 1880-1920*, Samleren, København.

Bruhn Jensen, Klaus (Ed.) (1997) *Dansk mediehistorie bind 3 - 1920-1960*, Samleren, København.

Bruhn Jensen, Klaus (Ed.) (2003) *Dansk mediehistorie bind 4 -1960-2000*, Samleren, København.

Bryld, Claus & Warring, Anette (1998) *Besættelsestiden som kollektiv erindring: Historie- og traditionsforvaltning af krig og besættelse 1945-1997*, Roskilde Universitetsforlag.

Carey, James W. (1992) *Communication As Culture - Essays on Media and Society*, Routledge, New York.

Carruthers, Susan L. (2000) *The Media at War - Communication and Conflict in the Twentieth Century*, Palgrave, New York.

Cavling, Henrik (1960) *Henrik Cavling som krigskorrespondent - Artikler og breve fra den Græsk-Tyrkiske krig i 1897*, Universitetsforlaget i Aarhus, Århus.

CFJE (2004) *Journalister som kilder* Århus <http://www.cfje.dk/kilder>

- Christensen, Søren** (1999): "Kulturforskning og politik: kulturel relativismen som eksempel" In *Ta fan i båten - Etnologins politiska utmaningar* (Eds, Damsholt, T. & Nilsson, F.) Studentlitteratur, Lund.
- Clausen, Lisbeth** (2003) *Global News Production*, Copenhagen Business School Press, København.
- Clausewitz, Carl von** (1832) *Om krig*, Rhodos, København.
- Cook, Timothy E.** (1998) *Governing With The News: The News Media as a Political Institution*, The University of Chicago Press, Chicago.
- Damsholt, Tine** (1999): "Politisk kultur eller kulturel politik" In *Ta fan i båten - Etnologins politiska utmaningar* (Eds, Damsholt, T. & Nilsson, F.) Studentlitteratur, Lund.
- Ehn, Billy** (1989) "National Feeling in Sport. The Case of Sweden" In: *Etnologia Europaea*, XIX, 57-66.
- Ekecrantz, J & Olsson, T.** (1994) *Det redigerade samhället. Om journalistikens, beskrivningsmaktens och det informerade förnuftsens historia*, Carlssons, Stockholm.
- Elias, Norbert** (1936) *The Civilizing Process - Sociogenetic and Psychogenetic Investigations*.
- Eriksen, Thomas Hylland** (1993) *Ethnicity & Nationalism - Anthropological Perspectives*, Pluto Press, London.
- Esmann, Frank** (Ed.) (2002) *Nyhedskriterier i det 21. århundrede*, DR Multimedia.
- Femø Nielsen, Mie** (2001) *Replik til journalistikken - mikroanalyse af medieinterviewet*, Akademisk Forlag, København.
- Femø Nielsen, Mie** (2003) *Derfor blev krigsmodstanden væk på tv* Vidensbase om journalistik - Journalister i krig Århus CFJE
- Fink, Hans** (1988): "Et hyperkomplekst begreb. Kultur, kulturbegreb og kulturel relativisme 1" In *Kulturbegrebets kulturhistorie* (Eds, Hauge, H. & Horstbøl, H.) Århus Universitetsforlag, Århus.
- Fjord Jensen, Johan** (1988): "Det dobbelte kulturbegreb - den dobbelte bevidsthed" In *Kulturbegrebets kulturhistorie* (Eds, Hauge, H. & Horstbøl, H.) Århus Universitetsforlag, Århus.
- Foucault, Michel** (1971) *Talens forfatning*, Rhodos, København.
- Foucault, Michel** (1983): "Nietzsche - Genealogien, Historien" In *Epistemologi* (Ed, Olesen, S. G.) Rhodos, pp. 85-103.
- Foucault, Michel** (1994) *Viljen til viden: Seksualitetens historie 1*, Det lille Forlag.
- Frello, Birgitta** (2003) *Identiteter på spil - medierne og krigen i Kosovo*, Forlaget Politiske Studier, København.
- Galtung, Johan & Ruge, Mari Holmboe** (1970): "The Structure of Foreign News. The Presentation of the Congo, Cuba and Cyprus Crises in Four Foreign Newspapers" In *Media Sociology - A Reader* (Ed, Tunstall, J.) Constable, London.
- Grunwald, Ebbe** (2004) *Artiklen*, DR/ Syddansk Universitetsforlag.

- Gräs, Ulrik & Skovbjerg, Karen** (1984) *Krigens reporter - En bog om profession iagttager*, Tiderne Skifter, København.
- Gaardbo, Jens** (2002): "En Poptøs' endeligt" In *Nyhedskriterier i det 21. århundrede* (Ed, Esmann, F.) DR Multimedie, pp. 23-29.
- Hadenius, Stig** (1992) "Hotet mot Sverige" In: *Nordicom-information*, 3-4, 65-71.
- Hadenius, Stig** (1992) "Sweden in an Iron Grip" In: *Journal of Communication*, 42, 48-63.
- Hall, Stuart** (1973): "A world at one with itself" In *The manufacture of news - a reader* (Eds, Cohen, S. & Young, J.) SAGE Publications, Beverly Hills, California, pp. 85-94.
- Hallin, Daniel C.** (1986) *The "Uncensored" War - The Media and Vietnam*, University of California Press, Berkeley.
- Hallin, Daniel C.** (1994): "The American news media - A critical theory perspective" In *We Keep America on Top of the World: Television, journalism and the public sphere* Routledge, New York, pp. 18-39.
- Hallin, Daniel C.** (1994): "From Vietnam to El Salvadore: Hegemony and ideological change" In *We Keep America on Top of the World: Television, journalism and the public sphere* - Routledge, New York, pp. 58-86.
- Hallin, Daniel C. & Gitlin, Todd** (1994): "The Gulf War as Popular Culture and Television Drama" In *Taken by Storm: Media, Public Opinion and U.S. Foreign Policy in the Gulf War* (Eds, Bennett, W. L. & Paletz, D. L.) Chicago University Press, Chicago, pp. 149-163.
- Hallin, Daniel C. & Mancini, Paolo** (1994): "Speaking of the president: political structure and representational form i US and Italian television news" In *We Keep America on Top of the World: Television, journalism and the public sphere* Routledge, New York, pp. 113-132.
- Hansen, Lene** (2002): "Sustaining sovereignty: the Danish approach to Europe" In *European Integration and National Identity: The challenge of the Nordic states* (Eds, Hansen, L. & Væver, O.) Routledge, London, pp. 50-87.
- Harcup, Tony & O'Neil, Deirdre** (2001) "What Is News? Galtung and Ruge revisited" In: *Journalism Studies*, 2, 261-280.
- Hedegaard, Connie** (2002): "Et nyt nyhedskriterium" In *Nyhedskriterier i det 21. århundrede* (Ed, Esmann, F.) DR Multimedia.
- Heede, Dag** (1992) *Det tomme menneske. Introduktion til Michel Foucault*, Museum Tusulanums Forlag, København.
- Hertsgaard, Mark** (2003/10/25): "Hovmod står for fald" In *Politiken*, pp. 1.
- Hjarvard, Stig** (1992) ""Live". Om tid og rum i TV-nyheder" In: *Nordicom-information*, 3-4, 115-130.
- Hjarvard, Stig** (1995) *Internationale TV-nyheder: En historisk analyse af det europæiske system for udveksling af TV-nyheder*, Akademisk Forlag.
- Hjarvard, Stig** (1996) *Grænseløse medier - nye sociale fællesskabet?*, Statsministeriets Medieudvalg.

- Hjarvard, Stig** (2001): "News Media and the Globalization og the Public Sphere" In *News in a Globalized Society* (Ed, Hjarvard, S.) Nordicom, Göteborg, pp. 17-39.
- Hjarvard, Stig** (Ed.) (2001) *News in a Globalized Society*, Nordicom, Göteborg.
- Hjarvard, Stig, Kristensen, Nete Nørgaard & Ørsten, Mark** (2004) *Mediernes dækning af invasionen af Irak 2003* Working Paper 13MODINET, København
- Hobsbawm, Eric** (1990) *Nations and Nationalism since 1780*, Cambridge University Press, Cambridge.
- Holm, Hans-Henrik** (Ed.) (2000) *Verden på tilbud: Om udenrigsjournalistik og mediernes udlandsdækning*, Center for Journalistik og Efteruddannelse, Århus.
- Hvitfelt, Håkan** (1992) "Krigets dramaturgi. Om Gulfkriget i medierna" In: *Nordicom-information*, 3-4, 51-63.
- Haahr, Jens Henrik & Holm, Hans-Henrik** (2003) *Meget større end du tror - Avislæserne og det internationale*, Ajour, Århus.
- Jensen, Helge** (1972) *Franz v. Jessen - Horsensdreng - Verdensmand*, Horsens Bogtrykkeri, Horsens.
- Jessen, Franz von** (1943-46) *Egne, Begivenheder, Mennesker*, Gyldendalske Boghandel, Nordisk Forlag, København.
- Johansen, Jan & Mathiesen, Thomas** (1991): "Innledning: En krig i frihetens navn?" In *Mediekrigen - Søkelys på massemedienes dekning av Golfkrigen* J.W.Cappelens Forlag, Oslo, pp. 11-48.
- Johnsen, Jan & Mathiesen, Thomas** (1991): "Innledning: En krig i frihetens navn?" In *Mediekrigen - Søkelys på massemedienes dekning av Golfkrigen* J.W.Cappelens Forlag, Oslo, pp. 11-48.
- Johnsen, Jan & Mathiesen, Thomas** (Eds.) (1991) *Mediekrigen - Søkelys på massemedienes dekning av Golfkrigen*, J.W.Cappelens Forlag, Oslo.
- Johnsen, Jan & Mathiesen, Thomas** (1992) "En krig i frihetens navn?" In: *Nordicom-information*, 3-4, 3-19.
- Johnsson, C.Anders** (2004): "Media, Ethics and Terrorism: A Study of Swedish Medis'a Ethics in Relation to September 11" In *U.S. and the Others: Global Media Images on "The War on Terror"* (Eds, Nohrstedt, S. A. & Ottosen, R.) Nordicom, Göteborg, pp. 223-239.
- Kabel, Lars** (2001) *Forskningen og dens resultater: En kortlægning af dansk journalistikforskning og analyse i perioden 1996-2001*, Danske Dagblades Forening, København.
- Kabel, Lars & Sparre, Kirsten** (Eds.) (1999) *Nye nyheder : Om nyhedsjournalistik og nyhedsdækning i dagblade, radio, TV og online*, Center for Journalistik og Efteruddannelse/Forlaget Ajour, Århus.
- Katz, Elihu** (1992) "The End of Journalism? Notes on Watching the War" In: *Journal of Communication*, 42, 5-13.
- Kempf, Wilhelm & Luostarinen, Heikki** (Eds.) (2001) *Journalism and the New World Order, Vol.2: Studying War and the Media*, Nordicom, Göteborg.

- Knighthley, Philip** (2000(1975)) *The First Casualty - The War Correspondent as Hero and Myth-Maker from the Crimea to Kosovo*, The Johns Hopkins University Press, Baltimore.
- Knudsen, Lisbeth** (2002): "Kampen om de originale nyheder" In *Nyhedskriterier i det 21. århundrede* (Ed, Esmann, F.) DR Multimedia.
- Knudsen, Steffen V.** (2003) *Embedded journalist: Med soldaterne til fronten* Journalister i krig - om mediedækningen af Irak-krigen CFJE
- Koch, Christian** (Ed.) (2002) *Forstå verden - politisk journalistik for fremtiden*, Samfundslitteratur, Frederiksberg.
- Koch, Christian** (2002): "Ud af hvalfiskens bug" In *Forstå verden - politisk journalistik for fremtiden* (Ed, Koch, C.) Samfundslitteratur, Frederiksberg, pp. 9-87.
- Kramhøft, Peter** (2000) Forlaget AJOUR.
- Kristensen, Jens Erik** (1985): "Foucaults videnspolitik: Moden en omvurdering af viden og sandhed" In *Foucault's blik - om det moderne menneskes fødsel* (Eds, Schmidt, L.-H. & Kristensen, J. E.) MODTRYK, Århus.
- Kristensen, Kent** (2003) In *Ny Viden*, Vol. 8, pp. 6-9.
- Kristensen, Nete Nørgaard** (2003) *Udfordringer af journalistikken i lyset af kildernes professionalisering - slinger i valsen?* Københavns Universitet
- Kaarsted, Tage** (1960) *Henrik Cavling som krigskorrespondent - Artikler og breve fra den Græsk-Tyrkiske krig i 1897*, Universitetsforlaget i Aarhus, Århus.
- Lang, Gladys Engel & Lang, Kurt** (1994): "The Press as Prologue: Media Coverage of Saddam's Iraq, 1979-1990" In *Taken by Storm: Media, Public Opinion and U.S. Foreign Policy in the Gulf War* (Eds, Bennett, W. L. & Paletz, D. L.) Chicago University Press, Chicago, pp. 43-62.
- Lemée, Pernille Steensbech** (2002): "Politikken, journalisten og læseren" In *Forstå verden - politisk journalistik for fremtiden* (Ed, Koch, C.) Samfundslitteratur, Frederiksberg, pp. 89- 112.
- Lule, Jack** (2004) "War and its Metaphors: news language and the prelude to war in Iraq, 2003" In: *Journalism Studies*, 5, 179-190.
- Lund, Anker Brink** (1999) "Journalistroller i det redigerede samfund" In: *Politica*, 32, 133-146.
- Lund, Anker Brink** (Ed.) (2000) *Først med det sidste - en nyhedsuge i Danmark*, Forlaget Ajour, Århus.
- Lund, Anker Brink** (2000): "Kampen om de danske vi" In *Først med det sidste - en nyhedsuge i Danmark* (Ed, Lund, A. B.) Forlaget Ajour, Århus, pp. 13-29.
- Lund, Anker Brink** (2002) *Den redigerende magt - nyhedsinstitutionens politiske indflydelse*, Århus Universitetsforlag, Århus.
- Lund, Erik** (2003) *Krigsjournalistik fra lertavle til satellit-tv* Vidensbase om Journalistik - Journalister i krig CFJE Århus www.cfje.dk/krig
- Luostarinen, Heikki** (2002): "The US Media and the Vietnam War. Sparks for Fire" In *Journalism and the New World Order, Vol.2: Studying War and the Media*, Vol. 2 (Eds, Kempf, W. & Luostarinen, H.) Nordicom, Göteborg, pp. 101-112.

- Luostarinen, Heikki & Ottosen, Rune** (2002): "Propaganda and War reporting after the Vietnam War" In *Journalism and the New World Order, Vol.2: Studying War and the Media*, Vol. 2 (Eds, Kempf, W. & Luostarinen, H.) Nordicom, Göteborg, pp. 113-128.
- Mathiesen, Thomas** (1991): "Krigsregi" In *Mediekrigen - Søkelys på massemedienes dekning av Golfkrigen*(Eds, Johnsen, J. & Mathiesen, T.) J.W.Cappelens Forlag, pp. 134-144.
- McLaughlin, Greg** (2002) *The War Correspondent*, Pluto Press, London.
- Meilby, Mogens** (1996) *Journalistikkens Grundtrin - Fra ide til artikel*, Forlaget Ajour, Århus.
- Meilby, Mogens** (2004) *Så til hest! De første danske krigsreportere og deres reportager*, Forlaget Ajour, Århus.
- Meyer, Gitte** (2004) *Videnskab, journalistik og samfundsmæssig praksis: Offentlig fornuft?*Syddansk Universitet
- Mikkelsen, Jørn** (2002): "Blandt bisser og baroner" In *Nyhedskriterier i det 21. århundrede*(Ed, Esmann, F.) DR Multimedie.
- Mikkelsen, Jørn** (2004) »Og Yvonne, hvordan er stemningen...?« CFJE Århus
<http://www.cfje.dk/kilder>
- Mogensen, Kirsten** (2000) *Arven - journalistikkens traditioner, normer og begreber*, Roskilde Universitetsforlag.
- Mogensen, Kirsten** (2003)*Fra kaos til sorg : 5 faser i CNN's dækning 911* SMID's Årsmøde, Ærø
- Moore, Michael** (2004) Lion Gates Film, USA.
- Moore, Michael** (2004) *michaelmoore.com*
- Mouritzen, Kristian** (2003) *Måneders planlægning af krigsdækning i DR* CFJE www.cfje.dk/krig
- Munck, Ebbe** (1948): "Virksomheden i Sverige og videre ud (Efterretningstjeneste)" In *Danmarks Frihedskamp - skrevet af danske Journalister*, Vol. 2 Bogforlaget Nutiden, København, pp. 587-623.
- Munck, Ebbe & Outze, Børge** (Eds.) (1948) *Danmarks Frihedskamp - skrevet af danske Journalister*, Bogforlaget Nutiden, Købehavn.
- Munck, Ebbe & Outze, Børge** (Eds.) (1948) *Danmarks Frihedskamp - skrevet af danske Journalister*, Bogforlaget Nutiden, København.
- Nazarov, Alexander** (2000): "Når tv møder magtens mænd" In *Først med det sidste - en nyhedsuge i Danmark*(Ed, Lund, A. B.) Forlaget Ajour, Århus, pp. 81-95.
- Nietzsche, Friedrich** (1993(1887)) *Moralens oprindelse - Et stridsskrift*, Det lille Forlag, Frederiksberg.
- Nietzsche, Friedrich** (1994(1874)) *Historiens nytte*, Nordisk Forlag, København.
- Nohrstedt, Stig A.** (1992)"Ruling by Pooling - The Gulf War News Reporting as Seen by Some Non-Pool Journalists" In: *Nordicom-information*, 3-4, 87-93.
- Nohrstedt, Stig A. & Ottosen, Rune** (Eds.) (2001) *Journalism and the New World Order, Vol 1.: Gulf War, National News Discourses and Globalization*, Nordicom, Göteborg.

- Nohrstedt, Stig A. & Ottosen, Rune** (2002): "Globalisation of War News. Challenge for Media Research" In *News in a globalized Society* (Ed, Hjarvard, S.) Nordicom, Göteborg, pp. 197-220.
- Nohrstedt, Stig A. & Ottosen, Rune** (Eds.) (2004) *U.S. and the Others: Global Media Images on "The War on Terror"*, Nordicom, Göteborg.
- Ottosen, Rune** (1992) "De militæres "mediasuksess" i Golfkrigen. Journalistikkens nederlag?" In: *Nordicom-information*, 3-4, 33-49.
- Outze, Børge** (1948): "København - Modstandsbevægelsens Kastel" In *Danmarks Frihedskamp - skrevet af danske Journalister*, Vol. 2 Bogforlaget Nutiden, København, pp. 674-724.
- Pedersen, Ove Kaj, Kjær, Peter, Esmark, Anders, Horst, Maja & Carlsen, Erik Meier** (1999) *Politisk Journalistik*, Center for Journalistik og Efteruddannelse / Forlaget Ajour, Århus.
- Playdon, Peter** (2002) "'Under Friendly Fire': an interview with Eve-Ann Prentice" In: *Journalism Studies*, 3, 267-275.
- Qvortrup, Lars** (Ed.) (2002) *Mediernes 11.september*, Gad, København.
- Rosenberg, Göran** (2000) *Tankar om journalistik*, Prisma, Stockholm.
- Schrøder, Kim** (2003) "... og nu til vores korrespondent i Qatar". *TV-nyhedernes fingerede troværdighed?* Vidensbase om Journalistik - Journalister i krig CFJE Århus www.cfje.dk/krig/ Politiken
- Schudson, Michael** (1978) *Discovering the News - A Social History of American Newspapers*, BasicBooks.
- Smith, Anthony D.** (1991) *National Identity*, Penguin Books, London.
- Smith, Anthony D.** (1994) "The problem of national identity: ancient, medieval and modern?" In: *Ethnic and Racial Studies*, 17, 375-399.
- Sogstad, Knut** (1992) "Golfkrigen som virkelighed og fiksjon" In: *Nordicom-information*, 3-4, 21-31.
- Sparre, Kirsten** (2003) *Dansk ja til krig forsvandt i aviserne* Vidensbase om journalistik - Journalister i krig Århus CFJE
- Strand, Kurt** (2000) *Journalismens meningsløse ulidelighed - En guidet tur i grænselandet mellem journalistik og journalisme*, Høst & Søn, København.
- Tuchman, Gaye** (1978) *Making News: A Study in the Construction of Reality*, The Free Press, New York.
- Valeur, Erik** (1993) *Stop pressen*, Amanda, Aalborg.
- Vujakovic, Peter** (2002) "Mapping the War Zone: cartography, geopolitics and security discourses in the UK press" In: *Journalism Studies*, 3, 187-202.
- Væver, Ole** (2002): "Identity, communities and foreign policy: discourse analysis as foreign policy theory" In *European Integration and National Identity: The challenge of the Nordic states* (Eds, Hansen, L. & Væver, O.) Routledge, London, pp. 20-49.

www.cfje.dk/krig

www.infomedia.dk

- Ørsten, Mark** (2003) *Transnational politisk journalistik - Dansk EU-journalistik 1991-2001*RUC
- Østergaard, Uffe** (1992): "Nationale minoriteter" In *Minoriteter: En grundbog*(Eds, Krag, H. & Warburg, M.) Spektrum.
- Østerud, Svein** (1991): "Krigen som science fiction og døden som sorgritual: En drøftning av NRK-Fjernsynets vekselsending fra Golfkrigen og fra kong Olavs død i dagene 17.-20 januar 1991." In *Mediekrigen - Søkelys på massemedienes dekning av Golfkrigen*(Eds, Johnsen, J. & Mathiesen, T.) J.W.Cappelens Forlag, pp. 62-85.

Kildeliste

- #1 Berlingske Tidende (2003/03/17), *Sandhedens øjeblik: Den sidste appel før krigen*, 1 sek., s. 1
- #3 Berlingske Tidende (2003/03/17), *Slutspil: Sandhedens time er kommet*, 1 sek., s. 8
- #12 Berlingske Tidende (2003/03/17), *Teater: Spillekort i tilværelsens kabale*, 2 sek., s. 3
- #16 Berlingske Tidende (2003/03/18), *Tiden er inde*, 2 sek., s. 4
- #19 Berlingske Tidende (2003/03/18), *Enegang: Danmark har slået ind på ny sikkerhedspolitisk kurs*, 1 sek., s. 8
- #22 Berlingske Tidende (2003/03/18), *Ultimatum: Saddams valg: Eksil eller krig*, 1 sek., s. 1
- #23 Berlingske Tidende (2003/03/18), *De 186 dage*, 1 sek., s. 6
- #26 Berlingske Tidende (2003/03/18), *Splittelse: Politikerne skændes om dansk deltagelse*, 1 sek., s. 8
- #30 Berlingske Tidende (2003/03/18), *Beslutning om deltagelse i krig*, 1 sek., s. 6
- #37 Berlingske Tidende (2003/03/18), *Skæbnedag: Krigsskader i den britiske regering*, 1 sek., s. 6
- #54 Berlingske Tidende (2003/03/19), *Splittelse*, 2 sek., s. 6
- #55 Berlingske Tidende (2003/03/19), *Berettigelse: Farvel til FN?*, 1 sek., s. 12
- #56 Berlingske Tidende (2003/03/19), *Af sted: Delt Danmark går i krig mod Irak*, 1 sek., s. 1
- #59 Berlingske Tidende (2003/03/19), *Rød front: M Fer støtter maling mod Fogh*, 1 sek., s. 8
- #61 Berlingske Tidende (2003/03/19), *mod krig: »Den splitter verden«*, 1 sek., s. 8
- #62 Berlingske Tidende (2003/03/19), *For krig: »Utrolig svær beslutning«*, 1 sek., s. 8
- #66 Berlingske Tidende (2003/03/19), *Replik: Chirac: Intet grundlag for krig*, 0 sek., s. 6
- #68 Berlingske Tidende (2003/03/19), *Eksil: Saddams sidste udvej*, 1 sek., s. 10
- #72 Berlingske Tidende (2003/03/19), *I 11. time: Uret tikker for Saddam*, 1 sek., s. 1
- #79 Berlingske Tidende (2003/03/20), *En kort krig*, 2 sek., s. 6
- #83 Berlingske Tidende (2003/03/20), *I modvind: Møller i klemme mellem magt og samvittighed*, 1 sek., s. 10
- #87 Berlingske Tidende & Ritzaus (2003/03/20), *Nedtælling: Farvel til Bagdad*, 1 sek., s. 16
- #89 Berlingske Tidende (2003/03/20), *Dagen derpå: Rosenkrantz-Theil står alene*, 1 sek., s. 2
- #90 Berlingske Tidende (2003/03/20), *Uenighed: Verbal krig i Folketinget*, 1 sek., s. 9
- #98 Berlingske Tidende (2003/03/20), *Herfra til enigheden*, 1 sek., s. 8
- #100 Berlingske Tidende (2003/03/20), *GENERELT 20.mar*, sek., s.
- #103 Berlingske Tidende (2003/03/21), *Angrebsbølge: Invasionen indledt*, 1 sek., s. 1
- #105 Berlingske Tidende & Times, New York (2003/03/21), *På stedet: Ventetiden er forbi*, 1 sek., s. 2
- #106 Berlingske Tidende (2003/03/21), *Under angreb: Et døgn med bomber i Bagdad*, 1 sek., s. 2
- #108 Berlingske Tidende (2003/03/21), *Tale: Saddam: Jeres fjender vil falde i skam og vanære*, 1 sek., s. 3
- #109 Berlingske Tidende (2003/03/21), *Hus forbi: USA forsøgte at slå Saddam ihjel*, 1 sek., s. 3

- #110 Berlingske Tidende (2003/03/21), *Amerikanske soldater er gået ind i Irak*, 1 sek., s. 3
- #112 Berlingske Tidende (2003/03/21), *Diskutér: Frygt for krig i skolegården*, 1 sek., s. 4
- #113 Berlingske Tidende (2003/03/21), *Informationer: Fogh blev informeret før angrebet*, 1 sek., s. 4
- #115 Berlingske Tidende (2003/03/21), *Protester: Aktion Stop Krigen*, 1 sek., s. 5
- #116 Berlingske Tidende (2003/03/21), *På minuttet: Skole-elever spærrede trafikken*, 1 sek., s. 5
- #118 Berlingske Tidende (2003/03/21), *Ufatteligt: PET lod ikke hærchef gå*, 1 sek., s. 7
- #122 Berlingske Tidende (2003/03/21), *Muligheder gribes: Jagten på Saddam*, 1 sek., s. 9
- #124 Berlingske Tidende (2003/03/21), *Skår at klinke i FN*, 1 sek., s. 10
- #126 Berlingske Tidende (2003/03/21), *Skrappe sager: Putin skælder ud på USA*, 1 sek., s. 10
- #138 Berlingske Tidende (2003/03/21), *Overleverens mange ansigter*, 2 sek., s. 1
- #139 Berlingske Tidende (2003/03/21), *Politik findes*, 2 sek., s. 6
- #143 Berlingske Tidende (2003/03/22), *Irak-krisen det seneste døgn*, 1 sek., s. 1
- #145 Berlingske Tidende (2003/03/22), *Helikopterstyrt: De første allierede soldater er faldet*, 1 sek., s. 2
- #146 Berlingske Tidende (2003/03/22), *Kære læser: Krigen og nyhedsstrømmen*, 1 sek., s. 4
- #147 Berlingske Tidende (2003/03/22), *Blackout: Den militære ledelse holder kortene tæt til kroppen*, 1 sek., s. 4
- #151 Berlingske Tidende (2003/03/22), *Danmark tilbage på sidesporet*, 1 sek., s. 6
- #157 Berlingske Tidende (2003/03/22), *Demoer: Nogle var for - flere var imod*, 1 sek., s. 7
- #158 Berlingske Tidende (2003/03/22), *Hedt: Danske soldater er i krig mod Irak*, 1 sek., s. 7
- #180 Berlingske Tidende (2003/03/22), *I krig*, 2 sek., s. 10
- #188 Berlingske Tidende (2003/03/23), *Briefing: Flere irakiske soldater overgiver sig*, 1 sek., s. 4
- #191 Berlingske Tidende (2003/03/23), *Sælen på patrulje*, 1 sek., s. 5
- #194 Berlingske Tidende & Times, New York (2003/03/23), *Bomber: Frygten hersker fortsat i Bagdad*, 1 sek., s. 6
- #196 Berlingske Tidende (2003/03/23), *Demo: Anders Fogh i skudlinjen*, 1 sek., s. 8
- #206 Berlingske Tidende (2003/03/23), *Demokratiets soldater*, 2 sek., s. 2
- #209 Berlingske Tidende (2003/03/23), *Fredsbevægelsens genkomst*, 2 sek., s. 4
- #216 Berlingske Tidende (2003/03/24), *I skudlinjen: Kvinder og børn som våbenskjold*, 1 sek., s. 2
- #218 Berlingske Tidende (2003/03/24), *På arbejde: Så skete der da noget*, 1 sek., s. 2
- #222 Berlingske Tidende (2003/03/24), *Uddelegering: En tilbagelænet krigspræsident*, 1 sek., s. 6
- #227 Berlingske Tidende (2003/03/24), *Portræt: Rolig vendelbo midt i krigen*, 1 sek., s. 8
- #236 Berlingske Tidende (2003/03/24), *På barrikaderne*, 2 sek., s. 4
- #241 Berlingske Tidende (2003/03/25), *Nu er krigen gået ind i rød zone*, 1 sek., s. 4
- #244 Berlingske Tidende & New York Times (2003/03/25), *Modstand: Ulven er under ild!*, 1 sek., s. 6
- #248 Berlingske Tidende (2003/03/25), *Koldt pusterum: Olfert Fischer på Kreta i snestorm*, 1 sek., s. 8

- #249 Berlingske Tidende (2003/03/25), *Saddams sidste tanker?*, 1 sek., s. 8
- #260 Berlingske Tidende (2003/03/25), *En yndig mand fra Dannevang*, 2 sek., s. 1
- #261 Berlingske Tidende (2003/03/25), *Krigens realiteter*, 2 sek., s. 4
- #294 BT (2003/03/17), *Risikoen for at vi undgår krig*, 1 sek., s. 2
- #297 BT (2003/03/17), *Nu kommer krigen*, 1 sek., s. 8
- #299 BT (2003/03/17), *Per stig: Vi er med jer*, 1 sek., s. 7
- #302 BT (2003/03/18), *Verden forandres*, 1 sek., s. 2
- #303 BT (2003/03/18), *Så løb tiden ud for Saddam*, 1 sek., s. 6
- #305 BT (2003/03/18), *Smalt dansk flertal for krig*, 1 sek., s. 7
- #313 BT (2003/03/18), *Irak-krisen: VOXPOP (Kendis og ukendte)*, 1 sek., s. 10
- #318 BT (2003/03/19), *En svær, men rigtig beslutning*, 1 sek., s. 4
- #320 BT (2003/03/19), *Bagefter vil I se, at vi havde ret*, 1 sek., s. 8
- #322 BT (2003/03/19), *Danmark i krig*, 1 sek., s. 8
- #323 BT (2003/03/19), *Diktatoren stoler kun på familien*, 1 sek., s. 10
- #325 BT (2003/03/19), *Hærchefen set her, der og alle vegne*, 1 sek., s. 15
- #332 BT (2003/03/20), *Udenomssnak*, 1 sek., s. 2
- #347 BT (2003/03/20), *Rosenkrantz fik hug i sin gruppe*, 1 sek., s. 8
- #350 BT (2003/03/21), *Krigens ansigter*, 1 sek., s. 4
- #351 BT (2003/03/21), *Saddam truer med selvmordsbomber*, 1 sek., s. 6
- #352 BT (2003/03/21), *Bomberegner over Bagdad*, 1 sek., s. 7
- #357 BT (2003/03/21), *Will Smith vil ikke med til Oscar*, 1 sek., s. 21
- #358 BT (2003/03/21), *Tror du, at krigen vil skabe splittelse i Socialdemokratiet?*, 1 sek., s. 23
- #360 BT (2003/03/21), *Holmen besat*, 1 sek., s. 48
- (36)
- #362 BT (2003/03/21), *Chirac satte Blair på plads*, 1 sek., s. 10
- #366 BT (2003/03/22), *Misbrug af børn i krigens navn*, 1 sek., s. 2
- #368 BT (2003/03/22), *Krigen mod Saddam: Saddam kvæstet under angrebet*, 1 sek., s. 4
- #374 BT (2003/03/22), *Krigen mod Saddam: CIA's specialstyrke hentede hærchefen*, 1 sek., s. 11
- #380 BT (2003/03/22), *Lys! kamera! krig!*, 1 sek., s. 19
- #384 BT (2003/03/22), *Krigen mod Saddam: 14-årig står bag børnenes krigs-protester*, 1 sek., s. 10
- #390 BT (2003/03/23), *Det handler krigen om*, 1 sek., s. 2
- #399 BT (2003/03/23), *Flygtede ind i en rus af kokain*, 1 sek., s. 32
- #404 BT (2003/03/24), *Narrespil og moralsk autoritet*, 1 sek., s. 2
- #406 BT (2003/03/24), *Svensk hån af danske soldater*, 1 sek., s. 10
- #407 BT (2003/03/24), *Pia K: Usmageligt og sølle*, 1 sek., s. 10
- #411 BT (2003/03/24), *Admiral Per er verdensberømt*, 1 sek., s. 15
- #418 BT (2003/03/25), *Krigens grumme ansigt*, 1 sek., s. 2
- #419 BT (2003/03/25), *Krigens hæslige ansigt*, 1 sek., s. 6

- #435 BT (2003/03/26), *Flipper går i krig*, 1 sek., s. 4
- #437 BT (2003/03/26), *Bykrig kan blive blodig*, 1 sek., s. 13
- #447 Jyllands-Posten (2003/03/17), *Jp i Irak: Saddam forbereder kaos*, 1 sek., s. 6
- #450 Jyllands-Posten (2003/03/17), *Irak-krisen: Krig om få dage*, 1 sek., s. 1
- #475 Jyllands-Posten (2003/03/18), *Sandhedens time*, 1 sek., s. 10
- #481 Jyllands-Posten (2003/03/18), *Politik: Skæbnedag for dansk udenrigspolitik*, 1 sek., s. 6
- #491 Jyllands-Posten (2003/03/19), *Uenighed: Europa i vildrede*, 1 sek., s. 8
- #492 Jyllands-Posten (2003/03/19), *Foghs sværeste beslutning*, 1 sek., s. 4
- #493 Jyllands-Posten (2003/03/19), *Ministre overfaldet*, 1 sek., s. 5
- #494 Jyllands-Posten (2003/03/19), *Folketingsmedlem støtter aktivister*, 1 sek., s. 5
- #498 Jyllands-Posten (2003/03/19), *Nye EU-lande: Sprækker i østfronten*, 2 sek., s. 6
- #504 Jyllands-Posten (2003/03/19), *Jp-interview: Ved vejs ende*, 2 sek., s. 5
- #510 Jyllands-Posten (2003/03/19), *Krigens tid*, 1 sek., s. 10
- #514 Jyllands-Posten (2003/03/19), *Reaktioner: Afrika tager afstand fra krig*, 1 sek., s. 7
- #521 Jyllands-Posten (2003/03/20), *Irak-krisen: Tinget dybt splittet*, 1 sek., s. 4
- #526 Jyllands-Posten (2003/03/20), *Sikkerhed: Nye trusler mod Folketinget*, 1 sek., s. 1
- #538 Jyllands-Posten (2003/03/20), *Nordirak: Højspænding Tyrkiet-USA*, 1 sek., s. 8
- #547 Jyllands-Posten (2003/03/21), *Jp-portræt: Feltherre for Bush*, 2 sek., s. 5
- #551 Jyllands-Posten (2003/03/21), *Journalister med hæren*, 2 sek., s. 4
- #555 Jyllands-Posten (2003/03/21), *Bombardement: Stormangreb på Irak*, 1 sek., s. 1
- #567 Jyllands-Posten (2003/03/21), *USA: Kursen er sat mod Bagdad*, 2 sek., s. 2
- #575 Jyllands-Posten (2003/03/21), *Beføjelser: Borgmester beskyldes for misbrug*, 4 sek., s. 2
- #577 Jyllands-Posten (2003/03/21), *Medie-bevidste aktivister*, 1 sek., s. 2
- #578 Jyllands-Posten (2003/03/21), *Krig: Ordkrigen dæmpes*, 2 sek., s. 9
- #584 Jyllands-Posten (2003/03/21), *Radikal i tvivl om krig*, 1 sek., s. 3
- #585 Jyllands-Posten (2003/03/21), *Jagten på Saddam: USA havde Saddam Hussein på sigtekornet*, 2 sek., s. 2
- #588 Jyllands-Posten (2003/03/21), *En by gør sig klar til kamp*, 2 sek., s. 1
- #591 Jyllands-Posten (2003/03/21), *Øjenvidne i Bagdad*, 2 sek., s. 1
- #600 Jyllands-Posten (2003/03/22), *Fogh: Danskerne må stå sammen*, 1 sek., s. 6
- #609 Jyllands-Posten (2003/03/22), *Demonstrationer: Protester mod krigen*, 2 sek., s. 5
- #610 Jyllands-Posten (2003/03/22), *Saddams magtsyge søn*, 2 sek., s. 8
- #618 Jyllands-Posten (2003/03/22), *Tre værn uden større betydning*, 2 sek., s. 7
- #623 Jyllands-Posten (2003/03/22), *Krigsførelse: Krig efter enhelt ny strategi*, 2 sek., s. 2
- #626 Jyllands-Posten (2003/03/22), *Bagdad-angreb: Saddams skæbne uvis*, 2 sek., s. 3
- #627 Jyllands-Posten (2003/03/22), *Krigens gang: Nervøs jubel på vejen til Bagdad*, 2 sek., s. 3
- #628 Jyllands-Posten (2003/03/22), *Dagligliv i en bomberamt by*, 2 sek., s. 3
- #631 Jyllands-Posten (2003/03/22), *Rusland: Putin frygter ekstremisme*, 2 sek., s. 4
- #632 Jyllands-Posten (2003/03/22), *Under luftangreb*, 2 sek., s. 1

- #639 Jyllands-Posten (2003/03/23), *Demonstration: Auken: Vi er i det forkerte selskab*, 4 sek., s. 2
- #643 Jyllands-Posten (2003/03/23), *Krigen i Golfen: Indædt irakisk modstand*, 1 sek., s. 1
- #647 Jyllands-Posten (2003/03/23), *Sydirak: Første journalister dræbt i krigen*, 2 sek., s. 2
- #648 Jyllands-Posten (2003/03/23), *Farlig rodløshed*, 2 sek., s. 10
- #652 Jyllands-Posten (2003/03/23), *Overfaldet på Fogh: Kronprinsessens problem*, 2 sek., s. 13
- #668 Jyllands-Posten (2003/03/24), *Større modstand end ventet*, 2 sek., s. 4
- #670 Jyllands-Posten (2003/03/24), *Sydirak: Journalister i skudlinien*, 2 sek., s. 5
- #671 Jyllands-Posten (2003/03/24), *Krig: Nonstop nærbillede af krigen*, 4 sek., s. 7
- #673 Jyllands-Posten (2003/03/24), *Den første sejr*, 1 sek., s. 8
- #682 Jyllands-Posten (2003/03/24), *Menneskejagt i Bagdad*, 2 sek., s. 1
- #686 Jyllands-Posten (2003/03/25), *1-0 til Saddam*, 1 sek., s. 5
- #687 Jyllands-Posten (2003/03/25), *Strid om demonstration i skoletiden*, 1 sek., s. 5
- #701 Jyllands-Posten (2003/03/25), *Medier: Jagten på krigens sandhed*, 2 sek., s. 4
- #708 Jyllands-Posten (2003/03/25), *Vi bebuder sejren!*, 2 sek., s. 2
- #723 Jyllands-Posten (2003/03/26), *Krigsmodstanden*, 1 sek., s. 6
- #724 Jyllands-Posten (2003/03/26), *Kina: Kina kæmper mod sin egen skygge*, 2 sek., s. 4
- #731 Jyllands-Posten (2003/03/26), *Krigens gang: Sand i krigsmaskineriet*, 2 sek., s. 3
- #739 Ekstra-Bladet (2003/03/17), *Få timer fra krig*, 1 sek., s. 7
- #740 Ekstra-Bladet (2003/03/17), *Angrebs-planen*, 1 sek., s. 7
- #743 Ekstra-Bladet (2003/03/18), *Jernringen om Bagdad*, 1 sek., s. 5
- #767 Ekstra-Bladet (2003/03/19), *Irak-krigen: Danmarks allierede*, 1 sek., s. 8
- #784 Ekstra-Bladet (2003/03/19), *Irak-krigen: Pernille isoleret*, 1 sek., s. 6
- #785 Ekstra-Bladet (2003/03/19), *Irak-krigen: Kritikken druknede i maling*, 1 sek., s. 7
- #792 Ekstra-Bladet (2003/03/20), *Irak-krigen: Per Due er blevet til Per Høg*, 1 sek., s. 7
- #795 Ekstra-Bladet (2003/03/20), *Krigsmalere bag tremmer*, 1 sek., s. 10
- #801 Ekstra-Bladet (2003/03/21), *Irak-krigen: Invasion fra havet*, 1 sek., s. 5
- #802 Ekstra-Bladet (2003/03/21), *Irak-krigen: Flammer i Bagdad*, 1 sek., s. 6
- #804 Ekstra-Bladet (2003/03/21), *Irak-krigen: 3000 i fakkeltog for fred*, 1 sek., s. 10
- #807 Ekstra-Bladet (2003/03/21), *Irak-krigen: Dansk Folkeparti taber stemmer*, 1 sek., s. 12
- #808 Ekstra-Bladet (2003/03/21), *Irak-krigen: EU-topmøde: Fra taber til taber*, 1 sek., s. 12
- #816 Ekstra-Bladet (2003/03/21), *Irak-krigen: Lone og krigen*, 1 sek., s. 8
- #817 Ekstra-Bladet (2003/03/21), *Irak-krigen: Vi glemmer at spise*, 1 sek., s. 8
- #822 Ekstra-Bladet (2003/03/22), *Ledende artikel: Anders atlantis*, 1 sek., s. 2
- #823 Ekstra-Bladet (2003/03/22), *Irak-krigen: Ydmyget i ørkenen*, 1 sek., s. 6
- #824 Ekstra-Bladet (2003/03/22), *Irak-krigen: 1500 bomber mod Irak*, 1 sek., s. 8
- #825 Ekstra-Bladet (2003/03/22), *Irak-krigen: Forsmag på gadekampe*, 1 sek., s. 9
- #826 Ekstra-Bladet (2003/03/22), *Irak-krigen: Tyrkiet i krig*, 1 sek., s. 9
- #840 Ekstra-Bladet (2003/03/23), *Irak-krigen: Døden i skyttegravnen*, 1 sek., s. 12
- #845 Ekstra-Bladet (2003/03/23), *Irak-krigen: I krig for sandheden*, 1 sek., s. 17

#851 Ekstra-Bladet (2003/03/23), *Espersen får næse*, 1 sek., s. 8

#852 Ekstra-Bladet (2003/03/23), *Arsenal-stjerner truer med strejke*, 2 sek., s. 2

#857 Ekstra-Bladet (2003/03/24), *Irak-krigen: Min søsters nabore bombedræbt i nat*, 1 sek., s. 10

#864 Ekstra-Bladet (2003/03/24), *Irak-krigen: Sådan er krig*, 1 sek., s. 4

#868 Ekstra-Bladet (2003/03/25), *Irak-krigen: Frem mod Bagdad*, 1 sek., s. 8

#872 Ekstra-Bladet (2003/03/25), *Irak-krigen: Eks-hærchef nu i krig i Irak*, 1 sek., s. 10

#876 Ekstra-Bladet (2003/03/25), *Skam dig Bush*, 1 sek., s. 17

#897 Information (2003/03/17), *Det splittede Europa*, 1 sek., s. 1

#909 Information (2003/03/18), *Déjà-vu*, 1 sek., s. 1

#910 Information (2003/03/18), *Nu kan verden bare vente*, 1 sek., s. 1

#914 Information (2003/03/18), *Blair beder om mandat*, 1 sek., s. 3

#916 Information (2003/03/18), *Danmark er på vej i krig*, 1 sek., s. 4

#921 Information (2003/03/18), *Demo-retro*, 1 sek., s. 12

#923 Information (2003/03/19), *USA og lakajer i krig*, 1 sek., s. 1

#924 Information (2003/03/19), *'Regeringens Irak-kurs er en taber-sag'*, 1 sek., s. 1

#932 Information (2003/03/19), *Irak-krigen kræver første danske 'ofre'*, 1 sek., s. 4

#933 Information (2003/03/19), *'Hærchefen er i Riyadh'*, 1 sek., s. 4

#939 Information (2003/03/19), *'Saddam har 48 timer'*, 1 sek., s. 10

#943 Information (2003/03/20), *Den nådige krig er en illusion*, 1 sek., s. 1

#945 Information (2003/03/20), *Iraks frygtede sønner*, 1 sek., s. 2

#955 Information (2003/03/20), *Rød maling*, 1 sek., s. 14

#956 Information (2003/03/20), *Regeringens egen kamp mod krigens tvivlere*, 1 sek., s. 4

#960 Information (2003/03/21), *USA forventer hærens og gardens overgivelse*, 1 sek., s. 1

#961 Information (2003/03/21), *Bare maver mod Bush*, 1 sek., s. 2

#964 Information (2003/03/21), *Kritisable våben i brug*, 1 sek., s. 3

#967 Information (2003/03/21), *Saudisk avis: Hærchef er i Nordirak*, 1 sek., s. 4

#969 Information (2003/03/21), *Oliekrigen - slet og ret*, 1 sek., s. 6

#971 Information (2003/03/21), *Bush slår til*, 1 sek., s. 10

#983 Information (2003/03/22), *Venstre MF'er overvejede et nej*, 1 sek., s. 2

#999 Information (2003/03/22), *Krigens beskidte våben*, 1 sek., s. 8

#1000 Information (2003/03/22), *Er jakken for stor til Chirac?*, 1 sek., s. 10

#1001 Information (2003/03/22), *Druknet i maling*, 1 sek., s. 12

#1003 Information (2003/03/24), *Nye ofre for 11-9-2001*, 1 sek., s. 1

#1010 Information (2003/03/24), *Saddam er besat af sikkerhed*, 1 sek., s. 3

#1018 Information (2003/03/24), *Gadens modstand skal have et mål*, 1 sek., s. 2

#1023 Information (2003/03/25), *Uro i geledderne*, 1 sek., s. 1

#1027 Information (2003/03/25), *Guerre au lait med Chirac*, 1 sek., s. 2

#1031 Information (2003/03/25), *Krig mod Irak: Fogh: Længere krig*, 1 sek., s. 5

#1032 Information (2003/03/25), *Krig mod Irak: Uniformeret uafhængighed*, 1 sek., s. 5

- #1035 Information (2003/03/25), *Skam Dem, hr. Bush*, 1 sek., s. 12
- #1037 Information (2003/03/26), *Kampen om freden*, 1 sek., s. 1
- #1053 Politiken (2003/03/17), *Skæbnedag i FN*, 1 sek., s. 1
- #1054 Politiken (2003/03/17), *Europa: I Bruxelles: EU vender ryggen til Blair*, 1 sek., s. 8
- #1059 Politiken (2003/03/17), *Krisen om irak: Svært for de rådvilde*, 1 sek., s. 10
- #1062 Politiken (2003/03/17), *Ultimatum*, 2 sek., s. 4
- #1065 Politiken (2003/03/18), *Sammenbrug i FN - krig på vej med dansk støtte*, 1 sek., s. 1
- #1066 Politiken (2003/03/18), *Politisk svækket Bush giver Saddam kort tidsfrist til at forlade Irak. Verden er kun få timer fra krig*, 1 sek., s. 1
- #1067 Politiken (2003/03/18), *Politiken mener: USA's krig*, 1 sek., s. 1
- #1069 Politiken (2003/03/18), *Nedtælling til krig: Fogh: »Det er så nemt at sige nej«*, 1 sek., s. 6
- #1070 Politiken (2003/03/18), *Nedtælling til krig: S kræver FN-godkendelse af krig*, 1 sek., s. 6
- #1077 Politiken (2003/03/18), *Nedtælling til krig: Fra FN's korridorer: FN-diplomater i hektisk kamp på de bonede gulve*, 1 sek., s. 8
- #1086 Politiken (2003/03/18), *Regnskabets time*, 2 sek., s. 6
- #1088 Politiken (2003/03/18), *Nedtælling til krig: Sådan er stemningen i EU*, 1 sek., s. 10
- #1091 Politiken (2003/03/19), *Dansk militær- støtte i front*, 1 sek., s. 1
- #1102 Politiken (2003/03/19), *Ministre angrebet med maling*, 1 sek., s. 6
- #1108 Politiken (2003/03/19), *Nedtælling til krig: Krigserklæring*, 1 sek., s. 8
- #1110 Politiken (2003/03/19), *Uheldig gråzone*, 1 sek., s. 9
- #1111 Politiken (2003/03/19), *En krig er lovlig*, 1 sek., s. 9
- #1112 Politiken (2003/03/19), *En krig er ulovlig*, 1 sek., s. 9
- #1114 Politiken (2003/03/19), *Saddam Husseins skæbne*, 1 sek., s. 10
- #1115 Politiken (2003/03/19), *Utroværdighed*, 1 sek., s. 6
- #1137 Politiken (2003/03/20), *Brændpunkt Irak: Landene der aktivt støtter USA*, 1 sek., s. 10
- #1140 Politiken (2003/03/20), *Alle præsidentens pudler*, 2 sek., s. 1
- #1143 Politiken (2003/03/21), *USA rykker ind i Irak*, 1 sek., s. 1
- #1146 Politiken (2003/03/21), *Vælger-øretæve til Dansk Folkeparti*, 1 sek., s. 9
- #1148 Politiken (2003/03/21), *Krigen kan vare mindst en måned*, 1 sek., s. 2
- #1149 Politiken (2003/03/21), *Portræt: Den tavse general*, 1 sek., s. 2
- #1150 Politiken (2003/03/21), *Krigen startede før tid*, 1 sek., s. 3
- #1162 Politiken (2003/03/21), *Til kamp mod krigen*, 1 sek., s. 8
- #1176 Politiken (2003/03/21), *I Bagdad: Bagdad vækket af bomber*, 1 sek., s. 1
- #1177 Politiken (2003/03/21), *Krigsmarch på fredelige gader*, 1 sek., s. 1
- #1188 Politiken (2003/03/22), *Krig i Irak: Militært: Landkrigen fra syd*, 1 sek., s. 2
- #1191 Politiken (2003/03/22), *Krig i Irak: I Bagdad: Mens Bagdad endnu var rolig*, 1 sek., s. 3
- #1201 Politiken (2003/03/22), *Krig i Irak: Tyrkiet går ind i Irak trods nej fra USA*, 1 sek., s. 7
- #1202 Politiken (2003/03/22), *Krig i Irak: Tyrkiet åbner luftrum for USA*, 1 sek., s. 7
- #1203 Politiken (2003/03/22), *Udsigt: Udsigt til udenrigspolitisk våbenhvile*, 1 sek., s. 8

- #1207 Politiken (2003/03/22), *Krig i Irak: Unge løb og sad for freden*, 1 sek., s. 9
- #1209 Politiken (2003/03/22), *Først tager vi Bagdad ...* 3 sek., s. 1
- #1221 Politiken (2003/03/23), *Krig i Irak: De første ofre*, 1 sek., s. 2
- #1223 Politiken (2003/03/23), *Krig i Irak: USA holder sin tidsplan*, 1 sek., s. 4
- #1226 Politiken (2003/03/23), *Krig i Irak: USA's hjemmefront: »Bush er en krigsforbryder«*, 1 sek., s. 4
- #1228 Politiken (2003/03/23), *Krig i Irak: Det arabiske svar på Stalin*, 1 sek., s. 5
- #1230 Politiken (2003/03/23), *Krig i Irak: En nellike til betjenten*, 1 sek., s. 6
- #1248 Politiken (2003/03/24), *I Bagdad: De skyder i sivene i Bagdad*, 1 sek., s. 1
- #1257 Politiken (2003/03/24), *Et skridt bag Franks: Vor mand ved Golfen*, 1 sek., s. 5
- #1269 Politiken (2003/03/25), *Krig i Irak: I Bagdad: Saddam vinder folkets hjerter*, 1 sek., s. 1
- #1274 Politiken (2003/03/25), *Krig i Irak: USA's hårde mediekrig*, 1 sek., s. 6
- #1307 Politiken (2003/03/26), *Krigens billeder*, 2 sek., s. 4